ALEXANDRE DUMAS

Cele doua Diane

PARTEA I

Capitolul I Un fiu de conte şi o fiică de rege

Era în 5 mai, anul 1551. Un băiat de optsprezece ani şi o femeie de patruzeci, ieşind dintr-o căsuţă cu aspect modest, străbăteau satul Montgommery, situat în ţinutul Auge.

Tânărul se trăgea din acea frumoasă spiţă normandă, cu părul castaniu, cu ochii albaştri, cu dinţii albi şi buze trandafirii. Avea tenul proaspăt şi catifelat al oamenilor din nord, care uneori profită de pe urma frumuseţilor aproape feminine. Mai era, deasupra şi minunat clădit, cu trup unduios şi totodată puternic, având ceva din vigoarea stejarului, dar şi din supleţea trestiei. Era îmbrăcat simplu, însă elegant, cu o vestă scurtă de postav violet închis cu broderii aplicate, de aceeaşi culoare. Pantalonii bufanţi erau din acelaşi postav şi aveau aceleaşi ornamente ca şi vesta; cizmele de piele neagră erau înalte până peste genunchi, cum purtau pajii şi valeţii; o tocă de catifea, uşor înclinată într-o parte, umbrită de o pană albă, acoperea o frunte pe care se puteau lesne recunoaşte semnele calmului şi fermităţii. Calul său, al cărui frâu şi-l petrecuse pe sub braţ, îi urmă ridicând din când în când capul, adulmecând aerul şi nechezând la miasmele pe care i le aducea vântul.

Femeia părea să aparţină, dacă nu clasei de jos a societăţii, celei situate între această şi burghezie. Costumul îi era simplu, dar atât de curat, încât această curăţenie extremă părea să-i dea o notă de eleganţă. Tânărul o rugase de mai multe ori să se sprijine de braţul lui, dar ea îl refuzase mereu, ca şi cum această cinste ar fi fost mai presus de condiţia ei.

Pe măsură ce străbăteau satul, pe potecă ce ducea spre castelul ale cărui turnuri masive se vedeau dominând burgul, era de remarcat un lucru şi anume că nu numai tinerii,

dar chiar şi cei vârstnici îl salutau, plecându-se adânc, pe tânărul de optsprezece ani, care răspundea fiecăruia cu un semn prietenos din cap. Toţi păreau să-l recunoască de stăpân pe acest adolescent care, cum se va vedea în curând, nu ştia încă nimic despre sine.

Ieşind din sat, o luară pe poteca râpoasă pe coasta muntelui, pe care cei doi abia o puteau străbate alături.

Aşa că, după multe piedici şi după ce tânărul îi spuse tovarăşei sale de drum că ar fi primejdios pentru ea să meargă în urmă, femeia se hotărî să treacă înainte. Tânărul o urmă fără să scoată o vorbă. Fruntea să se plecase sub povara unei adânci îngândurări. Castelul către care se îndreptau cei doi pelerini, atât de diferiţi ca vârsta şi condiţie socială, era frumos şi totuşi de temut. În patru secole, zece generaţii ridicaseră această masă de piatră din temelii şi până la creneluri; ea însăşi un munte, domina muntele pe care fusese clădită.

Ca toate edificiile din acea vreme, castelul conţilor de Montgommery nu era o clădire unitară. Părinţii îl lăsaseră moştenire fiilor şi fiecare nou proprietar adăugase câte ceva uriaşului de piatră, după nevoia sau capriciul său. Donjonul pătrat, fortăreaţa principală, fusese clădit sub ducii de Normandia. Pe urmă, nişte turnuleţe elegante cu creneluri şi câteva ferestre dantelate fuseseră adăugate severului donjon, care-şi înmulţea podoabele de piatră pe măsură ce trecea timpul, ca şi cum acesta ar fi făcut să rodească bogată vegetaţie de granit. Spre sfârşitul domniei lui Ludovic al XII-lea şi începutul celei a lui Francisc I, o lungă galerie cu ferestre în ogivă completase seculara construcţie.

Din această galerie, dar mai ales din înălţimea donjonului, cuprindeai cu privirea multe leghe din dropiile bogate şi înverzite ale Normandiei. Căci, după cum am mai spus, comitatul de Montgommery, cu cele opt sau zece baronii ale sale, era situat în ţinutul Auge, astfel încât cele o sută cincizeci de fiefuri depindeau de tribunalele senioriale din Argentan, Caen şi Alencon.

În sfârşit cei doi ajunseră la marea poartă a castelului.

Ciudat lucru! De mai bine de cincisprezece ani măreţul şi puternicul donjon n-avea stăpân. Un bătrân intendent continua să strângă arenzile; slujitorii, care şi ei îmbătrâniră în această singurătate, continuau să aibă grijă de castelul ce-şi deschidea zilnic porţile ca şi cum stăpânul urma să se întoarcă şi care şi le închidea în fiecare seară ca şi cum stăpânul urma să vină a doua zi.

Intendentul îi primi pe cei doi vizitatori cu aceeaşi prietenie pe care fiecare o arăta femeii şi cu acelaşi respect pe care toţi păreau să-l acorde tânărului.

— Jupâne Elyot, spuse femeia care, după cum am văzut, mergea înainte, vrei să ne laşi să intrăm în castel? Am ceva de spus domnului Gabriel (şi arătă spre tânăr) şi nu i-o pot spune decât în sala de onoare.

— Treci, doamnă Aloyse, zise Elyot şi spune-i ceea ce ai de spus acestui tânăr unde vrei dumneata. Ştii că din nenorocire, nu va veni nimeni să vă deranjeze.

Străbătură sala armelor. Altădată, doisprezece bărbaţi crescuţi pe pământurile comitatului vegheau, fără încetare, în această sală. În cincisprezece ani, şapte dintre aceşti oameni muriseră şi nu mai fuseseră înlocuiţi. Mai rămăseseră cinci care continuau să îndeplinească acelaşi serviciu pe care-l făcuseră şi pe vremea contelui, aşteptându-şi, la rândul lor, sfârşitul.

Străbătură galeria şi intrară în sala de onoare.

Era mobilată ca în ziua în care ultimul conte o părăsise. Numai că, în această sală unde se aduna odinioară, ca într-un salon al unui senior suzeran, toată nobilimea din Normandia, de cincisprezece ani nu mai intraseră decât slugile ce făceau curăţenie şi un câine, câinele favorit al ultimului conte, care, de fiecare dată când intra acolo, îşi chema jalnic stăpânul; până într-o zi când, nemaivoind să iasă din cameră, se culcase la picioarele baldachinului, unde-l găsiseră mort în dimineaţa următoare.

Nu fără oarecare emoţie, Gabriel — să ne amintim că acesta era numele tânărului — intră în acest salon plin de vechi amintiri. Totuşi, impresia pe care i-o făcuseră acei pereţi sumbri, acel baldachin majestuos, acele ferestre atât de adânc tăiate în zid încât, cu toate

că era ceasul zece dimineaţa, ziua părea că se opreşte afară, impresia aceasta — zic — nu fu atât de puternică încât să-l distrugă măcar un singur moment de la motivul care-l adusese acolo, aşa încât, de îndată ce uşa se închise în urma sa, spuse:

— Haide, Aloyse, buna mea doică, deşi pari mai emoţionată ca mine, n-ai nici un motiv să amâni mărturisirea pe care mi-ai făgăduit-o. Acum, Aloyse, trebuie să-mi vorbeşti fără teamă şi mai ales fără întârziere. N-ai şovăit destul, doică — şi, fiu ascultător, nu te-am aşteptat îndeajuns? Când te întrebam ce nume am dreptul să port, din ce familie mă trag, ce fel de gentilom fusese tata, tu îmi răspundeai: "Gabriel, îţi voi spune toate astea în ziua când vei împlini optsprezece ani, vârsta la care un tânăr are dreptul să poarte spadă." Or, astăzi, 5 mai 1551, când am împlinit cei optsprezece ani, am venit, doică, să te rog să-ţi ţii făgăduiala; numai că tu mi-ai spus, cu o solemnitate care aproape m-a speriat: "Nu în această umilă casă de văduvă a unui biet scutier, trebuie să-ţi arăt cine eşti, ci în castelul conţilor de Montgommery şi anume în sala de onoare a acestui castel." Am urcat cu greu muntele Aloyse, am trecut pragul castelului, ne aflăm, în sfârşit, în sala de onoare, deci vorbeşte!

— Aşează-te, Gabriel, căci îmi vei îngădui să te mai numesc încă o dată astfel. Aşează-te, reluă ea, dar nu pe acest scaun şi nu pe acest fotoliu.

— Dar unde vrei să mă aşez, doică?

— Sub acest baldachin, spuse Aloyse, cu o voce din care nu lipsea o anumită solemnitate. Şi acum, ascultă-mă!

— Aşează-te şi tu, zise Gabriel.

— Îmi îngădui?

— Glumeşti, doică?

Femeia se aşeză pe treptele baldachinului, la picioarele tânărului care îndreptase spre ea o privire plină de bunăvoinţă şi de curiozitate.

— Gabriel, spuse doica, hotărâtă în sfârşit să vorbească — aveai doar câţiva ani când ţi-ai pierdut tatăl şi când mi-am pierdut soţul. Ai fost ca şi copilul meu, căci mama ta a murit aducându-te pe lume. Din ziua aceea, eu, sora de lapte a mamei tale, te-am iubit ca pe propriul meu copil. Văduva şi-a închinat viaţa orfanului. Aşa cum ţi-a dat laptele, ţi-a dat şi sufletul şi vei recunoaşte, nu-i aşa, că niciodată gândul meu n-a încetat să vegheze asupra ta.

— Dragă Aloyse, spuse tânărul, multe mame adevărate vor fi fost mai puţin bune decât tine şi ţi-o jur că nici una nu mi-ar fi putut face mai mult bine decât mi-ai făcut tu.

— Toţi cei din jurul tău, reluă doica, s-au îngrijit de tine cu aceeaşi atenţie cu care te-am îngrijit eu. Don Jannet de Croisé, capelanul acestui castel, care a murit acum trei luni, te-a învăţat literele şi ştiinţele şi nimeni, după cum spunea el, nu te putea întrece în ceea ce privea scrisul, cititul şi cunoaşterea istoriei vremurilor trecute, mai ales a marilor familii ale Franţei. Enguerrand Lorien, prietenul cel mai bun al răposatului meu soţ, Perrot Travigny şi bătrânul scutier al conţilor de Vimoutiers, vecinii noştri, te-au învăţat să mânuieşti armele, lancea şi sabia, să călăreşti, în sfârşit, tot ce ţine de cavalerie şi cu prilejul serbărilor şi întrecerilor de la Alencon, date în cinstea nunţii şi încoronării regelui nostru Henric al II-lea, ai dovedit — sunt doi ani de atunci — că ai profitat din plin de lecţiile lui Enguerrand. Eu, biata neştiutoare, nu puteam decât să te iubesc şi să te învăţ să-l slujeşti pe Domnul; asta am încercat să fac întotdeauna. Cerul m-a ajutat şi astăzi ai optsprezece ani, iată-te un creştin cucernic, un senior atotştiutor un soldat curajos şi nădăjduiesc că vei fi demn de strămoşii tăi, *monsenioare Gabriel, senior de Lorge conte de Montgommery.*

Gabriel se ridică scoţând un strigăt.

— Conte de Montgommery, eu! Apoi reluă cu un surâs superb: Ei bine, nădăjduiam, deşi mă îndoiam: ştii, Aloyse, în visele mele de copil, i-am spus-o într-o zi Dianei. Dar ce faci la picioarele mele, doică? Ridică-te şi vino în braţele mele, măicuţă bună! Nu vrei să mă mai recunoşti de fiu, fiindcă sunt moştenitorul familiei Montgommery? Moştenitorul familiei Montgommery repetă el fără să vrea, îmbrăţişându-şi doica. Moştenitorul neamului

Montgommery! Dar înseamnă că port unul dintre cele mai vechi şi mai glorioase nume din Franţa! Da! Don Jannet m-a învăţat, domnie cu domnie, generaţie cu generaţie, istoria nobililor mei strămoşi... a străbunilor mei! Îmbrăţişează-mă încă o dată, Aloyse! Ce-o să zică Diana de toate acestea? Godengrand, episcop de Suez şi Opportune, sora sa, care trăiau sub Carol cel Mare, mi-au fost străbuni. Robert de Montgommery a comandat una dintre armatele lui Wilhelm Cuceritorul, Wilhelm de Montgommery a purtat o cruciadă pe cheltuiala sa. Ne-am aliat de mai multe ori cu casele regale ale Scoţiei şi Franţei şi primii lorzi ai Londrei şi cei mai iluştri gentilomi ai Parisului îmi sunt veri, în sfârşit tata... Tânărul se opri abătut. Apoi reluă: Vai, cu toate astea, Aloyse, sunt singur pe lume. Acest mare senior este un biet orfan, acest urmaş al atâtor strămoşi regali n-are tată! Bietul tată! Vezi, Aloyse, acum plâng! Şi mama! Morţi şi unul şi celălalt... Vorbeşte-mi despre, ei, ca să aflu cum erau, acum când ştiu că sunt fiul lor. Iată, să începem cu tata... Cum a murit? Povesteşte-mi.

Aloyse tăcu. Gabriel o privi cu mirare.

— Te întreb, doică, reluă el, cum a murit tata!

— Monseniore, numai Dumnezeu ştie, spuse ea. Într-o zi contele de Jacques de Montgommery şi-a părăsit palatul în care locuia, pe strada Jardins-Saint-Paul din Paris şi nu s-a mai întors. Prietenii, verii l-au căutat în zadar. A dispărut, monseniore! Regele Francisc I a poruncit o anchetă care n-a avut nici un rezultat. Duşmanii săi, dacă a pierit victimă a vreunei trădări, au fost într-adevăr abili şi puternici. Nu mai aveţi tată, monseniore şi totuşi trupul lui Jacques de Montgommery lipseşte din capela castelului vostru, căci nu l-au mai regăsit nici viu, mei mort.

— Fiindcă nu l-a căutat însuşi fiul său, strigă Gabriel. Ah! Doică, de ce-ai tăcut atâta vreme? Mi-ai ascuns originea fiindcă aveam de răzbunat sau de salvat un tată?

— Pentru că trebuia să te salvez pe însuţi domnia-ta, monseniore! Ascultă-mă... Ştii care au fost ultimele cuvinte ale soţului meu, Perrot Travigny, care avea pentru neamul domniei-tale o adevărată evlavie, monseniore? "Femeie, mi-a spus el cu câteva minute înainte de a-şi da ultima suflare, nu aştepta până mă vor îngropa, închide-mi doar ochii şi părăseşte Parisul, împreună cu copilul. Du-te la Montgommery, dar nu la castel, ci la căsuţa pe care o avem din mila seniorului... Acolo să-l creşti pe moştenitorul stăpânilor noştri, fără mare taină, dar şi fără zarvă. Oamenii noştri din ţinut îl vor respecta şi nu-l vor trăda. Ascunde-i mai ales lui însuşi originea. Dacă se va afla cine este va fi pierdut. Să ştie numai că este gentilom, e destul pentru demnitatea şi conştiinţa sa. Apoi, când vârsta îl va face prudent şi grav, când va avea, de pildă, optsprezece ani, spune-i cine e şi din ce neam se trage, Aloyse. Va judeca el însuşi ce trebuie şi ce poate să facă. Dar ai grijă pînă atunci; duşmanii de temut, urî de neînvins îl vor urmări dacă e descoperit şi cei care au atins şi au lovit vulturul nu vor cruţa nici puiul."

Mi-a spus asta murind, monseniore şi eu. Ascultându-i porunca, te-am luat, biet orfan de câţiva ani, care abia îl văzuseşi pe tatăl domniei-tale şi te-am adus aici. Se şi ştia despre dispariţia contelui şi se bănuia că duşmani cumpliţi şi neîndurători ameninţau pe oricine purta numele său. Cei din sat te-au văzut, te-au recunoscut fără îndoială, dar, printr-o înţelegere mută, nici unul nu m-a întrebat nici unul nu s-a mirat de tăcerea mea. La puţin timp după asta, unicul meu fiu, fratele de lapte al domniei-tale, bietul meu Robert, a murit de friguri. Domnul voise, se vede, să fiu cu totul supusă domniei-tale. Toţi se prefăcură a crede că fiul meu supravieţuise şi totuşi toţi te tratau cu vădit respect, din pricină că semănai cu tatăl domniei tale şi la chip şi la inimă. Instinctul leului se deştepta în domnia-ta. Copiii din împrejurimi aveau obiceiul să se strângă în cete sub comanda domniei-tale; în toate jocurile lor erai în frunte şi nici unul n-ar fi cutezat să-ţi refuze această cinste. Tânăr rege al ţinutului, ţinutul e cel care te-a crescut şi te-a admirat, uitându-se cum te înalţi mândru şi frumos. Dijma celor mai de soi fructe, a recoltei venea acasă fără ca eu s-o fi cerut vreodată. Ţi-era rezervat totdeauna cel mai frumos cal. Don Jannet, Enguerrand, toţi copiii din casă şi slugile de la castel stăteau gata să-ţi îndeplinească poruncile şi domnia-ta

le acceptai ca pe un lucru cuvenit. Erai plin de vitejie, de îndrăzneală, Făceai să se vadă în cele mai mici lucruri spiţa din care te trăgeai. Se mai povesteşte uneori, seara, cum într-o zi ai schimbat cu un paj două vaci de-ale mele pe un şoim. Dar aceste instincte şi aceste elanuri nu te trădau decât faţă de cei credincioşi şi ai rămas ascuns şi necunoscut celor răuvoitori. Zarvă mare a războiului cu Italia, Spania şi Franţa împotriva împăratului Carol Quintul a contribuit şi ea, slavă Domnului, să te apere şi iată-te, în sfârşit, ajuns sănătos şi la această vârstă la care Perrot mi-a îngăduit să mă mândresc cu judecată şi înţelepciunea domniei-tale. Dar, deşi atât de socotit şi de prudent, iată că primele vorbe pe care le rosteşti cer răzbunare şi gâlceavă.

— Răzbunare da, gâlceava nu! Aloyse, crezi deci că duşmanii tatălui meu mai trăiesc?

— Monseniore, nu ştiu; e mai bine s-o presupunem şi socot că odată ajuns la Curte, încă necunoscut, dar cu un nume atât ţie strălucit care va atrage privirile asupra domniei-tale, brav, dar fără experienţă, însufleţit de intenţii bune şi de dreptatea cauzei domniei-tale, dar fără prieteni, fără aliaţi, fără reputaţie personală, e lesne de presupus ce se va întâmpla. Cei care te urăsc te vor vedea venind, în timp ce domnia-ta nu-i vei vedea. Te vor lovi şi nu vei şti de unde pleacă lovitura şi nu numai că tatăl domniei-tale nu va fi răzbunat, dar şi domnia-ta monseniore, vei fi pierdut.

— Într-adevăr, Aloyse, iată de ce regret că n-am avut timpul să-mi fac prieteni şi puţină glorie... Ah, dac-aş fi ştiut de toate astea acum doi ani, de pildă... Dar, la urma urmei, nu-i decât o mică întârziere şi voi recâştiga eu zilele pierdute. Dealtfel, din anumite motive mă fericesc că am rămas în aceşti ultimi doi ani aici la Montgommery; mă voi duce la Paris, Aloyse şi, fără să ascund că sunt un Montgommery, pot foarte bine să nu spun că sunt fiul contelui Jacques; fiefurile şi titlurile nu-s mai puţin numeroase în neamul nostru decât în neamul regelui şi avem rude destul de sus puse atât în Anglia, cât şi-n Franţa, pentru ca să nu fiu recunoscut. Pot să iau numele de vicontele d'Exmès, Aloyse şi nu va fi nevoie nici să mă ascund, nici să mă arăt... Apoi aş putea găsi... Chiar ce-aş putea găsi la Curte? Mulţumită lui Enguerrand cunosc locurile şi oamenii. Să mă adresez conetabilului de Montmorency, acelui crud fariseu? Nu, aici sunt de aceeaşi părere cu tine, Aloyse... Mareşalului de Saint-Andrè? Nu-i destul de tânăr, nici destul de întreprinzător... Mai curând lui François de Guise... Da, asta e... la Montmedy, Saint-Didier, Bologhe a arătat din plin de ce e în stare. La el mă voi duce şi sub ordinele sale îmi voi câştiga prieteniile. La adăpostul numelui său îl voi cuceri pe al meu.

— Monseniorul îmi va îngădui să-i atrag atenţia, spuse Aloyse, că cinstitul şi credinciosul de Elyot a avut vreme să pună nişte sume bunicele deoparte pentru moştenitorul stăpânilor săi. Vei putea să ţii un echipaj regal, monseniore şi tinerii săteni, cu care pe vremuri te jucai de-a războiul, au datoria, ba vor fi chiar bucuroşi să te urmeze la război. E dreptul domniei tale de a apela la cei din jur, ştii doar, monseniore...

— Şi ne vom folosi, Aloyse, de acest drept, ne vom folosi...

— Monseniorul ar vrea acum să-i primească pe servitorii, slugile şi oamenii fiefurilor şi baroniilor sale, care ard de dorinţa de a-l saluta?

— Nu încă, buna mea Aloyse; dar spune-i lui Martin-Guerre să pună şaua pe un cal şi să mă însoţească. Am, înainte de orice, de făcut un drum prin împrejurimi.

— Nu cumva spre Vimoutiers, spuse Aloyse, surâzând cu oarecare maliţie.

— Da, poate... Nu-i sunt dator bătrânului meu Enguerrand o vizită de mulţumire?

— Şi odată cu salutările lui Enguerrand, monseniorul le va primi şi pe cele ale unei frumoase copile, numită Diana, nu-i aşa?

— Da, răspunse râzând Gabriel, această frumoasă copilă este soţioara mea şi eu îi sunt, chipurile, soţ de aproape trei ani, adică de pe când aveam cincisprezece ani şi ea nouă.

Aloyse căzu pe gânduri.

— Monseniore, spuse ea, dacă n-aş şti cât eşti de serios şi de sincer, cu toată tinereţea domniei-tale, m-aş feri de vorbele pe care cutez să ţi le spun. Dar ceea ce pentru alţii este un joc, pentru domnia-ta este adesea lucru serios. Gândeşte-te, monseniore, că

nu se ştie a cui fiică este Diana. Nevasta lui Enguerrand, care îşi urmase cu ani în urmă, la Fontainebleau, stăpânul, contele de Vimoutiers, a găsit în casă un copil de leagăn şi pe masă o pungă grea cu aur. În pagă era o sumă destul de serioasă, jumătatea unui inel gravat şi o hârtie cu acest singur cuvânt: Diana. Berta, nevasta lui Enguerrand, n-avea copii; a acceptat cu bucurie să îngrijească de fetiţa. Dar, după ce s-a întors la Vimoutiers femeia s-a prăpădit şi tot pe atunci mi s-a prăpădit şi mie bărbatul: şi iată că o femeie te-a crescut pe domnia-ta, orfanul, în vreme ce un bărbat a crescut-o pe Diana şi ea orfană. Enguerrand şi cu mine, având amândoi de făcut o treabă asemănătoare, ne-am asumat grija voastră, eu încercând s-o fac pe Diana bună şi miloasă, în vreme ce Enguerrand te-a făcut pe domnia-ta curajos şi deştept. Fireşte că ai cunoscut-o pe Diana şi fireşte că te-ai ataşat de ea. Dar domnia-ta eşti contele de Montgommery, recunoscut ca atare prin hrisoave şi de către toţi cei din jur, în vreme ce pe Diana n-a venit nimeni s-o ceară cu cealaltă jumătate de inel de aur. Ia seama, monseniore, ştiu că Diana e o copilă, abia are doisprezece ani, dar fata va creşte, va fi de o frumuseţe încântătoare şi, cu o fire ca a domniei-tale, repet, lucrul devine serios. Ia seama, monseniore, Diana s-ar putea să rămână pentru totdeauna ceea ce este astăzi, adică un copil găsit, iar domnia-ta eşti un senior prea mare ce să te însori cu ea şi prea nobil ca s-o seduci.

— Dar, doică, voi pleca la Paris şi vă voi părăsi şi pe tine şi pe Diana, spuse Gabriel gânditor.

— Aşa e, du-te s-o vezi, dacă-ţi face plăcere, pe această dulce şi gingaşă copilă pe care o numeşti în glumă soţioara domniei-tale. Dar aminteşte-ţi că te aştept cu nerăbdare aici. Pe curând, nu-i aşa, domnule conte?

— Pe curând şi mai îmbrăţişează-mă o dată, Aloyse; te rog să mă numeşti şi de acum încolo fiul tău şi fii binecuvântată, buna mea dădaca.

— Fii binecuvântat de mii de ori, copilul şi stăpânul meu.

Jupânul Martin-Guerre îl aştepta pe Gabriel la poartă şi amândoi urcară pe cai.

Capitolul II O mireasă care se joacă cu păpuşa

Ca să ajungă mai repede, Gabriel o luă pe poteci cunoscute doar de el. Şi totuşi îşi lăsa deseori calul să meargă la pas. ba chiar s-ar putea spune că-şi lăsa frumosul animal să meargă după cum îl purtau pe el însuşi visurile. Într-adevăr, simţăminte diferite, când pătimaşe, când triste, când pline de încredere, când apăsătoare, treceau rând pe rând prin inima tânărului, La gândul că este conte de Montgommery, privirea îi strălucea şi dădea calului pinteni, parcă ameţit, de aerul care-i şuiera pe la tâmple; apoi îşi spunea: "Tata a fost ucis şi n-a fost răzbunat"... şi slăbea frâul din mână. Dar când se gândea că se va duce să se bată, să-şi facă nume de temut, să-şi plătească toate datoriile de onoare şi de cinste, o lua la galop de parcă ar fi alergat, spre glorie, până când îi venea în minte că va trebui s-o părăsească pe mica Diana cea atât de veselă şi de frumoasă şi atunci recădea brusc în melancolie, mergând din nou la pas ca şi cum ar fi putut să întârzie astfel clipa crudă a despărţirii. Dar îşi revenea, îi vedea în închipuire pe duşmanii tatălui său şi pe părinţii Dianei... Atunci, dând pinteni calului, zbura la fel de iute ca şi speranţa să. Ajunsese şi, hotărât lucru, din acest suflet tânăr, dornic de fericire, bucuria alungase tristeţea.

Peste gardul ce înconjura livada bătrânului Enguerrand, Gabriel zări, printre pomi, rochia albă a Dianei. Îşi lega repede calul de trunchiul unei sălcii şi, sărind gardul, fericit şi triumfător, căzu la picioarele fetei. Dar Diana plângea.

— Ce ai, scumpa mea soţioara, spuse Gabriel şi de unde această amărăciune? Oare să ne fi ocărât Enguerrand că ne-am rupt rochiţa, ori nu ne-am spus cum trebuie rugăciunea? Ori căldăruşul nostru şi-a luat zborul din colivie? Vorbeşte, draga mea Diana! Iată-l aici, ca să te mângâie pe credinciosul tău cavaler...

— Vai, nu, Gabriel, tu nu poţi fi cavalerul meu şi ăsta-i motivul pentru care sunt tristă şi plâng...

Gabriel crezu că Diana aflase de la Enguerrand de spiţa nobilă a tovarăşului ei de joc şi voia să-l pună la încercare. Reluă:

— Şi care e deci, Diana, necazul sau bucuria care m-ar putea face să renunţ pentru totdeauna la plăcutul titlu pe care mi l-ai dat şi pe care sunt atât de bucuros şi de mândru să-l port? Iată-mă, sunt la picioarele tale!

Dar Diana nu putu să înţeleagă şi, plângând mai tare ca niciodată, ascunzându-şi fruntea la pieptul lui Gabriel, strigă suspinând:

— Gabriel! Gabriel! Va trebui să nu ne mai vedem niciodată!

— Şi ce anume ne va împiedica? reluă el cu însufleţire.

Ea îşi ridică blondul şi încântătoru-i cap cu ochii scăldaţi în lacrimi; apoi cu o mutrişoară totodată solemnă şi gravă răspunse suspinând adânc:

— Datoria!

Frumosul ei chip avu o expresie atât de dezolată şi totodată atât de comică, încât Gabriel, fermecat, nu se putu abţine, cu toate gândurile lui, să nu râdă; luând între mâinile sale fruntea copilei, o sărută de mai multe ori, dar ea se îndepărtă repede.

— Nu, nu, prietene, spuse ea, mai puţine intimităţi... De-acum încolo ne sunt interzise.

"Ce poveşti i-o fi spus Enguerrand?" îşi zise Gabriel persistând în eroarea sa, apoi rosti:

— Deci nu mă mai iubeşti, draga mea Diana!

— Eu! Să nu te mai iubesc! strigă Diana. Cum poţi să bănuieşti şi să spui astfel de lucruri, Gabriel? Nu eşti tu prietenul meu din copilărie şi fratele meu dintotdeauna? Nu m-ai tratat totdeauna cu bunătate şi dragoste... de mamă? Când râdeam sau când plângeam, pe cine găseam eu veşnic lângă mine ca să-mi împărtăşească bucuria sau necazul? Pe tine, Gabriel... Cine mă ducea în braţe când eram obosită? Cine mă ajuta să-mi învăţ lecţiile?

Cine lua asupră-şi greşelile şi împărţea cu mine pedepsele când nu izbuteam să le ispăşesc singura? Tu! Cine inventa pentru mine mii de jocuri? Cine-mi făcea buchete frumoase pe câmp? Cine lua, în pădure, sticleţii din cuib pentru mine? Tu, numai tu! Te-am aflat în orice loc, pe orice vreme, bun, drăguţ şi devotat mie, Gabriel. Nu te voi uita niciodată şi, cât timp îmi va bate inima, tu, numai tu vei sălăşlui în ea; aş fi voit să-ţi dăruiesc fiinţa şi sufletul meu şi niciodată n-am visat la fericire decât gândindu-mă la tine. Dar toate astea nu ne împiedică, vai! Să ne despărţim şi mai mult ca sigur, nu ne vom mai vedea niciodată.

— Şi de ce? întrebă Gabriel.

Ea se ridică şi, lăsându-şi capul să-i cadă pe piept şi braţele de-a lungul trupului, zise:

— Pentru că sunt soţia altuia.

Gabriel nu mai râdea şi o tulburare ciudată îi strânse inima. Reluă cu o voce emoţionată:

— Ce înseamnă asta, Diana?

— Nu mă mai numesc Diana, răspunse ea, mă numesc doamna ducesa de Castro, pentru că soţul meu se numeşte Horace Farnese, duce de Castro.

Şi fetiţa nu se putu abţine să nu surâdă printre lacrimi, rostind cuvintele "soţul meu", la doisprezece ani! Părea în adevăr ciudat acest "doamna ducesă"! Dar durerea o cuprinse din nou văzând durerea lui Gabriel.

Tânărul stătea în picioare, în faţa ei, palid şi cu ochii rătăciţi.

— E un joc! O închipuire? spuse el.

— Nu, nu, bietul meu prieten, e tristă realitate. Nu te-ai întâlnit pe drum cu Enguerrand? A plecat la Montgommery acum o jumătate de ceas...

— Am venit pe un drum ocolit, mai scurt. Dar spune-mi tot.

— De ce, Gabriel, n-ai mai venit de patru zile? Asta nu s-a mai întâmplat niciodată şi, vezi tu, ne-a purtat ghinion. Alaltăieri seară abia am putut adormi. Nu te văzusem de două zile, eram neliniştită şi l-am pus pe Enguerrand să-mi făgăduiască cum că, dacă n-ai să vii a doua zi, o să mergem noi la Montgommery. Şi apoi, ca un fel de presimţire, am vorbit, Enguerrand şi cu mine, despre trecut şi despre viitor, despre părinţii care păreau să mă fi uitat, vai! Nu-i frumos ce spun, dar aş fi fost poate mult mai fericită dacă mă uitau într-adevăr! Toată acea discuţie m-a întristat şi m-a obosit puţin şi de aceea, după cum ţi-am spus, mi-a trebuit multă vreme până să adorm, din care pricină ieri dimineaţa m-am trezit mai târziu că de obicei. M-am îmbrăcat în grabă, mi-am spus rugăciunea şi tocmai mă pregăteam să cobor când am auzit larmă mare în faţa porţii. Erau nişte cavaleri măreţi, Gabriel, urmaţi de scutieri, de paji şi de copii de casă şi în urma cavalcadei o călească aurită, sclipind de-ţi lua ochii. Cum priveam curioasă alaiul acela, mirându-mă că se oprise în faţa bietei noastre locuinţe, Antoine bătu la uşă şi mă ruga, din partea lui Enguerrand, să cobor de îndată. Nu ştiu de ce, mi se făcu frică, dar trebuia totuşi să mă supun şi m-am supus. Când am intrat, sala cea mare era plină de acei domni minunaţi pe care-i văzusem de la fereastra mea. Am început să mă înroşesc şi să tremur mai speriată ca niciodată, pricepi, Gabriel?

— Da, răspunse Gabriel cu amărăciune. Continuă, căci lucrul devine într-adevăr interesant.

— La intrarea mea, continuă Diana, unul dintre seniori, cel mai plin de aurării, veni la mine şi, întinzându-mi mâna înmănuşată, mă conduse în faţa altui gentilom, nu mai puţin împodobit decât el şi înclinându-se spuse:

— Monseniore duce de Castro, am cinstea să v-o prezint pe soţia domniei-voastre. Doamnă adăugă el întorcându-se către mine, domnul Horace Farnese, duce de Castro, soţul domniei-voastre.

Ducele mă salută cu un surâs. Dar eu, încurcată şi disperată, m-am aruncat în braţele lui Enguerrand pe care l-am zărit într-un colţ.

— Enguerrand! Enguerrand! Acest prinţ nu-i soţul meu, eu n-am alt soţ în afară de Gabriel! Spune-le asta acestor domni! Enguerrand, te implor!

Cel care mă prezentase ducelui îşi încruntă sprâncenele.

— Ce înseamnă copilăriile astea? îl întrebă al pe Enguerrand cu voce severă.

— Nimic, monseniore, într-adevăr copilării, răspunse Enguerrand, foarte palid. Şi adresându-mi-se în şoaptă: "Eşti nebună, Diana? Ce înseamnă răzvrătirea asta? Refuzi să-ţi asculţi părinţii care te-au regăsit şi care te cer?"

— Unde sunt părinţii mei? Am spus eu cu glas tare. Vreau să le vorbesc.

— În numele lor am venit, domnişoară, reluă domnul cel sever. Sunt reprezentantul lor. Dacă nu credeţi vorbele mele, iată ordinul semnat de Henric al II-lea, regele nostru, citiţi...

Îmi înfăţişă un pergament sigilat cu ceară roşie, pe care începui să-l citesc cu glas tare:

"Noi, Henric, prin graţia lui Dumnezeu..."

şi jos semnătura regală: Henric. Eram orbită, năucită, pierdută. Ameţeam şi-mi venea leşin. Şi toată lumea aceea care era cu ochii pe mine! Până şi Enguerrand mă părăsise! Gândul la părinţii mei, numele regelui, toate astea erau prea mult pentru bietul meu cap! Şi tu, Gabriel, tocmai tu, lipseai!

— Dar mi se pare că prezenţa mea nu prea ţi-ar fi fost de folos! zise Gabriel.

— Ba da, cu tine de faţă, poate că aş fi rezistat: aşa, neavându-te acolo, nu m-am putut opune; când gentilomul care părea că organizase totul a spus: "Haidem e şi-aşa destul de târziu: doamnă de Leviston, v-o încredinţez pe doamna de Castro; vă aşteptăm ca să ne ducem la capelă", vocea lui, atât de poruncitoare, părea să nu îngăduie nici un semn de nesupunere, aşa că m-am lăsat dusă. Gabriel, iartă-mă, eram zdrobită, nu mai aveam nici un gând...

— Ei, dar asta se înţelege de la sine, spuse Gabriel cu un surâs maliţios.

— Am fost condusă în camera mea. Acolo, acea doamnă de Leviston, ajutată de două sau trei femei, a scos din nişte cufere o rochie albă de mătase şi lenjerie. Apoi cu toată ruşinea mea, m-au dezbrăcat şi m-au îmbrăcat din nou. Abia dacă îndrăzneam să păşesc îmbrăcată în acele frumoase veşminte. Apoi mi-au pus în urechi perle şi un colier, tot de perle, în jurul gâtului; lacrimile îmi curgeau şiroaie peste perle. Dar acele doamne nu făceau decât să râdă de încurcătura mea şi poate şi de durerea mea. După o jumătate de ceas eram gata; ele mărturisiră că eram încântătoare împodobită astfel cred că era adevărat, Gabriel, dar nu mă puteam opri din plâns. Până la urmă mi-am spus că probabil visăm, un vis strălucitor, dar în acelaşi timp groaznic. Mergeam fără voia mea, mă duceam şi veneam maşinal. Totuşi caii nechezau în faţa porţii, scutierii, pajii şi copiii de casă aşteptau în picioare. Coborârăm. Privirile întregii adunări se îndreptară asupra mea. Seniorul cu voce aspră îmi oferi din nou mâna şi mă conduse la o litieră, toată numai satin şi aur, în care a trebuit să mă aşez pe nişte perne aproape la fel frumoase ca şi rochia mea. Ducele de Castro mergea călare, lângă portieră şi astfel cortegiul urcă încet spre capela Vimoutiers. Preotul era în altar. Nu ştiu ce cuvinte se rostiră în jurul meu, ce cuvinte îmi porunciră să spun, dar, la un moment dat, am simţit, în acest vis straniu, că ducele îmi punea un inel în deget. Apoi, după douăzeci de minute sau douăzeci de ani, nu-mi mai dădeam seama, un aer mai proaspăt mă izbi în faţă. Ieşisem din capelă, mă numeam doamna ducesă; eram măritată! Pricepi, Gabriel, eram măritată!

Gabriel nu răspunse decât cu un hohot sălbatic de râs.

— Zău, Gabriel, reluă Diana, îmi ieşisem până într-atâta din pielea mea, încât abia reintrând în casă, m-am gândit să-mi privesc soţul. Până atunci îl văzusem, dar nu-l privisem. Ah, bietul meu Gabriel! E mult mai puţin frumos decât tine! E de statură mijlocie şi, în straiele-i bogate, pare mai puţin elegant decât tine în simpla ta vestă cafenie. Şi apoi, are un aer obraznic şi semeţ, în vreme ce tu arăţi blând şi curtenitor. Adaugă la toate astea un păr şi o barbă de un blond roşcat. După ce discută o vreme cu cel care se dădea drept reprezentantul regelui, ducele se apropie de mine şi luându-mă de mână, îmi spuse cu un surâs fin:

— Doamnă ducesă, iartă-mi greaua situaţie în care sunt pus de a te părăsi atât de repede. Dar ştii, ori nu ştii, că suntem în toiul războiului cu Spania şi soldaţii mei cer să fiu prezent pe câmpul de bătălie. Nădăjduiesc să am bucuria să te revăd peste câtva timp la Curte, unde te vei duce să locuieşti, alături de majestatea-sa, încă în această săptămână. Te rog să primeşti câteva daruri pe care mi-am îngăduit să le las aici pentru dumneata. Pe curând, doamnă. Păstrează-ţi veselia şi farmecul potrivite vârstei dumitale şi distrează-te, joacă-te după pofta inimii, în timp ce eu mă voi arunca în vârtejul luptelor.

Spunând acestea, m-a sărutat familiar pe frunte, înţepându-mă cu barba lui lungă: nu-i ca a ta, Gabriel. Apoi, toţi acei domni şi toate acele doamne m-au salutat şi au plecat, Gabriel, lăsându-mă în sfârşit singură cu părintele meu, Enguerrand. Nu pricepuse nici el mai mult decât mine din toată acea tărăşenie. I se dăduse să citească pergamentul regelui care-mi poruncea, după cât se părea, să mă mărit cu ducele de Castro. Seniorul care-l reprezenta pe majestatea-sa se numea contele de Humieres. Enguerrand l-a recunoscut pentru că-l văzuse odinioară cu monseniorul de Vimoutiers. Tot ceea ce ştie Enguerrand în plus faţă de mine e tristă veste că acea doamnă de Leviston, care mă îmbrăcase atunci şi care locuia la Caen, va veni zilele astea aici, ca să mă însoţească la Curte şi că eu trebuie să fiu pregătită. Iată ciudata şi dureroasă mea poveste, Gabriel. Ah, uitasem. Reîntoarsă în camera mea, am găsit într-o cutie mare, nu vei ghici niciodată ce: o păpuşă minunată, cu

un trusou complet, lenjerie şi trei rochii: una de mătase albă, alta de damasc roşu şi alta de brocat verde. Mă simt jignită, Gabriel, astea sunt deci darurile soţului meu? M-a tratat ca pe-o fetiţă! Dealtfel, roşul îi vine cel mai bine păpuşii, pentru că are chipul foarte colorat...

— Da. Eşti un copil, Diana, răspunse Gabriel, a cărui minie făcu pe nesimţite loc tristeţei, un copil! Nu te învinuiesc că ai doisprezece ani, ar fi nedrept şi absurd. Văd numai că am făcut rău să mă leg cu un sentiment atât de pătimaş şi de profund de un suflet tânăr şi nestatornic. Căci simt, în durerea mea, cât te iubesc, Diana. Îţi repet totuşi că nu te învinuiesc. Dar dacă erai mai tare, dacă ai fi găsit în tine energia necesară ca să rezişti unei porunci nedrepte, dacă ai fi ştiut măcar să câştigi puţin timp, am fi fost fericiţi, fiindcă văd că ţi-ai regăsit părinţii şi fiindcă par să fie de neam mare. Eu, la rândul meu, tocmai veneam să-ţi destăinuiesc un secret care abia astăzi mi-a fost dezvăluit. Dar la ce bun acum? Slăbiciunea ta a rupt firul soartei mele pe care credeam, în sfârşit, că pusesem stăpânire. Voi mai putea oare vreodată să-l înnod? Prevăd că toată viaţa mea îmi voi aminti de tine, Diana şi că tânăra mea dragoste vei lăsa o urmă de neşters în inima mea. Totuşi, Diana, în strălucirea Curţii, în focul serbărilor, îl vei uita repede pe cel care te-a îndrăgit atâta în zilele tale întunecate.

— Niciodată! strigă Diana. Gabriel, acum când eşti aici ai putea să mă încurajezi şi să mă ajuţi; uite, dacă vrei, refuz să plec cu oamenii aceia când vor veni după mine am să rezist tuturor rugăminţilor, stăruinţelor, poruncilor, ca să rămân pentru totdeauna cu tine, vrei?

— Nu, Diana, draga mea, vezi, atât în faţa oamenilor, cât şi în faţa lui Dumnezeu, tu aparţii altuia. Să ne urmăm deci datoria şi soartă. Să mergem, aşa cum ţi-a spus ducele de Castro, fiecare pe drumul lui, tu spre bucuriile Curţii, eu spre tabere şi bătălii. Deie Domnul să te revăd totuşi într-o zi!

— Gabriel, ne vom revedea şi te voi iubi întotdeauna! strigă biata Diana, aruncându-se plângând m braţele prietenului ei.

Chiar în acel moment, Enguerrand apăru de pe o alee vecină, mergând înaintea doamnei de Leviston.

— Iat-o, doamnă spuse el arătându-i-o pe Diana. Ah! Dumneata eşti, Gabriel, făcu el zărindu-l pe tânărul conte, tocmai mă duceam la Montgommery să te văd, când am întâlnit trăsura doamnei de Leviston şi a trebuit să mă întorc.

— Doamnă îi spuse Dianei doamna de Leviston, regele i-a mărturisit soţului meu că doreşte să te vadă mai repede, aşa că am grăbit plecarea noastră. Cu voia dumneavoastră, vom porni la drum cam peste un ceas. Pregătirile domniei-voastre îmi închipui că nu vor fi prea lungi, nu-i aşa?

Diana se uită la Gabriel.

— Curaj, îi spuse acesta.

— Am bucuria să vă anunţ, reluă doamna de Leviston, că domnul Enguerrand, părintele dumneavoastră adoptiv, poate, ba chiar trebuie să ne însoţească la Paris; ne vom întâlni deci cu el mâine la Alisncon, dacă acest lucru vă convine.

— Dacă-mi convine! strigă Diana. Ah! Doamnă, nu mi-aţi spus încă cine sunt părinţii mei adevăraţi, dar lui îi voi spune întotdeauna tată.

Şi Diana îi întinse mâna lui Enguerrand, numai ca să-l mai poată privi încă puţin, prin vălul lacrimilor, pe Gabriel, gânditor şi trist, ar resemnat şi hotărât.

— Să mergem, doamnă, spuse doamna de Leviston, căci, întârziind atâta pentru a vă lua rămas bun, vom trezi nelinişte. Gândiţi-vă că trebuie să fiţi la Caen înainte de miezul nopţii.

Atunci Diana, hohotind de plâns, se îndepărtă repede pentru a se urca în camera ei, nu însă fără să-i fi făcut semn lui Gabriel s-o aştepte. Enguerrand şi doamna de Leviston o urmară. Gabriel aşteptă.

După un ceas, timp în care se încărcară în trăsură lucrurile pe care Diana voia să le ia cu sine, apăru şi faţa, îmbrăcată de călătorie, îi ceru doamnei de Leviston. Care o urmărea

ca o umbră, îngăduinţa de a face pentru ultima oară înconjurul grădinii în care se jucase atâţia ani, fericită şi fără griji. Gabriel şi Enguerrand o urmară. Diana se opri în faţa unui trandafir cu flori albe pe care ea şi cu Gabriel îl sădiseră cu un an în urmă. Culese două nori, îşi prinse una în păr, o mirosi pe a doua şi i-o întinse lui Gabriel. Tânărul simţi cum i se strecoară în mână o hârtie pe care se grăbi s-o ascundă în vestă.

După ce Diana îşi luă adio de la toate aleile, de la toate boschetele şi de la toate florile, veni vremea să plece. În faţa trăsurii care urma s-o ducă, ea strânse mâna slugilor casei şi a câtorva oameni de treabă din târg care o cunoşteau şi o iubeau. Cum biata copilă nu mai avea putere să vorbească, făcu fiecăruia câte un mic semn prietenesc din cap. Apoi îi îmbrăţişă pe Enguerrand, pe urmă pe Gabriel, fără să fie deloc stânjenită de prezenţa doamnei de Leviston. În braţele prietenului ei, ea îşi coborî vocea şi în timp ce el îi spuse: "Adio! Adio!". Ea îi răspunse: "Nu, pe curând!"

Urcă apoi în trăsură şi, deşi proaspăt măritată, cum copilăria nu-şi pierduse încă drepturile asupra ei, Gabriel o auzi întrebând-o pe doamna de Leviston:

— Aţi pus deasupra şi păpuşa cea mare?

Trăsura porni în galop.

Gabriel desfăcu hârtia pe care i-o dăduse Diana. Găsi în ea o buclă din acel păr blond-cenuşiu pe care-i plăcea atâta să-l sărute.

O lună mai târziu, Gabriel, sosit la Paris, se anunţă, la palatul de Guise, ducelui François de Guise, sub numele de vicontele d'Exmès.

Capitolul III În tabără

— Da, domnilor, spuse intrând în cortul său ducele de Guise, seniorilor care-l înconjurau; da, astăzi, 24 aprilie 1557, seara, după ce ne-am întors pe data de 15 pe teritoriul Neapolelui, după ce am luat în patru zile Câmpii, vom asedia Civitetta; la 1 mai, stăpâni pe Civitetta ne vom aşeza tabăra în faţa Aquilei. La 10 mai vom fi la Arpino, la 20 la Capua, unde nu vom dormi, ca Hannibal. La 1 iunie, domnilor, am să vă fac să vedeţi Neapole, dac-o vrea Dumnezeu...

— Şi pe Papa, dragul meu frate, spuse ducele d'Aumale. Sanctitatea sa, care ne-a tot făgăduit sprijinul soldaţilor săi pontificali, ne-a lăsat până acum să ne descurcăm singuri, mi se pare şi armata noastră nu e deloc atât de puternică încât să se aventureze astfel în ţara duşmană.

— Paul al II-lea, spuse François, e prea interesat de succesul armatelor noastre pentru a ne lăsa fără ajutor. Ce frumoasă noapte, domnilor! Biron, ştii cumva dacă italienii, a căror răscoală ne-a anunţat-o Caraffa, în Abruzzi, au început să dea vreun semn de viaţă?

— Nu încă, monseniore.

— Muschetele noastre au să-i trezească, spuse ducele de Guise. Domnule marchiz d'Elboeuf, reluă el, aţi auzit vorbindu-se despre convoaiele cu hrană şi despre muniţiile pe care trebuia să le primim la Ascoli şi care, îmi închipui, ni se vor alătura aici?

— Da, am auzit vorbindu-se despre asta, dar la Roma, monseniore. Şi de atunci...

— O simplă întârziere, îl întrerupse ducele de Guise, cu siguranţă nu-i decât o simplă întârziere; la urma urmelor nu stăm chiar atât de prost cu hrană. Cucerirea oraşului Câmpii ne-a mai întremat puţin şi dacă, peste un ceas, aş intra în cortul fiecăruia dintre voi, pun rămăşag, domnilor, că aş găsi câte o masă bună şi cu voi la masă, câte o biată văduvă sau vreo orfană frumoasă din Câmpii pe care aţi fi pe cale s-o consolaţi. Nimic mai bun, domnilor. Dealtfel, astea sunt îndatoririle învingătorilor, nu-i aşa? Duceţi-vă deci să vă conformaţi obiceiului, nu vă mai reţin; mâine, în zori, vă voi chema ca să aflăm împreună

mijlocul prin care să tăiem această căpăţână de zahăr care e Civitetta; până atunci, domnilor, poftă bună şi noapte bună.

Ducele îi conduse, râzând, pe şefii armatei, până la uşa cortului său; dar când draperia care-l închidea căzu după ultimul dintre ei şi când François de Guise rămăsese singur, chipul lui bărbătesc luă dintr-o dată o expresie îngrijorată; aşezându-se în faţa unei mese şi sprijinindu-şi capul în mâini murmură cu nelinişte: "Oare n-ar fi mai bine să renunţ la orice ambiţie personală, să rămân doar un simplu general al lui Henric al II-lea, să mă mărginesc să recâştig Milanul şi să eliberez Sienna? Iată-mă pe acest pământ al Neapolului unde năzuiam să fiu rege; dar mă aflu aici fără aliaţi, în curând şi fără hrană şi toţi aceşti şefi ai trupelor mele, în primul rând fratele meu, spirite lipsite de energie şi forţă se lasă în voia descurajării, văd eu bine.

În acel moment ducele de Guise auzi pe cineva intrând în cort. Se întoarse brusc, supărat pe temerarul care-l întrerupse din gânduri. Dar când îl văzu, în loc să-l certe, îi întinse mâna.

— Dumneata, nu-i aşa, viconte d'Exmès, spuse el, dumneata, dragul meu Gabriel, nu vei şovăi să mergi înainte pentru că pâinea e prea puţină şi duşmanul prea numeros? Dumneata, care ai ieşit ultimul din Metz şi ai intrat primul în Valenza şi Câmpii... Ai venit să-mi anunţi ceva nou, prietene?

— Da, monseniore, a venit un curier din Franţa, răspunse Gabriel; este cred, purtătorul unei scrisori de la ilustrul domniei-voastre frate, monseniorul cardinal de Lorena. Să-i spun să intre?

— Nu, să-ţi dea dumitale mesajul cu care a fost însărcinat şi adu-le încoace, te rog.

Gabriel se înclină, ieşi şi se întoarse repede, aducând o scrisoare pecetluită cu însemnele casei de Lorena.

Cei şase ani care trecuseră nu-l schimbaseră prea mult pe vechiul nostru prieten Gabriel; doar trăsăturile căpătase un aspect mai viril şi mai hotărât; ghiceai acum în el un bărbat care şi-a încercat şi măsurat propria sa valoare. Dar avea aceeaşi frunte pură şi gravă, aceeaşi privire loială, aceeaşi inimă plină de tinereţe şi de iluzii. Ca şi cum n-ar fi împlinit douăzeci şi patru de ani!

Ducele de Guise număra treizeci şi şapte; şi măcar că avea o fire generoasă şi mare, zbuciumul îi încercănase ochii şi-i pleşuvise tâmplele. Totuşi înţelegea şi iubea firea cavalerească a lui Gabriel şi o irezistibilă simpatie îl atrăgea pe omul încercat către tânărul său confident.

Luă din mâinile sale scrisoarea fratelui său şi, înainte de a o deschide, spuse:

— Ascultă, viconte d'Exmès, secretarul meu, pe care-l cunoşteai, Herve de Thelen, a murit sub zidurile Valenzei; fratele meu, d'Aumale, e un soldat viteaz şi-atât; am nevoie de un om de încredere care să-mi fie confident şi ajutor. Or, de când ai bătut, la Paris, la uşa palatului meu, acum cinci sau şase ani cred, am putut să mă conving că eşti un spirit superior şi mai mult decât atât, o inimă credincioasă. Nu-ţi cunoşteam decât numele, nu mi-ai fost recomandat de nimeni şi totuşi mi-ai plăcut de la început; te-am luat cu mine la apărarea Metzului şi această apărare va fi una dintre cele mai frumoase pagini din istoria vieţii mele, căci după şaizeci şi cinci de atacuri am reuşit să alungăm de sub zidurile oraşului o armată care număra o sută de mii de soldaţi şi un general care se numea Carol Quintul; îmi amintesc cum curajul dumitale, întotdeauna fără margini şi inteligenţa dumitale, întotdeauna trează, au contribuit din plin la acest rezultat. Anul trecut ai luat parte, alături de mine, la victoria de la Renty şi dacă acest măgar de Montmorency... dar. Mă rog, decât să-mi înjur duşmanul, mai bine să-mi laud prietenul, pe vicontele d'Exmès, neam demn al domnilor de Montgommery; vreau să-ţi spun, Gabriel, că-n orice ocazie şi de când am păşit în Italia mai mult ca niciodată, te-am socotit un ajutor de seamă, bun sfătuitor şi bun prieten; n-am decât un reproş să-ţi fac, că eşti prea rezervat şi prea discret faţă de generalul dumitale. Există în viaţa dumitale un sentiment sau un gând pe care mi-l ascunzi. Dar, mă rog, mi-l vei spune într-o zi, important este că ştiu că ai ceva de realizat

în viaţă. Şi eu am ceva de îndeplinit Gabriel şi dacă vrei să ne unim destinele, ajută-mă şi te voi ajuta. Când vei avea vreun lucru important şi dificil de poruncit, te voi chema. Când vei avea nevoie de un protector puternic, voi fi prezent. Ce zici?

— Ah, monseniore, răspunse Gabriel, sunt cu trup şi suflet al domniei-voastre. Ceea ce am urmărit de fapt încă de la început a fost să am încrederea în mine şi să-i fac şi pe alţii să aibă. Or, acum am căpătat încredere în mine şi domnia-voastră binevoiţi să-mi arătaţi o oarecare prietenie; mi-am atins deci, până-n prezent, scopul. S-ar putea ca viitorul să mă determine să-mi aleg un altul, pe măsura puterilor mele şi atunci, monseniore, pentru că aţi binevoit să-mi propuneţi o atât de frumoasă învoială, voi fi cu totul al domniei-voastre aşa încât puteţi conta pe mine şi în viaţă şi în moarte.

— Să fie într-un ceas bun! *Per Bacco*, cum spun aceşti beţivi de cardinali italieni, fii liniştit, Gabriel. François de Lorena, ducele de Guise, te va sluji cu căldura atât în dragostea, cât şi în ura dumitale, căci există în fiecare dintre noi şi unul şi celălalt din aceste sentimente, nu-i aşa?

— Şi unul şi celălalt, monseniore!

— Ah! Da? Şi când ai sufletul atât de plin nu simţi nevoia să ţi-l uşurezi destăinuindu-te unui prieten?

— Vai, monseniore dar nu ştiu decât pe cine iubesc, încă n-am aflat pe cine trebuie să urăsc.

— Dacă duşmanii dumitale sunt din întâmplare şi ai mei? Spune-mi, printre ei se numără şi acest bătrân desfrânat de Montmorency?

— S-ar putea să se numere, monseniore şi dacă îndoielile mele au temei... Nu despre mine e vorba acum, ci despre domnia-voastră şi despre marile proiecte... la care s-ar putea să vă fiu de ajutor şi eu, monseniore...

— Dar, mai întâi, citeşte-mi scrisoarea de la fratele meu, cardinalul de Lorena.

Gabriel rupse pecetea şi desfăcu plicul, apoi, după ce-şi aruncă privirea pe ea, o înmână ducelui:

— Iertaţi-mă, monseniore, această scrisoare este scrisă cu litere deosebite şi nu pot. S-o citesc.

— Ah! zise ducele, deci cel care mi-a adus-o e curierul lui, Jean Panquet... E o scrisoare confidenţială după câte văd, o scrisoare cifrată. Aşteaptă, Gabriel...

Deschise un cufăr de fier cizelat, scoase o hârtie decupată pe care o suprapuse peste scrisoarea cardinalului şi, prezentându-i-o lui Gabriel, îi spuse:

— Acum citeşte...

Gabriel păru să ezite. François îi luă mâna, i-o strânse şi-i zise cu o privire plină de încredere şi loialitate:

— Citeşte, prietene.

Vicontele d'Exmès citi:

"Domnule (când oare voi putea să vă numesc cu un cuvânt alcătuit doar din patru litere: sire... prea onoratul şi ilustrul meu frate..."

Gabriel se opri din nou; ducele începu să surâdă.

— Eşti mirat, Gabriel, dar nădăjduiesc că mă bănuieşti de ceva rău. Ducele de Guise nu este conetabilul de Bourbon; păstreze-i Domnul regelui nostru, Henric al II-lea, coroana şi viaţa! Dai nu există pe lume numai tronul Franţei! Pentru ca întâmplarea m-a pus pe drumul unei încrederi totale faţă de dumneata, nu vreau să-ţi ascund nimic, ci dimpotrivă, vreau să te fac să cunoşti toate planurile şi visurile mele. Cred că nu sunt ale unui suflet mediocru.

Ducele se ridicase şi începuse să se plimbe prin cort cu paşi mari.

— Casa noastră, Gabriel, aproape regală, poate să aspire, după mine, la orice măriri. Dar numai să aspire nu înseamnă nimic. Vrea să şi obţină. Sora noastră, mama Măriei Stuart, este regina Scoţiei, nepoata noastră, Maria Stuart, este logodită cu Delfinul Franţei;

nepotul nostru cel mic, ducele de Lorena, va fi în curând ginerele regelui. Dar asta nu e tot. Mai suntem şi reprezentanţii casei de Anjou, din care descindem prin mamele noastre. Avem deci pretenţii ori drepturi, e acelaşi lucru asupra Provenţiei şi Neapolelui. Pe moment ne mulţumim cu Neapole. Oare această coroană să nu-i vină mai bine unui francez decât unui spaniol? Or, ce-am venit eu să fac în Italia? S-o iau! Suntem aliaţi cu ducele de Ferrara, uniţi cu Caraffa, nepotul Papei. Paul al V-lea este bătrân; îi va urma fratele meu, cardinalul de Lorena. Tronul Neapolelui se clatină şi eu mă voi urca pe el. Iată de ce-am lăsat în spatele meu Sienna şi Milanul pentru a mă năpusti până-n Abruzzi. Visul e splendid, dar mi-e frică să nu rămână doar vis. Gândeşte-te, Gabriel, n-aveam nici douăsprezece mii de oameni când am forţat Alpii. Dar ducele de Ferrara mi-a făgăduit şapte mii de oameni; îi păstrează în spatele lui Paul al V-lea şi familia Caraffa s-au lăudat că vor ridica în regatul Neapolelui o facţiune puternică şi s-au angajat să facă rost de soldaţi, bani şi alimente, n-au trimis nici un om, nici un furgon, nici un scud. Ofiţerii mei ezită, trupele murmură; dar n-are importanţă! Voi merge până la capăt. Nu voi părăsi decât în caz extrem acest pământ pe care-l străbat, iar dacă va trebui totuşi să-l părăsesc, mă voi întoarce, jur că mă voi întoarce!

Ducele bătu cu piciorul în pământ, ca pentru a-l lua în stăpânire; privirea îi scânteia; era măreţ şi frumos.

— Monseniore, strigă Gabriel, cât sunt de mândru că m-aţi ales drept tovarăş pentru a realiza nişte ambiţii atât de glorioase:

— Şi acum, Gabriel, reluă ducele, dându-ţi din capul locului cheia acestei scrisori a fratelui meu, cred că poţi citi şi înţelege. Continuă deci, te ascult.

— *"Ilustrul meu frate..."* Aici am rămas, reluă Gabriel. *"Am să-ţi dau două veşti proaste şi una bună. Vestea bună este că nunta nepoatei Maria Stuart s-a fixat definitiv în 20 ale lunii următoare şi va fi celebrată în mod solemn la Paris în acea zi. Una dintre veştile proaste a sosit din Anglia. Filip al II-lea al Spaniei a debarcat acolo şi atâta zilnic pe regina Maria Tudor, soţia sa, care îl ascultă cu atâta supunere pătimaşă, să declare război Franţei. Nimeni nu se îndoieşte de reuşită lui, în ciuda intereselor şi dorinţei naţiunii engleze. Se şi vorbeşte de o armată care se adună la graniţele Ţărilor de Jos şi pe care o va comanda ducele Philibert Emmanuel de Savoia. Atunci, scumpul meu frate, în lipsa de oameni în care ne aflăm aici, regele Henric al II-lea te va rechema din Italia; planurile noastre dinspre partea asta vor fi amânate. Dar, în sfârşit, gândeşte-te, François, e mai bine să le amâni decât să le compromiţi; nici temeritate, nici fapte necugetate. Sora noastră, regina Scoţiei, oricât ar ameninţa s-o rupă cu Anglia, îndrăgostită cum e, până peste cap, de bărbatul ei, n-o să facă asta..."*

— Ei, drăcie! îl întrerupse ducele de Guise izbind violent cu pumnul în masă, fratele meu are dreptate, e o vulpe şireată care ştie să adulmece bine. Da, Maria, mironosiţa asta, se va lăsa cu siguranţă ademenită de bărbatul ei; şi sigur că nu mă voi putea opune regelui care-mi va cere înapoi soldaţii într-o situaţie atât de disperată; aşa că va trebui să mă retrag repede din toate regiunile cucerite; deci încă un obstacol în calea acestei blestemate expediţii. Căci nu-i blestemată, vin eu şi te întreb, Gabriel, cu toată binecuvântarea sfântului părinte? Acum, fie vorba între noi, spune-mi cinstit, nu ţi se pare şi dumitale că situaţia e disperată?

— N-aş voi, monseniore, spuse Gabriel, să fiu trecut de domnia-voastră printre cei care se descurajează şi totuşi, fiindcă faceţi apel la sinceritatea mea...

— Te înţeleg şi sunt de aceeaşi părere cu dumneata. Cu toată această lovitură, prevăd că noi doi vom realiza aici lucruri, pe care le vom pune în curând la cale, prietene: jur că petrecerea nu va fi decât amânata şi a-l bate pe Filip al II-lea va însemna de fapt a învinge Neapolul; dar continuă, Gabriel; dacă am memorie bună, mai avem încă o veste proastă de aflat.

Gabriel reluă lectura:

"O altă treabă supărătoare pe care sunt nevoit s-o anunţ nu-i mai puţin gravă; dar fără îndoială că mai avem încă timp s-o prevenim, lucru pentru care mă şi grăbesc să-ţi dau de veste; află că, după plecarea dumitale, domnul conetabil de Montmorency a rămas la fel de mohorât şi de înverşunat împotriva noastră şi nu încetează să ne duşmănească şi să ne vorbească de rău din pricina bunăvoinţei regelui faţă de familia noastră. Apropiata căsătorie a scumpei noastre Maria cu Delfinul nu-i menită, să-i schimbe dispoziţia. Echilibrul pe care regele se străduie să-l menţină între cele două case, de Guise şi de Montmorency, se rupe, datorită acestei nunţi în favoarea noastră şi bătrânul conetabil cere sus şi tare o compensaţie; dealtfel ea va consta în căsătoria fiului său François cu..."

Tânărul viconte nu putu isprăvi. Vocea i se schimbă şi o paloare ciudată îi acoperi fruntea.

— Ce ai, Gabriel? întrebă ducele. Cât eşti de palid şi de lipsit de putere! Ce rău te-a cuprins aşa, deodată?

— N-am nimic, monseniore, absolut nimic, poate puţină oboseală, un soi de năuceală... dar mi-a trecut şi dacă vreţi, reiau lectura. Unde am rămas? Unde spunea cardinalul că există un leac... Ah, nu, mai departe... Aici:

".. şi ea va consta în căsătoria fiului său François cu doamna Diana de Castro, fiica legitimă a regelui şi doamnei Diana de Poitiers. Îţi aminteşti, frate, că doamna de Castro, văduvă la treisprezece ani după ducele Horace Farnese, care a fost ucis la şase luni după căsătorie în asediul de la Hesdin, a stat cinci ani la mănăstirea Filles-Dieu din Paris. Regele, la rugămintea conetabilului, a rechemat-o la Curte. Frate, e o frumuseţe şi ştii doar că mă pricep la asemenea lucruri. Graţia ei a cucerit încă de la început toate inimile şi, înainte de toate, inima paternă. Regele, care o înzestrase odinioară cu ducatul de Cantellerault, i l-a dat acum şi pe cel de Angouleme. Nici nu sunt două săptămâni de când e aici şi influenţa ei asupra spiritului regal e un fapt recunoscut. În sfârşit, lucrurile au ajuns la un asemenea punct, încât doamna de Valentinois, care nu ştiu de ce, a socotit că e mai bine să se prezinte oficial că fata are altă mamă, mi se pare cam geloasă pe această nouă putere care se ridică. Afacerea ar fi deci bună pentru conetabil dacă ar izbuti să se încuscrească cu această puternică aliată. Între noi fie vorba, ştii că Diana de Poitiers nu mai are mare lucru de refuzat acestui bătrân desfrânat. Regele, pe de altă parte, este dispus să contrabalanseze puterea prea mare pe care vede că o căpătăm în consiliile şi în armata sa. Această căsătorie blestemată are deci toate şansele să se săvârşească..."

— Iată că din nou ţi se schimbă vocea Gabriel, îl întrerupse ducele; odihneşte-te, prietene şi lasă-mă să termin singur această scrisoare care mă interesează în cel mai înalt grad. Căci, de fapt, conetabilul va căpăta asupra noastră un avantaj periculos. Dar ştiam că nătărăul de François e însurat cu o de Fiennes. Haide, dă-mi scrisoarea, Gabriel...

— Mă simt foarte bine, monseniore, spuse Gabriel, care citise un pic mai departe şi aş putea să continui cele câteva paragrafe care mi-au mai rămas...

"Această căsătorie blestemată are deci toate şansele să se săvârşească. Ne rămâne un singur lucru. François de Montmorency este angajat într-o căsătorie secretă cu domnişoara de Fiennes; e necesar un divorţ. Dar pentru aceasta trebuie asentimentul Papei şi François s-a dus la Roma ca să-l obţină. Treaba dumitale, deci, scumpe frate, este de a i-o lua înainte pe lângă sanctitatea sa şi, prin prietenii noştri Caraffa cât şi prin propria dumitale influenţă, să faci în aşa fel încât cererea de divorţ să fie respinsă, deşi este sprijinită, te previn, de o scrisoare a regelui. Poziţia atacată este destul de importantă ca să depui toate eforturile s-o aperi aşa cum ai fi făcut la Saint-Didier şi la Metz. În ce mă

priveşte, voi face uz în acelaşi timp de toată energia mea, căci văd că e necesar. Şi, cu asta, îl rog pe Dumnezeu, dragul meu frate, să-ţi dea fericire şi viaţa lungă".

— Haide! Nu-i încă nimic pierdut, spuse ducele de Guise, când Gabriel isprăvi scrisoarea cardinalului. Papa, care-mi refuză soldaţi, va putea să-mi facă o bulă cadou...

— Deci, reluă Gabriel tremurând nădăjduiţi că sanctitatea să nu va accepta acel divorţ al Jeannei de Fiennes şi se va opune la această căsătorie a lui François de Montmorency?

— Da, da, nădăjduiesc. Dar cât eşti de emoţionat, prietene! Cu câtă pasiune participi la treburile casei noastre! Acum, Gabriel, haide să vorbim un pic despre dumneata; şi pentru că în această expediţie, din care nu văd nici o ieşire, nu vei putea, probabil, să adaugi noi fapte succeselor strălucite pe care le-ai repurtat şi pentru care-ţi sunt obligat, ce-ar fi dacă aş începe prin a-mi plăti la rândul meu datoria? N-aş vrea să rămân de căruţa, prietene. N-aş putea să-ţi fiu de folos cu ceva? Hai, spune-mi-o deschis, nu te sfii...

— Oh! Monseniorul este prea bun, zise Gabriel şi nu văd...

— În cei aproape şase ani, câţi se vor împlini în cu rând, de când lupţi eroic alături de ostaşii mei, spuse ducele, n-ai acceptat un ban de la mine. Ar trebui să ai nevoie de bani, ce dracu! Toată lumea are nevoie de bani. Nu-i un dar, nici o plată ceea ce-ţi ofer, e o restituire. Aşa că, fără scrupule zadarnice şi cu toate că nu-mi pot îngădui să fiu atât de darnic pe cât aş vrea...

— Da, ştiu, monseniore, că mijloacele, prea mărunte, nu pot fi uneori la înălţimea gândurilor mari ale domniei-voastre; în ce mă priveşte, am atât de puţină nevoie de bani încât aş vrea chiar să vă propun câteva mii de scuzi care vor prinde foarte bine armatei şi care nu-mi sunt de nici un folos.

— Şi pe care eu îi primesc bucuros, căci sosesc la vreme, trebuie să ţi-o mărturisesc; dar nu pot, într-adevăr, să fac nimic pentru dumneata, tinere fără dorinţe? Ah, stal adăugă el coborându-şi vocea, acel vesel Thibaud, îl ştii, valetul meu, alaltăieri, după jaful de la Câmpii, a luat-o prizonieră pe tânăra nevastă a procurorului oraşului, socotită a doua frumuseţe după nevasta guvernatorului, pe care însă n-a putut pune mâna. Dar, eu am alte griji pe cap şi părul a început să-mi albească. Hai, Gabriel, fără mofturi, ţi-o fac cadou! Pe legea mea. Eşti destul de bine clădit încât s-o poţi despăgubi din plin de pierderea procurorului. Hm, ce zici?

— Zic, monseniore, că pe nevasta guvernatorului, despre care vorbiţi şi pe care soldaţii n-au dibuit-o, am întâlnit-o eu în învălmăşeală şi am luat-o cu mine, dar nu ca să fac uz de drepturile mele cum aţi putea crede. Am avut, dimpotrivă, intenţia să feresc o nobilă şi fermecătoare doamnă de violenţele soldăţeşti. Am văzut însă, după aceea, că frumoasei nu-i era deloc silă să stea alături de învingători şi să strige ca şi soldatul gal: *"Vae victis!"* Dar cum sunt mai puţin dispus ca niciodată să-i ţin isonul, pot. Dacă doriţi, monseniore, s-o aduc aici, în faţa unei aprecieri mai demne de farmecele şi de rangul ei.

— Oh! Oh! strigă ducele râzând, iată o austeritate aproape demnă de un hughenot, Gabriel. Ai cumva vreo înclinare pentru cei din tagma asta? Bagă de seamă, prietene! Sunt şi. Din convingere şi datorită politicii, un catolic înflăcărat. Te-aş arde fără milă. Dar, lăsând glumă la o parte de ce dracu nu eşti mai libertin?

— Pentru că sunt îndrăgostit, spuse Gabriel.

— Ah, da, îmi amintesc: o ură, o iubire... Ei bine, not să te ajut să te apropii fie de duşmani, fie de iubita dumitale? Ţi-ar trebui poate nişte titluri?

— Mulţumesc, monseniore, de asta nu duc lipsă, v-am spus-o de la început, ceea ce doresc nu sunt nişte onoruri vagi, ci puţină glorie personală. Aşa că, dacă presupuneţi că nu mai am mare lucru de acut aici şi hu vă mai sunt de folos, ar fi pentru mine o mare bucurie dacă m-aţi însărcina să-i duc regelui, la Paris, cu prilejul căsătoriei nepoatei voastre regale, steagurile pe care le-aţi câştigat în Lombardia şi în Abruzzi. Fericirea mea ar fi deplină dacă o scrisoare a domniei-voastre ai binevoi să arate majestăţii sale şi curţii că unele din aceste steaguri au fost luate de mine şi nu chiar fără nici o primejdie.

— Ei bine, asta-i uşor şi pe deasupra mai e şi drept, spuse ducele de Guise. Regret totuşi că mă părăseşti, deşi nu pentru multă vreme dacă, aşa cum totul pare s-o prevestească, va izbucni războiul din Flandra; ne vom revedea acolo, nu-i aşa, Gabriel? Locul dumitale, află de la mine, e pe câmpul de luptă; iată de ce vrei să pleci de aici, unde acum te plictiseşti atât de tare. Drace! Dar o să ne distrăm mai bine în Ţările-de-Jos şi doresc, Gabriel, să ne distrăm împreună.

— Voi fi cât se poate de fericit să vă urmez, monseniore.

— Până atunci, spune, când vrei să pleci ca să-i duci regelui darurile de nuntă?

— Cât mai curând cu putinţă, cu atât mai bine, monseniore, mai ales dacă nunta are loc în 20 mai, aşa cum vă anunţă monseniorul cardinal.

— Adevărat. Ei bine, chiar dacă ar fi să pleci mâine, Gabriel şi abia dacă ai avea vreme să ajungi. Du-te şi te odihneşte, prietene, eu în vremea asta o să scriu scrisoarea de recomandare către rege şi răspunsul către fratele meu căruia te însărcinez să-i spui şi prin viu grai că nădăjduiesc să duc cu bine la capăt treaba pe care mi-a încredinţat-o pe lângă Papă.

— Şi poate, monseniore, prezenţa mea la Paris va contribui şi ea ca aceasta treabă să aibă un sfârşit bun şi astfel absenţa mea să vă fie într-un fel de folos.

— Mereu misterios, viconte d'Exmès, dar m-am obişnuit cu asta. Adio deci şi somn uşor în ultima noapte pe care o vei petrece aici...

— Voi veni mâine dimineaţă să iau scrisorile şi binecuvântarea domniei-voastre. Ah, las în seama domniei-voastre oamenii care m-au urmat în toate campaniile. Vă cer doar îngăduinţa ca, pe lângă doi dintre ei, să-l iau şi pe scutierul meu Martin-Guerre; el mi-e de ajuns; îmi este devotat şi acest brav soldat nu se teme de nimic pe lume decât de două lucruri: de nevastă-sa şi de umbra lui.

— Cum asta? Făcu ducele râzând.

— Monseniore, Martin-Guerre a fugit din ţinutul său Arigues, aproape de Rieux, ca să scape de nevastă-sa, Bertrande, care-i adora, dar care-l bătea. Aşa că, înainte de Metz, a intrat în slujba mea; dar diavolul sau nevastă-sa, ca să-l tulbure ori să-l pedepsească, îi apare din când în când sub forma soţiei sale. Da, vede deodată alături de el un alt Martin-Guerre, aidoma lui, întocmai ca imaginea sa din oglindă şi, drace! Asta-l înspăimânta cumplit. Dar, cu toate astea, îşi bate joc de gloanţe şi va cuceri singur o redută. La Renty şi la Valenza mi-a salvat de două ori viaţa.

— Ia-l cu dumneata pe acest viteaz fricos, Gabriel; strânge-mi încă o dată mâna şi mâine în zori să fii gata; scrisorile mele te vor aştepta.

A doua zi Gabriel fu într-adevăr gata în zori; îşi petrecuse noaptea visând, dar fără să doarmă. Veni, pentru ultimele instrucţiuni la ducele de Guise şi, în ziua de 26 aprilie, la ora şase dimineaţa, plecă cu Martin-Guerre şi cu doi din oamenii săi la Roma şi de acolo la Paris.

Capitolul IV Iubita unui rege

Suntem în 20 mai, în Paris, la Luvru, în camera doamnei mare seneşal de Brézé, ducesa de Valentinois, numită în mod obişnuit Diana de Poitiers. Orologiul castelului sună nouă dimineaţa. Doamna Diana, toată în alb, într-o toaletă nu mai puţin cocheta, leneveşte pe jumătate culcată într-un pat îmbrăcat în catifea neagră. Regele Henric al II-lea, împodobit cu un costum măreţ, stă alături de ea, pe un scaun. Să privim puţin decorul şi personajele.

Camera Dianei de Poitiers străluceşte de acea luxuriantă şi frumoasă "artă a Renaşterii" abia apărută şi care ar putea împodobi chiar şi odaia unui rege. Picturile semnate de Primatice[1] înfăţişează diversele episoade ale unei vânători în care Diana, zeiţa vânătorii, a pădurilor şi a codrilor, e, fireşte, eroina principală. Pe medalioanele şi panourile aurite şi colorate se zăresc pretutindeni armele împreunate ale lui Francisc I şi Henric al II-lea. Tot la fel, în inima frumoasei Diana se împletea amintirea tatălui cu cea a fiului. Emblemele nu sunt mai puţin semnificative şi în peste douăzeci de locuri semiluna Dianei-Phoebe se face remarcată între salamandra învingătorului de la Marignan şi Belerofon zdrobind o himeră, simbol adoptat de Henric al II-lea după câştigarea bătăliei de la Boulogne împotriva englezilor. Această schimbătoare semilună o întâlneşti în nenumărate combinaţii de forme şi litere care fac cinste imaginaţiei decoratorilor vremii: ici, de pildă, o vezi în coroana regală; colo, patru litere HV., patru flori de crin şi patru coroane o înconjoară triumfătoare; dincolo, semiluna se triplează, iar mai departe capătă forma unei stele. Devizele nu sunt nici ele mai puţin diverse şi în cea mai mare parte sunt redactate în latină: *Diana regnum venatrix.* Obrăznicie sau linguşeală? *Donec totum impleat orbem.* Dublă tălmăcire: Semiluna va deveni lună plină; gloria regelui va umple universul. *Cum plena est, fit oemula solis.* Versiune liberă: *Frumuseţea şi regalitatea sunt surori.*

Să ne aruncăm acum privirea asupra regelui.

Istoria ne învaţă că era înalt, suplu şi puternic. Era nevoit să combată, printr-o dietă severă şi printr-un exerciţiu zilnic, o anumită tendinţă spre îngrăşare şi totuşi îi depăşea la alergări pe cei mai sprinteni şi-i doborî în lupte şi-n turnire pe cei mai viguroşi bărbaţi. Avea pletele şi barba neagră şi tenul brun; ceea ce, spun Memoriile, îl înfrumuseţa şi mai mult. Purta în acea zi, ca de obicei, culorile ducesei de Valentinois: haină de satin verde, cu dungi albe scoase în relief de lameuri şi de broderii de aur; tocă cu pană albă. Scânteind de perle şi diamante; lanţ dublu de aur de care atârna un medalion cu chipul Sfântului Mihail; sabie cizelată de Benvenuoto[2]; guler alb lucrat în punct veneţian; o mantie de catifea înstelată cu crini de aur fâlfâia graţios pe umerii săi. Costumul era de b rară bogăţie şi cavalerul de o minunată elegantă.

Am spus în două vorbe că Diana era îmbrăcată într-o rochie de casă simplă, albă, de o transparenţă şi o subţirime ireale; n-ar fi prea uşor să-i zugrăveşti divina frumuseţe, căci n-ai şti să spui ce anume, perna de catifea neagră pe care îşi sprijinea capul sau rochia de o albeaţă strălucitoare care o învăluia, scotea mai bine în relief neaua şi trandafiriul feţei sale. Şi apoi formele-i delicate erau de o perfecţiune care l-ar fi dus la disperare până şi pe Jean Goujon[3]. Nu exista statuie mai desăvârşită şi statuia aceea era însufleţită şi încă prea bine, după cât se spune. Cât despre gratia acelor braţe fermecătoare, nici să nu mai încercăm să vorbim. Diana părea fără vârstă. Asemănătoare din acest punct de vedere, ca şi din multe altele, cu imortelele, alături de ea până şi cele mai proaspete şi mai tinere femei păreau bătrâne şi ridate. Protestanţii vorbeau de filtre şi de băuturi de leac cu ajutorul cărora rămânea mereu la vârsta de şaisprezece ani. Catolicii spuneau doar că făcea zilnic baie rece şi se spăla pe faţă, chiar şi iarna, cu apă cu gheaţă

Reţetele Dianei s-au păstrat; dar dacă e adevărat că *Diana cu cerbul* a lui Goujon a fost sculptată după acest model regal, statuia aceasta nu-i reproduce fidel frumuseţea. Era într-adevăr demnă de dragostea a doi regi, pe care i-a năucit unul după altul. Căci, deşi

---

[1] *Francesco Primaticcio* zis *Primatice* (1504-1570), pictor, sculptor şi arhitect italian care a decorat castelele Fontainebleau, Louvre şi Chambord.

[2] E vorba de Benvenuto Cellini.

[3] *Jean-Goujon*, sculptor şi arhitect francez, născut în Normandia, probabil între 1510 şi 1514 şi mort în 1569 (?). A realizat jubeul bisericii Saint-Germain-l'Auxerois, basoreliefurile din palatul Carnavalet şi Tribuna Cariatidelor din Luvru. A sculptat, de asemenea, o foarte frumoasă statuie a *Dianei cu cerbul*, pentru care se pare că i-a pozat Diana de Poitiers (care a trăit între 1499-1566), iubita lui Henric al II-lea.

povestea domnului de Saint-Vallier pare apocrifă, suntem aproape convinşi că datorită frumoşilor ei ochi Diana a fost iubita lui Francisc înainte de a deveni a lui Henric.

"Se zice, menţionează Le Laboureur, că regele Francisc, care a iubit-o primul pe Diana de Poitiers, arătând într-o zi oarecare nemulţumire, după moartea fiului său, Delfinul Francisc, din pricina puţinei însufleţiri pe care o vedea la prinţul Henric, ea îi spuse că acesta ar trebui să se îndrăgostească şi că ar voi să-l facă deci cavalerul ei..."

Când femeia vrea ceva, apoi vrea şi Dumnezeu şi Diana a fost timp de douăzeci de ani iubita, singura iubită a lui Henric.

Dar după ce i-am privit pe rege şi pe favorită, oare nu-i vremea să-i şi ascultăm?

Henric, ţinând un pergament în mână, citeşte cu voce tare versurile următoare, nu fără a-şi pigmenta lectura cu întreruperi şi comentarii pe care nu le putem reproduce aici:

"Dulce şi frumoasă gurişoară,
Mult mai proaspătă, mai roşioară
Ca bobocii de măcieşi în zori,
Mai înfloritoare, mai nurlie
Decât imortela purpurie
Şi mai gingaşă de mii de ori
Decât trandafirii-ncântători
Când pământu-n juru-le-i udat
Strop cu strop, întruna, ne-ncetat...
Mă sărută, dulce inimioară,
Mă sărută, scumpa mea comoară,
Strânge-mă, iubito-n braţe tare
Într-o îmbrăţişare
Până când ţi-oi spune: — Hai, mă lasă,
Lasă-mă, iubita mea frumoasă,
Lasă-mă că nu mai pot să-ndur...
Când guriţa dulce ţi-o retragi
Mor dup-ale tale buze dragi;
Apoi iar îmi dai o sărutare.
Dragă, scumpa mea răzbunătoare,
Inima, lumina, viaţa mea...
Împreună-alături să trăim,
Să ne sprijinim
Pe cărările plăcute-ale juneţii,
Cât amarul trist al bătrâneţii
Care încovoaie şi îndoaie
Nu şi-a pus pecetea lui cea hâdă
Ori prin boala, ori prin moartea crudă..."

Şi cum se numeşte gentilul poet care ne spune atât de bine ce trebuie să facem? întrebă Henric când îşi isprăvi lectura.

— Se numeşte Rémy Belleau[4], sire şi făgăduieşte, cred, să devină un rival al lui Ronsard. Ei bine! Continuă ducesa, pregătiţi, ca şi mine, la cinci sute de scuzi această poezie plină de dragoste?

— Protejatul tău îi va avea, frumoasa mea Diana.

— Dar să nu-i uitaţi nici pe cei vechi, sire. Aţi semnat brevetul de pensie pe care l-am făgăduit, în numele vostru, lui Ronsard, prinţul poeţilor?... Da, nu-i aşa? Atunci nu mai am să vă cer decât abaţia vacantă din Recouls pentru bibliotecarul vostru, Mellin de Saint-Gelais, Ovidiul nostru, al Franţei.

[4] Rémy Belleau (1528-1577), unul dintre poeţii Pleiadei, autor al unor poezii cu conţinut pastoral.

— Ovidiu va fi abate; ce zici, drăguţul meu Mecena? spuse regele.

— Ah, cât sunteţi de fericit, sire, că puteţi dispune după bunul plac de atâtea recompense şi funcţii. Dacă aş avea eu măcar un ceas puterea, voastră...

— N-o ai tot timpul, ingrat-o?

— Într-adevăr, sire? Iată că au şi trecut două minute de când nu m-aţi sărutat. Bravo! Spuneţi că am putere? Nu mă ispitiţi, sire! Vă previn că mă voi folosi de ea ca să-mi achit datoria pe care mi-o tot cere Philibert Delorme sub pretextul că palatul meu, d'Anet, a fost terminat. Palatul acesta vă va face cinste, sire, dar un sărut e mult mai de preţ.

— În schimbul acestui sărut, Diana, îţi dăruiesc, pentru Philibert Delorme al tău, sumele care vor rezulta din vânzarea funcţiei de guvernator în Picardia.

— Sire, credeţi că-mi vând sărutările? Le dăruiesc... Cred că guvernământul din Picardia valorează două sute de mii de livre... Ei, bine, din ce-mi rămâne voi putea să-mi iau acel faimos colier de perle cu care doresc să mă împodobesc astăzi, la nunta iubitului vostru fiu Francisc. O sută de mii lui Philibert, o sută de mii pentru colier...

— Numai că slujba aia nu face decât jumătate din cât spui tu...

— Cum? Nu valorează decât o sută de mii de livre? Ei bine, e foarte simplu, atunci renunţ la colier.

— Ei, nici aşa, reluă râzând regele, mai avem pe undeva trei sau patru funcţii vacante cu care vom putea să-ţi plătim acel colier, Diana.

— Oh, sire, sunteţi cel mai generos dintre regi, după cum sunteţi cel mai iubit dintre iubiţi.

— Mă iubeşti într-adevăr aşa cum te iubesc eu, Diana?

— Mai întrebaţi?

— Pentru că eu, vezi tu, te ador din ce în ce mai mult, căci eşti din ce în ce mai frumoasă. Ah! Dulcele tău surâs, gingaşa ta privire! Lasă-mă, lasă-mă la picioarele tale! Pune-ţi mâinile tale pe umerii mei. Cât eşti de frumoasă, Diana! Cât te iubesc! Aş sta astfel să te admir, ceasuri, ani în şir... Aş uita de Franţa, aş uita de lume...

— Şi chiar de solemna căsătorie a Delfinului, spuse Diana râzând, care se va celebra astăzi, peste două ceasuri. Şi dacă domnia-ta eşti gata, sire, eu nu-s! Cred că e vremea să-mi chem femeile să mă îmbrace. Într-o clipă o să sune ceasul zece!

— Zece! reluă Henric, am o întâlnire la zece...

— O întâlnire, sire? Nu cumva cu o femeie?

— Cu o femeie.

— Desigur frumoasă...

— Da, Diana, foarte frumoasă.

— Atunci, nu e regină.

— Răutăcioaso! Caterina de Medicis îşi are frumuseţea ei, o frumuseţe severă şi rece, dar totuşi o frumuseţe. Dar nu pe regină o aştept. Nu ghiceşti?

— Nu, sire.

— Pe cealaltă Diană, amintirea vie a iubirii noastre din tinereţe, pe fiica noastră, pe fiica noastră scumpă, Diana!

— Repetaţi prea des şi prea tare acest lucru, sire, zise Diana încruntând din sprâncene, cu un aer îmbufnat. S-a convenit totuşi ca doamna Diana de Castro să treacă drept fiica alteia, nu a mea. Am nădăjduit să am de la dumneavoastră copii legitimi. Am fost amanta dumneavoastră pentru că v-am iubit; dar nu voi îndura să declaraţi pe faţă că sunt concubina dumneavoastră.

— Va fi aşa cum doreşte mândria ta, Diana, spuse regele, dar o iubeşti totuşi pe copila noastră, nu-i aşa?

— O iubesc fiindcă o iubiţi dumneavoastră.

— Oh, da, scumpa mea... E atât de încântătoare, de spirituală, de bună... Şi apoi, ea îmi aminteşte de anii tinereţii, de vremea când te iubeam nu mai profund decât astăzi, dar când te iubeam totuşi... până la crimă.

Regele căzu dintr-o dată într-o sumbră aducere-aminte, apoi ridicând capul spuse:

— Oh, acel Montgommery... Nu l-ai iubit totuşi, nu-i aşa, Diana? Nu-i aşa că nu l-ai iubit?

— Ce întrebare! zise cu un surâs dispreţuitor favorită. După douăzeci de ani, aceeaşi gelozie.

— Da, eram gelos, sunt, voi fi întotdeauna gelos pe tine, Diana. Deci nu l-ai iubit. Dar el te iubea, el, nenorocitul, cuteza să te iubească!

— Dumnezeule, sire, prea daţi crezare calomniilor cu care mă urmăresc protestanţii. Asta nu-i demn de un rege catolic. În orice caz, dacă acel om m-a iubit, ce importanţă are din moment ce inima mea n-a încetat o secundă să fie a voastră? Şi apoi contele de Montgommery e mort de mult...

— Da, e mort, spuse regele cu voce surdă.

— Să nu întristăm cu astfel de amintiri o zi de sărbătoare, continuă Diana. I-aţi văzut pe Francisc şi pe Maria? Sunt tot atât de îndrăgostiţi copiii ăştia? Iată că marea lor nerăbdare va fi în curând satisfăcută. În sfârşit peste două ceasuri vor fi unul al celuilalt, bucuroşi, nu însă atât de bucuroşi că familia de Guise, care prin această legătură pare să-şi îndeplinească o veche şi arzătoare dorinţă.

— Da şi cine turbează? spuse regele; bătrânul meu Montmorency bietul conetabil are motive să turbeze cu atât mai mult cu cât teamă mi-e că Diana noastră nu va fi sortită fiului său.

— Da, sire, i-aţi făgăduit căsătoria asta ca o despăgubire.

— Sigur, numai că se pare că doamna de Castro are unele repulsii...

— O copilă de optsprezece ani, care abia ieşise de la mânăstire... ce repulsii să aibă?

— Tocmai ca să mi le mărturisească o aştept la zece la mine.

— Duceţi-vă şi vă întâlniţi cu ea, sire; între timp, eu am să mă, fac frumoasă ca să vă plac şi mai mult.

— După ceremonie voi veni la paradă. Voi rupe şi astăzi câteva lănci în cinstea ta, ca să te fac regina turnirului.

— Regină? Şi cealaltă?

— Nu există decât una, Diana şi tu ştii bine asta. Acum te las... Cu bine.

— Cu bine, sire şi mai ales nici un fel de curaj imprudent în acest turnir uneori chiar mă speriaţi, zău aşa.

— Din păcate, nu exista nici un pericol, vai! Uneori chiar aş vrea să fie ca să am un pic de merit în ochii tăi. Dar ceasul trece şi cele două Diane ale mele devin nerăbdătoare. Mai spune-mi totuşi încă o dată că mă iubeşti...

— Sire, vă iubesc cum v-am iubit întotdeauna, cum. Vă voi iubi întotdeauna.

Înainte de a lăsa să cadă draperia în urma lui, regele îi trimise iubitei sale un ultim sărut din vârful degetelor.

— Adio, Diana mea!

În aceeaşi clipă un panou ascuns după o tapiserie se deschise în peretele opus.

— Ce dracu aţi sporovăit atâta astăzi? spuse cu brutalitate conetabilul de Montmorency, intrând.

— Prietene, zise Diana, care se ridicase, ţi-am dat întâlnire la ora zece şi am încercat totul ca să-i fac vânt. Sunt la fel de necăjită ca şi tine crede-mă.

— Ca şi mine! Ei, nu, zău! Scumpa mea, dacă-ţi închipui că discuţia voastră amuzantă... Şi apoi ce-i toana asta de a-i refuza fiului meu Francisc mâna fiicei tale Diana după ce mi-a promis-o în mod atât de solemn? Pe legea mea! Cât pe ce să crezi că bastarda asta face un mare hatâr casei de Montmorency, catadicsind să intre în ea! Ascultă-mă, Diana, căsătoria asta trebuie totuşi să aibă loc; aranjează lucrurile cum ştii tu. Este singurul mijloc care ne rămâne ca să restabilim oarecum echilibrul între noi şi familia de Guise, lua-i-ar dracu să-i ia! Cu toată împotrivirea regelui, a Papei, a oricui, nunta asta trebuie să se facă!

— Dar, prietene...

— Vreau, strigă conetabilul, vreau să se facă!
— Se va face, prietene, se grăbi să spună speriată Diana.

Capitolul v Camera copiilor Franţei

Întorcându-se la el, regele n-o mai găsi pe fiica sa. Uşierul de serviciu îl înştiinţă că, după ce aşteptase vreme îndelungată, doamna Diana trecuse în apartamentul copiilor Franţei, rugind să fie anunţată de îndată ce majestatea-sa se va fi întors.

— Foarte bine, spuse Henric, mă voi duce eu însumi după ea. Lasă-mă, vreau să merg singur...

Traversă o sală mare, o luă de-a lungul unui coridor, apoi deschise încetişor o uşă şi se opri să privească din dosul unei draperii înalte. Ţipetele şi râsetele copiilor îi acoperiseră zgomotul paşilor şi Henric putu să admire, fără să fie văzut, cel mai fermecător şi mai graţios tablou.

În picioare, în faţa ferestrei, stătea Maria Stuart, tânăra şi încântătoarea mireasă, avându-le alături pe Diana de Castro, pe Elisabeta şi Margareta de Franţa; toate trei, grăbite şi vorbăreţe, dădeau toaletei proaspetei mirese acel ultim retuş pe care numai femeile ştiu să-l dea, ba aranjându-i o buclă, ba netezindu-i o cută a rochiei. În cealaltă parte a camerei, prinţul Carol, Henric şi cel mai mic, Francisc, râzând şi strigând cât îi ţinea gura, împingeau cu toată puterea o uşă pe unde încerca în zadar să intre Delfinul, tânărul mire căruia zburdalnicii nu-i dădeau voie s-o vadă pe nevastă-sa.

Jacques Amyot, preceptorul prinţilor, discuta grav într-un colţ cu doamna de Coni şi cu lady Lennox, guvernanta prinţeselor.

Într-un spaţiu pe care-l puteai cuprinde dintr-o privire era strânsă laolaltă toată istoria Franţei fericiri şi nenorociri, pasiuni şi glorie. Delfinul Francisc al II-lea, Elisabeta care avea să se mărite cu Filip al II-lea şi să devină regină a Spaniei, Carol care avea să devină Carol al IX-lea, Henric, viitorul Henric al III-lea, Margareta de Valois ajunsă regină şi nevasta lui Henric al IV-lea, mezinul Francisc ajuns duce de Alencon, de Anjou şi de Brabant şi în sfârşit Maria Stuart, de două ori regină şi în plus şi martiră.

Ilustrul traducător al lui Plutarh urmarea, cu un ochi melancolic şi atent în acelaşi timp, jocurile acestor copii şi se gândea la destinele lor strâns legate de soarta Franţei.

— Nu, nu, Francisc nu va intra, striga cu violenţă sălbaticul Carol-Maximilian, care nu peste mult avea să poruncească măcelărirea hughenoţilor în noaptea Sfântului Bartolomeu. Şi, ajutat de fraţii săi reuşi să tragă zăvorul şi să facă astfel imposibilă intrarea bietului Delfin care, prea firav ca să ţină piept până şi unor copii, nu putea decât să tropăie din picioare şi să implore de dincolo de uşă.

— Dragul meu Francisc, cum îl mâi necăjesc, spuse Maria Stuart cumnatelor sale.

— Staţi aşa, doamnă Delfină, să vă pot prinde măcar acul ăsta, spuse râzând micuţa Margareta. Ce minunată invenţie acele astea de siguranţă, adăugă ea.

— Şi acul odată prins, zise tandra Elisabeta, am să-i dau drumul bietului Francisc, în ciuda acestor drăcuşori, căci mă doare să-l văd necăjindu-se astfel.

— Da, Elisabeta, tu înţelegi acest lucru, spuse suspinând Maria Stuart, căci te gândeşti la dragul tău don Carlos, fiul regelui Spaniei, care ne-a distrat atâta la serbările de la Saint-Germen...

— Taci! strigă înciudată, bătând din picior, Margareta. Elisabeta se roşise... căci era frumos şi galant castilianul ei.

— Haide, haide, interveni matern Diana de Castro, sora mai mare, nu-i frumos să te porţi astfel cu sora ta, Margareta.

Într-adevăr, nimic nu era mai încântător decât înfăţişarea acestor patru frumuseţi atât de fericite şi atât de perfecte: Diana, pură şi dulce; Elisabeta, gravă şi tandră; Maria Stuart, melancolică; Margareta, fremătând de nerăbdare; emoţionat şi încântat, Henric nu-şi putea lua ochii de la acest spectacol.

Trebuia totuşi să se hotărască să intre.

— Regele! strigă o voce şi toţi şi toate se ridicară alergând spre rege, spre tată. Numai Maria Stuart, rămasă un pic mai în urmă, se duse să tragă încetişor zăvorul care-l ţinea pe Francisc captiv. Delfinul intră repede şi tânăra familie fu astfel completă.

— Bună ziua, copii, spuse regele, sunt mulţumit să vă găsesc pe toţi sănătoşi şi veseli. Te-au ţinut afară, Francisc, îndrăgostitule? Dar vei avea de-acum tot timpul s-o vezi întruna pe micuţa ta mireasă. Vă iubiţi, copiii mei?

— O, da, sire, o iubesc pe Maria! Şi pătimaşul băiat depuse un sărut fierbinte pe mâna celei care urma să-i fie soţie.

— Monseniore, spuse cu severitate Lady Lennox, nu se sărută astfel, în mod public, mâna doamnelor şi mai ales în prezenţa majestăţii-sale. Ce va gândi regele despre Doamna Maria şi despre guvernanta ei?

— Dar mâna asta nu-i a mea? spuse Delfinul.

— Nu încă, monseniore, răspunse guvernanta şi înţeleg să-mi fac datoria până la capăt.

— Fii liniştit, îi spuse Maria încet soţului ei, care se bosumflase, când se va uita în altă parte, am să-ţi înapoiez sărutul.

Regele surâse în barbă.

— Sunteţi prea severă, milady; dar aveţi dreptate, adăugă el corectându-se. Nici dumneavoastră, domnule Amyot, nu sunteţi nemulţumit, nădăjduiesc, de elevii dumneavoastră. Să-l ascultaţi pe savantul vostru preceptor, domnilor, el trăieşte în apropierea marilor eroi ai antichităţii. Domnule Amyot, e multă vreme de când nu mai aveţi veşti de la Pierre Danoy, maestrul nostru al amândurora şi de la Henri Etienne, codiscipolul nostru...

— Şi bătrânul şi tânărul o duc bine, sire şi vor fi fericiţi şi mândri de amintirea pe care majestatea-voastră a binevoit să le-o păstreze.

— Haideţi, copii, spuse regele, am vrut să vă văd înainte de ceremonie şi sunt bucuros că v-am văzut. Acum, Diana, sunt al tău, micuţa mea, aşa că fă bine şi urmează-mă.

Diana se înclină adânc şi porni după rege.

Capitolul VI Diana de Castro

Diana de Castro avea acum aproape optsprezece ani. Frumuseţea ei, aşa cum făgăduia de mică, sporise cu anii; chipul ei, dulce şi fin, era de o candoare virginală. Diana de Castro rămăsese, ca spirit şi ca fire, copila pe care-o cunoaştem. N-avea nici treisprezece ani când ducele de Castro pe care nu-l mai văzuse din ziua măritişului, fusese ucis la asediul de la Hesdin. Regele o trimise pe văduva-copilă să-şi petreacă doliul la mânăstirea Filles-Dieu din Paris şi Diana găsise acolo afecţiune şi tabieturi atât de plăcute, încât îi ceruse tatălui ei îngăduinţa de a rămâne cu acele călugăriţe de treabă şi cu tovarăşele ei până când el va binevoi să se ocupe din nou de ea. Nu puteai decât să respecţi o intenţie atât de cucernică şi Henric n-o scoase pe Diana din mânăstire decât

după ce conetabilul de Montmorency, gelos pe autoritatea căpătată de familia de Guise în guvern, ceruse şi obţinuse pentru fiul său mâna fetei regelui şi a favoritei sale.

În timpul acestei luni pe care o petrecuse la Curte, Diana ştiuse să-şi atragă repede respectul şi admiraţia tuturor: "Căci — zice Brantôme, în *Cartea doamnelor ilustre* — ea era foarte bună şi nu făcea nimic care să displacă cuiva, pe lângă faptul că avea o inimă fiare şi aleasă şi sufletul foarte generos, înţelept şi foarte virtuos", n această virtute, care se detaşa, atât de pură şi atât de plăcută, din mijlocul corupţiei generale nu se amestecau nici asprimea şi nici viclenia. Cum, într-o zi, cineva spusese în faţa Dianei că o fiică a Franţei trebuie să fie vitează şi că timiditatea ei prea aducea a călugăriţă, învăţă în câteva zile să meargă călare şi rar cavaler care să fi fost mai îndrăzneţ şi mai elegant decât ea. De atunci îl însoţea cu regularitate pe rege la vânătoare şi Henric se lăsa din ce în ce mai captivat de această graţie care căuta, tară afectare, cel mai mic prilej ca să-i fie pe plac. Diana avea de asemenea privilegiul de a intra lă orice oră la tatăl ei şi era oricând binevenită. Farmecul mişcător, atitudinea castă, acea mireasmă feciorelnică şi inocentă pe care o respirai în jurul ei, chiar şi surâsul puţin trist, alcătuiau chipul cel mai minunat şi mai încântător poate de la acea Curte care număra totuşi atâtea frumuseţi strălucitoare.

— Ei bine, zise Henric, te ascult, micuţo. Iată că sună ceasul unsprezece. Ceremonia nunţii de la Saint-Germain-L'Auxerrois e la prânz. Am o jumătate de ceas care ţi-o pun la dispoziţie şi regret că n-am mai mult, căci momentele pe care le petrec cu tine sunt cele mai fericite din viaţa mea.

— Sire, cât sunteţi de drăguţ de bun...

— Aş vrea din toată inima să fac ceva care să-ţi fie pe plac, cu condiţia să nu contravină intereselor grave pe care un rege trebuie să le ia în consideraţie înaintea oricărei afecţiuni. Şi ca să-ţi dovedesc asta, vreau mai întâi să-ţi vorbesc despre cele două rugăminţi pe care mi le-ai făcut. Monica, sora care te-a îndrăgit şi te-a îngrijit la mânăstirea Filles-Dieu, a fost numită, la dorinţa ta, stareţă la mânăstirea Benedictinelor din Saint-Quentin.

— Oh, mii de mulţumiri, sire!

— În ce-l priveşte pe bravul Antoine, servitorul tău preferat de la Vimoutiers, îi va fi acordată o pensie pe viaţă. Regret, Diana, că jupânul Enguerrand nu mai trăieşte. Am fi vrut să-i arătăm recunoştinţa noastră regească celui care a crescut-o într-un mod atât de fericit pe scumpa noastră Diana. Dar s-a prăpădit anul trecut, mi se pare şi n-a lăsat nici un moştenitor.

— Sire, prea multă generozitate şi bunătate...

— În plus, iată scrisorile oficiale care-ţi conferă titlul de ducesă de Angouleme. Şi asta nu e decât un sfert din ceea ce am de gând să fac pentru tine. Căci te văd deseori visătoare şi tristă şi iată de ce m-am grăbit să discut cu tine; doresc să te mângâi sau să te vindec dacă ai necazuri. Spune-mi, micuţa mea, eşti cumva nefericită?

— Ah, sire, cum să fiu nefericită când sunt înconjurată astfel de afecţiunea şi binefacerile voastre? Nu cer decât un lucru şi anume ca prezentul, atât de plin de bucurie, să continue. Viitorul, oricât de frumos şi glorios ar putea fi, nu-l va compensa niciodată.

— Diana, spuse grav Henric, ştii că te-am adus de la mânăstire ca să te dau lui Francisc de Montmorency. E o partidă strălucită şi totuşi această căsătorie care, nu ţi-o ascund, ar servi intereselor coroanei mele, nu pare să-ţi fie pe plac. Spune-mi care sunt motivele acestui refuz ce mă necăjeşte atâta.

— Nu ţi le voi ascunde, tată. Mai întâi, spuse Diana oarecum încurcată, ara fost informată că Francisc de Montmorency este căsătorit în secret cu domnişoara de Fiennes, una dintre doamnele de onoare ale reginei.

— E adevărat, reluă regele, dar această căsătorie contractată pe ascuns, fără consimţământul conetabilului şi al meu, este nulă de drept şi dacă Papa pronunţă divorţul, n-ai să poţi tu să te arăţi mai exigentă decât sanctitatea sa... Deci ăsta-i tot necazul?

— Mai este unul, tată.

— Care, ia să vedem... Mă întreb cum o alianţă care ar onora pe cele mai nobile şi mai bogate moştenitoare ale Franţei te face pe tine atât de nefericită?

— Ei bine, tată, mă face nefericită pentru că... pentru că iubesc pe un altul, spuse Diana încurcată şi amărâtă, aruncându-se în braţele tatălui ei.

— Iubeşti pe altul, Diana? se miră Henric şi cum se numeşte cel pe care-l iubeşti?

— Gabriel, sire.

— Gabriel şi mai cum? spuse regele surâzând.

— Nu ştiu, tată.

— Cum asta! Ia fă bine şi explică-te!

— Sire, v-am spus tot. E o dragoste din copilărie. Îl vedeam pe Gabriel zilnic. Era atât de drăguţ, atât de curajos, de frumos, de deştept şi de tandru... îmi spunea soţioara lui. Ah, sire nu râdeţi, era o afecţiune atât de serioasă, prima care mi s-a întipărit în inima; or să i se adauge altele, dar nici una nu o va şterge. Şi totuşi m-am lăsat măritată cu ducele de Castro, sire, m-am supus ca o fetiţă din pricină că nu-mi dădeam seama ce fac, din pricină că am fost constrânsă. De atunci, am văzut multe, am crescut şi am înţeles de ce trădare m-am făcut vinovată faţă de Gabriel. Bietul Gabriel! Când l-am părăsit, nu plângea, dar ce durere era în privirea lui! Mi-am amintit în timpul anilor solitari pe care i-am petrecut la mânăstire, de vremea minunată a copilăriei mele. Astfel că am trăit de două ori zilele petrecute alături de Gabriel, în fapt şi în gând, în realitate şi în vis, sire. De la sosirea mea la Curte, printre aceşti gentilomi desăvârşiţi care alcătuiesc o a doua coroană a voastră n-ara văzut unul care să poată rivaliza cu Gabriel şi tocmai un Francisc oarecare, fiul supus al trufaşului conetabil să mă facă să-l uit pe blândul şi mândrul meu tovarăş din copilărie? Acum, când pot să-mi dau seamă pe deplin de urmările faptelor mele, atâta timp cât mă veţi lăsa liberă, îi voi rămâne credincioasă lui Gabriel, sire.

— După ce-ai părăsit Vimoutiersul, l-ai mai revăzut, Diana?

— Vai nu, tată.

— Dar cel puţin ai veşti de la el?

— Nici atâta. Am auzit doar de la Enguerrand că, după plecarea mea, a părăsit şi el ţinutul; i-a spus Aloysei, doica sa, că nu se va întoarce decât încărcat de glorie şi că ea să nu-şi facă griji din pricina lui.

— Familia lui n-a mai auzit de atunci vorbindu-se despre el?

— Familia lui? Repetă Diana. Nu-i cunosc altă familie decât pe Aloyse şi niciodată nu i-am văzut părinţii, când mă duceam cu Enguerrand în vizită la Montgommery.

— La Montgommery! strigă Henric pălind. Diana Diana, trag nădejde că nu-i un Montgommery! Spune-mi că nu face parte din neamul Montgommery!

— Oh. Nu sire; pe câte ştiu, stătea doar la castel şi locuia în casa doicei sale Aloyse. Dar ce v-au făcut conţii de Montgommery ca să vă neliniştiţi astfel, sire? Sunt duşmanii voştri? În ţinut nu se vorbeşte despre ei decât cu veneraţie...

— Ah! Într-adevăr? zise regele cu un surâs de dispreţ. Dealtfel, nu mi-au făcut nimic, absolut nimic, Diana. Ce-ai vrea tu să facă un Montgommery unui Valois? Dar să revenim la Gabriel al tău... Ori nu-i spui Gabriel...

— Ba da...

— Şi alt nume n-are?

— După câte ştiu, nu, sire: era orfan ca şi mine şi niciodată n-a vorbit despre tatăl lui în faţa mea.

— Şi în ceea ce priveşte căsătoria proiectată între tine şi Montmorency n-ai altă obiecţie de ridicat decât vechea ta afecţiune pentru acest tânăr?

— Asta ajunge credinţei şi inimii mele, sire.

— Foarte bine, Diana, n-aş încerca să-ţi înving împotrivirea dacă prietenul tău ar fi aici ca să-l putem cunoaşte şi aprecia, dar aşa, bănuind că e de un neam nu prea ales...

— Nu există o linie şi pe stema mea, majestate?

— Cel puţin ai o stemă, doamnă şi familia de Montmorency, ca şi cea de Castro, ţine la cinstea de a se înrudi cu mine prin fiica mea legitimă, fă bine să-ţi aminteşti asta! Gabriel

al dumitale dimpotrivă... dar nu despre asta e vorba. Ceea ce mă intrigă e că de şase ani n-a mai apărut; cred că te-a uitat, Diana, că iubeşte pe alta...

— Sire, nu-l cunoaşteţi pe Gabriel, e o inimă sălbatică şi credincioasă care se va stinge iubindu-mă.

— Bine, Diana! În ce te priveşte, văd că necredinţa ţi-e necunoscută şi poate că ai dreptate. Deci eşti îndemnată să crezi că acest tânăr a plecat la război. Ei bine, nu-i posibil să fi murit? Te necăjesc, copila mea; căci iată frumoasa ta frunte păleşte şi ochii ţi se împânzesc de lacrimi. Da, văd că eşti stăpânită de un sentiment profund şi, măcar că n-am avut prilejul să întâlnesc unul asemănător şi că m-am obişnuit să mă îndoiesc de marile pasiuni, nu râd de a ta şi doresc să ţi-o respect. Şi totuşi, micuţa mea, e vorba de o dragoste de copilă, al cărei erou nu mai e decât o amintire, o umbră; gândeşte-te în ce încurcătură mă va pune refuzul tău. Conetabilul, dacă-mi retrag în mod grosolan cuvântul, se va supăra şi pe bună dreptate; poate că va părăsi serviciul; şi atunci nu voi mai fi eu rege, ci ducele de Guise. Să-i luăm pe doi din fraţii cu acest nume: ducele de Guise, care are în mâna lui toate forţele militare din Franţa şi cardinalul de Guise, stăpân pe finanţe; urî al treilea stăpâneşte galerele mele din Marsilia, un al patrulea comandă în Scoţia şi un al cincilea îl va înlocui pe de Brissac în Piemont. Eu, regele, nu pot dispune în regatul meu de un soldat, de un scud fără asentimentul lor. Îţi vorbesc cu blândeţe, Diana, să-ţi explic aceste lucruri când aş putea să-ţi poruncesc. Dar prefer să te fac pe tine judecător şi tatăl, nu regele, să fie cel care să obţină de la fiica lui consimţământul. Şi-l voi obţine, căci eşti bună şi devotată. Această căsătorie mă salvează, copila mea; ea dă familiei de Montmorency autoritatea pe care o ia familia de Guise. Cumpăneşte cele două talere ale balanţei în care puterea mea e un fleac. De Guise-ii vor deveni astfel mai puţin plini de ei, iar Montmorency-ii mai devotaţi. Ei bine, nu-mi răspunzi nimic, Diana? Rămâi surdă la rugăminţile tatălui tău care nu te sileşte, nu te bruschează, care e de partea ta şi care nu-ţi cere decât să nu-i refuzi primul serviciu prin care ai putea să răsplăteşti ceea ce a făcut şi ceea ce mai are de gând să facă pentru fericirea şi pentru onoarea ta? Diana, fata mea, hai spune da!

— Sire, zise Diana, sunteţi de o mie de ori mai puternic când vocea domniei-voastre imploră, decât atunci când ordonă. Sunt gata să mă sacrific pentru interesele voastre, dar totuşi cu o condiţie, sire.

— Care, copil răsfăţat?

— Această căsătorie nu va avea loc decât peste trei luni; până atunci voi cere Aloysei veşti despre Gabriel, mă voi informa pretutindeni să aflu dacă n-a murit, iar dacă trăieşte, să pot cel puţin să-mi iau cuvântul înapoi.

— Sunt de acord, spuse Henric şi te-aş sfătui chiar să nu pui prea mult preţ pe aceste copilării... în sfârşit, îl vei căuta pe Gabriel al tău şi la nevoie te voi ajuta şi eu, iar peste trei luni te vei căsători cu Francisc de Montmorency, oricare ar fi rezultatul informaţiilor noastre, fie prietenul tău e viu, fie e mort.

— Acum, spuse Diana, scuturând îndureratăă din cap, nici eu nu ştiu ce să-i doresc mai mult, moartea sau viaţa...

Regele se pregătea tocmai să deschidă gura, gata să rostească o teorie prea puţin paternă şi o consolare destul de nepotrivită. Dar fu de ajuns să întâlnească privirea candidă şi profilul pur al Dianei, ca să se oprească la timp şi să nu-şi trădeze gândurile decât printr-un surâs.

"Din fericire sau din nenorocire, viaţa de la Curte o va forma" îşi spuse el. Apoi, cu glas tare, rosti:

— A sosit ora să mergem la biserică, doamnă; iată mâna mea până În marea galerie; te voi revedea la carusel şi la jocurile de după-amiază şi dacă nu te-a deranjat prea mult tirada mea, binevoieşte să-mi aplauzi loviturile de lance şi pasele de spadă.

Capitolul VII Rugile domnului conetabil

În aceeaşi zi, după-amiază, în timp ce la Tournelle se desfăşurau paradă şi serbările, conetabilul de Montmorency interoga la Luvru, în cabinetul Dianei de Poitiers, pe unul dintre oamenii săi de încredere.

Spionul, de talie mijlocie, cu chipul brun, avea ochii şi părul negru, nasul acvilin, barba despicată, buza inferioară ieşită în afară şi spatele uşor curbat. Semăna izbitor cu Martin-Guerre, fidelul scutier al lui Gabriel. Cine i ar fi văzut separat l-ar fi luat pe unul drept celălalt. Cine i-ar fi văzut împreuna ar fi crezut că are de-a face cu doi fraţi gemeni. Aveau aceleaşi trăsături, aceeaşi vârstă, aceeaşi înfăţişare.

— Şi cu acel curier ce-ai făcut, jupâne Arnauld?

— Monseniore, l-am suprimat. Trebuia. Noaptea în pădurea de la Fontainebleau. Omorul va fi pus în seama hoţilor. Sunt prudent.

— N-are a face, lucrul e grav şi te ţin de rău că te-ai slujit necugetat de cuţit.

— Nu dau îndărăt din faţa nici unei situaţii dificile când e vorba de slujirea monseniorului.

— Da, dar află o dată pentru totdeauna, jupâne Arnauld, că dacă te laşi prins, nu voi interveni în favoarea dumitale şi vei fi spânzurat, spuse pe un ton sec şi oarecum dispreţuitor conetabilul.

— Fiţi liniştit, monseniore, sunt precaut.

— Acum să vedem scrisoarea.

— Iat-o monseniore.

— Deschide-o fără să strici pecetea şi citeşte. La dracu, doar nu-ţi închipui că pot să citesc...

Jupânul Arnauld du Thill scoase din buzunar un fel de daltă ascuţită dezlipi cu grijă pecetea şi desfăcu scrisoarea. Se uită mai iuţii la semnătură.

— Monseniorul vede că nu mă înşel. Scrisoarea adresată cardinalului de Guise este într-adevăr de la cardinalul Caraffa, cum dealtfel acel nenorocit curier a avut slăbiciunea să-mi mărturisească.

— Citeşte-o odată! strigă Anne de Montmorency.

Jupânul Arnauld citi:

"Monseniore şi drag aliat, doar trei cuvinte importante. Primul, la cererea voastră, Papa va tărăgăna afacerea divorţului şi-l va retrimite din congregaţie în congregaţie pe Francisc de Montmorency, sosit ieri la Roma, cu scopul de a i se accepta dispensele pe care le cere..."

— *Paret noster*... murmură conetabilul... Arde-le-ar focul satanei pe toate acele sutane roşii.

— *"Al doilea*, reluă Arnauld, continuându-şi lectura, *domnul de Guise, ilustrul vostru frate, după ce a luat oraşul Campli, ţine în frâu Civitetta. Dar, ca să izbutim să-i trimitem oamenii şi proviziile pe care le cere, ceea ce înseamnă un mare sacrificiu pentru noi, ar trebui să fim siguri că nu-l veţi rechema pentru războiul din Flandra, cum se aude pe aici. Faceţi în aşa fel încât să rămână aici şi sanctitatea sa, cu toate că timpurile sunt grele, va emite un mare număr de indulgenţe ca să-l ajute pe monseniorul François de Guise să-i pedepsească pe ducele de Alba şi pe stăpânul său arogant."*

— *Adveniat regum tuum*... mormăi Montmorency. Îi vom înştiinţa despre asta, îi vom înştiinţa, chiar dacă ar trebui să-i chemăm pe englezi în Franţa; continuă, Arnauld!

— *"În al treilea rând, citi spionul, vă anunţ, monseniore, ca să vă încurajez şi să vă sprijin în eforturile voastre, sosirea apropiată la Paris a unui trimis al fratelui vostru, vicontele d'Exmes, care-i va aduce lui Henric steagurile cucerite în această campanie din Italia. Va sosi, fără îndoială, odată cu scrisoarea mea, pe care prefer s-o încredinţez curierului nostru obişnuit; prezenţa sa şi glorioasele prăzi pe care le va oferi regelui vă vor fi cu siguranţa de un real ajutor pentru a dirija negocierile voastre în sensul în care trebuie."*

— *Fiat voluntas tua! strigă* conetabilul furios. Vom merge să-l primim pe acest ambasador al iadului. Ţi-l recomand, Arnauld. S-a sfârşit scrisoarea aia blestemată?

— Da, monseniore, urmează salutările şi semnătura.

— Bun. Vezi dar că vei avea de lucru, jupâne.

— Nu cer decât atâta, monseniore şi câţiva bani pentru a duce treaba la bun sfârşit.

— Caraghiosule! Iată o sută de ducaţi. Cu tine trebuie să ai întotdeauna bani la îndemână.

— Cheltuiesc atâta pentru serviciul monseniorului...

— Viciile tale te costă, nu serviciul meu, ticălosule.

— Ah, cum se înşeală monseniorul în ceea ce mă priveşte! Visul meu este să trăiesc liniştit şi fericit într-un colţ de ţară, înconjurat de nevastă şi de copii şi să-mi duc acolo, în pace, zilele ca un cinstit tată de familie.

— Eşti virtuos şi totodată bucolic. Ei bine, schimbă-te, pune deoparte câţiva dubloni, însoară-te şi-ţi vei putea realiza planurile de fericire domestică. Cine te împiedică?

— Ah, monseniore, sunt cam pătimaş! Şi apoi ce femeie m-ar vrea?

— În concluzie, până când ai să te însori, jupâne Arnauld, ascunde cu grijă scrisoarea asta şi du-i-o cardinalului. Să te deghizezi, pricepi? Şi să-i spui că ai fost rugat de camaradul tău pe moarte...

— Monseniorul poate să aibă încredere în mine. Scrisoarea închisă la loc şi curierul înlocuit vor fi mai adevăraţi decât însuşi adevărul.

— Ah! Drace! Am uitat să notăm numele acelui trimis al ducelui de Guise. Cum se numea?

— Vicontele d'Exmès, monseniore.

— Da, ăsta e, puşlamaua. Să-i reţinem numele... ei, cine vine să mă deranjeze din nou?

— Monseniorul să mă ierte, spuse intrând furierul conetabilului. E vorba de un gentilom sosit din Italia, care cere să-l vadă pe rege din partea ducelui de Guise şi am crezut că e de datoria mea să vă previn, mai ales că ţine cu tot dinadinsul să vorbească cu cardinalul de Lorena. Se numeşte vicontele d'Exmès.

— Ai făcut foarte bine, Guillaume, spuse conetabilul. Pofteşte-l pe acest senior aici. Iar tu, jupâne Arnauld, ascunde-te după draperia aceea şi nu pierde ocazia de a-l vedea pe cel cu care vei avea fără îndoială de a face. Pentru tine îl primesc aici, aşa că fii atent...

— Părerea mea, monseniore, e că l-am şi întâlnit în călătoriile mele. Dar n-are importanţă... Mai bine să fiu sigur...

Spionul se strecură în spatele draperiei. Guillaume îl introduse pe Gabriel.

— Iertaţi-mă, spuse tânărul salutându-l pe bătrân, cu cine am cinstea să vorbesc?

Sunt conetabilul de Montmorency, domnule, ce doriţi?

— Încă o dată iertaţi-mă, reluă Gabriel, dar ceea ce ara de spus nu-i pot spune decât regelui.

— Ştiţi că majestatea-sa nu e la Luvru? Şi că-n lipsa sa...

— Mă voi duce acolo unde e sau o voi aştepta pe majestatea sa aici, îl întrerupse Gabriel.

— Majestatea sa se află la serbările de la Tournelle şi nu se va înapoia decât deseară. Nu ştiţi că astăzi se celebrează căsătoria monseniorului Delfin?

— Nu, monseniore, am auzit asta abia pe drum. Am venit pe Drumul Universităţii şi pe Podul de Schimb, n-am trecut pe strada Saint-Antoine.

— Atunci ar fi trebuit să vă ţineţi după mulţime. Ea v-ar fi condus la rege.

— N-am avut încă cinstea de a fi fost văzut de majestatea-sa. Sunt străin la Curte. Nădăjduiam să-l găsesc la Luvru pe monseniorul cardinal de Lorena. La eminenţa sa am cerut să fiu dus şi nu ştiu de ce, monseniore, am fost adus la dumneavoastră.

— Domnului de Lorena îi plac simulacrele de luptă, spuse conetabilul, fiind om al bisericii, dar eu, care sunt un om al spadei, nu iubesc decât luptele adevărate, deci iată de ce eu mă aflu la Luvru, în vreme ce domnul de Lorena se află la Tournelle.

— Mă voi duce deci, cu voia dumneavoastră, monseniore, să-l întâlnesc acolo.

— Dumnezeule! Odihniţi-vă puţin, domnule, se pare că veniţi de departe, din Italia, desigur, din moment ce aţi intrat în oraş pe Drumul Universităţii...

— Din Italia, într-adevăr, monseniore. N-am nici un motiv să v-o ascund.

— Veniţi poate din partea ducelui de Guise? Ei bine, ce face el acolo?

Îngăduiţi-mi, monseniore, să i-o spun mai întâi majestătii-sale şi să vă părăsesc pentru a mă duce să-mi îndeplinesc această datorie.

— Du-te, domnule, dacă eşti atât de grăbit. Sigur, adăugă el cu o blândeţe prefăcută, eşti nerăbdător să revezi pe vreuna dintre frumoasele noastre doamne. Pun rămăşag că eşti grăbit, dar ţi-e şi frică totodată. Eh, nu-i aşa, tinere?

Dar Gabriel îşi reluă aerul lui rece şi grav, nu răspunse decât printr-un salut şi plecă.

— *Pater noster*... mormăi conetabilul când uşa se închise în urma lui Gabriel. Blestematul ăsta şi-o fi închipuit că vreau să-i fac avansuri, să-l atrag, sau cine mai ştie ce, poate să-l şi corup. Noroc că ştiu atât de bine ca şi el ce vrea să-i spună regelui. N-are importanţă, dacă-l întâlnesc, îmi va plăti scump aerele lui cumplite şi neîncrederea obraznică. Hei, jupâne Arnauld! Ei bine, unde-i caraghiosul ăla? A zburat? La naiba! Şi-au dat astăzi întâlnire la mine toţi. Tâmpiţii! Dracu să-i pieptene... *Parter noster*...

În timp ce conetabilul îşi exterioriza proasta dispoziţie prin înjurături şi rugăciuni după obiceiul său, Gabriel, străbătând, pentru a ieşi dun Luvru, o galerie destul de întunecată, văzu, spre marea sa uimire, în picioare lângă uşă, pe scutierul său Martin-Guerre, căruia îi poruncise să aştepte în curte.

— Tu eşti, jupâne Martin? spuse el. Ai venit să mă întâmpini? Ei bine, ia-o înainte cu Jerome şi duceţi-vă să mă aşteptaţi, cu steagurile înfăşurate strâns, în locul unde se întretaie strada Sainte-Catherine cu Saint-Antoine. Monseniorul cardinal va voi poate să le înfăţişăm de îndată regelui, în faţa Curţii adunate la serbare. Christophe îmi va ţine calul şi mă va însoţi. Du-te! Ai priceput?

— Da, monseniore, acuma ştiu ceea ce voiam să ştiu, răspunse Martin-Guerre. Şi începu să cotoare scările, cu o promptitudine rar întâlnită în ceea ce priveşte îndeplinirea misiunii sale. Aşa că Gabriel, care ieşi din Luvru agale şi visător, fu foarte surprins să-l mai găsească în curte pe scutierul său, foarte speriat şi foarte palid.

— Ei bine, Martin, ce ai? îl întrebă el.

— Ah, monseniore, l-am văzut, a trecut pe lângă mine, chiar acum, ba mi-a şi vorbit...

— Cine?

— Cine? Dacă nu-i dracu, fantomă, năluca, monstrul, atunci e celălalt Martin-Guerre.

— Din nou nebunia asta, Martin. Visezi de-a-n-picioarele?

— Nu, nu, n-am visat. Mi-a vorbit, monseniore, zău aşa; s-a oprit în faţa mea m-a ţintuit cu privirea şi, râzând cu râsul lui infernal, mi-a zis: "Ei bine, suntem deci în serviciul contelui d'Exmès?" Remarcaţi pluralul: suntem, monseniore! "Şi am adus din Italia steagurile cucerite în campanie de domnul de Guise?" Eu răspund "da" din cap, fără să vreau, căci mă fascină. Cum de ştia toate astea, monseniore? Apoi a spus: "Să nu ne temem. Nu suntem prieteni şi fraţi?" Apoi a auzit zgomotul paşilor domniei-voastre, monseniore şi a adăugat, cu ironia lui ce face să mi se ridice părul în cap: "Ne vom

revedea, Martin-Guerre, ne vom revedea". Şi a dispărut pe uşiţa asta, dacă nu cumva direct prin zid.

Nebun ce eşti! zise Gabriel. Când a avut timp să spună şi să facă toate astea, de când ne-am despărţit, acolo, în galerie?

— Eu, monseniore, nu m-am mişcat din locul ăsta unde mi-aţi poruncit să vă aştept.

— Deci nu ţie ţi-am vorbit mai adineauri?

— Cu siguranţă că altuia, monseniore.

— Bietul meu Martin, zise Gabriel cu milă, ţi-e cumva rău? Poate că te doare capul. Poate că am mers prea mult prin soare.

— Da, spuse Martin-Guerre, vă închipuiţi că aiurez, nu-i aşa? Dar o dovadă, monseniore, că nu mă înşel, e că nu ştiu o iotă din acele porunci pe care, după cât se pare, mi le-aţi dat.

— Le-ai uitat, Martin, spuse cu blândeţe Gabriel. Ei bine, am să i le repet, prietene. Ţi-am spus să te duci să mă aştepţi cu steagurile n colţul străzii Sainte-Catherine. Jerome te va însoţi, eu voi rămâne cu Christophe, acum îţi aduci aminte?

— Iertare, monseniore, cum vreţi să-mi aduc aminte de ceea ce n-am habar?

— În sfârşit, spuse Gabriel, acum ştii, Maritn. Ia caii din cămăruţele unde trebuie să-i ţină oamenii noştri şi repede la drum, spre Tournelle!

— Ascult, monseniore. În concluzie, asta înseamnă că aveţi doi scutieri? Cel puţin eu sunt fericit că n-am decât un singur stăpân.

Arena destinată serbărilor fusese ridicată începând din strada Saint-Antoine şi până la grajdurile regale. Ea alcătuia un dreptunghi lung, mărginit de tribune pline cu spectatori; la una din extremităţi şedea regina cu toată Curtea; în partea cealaltă era intrarea în arenă unde aşteptau combatanţii luptei cu lancea. Mulţimea se înghesuia în celelalte două tribune.

Când, după ceremonia religioasă şi odihna care urmă, regina şi curtea veniră, către ceasurile trei după-amiază, să-şi ocupe locurile care le erau rezervate, urările şi aclamaţiile de bucurie izbucniră din toate părţile.

Dar aceste strigăte zgomotoase făcură că sărbătoarea să înceapă printr-o nenorocire. Calul domnului d'Avallon, unul dintre căpitanii gărzilor, speriat de acest tumult, se cabră, ţâşni în arenă şi cavalerul său, azvârlit din şa, se lovi cu capul de una din barierele grele de lemn care înconjurau arena; fu scos pe jumătate mori şi încredinţat chirurgilor într-o stare mai mult decât disperată.

Regele fu afectat de acest neplăcut accident, dar pasiunea sa pentru jocuri şi serbări îi abătu gândul de la această mâhnire.

— Acest sărman domn d'Avallon, spuse el, e unul dintre slujbaşii cei mai devotaţi. Poruncesc să fie bine îngrijit. Şi adaugă: Haidem! Să înceapă alergările inelului.

Jocul inelului era în vremea aceea puţin mai complicat şi mai dificil decât cel pe care-l cunoaştem. Stâlpul de care spânzura inelul se afla cam la două treimi din înălţimea arenei. Trebuia să parcurgi repede prima treime, în galop a doua, apoi să apuci, din fugă calului, inelul cu vârful lancei. Dar coada lancei nu trebuia să-ţi atingă trupul, crai obligat s-o ţii orizontal, iar cotul trebuia să-l ţii sus, deasupra capului. După ce terminai de parcurs arena la trap, urma răsplata: un inel cu diamant oferit de regină.

Henric al II-lea, pe calul său cu valtrapuri de aur şi de catifea, era cel mai elegant şi cel mai dibaci cavaler care se putea vedea. Îşi ţinea lancea şi o mânuia cu o graţie şi o siguranţă admirabile şi, de obicei, nu scăpa inelul. Totuşi domnul de Vieilleville rivaliza cu el şi există chiar un moment în care se crezu că victoria va aparţine acestuia. Avea două curse în plus faţă de rege şi nu-i mai rămâneau decât trei, dar domnul de Vieilleville, ca om de curte, le ratã pe toate trei, aşa că regele ieşi în cele din urmă învingător.

Primind inelul, el şovăi un moment şi-şi plimbă cu regret privirea spre Diana de Poitiers, dar darul era oferit de regină, aşa că se duse să-l prezinte Delfinei, proaspăt măritată, Maria Stuart.

— Ei bine, întrebă el în pauza care urmă acestei prime curse, e vreo speranţă de a-l salva pe domnul d'Avallon?

— Sire, încă respiră, dar nu sunt deloc şanse de a-l scăpa.

— Vai! Făcu regele, să trecem dar la jocul gladiatorilor. Acest joc al gladiatorilor era un soi de luptă cu diverse pase, foarte nou şi foarte rar în acea vreme, dar care nu l-ar mai entuziasma câtuşi de puţin pe spectatorul din zilele noastre. Îi trimitem deci la Brantôme pe cei care ar fi curioşi să cunoască marşul şi contra-marşul celor doisprezece gladiatori "îmbrăcaţi, şase din ei în satin alb şi ceilalţi în satin roşu-aprins ca pe vremea romanilor".

Această frumoasă luptă terminându-se în mijlocul aplauzelor generale, se luară măsurile necesare pentru a începe cursa ţăruşilor.

La capătul arenei unde stătea Curtea fuseseră înfipţi din loc în loc, în pământ, mai mulţi ţăruşi de cinci până la şase picioare. Trebuia să treci cu calul în galop, să te întorci şi să te învârteşti în toate sensurile în jurul acestor arbori improvizaţi, fără să omiţi şi fără să depăşeşti vreunul. Premiul era o brăţară de o lucrătură într- adevăr minunată.

După opt curse întortocheate onoarea a trei reveni regelui şi domnului colonel-general de Bonnivet. A noua şi ultima avea să decidă; dar domnul de Bonnivet nu era mai puţin respectuos decât domnul de Vieilleville; şi, cu toată bunăvoinţa calului său, colonelul-general ajunse al treilea aşa că şi de data asta Henric căpătă premiul.

Regele se aşeză lângă Diana de Poitiers şi-i puse în văzul tuturor la mână brăţara pe care o cucerise. Regina păli de furie. Gaspard de Tavannes, care se afla în spatele ei, se aplecă la urechea Caterinei de Medicis.

— Doamnă, spuse el, urmăriţi-mă bine cu ochii unde mă duc şi priviţi-mă ce fac.

— Ce vrei să faci, dragul meu Gaspard? spuse regina.

— Să-i tai nasul doamnei de Valentmois, răspunse cu răceală şi foarte serios de Tavannes.

Când să plece, Caterina, pe jumătate speriată, pe jumătate încântată, îl opri.

— Dar, Gaspard, vei fi pierdut, nu te gândeşti la asta?

— Ba mă gândesc, doamnă, dar îl voi salva pe rege şi Franţa.

— Îţi mulţumesc, Gaspard, zise Caterina, eşti un prieten tot atât de viteaz pe cât eşti de bun soldat. Dar îţi poruncesc să rămâi aici; să avem răbdare!

"Răbdare"! Acesta era într-adevăr cuvântul de ordine după care Caterina de Medicis învăţase să se călăuzească în viaţă. Aştepta. Era totuşi atunci în toată puterea unei frumuseţi despre care domnul Bourdeille ne-a lăsat amănunte dintre cele mâi intime, dar evita să se impună şi probabil că din pricina acestei modestii fusese scutită de bârfeala atâta vreme cât trăise bărbatul ei. Doar brutalul şi îndrăzneţul conetabil de Montmorency cutezase să-i deschidă regelui ochii şi să-i arate că, după ce zece ani fusese stearpă, cei zece copii pe care Caterina îi dăruise Franţei semănau prea puţin cu tatăl lor. Nimeni altul nu ar fi avut curajul să sufle un cuvânt împotriva reginei.

În ziua aceea, ca de obicei, Caterina păru să nu bage de seamă atenţiile cu care regele o înconjură pe Diana de Poitiers în văzul şi-n auzul Curţii. După ce potoli înflăcărată indignare a lui Gaspard că începu să discute cu doamnele sale despre cursele care avuseseră loc şi despre dibăcia de care dăduse dovadă Henric.

Capitolul VIII O serbare plăcută

Turnirele urmau să aibă loc a doua zi şi în zilele următoare; dar mai mulţi seniori de la Curte veniră să ceară regelui îngăduinţa de a rupe câteva lănci în cinstea şi pentru plăcerea doamnelor.

— Fie, domnilor, răspunse ca de obicei regele; v-o acord cu dragă inimă, măcar că asta poate să-l deranjeze pe domnul cardinal de Lorena, care n-a avut când să descurce bogată sa corespondenţă în cele două ceasuri de când suntem aici. Iată unul după altul două mesaje pe care le primeşte şi din pricina cărora pare foarte preocupat. Dar n-are importanţa, vom afla după asta despre ce e vorba, aşa că dumneavoastră, până una-alta, puteţi rupe câteva lănci... Şi iată aici răsplata pentru învingător, adăugă Henric, desprinzându-şi de la gât colierul de aur pe care-l purta. Facă-se voia dumneavoastră, domnilor; băgaţi totuşi de seamă că dacă partidă se încălzeşte aş putea să mă amestec şi eu şi să câştig ceea ce v-am oferit, cu atât mai mult cu cât îi datorez ceva doamnei de Castro. Notaţi de asemenea că la ora şase fix lupta se va sfârşi şi învingătorul, oricine-ar fi el, va fi încununat. Duceţi-vă, aveţi la dispoziţie un ceas ca să vă arătaţi frumoasa dumneavoastră iscusinţă. Aveţi totuşi grijă să nu se întâmple nimănui nimic rău. Şi, fiindcă veni vorba, cum îi mai este domnului d'Avallon?

— Vai, sire, a murit mai adineauri...

— Odihnească-se în pace, spuse Henric. Dintre toţi căpitanii mei de gardă era poate cel mai zelos şi cel mai brav. Cine mi-l va înlocui? Dar doamnele aşteaptă, domnilor şi arenă se deschide. Ia să vedem, cine va primi colierul din mâinile reginei?

Contele de Pommerive fu primul cavaler care începu lupta, dar trebui să cedeze în faţa domnului de Burie, al cărui loc fu la rându-i luat de îndată de mareşalul d'Amville. Mareşalul, care era foarte puternic şi abil, susţinu atacul a cinci călăreţi. Regele nu se mai putu abţine.

— Eh! spuse el mareşalului, vreau să văd, domnule mareşal, dacă eşti ţintuit acolo pe vecie!

Se înarma şi chiar de la prima cursă domnul d'Amville căzu din şa. Apoi fu rândul domnului d'Aussun. După care nu se mai prezentă nici un asaltator.

— Cum, domnilor? spuse Henric. Nimeni nu mai vrea să se măsoare eu mine? Nu cumva, din întâmplare, sunt menajat? Adăugă el încruntându-şi sprâncenele. Ah! La dracu, nu pot crede aşa ceva! Nu există alt rege aici decât învingătorul şi alte privilegii, decât cele ale dibăciei. Deci atacaţi-mă, domnilor, cu tot curajul!

Dar nici unul nu cuteza să se măsoare cu regele, temându-se în aceeaşi măsură să fie şi învingător şi învins. Regele se impacientă, începea să aibă îndoieli gândindu-se dacă nu cumva în jocurile precedente adversarii îl lăsaseră să câştige din respect sau din teamă şi această idee, care-i diminua în propriii săi ochi victoria, îi umplu de nemulţumire.

În sfârşit, un nou asaltator trecu bariera, Henric, fără ca măcar să se uite cine era, se năpusti, spre el. Cele două lănci se rupseră şi regele, ca să nu cadă, fu obligat să se apuce de armătura şeii; celălalt rămase nemişcat.

În acest moment sună ceasul şase. Henric era învins.

Coborî uşor şi vesel de pe cal, aruncă hăţurile unui scutier şi veni să-l ia de mână pe învingător pentru a-i conduce la regină. Spre marea sa surpriză văzu un chip care-i era cu totul necunoscut. Cavalerul avea dealtfel o înfăţişare cât se poate de nobilă şi regina, trecând colierul în jurul gâtului tânărului îngenuncheat în faţă ei, băgă de seamă şi-i surâse.

Dar el, după ce se înclină profund, se ridică, făcu câţiva paşi spre estrada Curţii şi venind în faţa doamnei de Castro îi oferi colierul, răsplata învingătorului. Fanfarele se înteţiră într-atâta încât nu se mai auziră cele două strigăte, scoase în aceiaşi timp de cei doi tineri.

— Gabriel!

— Diana!

Diana palidă de bucurie şi de surpriză, luă colierul cu mâini tremurătoare. Fiecare crezu că acel cavaler necunoscut auzise pe rege făgăduind colierul doamnei de Castro şi nu voise s-o păgubească pe frumoasa doamnă. Se socoti chiar că fapta, galanta era a unui gentilom desăvârşit. Regele însuşi nu luă lucrurile altfel.

— Iată, spuse el, o curtoazie care mă mişcă. Dar eu, care-i cunosc după nume ne toţi gentilomii nobilimii mele, mărturisesc, domnule, că nu ştiu nici unde, nici când v-am mai văzut; voi fi totuşi încântat să ştiu cine mi-a provocat mai adineauri acea zdravănă zdruncinătură care m-ar fi aruncat din şa, cred, dacă, slavă Domnului, n-aveam picioarele destul de solide.

— Sire, spuse Gabriel, este pentru prima oară când am onoarea de a mă afla în prezenţa majestăţii voastre. Am fost până acum în armată şi chiar în acest moment sosesc din Italia. Mă numesc vicontele d'Exmès.

— Vicontele d'Exmès, spuse regele. Bine! Îmi voi aminti de numele învingătorului meu.

— Sire, spuse Gabriel, nu există învingător acolo unde sunteţi dumneavoastră şi eu aduc dovada gloriei mejestăţii voastre.

Făcu un semn. Martin-Guerre şi doi soldaţi intrară în arenă cu steagurile italiene pe care le depuseră la picioarele regelui.

— Sire, zise Gabriel, iată steagurile cucerite în Italia de armata voastră şi pe care monseniorul duce de Guise le trimite majestăţii voastre. Eminenţa sa domnul cardinal de Lorena m-a asigurat că maiestatea voastră nu va socoti drept un lucru neplăcut faptul de a-i înfăţişa aceste steaguri în prezenţa Curţii şi a poporului Franţei, martori interesaţi ai gloriei voastre. Sire, am asemenea onoare de a vă înmâna scrisorile acestea din partea monseniorului duce de Guise.

— Mulţumesc, domnule d'Exmès, spuse regele. Iată deci secretul întregii corespondenţe a domnului cardinal. Aceste scrisori vă acreditează pe lângă persoana noastră, viconte. Numai că dumneavoastră aţi avut un fel cu totul deosebit de a vă prezenta singur. A, dar ce citesc aici? Că aţi luat singur patru din aceste steaguri? Vărul nostru, ducele de Guise vă socoate unul dintre cei mai bravi căpitani ai săi. Domnule d'Exmès, cereţi orice vreţi şi jur pe Domnul că veţi obţine totul pe loc.

— Sire, mă copleşiţii mă încredinţez bunătăţii majestăţii voastre.

— Sunteţi căpitan pe lângă domnul de Guise, domnule, spuse regele. Nu v-ar plăcea să fiţi în garda noastră? Eram mai adineauri încurcat fiindcă nu ştiam pe cine să numesc în locul domnului d'Avallon, care, din nenorocire, s-a prăpădit chiar astăzi, dar văd că va avea un demn succesor...

— Majestatea-voastră...

— Primiţi? Aşa să fie! De mâine veţi intra în slujba noastră. Acum noi trebuie să ne întoarcem la Luvru... Îmi veţi putea deci povesti acolo, pe larg, amănuntele acestui război din Italia.

Gabriel salută. Henric dădu ordinul de plecare. Mulţimea se risipi cu strigăte de "Trăiască regele!". Diana, parcă fermecată, se găsi o clipă, înainte de plecare, alături de Gabriel.

— Mâine, în cercul reginei, îi spuse ea în şoaptă.

Apoi dispăru, luată de cavalerul ei, dar lăsând vechiului prieten o speranţă divină în inimă.

Capitolul IX Poţi să treci pe lângă soartă fără s-o cunoşti

La regină, lumea se strângea de obicei seara, după cină. Gabriel fu prevenit că, în noua sa calitate de căpitan al gărzilor, nu numai că era autorizat, ci că era chiar obligat să

se ducă acolo. N-avea de gând să-şi neglijeze obligaţiile şi singurul lui necaz era că trebuia să aştepte douăzeci şi patru de ore ca să şi le îndeplinească. Se poate deci vedea că, în ceea ce privea zelul şi bravură, domnul d'Avallon avea un demn urmaş. Mai rămânea acum să găsească mijlocul de a ucide una după alta cele douăzeci şi patru de ore nesfârşite care-l despărţeau de momentul dorit. Tânărul, pe care bucuria îl copleşea şi care nu văzuse Parisul decât străbătându-l în goană dintr-un capăt într-altul, începu să bată oraşul împreună cu Martin-Guerre, căutând o locuinţă convenabilă. Avu fericirea, căci norocul îi surâdea în ziua aceea, să găsească liberă chiar locuinţa pe care tatăl său, contele de

Montgommery, o ocupase odinioară. O închirie, măcar că era prea arătoasă pentru un simplu căpitan din gardă. Dar Gabriel n-avea decât să-i scrie, la Montgommery, credinciosului Elyot să-i trimită nişte bani. O va ruga de asemenea pe bună sa doică Aloyse să vină să stea cu el. Deci primul său scop fusese atins. Acum nu mai era un copil, ci un viteaz, dovedise din plin acest lucru. Numelui ilustru, moştenit de la strămoşi, ştiuse să-i adauge o glorie care-i aparţinea numai lui. Singur, fără alt ajutor decât spada, fără astă recomandare decât curajul lui, ajunsese la douăzeci şi patru de ani într-o funcţie foarte mare. Putea în sfârşit să-şi dăruiască cu mândrie, inima celei pe care o iubea şi să-i înfrunte cu curaj pe cei care-l urau. Pe aceştia din urmă numai Aloyse îl putea ajuta să-i recunoască.

Gabriel adormi cu inima mulţumită şi dormi bine.

A doua zi trebuia să se prezinte la domnul de Boissv, marele scutier al Franţei, ca să-şi dovedească nobleţea. Domnul de Boissv, un om foarte cinstit, fusese pe vremuri prietenul contelui de Montgommery. Înţelese motivele pe care le avea Gabriel de a-şi ascunde numele adevărat şi-şi dădu cuvântul că-i va păstra secretul. Pe urmă, domnul mareşal d'Amviile îl prezentă pe viconte prietenilor săi. După care Gabriel îşi începu imediat serviciul prin vizitarea şi inspectarea închisorilor de Stat din paris, sarcină penibilă care, o dată pe lună, intra în atribuţiile sale. Începu cu Bastilia şi termină cu Châtelet. Guvernatorul îi înmâna lista deţinuţilor şi numi pe cei care muriseră, erau bolnavi, fuseseră transferaţi său puşi în libertate, apoi îi trecu pe ceilalţi în revistă, tristă privelişte mohorât spectacol. Tocmai credea că isprăvise, când guvernatorul de la Châtelet îi arătă în registru o pagină aproape goală unde nu se afla decât această însemnare ciudata care-l izbi pe Gabriel:

"*Nr. 21, X... deţinut la secret. Dacă la vizita guvernatorului sau a căpitanului gărzilor încearcă doar să deschidă gura, să fie dus într-o celulă şi mai adâncă şi mai rea.*"

— Cine-i acest prizonier atât de important? Se poate şti? îl întrebă Gabriel pe domnul de Salvoison, guvernatorul închisorii Châtelet.

— Nimeni nu ştie, răspunse guvernatorul. L-am primit de la predecesorul meu, după cum acesta l-a primit de la al său. Veţi vedea m registru că data întemniţării lui e lăsată în alb. Trebuie să fi fost adus sub domnia lui Francisc I. A încercat, mi s-a spus, de două ori sau de trei ori să vorbească. Dar, la primul cuvânt, guvernatorul a trebuit, sub pedeapsa cea mai gravă, să-i închidă uşa celulei şi să-l ducă într-o altă şi mai cumplită. În afară de asta, râu mai există decât o singură celulă unde-ar putea fi dus, dar celula asta înseamnă moartea. Sigur că acolo s-a urmărit să ajungă, dar acum prizonierul a învăţat să tacă. Trebuie să fie vreun criminal de temut. E cetluit tot timpul în lanţuri şi temnicerul său ca să prevină posibilitatea unei evadări, are sarcina să intre în celulă din minut m minut.

— Dar dacă i-ar vorbi temnicerului? spuse Gabriel.

— Oh, nici o grijă, i s-a dat un surdomut, născut chiar în incinta închisorii şi care n-a ieşit niciodată afară de aici.

Gabriel se înfioră. Acest om atât de total despărţit de lumea celor vii, care trăia şi care gândea totuşi, îi inspiră o milă amestecată cu un sentiment de groază. Ce gânduri sau remuşcări, ce spaimă faţă. de iad sau ce credinţă faţă de cer puteau să împiedice o fiinţă

atât de nenorocită să nu-şi sfarme capul de pereţii temniţei: o răzbunare sau o nădejde îl mai ţinea încă în viaţă?

Gabriel simţi o dorinţă nestăpânită de a-l vedea pe acest om. Inima îi bătea cum nu-i mai bătuse decât în momentul în care o revăzuse pe Diana. Vizitase o sută de prizonieri cu o compasiune oarecum indiferentă. Dar acesta îl atrăgea şi-l mişca mai mult decât ceilalţi şi spaima îi strângea inima când se gândea la această existenţă de mormânt.

— Haidem la numărul douăzeci şi unu, spuse el guvernatorului emoţionat.

Coborâră mai multe scări negre şi umede, străbătură mai multe bolţi aidoma bolţilor îngrozitoare din *Infernul* lui Dante. Apoi guvernatorul, oprindu-se în faţa unei uşi de fier, spuse:

— Aici este. Nu-l văd pe gardian, e, desigur, înăuntru. Dar ara şi eu chei. Să intrăm.

Descuie şi intrară la lumina unei lămpi prinsă lângă legătura de chei. Gabriel văzu un tablou înfricoşător, cum nu vezi decât în coşmarurile unei boli. Drept pereţi, peste tot numai piatră — piatra neagră, acoperită cu muşchi fetid, căci acest loc lugubru se afla sub nivelul Senei şi apele, când creştea, îl inundau pe jumătate. Pe aceşti pereţi groaznici se târau ii bărci mici şi vâscoase; în aerul îngheţat nu se auzea decât zgomotul unei picături de apă, care cădea regulat şi monoton din hidoasa boltă. Laolaltă cu această picătură de apă şi cu melcii nemişcaţi, trăiau aici două fiinţe omeneşti, una păzind-o pe cealaltă, mohorâte şi mute amândouă.

Temnicerul, un soi de idiot uriaş, cu ochii năuci, cu chipul palid, stătea în picioare în umbră, uitându-se cu o privire tâmpa la deţinutul culcat într-un colţ, pe o saltea mizerabilă de paie, având mâinile şi picioarele legate cu un lanţ fixat în perete. Era un bătrân cu barbă şi plete albe; părea că doarme; aşa nemişcat cum stătea, l-ai fi putut lua drept un cadavru sau o statuie.

Dar dintr-o dată se ridică în sus şi privirea i se agăţă de privirea lui Gabriel.

Îi era interzis să vorbească, dar această privire teribilă şi semeaţă totodată grăia de la sine. Gabriel fu fascinat. Guvernatorul cercetă toate colţurile temniţei. Gabriel, ţintuit locului, nu făcu un pas, nu se mişcă, ci rămase acolo, pironit de acei ochi de flăcări: nu-şi putea desprinde privirea de la. Ei, iar înlăuntrul său se agita o lume stranie şi inexprimabilă. Nici prizonierul nu părea să-şi contemple cu mai puţină indiferenţă vizitatorul şi există chiar un moment în care făcu un gest şi deschise gura, pregătindu-se să vorbească... dar guvernatorul întorcându-se cu faţa, el îşi aminti la vreme de interdicţia care-i fusese prescrisă şi buzele sale nu schiţară decât un surâs amar. Reînchise ochii şi căzu în imobilitatea sa de piatră.

— Oh! Să ieşim de aici, spuse Gabriel guvernatorului. Te rog să ieşim! Simt nevoia să respir aer curat şi să văd soarele.

Nu-şi regăsi într-adevăr calmul decât când ajunse în stradă, în mijlocul mulţimii şi al zgomotului. Dar sumbra viziune rămăsese în el şi-l urmări toată ziua.

Ceva îi spunea că soarta acestui deţinut nenorocit era legată de a lui şi că trecuse pe lângă un mare eveniment din viaţa sa. Istovit de apăsarea acestor presentimente ciudate, se îndreptă, căci ziua era pe sfârşite, spre arenă din Tournelle. Turnirele, la care Gabriel nu voise să ia parte, se terminaseră. Gabriel o zări pe Diana şi fu zărit de ea şi acest schimb de priviri îi risipi umbra din inima aşa cum o rază de soare împrăştie norii. Uită de mohorâtul captiv pe care-l văzuse în cursul zilei ca să nu se mai gândească decât la strălucitoarea fată pe care urma s-o vadă seara.

Capitolul x Elegie în timpul comediei

Tradiţia aceasta ţinea de pe timpul lui Francisc I. Cel puţin de trei ori pe săptămână, regele, curtenii şi toate doamnele de la Curte se strângeau seara în camera reginei. Acolo se discuta despre evenimentele de peste zi, cu destulă libertate, uneori chiar cu totală necuviinţă. Apoi. de la discuţia generală se trecea la discuţii mai deosebite; şi "aflându-se aici, spune Brantôme, un pâlc de fiinţe omeneşti, fiecare senior şi gentilom discuta cu cea pe care o iubea cel mai mult". Adesea aveau loc baluri ori spectacole.

La o adunare de acest fel trebuia să se ducă în acea seară prietenul nostru Gabriel şi, împotriva obiceiului său, se găti şi se parfumă ca să nu pară mai prejos în ochii celei pe care-o "iubea cel mai mult", dacă e să vorbim şi noi ca Brantôme.

Bucuria lui Gabriel nu era lipsită dealtfel de o umbră de nelinişte, căci unele vorbe vagi şi răuvoitoare, murmurate în juru-i despre apropiata căsătorie a Dianei, îi tulburase până-n străfunduri. În fericirea pe care o simţea revăzând-o pe Diana şi crezând că regăseşte în privirile ei dragostea de odinioară, la început aproape că uitase de scrisoarea cardinalului de Lorena, care-l determinase totuşi să plece atât de repede dar acele zvonuri care circulau, numele Dianei de Castro şi al lui François de Montmorency, puse alături, redară pasiunii sale memoria. Diana consimţea deci la această căsătorie odioasă? Îl iubea pe François? Îndoieli sfâşietoare pe care întrevederea din seara aceea nu vor izbuti poate să i le risipească.

În consecinţă, Gabriel se hotărî să-l întrebe despre asta pe Martin-Guerre, care avea mai multă experienţă şi care, în calitatea sa de scutier, trebuia să ştie mai multe decât stăpânul său. Căci printr-un efect acustic observat în general, zgomotele de orice fel se aud bine jos. Hotărârea contelui d'Exmès era cu atât mai binevenită, cu cât la rândui său şi Martin-Guerre îşi propusese să-şi descoase stăpânul, a cărui preocupare nu-i scăpase şi care n-avea dreptul să ascundă nici una din acţiunile şi nici unul din sentimentele sale unui servitor vechi de cinci ani şi mai ales unui salvator.

Din această hotărâre reciprocă şi din discuţia care urmă, rezultă pentru Gabriel că Diana de Castro nu-l iubea pe François de Montmorency şi pentru Martin-Guerre că Gabriel o iubea pe Diana de Castro. Această dublă concluzie îi bucură atâta şi pe unul şi pe celălalt, încât Gabriel ajunse la Luvru cu un ceas înaintea deschiderii porţilor, iar Martin-Guerre, pentru a face cinste iubitei regale a vicontelui, se duse de îndată la croitorul Curţii ca să-şi cumpere o haină din postav cafeniu-închis şi nădragi galbeni de lână. Plăti totul pe loc şi-şi îmbrăcă pe dată costumul ca să se fudulească cu el chiar în acea seară în antecamerele Luvrului, unde trebuia să-şi aştepte stăpânul.

Aşa că croitorul fu foarte mirat să-l vadă pe Martin-Guerre reapărând după o jumătate de ceas îmbrăcat cu alte haine. Îi şi spuse asta. Martin-Guerre îi răspunse că seara i se păruserăm răcoroasă şi ci socotise că e bine să se îmbrace mai călduros. Încolo, era atât de mulţumit de haină şi de nădragi, încât venea să-l roage pe croitor să-i vândă sau să-i mai facă încă un rând din acelaşi postav şi cu aceeaşi croială. În zadar se strădui croitorul să-i explice că având două costume la fel ar părea că poartă mereu aceeaşi haină şi că mai bine şi-ar face de pildă o haină galbenă şi pantalonii cafenii, din moment ce-i plăceau atât de tare culorile astea; Martin-Guerre nu putu fi clintit din ideea lui şi croitorul trebui să-i făgăduiască cum că nu va schimba nici măcar nuanţa costumului, pe care i-l va coase cât mai repede cu putinţă. Numai că pentru cea de-a doua comandă Martin-Guerre ceru un pic de păsuială. O achitase pe prima, era scutierul vicontelui d'Exmès, căpitan în garda regelui; croitorul fu mişcat de asemenea încredere (care a fost dintotdeauna apanajul, istoric al celor de teapa sa), consimţi şi făgădui că cel de al doilea costum va fi gata a doua zi.

Cum ora la care se putea prezenta la regină sosise Gabriel (împreună cu alţi seniori şi doamne) intră în apartamentul acesteia.

O zări pe Diana de la prima vedere era aşezată lângă regina-Delfină, cum se numea încă pe atunci Maria Stuart. Ca să discute de îndată cu ea ar fi fost o prea mare îndrăzneală pentru un nou venit şi, fără îndoială şi cam imprudent. Gabriel se resemnă să

aştepte un moment, favorabil, când avea să se însufleţească şi să distragă spiritele. Aşteptând, începu să discute cu un tânăr senior palid cu o înfăţişare delicată, pe care întâmplarea îl aduse lângă el, Dar, după ce discută o vreme despre subiectele neinteresante, cum părea să fie şi persoana să, tânărul cavaler îl întrebă pe Gabriel:

— Deci, cui am onoarea să-i vorbesc, domnule?

— Mă numesc vicontele d'Exmès, răspunse Gabriel. Pot îndrăzni, domnule, să vă adresez aceeaşi întrebare? Adăugă el.

Tânărul îl privi cu un aer mirat, apoi zise:

— Sunt François de Montmorency.

Dacă ar fi spus: sunt dracul, Gabriel s-ar fi îndepărtat cu mai puţină grabă şi spaimă. François, care n-avea o minte prea ascuţită rămase stupefiat; dar nu-i plăcea să-şi bată capul, lăsă nedezlegata această enigmă şi se duse să-şi caute în altă parte auditori mai puţin încrâncenaţi.

Gabriel avu grijă să-şi îndrepte paşii spre locul unde se afla Diana de Castro, dar fu oprit de larma din jurul regelui. Henric al II-lea anunţase că, voind să încheie acea zi printr-o surpriză făcută doamnelor, poruncise să se ridice un teatru în galerie, unde urma să se reprezinte o comedie în cinci acte în versuri a domnului Jean Antoine de Baif[5], întitulată *Viteazul*; această veste fu, firește, primită cu aclamaţii şi mulţumiri de toţi. Gentilomii oferiră doamnelor braţul ca să treacă în sala vecină, unde fusese improvizată o scenă; dar Gabriel ajunse prea târziu lângă Diana, aşa că se aşeză prea departe de ea, în spatele reginei.

Caterina de Medicis îl zări şi-l chemă lângă ea.

— Domnule d'Exmès, îi spuse ea, de ce nu te-am văzut la turnirul de astăzi?

— Doamnă, răspunse Gabriel, datoriile slujbei pe care majestaţea sa mi-a făcut cinstea să mi-o încredinţeze m-au împiedicat să iau parte.

— Cu atât mai rău, reluă regina, cu un surâs fermecător, căci dumneata eşti cu siguranţă unul dintre cei mai îndrăzneţi şi mai iscusiţi cavaleri ai noştri. L-ai făcut ieri pe rege să se clatine în şa, ceea ce e un lucru foarte rar. Mi-ar fi plăcut să fiu din nou martora bravurii dumitale.

Gabriel se înclină, încurcat de aceste complimente la care nu ştia ce să răspundă.

— Cunoşti piesa care ni se va prezenta? Continuă Caterina, evident plină de bunăvoinţă faţă de frumosul şi timidul tânăr.

— N-o cunosc decât în latină, răspunse Gabriel, căci este, mi s-a spus, o imitaţie la o piesă a lui Terenţiu.

— Văd, zise regina, că eşti tot atât de savant pe cât de viteaz, la fel de priceput în ale literaturii pe cât de iscusit în loviturile de lance.

Toate acestea erau rostite în şoaptă şi însoţite de priviri care nu erau deloc neînduplecate. Fără îndoială că inima Caterinei era liberă în acel moment. Dar, sălbatic ca Hippolyt al lui Euripide, Gabriel nu privi aceste avansuri ale italiencei decât cu un aer încurcat şi cu sprâncene încruntate. Ingratul! Când începu prologul, care solicita, după obicei, indulgenţa auditoriului, Caterina îi spuse lui Gabriel:

— Aşează-te în spatele meu, printre doamnele acelea, domnule literat, pentru ca la nevoie să pot să recurg la cunoştinţele dumitale.

Doamna de Castro stătea chiar la capătul rândului; Gabriel, după ce o salută pe regină, luă cu modestie un taburet şi se duse să se aşeze lângă Diana, ca să nu mai deranjeze pe nimeni. Comedia începu. Era, aşa cum îi spusese Gabriel reginei, o imitaţie după Eunucul lui Terenţiu, scrisă în versuri de opt silabe şi redată cu toată pedanta naivitate a vremii. Ne vom abţine de a analiza piesa. Ar fi dealtfel un anacronism, critica şi articolele nu fuseseră încă inventate în acea epocă. Ne vom mulţumi să arătăm că personajul principal al piesei este un fals viteaz, un soldat fanfaron care se lăsa înşelat şi ocărit de un parazit.

[5] *Jean Antoine de Baif* (1532-1589), poet francez, foarte erudit, care a făcut parte din Pleiadă.

Or, încă de la începutul piesei, numeroşi partizani ai familiei de Guise aşezaţi în sală văzură în bătrânul parazit ridicol pe conetabilul de Montmorency, iar partizanii lui Montmorency recunoscură în fantomele soldatului ambiţiile ducelui de Guise. Aşa că fiecare scenă fu o satiră şi fiecare glumă o aluzie.

În cele două tabere se râdea cu hohote: se arătau reciproc cu degetul şi, la drept vorbind, această comedie care se juca în sală nu era mai puţin amuzantă decât cea pe care actorii o reprezentau pe scenă.

Îndrăgostiţii noştri profitară de interesul pe care cele două tabere rivale de la Curte îl manifestau faţă de piesă, pentru că în toiul exclamaţiilor şi râsetelor să-şi lase dragostea să vorbească. Îşi rostiră amândoi deodată în şoaptă numele.

— Diana!

— Gabriel!

— Deci te măriţi cu François de Montmorency?

— Deci eşti în graţiile reginei?

— Ai auzit doar, ea a fost cea care m-a chemat.

— Ştii că regele e cel care ţine la căsătoria asta.

— Şi tu consimţi. Diana?

— Dar tu o asculţi pe Caterina, Gabriel?

— Un cuvânt, unul singur! zise Gabriel. Te mai interesează ce m-ar putea face să simt o altă femeie? Te mai interesează ce se petrece în inima mea?

— Mă interesează, spuse doamna de Castro; mă interesează să aflu dacă vrei să ştii şi ce se petrece în inima mea.

— Oh! Diana îngăduie-mi să-ţi spun că, dacă simţi ca mine, atunci eşti geloasă; dacă simţi ce simt eu, înseamnă că mă iubeşti cu patimă, nebuneşte.

— Domnule d'Exmès, zise Diana, care voi o clipă să fie severă, domnule d'Exmès. Nu uita că mă numesc doamna de Castro!

— Dar eşti văduvă, doamnă! Nu eşti liberă?

— Liberă, vai!

— Oftezi, Diana! Mărturiseşte că acel sentiment frumos din primii ani ai copilăriei a lăsat o oarecare urmă în inima tinerei de azi. Mărturiseşte că mă mai iubeşti puţin. Nu-ţi fie teamă că vei fi auzită; toţi cei din jurul nostru sunt atenţi la glumele de pe scenă; n-au nimic plăcut de auzit şi totuşi râd. Hai, Diana, zâmbeşte-mi şi răspunde-mi: mă mai iubeşti?

— Ssst! Nu vezi că actul s-a terminat? spuse răutăcioasa copilă. Aşteaptă cel puţin să înceapă din nou piesa.

Pauza ţinu zece minute, zece veacuri! Din fericire, Caterina, prinsă într-o discuţie cu Maria Stuart, nu-l chemă pe Gabriel. Dacă l-ar fi chemat, tânărul ar fi fost în stare să nu se ducă şi asta l-ar fi pierdut. Când comedia reîncepu, în toiul hohotelor de râs şi ai aplauzelor zgomotoase, Gabriel exclamă:

— Ei bine?

— Ce anume? spuse Diana, prefăcându-se distrată. Ah, m-ai întrebat, mi se pare, dacă te mai iubesc. Ei bine, află că te iubesc aşa cum mă iubeşti şi tu.

— Ah, strigă Gabriel, Diana, îţi dai seama ce spui? Ştii până unde merge dragostea mea dacă şi a ta e la fel de puternică?

— Păi, spuse mica ipocrită, dacă vrei să ştiu, ar trebui să mi-o spui...

— Atunci ascultă... Ascultă şi ai să vezi, că, de şase ani de când te-am părăsit, toate ceasurile şi toate faptele vieţii mele au tins să mă apropie de tine. Abia sosit la Paris, la o lună după plecarea ta din Vimoutiers, am aflat că eşti fiica regelui şi a doamnei de Valentinois. Dar nu titlul tău de fiică a Franţei mă speria, ci acela de soţie a ducelui de Castro şi totuşi ceva îmi spunea: "N-are importanţă, apropie-te de ea, fă-ţi un hume, ca într-o zi ea să audă de tine şi să te admire tot atât pe cât te vor duşmăni alţii". Iată ce gândeam, Diana; am intrat deci în slujba ducelui de Guise, singurul care mi se părea în stare să mă ajute să cuceresc gloria la care râvneam. Într-adevăr, în anul următor mă şi

aflăm între zidurile Metzului, contribuind din toate puterile la rezultatul aproape de nesperat al înlăturării asediului. Mă aflam deci la Metz, unde ara rămas pentru a ridica din nou zidurile de apărare şi a repara dezastrele pricinuite de cele şaizeci şi cinci de zile de atac, când am auzit de luarea cetăţii Hesdin de către imperiali şi de moartea ducelui de Castro, soţul tău. Nu v-aţi mai văzut, Diana! Oh! L-am plâns, dar cum m-am bătut la Renty! Poţi să-l întrebi şi pe domnul de Guise. Am fost apoi la Abbeviile, la Dinant, la Bavay, la Cateau-Cambresis. Mă aflam pretutindeni unde răsuna salva de muschete şi pot spune că nu s-a întreprins nimic glorios sub această domnie la care eu să nu fi luat parte. Cu prilejul armistiţiului de la Vaucelle am venit la Paris, continuă Gabriel, dar tu erai la mânăstire, Diana şi odihna mea mă deranja, când iată că armistiţiul fu rupt. Ducele de Guise, care începuse să-mi acorde oarecare stimă, mă întrebă dacă voiam să-l urmez în Italia. Străbăturăm Alpii în plină iarnă, traversarăm ţinutul Milano, luarăm Valenza, apoi Plesantinul şi Parmesanul ne deschiseră porţile şi, printr-un marş triumfal prin Toscana şi Statele Papale, ajunserăm în Abruzzi. Domnului de Guise îi lipseau însă banii şi trupele; cu toate acestea, cuceri Câmpii şi asedie Civitetta; dar armată era demoralizată La Civitetta, am aflat, Diana, dintr-o scrisoare a eminenţei sale cardinalul de Lorena către fratele său, despre căsătoria ta cu François de Montmorency. Nu mai aveam nimic de făcut de partea cealaltă a Alpilor. Domnul de Guise a fost şi el de aceeaşi părere şi, datorită bunătăţii sale. M-am putut întoarce în Franţa ca să-i aduc regelui steagurile cucerite. Dar singura mea dorinţă era să te văd, să-ţi vorbesc, să aflu de la tine dacă accepţi de bună voie această nouă căsătorie şi în sfârşit, după ce ţi-aş fi istorisit, aşa cum am făcut-o, luptele şi strădaniile mele în cei şase ani, să te întreb ceea ce te-am întrebat mai adineauri: Mă iubeşti aşa cum te iubesc şi eu?

— Gabriel, spuse cu blândeţe doamna de Castro, îţi voi răspunde la rându-mi, povestindu-ţi viaţa mea. Când am sosit, copilă de doisprezece ani la această Curte, după primele momente de mirare şi de curiozitate, plictiseala puse stăpânire pe mine, lanţurile aurite începură să mă apese şi m-am trezit că regret pădurile şi câmpiile noastre de la Vimoutiers. În fiecare seară adormeam plângând. Regele, tatăl meu, era totuşi bun cu mine şi mă străduiam să răspund afecţiunii sale prin dragostea mea. Dar unde-mi era libertatea? Unde era Aloyse? Unde erai tu, Gabriel? Nu-l vedeam pe rege cu zilele, doamna de Valentinois era rece şi reţinută faţă de mine, părea chiar să mă evite şi eu, eu simţeam nevoia să fiu iubită. 0, am suferit mult în aceşti primi ani...

— Biata de tine, spuse Gabriel emoţionat.

— Aşa că reluă Diana, în timp ce tu te luptai, eu lâncezeam. Bărbatul trudeşte şi femeia aşteaptă, asta le e soarta. Dar uneori e mai greu să aştepţi decât să trudeşti, Copilă încă, moartea ducelui de Castro mă lăsa văduvă şi regele mă trimise să-mi petrec perioada de doliu la mânăstirea Filles-Dieu. Viaţa pioasă şi liniştită de la mănăstire se potrivi mai bine firii mele decât intrigile şi agitaţiile continue de la Curte. Astfel, doliul odată încheiat, i-am cerut regelui îngăduinţa de a mai rămâne la mânăstire. Cel puţin acolo toată lumea ina iubea! Şi mai ales sora Monique, care mi-o amintea pe Aloyse. Îţi spun cum o cheamă, Gabriel, ca s-o îndrăgeşti şi tu. Şi apoi nu numai că eram iubită de toate surorile, dar puteam să şi visez. Eram liberă şi ce putea să-mi umple visele legate de trecut decât viitorul? Ghiceşti despre ce e vorba, nu-i aşa, Gabriel?

Gabriel, încântat, nu răspunse decât printr-o privire pătimaşă. Din fericire, comedia de pe scenă era din ce în ce mai interesantă, fanfaronul era făcut cu ou şi cu oţet şi familiile de Guise şi de Montmorency se prăpădeau de râs. Poate că cei doi tineri, Diana şi Gabriel, ar fi fost mai puţin singuri într-un pustiu.

— Trecură cinci ani de linişte şi de nădejdi, continuă Diana. N-am avut decât o durere, cu adevărat sfâşietoare, aceea de a-l fi pierdut pe Enguerrand, omul care mă crescuse. O altă durere nu se lăsa nici ea prea mult aşteptată. Regele mă chemă lângă el şi mi aduse la cunoştinţă că se hotărâse a mă mărita cu François de Montmorency. M-am opus, Gabriel, căci nu mai eram un copil care nu ştie ce face. Am rezistat. Atunci, tatăl meu mi-a arătat ce ar însemna această căsătorie pentru el şi pentru binele ţării. Tu mă uitaseşi... Aşa

spunea şi regele. Şi apoi, unde să te găsesc? Pe scurt, regele a insistat, m-a implorat atâta, încât... Ei bine, ieri — da, ieri — am făgăduit să-i fac pe plac, Gabriel, dar cu condiţia ea, mai întâi să se amâne cu trei luni de zile, iar apoi să aflu ce s-a întâmplat cu tine.

— În sfârşit, i-ai făgăduit? spuse Gabriel pălind.

— Da, nu mai ştiam nimic despre tine şi nu-mi închipuiam că, în aceeaşi zi, apariţia ta neaşteptată va isca din nou în mine acel vârtej de sentimente dureroase şi plăcute totodată pe care l-am încercat când te-am cunoscut. Gabriel, mai frumos, mai mândru ca odinioară şi totodată acelaşi! Am simţit de îndată că făgăduiala pe care o făcusem regelui se spulberase, căsătoria devenise imposibilă, că viaţa mea îţi aparţine şi că dacă mă mai iubeşti... ei bine, eu te voi iubi întotdeauna.

— Eşti un înger, Diana! Şi tot ceea ce am făcut ca să te merit nu preţuieşte nimic.

— Acum, Gabriel, pentru că soarta ne-a apropiat din nou, să cântărim totuşi piedicile care ne despart. Regele este ambiţios în privinţa fiicei sale şi familiile de Castro şi de Montmorency l-au făcut, din păcate, prea puţin îngăduitor!

— Fii liniştită, Diana, familia din care fac parte nu e cu nimic mai prejos decât ale lor şi nu va fi pentru prima oară când ea se va alia cu regii Franţei.

— Ah! Într-adevăr? Gabriel, mă copleşeşti spunându-mi asta. Sunt, cum bine îţi închipui, de-a dreptul neştiutoare în materie de blazoane. Nu cunoşteam familia d'Exmès. Acolo, la Vimoutiers, îţi spuneam doar Gabriel şi inima mea nu simţea nevoia unui alt nume. Mie numele ăsta mi-e drag şi dacă socoţi că un altul îl poate satisface pe rege, totul va fi bine şi eu voi fi fericită. Că te numeşti de Guise sau d'Exmès sau Montmorency... din moment ce nu te numeşti Montgommery, totul va fi bine Şi de ce, mă rog, să nu mă numesc Montgommery? spuse Gabriel speriat.

— Oh! Familia Montgommery, vecinii noştri de-acolo de la ţară, se pare că i-au făcut regelui un râuţ căci n-are ochi să-i vadă.

— Într-adevăr? spuse Gabriel, a cărui inimă se strânse. Dar oare Montgommery-ii sunt acei care i-au făcut regelui vreun rău sau, dimpotrivă, regele e cel care le-a făcut rău Montgommery-ilor?

— Tata e prea bun ca să fi fost vreodată nedrept cu cineva, Gabriel.

— Bun faţă de fiica sa, spuse Gabriel, dar împotriva duşmanilor...

— Teribil poate, aşa cum eşti şi tu împotriva duşmanilor Franţei şi ai regelui. Dar ce importanţă are, ce ne privesc pe noi Montgommery-ii, Gabriel?

— Şi dacă totuşi aş fi un Montgommery, Diana?

— Ah, nu spune asta, te rog!

— Dar dacă totuşi ar fi aşa?

— Dacă ar fi aşa, zise Diana, dacă aş fi pusă să aleg între rege şi tine, m-aş arunca la picioarele celui jignit, oricare ar fi el, aş plânge şi atâta m-aş ruga încât tata te-ar ierta datorită mie, sau datorită mie îl vei ierta tu pe tata.

— Şi glasul tău va fi atât de puternic, Diana, încât cu siguranţă că cel jignit va ceda, dacă nu cumva s-o fi vărsat sânge; căci numai sângele spală un alt sânge. Diana!

— Mă sperii, Gabriel! Nu crezi că e destul de când prelungeşti încercarea asta, căci nu e decât o încercare, nu-i aşa?

— Da, Diana, o simplă încercare. Facă Domnul să nu fie decât o încercare, murmură el ca pentru sine.

— Şi nu există, nu poate exista ură între tatăl meu şi tine, nu-i aşa?

— Nădăjduiesc, Diana, nădăjduiesc; m-ar durea prea mult dacă ţi-aş pricinui necazuri...

— Fie cum spui tu, Gabriel dacă nădăjduieşti acest lucru, adăugă ea cu un surâs graţios, nădăjduiesc şi eu să-l conving pe tatăl meu să renunţe la căsătoria asta care va însemna moartea mea. Un rege puternic ca el trebuie să aibă la îndemână şi alte compensaţii de oferit acelor Montmorency...

— Nu Diana, toate comorile şi toată puterea să nu vor putea să-i despăgubească de pierderea ta.

— Fie cum vrei tu. Dar să ştii că Francjois de Montmorency nu gândeşte ca tine, slavă Domnului, în privinţa asta şi în locul bietei tale Diana va prefera bastonul de mareşal. În ce mă priveşte, acest glorios schimb odată acceptat, îl voi pregăti pe rege cu toată blândeţea. Îi voi aminti de alianţele regale ale casei d'Exmès, despre faptele taie, Gabriel... Se întrerupse: An! Doamne, mi se pare că piesa s-a terminat!

— Cinci acte şi ce scurtă mi s-a părut, spuse Gabriel. Da, ai dreptate, Diana, iată că se recită epilogul...

— Din fericire, ne-am spus aproape tot ceea ce aveam să ne spunem.

— Eu nu ţi-am spus nici a mia parte, făcu Gabriel.

— Nici eu, la urma urmei şi avansurile reginei...

— Oh, răutăcioaso!

Răutăcioasă e ea care-ţi surâde şi nu eu care te cert, pricepi? Aş vrea să nu mai vorbeşti cu ea astă-seară...

— Vrei! O, cât eşti de bună! Nu, nu voi mai vorbi. Iată că s-a terminat şi epilogul! Adio! Şi pe curând, nu-i aşa, Diana? Spune-mi un ultim cuvânt care să mă încurajeze şi să mă mângâie!

— Pe curând şi, poate, pentru totdeauna, Gabriel, dragul meu soţ, şopti vesela copilă la urechea lui Gabriel.

Apoi dispăru în mulţimea zgomotoasă. Gabriel se eschivă la rândul lui, conform făgăduielii de o nouă întâlnire cu regina... Ieşi deci din Luvru socotind că Antoine de Baif era un mare artist şi că nu asistase niciodată la o reprezentare care să-i fi plăcut atâta. Îl luă în trecere, din vestibul pe Martin-Guerre, care-l aştepta toropit în hainele sale noi.

— Ei bine, monseniorul a văzut-o pe doamna de Castro? întrebă scutierul când se află în stradă.

— Am văzut-o, spuse Gabriel visător.

— Şi doamna de Castro îl mai iubeşte pe domnul viconte? Continuă Martin-Guerre, care-l văzu pe Gabriel bine dispus.

— Puşlama! strigă Gabriel, cine ţi-a spus asta? De unde ai scos că doamna de Castro mă iubeşte sau că eu aş iubi-o pe doamna de Castro? Te rog să taci, caraghiosule!

— Bine, murmură jupânul Martin, monseniorul este iubit — altfel ar fi oftat şi nu m-ar fi ocărât — şi monseniorul este îndrăgostit, altfel ar fi băgat de seamă că am haină şi pantaloni noi.

— Ce-ţi veni să-mi vorbeşti despre haină şi despre pantaloni? Într-adevăr, parcă n-aveai haina asta înainte?

— Nu, monseniore, am cumpărat-o astă-seară ca să fac cinste stăpânului meu şi iubitei sale şi am plătit-o cu bani gheaţă — căci nevastă-mea Bertrande mi-a insuflat spiritul ordinei şi al economiei, al castităţii şi al tuturor virtuţilor. Trebuie să-i dau dreptate din acest punct de vedere şi dacă aş fi putut s-o formez şi eu în spiritul blândeţei, am fi fost perechea cea mai fericită.

— Bine, vorbăreţule, îţi voi da înapoi banii, pentru că pentru mine ţi i-ai cheltuit...

— Oh, monseniore, câtă generozitate! Dar dacă monseniorul vrea să-şi păstreze secretul, să nu-mi dea această nouă dovadă că este iubit pe cât este de îndrăgostit. Nu-ţi goleşti cu atâta plăcere punga decât atunci când ţi-e inima plină. Dealtfel, domnul viconte îl cunoaşte pe Martin-Guerre şi ştie că poate fi mândru de el. Credincios şi mut ca şi sabia pe care-o poartă!

— Fie, dar acum destul, Martin.

— Îl las pe monsenior să viseze...

Gabriel visa într-adevăr şi încă atât de puternic, încât odată intrat în casă, simţi o nevoie tiranică să-şi împărtăşească visele, aşa că-i scrise chiar în aceeaşi seară Aloysei:

"Buna mea Aloyse, Diana mă iubeşte! Dar nu, nu cu asta am vrut să încep. Aloyse, vino încoace; după şase ani de absenţă simt nevoia să te îmbrăţişez. Temelia vieţii mele este acum aşezată; sunt căpitanul gărzilor regelui, unul dintre gradele militare cele mai invidiate şi numele pe care mi l-am luat mă va ajuta să sporesc onoarea şi gloria numelui strămoşilor mei. Dar pentru asta am nevoie de tine, Aloyse. Şi, în sfârşit, am nevoie de tine fiindcă sunt fericit, fiindcă, ţi-o repet, Diana mă iubeşte — da, Diana cea de odinioară, sora mea din copilărie, care n-a uitat pe buna ei Aloyse, deşi îi spune regelui "tată". Ei bine, Aloyse, află că fiica regelui şi a doamnei de Valentinois, văduva ducelui de Castro, într-un cuvânt Diana noastră, nu i-a uitat niciodată şi-i iubeşte din tot sufletul ei minunat pe oamenii simpli din Vimoutiers. Mi-a spus-o cu gura ei mai acum vreun ceas — şi glasul ei dulce încă îmi mai stăpâneşte inima.

Vino deci, Aloyse, căci sunt într-adevăr prea fericit ca să fiu fericit de unul singur."

Capitolul XI Pace sau război

În ziua de 7 iunie avea loc şedinţa de Consiliu la rege şi Consiliul de Stat era în plenul lui. În jurul lui Henric al II-lea şi al prinţilor din casa să se aflau în ziua aceea Anne de Montmorency, cardinalul de Lorena, arhiepiscopul oraşului Reims, cancelarul Olivier de Lenville, preşedintele Bertrand, contele d'Aumale, Sedan, Humieres şi Saint-André cu fiul său.

Vicontele d'Exmès, în calitate de căpitan al gărzilor, stătea, în picioare lângă uşă, cu sabia scoasă.

Adunarea se reducea, ca de obicei, la jocul ambiţiilor adverse ale caselor de Montmorency şi de Lorena, reprezentate în ziua aceea în Consiliu de însuşi conetabilul şi de către cardinal.

— Sire, spunea cardinalul de Lorena, pericolul e aproape, duşmanul se află la porţile noastre. În Flandra se organizează o armată de temut, mâine Filip al II-lea ne poate invada teritoriul, iar Maria a Angliei ne va declara război. Sire, aveţi nevoie de un general întreprinzător, tânăr şi puternic, care să lupte cu curaj, al cărui nume să fie un prilej de spaimă pentru spaniol şi să-i amintească de recentele-i înfrângeri.

— Ca de pildă numele fratelui dumitale, monseniorul de Guise, spuse Montmorency cu ironie.

— Că numele fratelui meu, într-adevăr, răspunse cardinalul; numele învingătorului de la Metz. de la Renty şi de 1a. Valenza. Da, sire, ducele de Guise trebuie să fie chemat imediat din Italia, unde mijloacele îi lipsesc, unde a fost silit să renunţe la asediul de la Civitetta şi unde prezenţa sa şi a armatei sale, care vor fi utile în faţa invaziei, sunt acum de prisos acolo.

Regele se întoarse către domnul de Montmorency ca pentru a-i spune: "E rândul dumitale".

— Sire, zise într-adevăr conetabilul, vreţi să chemaţi armata, fie! Fiindcă şi aşa această lăudată cucerire din Italia sfârşeşte, după cum am prevăzut, în mod ridicol. Dar ce nevoie aveţi de general? Iată ultimele veşti din nord: graniţa Ţărilor de Jos e liniştită; Filip al II- lea tremura, iar Maria a Angliei tace. Veţi putea să reînnodaţi armistiţiul, sire, sau să discutaţi condiţiile de pace. Nu un căpitan aventuros vă trebuie, ci un ministru experimentat şi înţelept, pe care înflăcărarea vârstei să nu-i vorbească, pentru care războiul să nu fie miza unei ambiţii lacome şi care să poată pune, cu cinste şi demnitate pentru Franţa, bazele unei păci durabile...

— Că dumneata, de. Exemplu, domnule conetabil, îl întrerupse supărat cardinalul de Lorena.

— Ca mine, reluă cu măreţie Anne de Montmorency şi-l sfătuiesc deschis pe rege să nu se mai ocupe de şansele unui război care nu va avea loc, decât dac-o vrea şi când o vrea el. Treburile interne, situaţia finanţelor, interesele religioase cer mai multă grijă din partea noastră şi un administrator prudent preţuieşte astăzi de o sută de ori mai mult decât cel mai întreprinzător general.

— Şi are drept de o sută de ori mai mult! A favorurile regelui, nu-i aşa? spuse acru cardinalul de Lorena.

— Eminenţa sa mi-a completat ideea, urmă cu răceală Montmorency şi, pentru că tot a adus chestiunea asta în discuţie, ei bine, voi cuteza să cer majestăţii-sale dovada ca serviciile mele pacifiste i-au plăcut.

— Despre ce e vorba? spuse regele oftând.

— Sire, o implor pe majestatea-voastră să declare în mod public cinstea pe care binevoieşte să mi-o facă acordând fiului meu mâna doamnei de Castro. Am nevoie de această manifestare oficială şi de această făgăduială solemnă ca să merg ferm pe drumul meu, fără a mă teme de îndoielile prietenilor şi de bârfelile duşmanilor.

Această cerere îndrăzneaţă fu primită, în ciuda prezenţei regelui, cu exclamaţii de aprobare sau de dezacord, după cum consilierii aparţineau uneia sau celeilalte tabere.

Gabriel păli şi tremură. Dar îşi recăpătă puţin curajul auzindu-l pe cardinalul de Lorena răspunzând cu vioiciune:

— Bula Sfântului Părinte care să desfacă vechea căsătorie a lui François de Montmorency şi a Jeannei de Fiennes încă n-a sosit, după câte ştiu şi poate nici să nu sosească.

— Se va aranja totul, spuse conetabilul; un edict poate să declare nule căsătoriile clandestine.

— Dar un edict n-are efect retroactiv, spuse cardinalul.

— Îi vom da noi unul, nu-i aşa, sire? Spuneţi cu glas tare, vă conjur, că daţi celor care mă atacă şi mie însumi o dovadă sigură că sunteţi de acord cu părerile mele. Spuneţi-le că bunăvoinţa voastră regală va merge până la a da într-adevăr un efect retrospectiv acestui just edict.

— Sigur că i s-ar putea da, acceptă regele, a cărui voinţă slabă părea să cedeze în faţa acelui limbaj categoric.

Gabriel fu obligat să se sprijine în spadă ca să nu cadă. Privirea conetabilului scânteia de bucurie.

Dar chiar în acel moment în curte răsunară nişte trompete; cântecul pe care-l cântară părea străin; membrii Consiliului se priviră surprinşi; uşierul intră aproape imediat şi, după o plecăciune adâncă, spuse:

— Sir Edward Flaming, trimisul Angliei, solicită cinstea de a fi primit de majestatea-sa.

— Pofteşte-l pe trimisul Angliei, spuse regele surprins, dar calm.

Henric făcu un semn. Delfinul şi prinţii se ridicară în picioare, aşezându-se în jurul lui, iar în jurul prinţilor ceilalţi membri ai Consiliului regal. Trimisul, însoţit doar de doi oameni înarmaţi, intră. Îl salută pe rege care, din fotoliul unde stătea, înclină uşor din cap. Atunci trimisul rosti:

— Maria, regina Angliei şi a Franţei, către Henric rege al Franţei: Pentru că aţi întreţinut relaţii de prietenie cu protestanţii englezi, duşmani ai regelui şi ai Statului nostru şi pentru că le-aţi oferit şi făgăduit ajutor şi protecţie împotriva dreptei urmăriri exercitate asupra lor, noi Maria a Angliei, declarăm război pe uscat şi pe mare lui Henric al Franţei. Şi, ca semn al acestei provocări, eu, Edward Flaming, trimisul Angliei, arunc aici mănuşa mea de luptă...

La un semn al regelui, vicontele d'Exmès se duse să ridice mănuşa lui sir Flaming. Apoi, Henric spuse simplu şi rece trimisului:

— Mulţumesc. Pe urmă desprinzându-şi de la gât magnificul colier pe care-l purta, i-l înmâna, prin Gabriel, trimisului şi adăugă, cu un semn scurt din cap: Puteţi să vă retrageţi.

Trimisul salută profund şi ieşi. După o clipă trompetele engleze răsunară din nou şi abia atunci regele rupse tăcerea.

— Vere de Montmorency, îi spuse el conetabilului, mi se pare că te-ai cam grăbit să ne făgăduieşti pacea şi bunele intenţii ale reginei Maria. Această protecţie, pe care, chipurile, am acordat-o protestanţilor englezi, este un pretext cucernic care ascunde dragostea surorii noastre Maria pentru tânărul ei soţ Filip al II-lea. Deci războiul cu cei doi soţi, fie! Un rege al Franţei nu se teme de Europa şi dacă graniţa Ţărilor de Jos ne lasă puţin timp să ne venim în fire... Ei bine, ce mai este? Cine e iarăşi, Florimond?

— Sire, spuse uşierul, intrând din nou, un curier extraordinar al domnului guvernator din Picardia cu două mesaje urgenţe.

— Duceţi-vă şi vedeţi ce este, domnule cardinal de Lorena, spuse regele.

Cardinalul se întoarse cu mesajele pe care i le înmână regelui.

— Ah! Ah! Domnilor, spuse regele, după ce-şi aruncă privirea pe ele, iată alte veşti proaspete.. Armatele lui Filip al II-lea se strâng la Givet şi domnul Gaspard de Coligny ne anunţă că ducele de Savoia e în fruntea lor. Un duşman de temut! Nepotul dumitale, Gaspard de Coligny, socoate că trupele spaniole se duc să atace Mezieres şi Rocroy ca să izoleze Marienburgul. Cere în grabă ajutoare ca să întărească aceste locuri şi să ţină piept primilor asediatori.

Întreaga adunare se sculase pe jumătate în picioare, emoţionată şi agitată.

— Domnule de Montmorency, reluă regele surâzând liniştit, n-ai fost prea fericit inspirat în prezicerile de azi. Maria a Angliei spuneai dumneta şi noi i-am auzit mai adineauri trâmbiţele răsunând. Lui Filip al II-lea îi e teamă şi Ţările de Jos sunt liniştite, ai adăugat. Or, regele Spaniei vezi cât de mult se teme, iar Flandra cât stă de liniştită. Prevăd că administratorii prudenţi trebuie să cedeze locul generalilor cutezători.

— Sire, spuse Anne de Montmorency, sunt conetabil al Franţei şi războiul mi-e mai familiar decât pacea.

— E drept, vere, reluă regele şi constat cu plăcere că-ţi aduci aminte de timpurile de la Bicoque şi Margnan şi că ţi-au revenit gândurile războinice. Trage-ţi deci spada din teacă, eu mă bucur. Tot ce-aş voi să-ţi spun e că nu trebuie să ne gândim decât la acest război, care trebuie să fie şi avantajos şi glorios. Domnule cardinal de Lorena, scrieţi fratelui dumneavoastră să se întoarcă de îndată. Cât despre treburile dinăuntrul tării şi cele de familie, suntem obligaţi să le mai amânăm; şi pentru căsătoria doamnei de Castro, domnule de Montmorency, ar fi mai bine să aşteptăm dispensa Papei.

Conetabilul făcu o mutră acră, cardinalul surâse, Gabriel răsuflă uşurat.

— Să mergem, domnilor, adăugă regele, care părea să se fi scuturat de toropeală sa. Trebuie să ne reculegem ca să ne gândim în mod serios la atâtea lucruri grave. Şedinţa se ridică în dimineaţa asta! Dar deseară vă fi Consiliu. Pe deseară deci şi Dumnezeu să ocrotească Franţa!

— Trăiască regele! Strigară într-un glas toţi membrii Consiliului. După care se despărţiră.

Capitolul XII Un dublu pungaş

Conetabilul plecă îngrijorat de la rege. Jupânul Arnauld du Thill îi ieşi în cale şi-l strigă încetişor. Asta se petrecea în marea galerie de la Luvru.

— Monseniore, o vorbă...

— Cine e? întrebă conetabilul. Ah, tu Arnauld... Ce vrei? Astăzi nu sunt câtuşi de puţin în stare să te ascult.

— Da, pricep, reluă Arnauld, monseniorul este contrariat de întorsătura pe care-o ia proiectul căsătoriei dintre doamna Diana şi monseniorul François...

— Cum ai aflat asta, caraghiosule? Dar la urma urmei n-are importanţă că ştii. Vântul va aduce ploaie şi celor din neamul de Guise, asta-i sigur.

— Dar vântul va aduce mâine timp frumos şi Montmorency-ilor, spuse spionul şi dacă astăzi regele e împotriva acestei căsătorii, mâine va fi de acord cu ea. Nu, noua piedică ce vă stă în cale, monseniore, este mai serioasă şi vine din altă parte.

— Şi de unde, mă rog, poate să vină o piedică mai mare decât din partea regelui?

— Păi, de exemplu, de la doamna de Angouleme, răspunse Arnauld.

— Ai mirosit ceva dinspre partea asta? întrebă conetabilul, apropiindu-se vădit interesat.

— Dar în ce fel crede monseniorul că mi-am petrecut cele cincisprezece zile care au trecut?

— Într-adevăr, e cam mult de când n-am mai auzit vorbindu-se despre tine.

— Nici direct, nici indirect, monseniore, reluă cu mândrie Arnauld; deşi îmi reproşaţi că sunt prea des notat în rapoartele rondului de pază al poliţiei, mi se pare că două săptămâni n-am făcut nici un tărăboi... Am lucrat pe tăcute, cum s-ar spune...

— Adevărat, mă miram chiar că n-a mai trebuit să intervin ca să te scot din încurcătură, ticălosule, care când nu joci, bei şi când nu te baţi, te destrăbălezi

— Eroul scandalelor din aceste ultime cincisprezece zile n-am fost eu, monseniore, ci un oarecare Martin-Guerre, scutierul noului căpitan al gărzilor, vicontele d'Exmès.

— Într-adevăr, mi-l amintesc; numele de Martin-Guerre l-a înlocuit pe cel al lui Arnauld du Thill în raportul pe care trebuie să-l examinez în fiecare seară.

— Da, de pildă, ieri seară, n-a fost cules beat mort de paza de noapte? Întreba Arnauld.

— Martin Guerre...

— Da, pe urmă, într-un scandal la cărţi, de îndată ce şi-a dat seama că e păcălit, nu l-a lovit cu spada pe cel mai frumos jandarm al regelui?

— Da, tot Martin-Guerre...

— În sfârşit, ieri a fost surprins pe când încerca s-o răpească pe nevasta cumătrului Gorju, măcelarul.

— Mereu acest Martin-Guerre! spuse conetabilul. Un ticălos bun de spânzurat. Iar stăpânu-său, vicontele d'Exmès, pe care te-am poftit să-l supraveghezi, nu cred că preţuieşte mai mult decât el, căci îi ia mereu apărarea şi ne asigură ca scutierul lui este cel mai blând şi mai aşezat dintre oameni.

— Aţi avut adesea bunătatea să mi-o spuneţi, monseniore. Martin-Guerre se crede stăpânit de diavol. Adevărul este că eu sunt cel care-l stăpânesc.

— Cum? Ce spui? Doar tu nu eşti dracul? strigă, închinându-se înfricoşat, conetabilul, care era ignorant ca un măgar şi superstiţios ca un călugăr.

Jupânul Arnauld nu răspunse decât printr-un rânjet drăcesc şi, când îi văzu pe monsenior destul de speriat, spuse:

— Ei nu, nu-s dracul, fiţi liniştit, monseniore. Ca să v-o dovedesc, iată, vă cer să-mi daţi cincizeci de pistoli. Oh, dacă eram drac, credeţi că aş fi avut nevoie de bani şi m-aş fi tras eu singur de coadă?

— E drept, spuse conetabilul, iată cei cincizeci de pistoli.

— Pe care i-am câştigat cinstit, monseniore, căpătând încrederea vicontelui d'Exmès; dacă nu-s drac, sunt totuşi puţin vrăjitor, fiindcă n-am decât să mă îmbrac cu o anumită haina cafenie şi cu nişte pantaloni galbeni, pentru ca vicontele d'Exmès să-mi vorbească întocmai ca unui vechi prieten şi unui confident încercat.

— Hm! Toate astea miros a ştreang, spuse conetabilul.

— Maestrul Nostradamus mi-a prezis-o, doar cât m-a văzut trecând pe stradă, uitându-se în treacăt la mutra mea, că voi muri atârnat între cer şi pământ. Deci, m-am resemnat cu soarta mea şi cu devotamentul faţa de interesele domniei-voastre, monseniore. Să ai soarta unui spânzurat e un lucru de nepreţuit; un om sigur de sfârşitul său nu se teme de nimic, nici chiar de ştreang. Ca să vă explic, aflaţi că l-am dublat pe scutierul vicontelui d'Exmès. Vă voi mărturisi că am îndeplinit şi acest miracol; oh, nu ştiţi, nu ghiciţi, monseniore, ce-i cu zisul viconte?

— Drace! Un partizan înflăcărat al familiei de Guise.

— Şi mai rău. Îndrăgostitul iubit de doamna de Castro.

— Ce tot spui, ticălosule şi de unde ştii asta?

— Sunt confidentul vicontelui. Eu îi duc bileţele frumoasei sale şi-i aduc răspunsul. Mă am de bine cu camerista doamnei — şi fata se miră grozav că are un iubit atât de inegal, o dată îndrăzneţ ca un paj a doua zi timid ca o călugăriţă. Vicontele d'Exmès şi doamna de Castro se văd de trei ori pe săptămâna la regină şi-şi scriu zilnic. Totuşi, vă rog să mă credeţi, dragostea lor este curată. Pe cuvântul meu! Mă interesez de ei ca şi cum m-aş interesa de mine însumi. Se iubesc ca doi porumbei şi încă din copilărie, după cât se pare. Le deschid din când în când scrisorile şi răvaşele lor mă mişcă, zău aşa. Doamna Diana este geloasă, ghiciţi pe cine, domnule! Pe regină! Dar n-are dreptate, sărmănică... Poate că regina se gândeşte uneori la viconte...

— Arnauld, îl întrerupse conetabilul eşti un calomniator.

— Surâsul dumneavoastră, domnule, vă da de gol, reluă ticălosul. Spuneam deci că s-ar putea ca regina să se gândească la viconte, dar că în mod sigur vicontele nu se gândeşte la regină. Există iubiri ireproşabile, ca, a lor şi care mă înduioşează ca un roman pastoral sau ca unul cavaleresc; ceea ce nu mă împiedică, Dumnezeu să mă ierte, să-i trădez pentru cincizeci de pistoli, sumă cu care m-am tocmit când m-am apucat de treabă şi pe care am câştigat-o pe merit.

— Fie, spuse conetabilul; dar mai spune-mi o dată, cum de eşti atât de bine informat?

— Ah iertare, monseniore, ăsta-i secretul meu pe care, dacă vreţi, n-aveţi decât să-l ghiciţi, însă nu vi-l pot destăinui. Dealtfel, sunt prea puţin importante pentru dumneavoastră mijloacele folosite de mine, care, la urma urmelor, mă privesc personal. Din moment ce vă slujesc cu credinţă...

— Bine, pungaşule; continuă să-l spionezi pe acest viconte afurisit.

— Voi continua, monseniore; dumneavoastră îmi veţi da nişte pistoli, eu vă voi da în schimb nişte informaţii şi vom fi mulţumiţi amândoi. Oh, dar intră cineva în galerie. O femeie! Drace, vă zic adio, monseniore.

— Cine e? întrebă conetabilul în şoaptă.

— Chiar doamna de Castro, care se duce, desigur, la rege şi nu e bine să mă vadă cu dumneavoastră, monseniore, deşi nu mă cunoaşte în aceste straie. Se apropie, am şters-o.

Şi o şterse, într-adevăr, în direcţia opusă din care venea Diana. Conetabilul ezită un moment, apoi, luând hotărârea să se asigure el însuşi de adevărul celor spuse de Arnauld, o opri hotărât pe doamna de Castro din drum.

— Vă îndreptăţi spre cabinetul regelui, doamnă? Îi spuse el.

— Într-adevăr, domnule conetabil.

— Mă tem că n-o veţi găsi pe majestatea-sa dispusă să vă asculte, doamnă reluă Montmorency.

— Momentul este cum nu se poate mai potrivit pentru mine, monseniore.

— Dar nu şi pentru mine, nu-i aşa, doamnă? Căci îmi purtaţi o ură cumplită.

— Vai, domnule conetabil, eu nu urăsc pe nimeni.

— Nu nutriţi într-adevăr decât dragoste? întrebă Anne de Montmorency, pe un ton atât de expresiv încât Diana roşi şi-şi plecă ochii. Sigur că din pricina acestei iubiri, adăugă conetabilul, rezistaţi dorinţelor regelui şi rugăminţilor fiului meu.

Diana, încurcată, tăcu. "Arnauld mi-a spus adevărul gândi conetabilul, îl iubeşte pe frumosul mesager al domnului de Guise."

— Domnule conetabil, zise în sfârşit Diana, am datoria s-o ascult pe majestatea-sa, dar şi dreptul de a-mi implora tatăl.

— Aşa că, spuse conetabilul, insistaţi să vă duceţi la rege...

— Insist.

— Ei bine, eu mă duc s-o caut.pe doamna de Valentinois, doamnă.

— Cum doriţi, domnule.

Se salutară şi părăsiră galeria, luând-o fiecare în altă direcţie; şi în clipa în care, într-adevăr, Diana intră la rege, bătrânul Montmorency intră la favorită.

Capitolul XIII Culmea fericirii

— Vino încoace, jupâne Martin, spuse în aceeaşi zi şi aproape la aceeaşi oră Gabriel scutierului său sunt obligat să mă duc să-mi fac rondul şi nu mă voi întoarce acasă decât peste două ceasuri, Uite, Martin, peste un ceas te vei duce să te postezi la locul ştiut şi vei aştepta acolo o scrisoare importantă pe care ţi-o va înmâna ca de obicei Jacinthe. Să nu pierzi un moment şi să dai fugă să mi-o aduci. Dacă mi-am isprăvit rondul, am să-ţi ies înainte, dacă nu, aşteaptă-mă aici. Ai înţeles?

— Am înţeles, monseniore, dar am să vă fac o rugăminte.

— Vorbeşte.

— Porunciţi să fiu însoţit de una din gărzi, monseniore, vă conjur!

— O gardă care să te însoţească, ce mai e şi această nouă sminteală? Ţi-e teamă?

— Mi-e teamă, răspunse Martin. Se pare, monseniore, că am făcut-o de oaie noaptea trecută. Până acum nu mă arătasem a fi decât beţiv, jucător şi duelgiu. Acum iată-mă şi desfrânat. Eu, care eram renumit în tot ţinutul Artigues pentru purtarea mea frumoasă, credeţi, monseniore, că am avut ticăloşia să încerc astă-noapte un rapt? Da un rapt! Am încercat s-o răpesc cu forţa pe nevasta măcelarului Gorju, o femeie zdravănă şi frumoasă după cât se pare. Din nenorocire, sau mai curând din fericire, m-au arestat şi dacă n-aş fi arătat cine sunt şi al cui sunt, îmi petreceam noaptea la puşcărie. Ceea ce-i cumplit de ruşinos.

— Haide, Martin, ai visat sau ai săvârşit într-adevăr această nouă nebunie?

— Visat, monseniore? Iată raportul. Numai cât îl citesc şi mă înroşesc până în vârful urechilor. Da, a fost o vreme în care credeam că toate aceste fapte condamnabile sunt nişte coşmaruri înfricoşătoare sau că dracul se amuză să ia înfăţişarea mea ca să se dedea, pe înnoptate, la lucruri îngrozitoare. Dar mi-aţi arătat că mă înşel şi dealtfel nici nu-l mai văd pe cel pe care-l luam altădată drept umbra mea. Un preot, căruia m-am spovedit, mi-a arătat şi el că mă înşel, iar cel care violează toate legile cereşti şi omeneşti, vinovatul, necredinciosul, sceleratul, după câte sunt asigurat, eu mi-s. Am început să crea şi eu de-acuma. Ca o găină care a clocit ouă de raţă, sufletul meu nutreşte gânduri cinstite care se preschimbă în fapte ticăloase şi toată virtutea mea nu duce decât la crimă. Nu îndrăznesc să vă spun decât dumneavoastră, monseniore, că sunt posedat, ca să nu fiu ars de viu, dar cred, trebuie să cred, că în unele momente îl am într-adevăr, cum se spune, pe dracul în mine.

— Nu. Bietul meu Martin, spuse râzând Gabriel, doar că de la o vreme cred că bei cam mult şi când ai băut, gata, vezi dublu.

— Dar nu beau decât apă, monseniore, decât apă... doar dacă apa asta din Sena nu ţi se urcă la cap...

— Totuşi, Martin, aseară nu te-ai aşezat beat mort în pridvor?

— Ei bine, monseniore, aseară m-am culcat şi am adormit încredinţându-mi sufletul Domnului: m-am sculat la fel de virtuos şi dumneavoastră singur v-am povestit viaţa pe care o duc. Din noaptea în care l-am rănit pe jandarmul acela, dm acea noapte în care am săvârşit cel mai ruşinos atentat... l-am rugat pe Jerome să mă încuie în camera mea; am închis şi obloanele cu un lanţ triplu... Degeaba! N-a folosit la nimic. Acum, când mă scol, mă întreb: "Oare ce-am mai făcut, Doamne, în timpul acestei nopţi?" Cobor să aflu de la dumneavoastră, monseniore, sau din raportul ofiţerului de pază şi mă duc repede să-mi descarc conştiinţa spovedindu-mă, dar mi se refuză iertarea, caci păcatele mele nu contenesc. Singura consolare este să postesc şi să mă încui în cameră.

— Crede, mai curând, Martin, spuse vicontele, că această nebunie ţi se va risipi şi că vei redeveni Martin cel înţelept; îndeplineşte-ţi cu punctualitate sarcina pe care ţi-am încredinţat-o. Cum să-ţi dau pe cineva care să te însoţească? Ştii bine că toate astea trebuie să rămână secrete şi că tu eşti singurul care te bucuri de încredere.

— Fiţi sigur, monseniore, că voi face tot ce e posibil ca să fiţi mulţumit. Dar nu răspund de mine, să ştiţi!

— Oh, Martin, e prea de tot! Şi de ce mă rog?

— Nu vă nelinişti̧ţi din cauza smintelilor mele, monseniore? Alaltăieri, de pildă, având ca penitenţă treizeci de rugăciuni, am luat hotărârea să triplez pedeapsă şi am rămas sau mai curând cred că am rămas în biserica Saint-Gervais. Răsucindu-mi mătăniile printre degete, două ceasuri şi ceva. Ei bine, reintrând aici, aflu că m-aţi trimis să duc un bilet, că v-am adus şi răspunsul, iar a doua zi, doamna Jacinthe — o altă femeie frumoasă, vai — mă ocărăşte că în ajun am fost prea îndrăzneţ cu ea. Şi asta s-a repetat de trei ori, monseniore şi mai vreţi să fiu sigur de mine după asemenea renghiuri ale închipuirii mele? Nu, nu... Nu sunt destul de stăpân pe mine şi măcar ca apa sfinţită nu-mi arde degetele, există totuşi în pielea mea şi un alt ins decât jupânul Martin.

— În sfârşit, mă expun acestui risc, spuse Gabriel nerăbdător şi cum până acuma, în definitiv, fie că ai fost la biserică ori în strada Froid-Manteau, te-ai achitat cu fidelitate de sarcinile pe care ţi le-am dat, o vei îndeplini şi pe cea de astăzi şi, dacă ai nevoie de ceva care să-ţi stimuleze zelul, află că în biletul pe care mi-l vei aduce stă fericirea ori deznădejdea mea.

— Oh, monseniore, devotamentul meu faţă de dumneavoastră n-are nevoie să fie stimulat, v-o jur şi fără aceste substituiri drăceşti...

— Haide! Iar începi? Îl întrerupse Gabriel, trebuie să plec, pleacă şi tu peste un ceas şi nu uita nici una dintre poruncile mele. Un ultim cuvânt: ştii că de mai multe zile o aştept cu nerăbdare din Normandia pe Aloyse, doica mea; dacă vine în lipsa mea să-i dai odaia vecină cu a mea şi s-o primeşti ca la ea acasă. Ai să-ţi aduci aminte?

— Da, monseniore!

— Haide, Martin, iuţeală, discreţie şi mai ales prezenţă de spirit.

Martin nu răspunse decât scoţând un suspin şi Gabriel părăsi casa din strada Jardins-Saint-Paul.

Se înapoie, după cum spusese, peste două ceasuri, cu privirea distrată, cu un aer preocupat. Nu-l văzu, intrând, decât pe Martin alergând înaintea lui, care-i întinse scrisoarea cea mult aşteptată; îl concedie cu un gest şi citi:

— "*Să mulţumesc Domnului, Gabriel* — spunea această scrisoare; *regele s-a învoit, aşa că vom fi fericiţi. Cred că ai aflat de sosirea trimisului din Anglia, care a venit să ne declare război în numele reginei Maria şi vestea despre marea mişcare ce se pregăteşte în*

Flandra. Aceste evenimente ameninţătoare poate pentru Franţa sunt totuşi favorabile dragostei noastre, Gabriel, pentru că ele sporesc creditul tânărului de Guise şi-l scad pe cel al bătrânului de Montmorency. Regele totuşi ezita. Dar eu l-am rugat, Gabriel, i-am spus că te-am regăsit, că eşti nobil şi viteaz, i-am spus numele tău; fără să făgăduiască nimic, regele a spus că va reflectă, după ce interesele Statului vor deveni mai puţin presante, că ar socoti crud din partea lui să-mi sacrifice fericirea, că la urma urmelor ar putea să-i dea lui François de Montmorency o compensaţie cu care să se consoleze. Deşi n-a făgăduit nimic, îşi va ţine cuvântul, Gabriel. Oh! Până la urmă ai să-l iubeşti aşa cum îl iubesc şi eu pe acest tată bun, care ne va îndeplini astfel visele noastre ce ţin de şase ani. Am atâtea să-ţi spun şi aceste cuvinte scrise sunt atât de reci! Ascultă, Gabriel, vino astă-seară la ora şase, în timpul Consiliului, Jacinthe te va conduce la mine şi vom avea un ceas întreg la dispoziţie ca să discutăm despre viitorul minunat ce se deschide în faţa noastră. Prevăd ca în această campanie din Flandra va trebui să te duci şi tu, vai! Ca să-l slujeşti pe rege şi să mă meriţi, domnule, pe mine care te iubesc atâta. Căci te iubesc, Doamne, da! La ce bun să încerc acum să ţi-o mai ascund? Vino deci să văd dacă tu eşti tot atât de fericit ca şi Diana ta."

— Oh! Da, într-adevăr fericit! strigă Gabriel cu voce tare când isprăvi această scrisoare, ce-i mai lipseşte fericirii mele în prezent?

— Sigur că nu prezenţa bătrânei voastre doice, spuse dintr-o dată Aloyse, care rămăsese, nemişcată şi tăcută, în umbră.

— Aloyse! strigă Gabriel alergând spre ea şi îmbrăţişând-o. Aloyse! 0ht buna mea doică, ce mult mi-ai lipsit! Ce mai faci? Nu te-ai schimbat deloc. Mai îmbrăţişează-mă o dată. Nici eu nu m-am schimbat cel puţin în ceea ce priveşte inima, această inimă care te iubeşte. Eram îngrijorat de întârzierea ta. Întreabă-l pe Martin... De ce te-ai lăsat aşteptată atâta?

— Ultimele ploi, monseniore, au desfundat drumurile şi dacă, aţâţată de scrisoarea domniei-tale, nu m-aş fi străduit să înfrunt toate piedicile, nici acuma n-aş fi ajuns.

— Ah, bine-ai făcut că te-ai grăbit, Aloyse, bine-ai făcut, pentru că într-adevăr la ce-ţi serveşte să fii fericit de unul singur? Vezi scrisoarea asta pe care-am primit-o? E de la Diana, celălalt copil al tău şi ea mă anunţă, ştii ce mă anunţă? Că piedicile care se opuneau dragostei noastre vor fi înlăturate, ca regele nu mai ţine la căsătoria ei cu François de Montmorency şi că Diana mă iubeşte. Mă iubeşte! Şi tu te afli aici ca să auzi asta, Aloyse. Spune, să nu fiu în culmea fericirii?

— Şi dacă, totuşi, monseniore, spuse Aloyse, fără să-şi părăsească trista-i gravitate, dacă totuşi o să trebuiască să renunţi la doamna de Castro?

— Imposibil, Aloyse, pentru că toate dificultăţile se vor stinge de la sine.

— Poţi întotdeauna învinge dificultăţile care vin de la oameni, spuse doica, dar nu pe cele care vin de la Dumnezeu, monseniore; ştiţi cât vă iubesc, ştiţi că mi-aş da viaţa ca să cruţ vieţii voastre fie şi umbra unei griji; ei, bine, dacă v-aş spune: fără să mă întrebaţi de ce monseniore renunţaţi la doamna de Castro, încetaţi s-o mai vedeţi, înăbuşiţi-vă această dragoste prin toate mijloacele care vă stau în putinţă... Un secret cumplit şi vă conjur în însuşi interesul domniei-voastre să nu-mi cereţi să vi-l dezvălui, există între domnia-voastră şi Diana. Dacă v-aş spune asta, rugătoare şi în genunchi, ce mi-aţi răspunde, monseniore?

— Dacă mi-ai cere să-mi pun capăt vieţii, Aloyse, te-aş asculta fără să te întreb nimic. Dar dragostea este peste puterea mea s-o zdrobesc, doică; şi ea vine tot de la Dumnezeu.

— Doamne! strigă doica împreunându-şi mâinile, blestem! Dar nu ştie ce face, iartă-l, Doamne!

— Mă sperii, nu mă mai ţine astfel, Aloyse, în această spaimă de moarte şi orice ai avea de gând să-mi spui spune-mi, te rog!

— Vreţi, monseniore? Trebuie totuşi neapărat să vă dezvălui acest secret pe care am jurat în faţa lui Dumnezeu să-l păstrez, dar pe care astăzi Dumnezeu îmi porunceşte să nu-l

mai tăinuiesc! Ei bine, monseniore, v-aţi înşelat; trebuie, înţelegeţi, e necesar să vă fi înşelat asupra felului de dragoste pe care v-o inspiră Diana. Nu este dorinţă şi pasiune, oh, nu, fiţi sigur, ci o afecţiune sinceră şi devotată, o nevoie de ocrotire frăţească, nimic mai plăcut şi mai frumos, monseniore.

— Dar este o greşeală, Aloyse şi frumuseţea încântătoare a Dianei...

— Nu este o greşeală, se grăbi să spună Aloyse şi trebuie să fiţi de aceeaşi părere cu mine. Ştiţi că, după toate probabilităţile, doamna de Castro — hai, curaj, copilul meu — doamna de Castro s-ar putea să fie sora dumneavoastră:

— Sora mea! strigă Gabriel ridicându-se în picioare ca împins de un resort, sora mea! Repetă el aproape năucit. Cum ar putea fiica regelui şi a doamnei de Valentinois să fie sora mea?

— Monseniore, Diana de Castro s-a născut în 1539, nu-i aşa? Contele de Montgommery, tatăl dumneavoastră, a dispărut în ianuarie al aceluiaşi an şi ştiţi în urma cărei bănuieli? Ştiţi de ce l-au acuzat pe tatăl domniei-tale? Că a fost amantul fericit al doamnei Diana de Poitiers şi rivalul Delfinului, astăzi rege al Franţei. Acum comparaţi datele, monseniore...

— Cer şi pământ! strigă Gabriel; dar ia stai un pic, reluă el, adunându-şi toate puterile, tata a fost acuzat, dar ce dovedeşte că Diana nu este fiica regelui, care o iubeşte ca pe copilul lui?

— Regele se poate înşela, după cum şi eu mă pot înşela, monseniore; băgaţi de seamă că nu v-am spus: Diana este sora domniei-tale, ci că s-ar putea să fie. Datoria mea, cumplita mea datorie, era să-ţi fac această mărturisire, Gabriel, nu-i aşa? Pentru că fără această mărturisire n-ai fi renunţat la ea. Acum conştiinţa domniei-tale să judece dragostea, iar Dumnezeu să judece conştiinţa domniei-tale.

— Oh, dar această îndoială este de o mie de ori mai cumplită decât nenorocirea însăşi! spuse Gabriel. Cine mă va scoate din această îndoială?

— Secretul n-a fost cunoscut decât de două persoane pe lumea asta, monseniore, spuse Aloyse şi numai două fiinţe v-ar putea răspunde: tatăl domniei-tale îngropat astăzi într-un mormânt neştiut de nimeni şi doamna de Valentinois care nu va mărturisi niciodată, socot, că l-a înşelat pe rege şt că fiica ei este şi fiica acestuia.

— Da şi în orice caz, dacă n-o iubesc pe fiica tatii, spuse Gabriel, o iubesc pe fiica ucigaşului taţii. Căci regele, acest Henric al II-lea, este cel care s-a răzbunat, cu moartea, pe tata, nu-i aşa, Aloyse?

— Cine ştie asta, în afară de Dumnezeu? Răspunse doica.

— Pretutindeni confuzie şi întuneric, îndoială şi groază! spuse Gabriel. Oh! Am să înnebunesc, doică! Dar nu, reluă cu energie tânărul, încă nu vreau să înnebunesc; nu vreau! Voi încerca mai întâi toate mijloacele ca să aflu adevărul. Mă voi duce la doamna de Valentinois, îi voi cere să-mi dezvăluie taina, care-mi va fi sfânta. E catolică, evlavioasă, voi obţine de la ea un jurământ care să-mi ateste sinceritatea. Mă voi duce la Caterina de Medicis, care poate că ştie ceva, Mă voi duce de asemenea la Diana şi, ascultându-i inima, îmi voi întreba bătăile inimii mele. Unde nu mă voi duce? Mă voi duce la mormântul tatii, dacă aş şti unde să-l găsesc, Aloyse şi-l voi implora fierbinte, cu o voce atât de puternică încât se va scula din mormânt mort ca să-mi răspundă.

— Biet copil! murmură Aloyse. Atât de curajos şi atât de viteaz după această lovitură cumplită! Atât de puternic împotriva unui destin atât de crud!

— Şi nu voi pierde un minut ca să mă apuc de treabă, spuse Gabriel ridicându-se, însufleţit de un soi de febră a acţiunii. E ceasul patru, într-o jumătate de ceas voi fi la doamna seneşală; într-un ceas a regină; la ora şase la întâlnire cu Diana şi când mă voi întoarce deseară, Aloyse, poate că voi izbuti să ridic un colţ al acestui văi care-mi acoperă soarta. Pe deseară deci!

— Eu, monseniore, nu pot face nimic să vă ajut în această grea încercare? spuse Aloyse.

— Roagă-te Domnului, Aloyse!
— Pentru domnia-ta şi pentru Diana, da, monseniore.
— Roagă-te şi pentru rege, Aloyse, spuse Gabriel cu un aer sumbru.
După care ieşi cu pas grăbit.

Capitolul XIV Diana de Poitiers

Conetabilul de Montmorency era încă la Diana de Poitiers şi-i vorbea cu voce trufaşă, cu atât mai aspră şi mai poruncitoare, cu cât ea se arăta mai dulce şi mai tandră cu el.

— Eh! Drace, la urma urmei e faţa dumitale, îi spunea el şi ai asupra ei aceleaşi drepturi şi aceeaşi autoritate ca şi regele. Cere-i să se mărite cu fiul meu!

— Dar, prietene, răspunse Diana, gândeşte-te că nutrind prea puţin până acum sentimente de mama iată de această fată, nu pot să-mi arăt dintr-o dată autoritatea şi să lovesc fără să fi mângâiat. Noi, doamna de Castro şi cu mine suntem destul de reci una faţă de cealaltă şi, în ciuda avansurilor de la început, am continuat să ne vedem doar la intervale foarte rare. Ea s-a priceput dealtfel să câştige o mare influenţă asupra regelui şi eu nu ştiu, într-adevăr, care dintre noi două este cea mai puternică la această oră. Ceea ce-mi ceri este, deci, destul de dificil, ca să nu spun imposibil. Renunţă la această căsătorie şi înlocuieşte-o printr-o alianţă şi mai strălucitoare. Regele a logodit-o pe Jeanne cu Charles de Mayenne; o vom obţine de la el pentru fiu! Dumitale pe micuţa Margareta.

— Fiul meu doarme într-un pat şi nu într-un leagăn, răspunse conetabilul şi cum va putea o fetiţă, care abia a început să vorbească, să fie de vreun ajutor în ceea ce priveşte soarta neamului meu? Doamna de Castro are dimpotrivă, aşa cum ai constatat şi dumneata, o mare influenţă asupra regelui. Iată de ce o vreau pe doamna de Castro ca noră. Ei, drace! La urma urmelor e destui de ciudat ca un gentilom, care poartă numele primului baron al Creştinătăţii şi catadicseşte să se însoare cu o bastardă, să aibă de înfruntat atâtea piedici ca să obţină o simplă mezalianţă. Doamnă, nu eşti. Degeaba iubita regelui, cum eu nu-s degeaba amantul dumitale. În ciuda doamnei de Castro, în ciuda acestui tinerel care o adoră, chiar în ciuda regelui, vreau ca această căsătorie să se înfăptuiască, vreau!

— Bine, prietene, spuse cu dulceaţă Diana de Poitiers, mă angajez să fac tot ce pot, ba chiar şi ce nu pot ca să-ţi atingi scopul. Ce vrei să-ţi promit mai mult? Dar cel puţin fii un pic mai bun cu mine şi nu-mi mai vorbi cu vocea asta aspră, răutăciosule!

Şi cu buzele ei fine şi trandafirii, frumoasa ducesă atinse barba căruntă şi aspră a bătrânului Anne, care se lăsă sărutat, mormăind.

Era ciudată această pasiune a femeii idolatrizate de un rege tânăr şi frumos pentru un bătrân urât şi hirsut care o mai şi trata astfel, pasiune pe care n-o explica decât o depravare bizară a favoritei suveranului.

Brutalitatea lui Montmorency o atrăgea tot atât cât şi galanteria lui Henric al II-lea şi găsea un farmec nespus să fie brutalizată de unul pe cât era răsfăţată de celălalt. Capriciu monstruos al inimii femeieşti! Anne de Montmorency nu era nici spiritual nici sclipitor şi trecea drept un ins rapace şi avar. Groaznicele chinuri la care supusese populaţia răsculată din Bordeaux îi aduseseră un soi de celebritate odioasă. Brav, e adevărat, însuşire dealtfel obişnuită în Franţa acelor vremuri, nu prea avusese însă parte de succese în bătălii. În victoriile de la Rabennes şi Marignan, unde nu apăruse încă în postură de comandant, nu se deosebi prin nimic de restul soldaţilor. La Bicoque, unde a fost colonelul unui regiment de elveţieni, a lăsat să i se nimicească aproape toţi oamenii, iar la Pavia a fost făcut prizonier. Situaţia lui militară nu depăşi niciodată această stare de lucruri pe care bătălia din ziua de Saint Laurent avea să i-o încununeze în mod jalnic. Fără favoarea lui Henric al II-lea, sugerată de Diana de Poitiers, ar fi rămas al doilea că rang în Consiliul de război şi

totuşi Diana îl iubea, îl răsfăţa şi-l asculta în totyl, amantă a unui rege fermecător, sclavă a unui soldăţoi necioplit.

În acel moment cineva bătu discret la uşă şi, la permisiunea doamnei de Valentinois, un paj anunţă că vicontele d'Exmès imploră cu insistentă favoarea de a fi admis o clipă în faţa ducesei pentru un motiv din cele mai grave.

— Îndrăgostitul! strigă conetabilul. Ce vrea de la tine, Diana? Să vină cumva să-ţi ceară mâna fiicei tale?

— Să-l las să intre? întrebă docilă favorită.

— Sigur, sigur, această vizită poate să ne ajute, dar să aştepte câteva clipe. Încă un cuvânt ca să ne înţelegem...

Diana de Poitiers transmise această poruncă prin paj, care ieşi.

— Dacă vicontele d'Exmès vine la tine, Diana, relua conetabilul, o face fiindcă s-au ivit piedici neaşteptate şi cazul trebuie să fie într-adevăr disperat din moment ce a recurs la un mijloc disperat. Deci ascultă-mă bine şi, dacă vei urma întocmai instrucţiunile mele s-ar putea ca nici să nu mai fie nevoie de intervenţia ta hazardata pe lângă rege. Diana, orice-ţi va cere vicontele, refuză-l. Dacă te întreabă pe ce drum să apuce indică-i direcţia contrară. Dacă vrea să-i spui da, răspunde-i nu. Fii faţă de el dispreţuitoare, trufaşă. Rea, demnă fiică a zânei Melusină din care se pare că se trage neamul de Poitiers. M-ai înţeles, Diana? Ai să faci ceea ce ţi-am spus?

— Punct cu punct, conetabile.

— Atunci trag nădejde că iţele galantului se vor încurca un pic. Naivul care se aruncă astfel în gură... — era să zică a lupoaicei, dar îşi luă seama —... în gura lupilor... Te las, Diana şi străduie-te să-i vii de hac frumosului pretendent. Pe deseară.

O sărută pe frunte şi ieşi. Pe uşa cealaltă fu introdus vicontele d'Exmès.

Gabriel o salută cât se poate de respectuos de Diana, care-i răspunse cu trufie. Dar Gabriel, înarmându-se în această luptă cu curajul pasiunii înflăcărate împotriva vanităţii glaciale, începu destul de calm.

— Doamnă, demersul pe care îndrăznesc să-l fac pe lângă dumneavoastră este într-adevăr cutezător, dacă nu chiar smintit. Dar există uneori în viaţă împrejurări nespus de grave, care te pun deasupra convenienţelor şi scrupulelor. Or, eu mă aflu tocmai întruna dm aceste împrejurări, doamnă. Omul care vine să vă vorbească îşi pune în mâinile dumneavoastră viaţa şi, dacă o veţi lăsa fără milă să cadă, ea se va zdrobi...

Doamna de Valentinois nu făcu nici cel mai mic semn de încurajare. Cu trupul aplecat în faţă, sprijinindu-şi bărbia în mână şi cotul pe genunchi, ea îl privea fix pe Gabriel cu un aer de mirare plictisită.

— Doamnă, reluă acesta încercând să înlăture influenţa neplăcută a acelei tăceri, ştiţi, sau nu ştiţi poate, că o iubesc pe doamna de Castro. O iubesc, doamnă, cu o dragoste profundă, înflăcărată, irezistibilă.

"Şi ce mă priveşte asta pe mine?" păru să spună surâsul dispreţuitor al Dianei de Poitiers.

— Vă vorbesc despre această dragoste care-mi umple sufletul, doamnă, pentru a vă putea spune că înţeleg, că scuz şi că admir oarbele fatalităţi ale pasiunii. Departe de a o blama, ca vulgul, de a o diseca precum filozofii şi de a o condamna că preoţii, eu îngenunchez în faţa ei şi o ador ca pe un dar al lui Dumnezeu. Ea face inima în care pătrunde mai pură, mai generoasă.

Diana de Poitiers îşi schimbă poziţia şi, cu ochii pe jumătate închişi, se întinse neglijent în fotoliu. "Unde vrea să ajungă cu mărturisirea lui?" gândi ea.

— Aşa că vedeţi, doamnă, dragostea pentru mine este sfânta, mai mult, este atotputernică. Soţul doamnei de Castro încă mai trăia când o iubeam pe doamna de Castro şi nici măcar nu încercam să-mi înving acest sentiment. Numai de iubirile false te poţi îndoi, dragostea adevărată nu se învinge şi nu se comandă. Dumneavoastră înşivă,

doamnă, deşi aleasă şi iubită de cel mai mare rege al lumii, aţi putea să încercaţi o pasiune sinceră căreia să nu-i puteţi rezista...

Aceeaşi tăcere din partea doamnei de Valentinois. O mirare zeflemitoare fu singurul sentiment care i se zugrăvise pe chip. Gabriel reluă cu şi mai multă căldură, ca pentru a înmuia cu flacăra inimii lui acest suflet neîndurător.

— Un rege se îndrăgosteşte şi e foarte simplu, de frumuseţea voastră fără seamăn; sunteţi mişcată de această dragoste, dar inima voastră nu-i poate răspunde. Căci alături de rege, un gentilom frumos, viteaz şi devotat vă iubeşte şi această pasiune, mai modestă, dar nu mai puţin puternică vă mişcă, doamnă. Dar sunteţi totuşi regină, regina frumuseţii, după cum suveranul care vă iubeşte este regele puterii... Există deci între domniile-voastre egalitate deplină? Căci nu titlurile sunt cele care câştiga inimile! Cine vă poate condamna, doamnă, dacă în generoasa dumneavoastră bunătate, aţi preferat o zi, un ceas, pe supus stăpânului? În nici un caz eu, care aş da dovadă de prea puţina înţelegere a unor nobile sentimente considerând drept crimă faptul că Diana de Poitiers, iubita lui Henric al II-lea, l-a iubit la rândul ei pe contele de Montgommery...

Diana făcu o mişcare bruscă, se ridică pe jumătate şi-şi deschise larg ochii verzi şi limpezi. Prea puţini îi cunoşteau secretul, pentru ca această vorbă neaşteptată a lui Gabriel să nu-i pricinuiască o oarecare surpriză.

— Aveţi dovezi materiale ale acestei iubiri? spuse ea, cu o nuanţă de nelinişte.

— N-am decât o certitudine morală, doamnă, răspunse Gabriel, dar o am.

— Ah, făcu ea, reluându-şi expresia trufaşă. Ei bine, atunci mi-e perfect egal, domnule. Da, l-am iubit pe contele de Montgommery. Şi ce-i cu asta?

Gabriel continuă:

— L-aţi iubit pe Jacques de Montgommery, doamnă şi cutez să spun că încă vă mai e dragă amintirea lui, căci în sfârşit dacă a pierit, pentru dumneavoastră a pierit. Ei bine, în numele lui vin să vă conjur, să vă rog să-mi confirmaţi sau nu un lucru care vi se va părea îndrăzneţ. De acest răspuns atârna viaţa mea; dacă nu-mi veţi refuza acest răspuns, voi fi al dumneavoastră cu trup şi suflet şi căci şi cea mai straşnică putere din lume poate să aibă nevoie de o inimă şi de un braţ devotat, doamnă.

— Isprăveşte, domnule, spuse ducesă, să revenim la această întrebare cumplită.

— Vreau să mă aşez în genunchi ca să v-o adresez, doamnă, spuse Gabriel, aşezându-se într-adevăr în genunchi. Apoi reluă cu inima bătând şi cu vocea tremurătoare: Doamnă, l-aţi iubit pe contele de Montgommery în cursul anului 1538?

— Poate, spuse Diana de Poitiers.

— Contele a dispărut în anul 1539, în ianuarie şi în mai 1359 s-a născut doamna de Castro?

— Ei bine? întrebă Diana.

— Ei bine, doamnă, zise Gabriel atât de încet încât ea abia îl auzi, ăsta-i secretul pe care vin să-l implor de la dumneavoastră, secretul de care depinde soarta mea şi care va muri credeţi-mă, în inima mea, dacă veţi binevoi să mi-l împărtăşiţi. În faţa crucifixului pe care-l văd deasupra capului domniei-voastre, v-o jur, doamnă; mai curând mi se va smulge viaţa decât. Mărturisirea domniei-voastre. Dealtfel, veţi putea oricând s-o dezminţiţi, o să fiţi crezută mai lesne decât aş fi crezut eu. Spuneţi-mi, doamnă, Jacques de Montgommery este tatăl Dianei de Castro?

— Ah! Ah! strigă Diana izbucnind într-un râs zgomotos, întrebarea e într-adevăr îndrăzneaţă şi aţi avut dreptate s-o precedaţi de atâtea preambuluri. Totuşi, liniştiţi-vă, scumpe domn, nu mă supăr.

I-aţi interesat ca o enigmă şi încă mă mai interesaţi, căciula urma urmelor, nu pricep cu ce vă pot ajuta, domnule d'Exmès, dacă doamna de Castro ar fi fiică regelui sau copila contelui? Regele trece drept tatăl ei, asta ar trebui să ajungă ambiţiei dumneavoastră, dacă sunteţi ambiţios. De ce vă amestecaţi şi ce înseamnă această pretenţie de a voi să dezgropaţi trecutul? Aveţi un motiv, desigur, dar care este acest motiv?

— Am un motiv, într-adevăr, doamnă, dar vă conjur să nu mi-l cereţi.

— Ei da, zise Diana. Vreţi să ştiţi secretele mele, dar le păstraţi cu străşnicie pe ale dumneavoastră.

Gabriel desprinse crucifixul de ivoriu de deasupra scaunului de rugăciune, din stejar sculptat, aflat în spatele Dianei.

— Juraţi, doamnă, să păstraţi tăcere asupra celor ce vă voi spune şi să nu abuzaţi în nici un fel de ele împotriva mea?

— Un asemenea jurământ! spuse Diana.

— Da, doamnă, ştiu că sunteţi o catolică înflăcărată şi, dacă juraţi pe cruce, vă voi crede.

— Şi dacă refuz să jur?

— Voi tăcea, doamnă şi prin asta mă condamnaţi la moarte.

— Ştiţi, domnule, că-mi aţâţaţi într-un mod ciudat curiozitatea? Da, misterul de care vă înconjuraţi mă atrage şi mă ispiteşte, v-o mărturisesc. Aţi obţinut acest triumf asupra imaginaţiei mele, deşi nu credeam că mă poate intriga atâta. Dacă jur, o fac ca să ştiu cât mai multe în ceea ce vă priveşte, vă previn. Din pură curiozitate!

— Eu la fel, doamnă! Numai că această curiozitate a mea e cea a acuzatului care aşteaptă condamnarea la moarte. Amară şi cumplită curiozitate, după cum vedeţi. Vreţi să rostiţi acest jurământ, doamnă?

— Spuneţi cuvintele şi le voi repeta după dumneavoastră, domnule.

După ce Diana rosti jurământ ui, Gabriel urmă:

— Bine, doamnă şi vă mulţumesc pentru această primă dovadă de încredere. Acum veţi înţelege totul din două vorbe: mă numesc Gabriel de Montgommery şi Jacques de Montgommery a fost tatăl meu.

— Tatăl dumitale! strigă Diana ridicându-se în picioare, emoţionată şi stupefiată.

— Aşa că, dacă Diana de Castro este faţa contelui, Diana de Castro, pe care o iubesc sau pe care credeam că o iubesc cu o dragoste pătimaşă, este sora mea!

— Ah, înţeleg, spuse Diana de Poitiers, liniştindu-se puţin. "Iată ce-l salvează pe conetabil", gândi ea.

— Acum, doamnă, continuă Gabriel palid, dar hotărât, vreţi să-mi acordaţi bunăvoinţa de a jura? Ca mai adineauri pe acest crucifix, că doamna de Castro este fiica regelui Henric al II-lea? Nu-mi răspundeţi? Oh! De ce nu-mi răspundeţi, doamnă?

— Pentru că hu pot rosti acest jurământ, domnule.

— Deci Diana este faţa tatălui meu? spuse Gabriel, clătinându-se.

— Nu spun asta! Nu voi fi niciodată de acord cu aşa ceva! strigă doamna de Velentinois; Diana de Castro este într-adevăr fiica regelui.

— Oh, doamnă, e adevărat? Oh, cât sunteţi de bună, spuse Gabriel. Dar, iertare! Poate că interesul vă porunceşte să spuneţi asta. Juraţi deci, doamnă, juraţi! În numele copilei voastre care vă va binecuvânta!

— Nu voi jura, spuse ducesă, de ce-aş jura?

— Dar, doamnă, mai adineauri aţi rostit un jurământ asemănător cu cel pe care vi-l cer, numai pentru a vă satisface o curiozitate banală, aţi mărturisit-o singură; şi acum, când e vorba de viaţa unui om, când cu câteva cuvinte aţi putea salva două destine, dumeavoastră întrebaţi: "De ce-aş jura?"

— În sfârşit, domnule, nu voi jura, spuse Diana cu răceală.

— Şi dacă totuşi mă însor cu doamna de Castro şi dacă doamna de Castro este sora mea, credeţi că crima nu va cădea asupra domniei-voastre?

— Nu, răspunse Diana, pentru că n-am jurat.

— Groaznic, groaznic! strigă Gabriel. Dar gândiţi-vă, doamnă, că aş putea spune pretutindeni că i-aţi iubit pe contele de Montgommery, că l-aţi trădat pe rege, că eu, fiul contelui, am această certitudine.

— Certitudine morală, dar nu dovezi, spuse cu un surâs răutăcios Diana care-şi reluase nonşalanţa impertinentă şi trufaşă de la început. Dar voi dezminţi, domnule şi aşa cum mi-

aţi spus-o singur, când voi nega, nu dumneavoastră veţi fi cel crezut. La urma urmelor n-am decât să-i spun regelui că mi-aţi declarat o dragoste jignitoare şi m-aţi ameninţat că dacă nu vă voi ceda, mă veţi calomnia. Atunci veţi fi pierdut, domnule Gabriel de Montgommery. Dar, iertaţi-mă, adaugă ea, ridicându-se, sunt obligată să vă părăsesc; mărturisesc că mi-aţi stârnit, într-o oarecare măsură, interesul, căci povestea dumneavoastră e destul de... deosebită.

Sună dintr-un clopoţel ca să cheme pajul.

— Oh, infamie! strigă Gabriel lovindu-se peste frunte cu pumnii strânşi. De ce sunteţi femeie şi de ce sunt gentilom? Băgaţi totuşi de seamă, doamnă, nu vă veţi juca nepedepsită cu inima şi cu viaţa mea. Dumnezeu vă va plăti cu vârf şi îndesat pentru ceea ce faceţi, căci fapta dumneavoastră, o repet, este josnică!

— Găsiţi? spuse Diana şi-şi însoţi cuvintele de un râs scurt şi batjocoritor.

În acel moment pajul, pe care ea îl chemase, ridică draperia de la uşă. Diana îi adresă lui Gabriel un mic salut ironic şi părăsi camera.

"Haide, îşi spuse ea, conetabilul meu are într-adevăr noroc. Fortuna face ca şi mine: îl iubeşte. De ce naiba l-om fi iubind?"

Gabriel ieşi pe urmele Dianei, năuc de furie şi de durere.

Capitolul xv Caterina de Medicis

Dar Gabriel avea o inimă dârză şi bravă, era plin de hotărâre şi fermitate. După primul moment de consternare, îşi scutură deznădejdea, îşi înălţă fruntea şi ceru să fie anunţat la regină. Caterina de Medicis trebuia să fi auzit vorbindu-se despre această tragedie a rivalităţii dintre soţul ei şi contele de Montgommery; cine ştie chiar dacă nu jucase şi ea vreun rol în toată povestea asta. N-avea, pe- atunci, decât douăzeci de ani. Gelozia ei de femeie tânără, frumoasă şi neglijată n-ar fi trebuit oare să-i ţină ochii mereu deschişi asupra tuturor acţiunilor şi tuturor greşelilor rivalei sale? Gabriel conta pe amintirile ei, pentru a-şi lumina drumul obscur pe care mergea pe dibuite.

Caterina îl primi pe vicontele d'Exmès cu acea bunăvoinţă vădită care nu încetase să i-o arate în orice ocazie.

— Dumneata eşti, frumosule învingător? întrebă ea. Cărei întâmplări fericite îi datorez vizita dumitale? Vii rar să ne vezi, domnule d'Exmès, cred chiar că este prima oară când ne ceri o audienţă în apartamentul nostru. Eşti, totuşi şi vei fi întotdeauna binevenit în preajma noastră, ia aminte.

— Doamnă, spuse Gabriel, nu ştiu cum să vă mulţumesc pentru atâta bunătate şi fiţi sigură că devotamentul...

— Lasă devotamentul, îl întrerupse regina şi să ne întoarcem la scopul care te aduce. Pot să te ajut cu ceva?

— Da, doamnă, cred că veţi putea.

— Cu atât mai bine, domnule d'Exmès, reluă regina cu cel mai încurajator surâs şi dacă ceea ce-mi ceri stă în puterea mea, mă angajez dinainte să te sprijin. Poate că acest angajament e puţin compromiţător; dar dumneata nu vei abuza de el, frumosul meu gentilom.

— Să mă ferească Domnul, doamnă, de o astfel de intenţie.

— Vorbeşte deci, să vedem, spuse regina.

— E vorba de o informaţie, doamnă, pe care cutez a veni s-o aflu de la dumneavoastră, nimic altceva. Dar pentru mine, acest nimic înseamnă totul. Aşa că mă

veţi ierta dacă vă voi aminti de unele lucruri care trebuie să fie dureroase pentru majestatea-voastră. E vorba de un eveniment petrecut în 1539...

— Oh! Eram foarte tânără pe atunci, aproape o copilă, spuse regina.

— Dar foarte frumoasă şi demnă de dragoste, răspunse Gabriel.

— Aşa spuneau unii odinioară, reluă regina, încântată de întorsătura pe care-o lua discuţia.

— Şi totuşi, continuă Gabriel, o altă femeie cuteza să impieteze asupra dreptului dat de Dumnezeu, de naşterea şi de frumuseţea domniei-voastre şi această femeie, nemulţumită de a răpi prin farmece şi vrăji, fără îndoială, ochii şi inima unui soţ prea tânăr pentru a putea vedea limpede, această femeie îl trăda pe cel care vă trăda şi-l iubea pe contele de Montgommery. Dar în dispreţul dumneavoastră justificat poate că aţi uitat toate acestea, doamnă?

— Câtuşi de puţin, zise regina şi această aventură şi toate uneltirile, începând cu cea despre care vorbiţi, sunt încă prezente în memoria mea. Da, l-a iubit pe contele de Montgommery; apoi, văzându-şi pasiunea descoperită, a pretins în mod laş că era o prefăcătorie pentru a pune la încercare inima Delfinului şi când Montgommery a dispărut — poate chiar din porunca ei — ea nu l-a plâns, ci s-a arătat veselă şi nebunatică la balul de a doua zi. Da, îmi voi aduce întotdeauna aminte de primele intrigi prin care această femeie mi-a săpat proaspăta-mi regalitate; căci m-am necăjit rău atunci, îmi petreceam nopţile şi zilele plângând. Dar, după aceea, mândria mea s-a deşteptat; de atunci mi-am îndeplinit întotdeauna datoria; am făcut să-mi fie respectate titlurile de soţie, de mamă şi de regină; am dăruit regelui şi Franţei o mulţime de copii; dar acum nu-mi mai iubesc bărbatul decât ca pe un prieten şi că pe tatăl fiilor mei şi nu-i recunosc dreptul de a-mi cere un sentiment mai tandru. Am trăit destul pentru binele general, n-aş putea trăi puţin şi pentru mine? Nu mi-am câştigat destul de scump fericirea? Dacă vreun tânăr devotat şi pătimaş îmi declară dragoste, ar fi o crimă dacă l-aş încuraja, Gabriel?

Privirile Caterinei îi întăreau vorbele. Dar mintea lui Gabriel era aiurea. De îndată ce regina încetase de a-i mai vorbi despre tatăl lui, n-o mai asculta, visa. Această reverie pe care regină o interpretă în sensul dorit de ea nu-i displăcea. Dar Gabriel rupse tăcerea.

— O ultimă lămurire, doamnă şi cea mai gravă îi spuse el. Sunteţi atât de bună faţă de mine... într-adevăr, ştiam bine că, venind fă dumneavoastră, voi pleca mulţumit. Aţi vorbit de devotament, contaţi pe al meu, doamnă! Dar isprăviţi-vă opera de bunăvoinţă. Pentru că aţi cunoscut amănuntele acelei întunecate aventuri a contelui de Montgommery, ştiţi cumva dacă doamna de Castro, născută la câteva luni după dispariţia contelui, este într-adevăr fiica regelui? Bârfelile, sau chiar calomniile, nu i-au atribuit cumva domnului de Montgommery această paternitate?

Caterina de Medicis îl privi câtva timp în tăcere pe Gabriel, ca pentru a-şi da seama de intenţia care-i dictase aceste cuvinte. Crezu că întrezăreşte această intenţie şi începu să surâdă.

— Am băgat de seamă, într-adevăr, spuse ea, că ai remarcat-o pe doamna de Castro şi că-i faci o curte destul de asiduă. Abia acum văd motivele. Sigur, înainte de a merge mai departe, vrei să te asiguri, nu-i aşa? Că n-o iei pe o cale greşită şi că într-adevăr îţi adresezi omagiile unei fiice de rege... N-ai vrea ca, după ce te-ai căsători cu fiica legitimă a lui Henric al II-lea, să afli într-o bună zi, prin vreo descoperire interesantă, că ai luat-o de nevastă pe fata dm flori a contelui de Montgommery. Într-un cuvânt, eşti ambiţios, domnule d'Exmès. Nu te apăra, nu te stimez mai puţin şi acest lucru este departe de a contraveni planurilor pe care le am în legătură cu dumneata, ba s-ar putea chiar să le fie de folos. Eşti ambiţios, nu-i aşa?

— Dar, doamnă, zise Gabriel încurcat, poate că de fapt...

— Bine, dragul meu gentilom, spuse regina. Vrei să mă socoţi prietenă? În însuşi interesul proiectelor dumitale, renunţă la Diana. Las-o încolo pe păpuşa asta... Adevărul e că nu ştiu dacă este fiica regelui sau a contelui, dar ultima ipoteză s-ar putea totuşi să fie

adevărată; dar chiar dacă ar fi faţa regelui, nu-i ea femeia şi proteguitoarea care îţi trebuie. Doamna de Castro este o fire slabă şi moale, numai sentiment şi graţie, dacă vrei, dar fără putere, fără energie, fără cutezanţă. A ştiut să câştige bunăvoinţa regelui, sunt convinsă de asta, dar nu va şti niciodată să profite de ea. Ceea ce-ţi trebuie dumitale, Gabriel, ca să-ţi îndeplineşti marile visuri, este o inimă puternică, tare, care să te ajute tot la fel precum te iubeşte, care să te slujească şi să se slujească de dumneata şi care să-ţi umple în acelaşi timp sufletul şi viaţa. Această inimă ai găsit-o fără să ştii, viconte d'Exmès. El o privi surprins. Ea urmă pornită: Ascultă, soarta noastră trebuie să ne ferească pe noi, reginele, de legături nepotrivite; situate atât de sus, dacă dorim ca vreo afecţiune să ajungă până la noi, trebuie să facem câţiva paşi, să-i ieşim înainte şi să-i întindem mâna. Gabriel, eşti frumos, brav, pătimaş şi mândru. Din primul moment în care te-am văzut am simţit pentru dumneata un sentiment necunoscut şi — oare să mă fi înşelat? — cuvintele şi privirile dumitale, până la demersul acesta de astăzi, care poate că nu-i decât o dibace înscenare, totul m-a făcut să presupun că n-am întâlnit un ingrat.

— Doamnă! strigă Gabriel speriat.

— Da, eşti emoţionat şi surprins, văd, zise Caterina, cu cel mai dulce surâs al ei. Dar n-ai să mă judeci prea sever, nu-i aşa, în ceea ce priveşte sinceritatea mea? Ţi-o repet, regina trebuie s-o scuze pe femeie. Eşti timid, destul de ambiţios, domnule d'Exmès şi scrupulele, care mă depăşesc, m-ar fi putut face să pierd un devotament preţios. Am preferat să vorbesc eu prima. Haide, spune-mi, sunt chiar atât de temut?

— Oh, da, murmură Gabriel palid şi emoţionat.

Dar regina, care-l auzi, nu dădu importanţă exclamării sale.

— Ei, spuse ea veselă, încă nu te-am făcut să-ţi pierzi mintea; aceste informaţii pe care mi le-ai cerut despre doamna de Castro sunt într-o oarecare măsură o dovadă. Dar fii liniştit, nu vreau căderea, ci măreţia dumitale, Gabriel; până acum m-am mulţumit să fiu pe planul al doilea, dar să ştii, voi străluci în curând pe firmament, Diana de Poitiers e la o vârstă când nu-şi mai poate păstra multă vreme frumuseţea şi puterea. În ziua în care prestigiul acestei femei se va clătina, va începe domnia mea şi află că ştiu să domnesc, Gabriel; instinctele dominaţiei pe care le simt în mine sunt cele mai sigure garanţii şi dealtfel ele sunt în sângele Medicişilor. Regele va afla într-o zi că n-are un consilier mai abil, mai şiret şi mai experimentat decât mine. Şi atunci, Gabriel, ce nu va putea pretinde omul care şi- a unit soartă cu a mea când eram încă obscură? Omul care va fi iubit în mine femeia şi nu regina? Crezi că stăpână regatului nu-l va răsplăti cum se cuvine pe cel care-i va fi devotat? Acest om va fi ajutorul ei, braţul ei drept, adevăratul rege. Va ţine în mâna lui toate puterile Franţei. Un vis frumos, nu-i aşa, Gabriel? Ei bine, vrei să fii acest om?

Ea îi întinse mâna.

Gabriel puse un genunchi pe pământ şi sărută acea mână albă şi fermecătoare... Dar firea lui era prea cinstită pentru a se deda la şiretlicurile şi minciunile unei iubiri prefăcute. Între o înşelăciune şi un pericol era prea sincer şi prea hotărât ca să şovăie, aşa că, ridicându-şi nobilu-i chip, spuse:

— Doamnă, umilul gentilom care se află la picioarele voastre vă roagă să-l consideraţi drept cel mai respectuos dintre servitorii domniei-voastre, drept cel mai devotat dintre supuşii voştri. Dar...

— Dar, îl întrerupse Caterina cu un surâs, nu aceste cuvinte de veneraţie sunt ceea ce-ţi cer eu, nobile cavaler.

— Şi totuşi, doamnă, continuă Gabriel, nu pot să mă slujesc de termeni mai dulci şi mai tandri, căci — iertaţi-mă — cea pe care o iubesc, înainte de a vă fi cunoscut pe dumneavoastră, este într-adevăr Diana de Castro şi nici o iubire, fie chiar cea a unei regine, n-ar şti să-şi găsească locul în această inimă plină de un alt chip.

— Ah! Exclamă Caterina, cu fruntea palidă şi cu buzele strânse.

Gabriel, cu capul plecat, aştepta, totuşi fără să tremure, torentul de indignare şi dispreţul care trebuiau să se reverse asupra lui. După câteva minute de tăcere, Caterina de Medicis spuse, abia stăpânindu-şi vocea şi mânia:

— Ştii, viconte, că te găsesc îndrăzneţ pentru a nu spune obraznic? Cine-ţi vorbeşte de dragoste, domnule? De unde ai scos-o că am vrut să-ţi ispitesc virtutea atât de înverşunată? Trebuie să ai despre meritele dumitale o părere mult prea nesăbuită pentru a cuteza să crezi astfel de lucruri şi pentru a explica într-un mod atât de temerar o bunăvoinţă care n-are altă vină decât aceea de a se fi adresat unei persoane nedemne. Ai insultat în mod nepermis o femeie şi o regină, domnule!

— Oh, doamnă, credeţi că respectul meu...

— Destul! Îi întrerupse Caterina, îţi spun că m-ai insultat şi că ai venit aici ca să mă insulţi. De ce-ai venit aici? Ce motiv te-a adus? Ce mă interesează pe mine iubirea dumitale şi doamna de Castro şi toate cele care vă privesc pe voi amândoi? Ai venit să iei informaţii de la mine! Ridicol pretext! Ai vrut ca regina Franţei să facă poliţ'ie în slujba pasiunii dumitale! E un lucru smintit, afla şi... şi jignitor!

— Nu, doamnă, răspunse Gabriel, în picioare şi mândru vă simţiţi ultragiata fiindcă aţi întâlnit un om cinstit care a preferat să vă rănească decât să vă înşele.

— Taci, domnule, reluă Caterina, îţi poruncesc să taci şi să ieşi. Fii mulţumit că nu-i dezvălui regelui fapta dumitale cutezătoare. Dar să nu mai apari niciodată în faţa mea şi de-acum încolo s-o numeri pe Caterina de Medicis printre cei mai neîmpăcaţi duşmani ai dumitale. Da, îmi vei cădea în mână, fii sigur, domnule d'Exmès! Dar până atunci, ieşi!

"Ei, îşi spuse Gabriel când se afla singur o ură în plus. Dar ce-ar fi contat dacă aş fi aflat ceva despre tata şi despre Diana! Iubita regelui şi soţia regelui — pe amândouă m. i le-am făcut duşmance. Poate că soarta vrea să mă pregătească spre a deveni duşmanul regelui; acum haidem la Diana, a venit ceasul şi facă Domnul ca să nu ies mai trist şi mai dezolat de la cea care mă iubeşte decât de la cele care mă urăsc".

Capitolul XVI Iubit sau frate?

Când Jacinthe îl introduse pe Gabriel în camera pe care Diana de Castro, ca fiică legitimă a regelui, o ocupa la Luvru, aceasta, în efuziunea ei naivă şi castă, alergă înaintea iubitului, fără să-şi ascundă în nici un fel bucuria. Nu şi-ar fi retras nici fruntea din calea sărutului lui; dar el se mulţumi să-i strângă doar mâna.

— Iată-te în sfârşit, Gabriel, spuse ea. Cu câtă nerăbdare te-am aşteptat! Începând de atunci, nu mai ştiu cum să-mi revărs preaplinul fericirii pe care o simt în mine, vorbesc singură, rid singura, sunt nebună! Dar în sfârşit, iată-te; acum vom putea să fim fericiţi împreună. Ei bine, dar ce ai? Pari îngrijorat, grav şi aproape trist. Oare cu acest chip întunecat şi cu aceste atitudini rezervate vrei să-ţi arăţi dragostea faţă de mine şi recunoştinţa faţă de tatăl meu?

— Tatăl tău?... Da, ai dreptate, să vorbim puţin despre tatăl tău, Diana. Cât despre gravitatea asta, care te miră atâta, aşa mi-e obiceiul, să-mi primesc cu fruntea întunecată soarta; îmi bat joc de darurile ei, nu-s obişnuit cu ele, căci prea adesea a încercat să ascundă sub un dar o durere.

— Nu te ştiam atât de filozof şi nici atât de nefericit, zise Diana pe jumătate veselă, pe jumătate supărată. Dar, mă rog! Spuneai că ai vrea să vorbim despre rege; foarte bine; doar a fost cât se poate de bun şi de generos cu noi...

— Te iubeşte, nu-i aşa?

— Cu o tandreţe şi o blândeţe infinite.

"O fi crezând, murmură vicontele d'Exmès, că e fiica lui..."

— Un singur lucru mă miră, reluă el cu voce tare: cum se face că regele, nutrind faţă de tine asemenea sentimente, a putut totuşi să rabde atâţia ani fără să te vadă şi fără să te cunoască; cum a putut să te lase în voia soartei la Vimoutiers, pierdută şi necunoscută? Nu l-ai întrebat niciodată, Diana, care a fost motivul unei atât de ciudate indiferenţe? O asemenea uitare, ştii e cam greu de împăcat cu bunăvoinţa asta pe care ţi-o arătă acum.

— Oh, nu el e cel care m-a uitat!

— Dar cine atunci?

— Cine? Doamna de Poitiers, căci nu ştiu dacă pot spune mama mea!

— Şi de ce s-a resemnat să te abandoneze astfel, Diana? Naşterea ta, dimpotrivă, trebuia s-o bucure, fiindcă o făcea să crească şi mai mult în ochii regelui. De ce anume se temea? Soţul ei era mort... Tatăl ei mort...

— Gabriel, zise Diana, mi-ar fi greu, dacă nu chiar imposibil să justific această mândrie ciudată care a făcut-o pe doamnă pe Valentinois să nu mă recunoască niciodată drept copilul ei. Află, dacă vrei să ştii, că l-a convins pe rege să ascundă la început naşterea mea, că nu m-a rechemat la Curte decât la insistenţa regelui, dacă nu chiar la porunca acestuia şi că n-a vrut nici în ruptul capului să fie pomenită în actul meu de naştere. Dar nu mă plâng, Gabriel, fiindcă fără acest orgoliu ciudat nu te-aş fi cunoscut şi nu te-aş fi iubit. M-am gândit adesea cu durere 1a acest soi de aversiune a mamei faţă de mine.

"Aversiune care ar putea să nu fie decât remuşcare, gândi Gabriel cu spaimă; l-a înşelat pe rege, dar nu fără şovăială şi fără teamă..."

— La ce te gândeşti, reluă Diana şi de ce mi-ai pus toate aceste întrebări?

— Ei, fleacuri; am o îndoială care-mi frământa sufletul. Nu ţine seama de asta, Diana; dacă mama ta nu te poate suferi, ba chiar s-ar putea spune că aproape te urăşte, cel puţin tatăl tău compensează această răceală prin tandreţea lui; tu, la rândul tău, dacă te simţi intimidată şi străină fată de doamna de Valentinois, lângă rege te simţi, nu-i aşa ca lângă adevăratul tău tată...

— Da, zise Diana. M-am simţit îndată atrasă spre el din prima zi în care l-am văzut şi în care mi-a vorbit cu atâta bunătate. Nu din motive meschine sunt faţă de el atât de prevenitoare şi de afectuoasă, ci pentru că pur şi simplu îl iubesc. Nu este nici binefăcătorul, nici protectorul meu, este tata!

— Nu te poţi înşela în astfel de lucruri, strigă Gabriel încântat. Draga mea Diana, iubita mea; e bine că-ţi iubeşti astfel tatăl şi că te simţi în faţa lui plină de recunoştinţă şi de dragoste. Această pietate filială îţi face cinste, crede-mă.

— Este de datoria ta să înţelegi asta, spuse Diana. Dar, după ce- am vorbit despre tata şi despre afecţiunea pe care mi-o poartă şi pe care i-o port, după ce-am vorbit despre obligaţiile noastre faţă de el, ce-ar ii dac-am vorbi puţin despre noi, despre dragostea noastră?

Ce zici? Devii egoist, adăugă tânără, cu acea ingenuitate fermecătoare care-i era caracteristică. Dealtfel, ce rege mi-ar putea reproşa dacă m-aş gândi puţin şi la mine, la noi... Ştii, Gabriel, ce mi-a spus regele mai adineauri? "Copilă dragă, fii fericită! Asta mă face şi pe mine fericit!" Aşa că, domnule, recunoştinţa noastră odată mărturisită, eu zic să ne gândim acum şi la noi.

— Da, spuse Gabriel gânditor, da, sigur. Să ne întoarcem la dragostea care ne leagă. Să privim în inimile noastre şi să vedem ce se petrece în ele. Să ne dezvăluim unul altuia sufletele, să ne istorisim unul altuia viaţa.

— Foarte bine, va fi încântător.

— Da, încântător, zise cu tristeţe Gabriel. Ia zi, Diana, ce simţi tu pentru mine? Spune! Nu cumva mă iubeşti mai puţin ca pe tatăl tău?

— Răutăciosule, gelosule! Ştii doar că te iubesc cu totul altfel. Nu-i prea uşor să-ţi explic, zău aşa! Când îl văd pe rege sunt calmă şi inima nu-mi bate mai tare ca de obicei. Dar când te văd pe tine, oh! O căldură ciudată care mă face să tremur, dar care în acelaşi timp mă încântă se răspândeşte în toată fiinţa mea. I-am spus adesea tatii, chiar de faţă cu alţii, cuvinte mângâietoare şi dulci care-mi veneau pe buze; dar ţie, o, ţie nici în faţa unei

singure persoane n-aş îndrăzni să-ţi spun măcar pe nume. Pe cât de liniştită este bucuria pe care o simt alături de tatăl meu, pe atât de neliniştită este fericirea pe care mi-o aduce prezenţa ta, ba aş spune chiar dureroasă; şi totuşi această durere este cu mult mai plăcută decât acea bucurie liniştită.

— Taci, oh, taci! strigă Gabriel pierdut. Da, mă iubeşti şi asta mă sperie şi vezi, mă linişteşte, caci, la urma urmei, Dumnezeu n-ar fi îngăduit dragostea ăsta dacă nu mă puteai iubi...

— Ce vrei să spui, Gabriel? întrebă Diana mirată. De ce mărturisirea asta, pe care am dreptul să ţi-o fac din moment ce vei fi bărbatul meu, te îndepărtează astfel de mine? Ce pericol se ascunde în dragostea mea?

— Nici unul, scumpa mea, nici unul! Doar bucuria e de vină! Ea mă îmbată astfel, bucuria! O fericire atât de deplină te face să ameţeşti! Totuşi nu m-ai iubit întotdeauna în acest fel. Pe vremea când ne plimbam împreună sub umbrarele din Vimoutiers, n-aveai pentru mine decât o prietenie frăţească, nu-i aşa?

— Pe atunci eram un copil, spuse Diana; nu m-am gândit decât la tine în cei şase ani de singurătate; inima mea n-a crescut odată cu mine; trăiesc de două luni în mijlocul unei curţi unde corupţia moravurilor şi insolenţa limbajului nu prea mi-au lăsat răgazul să mă gândesc la pasiunea noastră pură şi sacră.

— Adevărat, adevărat, spuse Gabriel.

— Dar tu, zise Diana la rândul ei, ce simţi pentru mine?

Hai, deschide-ţi inima cum mi-am deschis-o şi eu. Dacă vorbele mele ţi-au făcut bine, fă-mi şi tu mie bine la rându-mi şi spune-mi că mă iubeşti.

— Oh, eu... nu ştiu... nu-ţi pot spune asta. E îngrozitor! Nu mă întreba mai mult!

— Gabriel, strigă Diana consternată, dar vorbele tale sunt cumplite! Nu-ţi dai seama de asta! Cum, nu vrei nici măcar să-mi spui că mă iubeşti?

— Dacă te iubesc! Mă întreabă dac-o iubesc! Da, te iubesc ca un smintit, ca un criminal poate!

— Ca un criminal! zise doamna de Castro uluită. Ce crimă poate fi dragostea noastră? Nu suntem amândoi liberi? Tata n-a consimţit la căsătoria noastră? Până şi cerul se bucură de-o asemenea dragoste! Dragul meu, nu cumva eşti bolnav? Tu, atât de hotărât de obicei... De unde-ţi vin aceste spaime? Oh! Eu nu mă tem de nimic alături de tine! Ştiu că lângă tine sunt în siguranţă că şi lângă tata. Iată, ca să-ţi amintesc cât de mult te iubesc, mă voi ghemui la pieptul tău, soţul meu iubit! Te voi lăsa să mă săruţi pe frunte fără remuşcări.

Surâzătoare şi plină de farmec, îşi apropie de el chipul luminos şi, cu o privire angelică, îi ceru casta sărutare.

Dar Gabriel o împinse îngrozit.

— Nu du-te, strigă el, lasă-mă, fugi!

— O, doamne, zise Diana, lăsându-şi braţele să-i cadă de-a lungul, o, Doamne, mă respinge, nu mă iubeşte!

— Te iubesc prea mult, zise Gabriel.

— Dacă m-ai iubi, îmbrăţişarea mea nu te-ar îngrozi.

"Mă îngrozeşte într-adevăr? seîntrebă Gabriel cuprins de o altă spaimă. Oare instinctul o respinge, sau judecata?"

— Oh, vino, Diana, vino, vreau să văd, să ştiu, să simt! Vino şi lasă-mă să te sărut pe frunte, sărut de frate la urma urmei şi pe care un logodnic şi-l poate îngădui.

O strânse la piept şi-o sărută îndelung pe plete.

— M-am înşelat, spuse el visător la această plăcută atingere, nu glasul sângelui e cel care strigă în mine, ci glasul iubirii. Îl recunosc! Ce fericire!

— Ce tot şopteşti, iubitule? Spune-mi că mă iubeşti, asta-i tot ce vreau să aud şi să ştiu.

— Oh, da, te iubesc, înger adorat, te iubesc cu patimă, cu frenezie! Te iubesc şi, când simt inima mea cum bate lângă a ta, mi se pare că cerul... ba nu, iadul! strigă dintr-o dată Gabriel desprinzându-se din îmbrăţişarea Dianei. Du-te, du-te, lasă-mă să fug, sunt un blestemat!

Şi fugi năuc din cameră, lăsând-o pe Diana mută de spaimă şi împietrită de durere. Coborî scările clătinându-se de parcă-ar fi fost beat. Cele trei încercări prin care trecuse erau prea mult pentru el. Când ajunse în marea galerie a Luvrului ochii i se închiseră fără să vrea, picioarele i se mulară şi se prăbuşi în genunchi lângă zid murmurând:

— Presimţeam eu că acest înger mă va face să sufăr şi mai mult decât cei doi diavoli...

Şi leşină. Se făcuse noapte şi nimeni nu mai trecea prin galerie. Nu-şi veni în fire decât atunci când simţi o mână mângâindu-i fruntea şi auzi o voce vorbindu-i. Deschise ochii. Maria Stuart stătea în faţa lui cu o făclie aprinsă în mână.

— Din fericire, iată un alt înger, zise Gabriel.

— Deci, dumneata eşti, domnule d'Exmès, spuse Maria, oh! Cum m-ai speriat! Am crezut că eşti mort. Ce ai? Cât eşti de palid! Te simţi mai bine? Vrei să chem pe cineva?

— Nu, doamnă, să fiţi binecuvântata pentru bunătatea dumneavoastră. Acum îmi amintesc... O durere groaznică mi-a strâns dintr-o dată tâmplele ca o gheară de fier. Genunchii mi s-au muiat şi am căzut lângă această tapiserie. Dar de ce m-a apucat această durere? Ah, da, acum îmi amintesc, îmi amintesc totul. Vai, doamne, iată că-mi amintesc!

— Te-a copleşit o mare durere, nu-i aşa? zise Maria. Văd că doar la simpla amintire a ceea ce ai suferit, ai devenit şi mai palid. Sprijină-te de braţul meu, sunt destul de tare. Să chem pe cineva să te conducă până acasă?

— Vă mulţumesc, doamnă, spuse Gabriel adunându-şi puterile şi energia. Am vigoarea necesară ca să mă duc singur acasă. Uitaţi-vă, merg fără ajutor şi cu un pas destul de sigur. Nu vreau să vă necăjesc şi-mi voi aminti cât voi trăi de mişcătoarea dumneavoastră bunătate, doamnă. Mi-aţi apărut ca un înger mângâietor într-o clipă de mare restrişte a soartei mele. Doar moartea, doamnă, ar putea şterge asta din inima mea.

— O, Doamne, dar ceea ce-am făcut e cât se poate de firesc, domnule d'Exmès. Aş fi făcut-o pentru orice fiinţa aflată în suferinţă, cu atât mai mult pentru dumneata, pe care te ştiu prietenul devotat al unchiului meu de Guise. Nu-mi mulţumi pentru atât de puţin.

— Acest puţin înseamnă totul în durerea disperării în care zăceam. Nu vreţi să vă mulţumesc, dar eu îmi voi aminti... Adio, doamnă!

— Adio, domnule d'Exmès, îngrijeşte-te şi încearcă să te mângâi... Şi-i întinse mâna, pe care Gabriel i-o sărută cu respect. Apoi se despărţiră.

Ieşind din Luvru, Gabriel o apucă pe malul apei şi după o jumătate de ceas ajunse în strada Jardins-Saint-Paul. Nu se gândea la nimic, creierul parcă i se golise, nu simţea decât o mare suferinţă. Aloyse îl aştepta neliniştită.

— Ei bine? spuse ea.

Gabriel îşi stăpâni ameţeala care-i întunecă din nou vederea. Ar fi vrut să plângă, dar nu putea. Răspunse cu o voce schimbată:

— Nu ştiu nimic, Aloyse! Şi acele femei şi inima mea au fost mute! Nu ştiu nimic decât că fruntea mi-e îngheţată şi că totuşi ard. Doamne, Doamne!

— Curaj, monseniore, spuse Aloyse.

— Curaj am, zise Gabriel, mulţumesc Domnului. Dar am să mor! Şi căzu din nou inert pe podea, dar de astă-dată fără să-şi mai revină.

Capitolul XVII Horoscopul

— Bolnavul va trăi, doamnă Aloyse. Pericolul a fost mare şi convalescenţa va fi lungă. Toate acele luări de sânge l-au slăbit pe bietul tânăr, dar va trăi, fii fără grijă şi mulţumeşte Domnului că răul trupesc a slăbit lovitura pe care a primit-o sufletul, căci astfel de răni nu le putem tămădui şi a lui ar fi putut să fie mortală şi poate să mai fie încă.

Doctorul care vorbea astfel era un om înalt, cu o frunte mare, bombată, cu ochii adânci şi pătrunzători. Norodul îl numea maestrul Nostradamus[6]; ca savant, el semna Nostre-Dame. Nu putea să aibă mai mult de cincizeci de ani.

— Uită-te la el, maestre, zise Aloyse; zace din seara zilei de 7 iunie. Acum suntem în 2 iulie şi tot acest timp n-a scos un cuvânt, nu pare nici să mă vadă, nici să mă cunoască, e ca şi mort, vai! Atinge-i mâna şi nici n-o să bage de seamă.

— Cu atât mai bine, doamnă Aloyse, cu atât mai bine, să revină cât mai târziu cu putinţă la gândurile lui negre; dacă ar putea rămâne, cum dealtfel nădăjduiesc, încă o lună în această toropeală, fără judecată şi fără gândiri, e în mod sigur salvat.

— Salvat! zise Aloyse, ridicând ochii spre cer.

— E încă de pe acum, dacă nu-l întoarce boala, poţi să spui asta şi acelei frumoase cameriste care vine de două ori pe zi ca să afle veşti; căci trebuie să fie la mijloc vreo mare pasiune pentru vreo mare doamnă, nu-i aşa? E şi încântător şi fatal.

— Ai dreptate, maestre Nostradamus, spuse Aloyse oftând.

— Facă Domnul să scape şi de pasiune şi de boală, doamnă Aloyse, dacă nu cumva boala şi pasiunea n-au aceeaşi cauză. Eu voi răspunde de una, dar nu şi de cealaltă.

Nostradamus desfăcu mână moale şi inertă a lui Gabriel şi privi cu atenţie plină de grijă palma acelei mâini. Întinse chiar pielea deasupra indexului şi a degetului mijlociu, părând să caute, nu fără greutate, în memoria sa, o amintire.

"Ciudat, îşi spuse el am impresia că am cercetat această mâna. Dar ce semne m au izbit atunci?" Apoi cu glas tare:

— Nimic neobişnuit. Însuşirea dominantă a acestui tânăr e voinţa fermă, rigidă, implacabilă ca o săgeată slobozită de o mâna sigură... Dar nu asta m-a uimit odinioară. Amintirile mele sunt prea confuze; stăpânul dumitale n-are decât douăzeci şi cinci de ani, doamnă Aloyse, nu-i aşa?

— N-are decât douăzeci şi patru, maestre.

— Atunci înseamnă că e născut în 1533... Ştii ziua, doamnă Aloyse?

— 6 martie.

— Dar nu cumva ştii dacă era dimineaţa ori seara?

— Ba cum să nu, eram lângă mamă-sa pe care o vegheam în durerile facerii. Monseniorul Gabriel s-a născut fix la ora şase şi jumătate dimineaţa.

Nostradamus îşi însemnă aceste date.

— Voi vedea în ce poziţie erau aşezate în acea zi la acea oră unele stele, spuse el. Dacă vicontele d'Exmès ar fi avut cu douăzeci de ani mai mult, aş fi jurat că i-am mai ţinut o dată mâna în mâna mea. De fapt, nu asta interesează. Nu vrăjitorul, cum mă numeşte lumea ciudată, ci medicul e cel care are acum treabă aici şi ţi'-o repet, doamnă Aloyse, bolnavul va trăi.

— Ei, maestre, spuse cu tristeţe Aloyse, ai mărturisit că răspunzi doar de boală, nu şi de pasiune.

— Pasiunea! Ei, spuse surâzând Nosţradamus, dar mi se pare că prezenţa, de două ori pe zi, a acelei cameriste dovedeşte că nu e chiar atât de fără speranţă...

— Dimpotrivă, maestre, dimpotrivă, strigă Aloyse cu frică.

— Haida de, doamnă Aloyse, bogat, brav, tânăr, frumos cum este vicontele d'Exmès, n-o să fie multă vreme respins de doamne într-o vreme ca a noastră; cel mult, uneori eşti amânat...

---

[6] *Michel de Nostre-Dame*, zis *Nostradamus* (1503-1566), astrolog şi medic francez, celebru în vremea sa pentru vindecări socotite pe atunci miraculoase.

— Închipuie-ţi, maestre, că atunci când monseniorul se va reîntoarce la viaţă şi la judecată, primul singurul lui gând care-i va izbi mintea zdruncinata ar fi acesta: "Femeia pe care o iubesc este definitiv pierdută pentru mine"; ce se va întâmpla cu el?

— Să nădăjduim că presupunerea dumitale nu-i întemeiată, doamnă Aloyse, căci ar fi cumplit. Această durere puternică într-un creier atât de slăbit ar fi groaznică. Atât cât pot eu judeca un om după trăsăturile feţei sale şi după privirea ochilor, stăpânul dumitale nu-i un om uşuratic; de data asta; voinţa lui puternică şi energică va fi un pericol în plus şi, zdrobită în lupta cu imposibilul, i-ar putea zdrobi la rândul ei, viaţa.

— Doamne, băiatul va muri! strigă Aloyse.

— Primejdia ar fi să i se congestioneze iar creierul. Există însă întotdeauna putinţa de a-i flutura prin faţa ochilor o nădejde. Se va agăţa de speranţa cea mai neînsemnată, de şansa cea mai fugară şi va fi salvat.

— Va fi salvat, spuse Aloyse, cu un aer sumbru. La nevoie voi jura şi strâmb, numai ca să fie salvat. Maestre Nostradamus, îţi mulţumesc.

Trecu încă o săptămână şi Gabriel tot nu părea să dea semne că-şi regăsise judecata. Ochii, încă tulburi şi fără expresie, fixau totuşi chipurile şi obiectele. Apoi începu să facă mişcările ce i se cereau, să se ridice singur, să ia leacurile pe care i le întindea Nostradamus. Aloyse, în picioare, neobosită, aştepta. După o altă săptămână Gabriel putu să vorbească. Nu se făcuse încă pe deplin lumină în haosul din mintea sa. Nu rostea decât cuvinte incoerente, dar care aveau totuşi legătură cu viaţa lui trecută. Acum, când medicul era de faţă, Aloyse tremura ca nu cumva Gabriel să trădeze vreunul din secretele sale. Nu se înşelă în ceea ce priveşte presimţirile sale, căci într-o zi, Gabriel, în somnul lui agitat, strigă de faţa cu Nostradamus:

— Ei cred că mă numesc vicontele d'Exmès. Nu, nu, sunt contele de Montgommery...

— Contele de Montgommery, spuse Nostradamus izbit de o amintire.

— Tăcere, zise Aloyse punându-şi un deget pe buze.

Dar Nostradamus plecă fără ca Gabriel să mai fi adăugat vreun cuvânt şi cum a doua zi şi în zilele următoare medicul nu mai aduse vorba despre cuvintele care-i scăpaseră bolnavului, Aloyse se temu să revină asupra acestui fapt ca să nu atragă atenţia doctorului asupra unor lucruri pe care stăpânul ei poate că avea interesul să le ascundă. Incidentul păru deci uitat de amândoi.

Gabriel mergea din ce în ce mai bine. Îi recunoscu pe Aloyse şi pe Martin-Guerre; cerea ceea ce avea nevoie. Vorbea cu o blândeţe tristă care lăsa să se creadă că, în sfârşit, îşi recăpătase judecata. Într-o dimineaţă, în ziua în care se ridică din pat pentru prima oară, îi spuse Aloysei:

— Doică şi războiul?

— Ce război, monseniore?

— Războiul contra Spaniei şi Angliei...

— Oh, monseniore, mi s-au istorisit lucruri vrednice de milă. Spaniolii, întăriţi de două mii de englezi, au intrat, se spune, în Picardia. Se bat de-a lungul graniţei.

— Cu atât mai bine, zise Gabriel.

Aloyse atribui acest răspuns unei rămăşiţe de delir. Dar, a doua zi, cu o perfectă luciditate, Gabriel îi zise:

— Nu te-am întrebat ieri dacă domnul de Guise s-a întors din Italia.

— E pe drum, monseniore, răspunse Aloyse. Uimită.

— Bine! În ce zi suntem azi, doică?

— Marţi, 4 august, monseniore.

— Pe 7 vor fi două luni, zise Gabriel, de când zac pe acest pat al durerii.

— Ah, strigă Aloyse tremurând, monseniorul îşi aduce aminte.

— Da, îmi aduc aminte, Aloyse, îmi aduc aminte; dar, adăugă el cu tristeţe, dacă eu n-am uitat nimic, mi se pare că m-au uitat ei pe mine; n-a venit nimeni să ceară veşti despre mine, Aloyse?

— Ba da, monseniore, răspunse cu voce schimbată Aloyse, care urmărea cu nelinişte pe chipul tânărului ei stăpân efectul vorbelor sale, a venit o cameristă cu numele Jacinthe. Venea de două ori pe zi să afle cum vă mai este. Dar de vreo cincisprezece zile, de când v-aţi simţit un pic mai bine, nu mai vine...

— Nu mai vine... Ştii cumva de ce doică?

— Da, monseniore. Stăpâna ei, aşa după cum mi-a spus Jacinthe ultima oară, a obţinut de la rege îngăduinţa să se retragă la o mânăstire, cel puţin până la sfârşitul războiului.

— Într-adevăr, zise Gabriel cu un surâs blând şi melancolic. Şi, în vreme ce o lacrimă, prima pe care o vărsa de două luni încoace, îi alunecă de-a lungul obrazului, adăugă: Scumpă Diana!

— Oh! Monseniore! strigă Aloyse în culmea bucuriei; monseniorul a rostit acest nume... fără să fie zdruncinat, fără nici o slăbiciune. Monseniorul este salvat. Monseniorul va trăi şi eu nu voi fi nevoită să-mi trădez jurământul.

— Da, sunt salvat şi totuşi, buna mea Aloyse, nu voi trăi!

— Cum asta, monseniore? spuse Aloyse tremurând din toate mădularele.

— Trupul a rezistat cu curaj, spuse Gabriel, dar sufletul, sufletul, Aloyse, crezi că n-o să fie lovit de moarte? Vreau să mă ridic după această lungă boală, este adevărat, să mă las, după cum vezi, vindecat. Dar ai noştri se bat la graniţă, eu sunt căpitan al gărzilor şi locul meu este acolo unde se duce lupta. De îndată ce mă voi putea urca pe cal, mă voi duce acolo unde mi-e locul. Şi la prima bătălie la care voi lua parte, Aloyse, voi face în aşa fel încât să nu mă mai întorc.

— Vă veţi lăsa ucis! Sfânta Fecioară! Şi de ce asta, monseniore, de ce asta?

— De ce? Fiindcă doamna de Poitiers tace cu încăpăţânare, Aloyse, fiindcă Diana este poate sora mea şi eu o iubesc pe Diana; fiindcă regele poate că l-a asasinat pe tata şi eu nu-l pot pedepsi pe rege fără să am certitudinea vinovăţiei sale. Or, neputând nici să-mi răzbun tatăl, nici să mă însor cu sora mea, nu mai ştiu ce-aş mai putea face pe lumea asta. Iată de ce vreau s-o las în plata Domnului...

— Nu, monseniore, n-o veţi părăsi, spuse Aloyse mohorâtă şi sumbră. N-o veţi părăsi fiindcă aveţi multe de făcut şi o datorie cumplită de îndeplinit... Dar nu vă voi vorbi despre asta decât în ziua în care veţi fi cu totul restabilit, când Nostradamus îmi va confirma că puteţi să mă ascultaţi în linişte, că aveţi puterea necesară pentru o astfel de treabă.

Ziua aceea sosi în săptămâna care urmă. Gabriel ieşise de trei zile din casă ca să-şi pregătească plecarea şi Nostradamus anunţase că va mai veni o dată să-şi vadă pacientul. Într-un moment în care Aloyse se afla singură cu Gabriel, acesta spuse:

— Monseniore, v-aţi gândit la hotărârea pe care aţi luat-o? Mai ţineţi la această hotărâre?

— Ţin, spuse Gabriel.

— Vreţi să vă puneţi capăt zilelor.

— Vreau să-mi pun capăt zilelor.

— Asta din pricină că nu aveţi nici un alt mijloc de a şti dacă doamna de Castro este sau nu sora domniei-voastre?

— Da.

— Ce-aţi zice totuşi, dacă v-aş pune pe urmă acestui secret? Vă amintiţi ce v-am spus odată?

— Sigur. Că Dumnezeu pe lumea cealaltă şi două persoane pe lumea asta sunt singurele care cunosc acest secret. Cele două fiinţe omeneşti sunt Diana de Poitiers şi contele de Montgommery, tatăl meu. Am rugat-o, am conjurat-o, am ameninţat-o pe doamna de Valentinois, dar am plecat de la ea mai nesigur şi mai dezolat ca niciodată.

— Dar aţi adăugat, monseniore, că dacă ar trebui să coborâţi în mormântul tatălui domniei-voastre ca să-i smulgeţi acest secret j aţi face-o fără ca măcar să păliţi.

— Din păcate, spuse Gabriel, habar n-am unde se află acest mormânt.

— Nici eu, dar căutaţi-l, monseniore.

— Şi chiar dacă l-aş găsi, crezi că Dumnezeu e dispus să facă vreo minune? Morţii nu vorbesc, Aloyse.

— Morţii hu, dar viii da.

— Dumnezeule! Ce vrei să spui? spuse Gabriel pălind.

— Că nu sunteţi, aşa cum strigaţi în timpul delirului, contele de Montgommery, monseniore, ci doar vicontele de Montgommery. Pentru că tatăl domniei-tale, contele, trebuie să mai trăiască încă!

— Dumnezeule! Ştii sigur că trăieşte?

— Nu ştiu, monseniore, dar presupun şi nădăjduiesc — căci era o fire viguroasă şi curajoasă ca şi domnia-ta şi care se împotrivea vitejeşte atât suferinţei, cât şi nenorocirii. Or, dacă trăieşte, el nu va refuza precum doamna Diana, să vă dezvăluie secretul de care depinde fericirea domniei-voastre.

— Dar unde să-l caut? Pe cine să întreb? Aloyse, în numele cerului, vorbeşte!

— Este o poveste înfricoşătoare, monseniore şi i-am jurat bărbatului meu — la porunca tatălui domniei-voastre — să nu v-o dezvălui niciodată; căci de îndată ce-o veţi afla, vă veţi arunca în primejdii cumplite, veţi declara război unor duşmani de o sută de ori mai puternici ca domnia-voastră! Dar pericolul cel mai înfricoşător e de preferat totuşi unei morţi sigure: Sunteţi hotărât să muriţi şi ştiu că nu veţi da înapoi din faţa unei astfel de hotărâri. Aşa că prefer să vă luptaţi în alt fel şi cu alt soi de duşmani, deşi tatăl domniei-voastre tocmai de acest lucru se temea pentru fiul său. Cel puţin, aşa, moartea domniei-voastre va fi oarecum întârziată. Am să vă spun totul, monseniore şi Dumnezeu mă va ierta că mi-am călcat jurământul.

— Da, sigur, buna mea Aloyse... Tatăl meu! Tatăl meu în viaţă! Vorbeşte repede...

Dar în acel moment cineva bătu discret la uşă şi doctorul Nostradamus apăru.

— Ah! Ah! Domnule d'Exmès, îi spuse el lui Gabriel. Cât de vesel şi de însufleţit sunteţi... Să fie într-un ceas bun! Acum o lună nu prea arătaţi astfel. Iată-vă gata să vă avântaţi în luptă, mi se pare!

— Să mă avânt în luptă. Într-adevăr, spuse Gabriel, cu ochii străluciţi şi uitându-se la Aloyse.

— Ca medic, văd că nu mai am nimic de făcut aici, zise Nostradamus.

— Nimic decât să primiţi mulţumirile mele şi, deşi nu cutez să spun şi preţul serviciilor dumneavoastră, căci în anumite cazuri viaţa nu se poate plăti.

Şi Gabriel, strângând mâna doctorului, puse în ea un fişic de galbeni.

— Mulţumesc, domnule viconte d'Exmès, zise Nostradamus. Dar îngăduiţi-mi şi mie să vă fac un dar pe care cutez să-l cred de oarecare valoare.

— Despre ce este vorba, doctore?

— Ştiţi, monseniore, reluă Nostradamus, ştiţi că nu m-am ocupat numai de cunoaşterea bolilor trupeşti. Am vrut să le cunosc şi să le vindec şi pe cele ale sufletului, sarcină plină de neprevăzut, dar în care întrevăd uneori licăriri. Nopţi şi zile în şir, am adâncit, monseniore, astrologoia, fără sfârşit, ca şi butoiul Danaidelor şi chiromanţia. Am, la intervale destul de rare ceasuri în care văd şi înţeleg unele lucruri, monseniore. Într-unul din aceste ceasuri, am văzut, acum douăzeci şi cinci de ani, soarta unui gentilom de la Curtea regelui Francisc, scrisă clar în liniile complicate ale mâinii sale. Această soartă stranie, bizară, periculoasă m-a izbit. Or, judecaţi surpriza mea când în palmă şi în astrele domniei-voastre am descoperit un horoscop aidoma cu cel care m-a surprins atâta odinioară. Dar nu-l mai pot distinge atât de precis ca altădată. În sfârşit monseniore, luna trecută, în toiul fierbinţelii, aţi rostit un nume: al contelui de Montgommery.

— Al contelui de Montgommery? strigă Gabriel speriat.

— Vă repet, monseniore, că n-am auzit decât acest nume, restul puţin mă interesează. Acesta era numele omului a cărui soartă mi se arătase limpede că în plină amiază. Am alergat acasă, am răscolit printre vechile mele hârtii şi am regăsit horoscopul contelui de

Montgommery. Dar, lucru ciudat, monseniore, aveţi cu contele de Montgommery legături misterioase şi afinităţi stranii, căci Dumnezeu, care n-a dăruit niciodată aceeaşi

soartă la doi oameni, v-a rezervat amândurora exact aceleaşi întâmplări. N-aş vrea să spun totuşi că n-ar exista nici o deosebire în amănuntele celor două vieţi, dar faptul dominant care le caracterizează este acelaşi. Odinioară l-am pierdut din vedere pe contele de Montgommery, dar ştiu totuşi că, în ceea ce-l priveşte, una dintre prevestirile mele s-a realizat. L-a rănit undeva, la cap, pe regele Francisc I cu un tăciune aprins. I s-o fi îndeplinit şi restul prezicerii? Asta nu mai ştiu. Pot să afirm doar că nenorocirea şi moartea care-l ameninţau vă ameninţă şi pe domnia-voastră.

— Să fie oare posibil? zise Gabriel.

— Iată, monseniore, răspunse Nostradamus, prezentându-i vicontelui d'Exmès un pergament răsucit, iată horoscopul pe care l-am scris pe vremuri pentru contele de Montgommery. L-aş scrie astăzi la fel şi pentru domnia-voastră.

— Dă-l încoace, doctore, zise Gabriel. Acest dar este nepreţuit, nu ştiţi cât valorează pentru mine.

— Un ultim cuvânt, domnule d'Exmès, zise Nostradamus, un ultim cuvânt, ca să ştiţi să vă păziţi, deşi nimeni nu poate scăpa de soarta care-i este hărăzită. Astrele lui Henric al II-lea prevestesc că va muri într-un duel sau într-o luptă ciudată...

— Dar, întrebă Gabriel, ce legătură are asta cu mine?

— Citind acest pergament, veţi înţelege, monseniore. Acum, nu-mi rămâne decât să-mi iau rămas buri de la domnia-voastră şi să vă doresc ca nenorocirile prin care veţi trece să nu fie provocate de domnia-voastră.

Şi după ce-l salută pe Gabriel, care-i strânse încă o dată mâna şi-l conduse până la uşă, Nostradamus ieşi.

De îndată ce se înapoie lângă Aloyse, Gabriel desfăcu pergamentul şi, asigurându-se că nimeni nu-l putea deranja sau spiona, citi cu voce tare cele ce urmează:

"În lupta cu lancea, acesta va atinge
Fruntea regelui.
Şi o rană sângerândă va face în
Fruntea regelui.
Fie că vrea sau nu, mereu va răni
Fruntea regelui,
În sfârşit îl va iubi, apoi îl va ucide
Doamna regelui"

— Bine! strigă Gabriel cu fruntea radioasă şi cu privirea triumfătoare. Acum, dragă Aloyse, poţi să-mi povesteşti cum l-a îngropat de viu pe tatăl meu, Henric al II-lea.

— Regele Henric al II-lea! strigă Aloyse, cum ştiţi?

— Ghicesc! Dar poţi să-mi dezvălui crima, pentru că întâmplarea mi-a şi vestit răzbunarea.

Capitolul XVIII Neplăcerile unei cochete

Iată acum sumbra poveste a lui Jacques de Montgommery, tatăl lui Gabriel, după povestea Aloysei, cu care soţul ei Perrot Travigny, scutier şi confident al contelui de Montgommery, o pusese la curent. Vicontele cunoştea unele lucruri, dar deznodământul care îi pusese capăt îi rămăsese ascuns, ca şi celorlalţi.

Jacques de Montgommery, senior de Lorges, fusese ca toţi strămoşii săi brav şi îndrăzneţ şi, sub domnia războinicului Fraricisc I, îl vedeai întotdeauna în fruntea bătăliei. Aşa că foarte curând ajunse în infanteria franceză. Printre cele o sută de fapte strălucite, i se întâmpla totuşi şi un lucru supărător, cel la care făcuse aluzie Nostradamus.

Era în 1521: contele de Montgommery avea doar douăzeci de ani; iarna era aspră şi tinerii, cu regele Francisc I în frunte, făcuseră o partidă de pelota pe zăpadă; un joc nu fără primejdii, foarte la modă pe vremea aceea. Se împărţeau în două tabere, unii apărau o căsuţă, iar ceilalţi, cu bulgări de zăpadă, o asaltau. Contele d'Enghien senior de Cerisoles, fusese ucis într-un astfel de joc. Puţin a lipsit ca Jacques de Montgommery să nu-l ucidă şi el pe rege. Bătălia odată isprăvită, voiră să se încălzească; din păcate, lăsaseră focul să se stingă şi toţi acei tineri zvăpăiaţi şi neatenţi încercară să-l reaprindă. Alergând, Jacques aduse primul, în cleşte, un butuc aprins; în drum îl întâlni pe Francisc I care nu mai avu când să se ferească şi se izbi violent cu bărbia de butucul încins. Din fericire, nu se alese decât cu o rană şi cicatricea dizgraţioasă pe care i-o lăsă această rană prilejui moda bărbii lungi şi a pletelor scurte decretată atunci de Francisc I.

Cum contele de Montgommery făcu să se uite acest neplăcut accident prin mii de fapte măreţe de arme, regele nu-i purta pică şi-l lăsă, să se ridice până la cele mai înalte ranguri la Curte şi în armată. În 1530 Jacques se căsători cu Claudine de la Boissiere. Fu o simplă căsătorie de convenienţă, totuşi îşi plânse multă vreme nevastă care muri în 1533, după naşterea lui Gabriel. Fondul firii sale ca la toţi cei predestinaţi unui sfârşit fatal, era tristeţea.

Când se trezi văduv şi singur, distracţiile sale fură loviturile de spadă, căci din plictiseală se arunca în cele mai mari primejdii. În 1538, după armistiţiul de la Nişa, când acest om de arme şi de acţiune trebui să se supună regimului Curţii şi să se plimbe prin galeriile de la Tournelle şi de la Luvru cu o sabie de paradă alături, fu cât pe-aci să moară de scârba.

Dar o pasiune îl salvă şi-l pierdu. O Circe regală îl cuprinse în mrejele ei pe acest copil bătrân, robust şi naiv. Contele se îndrăgosti nebuneşte de Diana de Poitiers.

Trei luni se învârti pe lângă ea mohorât, fără să-i adreseze măcar o dată cuvântul; se uita însă la ea cu o privire care spunea tot. Seneşalei nu-i trebui prea mult să-şi dea seama că acest suflet îi aparţine. Îşi notă această pasiune într-un colţ al memoriei socotind că poate-i va fi de folos odată. Şi iată că ocazia se ivi. Francisc I începu să-şi neglijeze frumoasa iubită şi se întoarse către doamna d'Etampes[7], care era mai puţin frumoasă, dar care avea imensul avantaj de a fi frumoasă în alt fel. Când semnele dizgraţiei fură vizibile, Diana, pentru prima oară în viaţa ei, îi vorbi lui Jacques de Montgommery.

Asta se petrecea la Tournelle, la o serbare dată de Francisc I în cinstea noii sale favorite.

— Domnule de Montgommery... zise Diana chemându-l pe conte. El se apropie emoţionat şi o salută cu stângăcie, Cât sunteţi de trist, domnule de Montgommery, zise ea.

— Trist de moarte, doamnă.

— Şi de ce, Dumnezeule?

— Doamnă, m-aş lăsa ucis...

— Din pricina cuiva, fără îndoială...

— Din pricina cuiva, ar fi plăcut; dar, pe legea mea, fără nici un motiv va fi şi mai plăcut...

— Iată, zise Diana, o cumplită melancolie; şi din ce vi se trage această neagră boală?

— Parcă eu ştiu, doamnă?

— Eu ştiu, domnule de Montgommery, mă iubiţi...

Jacques se făcu palid, apoi, înarmându-se cu toată hotărârea de care ar fi avut nevoie ca să se arunce singur în mijlocul unui batalion duşman, răspunse cu o voce tremurătoare:

— Ei bine, doamnă, vă iubesc, ceea ce e cu atât mai rău!

---

[7] *Anne de Pisseleu, ducesă d'Etampes* (1508-1580), favorita regelui Francisc I.

— Ba cu atât mai bine! zise Diana râzând.

— Cum?! strigă Montgommery cu inima bătând. Băgaţi de seamă, doamnă. Nu-i vorba de un joc, ci de o dragoste sinceră şi adâncă, măcar că e imposibilă sau tocmai pentru că e imposibilă.

— Şi de ce, mă rog, e imposibilă? întrebă Diana.

— Doamnă, zise Jacques, iertaţi-mi sinceritatea, încă n-am învăţat să înfrumuseţez faptele prin vorbe subţiri. Regele nu vă iubeşte, doamnă?

— Ba mă iubeşte, zise Diana suspinând.

— Vedeţi deci că-mi este interzis, nu numai să vă iubesc, ci chiar să vă declar această dragoste nedemnă.

— Nedemnă de dumneata, e drept, zise ducesă.

— O, nu, nu de mine! strigă contele şi s-ar putea ca într-o zi...

Dar Diana îl întrerupse cu o tristeţe gravă şi o demnitate bine jucată.

— Ajunge, domnule de Montgommery, spuse ea, să încetăm, te rog. Această discuţie.

Îl salută cu răceală şi se îndreptă, lăsându-l pe sărmanul conte frământat de mii de sentimente contrare: gelozie, dragoste, ură, durere, bucurie... Diana cunoştea deci adoraţia pe care i-o mărturisise. Dar poate c-o jignise. Poate că i s-a părut că e nedrept, ingrat, crud. Îşi repeta toate sublimele prostii ale iubirii.

A doua zi, Diana de Poitiers îi spuse lui Francisc I:

— Ştiţi, sire, domnul de Montgommery este îndrăgostit de mine...

— Eh, eh, făcu Francisc râzând. Montgommery-ii sunt de neam vechi şi, pe legea mea, aproape tot atât de nobili cât şi mine, la fel de viteji şi, acum bag de seamă, aproape la fel de galanţi.

— Asta-i tot ce găseşte majestatea-voastră să-mi spună? zise Diana.

— Şi ce-ai vrea, draga mea, să-ţi răspund? Doresc din suflet, zise regele, ca Montgommery să aibă gust ales şi ochi la fel de buni ca şi mine!

— Dacă era vorba de doamna d'Etampes, murmură Diana, jignită, n-aţi fi spus asta.

Nu împinse mai departe această discuţie, dar hotărî să împingă mai departe încercarea. Când îl revăzu pe Jacques după câteva zile, îl întrebă din nou.

— Eh, cum, domnule de Montgommery şi mai trist ca de obicei?

— Da, doamnă, zise contele umil, căci tremur să nu vă fi jignit.

— Nu m-ai jignit, domnule, spuse ducesă, doar m-ai supărat.

— Doamnă, strigă Montgommery, eu, care mi-aş dărui tot sângele ca să vă cruţ o lacrimă, cum am putut oare să vă pricinuiesc o cât de mică durere?

— Nu m-aţi făcut să înţeleg că, fiind iubita regelui, n-aveam dreptul să aspir la dragostea unui gentilom?

— Ah! Nu ăsta a fost gândul meu, doamnă, zise contele şi nici n-ar putea să fie, pentru că eu, gentilomul, vă iubesc cu o dragoste pe cât de sinceră, pe atât de adâncă. Am vrut doar să spun că dumneavoastră nu mă puteţi iubi, pentru că regele vă iubeşte şi pentru că-l iubiţi pe rege.

— Regele nu mă iubeşte şi eu nu-l iubesc pe rege, zise Diana.

— Dumnezeule! Dar atunci m-aţi putea iubi pe mine! strigă Montgommery.

— Pot să te iubesc, răspunse liniştită Diana, dar nu-ţi voi putea spune niciodată că te iubesc.

— Şi de ce asta, doamnă?

— A trebuit, zise Diana, să devin iubita regelui Franţei ca să salvez viaţa tatălui meu; dar, pentru a-mi reabilita onoarea, nu pot să fiu doar iubita contelui de Montgommery.

Îşi însoţi acest refuz de o privire atât de pătimaşă şi de languroasă, încât contele nu se mai putu abţine.

— Ah! Doamnă, îi spuse el cochetei ducese, dacă m-aţi iubi cum vă iubesc eu...

— Ei bine?

— Ei bine, ce mă interesează lumea, prejudecăţile şi onoarea! Pentru mine, universul sunteţi dumneavoastră. De trei luni nu vă văd decât pe dumneavoastră. Vă iubesc cu toată orbirea şi cu toată înflăcărarea primei iubiri. Frumuseţea dumneavoastră regească mă îmbată şi mă tulbură. Dacă mă iubiţi aşa cum vă iubesc eu, fiţi contesa de Montgommery, fiţi soţia mea!

— Mulţumesc, conte, zise Diana triumfătoare. Îmi voi aminti de aceste nobile şi generoase cuvinte. Până atunci, să ştiţi că verdele şi albul sunt culorile mele preferate.

Jacques, nebun de fericire, sărută mâna albă a Dianei, mai mândru şi mai fericit decât dacă i ar fi fost încredinţată coroana lumii.

A doua zi, Francisc I îi atrase Dianei atenţia că noul ei adorator începuse să-i poarte culorile în public.

— Nu-i dreptul lui, sire? spuse ea observându-l pe rege cu toată pătrunderea privirii sale, cum să nu-i îngădui să-mi poarte culorile, când îmi oferă să-i port numele?

— E cu putinţă? întrebă regele.

— E sigur, sire, răspunse ducesă, care crezuse o clipă că reuşise şi că gelozia avea să-i redeştepte necredinciosului dragostea.

Dar după un moment de tăcere, regele, ridicându-se pentru a pune capăt discuţiei, îi zise vesel Dianei:

— Dacă e aşa, doamnă, funcţia de mare seneşal fiind vacantă de la moartea domnului de Brézé, primul dumitale soţ, o vom da ca dar de nuntă domnului de Montgommery.

— Şi domnul de Montgommery va putea s-o accepte, zise cu mândrie Diana, căci îi voi fi o soţie fidela şi cinstită şi nu-l voi trăda pentru toţi regii universului.

Regele se înclină surâzând, fără să răspundă şi se îndepărtă. Hotărât, doamna d'Etampes pusese bine stăpânire pe el. Ambiţioasa Diana, cu gelozia în inimă, îi spuse în aceeaşi zi încântatului Jacques:

— Viteazul meu conte, nobilul meu Montgommery, te iubesc.

Capitolul XIX Cum Henric al II-lea începu, încă de pe când trăia tatăl său, să-l moştenească

— Căsătoria Dianei şi a contelui de Montgommery, continuă Aloyse, fu fixată la trei luni după asta şi zarva acestei Curţi bârfitoare şi neruşinate susţinu că, în graba răzbunării sale, Diana de Poitiers îi dăduse arvuna viitorului ei soţ.

Cele trei luni trecură; contele de Montgommery era mai îndrăgostit ca niciodată, dar Diana amina din zi în zi să-şi îndeplinească făgăduiala. Asta din pricină că la puţină vreme după ce-l vârâse pe conte într-o asemenea poveste, băgase de seamă cu ce priviri o învăluia de la distanţă tânărul Delfin Henric. Aşa că în inima cutezătoarei Diana se deşteptase o nouă ambiţie. Titlul de contesă de Montgommery ar fi reabilitat-o în ochii lumii. Titlul de iubită a Delfinului ar fi fost un triumf. Doamna d'Etampes, care vorbea întotdeauna cu dispreţ despre vârsta Dianei, era iubită de tată, pe când ea, Diana, va fi iubită de fiu. De partea ei erau tinereţea, speranţa, viitorul. Doamna d'Etampes îi luase locul, dar ea i-l va lua doamnei d'Etampes. Îşi va păstra rangul în faţa ei, va aştepta răbdătoare şi calmă ca o ameninţare vie... Căci Henric va fi într-o zi rege şi Diana, mereu frumoasă, din nou regină.

Era într-adevăr o victorie. Caracterul lui Henric îi dădea şi mai multă siguranţă. El n-avea decât nouăsprezece ani, dar luase parte la mai multe războaie; de patru ani era căsătorit cu Caterina Medicis şi totuşi rămăsese un copil sălbatic şi ascuns. Pe cât se arăta

de format şi de cutezător la călărie, în mânuirea armelor, în întrecerile cu lancea şi în toate exerciţiile care cereau supleţe şi dibăcie, pe atât era de stângaci şi de încurcat la serbările de lă Luvru şi în faţa femeilor. Greoi, el se lăsa în voia celor ce voiau să pună stăpânire pe el. Anne de Montmorency, care era în relaţii destul de reci cu regele, se întorsese către Delfin şi-i impuse fără prea multă greutate tânărului toate gusturile urnii om de-acum copt. Îl călăuzea după cum îi erau voia şi capriciul. În sfârşit, aruncase în acest suflet tandru şi slab rădăcinile profunde ale unei forţe fără egal şi pusese în aşa fel stăpânire pe Henric, încât influenţa unei femei ar fi putut să i-o pună în primejdie pe a sa.

Dar curând băgă de seamă cu spaimă că elevul său era îndrăgostit. Henric îşi neglija prieteniile cu care el îl înconjurase în chip iscusit. Henric devenise trist şi aproape visător. Montmorency privi în jurul lui şi i se păru că regina gândurilor Delfinului ar fi Diana de Poitiers. Bătrânul jandarm o iubea pe Diana mai mult ca pe oricare alta. Cu felul lui grosolan de a fi o preţuia Re curtezana regală chiar mai mult decât cavalerul de Montgommery. Îşi potrivi planurile după instinctele urâte pe care le ghicea în această femeie şi după socotelile sale şi, liniştit, îl lăsă pe Delfin să suspine după marea seneşală.

Frumuseţea ei trezi, într-adevăr, inima amorţită a lui Henric. Era ironică, provocatoare, vioaie, capul ei fin avea mişcări frumoase şi elegante, privirea îi strălucea de făgăduieli şi întreaga ei fiinţă avea o atracţie magnetică (pe atunci se zicea magică); ei bine, toate aceste daruri trebuiau să-l seducă până la urmă pe bietul Henric. I se părea că această femeie avea să-i dezvăluie ştiinţa necunoscută a unei vieţi. Sirena era pentru el, un tânăr sălbatic, curios şi naiv, atrăgătoare şi periculoasă ca o genune.

Diana simţea toate astea; mai ezita doar din teamă faţă de Francisc I, în ceea ce privea trecutul şi faţă de contele de Montgommery, în ceea ce privea prezentul, ca să se hazardeze în acest viitor.

Dar într-o zi, când regele, mereu galant şi atent chiar cu femeile pe care nu le mai iubea, ba chiar şi cu cele care nu-l mai iubeau, discuta cu Diana de Poitiers în ambrazura unei ferestre, îl zări pe Delfin care, galeş şi uitându-se pe furiş, spiona această discuţie dintre ea şi tatăl lui.

Francisc îl strigă pe Henric.

— Ei, domnule fiu, ce faci acolo? Apropie-te, îi spuse el.

Dar Henric, palid şi ruşinat, după un minut de ezitare între datorie şi teamă, în loc să răspundă invitaţiei tatălui său, luă hotărârea să fugă ca şi cum n-ar fi auzit.

— Ah, ce băiat sălbatic şi mototol, spuse regele, vă puteţi explica, doamnă, o asemenea timiditate? Dumneavoastră, zeiţa pădurilor, aţi văzut vreodată cerb mai speriat? Ah, ce cusur afurisit!

— Nu i-ar plăcea majestăţii-voastre să corijez acest cusur al domnului Delfin? zise Diana surâzând.

— O, spuse regele, ar fi o treabă mult prea dificilă chiar dacă e vorba de cel mai gentil profesor din lume şi de cea mai plăcută ucenicie.

— N-aveţi nici o grijă, sire, îmi asum sarcina asta.

După care făcu tot posibilul ca să-l întâlnească pe fugar. Contele de Montgommery, de serviciu în ziua aceea, nu era la Luvru.

— Vă pricinuiesc deci o spaimă atât de mare, monseniore?

Astfel îşi începu Diana discuţia cu timidul Henric şi această discuţie continuă. Cum o isprăvi, cum se făcu că nu bagă de seamă nici una din grosolăniile prinţului, cum îi admiră şi cele mai neînsemnate vorbe, cum îl părăsi cu convingerea că ar putea fi spiritual şi încântător şi într-adevăr alături de ea deveni puţin câte puţin spiritual şi încântător — cum, în sfârşit, fu, în toate sensurile, iubita lui, dându-i în acelaşi timp porunci, lecţii şi clipe de fericire, asta-i comedia veşnica şi de nelămurit care se va juca întotdeauna, dar care nu se va scrie niciodată.

Şi Montgommery? Oh! Montgommery o iubea prea mult pe Diana ca s-o judece şi i se dăruise prea orbeşte că să poată vedea clar. Fiecare bârfea acum la Curte despre noile

amoruri ale doamnei de Poitiers, în privinţa căreia nobilul conte îşi păstrase vechile iluzii, întreţinute cu grijă de însăşi Diana. Edificiul pe care ea îl clădea era încă prea fragil pentru ca să nu se teamă de orice zguduire. Îl păstra pe Delfin din ambiţie, iar pe conte din prudenţă.

Capitolul xx Despre utilitatea prietenilor

S-o lăsăm acum pe Aloyse să-şi continue şi să-şi isprăvească povestirea al cărei început l-am făcut.

— Bărbatul meu, bravul Perrot, îi spuse ea lui Gabriel, a auzit repede zvonurile care circulau despre doamnna Diana şi toate glumele care se făceau despre domnul de Montgommery. Dar nu ştia dacă să-şi înştiinţeze stăpânu!, pe care-l vedea încrezător şi fericit, sau să-i ascundă urzeala odioasă în care-l învăluise această femeie ambiţioasă. Îmi împărtăşea îndoielile sale, căci îi dădeam de obicei sfaturi bune şi-mi pusese la încercare tăcerea. Dar eram tot atât de încurcată ca şi el în ceea ce priveşte luarea unei hotărâri.

Într-o seară, monseniore, Perrot şi cu mine ne aflam chiar în odaia asta, căci contele de Montgommery nu ne trata ca pe nişte servitori, ci ca pe nişte prieteni şi voise să păstreze, chiar şi la Paris, obiceiul străvechi al veghilor noastre de iarnă din Normahdia, unde stăpânii şi oamenii lor se încălzesc la acelaşi foc după truda de peste zi. Deci contele, gânditor, cu capul în mâini, stătea în faţa focului. De obicei, seara se ducea la doamna de Poitiers, dar de câtăva vreme îi spunea adesea că e bolnavă şi că nu-l poate primi. El se gândea fără îndoială la acest lucru. Perrot potrivea curelele unei cuirase, iar eu torceam.

Era în 7 ianuarie 1539, într-o seară rece şi ploioasă, a doua zi după Bobotează. Să vă aduceţi aminte de această dată, monseniore. Gabriel făcu semn că nu pierdea un cuvânt şi Aloyse continuă: Deodată se anunţară domnii de Langeais, de Boutieres şi de Sancerre, trei gentilomi de la Curte, prieteni ai monseniorului, dar şi mai prieteni ai doamnei d'Etampes. Toţi trei erau înfăşuraţi în mantii largi, întunecate şi, deşi intraseră râzând, avui impresia că aduceau cu ei nenorocirea şi presimţirea mea, vai, nu mă înşelase câtuşi de puţin.

Contele de Montgommery se ridică şi ieşi în întâmpinarea lor, bucuros şi primitor.

— Fiţi bineveniţi, prieteni, le spuse el celor trei gentilomi, strîngîndu-le mâna.

La un semn, le-am luat celor trei mantiile şi ei s-au aşezat.

— Ce întâmplare fericită vă aduce în casa mea? Continuă contele.

— Un triplu rămăşag, răspunse contele de Boutieres şi prezenţa dumitale aici, dragul meu conte, mă face să câştig pariul în momentul de faţă.

— Eu, spuse domnul de Langeaias, l-am şi câştigat.

— Iar eu, zise contele de Sancerre, îl voi câştiga în curând, veţi vedea.

— Dar pe ce aţi pariat, domnilor? întrebă Montgommery.

— Păi, zise domnul de Boutieres, Langeais a făcut rămăşag cu d'Enghien că Delfinul nu va fi în seara asta la Luvru. Ne-am dus acolo şi am constatat, cu forme în regulă, că d'Enghien pierduse.

— Cât despre Boutieres, spuse contele de Sancerre, el a pariat cu contele de Montejan că dumneata te vei afla în seara asta acasă, dragul meu conte şi iată că a câştigat.

— Şi tu ai câştigat, Sancerre, spuse la rândul său domnul de Langeais; căci, în concluzie, cele trei pariuri se reduc de fapt la unul. Sancerre, domnule de Montgommery, a pus rămăşag pe o sută de pistoli cu d'Aussun că doamna de Poitiers va fi bolnavă astă-seară...

Tatăl domniei-tale, Gabriel păli îngrozitor.

— Ai câştigat, într-adevăr, domnule de Sancerre, spuse el emoţionat, căci doamna mare seneşală m-a înştiinţat că nu va putea primi pe nimeni astă-seară, simţindu-se brusc indispusă.

— Ah! strigă contele de Sancerre, când vă spuneam eu... Îi veţi zice lui d'Aussun, domnilor, că-mi datorează o sută de pistoli.

Şi râseră toţi ca nişte nebuni; contele de Monntgommery rămase serios.

Acum, bunii mei prieteni, spuse el, sunteţi de acord să-mi explicaţi această enigmă?

— Din toată inima, pe legea mea! spuse domnul de Boutieres, dar spune slugilor să iasă afară.

Perrot şi cu mine eram de-acum la uşă, când monseniorul ne făcu semn să rămânem.

— Sunt prieteni devotaţi, spuse el tinerilor seniori şi n-am de ce roşi, n-am nimic de ascuns faţă de ei.

— Fie! spuse domnul de Langeais, asta miroase un pic a provincie; dar lucrul te priveşte mai mult decât pe noi, conte. Sunt aproape sigur că ei şi cunosc marele secret, căci acest secret a făcut înconjurul oraşului şi dumneata, conform obiceiului, eşti ultimul care-l afli.

— Vorbiţi odată! strigă Montgommery.

— Dragul meu conte, spuse domnul de Langeais, trebuie să vorbim, căci ne vine greu să vedem astfel înşelat un gentilom ca şi noi şi un om galant ca dumneata; dar dacă totuşi vorbim, o facem cu condiţia că vei accepta noutatea cu filozofie, adică râzând; căci nimic din toată povestea asta nu merită minia dumitale, te asigur şi de altminteri, în cazul de faţă minia dumitale ar fi dinainte dezarmată.

— Vom vedea! Aştept, răspunse cu răceală monseniorul.

— Dragă conte, spuse atunci domnul de Boutieres, cel mai tânăr şi cel mai zăpăcit dintre cei trei, cunoşti mitologia, nu-i aşa? Ştii, fără îndoială, istoria lui Endymion? Ce vârsta crezi că avea Endymion când a început s-o iubească pe Diana-Phoebe? Dacă îţi închipui că se apropia de patruzeci, te înşeli, dragul meu, n-avea nici măcar douăzeci de ani şi nici nu-i crescuse barba. Cunosc povestea de la preceptorul meu, care ştia precis acest lucru. Iată de ce în seara asta Endymion nu e la Luvru iată de ce doamna Phoebe s-a culcat şi s-a făcut nevăzută, probabil din pricina ploii; iată de ce, în sfârşit, dumneata, conte de Montgommery, te afli acasă la dumneata... de unde reiese că preceptorul meu e un om mare şi noi trei am câştigat pariul. Trăiască veselia!

— Dovezi... ceru cu răceală contele.

— Dovezi? spuse domnul de Langeais, dar te poţi duce să cercetezi singur. Nu locuieşti la doi paşi de Phoebe?

— Adevărat! Mulţumesc, spuse contele.

Se ridică. Cei trei prieteni trebuiră să se scoale şi ei, destul de uimiţi şi aproape speriaţi de această atitudine severă şi întunecată a domnului de Montgommery.

— Ah, conte, spuse domul de Sancerre, nu fă prostii, nici imprudenţe şi aminteşte-ţi că nu-i bine să te baţi nici cu puii de lei, darămite cu leii.

— Fii liniştit, spuse contele.

— Cel puţin nu eşti supărat pe noi?

— Depinde, răspunse contele.

Îi reconduse, sau mai curând îi împinse pe cei trei pe uşă afară şi, întorcându-se, îi spuse lui Perrot:

— Mantia şi spadă!

Perrot aduse mantia şi spadă.

— E adevărat că şi voi, ăştilalţi, aţi ştiut asta? întrebă contele, încingându-şi spadă.

— Da, monseniore, răspunse Perrot cu ochii plecaţi.

— Şi de ce nu m-ai înştiinţat, Perrot?

— Monseniore... bâlbâi soţul meu.

— Într-adevăr, voi nu sunteţi "prieteni", ci doar oameni de treabă.

Îl bătu prieteneşte pe umăr pe scutierul său. Era foarte palid, dar vorbea cu un soi de linişte solemnă. Îi mai spuse lui Perrot:

— Aceste zvonuri circulă de mult?

— Monseniore, răspunse Perrot, sunt cinci luni de când o iubiţi pe doamna de Poitiers, pentru că nunta domniei voastre era fixată în noiembrie. Ei bine, vă asigur că domnul Delfin a iubit-o pe doamna de Poitieris la o lună după ce ea a consimţit să vă fie soţie. Totuşi nu-s mai mult de două luni de când se vorbeşte şi nu-s nici cincisprezece zile de când am aflat eu. Zvonurile nu s-au adeverit decât după aminarea căsătoriei şi nu se discută decât pe furiş, de frica domnului Delfin. L-am bătut ieri pe unul dintre oamenii domnului de La Garde care a avut tupeul să râdă despre asta în faţa mea şi baronul de La Garde n-a cutezat să mă pedepsească.

— Nu se va mai râde, spuse monseniorul, cu un accent care mă făcu să tremur.

Când fu gata, îşi trecu o mână peste frunte şi-mi spuse:

— Aloyse, adu-mi-l pe Gabriel, vreau să-l sărut.

— Dormeaţi, monseniore Gabriel, un somn liniştit de heruvim şi aţi început să plângeţi când v-am trezit şi v-am luat în braţe. V-am înfăşurat într-o cuvertură şi v-am adus astfel tatălui domniei-voastre. V-a luat în braţe, v-a privit o vreme în tăcere, ca pentru a-şi umple inima cu chipul domniei-voastre, apoi a depus o sărutare pe frumoşii ochi pe jumătate închişi. O lacrimă a căzut pe chipul trandafiriu al domniei-tale, prima lacrimă vărsată în faţa mea de acest om puternic şi viteaz! Mi-aţi fost înapoiat cu cuvintele: "Ai grijă de copilul meu, Aloyse!"

— Vai, au fost ultimele cuvinte pe care mi le-a mai adresat. De atunci le aud întruna...

— Vreau să vă însoţesc, monseniore, îi spuse atunci bunul meu Perrot.

— Nu, Perrot, zise domnul de Montgommery, trebuie să plec singur; rămâi aici.

— Totuşi, monseniore...

— Te rog, zise el.

Nu-i mai puteai răspunde când îţi vorbea astfel şi Perrot tăcu. Contele ne întinse mâna.

— Adio, bunii mei prieteni, ne spuse, nu, nu adio, la revedere...

Apoi ieşi calm şi cu un pas sigur, ca şi cum trebuia să se întoarcă după un sfert de ceas.

Perrot nu spuse nimic; dar de îndată ce stăpânul său ieşi afară, îşi luă la rându-i mantia şi spadă. Nu schimbarăm o vorbă şi n-am încercat să-l reţin, îşi făcea datoria urmându-l pe conte, fie chiar şi la moarte. Îmi întinse braţele şi mă aruncai la pieptul lui plângând; apoi după ce m-a îmbrăţişat cu dragoste, s-a avântat pe urmele domnului de Montgommery. Totul nu durase nici un minut şi nu ne-am spus un singur cuvânt.

Rămasă singură, am căzut pe un scaun, plângând şi rugându-mă. Ploaia se înteţise afară şi vântul sufla cu putere.

Capitolul XXI În care se demonstrează că gelozia a putut aboli titlurile înainte de Revoluţia Franceză

Aşa cum spusese domnul de Langeais, palatul de Brézé, unde locuia atunci doamna Diana, era la doi paşi de al nostru, pe strada du Figuier-Saint-Paul, unde mai există încă şi azi această casă a nenorocirii.

Perrot, urmându-şi de departe stăpânul, îl văzu apropiindu-se de uşa doamnei de Poitiers, bătând, apoi intrând.

Atunci se apropie şi el. Domnul de Montgommery le vorbea tare şi cu siguranţă valeţilor, care încercau să-l oprească, pretinzând că stăpână lor este bolnavă. Dar contele trecu şi Perrot profită de mica zarvă pentru a se strecura în urma lui pe uşa rămasă întredeschisă, îi cunoştea bine pe cei din casă ca să ştie că puteau susţine cu tărie o minciună a doamnei Diana. Fie că nu fusese zărit, fie că nu-i mai dădură importanţă scutierului de îndată ce stăpânul rupsese consemnul, Perrot urcă fără piedici prin întuneric, după domnul de Montgommery. În capul scării ducele văzu două femei ale ducesei, neliniştite şi speriate, care-l întrebară ce voia la acea oră. La toate orologiile din împrejurimi sunase într-adevăr ora zece seara. Domnul de Montgommery răspunse cu fermitate că voia s-o vadă de îndată pe doamna Diana, că avea să-i comunice, fără întârziere, nişte lucruri grave şi că, dacă nu-l putea primi, va aştepta. Vorbea foarte tare şi în aşa fel încât să fie auzit din camera de culcare a ducesei, care era aproape. Una dintre femei intră în acea cameră şi se întoarse repede spunând că doamna de Poitiers se culcase, dar că va veni să discute cu contele, pe care-l ruga s-o aştepte în salon.

Delfinul nu era deci acolo său se purta ca un fricos, nu ca un fiu al Franţei! Domnul de Montgommery intră deci fără nici o împotrivire în salon. Atunci Perrot care rămăsese în umbră, pe primele trepte ale scării, le isprăvi de urcat şi se ascunse în dosul unei draperii, într-un coridor mare ce despărţea camera de culcare a doamnei de Poitiers de salonul unde aştepta domnul de Montgommery. În fundul acestui vast culoar, două uşi, acum astupate, dădeau odinioară una în salon, alta în dormitor. Perrot se strecură în dosul acestei draperii, pusă acolo pentru frumuseţe şi constată cu bucurie că va putea, trăgând cu urechea, să audă câte ceva din cele ce se petreceau fie într-o cameră, fie în cealaltă. Nu că bravul meu bărbat ar fi fost călăuzit de vreun josnic sentiment de curiozitate, monseniore, dar ultimele vorbe ale contelui, când plecase şi o tainică presimţire îl înştiinţară că stăpânul său se află în mare primejdie, că poate chiar în acel moment i se întindea o cursă şi voia să-i poată sări în ajutor la nevoie.

Din nenorocire, cum veţi vedea, monseniore, nici unul dintre cuvintele pe care le auzi şi pe care mi le repetă după aceea nu poate aduce nici cea mai mică lumină în întunecată problemă ce vă preocupă astăzi. Domnul de Montgommery n-aşteptase nici două minute când doamna de Poitiers intră în salon şi chiar cu oarecare grabă.

— Ce înseamnă asta, conte, spuse ea şi de ce, mă rog, această năvală în casa mea, după rugămintea pe care ţi-am adresat-o de a nu veni astă-seară?

— Am să vă răspund prin două cuvinte sincere doamnă; dar mai întâi spuneţi femeilor să plece. Acum ascultaţi-mă. Voi fi scurt. Mi s-a spus că am un rival, că acel rival este Delfinul şi că în seara asta se află la dumneavoastră.

— Şi dumneata ai crezut, din moment ce ai alergat să te convingi, spuse Diana cu trufie.

— Am suferit, doamnă şi am alergat să caut la dumneata un leac pentru suferinţa mea.

— Ei bine, spuse Diana. Acum m-ai văzut. Ştii că nu te-am minţit, aşa că lasă-mă să mă odihnesc. În numele cerului, pleacă Jacques!

— Nu, Diana, spuse contele, neliniştit de felul în care era îndepărtat; căci dacă m-au minţit pretinzând că Delfinul este aici, poate că nu m-au minţit asigurându-mă că va veni astă-seară; vreau să mă conving că nu-i adevărat.

— Aşadar rămâi, domnule?

— Voi rămâne, doamnă. Du-te să te odihneşti dacă eşti bolnavă. Eu îţi voi veghea somnul.

— Dar cu ce drept faci asta, domnule? strigă doamna de Poitiers. Cu ce titlu? Nu sunt încă liberă?

— Nu, doamnă, zise cu fermitate contele, nu mai eşti liberă să faci de râsul Curţii un gentilom cinstit care ţi-a acceptat toate pretenţiile.

— Nu voi accepta câtuşi de puţin, spuse Diana, această ultimă pretenţie. N-ai dreptul să rămâi aici, după cum n-au dreptul nici ceilalţi să râdă de dumneata. Nu eşti bărbatul meu, nu-i aşa? Şi după câte ştiu, nu-ţi port încă numele...

— Ei, doamnă, strigă atunci cu un soi de disperare domnul de Montgommery, nu mă interesează că mă iau toţi peste picior! Nicidecum. Ştii bine, Diana, că nu onoarea mea sângerează şi strigă, ci dragostea mea. Dacă m-aş fi simţit jignit de ironiile celor trei nătărăi, aş fi tras spadă. Dar mi-am simţit inima sfâşiată, Diana şi am alergat încoace. Demnitatea şi reputaţia mea! Nu despre ele e vorba acum! Ci că te iubesc, că sunt nebun după tine, că sunt gelos, că mi-ai spus-o şi mi-ai dovedit-o că mă iubeşti, că voi ucide pe oricine ar cuteza să se atingă de această dragoste a mea, fie el şi Delfinul, ba chiar şi regele, doamnă! Nu-mi va păsa pe cine mă răzbun, dar pe cât e de adevărat că cerul există, mă voi răzbuna!

— Şi de ce mă rog? Şi pentru ce? întrebă, în spatele domnului de Montgommery, o voce poruncitoare.

Perrot tremură, căci prin coridorul slab luminat îl văzu apărând pe domnul Delfin şi, în spatele Delfinului, mutra batjocoritoare şi dură a domnului de Montmorency.

— Ah! strigă doamna Diana căzând pe un fotoliu şi frământându-şi mâinile iată de ce mă temeam.

Domnul de Montgommery nu scoase la început decât un strigăt, apoi Perrot îl auzi răspunzând cu voce destul de calmă:

— Monseniore Delfin, un singur cuvânt... de milă! Spuneţi-mi că n-aţi venit aici pentru că o iubiţi pe doamna de Poitiers, ci pentru că doamna de Poitiers vă iubeşte.

— Domnule de Montgommery, răspunse Delfinul cu o mânie abia stăpânită, un singur cuvânt! Spune-mi că nu te afli aici pentru că doamna de Poitiers te iubeşte, ci pentru că dumneata o iubeşti pe doamna Diana.

Lucrurile petrecându-se astfel, nu mai era vorba de moştenitorul celui mai mare tron din lume şi de un simplu gentilom, ci de doi bărbaţi, doi rivali înfierbântaţi şi geloşi, două inimi care sufereau, două suflete sfâşiate.

— Eram soţul acceptat şi desemnat de doamna Diana, se ştie, o ştiţi şi dumneavoastră, zise domnul de Montgommery, omiţând titlul la care avea dreptul prinţul

— Făgăduială uitată! strigă Henric şi, deşi mai recente ca ale dumitale, drepturile iubirii mele nu sunt mai puţin sigure şi le voi păstra.

— Ah! Imprudentul, vorbeşte de drepturile lui! strigă contele, beat de gelozie şi de turbare. Îndrăzniţi să spuneţi că această femeie este a dumneavoastră?

— Spun că cel puţin nu-i a dumitale, zise Henric. Spun că mă aflu la această doamnă eu şi nu dumneata şi că aştept cu nerăbdare, domnule, să ieşi afară!

— Dacă sunteţi atât de nerăbdător, putem să ieşim împreună; e mult mai simplu.

— O sfidare! strigă Montmorency înaintând. Îndrăzniţi, domnule, să-l sfidaţi pe Delfinul Franţei?

— Aici nu e nici un Delfin al Franţei, zise contele, ci e un bărbat care se pretinde iubit de femeia pe care o iubesc eu, asta-i tot.

Făcuse probabil un pas către Henric, căci Perrot o auzi pe doamna Diana strigând:

— Vrea să-l insulte pe prinţ! Vrea să-l ucidă pe prinţ! Ajutor!

Şi desigur încurcată de rolul ciudat pe care-l juca, ieşi afară, în ciuda domnului de Montmorency care-i spunea să se liniştească fiindcă aveau două săbii contra uneia şi o bună escortă jos. Perrot o văzu pe doamna Diana străbătând culoarul şi năpustindu-se îngrozită în dormitor, chemându-şi slugile şi pe oamenii Delfinului.

Dar fuga Dianei nu potoli minia celor doi adversari. Domnul de Montgommery zise cu amărăciune:

— Fără îndoială că monseniorul Delfin înţelege să-şi răzbune injuriile cu spada oamenilor săi?

— Nu, domnule, răspunse cu mândrie Henric şi a mea îmi va ajunge ca să pedepsesc un obraznic.

Amândoi pusese mâna pe mânerele spadelor, dar domnul de Montmorency interveni.

— Iertare, monseniore, spuse el; dar cel care poate fi mâine rege n-are dreptul să-şi rişte viaţa. Dumneavoastră nu sunteţi un ora, monseniore, sunteţi o naţiune; un Delfin al Franţei nu se bate decât pentru Franţa..

— Dar, strigă domnul de Montgommery, un Delfin al Franţei nu-mi smulge, el care are totul, pe cea în care mi-am pus viaţa, pe cea care pentru mine înseamnă mai mult decât patria, mai mult decât onoarea: căci ea m-a făcut să uit toate acestea, această femeie care poate mă înşeală. Dar nu, ea nu mă înşeală, nu e cu putinţă, prea o iubesc mult! Monseniore, iertaţi-mi violenţa şi nebunia şi binevoiţi să-mi spuneţi că n-o iubiţi pe Diana! Nu vii la o femeie pe care o iubeşti însoţit de domnul de Montmorency şi escortat de opt sau zece mercenari. Ar fi trebuit să mă gândesc la asta!

— Am vrut, spuse domnul de Montmorency, să-l urmez cu o escortă astă-seară pe monseniorul Delfin, în ciuda insistenţelor, pentru că am fost prevenit în taină că astăzi i se va întinde o cursă, trebuia totuşi să-l las în pragul acestei case. Dar tunetele vocii dumitale, domnule, ajungând până la noi, m-au obligat să intru înăuntru.

— Îi cunosc pe cei care v-au prevenit, spuse râzând cu amărăciune contele. Sunt, fără îndoială, aceiaşi care m-au prevenit că Delfinul va fi aici în astă-seară; le-a reuşit planul şi lor şi celei care i-a însărcinat cu acest lucru. Căci doamna d'Etampes nu voia, presupun, decât s-o compromiteţi printr-un scandal răsunător pe doamna de Poitiers. Or, domnul Delfin, neezitând să-şi facă vizita sa amoroasă cu armata după sine, a slujit de minune acest plan! Ah! Nici măcar n-ai ştiut, Henric de Valois, să păstrezi aparenţele faţă de doamna de Brézé... O afişezi în mod public drept amanta dumitale oficială? Această femeie îţi aparţine cu adevărat? Deci nu mai există nici o îndoială şi nici o nădejde! Mi-ai furat-o şi odată cu ea, viaţa! Ei bine, n-are rost să mai păstrez măsura! Pentru că eşti fiul Franţei, nu-i un motiv ca să nu fii gentilom şi-mi vei da de socoteală de fapta ta, sau de nu, eşti un laş!

— Ticălosule! strigă Delfinul scoţându-şi sabia şi îndreptându-se spre conte.

Dar domnul de Montmorency se aruncă din nou în faţa lui.

— Monseniore, v-o spun încă o dată că în prezenţa mea moştenitorul tronului nu va încrucişa spada pentru o femeie cu un...

— Cu un gentilom de neam mai vechi decât tine, primul baron creştin, îl întrerupse contele scos din fire. La fel de nobil ca şi regele, deşi regii n-au fost întotdeauna atât de nobili cum vreţi s-o pretindeţi vot, ceilalţi! Căci Carol de Neapole l-a provocat pe Alfons de Aragon, Francisc I, nu-i prea multă vreme de atunci, l-a provocat pe Carol Quintul. Rege contra rege: mă rog! Deşi domnul de Nemours, nepotul regelui, a provocat un simplu căpitan spaniol. Neamul de Montgommery e egal cu cel de Valois şi, cum s-a unit de multe ori cu moştenitorii regilor Franţei şi ai Angliei, poate foarte bine să se bată cu ei. Vechii Montgommery purtau blazonul Franţei în secolele doisprezece şi treisprezece. După reîntoarcerea lor din Anglia, unde-l urmaseră pe Wilhelm Cuceritorul, stemele Montgommery-ilor au fost de azur, cu un leu de aur înarmat, cu trei flori de crin pe bot şi cu deviza: *Păzeşte-te!* Haide, monseniore, armele noastre se aseamănă ca şi spadele noastre! Ah, dacă ai iubi-o pe această femeie aşa cum o iubesc eu şi dacă m-ai urî cum te urăsc eu... Dar nu, nu eşti decât un copil timid, fericit să se ascundă în spatele preceptorului său.

— Domnule de Montmorency, lasă-mă! strigă Delfinul, zbătându-se împotriva domnului de Montmorency care-l ţinea.

— Nu, monseniore, spunea Montomrency, nu vă voi lăsa să vă bateţi cu furiosul ăsta. Gardă! La mine! strigă el cu glas puternic.

O auziră în mod distinct pe doamna Diana, aplecată peste balustrada scării, strigând din toate puterile:

— Ajutor! Urcaţi, voi, de colo! Vă lăsaţi stăpânul măcelărit?

Această trădare a Dalilei, pentru că acum erau trei împotriva domnului de Montgommery, duse pe ultima treaptă orbirea contelui. Perrot, îngheţat de groază, îl auzi spunând:

— E nevoie deci de ultima jignire ca să vă conving pe mijlocitorul tău şi pe tine, Henric de Valois, să-mi daţi socoteală?

Perrot presupuse că el se îndreptase atunci spre Delfin şi că ridicase mâna asupra lui. Henric scoase un răcnet. Dar domnul de Montmorency reţinuse probabil braţul contelui, căci în vreme ce striga mai tare ca niciodată "Gardă, la mine! La mine!", Perrot, care nu putea să vadă, îl auzi pe prinţ strigând:

— Mi-a atins fruntea cu mănuşa; nu poate muri decât de mâna mea, Montmorency!

Toate astea se petrecură cu repeziciunea unui fulger. Chiar în acea clipă intrară oameni din escortă. Începu o luptă crâncenă şi se auzi zgomot mare, tropăit de picioare şi de săbii lovite. Domnul de Montmorency strigă: "Legaţi-l pe acest turbat!" Şi Delfinul: "Nu-l ucideţi! În numele cerului, nu-l ucideţi!"

Această luptă cu totul inegală nu dură nici un minut. Perrot n-avu nici măcar timpul să alerge în ajutorul stăpânului său. Ajungând în pragul uşii, văzu pe unul dintre mercenarii din gardă zăcând pe podea şi pe alţi doi sau trei sângerând. Contele, dezarmat, era legat şi ţinut de cinci ori şase oameni care-l asaltaseră toţi deodată. Perrot care în zarva acea nu fusese zărit crezu că e mai bine, în interesul domnului de Montgommery, să rămână liber ca să-i poată înştiinţa pe prietenii acestuia sau să-i vină în ajutor la o ocazie mai favorabilă. Se reîntoarse deci fără zgomot la locul lui şi acolo, cu urechea la pândă şi cu mâna pe spada, aşteptă, fiindcă domnul de Montgommery nu fusese nici ucis, nici rănit, momentul să se arate şi poate să-l salveze... Legat fedeleş, domnul de Montgommery strigă:

— Nu-ţi spuneam eu, Henric de Valois, că nu vei face decât să opui spadei mele alte zece şi insultei mele — curajul supus ai soldaţilor tăi?

— Vezi, domnule de Montmorency? strigă Delfinul tremurând.

— Să i se pună un căluş! zise domnul de Montmorency drept orice răspuns. Am să vă spun, se adresă el gărzilor, ce să faceţi cu el. Până atunci să nu-l scăpaţi din ochi. Răspundeţi cu capul!

Şi părăsi salonul, luându-l cu el şi pe Delfin. Traversară coridorul unde stătea Perrot, ascuns în spatele draperiei şi intrară la doamna Diana.

Atunci Perrot trecu lângă celălalt perete şi-şi lipi urechea de uşa astupată. Scena la care asistase era mai puţin îngrozitoare decât cea pe care avea s-o audă.

Capitolul XXII Care este dovada cea mai izbitoare pe care poate s-o dea o femeie că un bărbat nu este iubitul ei

— Domnule de Montmorency spuse Delfinul intrând, dacă nu m-aţi fi ţinut cu forţa, l-aş fi făcut pe conte să muşte ţarina...

— Monseniorul, răspunse Montmorency, să-mi permită să-i spun că vorbeşte ca un tânăr şi nu ca un fiu de rege. Zilele domniei-voastre nu vă aparţin. Ele sunt ale poporului vostru, monseniore şi capetele încoronate au alte datorii decât ceilalţi oameni.

— De ce atunci sunt atât de furios împotriva-mi şi atât de ruşinat? spuse prinţul. Ah! Din pricina dumitale, doamnă, zise el, adresându-se Dianei, pe care o zărise.

Şi amorul propriu rănit îl duse în acest moment la amorul gelos.

— La dumneata şi prin dumneata, adăugă el, am primit înalta mea jignire.

— Vai, da, la mine, dar nu prin mine, monseniore, răspunse

Diana; Credeţi că stat vinovată cu ceva de tot ce s-a întâmplat aici? Credeţi că nu sufăr tot atât cât şi dumneavoastră şi chiar mai mult? Credeţi, ta sfârşit, că-i iubesc pe omul aceia, că l-am iubit vreodată?

După ce-l trădase, îl renega.

— Nu vă iubesc decât pe dumneavoastră, monseniore, zise ea; sufletul şi viaţa mea sunt cu totul ale domniei-voastre şi existenţa mea nu datează decât din ziua ta care aţi acceptat această inimă care vă este devotată. Odinioară, totuşi, poate... îmi aduc aminte că l-am lăsat pe acest Montgommery să întrevadă unele speranţe. Nimic precis, totuşi, nici un angajament sigur, Dar aţi venit dumneavoastră şi totul a fost uitat. Şi din acea vreme, v-o jur — şi vă rog să credeţi în cuvintele mele mai curând decât în calomniile doamnei d'Etampes! — din acea vreme binecuvântată n-a existat un gând al minţii mele, o bătaie a inimii mele care să nu fi fost pentru dumneavoastră, monseniore. Acest om minte, acest om lucrează de comun acord cu duşmanii mei, acest om n-are nici un drept asupra a ceea ce vă aparţine ta întregime, Henric. Abia dacă îl cunosc pe acest om şi nu numai că nu l iubesc, Dumnezeule! Dar îl urăsc şi-l dispreţuiesc. Nici măcar nu vă întreb, iată dacă trăieşte sau e mort. Nu mă interesaţi decât dumneavoastră. Pe el — îl urăsc!

— Adevărat, doamnă? spuse Delfinul cu o umbră de îndoială.

— Dovada va fi uşor de făcut, zise domnul de Montmorency. Domnul de Montgommery trăieşte, doamnă, dar e legat fedeleş de oamenii noştri şi nu mai e în stare să facă nici un rău. L-a jignit de moarte pe prinţ. Totuşi e cam dificil să-l aducem în faţa judecătorilor. Pe de altă parte, e şi mai greu de acceptat ca monseniorul Delfin să se bată de unul singur cu acest neobrăzat. Care e deci părerea dumneavoastră, doamnă? Ce să facem cu acest om?

Se făcu un moment de tăcere plină de emoţie. Perrot îşi ţinu răsuflarea ca să audă mai bine acele cuvinte care întârziau atâta să fie rostite. Dar evident, doamnei Diana îi era frică de ea însăşi şi de ceea ce avea să spună. Şovăia în faţa propriei sale hotărâri,

În sfârşit, trebui să vorbească şi încă cu o voce destui de fermă.

— Domnul de Montgommery, spuse ea, a comis o crimă de lezmajestate. Domnule de Montmorency, la ce pedeapsă se condamnă vinovaţii de lezmajestate?

— La moarte, răspunse conetabilul.

— Păi, atunci acest om să iie condamnat la moarte, spuse cu răceală doamna de Poitiers.

Toţi se înfiorară şi abia după o altă pauză domnul de Montmorency spuse:

— Într-adevăr, doamnă, nu-l iubiţi şi nu l-aţi iubit niciodată pe domnul de Montgommery.

— Dar eu, zise Delfinul, vreau mai puţin ca oricând ca domnul de Montgommery să moară.

— Asta e şi părerea mea, spuse Montmorency, dar nu pentru aceleaşi motive ca ale dumneavoastră, monseniore. Părerea pe care aţi emis-o din generozitate, o aprob din prudenţă. Domnul de Montgommery are prieteni şi aliaţi puternici în Franţa şi Anglia. La Curte se ştie că s-a întâlnit cu noi, aici, în noaptea asta. Dacă ni-l vor cere sus şi tare, mâine, nu e bine să le dăm un cadavru. Nobilii nu înţeleg să fie trataţi ca oamenii de rând şi ucişi fără ceremonie. E necesar să le putem răspunde: "Domnul de Montgommery a fugit..." sau "Domnul de Montgommery e rănit sau bolnav...", dar în orice caz: "Domnul de Montgommery trăieşte!" Şi dacă vom fi împinşi la ultima extremă, dacă vor persista să ni-l ceară, ei bine, va trebui ca la nevoie să-l putem scoate din închisoare sau din pat şi să-l arătăm calomniatorilor. Dar nădăjduiesc că precauţia, deşi bună, va fi inutilă. Nu-l vor cere mâine şi poimâine. Dar peste opt zile se va vorbi mai puţin despre el, iar într-o lună nu se va mai vorbi deloc. Nimic nu se uita mai repede decât un prieten, ascultaţi-mă pe mine! Socot deci că vinovatul nu trebuie nici să trăiască, nici să moară, trebuie să dispară.

— Fie! zise Delfinul. Să plece, să părăsească Franţa. Are neamuri şi avere în Anglia, să se refugieze acolo.

— Nu, monseniore, zise Montmorency. Moartea e prea mult, iar exilul nu-i destul. Vreţi, adăugă el coborându-şi vocea, să spună în Anglia că v-a ameninţat lovindu-vă cu mănuşa?

— Oh, nu-mi mai amintiţi de asta, strigă Delfinul cu dinţii strânşi.

— Lăsaţi-mă totuşi să vă amintesc, monseniore, cu scopul de a-mi lua unele măsuri de precauţie împotriva unei hotărâri imprudenţe. Trebuie, v-o repet, ca acest conte să nu mai poată dezvălui nimic, nici viu, nici mort. Oamenii din escorta noastră sunt siguri şi dealtfel nu ştiu cu cine au avut de-a face. Guvernatorul închisorii Châtelet mi-e prieten; în plus, mut şi surd ca şi temniţa şi devotat serviciului majestăţii-sale. Aşa că domnul de Montgommery să fie transportat la Châtelet chiar în noaptea asta. O celulă bună ni-l va păstra şi ni-l va reda când vom voi. Mâine va dispare şi vom răspândi, asupra acestei dispariţii, zvonurile cele mai contradictorii Dacă aceste zvonuri nu vor cădea de la sine, dacă prietenii contelui îl vor cere cu prea multă insistenţă, ceea ce nu e deloc probabil şi vor deschide o anchetă, ceea ce m-ar mira grozav, atunci ne justificăm printr-un cuvânt, scoţând la iveală registrele de la Châtelet, care dovedesc că domnul de Montgommery, acuzat de crimă de lezmajestate, aşteaptă în închisoare hotărârea Justiţiei. Apoi, această dovadă odată făcută, va fi vina noastră dacă temniţa a fost nesănătoasă, dacă durerea şi remuşcările l-au apăsat prea tare pe domnul de Montgommery şi dacă acesta a murit înainte de a compărea în faţa tribunalului?

— Oh, domnule de Montmorency, zise Delfinul înfiorându-se.

— Fiţi liniştit, monseniore, zise sfătuitorul prinţului, n-o să avem nevoie să recurgem la această extremă. Zarva pricinuită de absenţa contelui se va potoli de la sine. Prietenii se vor consolă şi vor uita repede, iar domnul de Montgommery va trăi, dac-o vrea, pentru temniţă, din moment ce pentru lume va fi mort.

— N-are un băiat? întrebă doamna Diana.

— Da, un copil nevârstnic, căruia i se va spune că nu se ştie ce s-a întâmplat cu tatăl lui şi care, odată mare, dacă va mai ajunge mare acest băiat orfan! Va avea interesele lui, pasiunile lui şi nu va mai încerca să adâncească o poveste veche de cincisprezece ori douăzeci de ani.

— Totul e just şi bine combinat, spuse doamna de Poitiers; mă înclin, vă aprob şi vă admir.

— Sunteţi într-adevăr prea bună, doamnă, zise Montmorency foarte măgulit şi văd cu plăcere că suntem făcuţi să ne înţelegem.

— Dar eu nu admir, nici nu aprob! strigă Delfinul, dimpotrivă, retractez şi mă opun...

— Retractaţi, monseniore şi aveţi dreptate, zise domnul de Montmorency, retractaţi, dar nu vă opuneţi; blamaţi, dar lăsaţi-mă s-o fac. Toate astea nu vă privesc câtuşi de puţin şi iau asupră-mi răspunderea acţiunii în faţa oamenilor şi-n faţa lui Dumnezeu.

— Numai că între noi nu există o crimă, nu-i aşa? spuse Delfinul şi dumneata vei fi mai mult decât prietenul meu, vei fi complicele meu.

— Oh, monseniore, departe de mine astfel de gânduri, strigă vicleanul ministru. Dar dumneavoastră nu vă veţi mai compromite să pedepsiţi un vinovat bătându-vă cu el. Vreţi să-i povestim totul regelui, tatălui vostru?

— Nu, nu, tata să nu ştie nimic despre asta, spuse cu însufleţire Delfinul.

— Datoria, spuse domnul de Montmorency, m-ar obliga totuşi să-l înştiinţez, monseniore, dacă persistaţi să credeţi că vremea acţiunilor cavalereşti mai ţine şi azi. Dar să nu ne grăbim, dac-o doriţi şi să lăsăm timpul să ne coacă părerile. Să ne asigurăm doar de persoana contelui, necesară planurilor noastre ulterioare, oricare vor îi ele şi să amânăm pe mai târziu orice hotărâre formală în legătură cu acest subiect.

— Fie! spuse Delfinul, a cărui voinţă slabă acceptă cu grabă această preţioasă tărăgănare. Domnul de Montgommery va avea astfel timpul să revină asupra primei minii

nesocotite, iar eu voi putea să mă gândesc în linişte la ceea ce-mi ordonă conştiinţa şi demnitatea să fac.

— Să ne întoarcem la Luvru, monseniore, spuse domnul de Montmorency şi să facem act de prezenţă. Vă voi revedea mâine, doamnă, zise el adresându-se cu un surâs doamnei de Poitiers; m-am putut convinge că-l iubiţi pe prinţ cu o dragoste adevărată.

— Dar monseniorul Delfin e convins de asta, zise Diana şi a iertat neplăcerea, atât de neprevăzută, a acestei întâlniri?

— Da, mă iubeşti... într-adevăr. Diana, zise Delfinul gânditor şi am prea multă nevoie s-o cred că să mă mai îndoiesc. Află, doamnă, că am simţit o durere cumplită când mi-am închipuit că am să te pierd, dragostea dumitale îmi este de acum înainte tot atât de necesară ca şi aerul şi apoi, când iubesc, iubesc pentru toată viaţa.

— Ah! Dacă-ar fi adevărat! strigă Diana cu un accent pătimaş, sărutând mâna pe care i-o întindea prinţul în semn de împăcare.

— Haidem! Să plecăm fără întârziere, spuse domnul de Montmorency.

— La revedere, Diana.

— La revedere, stăpânul meu, spuse ducesa despărţind aceste două cuvinte cu o expresie de un farmec de nespus.

Îl conduse până la pragul camerei. În vreme ce Delfinul cobora scara, domnul de Montmorency întredeschise uşa salonului unde domnul de Montgommery continua să zacă, păzit şi ferecat şi se adresă şefului gărzilor:

— Voi trimite în curând un om de-al meu care-ţi va spune ce să faci cu prizonierul. Până atunci supraveghează-i toate mişcările şi nu-l pierde din ochi nici un minut. Răspundeţi toţi cu viaţa.

— Am înţeles, monseniore, răspunse ostaşul.

— Dealtfel, voi veghea şi eu, zise, din uşă, unde rămăsese, doamna Diana.

Se îndepărtară cu toţii şi Perrot, din ascunzătoarea lui, nu mai auzi decât pasul regulat al sentinelei postate în salon, în vreme ce camarazii lui îl păzeau pe prizonier.

Capitolul XXIII Un devotament inutil

Aloyse, după ce se odihni câteva momente, căci abia mai putea să răsufle la amintirea acestei istorii cumplite. Îşi recăpătă curajul şi, la insistenţele lui Gabriel, îşi isprăvi astfel povestirea.

— În momentul în care Delfinul şi conetabilul se îndepărtară, sună ceasul unu după miezul nopţii. Perrot socoti că stăpânul său e pierdut, fără scăpare, dacă-i lăsa trimisului domnului de Montmorency timpul să intervină. Venise deci vremea să se apuce de treabă. Observase că domnul de Montmorency nu indicase nici un cuvânt de ordine, nici un semn după care să i se poată recunoaşte trimisul. Deci, după ce aşteptase cam o jumătate de ceas, pentru ca povestea lui să pară verosimilă, Perrot ieşi încetişor din ascunzătoare, coborî cu pas uşor câteva trepte, pe urmă le urcă având grijă să i se audă zgomotul paşilor şi veni să bată la uşa oratoriului.

Planul pe care şi-l făcuse era îndrăzneţ şi avea, tocmai din pricina acestei îndrăzneli, sorţi de izbândă.

— Cine e? întrebă sentinela.

— Trimisul monseniorului baron de Montmorency.

— Deschide, spuse sentinelei şeful gărzii.

Uşa se deschise şi Perrot intra cu curaj şi cu capul sus.

— Sunt, spuse, scutierul domnului Charl de Manffol, care se află în slujba domnului de Montmorency, după cum ştiţi. Stăpânul meu şi cu mine, tocmai intrasem în garda Luvrului când ne-am întâlnit în piaţa Greve cu domnul de Montmorency însoţit de un tânăr înalt învăluit în mantie. Domnul de Montmorency l-a strigat pe domnul de Manffol. După câteva momente de discuţie, cei doi mi-au poruncit să vin aici, în strada du Figuier, la doamna Diana de Poitiers. Voi găsi, mi s-a spus, un prizonier, în legătură cu care domnul de Montmorency mi-a dat instrucţiuni pe care am venit să le îndeplinesc. Am cerut câţiva oameni de escortă; mi s-a spus că n-am nevoie pentru că există aici o forţă suficientă şi văd într-adevăr că sunteţi destul de numeroşi ca să sprijiniţi misiunea ce mi s-a încredinţat. Unde este prizonierul? Ah! Iată-l! Scoateţi-i căluşul, căci trebuie să-i vorbesc şi să-mi răspundă!

Conştiinciosul şef al mercenarilor încă mai ezita, în ciuda tonului sigur al lui Perrot.

— N-aveţi nici un ordin scris să-mi înmânaţi? întrebă el.

— De când se scriu ordine în piaţa Greve la două de noapte?

Răspunse Perrot ridicând din umeri; domnul de Montmorency mi-a spus că sunteţi înştiinţaţi de venirea mea.

— E adevărat.

— Ei bine, atunci de ce-mi faci greutăţi, omule? Hai, îndepărtaţi-vă, dumneata şi oamenii dumitale; căci ceea ce am eu să-i spun domnului trebuie să rămână numai între noi. Ei, nu pricepi? Înapoi!

Se traseră într-adevăr înapoi şi, Perrot, apropiindu-se de domnul de Montgommery, îi scoase căluşul.

— Bravul meu Perrot! spuse el, care-şi recunoscuse de la început scutierul. Cum de te afli aici?

— Vă voi spune, monseniore, dar acum n-avem nici un minut de pierdut. Ascultaţi-mă.

Şi-i povesti în câteva cuvinte scena care se petrecuse la doamna Diana şi hotărârea pe care domnul de Montmorency părea s-o fi luat de a îngropa pentru totdeauna secretul groaznicei insulte, odată cu insultătorul. Trebuia deci să scape printr-o lovitură disperată de această captivitate care-i putea aduce moartea.

— Şi ce socoţi să faci, Perrot? întrebă domnul de Montgommery. Vezi, sunt opt împotriva noastră şi nu ne aflăm într-o casă de prieteni, adăugă el cu amărăciune.

— N-are importanţă, zise Perrot, lăsaţi-mă să fac şi să spun ce ştiu eu şi veţi fi salvat, liber.

— La ce bun, Perrot? spuse cu tristeţe contele. Ce voi face cu viaţa şi cu libertatea? Diana nu mă iubeşte! Diana mă detestă şi mă trădează.

— Scuturaţi-vă de amintirea acestei femei şi gândiţi-vă la copilul dumneavoastră, monseniore.

— Ai dreptate, Perrot, l-am uitat pe bietul meu Gabriel şi Dumnezeu m-a pedepsit. Pentru el voi încerca deci ultima şansă de scăpare pe care mi-o oferi. Dar înainte de orice, ascultă, dacă fapta, mai mult smintită decât îndrăzneaţă, pe care vrei s-o săvârşeşti, dă greş, nu vreau, Perrot, să las orfanului drept moştenire urmările nefaste ale soartei mele; nu vreau ca, după pieirea mea, să înfrunte şi el duşmanii de temut care m-au doborât pe mine. Jură-mi, deci, că, dacă mă va înghiţi temniţa sau mormântul, Gabriel nu va afla niciodată de la tine cum a pierit tatăl lui. Dacă va cunoaşte acest secret, într-o zi vă voi să mă răzbune sau să mă salveze şi va fi pierdut. Voi avea de dat o socoteală destul de grea maică-si şi fără a o mai adăuga pe asta. Vreau ca fiul meu să trăiască fericit, fără să fie ameninţat de trecutul tatălui său! Jură-mi asta, Perrot şi nu te crede dezlegat de acest jurământ chiar dacă cei trei actori ai scenei pe care mi-ai povestit-o mor înaintea mea. Îmi făgăduieşti, Perrot? Juri? Nu mă las în voia devotamentului tău, pe care-l socot inutil, decât cu această condiţie.

— Ei bine, monseniore, jur!

— Pe crucea spadei tale, Perrot! Gabriel nu va afla niciodată nimic de la tine despre această taină primejdioasă.

— Pe crucea spadei mele, monseniore, spuse Perrot cu mâna dreaptă întinsă.

— Mulţumesc, prietene. Acum fă ce vrei! Mă las în seama curajului tău şi a milei lui Dumnezeu.

— Sânge rece şi siguranţă, monseniore, zise Perrot. Veţi vedea! Şi adresându-se şefului gărzilor: Cuvintele pe care mi le-a adresat prizonierul sunt lămuritoare, puteţi să-l dezlegaţi şi să-l lăsaţi să plece.

— Să-l dezlegăm? Să-l lăsăm să plece? Replică zbirul mirat.

— Sigur. E ordinul domnului de Montmorency.

— Domnul de Montmorency, zise garda ridicându-şi capul, ne-a poruncit să nu-l scăpăm din ochi pe prizonier şi, plecând, ne-a spus că răspundem pentru el cu viaţa noastră. Cum deci să vrea acum monseniorul de Montmorency să-l punem pe acest senior în libertate?

— Cum adică, refuzaţi să mă ascultaţi pe mine, care vorbesc în numele lui? spuse Perrot fără să-şi piardă cutezanţa.

— Uite ce e, domnule, dacă mi-ai porunci să-l strâng de gât pe acest senior, ori să-l arunc în apă, ori să-l duc la Bastilia, aş mai înţelege, dar să-l las liber, asta este peste puterile mele.

— Bine! răspunse Perrot fără să se zăpăcească. Vă voi transmite ordinele pe care le-am primit şi mă spăl pe mâini de rest. N-aveţi decât să daţi socoteală domnului de Montmorency pentru nesupunerea voastră. Eu nu mai am ce face aici, bună seara!

— Hei, stai un moment, zise şeful gărzii, ce te grăbeşti aşa? Spui că domnul de Montmorency doreşte să-l las pe prizonier să plece. Eşti sigur că domnul de Montmorency te-a trimis aici?

— Netotule! zise Perrot, de unde aş fi ştiut că aveţi un prizonier aici? A ieşit cineva din casă să mi-o spună, dacă nu însuşi domnul de Montmorency?

— Bine, o să-ţi dezlegăm omul, spuse soldatul, furios că un tigru căruia i se ia prada. Cât despre schimbători sunt seniorii ăştia mari!

— Aştept! răspunse Perrot.

Rămase totuşi afară, pe prima treaptă a scării, cu pumnalul în mână. Dacă l-ar fi văzut urcând pe adevăratul trimis al lui Montmorency, nu l-ar fi lăsat să facă un pas mai mult. Dar n-o văzu şi n-o auzi, în dosul lui, pe doamna Diana, care, atrasă de zgomotul vocilor, ieşise din camera ei şi înaintase până la uşa, lăsată întredeschisă, a oratorului. Ducesă văzu cum soldaţii îl dezlegau pe domnul de Montgommery, care rămase mut de groază zărind-o.

— Ticăloşilor! strigă ea, ce faceţi aici?

— Ascultăm de poruncile domnului de Montmorency, doamnă, spuse şeful gărzii, îl dezlegăm pe prizonier.

— Imposibil! strigă doamna de Poitiers. Domnul de Montmorency n-a putut să dea o astfel de poruncă. Cine v-a adus ordinul ăsta?

Soldaţii i-l arătară pe Perrot, care se întoarse doborât de spaimă şi de stupoare auzind-o pe doamna Diana. O rază a lămpii căzu pe chipul palid al bietului Perrot. Doamna Diana îl recunoscu.

— Omul ăsta? spuse ea, omul ăsta e scutierul prizonierului. Iată ce neghiobie era să faceţi!

— Minciună! zise Perrot, încercând să mai nege. Sunt scutierul domnului de Manffol şi-s trimis aici de domnul de Montmorency.

— Cine zice că e trimis de domnul de Montmorency? Rosti în spatele său un nou venit care nu era altul decât trimisul adevărat. Itravii mei soldaţi, omul ăsta minte. Iată inelul şi pecetea domnului de Montmorency, dar dealtfel ar trebui să mă recunoaşteţi, sunt contele

de Montansier[8]. Cum! Aţi îndrăznit să-i scoateţi căluşul prizonierului şi să-l dezlegaţi? Nenorociţilor! Puneţi-i căluşul şi legaţi-l şi mai zdravăn ca înainte!

— Aşa da! zise şeful gărzii, astea văd şi eu că-s ordine adevărate.

— Bietul Perrot! Zice contele.

Nu catadicsi să-i spună un cuvânt de reproş doamnei Diana, măcar că ar fi avut vreme înainte că batista să-i astupe gura. Poate că se temea să nu-l compromită şi mai mult pe bravul lui scutier. Dar Perrot, din nenorocire, nu-i imită prudenţa şi, adresându-se doamnei Diana. Zise cu indignare:

— Văd, doamnă, că nu v-aţi oprit 1a jumătatea drumului. Iuda nu l-a trădat decât o dată pe stăpânul lui. Dumneavoastră, într-un ceas, v-aţi trădat de trei ori iubitul. E adevărat însă că Iuda era biet bărbat, în vreme ce dumneavoastră sunteţi femeie şi pe deasupra şi ducesă.

— Puneţi mâna pe omul ăsta, strigă ducesa furioasă.

— Puneţi mâna pe omul ăsta, repetă după ea şi contele de Montansier.

— Ah, încă n-am fost prins! strigă Perrot.

Şi, într-o situaţie atât de disperată, încercă o lovitură deznădăjduită: se avânta lângă domnul de Montgommery şi cu lama pumnalului începu să-i taie legăturile strigând:

— Ajutaţi-mă, monseniore! Să ne vindem cât mai scump pielea.

Dar n-avu vreme, să-i elibereze decât braţul stâng. Zece spade se încrucişară cu a sa. Înconjurat din toate părţile, o lovitură violentă de sabie pe care o primi între umeri îl aruncă la picioarele stăpânului său, uncie căzu fără cunoştinţă, ca şi mort.

Capitolul XXIV Petele de sânge nu se şterg niciodată de tot

Perrot habar n-avu ce se mai petrecu după aceea. Când îşi veni în fire, prima senzaţie pe care o încercă fu accea de răceală. Îşi adună gândurile, deschise ochii şi privi în jurul lui: pretutindeni, noapte adâncă. Se afla întins pe o piatră umedă şi alături de el zăcea un cadavru. La lumina lămpiţe, întotdeauna aprinsă, din nişa unde se ridica statuia fecioarei, îşi dădu seama că se găsea în cimitirul Inocenţilor. Cadavrul aruncat lângă el era a ostaşului din gardă, ucis de domnul de Montgommery. Sigur că-l crezuseră mort şi pe el...

Încercă să se scoale; dar durerea cumplită a rănilor i se redeşteptă. Totuşi, adunându-şi cu un curaj supraomenesc puterile? Izbuti să se ridice în picioare şi să facă câţiva paşi. În acel moment licărirea unui felinar străpunse întunericul; Perrot zări doi oameni cu mutre urâte, purtând cu ei cazmale şi hârleţe.

— Ne-au spus că se află în spatele statuii Fecioarei, zise unul din cei doi oameni.

— A, iată-i şi pe voinicii noştri, zise cel de al doilea, zărindu-l pe soldat. Dar nu-i decât unul.

— Păi să-l căutăm şi pe celălalt.

Cei doi gropari luminară cu felinarul lor pământul din jur. Dar Perrot avuse puterea să se târască în dosul unui mormânt destul de îndepărtat de locul unde-l căutau.

— L-o fi luat dracu, spuse unul dintre gropari care părea mai vesel.

[8] Tânărul conte de Montansier pregătea astfel, prin arestarea lui Montgommery, asasinatul lui Lignerolles. Se ştie că domnul de Lignerolles raportându-i lui Carol al IX-lea că ducele de Anjou îi încredinţase secretul planului pe care-l avea de a se rupe de şefii hughenoţi, regele l-a determinat pe fratele lui să-l ucidă pe Lignerolles ca să prevină orice indiscreţie. Contele de Montansier îşi asumă sarcina execuţiei împreună cu alţi patru sau cinci gentilomi-călăi care pieriră pe urmă cu toţii în chip jalnic. "Căci, spune Brantôme, trebuie să bagi de seamă când ucizi un om pe nedrept, fiindcă nu s-au văzut câtuşi de puţin omoruri care să nu fi fost răzbunate cu voia lui Dumnezeu. Cel care ne-a dat o sabie alături, ne-a dat-o ca să ne apărăm, şi nu ca să abuzăm de ea." (N.a.)

— Oh, zise celălalt înfiorându-se, nu spune astfel de lucruri la o asemenea oră şi într-un astfel de loc.

Şi se închină cu spaimă.

— Ei, nu-i decât unul,. Spuse primul gropar. Ce facem? Eu zic să-l îngropăm pe ăsta şi gata; vom spune că prietenul lui s-a topit... Sau că au numărat ăia prost.

Începură să sape o groapă şi Perrot, care se îndepărta uşor, clătinându-se, îl auzi pe groparul cel vesel spunându-i prietenului său:

— Mă gândesc că dacă vom mărturisi că n-am găsit decât un singur trup şi n-am săpat decât o groapă, omul care ne-a tocmit poate că n-o să ne dea decât cinci pistoli în loc de zece. N-ar fi mai bine, în interesul nostru, să trecem sub tăcere această dispariţie ciudată?

— Sigur, răspunse groparul cel pios. Îi vom spune că ne-am isprăvit treaba şi nu vom minţi.

Abia târându-se, Perrot ajunse cu mari chinuri în strada Aubry-le-Boucher. Acolo zări căruţa unui zarzavagiu care se întorcea de la piaţă şi-i întrebă pe omul care o conducea încotro merge.

— La Montereuil, răspunse acesta.

— Atunci, fii atât de milostiv şi lasă-mă să stau şi eu pe o margine până în colţul străzii Geoffroy-L'Asnier.

— Urcă, spuse zarzavagiu!

Perrot făcu astfel fără mare osteneală drumul care-l despărţea de casă şi totuşi de zece ori crezu c-o să-şi dea duhul. În sfârşit, în strada Geoffroy-L'Asnier, căruţa se opri.

— Iaca, iată-te acasă, prietene, spuse zarzavagiul.

— Mulţumesc, omule de treabă, zise Perrot.

Coborî împleticindu-se şi fu obligat să se sprijine de primul zid pe care-l întâlni.

"Tovarăşul meu de drum a băut cam mult", îşi zise ţăranul.

Şi se îndepărtă cântând cântecul, pe atunci cu totul nou, al jupânului François Rabelais, veselul preot de la Meudon:

"O, Doamne, tu cel plin de har
Ce apa prefăcuşi în vin
Fă din fundul meu fânar
Să-l luminez pe-al meu vecin..."

Lui Perrot îi trebui un ceas ca să ajungă din strada Saint-Antoine în strada Jardins. Din fericire, nopţile de ianuarie sunt lungi! Nu întâlni pe nimeni şi ajunse cam pe la şase.

În ciuda frigului, monseniore, nelinişstea mă ţinuse toată noaptea în faţa ferestrei deschise. La prima chemare a lui Perrot am alergat la poartă şi i-am deschis.

— Tăcere, dacă ţii la viaţă! Îmi spuse el de la bun început. Ajută-mă să urc în odaia noastră; şi nici un strigăt, nici o vorbă.

Merse susţinut de mine care, văzându-l rănit, nu cutezam s: î vorbesc, dar plângeam totuşi pe înfundate. Când ajunserăm şi când îl eliberai de haine şi de arme, sângele sărmanului curse pe mâinile mele şi rănile se iviră în faţa ochilor mei, adânci şi căscate. Îmi opri strigatul cu un gest poruncitor şi se aşeză în pat într-o poziţie care-l făcea să sufere mai puţin.

—- Lasă-mă să chem un doctor, i-am spus eu plângând.

— Degeaba, zise el. Ştii că mă pricep puţin la chirurgie. Una dintre rănile mele, cea de sub gât, e mortală; n-aş mai fi trăit dacă ceva mult mai puternic decât durerea nu m-ar fi susţinut şi dacă Dumnezeu, care pedepseşte criminalii şi trădătorii, nu mi-ar fi prelungit cu câteva ceasuri sfârşitul ca să pot fi de folos planurilor sale. În curând mă va cuprinde fierbinţeala şi totul va fi gata. Nici un doctor din lume nu mai poate face nimic.

Vorbea cu mare greutate. Îl rugai să se odihnească puţin.

— Da, zise el, trebuie să-mi cruţ ultimele puteri. Dă-mi ceva de scris.

I-am adus ce-mi cerea. Dar abia acum băgă de seamă că o lovitură de spadă îi rănise şi mâna dreaptă. Dealtfel şi aşa scria destul de greu; trebui deci să arunce pana şi hârtia.

— Haide, voi vorbi, zise el şi Dumnezeu mă va lăsa să trăiesc până când voi isprăvi. Căci, în sfârşit, chiar dacă acest Dumnezeu îi va lovi pe cei trei duşmani ai stăpânului meu, domnul de Montgommery trebuie să fie odată şi odată răzbunat de fiul lui.

Atunci, monseniore, zise Aloyse, Perrot îmi istorisi toată povestea pe care v-am dezvăluit-o. Avu totuşi lungi şi dese întreruperi şi, când se simţea prea sfârşit pentru a continua, îmi poruncea să-l las şi să cobor ca să vorbesc cu oamenii din casă. M-am arătat faţă de ei, vai! Foarte neliniştită de conte şi de soţul meu. I-am trimis pe toţi să ceară veşti de la Luvru, apoi de la toţi prietenii domnului conte de Montgommery, chiar şi de la simple cunoştinţe. Doamna de Poitiers spunea că nu-l văzuse pe domnul de Montgommery, că nu pricepea de ce-o plictiseam. Astfel orice bănuială fu îndepărtată în ce mă privea, ceea ce voia şi Perrot şi ucigaşii îşi crezură secretul îngropat în celula stăpânului şi-n groapa scutierului.

După ce i-am îndepărtat o vreme pe servitori şi după ce v-am încredinţat unuia dintre ei, monseniore Gabriel, am venit din nou lângă bietul meu soţ, care şi-a reluat povestirea.

Spre amiază, cumplitele suferinţe pe care le îndurase până atunci părură să se mai potolească puţin. Vorbea cu mai multă uşurinţă, ba chiar cu un soi de însufleţire. Dar cum mă bucuram eu de asta, el îmi spuse râzând cu tristeţe:

— Asta-i fierbinţeala despre care te-am anunţat. Dar am isprăvit de dezvăluit toată ticăloşia. Acum ştii ceea ce numai cei trei ştiu; dar inima ta va putea să păstreze, sunt sigur, acest secret până în ziua în care, nădăjduiesc, îţi va fi îngăduit să-l dezvălui celui în drept. Ai auzit jurământul pe care domnul de Montgommery m-a pus să-l fac: atâta timp cât va exista un pericol pentru Gabriel, atâta timp cât cei trei duşmani atotputernici care mi-au închis stăpânul vor mai sălăşlui pe lumea asta, vei tăcea, Aloyse. Jură-i asta bărbatului tău care-i pe moarte.

Am jurat plângând şi iată că azi am trădat acest jurământ, monseniore. Căci cei trei duşmani al domniei-voastre, mai puternici şi mai de temut, trăiesc încă.

— O, Aloyse, zise Gabriel, nu-i vorba de nici o trădare; toată purtarea ta nu înseamnă decât devotament şi eroism. Dar isprăveşte-ţi povestirea!

Perrot, continuă Aloyse, a mai adăugat: "Când nu voi mai fi, draga mea, vei închide această casă, vei da drumul servitorilor şi te vei duce cu Gabriel şi cu băiatul nostru la Montgommery. Acolo să nu stai la castel, retrage-te în căsuţa noastră şi creşte-l pe monsenior în aşa fel încât prietenii să-l cunoască şi duşmanii să-l uite. Toţi oamenii noştri de treabă de acolo şi intendentul şi capelanul te vor ajuta. Poate că ar fi mai bine ca însuşi Gabriel, până la optsprezece ani, să nu ştie ce nume poartă, să ştie doar că e gentilom. Vei vedea şi tu... Domnul nostru capelan şi domnul de Vimoutiers, tutorele copilului, te vor sfătui ce să faci. Dar chiar şi acestor prieteni siguri ascunde-le ceea ce ţi-am istorisit. Spune-le doar că ţi-e teamă pentru Gabriel de duşmanii tatălui său. Perrot îmi dădu tot felul de sfaturi pe care mi le tot repeta de zeci de ori până când reîncepură durerile.

— Pentru domnul de Montmorency, mai zise el, eu sunt îngropat în cimitirul Inocenţilor. Trebuia să dispar odată cu contele. Dacă se va găsi vreo urmă â înapoierii mele aici, vei fi pierdută, Aloyse şi poate că şi Gabriel odată cu tine. Dar ai braţul tare şi inima vitează, după ce-mi vei închide ochii, adună-ţi toate puterile, aşteaptă miezul nopţii şi de îndată ce slugile vor adormi, coboară-mi trupul în vechea criptă a seniorilor de Brissac, cărora le-a aparţinut altădată acest palat. Nimeni nu mai intra în acel mormânt părăsit; vei găsi cheia ruginită în cufărul mare din odaia contelui. Voi avea astfel un mormânt ales şi măcar că un simplu scutier nu e demn să se odihnească printre atâţia mari seniori, îngroapă-mă acolo...

Cum pe bietul meu Perrot îl cuprinse o slăbiciune şi cum insista să-mi dau. cuvântul, i-am făgăduit tot ce voia. Spre seară, delirul puse stăpânire pe el; apoi urmară dureri înspăimântătoare. Îmi smulgeam părul, disperată că nu i le puteam uşura, dar el îmi făcea semn că totul e inutil.

În sfârşit, ars de febră şi măcinat de suferinţe cumplite, îmi zise:

— Aloyse, dă-mi să beau... doar o picătura de apă.

În neştiinţa mea voisem să-i dau apă ca să-şi potolească acea sete arzătoare de care spunea că suferă, dar el mă refuzase mereu. M-am grăbit deci să-i aduc o cană cu apă.

Înainte de a o lua, îmi spuse:

— Aloyse, un ultim sărut şi un ultim rămas-bun şi adu-ţi aminte... Adu-ţi aminte...

I-am acoperit faţa de sărutări şi de lacrimi. Apoi bău o înghiţitură de apă, sughiţă şi recăzu pe pernă. Murise.

Mi-am petrecut restul seni în rugăciuni şi în lacrimi. Totuşi, m-am dus, ca de obicei, să asist la culcarea domniei-tale, monseniore şi nimeni, bineînţeles, nu se miră de durerea mea. În casă domnea consternarea şi toţi servitorii credincioşi îl plângeau pe conte şi pe bunul lor Perrot.

Spre ceasul două din noapte nu se mai auzi nici un zgomot, doar eu singură vegheam. Am spălat sângele cu care era acoperit trupul soţului meu, l-am înfăşurat într-un giulgiu şi, încredinţându-mă Domnului, am început să cobor acea povară grea mai mult inimii decât braţului meu. Când puterile mă părăseau, îngenuncheam alături de mort şi mă rugam. În sfârşit, după o jumătate de ceas, am ajuns la poartă cavoului. Când l-am deschis, nu fără greutate, un vânt îngheţat stinse lampa pe care-o purtam şi am crezut că mă sufoc de spaimă. Totuşi, mi-am venit în fire, am aprins din nou lampa şi am depus trupul soţului meu într-un mormânt deschis care părea că aşteaptă; apoi, după ce i-am sărutat pentru ultima oară giulgiul, am împins la loc greaua piatră de marmoră de deasupra, care-l despărţea pentru totdeauna de mine. Zgomotul pietrei îmi pricinui o asemenea spaimă, încât, abia putând să închid poarta cavoului, am luat-o la fugă şi nu m-am oprit decât în odaia mea, unde am căzut grămadă pe un scaun. Totuşi, înainte de a se lumina, trebuia să ard cearşafurile şi rufele pline de sânge care m-ar fi putut trăda. Când se iviră zorile, treaba era isprăvită, nu mai rămase nici o singură urmă a evenimentelor din ajun şi din timpul nopţii. Am făcut să dispară totul cu grija unei criminale care nu vrea să lase nici urme, nici amintiri ale crimei sale. Numai că atâtea eforturi mă epuizase şi am căzut bolnavă... Dar datoria mea era să trăiesc pentru cei doi orfani pe care Providenţa îi încredinţase grijii mele; şi am trăit, monseniore.

— Biata femeie! zise Gabriel strângând mâna Aloysei într-ale sale.

— După o lună, continuă doica, v-am dus la Montgommery, urmând sfaturile soţului meu.

În rest, ceea ce domnul de Montmorency prevăzuse se întâmpla. Doar o săptămână fu zarvă la Curte în legătură cu dispariţia contelui de Montgommery şi a scutierului său; după care, sosirea apropiată a lui Carol Quintul, care trebuia să străbată Franţa ca să se ducă să-i pedepsească pe gantezi, fu unicul subiect al tuturor discuţiilor.

În luna mai a aceluiaşi an, la cinci luni după dispariţia tatălui domniei-tale, monseniore, s-a născut Diana de Castro.

— Da, zise Gabriel gânditor; oare doamna de Poitiers fusese amanta tatii? L-o fi iubit pe Delfin după el sau odată cu el? întrebări sumbre pe care zvonurile ticăloase ale unei Curţi destrăbălate au le pot, rezolva... Sunt sigur că tata trăieşte. Tata trebuie să trăiască! Şi-l voi regăsi, Aloyse! În mine sunt acum doi oameni, un fiu şi un iubit care vor şti să-l regăsească.

— Să dea Domnul!

— N-ai mai aflat nimic de atunci, doică, despre închisoarea în care acei criminali l-ar fi putut închide pe tata?

— Nimic, monseniore şi singurul indice pe care-l avem este acel cuvânt al domnului de Montmorency, prins de Perrot, că guvernatorul din Châtelet îi era prieten devotat şi-l putea ajuta.

— Châtelet! strigă, Gabriel. Châtelet!

Şi fulgerul unei amintiri cumplite i-l aduse brusc în faţa ochilor pe mohorâtul moşneag care nu trebuia să rostească niciodată vreo vorbă pe care-l văzuse, cu o înduioşare a inimii atât de ciudată, întruna din cele mai adânci celule ale închisorii regale.

Gabriel se aruncă în braţele Aloysei, izbucnind în lacrimi.

Capitolul xxv Răscumpărarea eroică

A doua zi, 12 august, Gabriel de Montgommery, cu un chip calm şi cu un pas ferm, se îndreptă către Luvru ca să ceară audienţă regelui.

Dezbătuse îndelung cu Aloyse şi cu el însuşi ce trebuia să facă şi să spună. Convins că nu putea fi vorba de violenţă faţă de un adversar încoronat, care ar fi putut să-l facă să aibă soartă tatălui său, Gabriel se hotărî să fie categoric şi demn, dar moderat şi respectuos. Va întreba, nu va cere. Nu va veni oare şi timpul să vorbească de sus? Trebuia mai întâi să vadă dacă aceşti ani care trecuseră nu înmuiaseră oarecum ura lui Henric al II-lea.

Luând o asemenea hotărâre, Gabriel era decis să arate atâta înţelepciune şi prudenţă încât puteai să aprobi fapta îndrăzneaţă la care se oprise. Împrejurările aveau dealtfel să-i ofere un ajutor neaşteptat.

Sosind la curtea Luvrului, urmat de Martin-Guerre, de astă dată de adevăratul Martin-Guerre, Gabriel observă o agitaţie neobişnuită; era însă prea stăpânit de gândurile sale ca să dea atenţie grupurilor preocupate şi chipurilor întristate pe care le văzu de-a lungul drumului.

Totuşi recunoscu în calea lui o litieră cu armele familiei de Guise şi-l salută pe cardinalul de Lorena care cobora, foarte însufleţit, din litieră.

— Ah! Dumneata eşti, domnule viconte d'Exmès, spuse Charles de Lorena, iată-te deci vindecat? Cu atât mai bine! Cu atât mai bine! Fratele meu îmi cere cu mult interes, în ultima sa scrisoare, veşti despre dumneata.

— Monseniore... cita bunătate! răspunse Gabriel.

— O meriţi după atâta bravură! zise cardinalul. Dar unde te duci atât de grăbit?

— La rege, monseniore.

— Hm! Regele are alte treburi decât să te primească pe dumneata, tinere prieten. Şi eu mă duc la majestatea sa, care m-a chemat mai adineauri. Dacă vrei să urcăm împreună, te voi conduce şi mă voi sprijini de tânărul dumitale braţ. Sprijin contra sprijin. Căci asta şi vreau să-i spun acum majestăţii-sale; fiindcă presupun că ai auzit trista veste?

— Nu, răspunse Gabriel, vin de-acasă; dar am băgat într-adevăr de seamă o anumită agitaţie...

— Te cred, zise cardinalul. Domnul de Montmorency a făcut tot soiul de năzbâtii, acolo, în fruntea armatei. A vrut să vină în ajutorul oraşului asediat Saint-Quentin! Nu merge aşa repede, domnule d'Exmès, te rog, eu n-am picioarele dumitale sprintene. Spuneam deci că întreprinzătorul general şi-a provocat inamicul la luptă. Asta se petrecea alaltăieri, 10 august, în ziua Sfântului Laurenţiu. Avea trupe aproape egale ca număr cu cele ale spaniolilor, o cavalerie admirabilă şi elita nobilimii franceze. "Experimentatul comandant" a aranjat atât de abil lucrurile, încât a suferit în câmpiile de la Gibercourt şi de la Liserolles o îngrozitoare înfrângere, fiind el însuşi rănit şi luat prizonier şi odată cu el toţi şefii şi generalii care n-au murit pe câmpul de luptă. Domnul d'Enghien se află printre aceştia din urmă şi din toată infanteria nu s-au mai întors nici o sută de oameni. Iată de ce, domnule d'Exmès, vezi toată lumea atât de preocupată şi iată de ce majestatea-sa m-a chemat atât de repede.

— Dumnezeule mare! strigă Gabriel, izbit, chiar în toiul durerii sale personale, de acest dezastru, Dumnezeule mare! Ar putea să se reîntoarcă pentru Franţa zilele de la Poitiers şi Azincourt. Dar Saint-Quentin, monseniore?

— Saint-Quentin, răspunse cardinalul, mai rezista încă la plecarea curierului; nepotul conetabilului, domnul Gaspard de Coligny, care apără oraşul, a jurat să îndrepte greşeala grosolană a unchiului său, mai curând lăsându-se îngropat sub dărâmăturile oraşului decât să-l predea. Dar tare mi-e teamă ca la ora asta să nu fie îngropat, iar ultimul meterez care-l opreşte pe inamic să nu fie luat.

— Dar atunci regatul va fi pierdut! zise Gabriel.

— Domnul să ocrotească Franţa! răspunse cardinalul, iată-ne la rege să vedem ce e de făcut.

Gărzile, ca de obicei, îl lăsară să treacă pe cardinal, omul al cărui frate era singurul în stare să mai salveze ţara. Charles de Lorena, urmat de Gabriel, intră fără piedici la rege, pe care-l găsi singur cu doamna de Poitiers şi cufundat în amărăciune. Henric, văzându-l pe cardinal, se ridică şi-i veni cu grabă în întâmpinare.

— Eminenţa-voastră să fie binevenită! zise el. Ei bine, domnule de Lorena, ce catastrofă îngrozitoare! Cine-ar fi prezis una ca asta?

— Eu, sire, răspunse cardinalul, dacă majestatea-voastră m-ar fi întrebat acum o lună, la plecarea domnului de Montmorency...

— Fără acuzări zadarnice, vere, zise regele; nu-i vorba de trecut, ci de viitorul atât de ameninţător, de prezentul atât de periculos. Domnul duce de Guise e pe drum, venind din Italia, nu-i aşa?

— Da, sire şi acum trebuie să fi ajuns la Lyon.

— Domnul fie lăudat! strigă regele. Domnule de Lorena, pun în mâinile ilustrului dumitale frate salvarea Statului. Aveţi, dumneata şi el în vederea acestui scop glorios, depline puteri. Fiţi regi ca mine, ba chiar mai mult decât mine. Am scris eu însumi domnului duce de Guise ca să-şi grăbească întoarcerea aici. Iată scrisoarea. Poate eminenţa-voastră vrea să serie şi el una şi să-i zugrăvească fratelui său groaznica situaţie în care ne aflăm şi necesitatea de a nu pierde un minut, dacă vrea să mai salveze Franţa. Spune-i, vere că mă las cu totul în nădejdea lui. Scrie-i, scrie-i repede, te rog. Nu-i nevoie să ieşi de aici. Iată, în acest cabinet găseşti tot ce-ţi trebuie. Curierul, cu cizme şi pinteni, aşteaptă jos, urcat în şa. Du-te, domnule cardinal. O jumătate de ceas în plus sau în minus poate să salveze sau să piardă totul.

— Şi eu şi gloriosul meu frate ascultăm pe majestatea-voastră, răspunse cardinalul îndreptându-se spre cabinet, căci viaţa noastră aparţine regelui şi ţării; totuşi, fie că fratele meu va izbuti, fie că va da greş, majestatea-sa să binevoiască a-şi aminti că i-a încredinţat puterea într-o situaţie disperată.

— Spune periculoasă, zise regele, dar nu disperată. În sfârşit, oraşul Saint-Quentin şi bravul său apărător domnul de Coligny mai rezistă?

— Acum două zile mai rezistă, zise Charles de Lorena. Dar fortificaţiile erau într-o stare demnă de milă, iar locuitorii înfometaţi vorbeau de predare; şi Saint-Quentin în puterea spaniolului, înseamnă că Parisul va fi luat în opt zile. Dar nu importă, sire, îi voi scrie fratelui meu şi ştiţi că el va face tot ceea ce-i va sta în putinţă.

Şi cardinalul, salutându-l pe rege şi pe doamna Diana, intră în cabinet ca să sscrie scrisoarea pe care i-o cerea Henric.

Gabriel rămăsese deoparte, gânditor, fără să fie observat. Inima sa tânăra şi generoasă era profund mişcată de această cumplită situaţie în care se afla Franţa. Se gândea la domnul de Montmorency, cel mai crud duşman al său care fusese învins, rănit şi făcut prizonier. Nu mai vedea, pe moment, în el, decât pe generalul trupelor franceze.

În sfârşit, acum era mai preocupat de primejdiile ţării decât de nedreptatea făcută tatălui său. Când regele, după ieşirea cardinalului, recăzu dezolat în fotoliu, cu fruntea în mâini, strigând: "O, Saint-Quentin! Acolo se decide acum soarta Franţei! Saint-Quentin!

Dac-ai putea rezista încă opt zile, domnul de Guise ar avea timp să se întoarcă şi apărarea s-ar putea organiza în dosul zidurilor tale credincioase! Dacă ele cad, duşmanul ajunge la Paris şi totul e pierdut! Saint-Quentin! Îţi voi da pentru fiecare din ceasurile de rezistenţă un privilegiu şi pentru fiecare din pietrele tale năruite un diamant dacă-ai putea să mai rezişti încă opt zile!" — nobilul tânăr strigă:

— Sire, va rezista şi chiar mai mult de opt zile!

Luase o hotărâre măre, o hotărâre sublimă.

— Domnule d'Exmès! Strigară într-un glas Henric şi Diana; regele cu surpriză şi Diana cu dispreţ.

— Cum ai intrat aici, domnule? întrebă regele cu severitate.

— Sire, am intrat odată cu eminenţa sa.

— Mă rog, zise regele, dar parcă spuneai ceva, domnule d'Exmès? Că Saint-Quentin ar putea să reziste?

— Da, sire, iar domnia-voastră spuneaţi că dacă ar putea să reziste i-aţi dărui libertăţi şi bogăţii...

— O mai spun încă, zise regele.

— Ei bine, ceea ce veţi acorda oraşului care se va apăra veţi refuza omului care-l va ajuta să se apere? Omului a cărui voinţă energică se va impune întregului oraş şi care nu-l va ceda decât atunci când ultima bucată de zid va cădea sub tunul duşman? Favoarea pe care v-o va cere acel om, care v-a dat cele opt zile de care aveţi nevoie şi-n consecinţă regatul, sire, se va lăsa oare aşteptată? Vă veţi tocmi pentru o iertare când veţi avea un imperiu?

— Nu, sigur, strigă Henric, acel om va avea tot ce poate oferi un rege.

— Bineînţeles, sire, căci un rege nu numai că poate; dar un rege trebuie să ierte şi ceea ce va cere acel om nu sunt nici titluri, nici aur, ci o iertare, o simplă iertare.

— Dar unde este, cine-i acel salvator? întrebă regele.

— În faţa voastră, sire. Eu sunt acela, un simplu căpitan al gărzilor voastre, dar care simt în sufletul şi-n braţul meu o putere supraomenească; vă voi dovedi că nu mă laud angajându-mă să-mi salvez şi ţara şi părintele totodată.

— Tatăl dumitale? Domnul d'Exmès? zise regele mirat.

— Nu mă numesc d'Exmès, zise Gabriel. Sunt Gabriel de Montgommery, fiul contelui Jacques de Montgommery, de care cred că vă amintiţi, sire...

— Fiul contelui de Montgommery, strigă ridicându-se regele, care păli.

Doamna Diana se trase de asemenea în fotoliu cu o mişcare de groază.

— Da, sire, zise cu linişte Gabriel, sunt vicontele de Montgommery; în schimbul serviciului pe care vi-l voi aduce la Saint-Quentin, cer libertatea tatălui meu.

— Tatăl dumitale, domnule... Tatăl dumitale a murit sau a dispărut, ce ştiu eu? Habar n-am unde-i tatăl dumitale!

— Ştiu eu, sire, zise Gabriel, pe care-l încerca o teamă cumplită. Tatăl meu se află de ani de zile la Châtelet, aşteptând moartea sau mila regală. Tata trăieşte, sunt sigur de asta. Pentru crima lui, nu ştiu care-o fi fost...

— Nu ştii? întrebă regele sumbru şi încruntându-şi sprâncenele.

— Nu ştiu, sire. Greşeala trebuie să fi tost gravă ca să merite o captivitate atât de lungă, dar nu de neiertat din moment ce tata n-a fost condamnat la moarte. Sire, ascultaţi-mă... În atâţia ani justiţia a avut vreme să adoarmă şi clemenţa să se trezească. Pasiunile omeneşti nu rezistă la o atât de lungă durată. Tata, care a intrat în temniţa bărbat în putere, va ieşi de acolo un biet moşneag. Oricât de vinovat ar fi, n-a îndurat îndeajuns? Şi, dacă din întâmplare pedeapsa a fost prea aspră, acum nu-i prea slab ca să se mai răzbune? Redaţi viaţa, sire, unui biet prizonier, de acum încolo fără nici o importanţă. Amintiţi-vă cuvintele crezului creştin şi iertaţi ofensele aproapelui pentru ca şi ale voastre să fie iertate...

Aceste ultime cuvinte fură rostite pe un ton care-i făcură pe rege şi pe doamna de Valentinois să se privească unul pe celălalt cu spaimă.

Dar Gabriel nu voia să le trezească bănuieli, aşa că se grăbi să adauge:

— Remarcaţi, sire, că vă vorbesc ca un supus ascultător şi devotat; tata a fost condamnat pe ascuns şi fără să fie ascultat; această nedreptate duce a răzbunare; deci eu, fiul lui, aş putea să apelez la nobilimea Franţei ca să-l scot din temniţa în care zace; aş putea dezvălui în mod public în faţa tuturor celor care poartă o spadă în mână ocara ce ni s-a adus.

Henric făcu o mişcare.

— Dar nu vin să vă spun asta, sire, continuă Gabriel. Ştiu că există necesităţi mai puternice decât legea şi decât dreptul. Respect, cum va respecta fără îndoială şi tata, secretele unui trecut mult prea îndepărtat de noi. Vă cer să-mi îngăduiţi doar să răscumpăr printr-o faptă glorioasă restul de pedeapsă a tatălui meu. Vă ofer, pentru răscumpărarea lui, să ajut oraşul Saint-Quentin să reziste în faţa duşmanilor săi şi dacă asta nu ajunge, iată, să compensez pierderea lui luând de la spanioli sau de la englezi un alt oraş! La urma urmei, asta preţuieşte cât. Libertatea unui bătrân! Ei, bine, sunt gata să fac acest lucru, fiindcă motivul care-mi înarmează braţul este sfânt, iar voinţa mea puternică şi îndrăzneaţă.

Diana nu-şi putu reţine un surâs puternic în faţa acestei încrederi a tânărului, pe care ea n-o pricepea şi n-avea cum s-o priceapă

— Înţeleg surâsul dumneavoastră, doamnă, zise Gabriel cu o privire melancolică; credeţi că voi muri în această mare încăierare, nu-i aşa? Tot ce se poate! Ei şi! Voi muri şi gata! Da, doamnă, da sire, dacă duşmanii intră în Saint-Quentin înainte de sfârşitul celei de a opta zile, mă voi lăsa ucis pe zidurile oraşului pe care n-am ştiut să-l apăr. Nici tata şi nici dumneavoastră nu-mi puteţi cere mai mult. Soarta mea va fi astfel împlinită: tata va muri în temniţă, eu pe câmpul de luptă, iar dumneavoastră, dumneavoastră veţi scăpa şi de datorie şi de creditor.

— Mi se pare drept ce spune, cel puţin acum, murmură Diana la urechea regelui rămas pe gânduri. Apoi rosti, adresându-se lui Gabriel, în vreme ce Henric păstra aceeaşi tăcere îngândurată: în cazul în care veţi muri, domnule, lăsându-vă opera neterminată, nu vă va supravieţui nici un moştenitor al creanţei, nici un confident al tainei dumneavoastră?

— Jur pe sufletul tatălui meu, zise Gabriel, că, odată mort, totul va muri împreună cu mine şi că nimeni nu va avea nici dreptul, nici puterea de a o deranja pe majestatea-sa. Dacă pier, vă scutesc de orice obligaţie şi de orice răspundere, sire.

Regele, nehotărât, neştiind ce decizie să ia, se întoarse către doamna de Poitiers ca pentru a-i cere ajutor şi sfat. Aceasta, care înţelegea bine acele ezitări cu care era obişnuita, zise cu un surâs deosebit:

— Nu-i aşa că sunteţi de părere, sire, că trebuie să credem în cuvântul domnului d'Exmès, care este un gentilom loial şi un cavaler destoinic? Nu ştiu dacă cererea sa este sau nu întemeiată şi tăcerea majestăţii-voastre în această privinţă nu-mi îngăduie nici mie, nici altei persoane să se pronunţe. Dar, după ultima mea părere, sire, nu se poate renunţa la o ofertă atât de generoasă; dacă aş fi în locul dumneavoastră, mi-aş da cu plăcere faţă de domnul d'Exmès cuvântul meu regal de a-i acorda, dacă-şi va realiza îndrăzneţele sale făgăduieli, iertarea pe care mi-ar cere-o îa înapoierea sa.

— Ah, doamnă, e tot ceea ce doresc, zise Gabriel.

— Un ultim cuvânt totuşi, adaugă Diana, fixându-şi privirea sa pătrunzătoare asupra tânărului: cum şi de ce v-aţi hotărât să dezvăluiţi o astfel de taină în faţa mea, în faţa unei femei, poate indiscretă şi cu totul străină de acest secret?

— Am avut două motive, doamnă, răspunse Gabriel cu un sânge rece perfect. Am socotit mai întâi că nici un secret nu putea să existe, fără ştirea dumneavoastră, în inima regelui. Nu v-am spus decât ceea ce oricum aţi fi aflat mai târziu. Pe urmă, nădăjduiam, ceea ce s-a întâmplat, că veţi binevoi să mă sprijiniţi pe lângă rege, că-l veţi determina să mă pună la această încercare şi că dumneavoastră, femeie fiind, veţi fi de partea clemenţei.

I-ar fi fost imposibil chiar şi celui mai atent observator să descopere în accentul lui Gabriel cea mai mică intenţie de ironie şi pe chipul lui impasibil — cel mai imperceptibil surâs de dispreţ; cu toată privirea ei pătrunzătoare, doamna Diana nu se mai îndoi de nimic.

Ea răspunse la ceea ce părea să fie un compliment printr-o uşoară înclinare a capului.

— Îngăduiţi-mi încă o întrebare, domnule. Cum se face totuşi că dumneavoastră, un oră atât de tânăr, sunteţi în posesia unui secret vechi de aproape douăzeci de ani?

— Vă voi răspunde cu atât mai multă plăcere, doamnă, zise Gabriel grav şi sumbru, cu cât răspunsul este menit să vă convingă de ajutorul Domnului în toate acestea. Un scutier al tatălui meu, Perrot Travigny, mort în împrejurările care au dus la dispariţia contelui, a ieşit din mormânt şi mi-a dezvăluit ceea ce v-am spus.

La acest răspuns, dat pe un ton solemn, regele se ridică în picioare, palid şi abia respirând. Iar doamna de Poitiers, în ciuda nervilor săi de oţel, nu se putu abţine să nu tremure.

În acea epocă plină de superstiţii în care se credea cu uşurinţă în apariţii şi năluciri, vorbă lui Gabriel spusă cu convingerea adevărului, trebuie să fi fost într-adevăr înfricoşătoare pentru două conştiinţe încărcate.

— De-ajuns, domnule, spuse regele grăbit, cu o voce emoţionată, vă acord tot ceea ce-mi cereţi. Duceţi-vă, duceţi-vă!

— Deci pot să plec de îndată la Saint-Quentin, încredinţându-mă în cuvântul majestaţii-voastre?

— Da, plecaţi, domnule, spuse regele, care în ciuda privirilor Dianei abia mai putea ascunde tulburarea; plecaţi de îndată; faceţi ce aţi promis şi vă dau cuvântul meu de rege şi de gentilom că voi îndeplini orice dorinţă.

Gabriel, cu bucurie în suflet, se înclină în faţa regelui şi a ducesei, apoi ieşi fără să mai rostească vreun cuvânt, ca şi cum, obţinând ceea ce dorea, nu mai avea acum nici un singur minut de pierdut.

— În sfârşit, bine că a plecat! zise Henric răsuflând uşurat, scăpat de o greutate enormă.

— Sire, zise doamna de Poitiers, liniştiţi-vă şi stăpâniţi-vă. Era să vă trădaţi în faţa acestui om.

— Nu din pricina acestui om, doamnă, zise regele, gânditor, ci a remuşcărilor mele încă vii, a conştiinţei mele prea încărcate.

— Ei bine, zise Diana, care-şi venise în fire, aţi făcut foarte bine că aţi acordat acestui tânăr ceea ce cerea şi că l-aţi trimis acolo unde dorea; căci sunt sigură că va muri în faţa Saint-Quentinului şi atunci conştiinţa nu vă va mai mustra.

Chiar în acel moment intră cardinalul de Lorena cu scrisoarea pe care o scrisese fratelui său, aşa că regele nu mai avu când răspunde.

Gabriel ieşind de la rege cu inima uşoară, nu mai avea decât un singur gând şi-o singură dorinţă: s-o revadă pe cea pe care o părăsise plină de spaimă; să-i mărturisească Dianei de Castro ce aştepta el acum de la viitor şi să capete curajul de care avea nevoie.

Ştia că intrase la mânăstire, dar la care mânăstire? Poate că slujnicele ei nu plecaseră odată cu ea, aşa că se îndreptă spre locuinţa pe care o ocupase altădată la Luvru, ca s-o întrebe pe Jacinthe. Jacinthe o însoţise pe stăpâna ei; dar Denise, cea de a doua cameristă, rămăsese la Paris şi ea îl primi pe Gabriel.

— A, domnul d'Exmès, strigă ea. Fiţi binevoit. Îmi aduceţi cumva din întâmplare, veşti de la stăpâna mea?

— Venisem, dimpotrivă, să aflu eu veşti de la dumneata, zise Gabriel.

— Ah, nu ştiu nimic şi sunt de-a dreptul îngrijorată.

— Şi de ce această îngrijorare, Denise?

— Cum! zise camerista, chiar nu ştiţi unde se află acum doamna de Castro?

— Dacă ştiu? Habar n-am, Denise; tocmai voiam să aflu de la dumneata.

— Ei bine, monseniore, acum o lună s-a hotărât să-i ceară regelui îngăduinţa de a se retrage la mânăstire...

— Acum ştiu. Şi după aceea?

— După aceea! Păi, ăsta-i lucrul cel mai cumplit! Căci, ştiţi ce mânăstire a ales? Pe cea a Benedicţilor, unde e stareţă vechea ei prietenă, sora Monique: la Saint-Quentin, monseniore; la Saint-Quentin care e acum asediat şi pe care poate că păgânii ăia de spanioli şi de englezi l-au şi cucerit. La cincisprezece zile după instalarea ei acolo a început asediul, monseniore!

— Oh! strigă Gabriel, soarta a potrivit astfel lucrurile! Mulţumesc, Denise. Iată, pentru veştile pe care mi le-ai dat, adăugă el punându-i o pungă în mână. Roagă-te pentru stăpâna ta şi pentru mine...

Coborî grabnic în curtea Luvrului, unde-l aşteptă Martin-Guerre.

— Unde mergem acum, monseniore? întrebă scutierul.

— Acolo unde bubuie tunul, Martin-Guerre, la Saint-Quentin! Poimâine trebuie să fim acolo, aşa că într-o oră am şi plecat!

— Cu atât mai bine! strigă Martin. O, sfinte Martin, adăugă el, m-am resemnat să fiu socotit beţiv, jucător şi stricat. Dar te previn că dacă am fost socotit vreodată şi laş, acum îi voi da de furcă duşmanului.

Capitolul XXVI Jean Peuquoy, ţesătorul

La primăria oraşului Saint-Quentin avea loc sfatul şi adunarea şefilor militari şi a nobililor burghezi. Era în 15 august şi oraşul încă nu fusese îngenuncheat, dar se vorbea tot mai insistent de predare. Suferinţa şi sărăcia locuitorilor ajunseseră la culme; pentru că nu mai aveau nici o nădejde să-şi salveze vechea lor cetate, pentru că duşmanul, mai devreme sau mai târziu, tot avea să pună mâna pe ea, socoteau că era mai bine să se pună capăt mizeriei.

Gaspard de Coligny, nepotul conetabilului, pe care acesta îl însărcinase cu apărarea acelui loc, n-ar fi vrut să-l lase pe spaniol să pătrundă acolo decât *în extremis*. Ştia că fiecare zi de întârziere, atât de dureroasă pentru asediaţi, putea să însemne salvarea regatului. Dar ce putea el împotriva descurajării şi murmurului întregii populaţii? Războiul din afară nu lăsa nici o şansă luptei dinăuntru şi dacă locuitorii Saint-Quentinului refuzau într-o bună zi să mai îndeplinească sarcinile care li se cereau, toată rezistenţa era inutilă, nu mai rămânea decât să predea lui Filip al II-lea şi generalului său Philibert Emmanuel de Savoia cheile oraşului şi cheia Franţei. Totuşi, înainte de a ajunge la asta, Coligny plănuia să mai încerce o ultimă soluţie; iată de ce convocase el acea adunare a conducătorilor oraşului.

Cuvintelor cu care amiralul deschise şedinţa făcând apel la patriotismul celor de faţă li se răspunse printr-o tăcere morocănoasă. Atunci, Gaspard de Coligny îl interpelă direct pe căpitanul Oger, unul dintre bravii săi gentilomi. Nădăjduia că, începând cu ofiţerii, îi va îndemna şi pe burghezi să fie mai activi. Dar, din nenorocire, căpitanul Oger înşelă aşteptările amiralului.

— Pentru că-mi faceţi onoarea să-mi cereţi părerea, domnule amiral, zise căpitanul, vă voi răspunde cu tristeţe, dar franc: Saint-Quentin nu mai poate rezista multă vreme. Dacă am putea nădăjdui să ne mai menţinem măcar opt zile, măcar patru, fie chiar şi numai două, aş zice: aceste două zile ar îngădui armatei să se organizeze în spatele nostru, aceste două zile ar putea salva patria; să lăsăm deci să cadă ultimul zid şi ultimul om şi să

nu ne predăm. Dar sunt convins că primul asalt, care va avea loc poate peste un ceas, ne va face să cădem în mâna duşmanului. Nu este deci de preferat să salvăm, printr-o capitulare, ceea ce se mai poate salva din oraş şi, dacă nu putem evita înfrângerea, să evităm cel puţin nimicirea?

— Da, da, aşa e, are dreptate; este singura hotărâre înţeleaptă, murmură asistenta.

— Nu, domnilor, nu! strigă amiralul, nu despre raţiune e vorba aici, ci despre inimă. Nu pot crede că un singur asalt i-ar îngădui spaniolului să pătrundă în oraş, când noi am respins până acum cinci; Spune, Lauxford dumneata, care ai în seamă lucrările şi tranşeele, nu-i aşa că fortificaţiile sunt încă în stare destul de bună ca să mai ţină o vreme? Vorbeşte sincer, nu face lucrurile nici mai bune, nici mai rele decât sunt. Ne-am strâns ca să aflăm adevărul, aşa că adevărul ţi-l cer eu.

— Am să vi-l spun, zise inginerul Lauxford, sau mai curând faptele vi-l vor spune mai bine decât mine şi fără nici o măgulire. Pentru asta, va fi de ajuns să examinaţi împreună cu mine punctele vulnerabile ale zidurilor noastre de apărare. Domnule amiral, la ora asta patru dintre porţi sunt deschise duşmanului şi mă mir, v-o mărturisesc, că încă n-a profitat de ăsta. În bulevardul Saint-Martin breşa este atât de largă încât ar putea trece pe acolo douăzeci de soldaţi, nu unul. Am pierdut în acel loc mai mult de două sute de oameni, ziduri vii, care n-au putut să înlocuiască zidul de piatră. La poarta Saint-Jean, turnul cel gros este singurul care a mai rămas în picioare. Există aici o tranşee închisă; dar mă tem că, dacă ne vom folosi de ea, să nu dărâmăm turnul cel gros, singurul care-i mai ţine încă pe asediatori în frâu şi ale cărui ruine le-ar sluji de scări. În cătunul Remicourt, tranşeele spaniolilor au străpuns frontul; duşmanul s-a stabilit acolo, la adăpostul unui dâmb, de după care atacă fără răgaz zidurile. În sfârşit, în foburgul d'Isle, ştiţi, domnule amiral, că duşmanii sunt stăpâni nu numai pe şanţuri, ci şi pe piaţă şi mânăstire şi că s-au aşezat atât de bine în acel loc, încât e cu neputinţă să-i clinteşti de acolo, de unde cuceresc pas cu pas parapetul, care n-are decât cinci ori şase picioare lăţime; cu bateriile lor îi doboară pe cei care lucrează în bulevardul Reginei şi ne pricinuiesc asemenea pierderi încât a trebuit să renunţăm să-i mai punem pe oameni să lucreze. Restul zidurilor poate că vor rezista, dar avem patru breşe, patru răni mortale prin care viaţa oraşului se va scurge în curând, monseniore. Mi-aţi cerut adevărul, vi l-am spus, lăsând grijii şi prevederii dumneavoastră să aleagă felul de a vă sluji de el.

La acestea, murmurele reîncepură şi, chiar dacă nimeni nu cuteza să ia cuvântul, fiecare zicea încet:

— Cel mai bine ar fi să ne predăm şi să nu aşteptăm urmările dezastruoase ale unui asalt.

Dar amiralul zise, fără să se descurajeze:

— Staţi, domnilor, încă un cuvânt. Domnule Lauxford, dacă zidurile noastre de apărare sunt slabe, avem pentru a le înlocui soldaţi viteji, ziduri însufleţite. Cu ei, cu sprijinul cetăţenilor, nu se poate să întârziem cu câteva zile căderea oraşului? Da, fortificaţiile sunt prea slabe, sunt de acord, dar trupele noastre sunt destul de numeroase, nu-i aşa, domnule de Rambouillet?

— Domnule amiral, spuse căpitanul, dacă ne-am afla acolo, în piaţă, în mijlocul mulţimii care aşteaptă rezultatul deliberărilor noastre, v-aş răspunde: Da, căci trebuie să le insuflăm tuturor încredere şi nădejde. Dar aici, în consiliu, în faţa unor bărbaţi curajoşi şi încercaţi, nu şovăi să vă spun că oamenii sunt neîndestulători pentru aspra şi primejdioasă treabă pe care o avem de făcut. Am dat arme tuturor celor care erau în stare să le poarte. Ceilalţi sunt folosiţi la lucrările de apărare, la care iau parte şi copiii şi bătrânii. Până şi femeile ne sprijină ajutându-i pe răniţi. Nici un braţ n-a rămas nefolosit şi totuşi braţele lipsesc. În nici un punct al zidurilor nu există un om de prisos, ba de cele mai multe ori sunt prea puţini. Ne-ar mai trebui măcar cincizeci de oameni la poarta Saint-Jean şi încă cincizeci în bulevardul Saint-Martin. Înfrângerea din Saint-Laurent ne-a lipsit de apărătorii la care puteam nădăjdui şi, dacă nu aşteptaţi alţii de! A Paris, monseniore, trebuie să hotărâţi dacă într-o asemenea situaţie e cazul să ne riscăm puţinele forţe care ne mai

rămân şi care ar putea să slujească poate cu mai mult folos în alte locuri mai puţin periclitate.

Toată adunarea sprijini şi aprobă aceste cuvinte prin murmurele sale, iar strigătul îndepărtat al mulţimii adunate în jurul primăriei le sublinie şi mai elocvent. Atunci, o voce de tunet strigă:

— Tăcere!

Şi toţi, într-adevăr, tăcură, căci cel care strigase atât de tare era Jean Peuquoy, sindicul corporaţiei ţesătorilor, cetăţean foarte stimat, foarte ascultat şi întrucâtva temut în oraş.

Jean Peuquoy îşi iubea cetatea ca pe o mamă sau ca pe un copil, o adora, trăia numai pentru ea şi la nevoie ar fi murit pentru ea. Pentru cinstitul ţesător, nu exista pe lume decât Franţa, decât Saint-Quentin. Nimeni nu cunoştea ca el istoria şi tradiţiile oraşului, vechile obiceiuri şi vechile legende. Nu exista un cartier, o stradă, o casă pe care să n-o cunoască Jean Peuquoy. Era însăşi încarnarea oraşului. Atelierul lui era o a doua "Grande-Place", iar casa lui de lemn, din strada Saint-Martin, o a doua primărie. Această casă venerabilă se făcea remarcată printr-o firmă destul de stranie: o suveică şi o coroană între coarnele unui cerb. Unul dintre strămoşii lui Jean Peuquoy (căci Jean Peuquoy îşi număra strămoşii întocmai ca un gentilom), ţesător ca şi el şi, în plus, un renumit trăgător cu arcul, străpunsese cu două săgeţi de la mai bine de două sute de paşi, cei doi ochi ai. Frumosului cerb. Se mai văd şi astăzi la Saint-Quentin magnificele coarne. Pe atunci, atât ţesătorul cât şi coarnele erau cunoscuţi la zece leghe în jur. Jean Peuquoy era deci că o cetate vie şi, ascultându-l, fiecare locuitor al Saint-Quentinului îşi auzea vorbind patria. Iată ele ce toţi încremeniră când glasul ţesătorului strigă, în mijlocul larmei: "Tăcere!"

— Da, tăcere! zise el. Bunii mei concetăţeni şi dragi prieteni, acordaţi-mi un minut de atenţie. Să privim împreună ceea ce am făcut; asta poate ne va arăta ce mai avem de făcut. Când duşmanul a venit să ne asedieze zidurile, când i-am văzut sub conducerea temutului Philibert-Emmanuel pe toţi acei spanioli, englezi, germani şi valoni, abătându-se ca lăcustele asupra oraşului nostru, ne-am acceptat cu curaj soarta, nu-i aşa? N-am murmurat, n-am acuzat Providenţa pentru că a ales tocmai oraşul Saint-Quentin drept ţap ispăşitor. Departe de asta, chiar în ziuă în care monseniorul amiral a sosit aici oferindu-ne ajutorul experienţei şi curajului său, am încercat să-i sprijinim proiectele cu persoana şi cu bunurile noastre. I-am pus la dispoziţie casele şi proviziile noastre, i-am dat banii noştri, am pus noi înşine mâna pe arbaletă, suliţă sau hârleţ. Cei care nu erau de sentinelă pe ziduri dădeau o mână de ajutor în oraş. Am făcut, cred eu, tot ce se putea face. Am nădăjduit că regele îşi va aduce aminte de noi şi ne va trimite ajutoare. Ceea ce să şi întâmplat. Domnul conetabil de Montmorency a dat fuga încoace să alunge trupele lui Filip al Ii-lea. Dar tristă zi de Sfântul Laurenţiu ne-a năruit în câteva ceasuri toate speranţele. Conetabilul a fost luat prizonier, armata distrusă, iar noi — mai părăsiţi ca niciodată. Au trecut de atunci cinci zile şi duşmanul a tras foloase din aceste cinci zile. Trei asalturi înverşunate ne-au costat mai bine de două sute de oameni. Tunul nu încetează să bubuie şi, iată, îmi însoţeşte şi acum cuvintele. Noi totuşi nu-l auzim, ci stăm cu urechea la pândă, doar, doar vom auzi venind vreun ajutor de la Paris. Din păcate, se pare că ultimele reuşite sunt epuizate, regele ne-a părăsit, căci are altceva mai bun de făcut decât să se gândească la noi. Trebuie să-şi adune forţele, să-şi salveze regatul înaintea oraşului şi chiar dacă-şi mai îndreaptă uneori ochii şi gândul spre Saint-Quentin, o face doar ca să se întrebe dacă agonia lui va lăsa Franţei timp să trăiască. Nădejdea, şansele salvării sau ale ajutorului nu-s pentru noi acum, dragi concetăţeni şi prieteni; domnul de Rambouillet şi domnul de Lauxford ne-au spus adevărul. Zidurile de apărare şi soldaţii ne lipsesc, vechea noastră cetate moare, suntem părăsiţi, disperaţi, pierduţi...

— Da, da, strigă într-un glas adunarea, trebuie să ne predăm, trebuie să ne predăm...

— Nu, zise Jean Peuguoy, trebuie să murim...

Tăcerea uimirii urma acestei concluzii neaşteptate. Ţesătorul profit, pentru a relua cu mai multă energie:

— Trebuie să murim! Ceea ce am făcut până acum ne arată ceea ce ne mai rămâne de făcut. Domnii Lauxford şi de Rambouillet spun că nu mai putem rezista. Domnul de Coligny, dimpotrivă, spune că trebuie să rezistăm cu orice preţ. Să rezistăm! Ştiţi cât sunt de devotat oraşului; îl iubesc cum îmi iubeam mama. Fiecare ghiulea care-i dărâma vechile ziduri mă atinge drept în inimă. Şi totuşi, generalul are dreptate! Braţele să nu se revolte împotriva capului, Saint-Quentin este sortii pieirii! Domnul amiral ştie ce face! În înţelepciunea sa, a cântărit şi soarta oraşului şi soarta Franţei, Saint-Quentinul trebuie să moară ca o sentinelă la postul ei. Cel care murmură este un laş şi cel care nu ascultă — un trădător. Zidurile se dărâmă, să facem ziduri din leşurile noastre; să câştigăm o săptămână, să câştigăm două zile, să câştigăm un ceas cu preţul sângelui, cu preţul tuturor bunurilor noastre; dacă domnul amiral ne cere asta, ne-o cere fiindcă trebuie. Numai prin sacrificiul acestui oraş, patria va fi salvată!

După aceste sumbre şi solemne cuvinte, toţi tăcură şi-şi plecară capetele; Gaspard de Coligny, la fel ca şi ceilalţi, ba chiar mai mult decât ei, se înfioră gândindu-se la toate acele existenţe de care era răspunzător.

— Văd din tăcerea voastră, fraţilor, zise din nou Jean Peuquoy, că m-aţi înţeles şi m-aţi aprobat. Dacă inimile voastre viteze îmi dau dreptate, atunci să strigăm împreună: Trăiască Franţa!

— Trăiască Franţa! Repetă câteva glasuri jalnice ca nişte plânsete.

Atunci Gaspard de Coligny, foarte agitat şi foarte emoţionat, se sculă grăbit:

— Ascultaţi! Ascultaţi! strigă el, nu pot accepta singur o răspundere atât de cumplită. Am putut să rezist când aţi vrut să cedaţi oraşul inamicului, dar acum când vreţi să mi-l cedaţi mie, nu mai pot să mai discut; şi dacă socotiţi cu toţii că sacrificiul vostru e de prisos...

— Cred, Dumnezeu să mă ierte, îl întrerupse o voce puternică din mulţime, că vă pregătiţi să predaţi oraşul, Domnule amiral!

Capitolul XXVII Gabriel la treabă

— Cine cutează să mă întrerupă? întrebă Gaspard de Coligny încruntându-şi sprâncenele.

— Eu! spuse înaintând un bărbat îmbrăcat într-un costum de ţăran de prin împrejurimile Saint-Quentinului.

— Un ţăran? zise amiralul.

— Nu, nu un ţăran, răspunse necunoscutul, ci vicontele d'Exmes, căpitanul gărzilor regelui şi care vine în numele majestăţii-sale...

— În numele regelui... zise mulţimea uluită.

— În numele regelui, răspunse Gabriel; vedeţi deci că nu şi-a părăsit bravii supuşi din Saint-Quentin. Am sosit îmbrăcat ţărăneşte acum trei ceasuri şi în timpul acestor trei ceasuri, am văzut zidurile voastre de apărare şi v-am ascultat părerile. Daţi-mi voie să vă spun că ceea ce am auzit nu se potriveşte câtuşi de puţin cu ceea ce am văzut. Ce înseamnă această descurajare bună cel mult pentru femeile voastre? Cum se face că v-aţi pierdut astfel orice nădejde, cum se face că vă face că vă lăsaţi stăpâniţi de temeri? Nu ştiţi decât să vă răzvrătiţi împotriva domnului amiral, ori să vă plecaţi capetele ca nişte victime resemnate? Ridicaţi-vă fruntea împotriva duşmanului şi, dacă nu vă e cu putinţă să-l învingeţi, faceţi înfrângerea mai glorioasă decât un triumf. Vin de la zidurile de apărare

şi vă asigur că mai puteţi rezista încă cincisprezece zile, deşi regele nu vă cere decât o săptămână pentru a salva Franţa. La tot ce am auzit aici am să vă răspund în două cuvinte...

Ofiţerii şi notabilii se înghesuiră în jurul lui Gabriel, dominaţi de această voinţă puternică. În mijlocul tăcerii pline de interes, Gabriel reluă:

— Mai întâi, dumneata, domnule inginer Lauxford, ce spuneai? Că cele patru puncte slabe ale zidului pot deschide porţile duşmanului? Ia să vedem... Partea dinspre foburgul d'Isle este cea mai ameninţată: spaniolii sunt stăpâni pe mânăstire şi menţin acolo un foc atât de susţinut încât lucrătorii noştri nici nu cutează să se arate, îngăduie-mi, domnule Lauxford, să-ţi arăt un mijloc foarte simplu şi excelent de a-i feri, pe care l-am folosit la Civitetta chiar în cursul acestui an. Ca să-i punem pe lucrătorii noştri la adăpost de bateriile spaniole, e de ajuns să aşezam de-a lungul bulevardului saci cu pământ pusi unii peste alţii. Ghiulelele se înfundă în acest pământ moale şi, în dosul acestui adăpost, lucrătorii noştri vor fi tot atât de în siguranţă că şi cum s-ar afla în afara bătăii tunului. În cătunul Remicourt, duşmanii, apăraţi de un dâmb, ne distrug în linişte zidurile, spuneţi dumneavoastră? Am verificat acest lucru. Acolo, domnule inginer, trebuie să aşezaţi o contramină şi nu la poarta Saint-Jean, unde turnul cel gros ar face contramina dumitale nu numai inutilă, ci chiar periculoasă. Chemaţi-vă deci ostaşii care pun mine, din vest în sud, domnule Lauxford şi o să fie bine. Dar la poarta Saint-Jean, veţi întreba, dar în bulevardul Saint-Martin, să rămâneţi atunci fără apărare? Cincizeci de oameni în primul punct, cincizeci în al doilea vor ajunge, ne-a spus-o chiar domnul de Rambouillet. Da, a adăugat el, aceşti o sută de oameni lipsesc. Ei bine, am să vi-i aduc eu!

Un murmur de surpriză şi de bucurie trecu prin mulţime.

— Da, zise Gabriel cu un accent mai ferm, văzând că spiritele se mai însufleţesc la vorbele lui, l-am lăsat, la trei leghe de aici, pe baronul de Vaulpergues cu compania lui de trei sute de lăncieri. Suntem înţeleşi. Am făgăduit să vin aici, trecând prin toate primejdiile taberei duşmane, ca să caut un loc prielnic pe unde baronul ar putea să intre în oraş cu trupa lui. Am venit, după cum vedeţi şi mi-am şi făcut planul; mă reîntorc la Vaulpergues. Vom împărţi compania în trei părţi, eu însumi voi comanda unul dintre detaşamente şi, în noaptea următoare, ne vom îndrepta, fiecare pe alt drum, spre una din porţile de deasupra şanţului de apărare pe care o vom hotărî acum. Vom fi desigur îndureraţi dacă numai una dintre cele trei trupe ale noastre va scăpa de duşmanul distrus de celelalte două. În orice caz, una va intra în oraş, o sută de oameni vor fi aruncaţi în luptă. Aceşti o sută de oameni vor fi plasaţi la poarta Saint-Jean şi în bulevardul Saint-Martin; spuneţi acum, domnule Lauxford şi domnule Rambouillet, ce punct anume al zidului va mai putea înlesni duşmanului o pătrundere?

O aclamaţie unanimă primi aceste cuvinte care veneau să trezească nădejdea în toate acele inimi descurajate.

— Oh, acum, strigă Jean Peuquoy, vom putea lupta, vom putea învinge...

— Lupta, da, dar învingere nu îndrăznesc să sper, zise cu autoritate Gabriel; nu vreau să fac situaţia mai bună decât este. Vreau să v-o dovedesc tuturor şi du mi tale în primui rând, jupâne Jean Peuquoy, care ai rostit atât de brave, dar atât de triste cuvinte, că regele nu v-a părăsit şi apoi că înfrângerea voastră ar putea să fie glorioasă şi rezistenţa folositoare. Dumneata ai spus: "Să ne jertfim!" Acum spui: "Să luptăm!" Da, e posibil ca cei şaizeci de mii de oameni care asediază bietele voastre metereze să le ia până la urmă. Să nu credeţi că lupta voastră generoasă vă va expune la represalii. Philibert Emmanuel este un soldat loial care iubeşte şi cinsteşte curajul şi care nu va pedepsi vitejia voastră. Pe urmă, gândiţi-vă că, dacă mai rezistaţi încă zece ori douăsprezece zile, poate că veţi pierde oraşul, dar veţi salva în mod sigur ţara. Copiii voştri, locuitori ai Saint-Quetinului, vor fi mândri într-o zi de părinţii lor. Duşmanii vă pot distruge zidurile, dar cine va putea distruge măreaţa amintire a acestui asediu? Curaj deci! Salvaţi patria! Mai adineauri, cu frunţile plecate, păreaţi gata să muriţi ca nişte victime resemnate. Acum, capul sus! Dacă veţi

pieri, veţi pieri ca nişte eroi şi amintirea voastră se va stinge! Şi acum, zise Gabriel, la metereze şi la treabă! Şi însufleţiţi-l cu exemplul vostru pe concetăţenii care vă aşteaptă. Mâine va vor ajuta, v-o jur, o sută de braţe în plus.

— La metereze! Strigară oamenii.

Şi se năpustiră afară, îmbătaţi de bucurie, de speranţă şi de orgoliu, molipsindu-i, prin veştile şi prin entuziasmul lor şi pe cei care nu-l auziseră pe eliberatorul nesperat pe care Dumnezeu îl trimise oraşului vlăguit.

Gaspard de Coligny îl ascultase pe Gabriel în tăcere, plin de mirare şi de admiraţie. Când toată adunarea se risipi, el coborî din scaunul pe care-l ocupa, veni spre tânăr şi-i strânse mâna.

— Mulţumesc, domnule, îi spuse, ai salvat Saint-Quetinul şi pe mine de ruşine, poate Franţa şi pe rege de la pieire.

— Vai! N-am făcut încă nimic, domnule amiral, zise Gabriel. Trebuie să mă întâlnesc cu Vaulpergues şi numai Dumnezeu ştie, dacă mai pot ieşi din oraş aşa cum am intrat şi dacă am să-i pot aduce pe cei o sută de oameni făgăduiţi.

Capitolul XXVIII Unde Martin-Guerre nu este isteţ

Gabriel discută cu amiralul mai bine de un ceas. Coligny era încântat de fermitatea de cutezanţa şi de cunoştinţele acestui tânăr care-i vorbea despre strategie ca un general, despre lucrările de apărare ca un inginer şi despre influenţa morală că un bătrân. Gabriel la rândul său, admira nobilul şi frumosul caracter al lui Gaspard. În mod sigur, nepotul nu seamănă câtuşi de puţin cu unchiul! După un ceas cei doi bărbaţi, unul cu plete cărunte, celălalt cu bucle negre, se înţelegeau şi se stimau ca şi când s-ar fi cunoscut de douăzeci de ani.

După ce căzură de acord asupra măsurilor ce trebuiau iuate pentru a favoriza, în noaptea următoare, intrarea companiei lui Vaulpergues, Gabriel se despărţi de amiral spunându-i sigur de el:

— Pe curând!

Ducea eu el cuvintele de ordine şi parolele necesare. Martin-Guerre, deghizat ca şi stăpânul său în ţăran, îl aştepta la piciorul scării.

— Ah! Iată-vă, monseniore! strigă bravul scutier. Sunt foarte bucuros să te revăd, în sfârşit; de un ceas îi tot aud pe toţi cei care trec aducând elogii vicontelui d'Exmès. Aţi întors pe dos tot oraşul. Ce talisman aţi adus, monseniore, ca să schimbaţi astfel spiritul unei întregi populaţii?

— Cuvântul unui om hotărât, Martin, nimic mai mult. Dar nu-i de ajuns doar să vorbim, trebuie să trecem la treabă.

— Să trecem, monseniore; treaba, în ce mă priveşte, mi-e mai dragă decât vorba; să mergem deci să ne plimbăm puţin pe sub nasul sentinelelor duşmane. Haidem, monseniore, sunt gata.

— Nu fi chiar atât de grăbit, Martin, zise Gabriel; e încă prea lumină; trebuie să aştept să se întunece ca să ies de aici. Avem deci în faţa noastră aproape trei ceasuri de aşteptat. De altfel am ce face în vremea asta, adăuga el cam încurcat, da, o sarcină specială, câteva informaţii de cules de prin oraş...

— Bine, zise Martin-Guerre; despre forţele garnizoanei, nu-i aşa? Sau despre părţile slabe ale fortificaţiei?

— Eşti cam greu de cap, bietul meu Martin, zise surâzând Gabriel, nu, despre ziduri şi despre trupe ştiu tot ce voiam să ştiu... în acest moment vreau să mă ocup de ceva mult mai... personal.

— Vorbiţi, monseniore şi dacă vă pot fi de folos cu ceva...

— Da, Martin, ştiu că-mi eşti o slugă credincioasă şi un prieten devotat. N-am faţă de tine alte secrete decât cele care nu-mi aparţin. Şi dacă totuşi nu ştii pe cine caut cu nelinişte şi dragoste în acest oraş, Martin, înseamnă pur şi simplu că ai uitat...

— Oh, iertare, monseniore, acuma, ştiu... strigă Martin. E vorba, nu-i aşa, de o călugăriţă de la Benedictine?

— Da, Martin. Oare ce s-o fi întâmplat cu ea în oraşul ăsta zbuciumat? N-am cutezat să-l întreb pe domnul amiral de teamă să nu mă trădez. Şi apoi ar fi ştiut ce să-mi răspundă? Căci Diana, intrând la mânăstire, sigur că şi-o fi schimbat numele...

— Deh, zise Martin, să-mi fie îngăduit să spun că cel pe care-l poartă şi care mie mi se pare încântător era puţin cam... păgân, socot, din pricina doamnei de Poitiers...

— Cum să fac oare? zise Gabriel. Cred totuşi că cel mai bine ar fi să mă informez mai întâi la mânăstirea Benedictinelor.

— Da, s-o pornim de la întreg la parte, cum spunea un vechi prieten de-al meu, bănuit a fi luteran. Ei bine, monseniore, pentru aceste informaţii, ca şi pentru toate celelalte, sunt la ordinele dumneavoastră!

— Să ne informăm fiecare separat, Martin, vom avea două şanse în loc de una. Fii isteţ, dar şi rezervat şi încearcă mai ales, să nu tragi iar la măsea! Avem nevoie de calm şi mai ales de minte limpede!

— Oh, monseniorul ştie că, ieşind din Paris, mi-am regăsit vechea mea cumpătare şi că nu beau decât apă chioară. Nu mi s-a întâmplat să mai văd dublu...

— Să fie într-un ceas bun! zise Gabriel. Ei bine, peste două ceasuri ne întâlnim în acelaşi loc.

— Voi fi aici, monseniore.

După două ore, când se reîntâlniră, Gabriel era radios, iar Martin-Guerre cam plouat. Tot ceea ce aflase acesta din urmă era că Benedictinele voiseră să împartă cu celelalte femei din oraş grija şi cinstea de a-i pansa şi a-i veghea pe răniţi; că-şi petreceau mai toată ziua pe la ambulanţe şi că nu se întorceau la mânăstire decât seara, înconjurate de admiraţia şi de respectul soldaţilor şi al cetăţenilor.

Gabriel, din fericire, aflase mai multe. Când primul trecător îl informă despre ceea ce auzise şi Martin, Gabriel întrebă de numele stareţei mânăstirii. Ea era, dacă ne aducem aminte, prietena Dianei de Castro. Gabriel se interesă unde-o putea găsi.

— În locul cel mai periculos, i se răspunse.

Gabriel se duse deci în foburgul d'Isle unde-o găsi într-adevăr pe stareţă. Aflase şi ea cine era contele d'Exmès, ce spusese la primărie şi ce venise să facă la Saint-Quentin. Îl primi deci că pe trimisul regelui şi salvatorul cetăţii.

— Să nu vă miraţi, maică, îi spuse Gabriel, dacă, venind aici în numele regelui, vă voi cere veşti despre fiica majestăţii-sale, doamna Diana de Castro. Am căutat-o în van printre călugăriţele pe care le-am întâlnit în calea mea. Sper că nu e bolnavă?

— Nu, domnule viconte, răspunse stareţa, dar am rugat-o să rămână în mânăstire ca să se odihnească puţin, căci e tare ostenită. E pretutindeni prezentă şi totdeauna gata să dea o mână de ajutor. Ah! E o demnă fiică a Franţei! Şi totuşi, n-a voit să i se cunoască titlul şi rangul; va trebui, monseniore, să-i respectaţi această dorinţă, îşi ascunde nobleţă, dar îşi arată bunătatea şi toţi cei care suferă cunosc acest chip de înger care trece printre ei. Şi-a luat numele de sora Benedicta; dar răniţii noştri, care nu ştiu latineşte, o numesc sora Benie[9].

[9] Binecuvântată.

— E mai bine aşa! strigă Gabriel care-şi simţi pleoapele umede de lacrimi. Aşadar, maică, aş putea s-o văd mâine? Am să revin totuşi!

— Revino, frate, răspunse stareţa şi acolo unde vei auzi mai multe gemete şi strigăte, acolo o vei găsi pe sora Benie.

După care Gabriel se întâlni cu Martin-Guerre, cu inima plină de curaj şi sigur acum, ca şi superioară, că va ieşi teafăr şi sănătos din primejdia de temut a nopţii.

Capitolul XXIX Martin-Guerre este neîndemânatic

Gabriel luase informaţii precise asupra Saint-Quentinului ca să nu se rătăcească într-un ţinut pe care nu-l cunoştea. Favorizat de noaptea care se lăsase, ieşi împreună cu Martin-Guerre fără piedici din oraş, pe o poternă[10] mai puţin supravegheată. Învăluiţi amândoi în lungi mantii întunecate, se strecurară ca nişte umbre prin şanţuri, apoi, de acolo, printr-o spărtură, în câmpie.

Dar nu scăpaseră de pericolul cel mare. Detaşamente duşmane alergau zi şi noapte prin împrejurimi; tabere se stabiliseră ici ţi colo în jurul oraşului asediat şi orice întâlnire le putea fi fatală celor doi.

Când, după o jumătate de ceas, ajunseră la o răscruce unde drumul se bifurca, Gabriel se opri şi păru să reflecteze. Martin-Guerre se opri şi el, dar nu pentru acelaşi motiv. Lasă de obicei stăpânului său grija asta. Martin-Guerre era un brav şi fidel scutier, dar nu voia şi nu putea fi decât mâna care execută. Gabriel era capul.

— Martin, zise deci Gabriel, după un moment de gândire, iată în faţa noastră două drumuri care duc amândouă la pădurea din Augimont unde ne aşteaptă baronul Vaulpergues. Dacă rămânem împreună, putem fi prinşi. Despărţiţi, ne dublăm şansele de reuşită. S-o apucăm fiecare pe câte unul din aceste drumuri. Tu ia-o pe acolo, e drumul cel mai lung, dar şi cel mai sigur, după cum socoate domnul amiral. Vei întâlni totuşi corturile valonilor unde trebuie să fie prizonier domnul de Montmorency. Întoarce-le spatele cum am făcut şi noaptea trecută. Siguranţă şi sânge rece. Dacă vei da nas în nas cu vreo patrulă, dă-te drept un ţăran întârziat din Augimont care merge să ducă provizii spaniolilor aflaţi în tabăra din jurul Saint-Quentinului. Imită cât mai bine dialectul picard, ceea ce nu este prea greu faţă de nişte străini. Arată că eşti sigur de tine. Dacă te codeşti, eşti pierdut.

— Oh, fiţi liniştit, monseniore, zise Martin-Guerre voios. Ştiu eu să mă descurc, n-aveţi grijă.

— Bine, Martin. Cât despre mine, o iau pe aici, e drumul cel mai scurt, dar şi cel mai periculos, căci duce direct la Paris şi de aceea duşmanul îl supraveghează cu mai multă atenţie. Voi întâlni, mă tem, detaşamente duşmane şi va trebui să mă strecor prin şanţuri cu apă şi să mă zgârii prin tufişuri. Până la urmă, s-ar putea ca nici să numi ajung scopul. Dar n-are importanţă! Tu însă nu mă aştepţi decât o jumătate de ceas. Dacă după acest interval de timp n-am venit, domnul de Vaulpergues să plece fără întârziere. Asta spre miezul nopţii, căci pericolul va fi atunci mai mic. Totuşi recomandă-i din partea mea cele mai mari precauţii. Tu ştii ce are de făcut: să-şi împartă compania în trei corpuri şi, prin trei puncte diferite, să încerce să intre în oraş în cea mai mare taină. Să nu spere că toate detaşamentele vor reuşi. Dar pierderea unuia poate însemna salvarea celorlalte. S-ar părea să nu ne mai revedem, Martin. Dă-mi mâna şi Domnul să te aibă în pază!

— Oh! Am să mă rog pentru domnia-voastră, monseniore, zise Martin. În ce mă priveşte, nădăjduiesc să le joc un renghi grozav în seara asta spaniolilor ăstora blestemaţi.

[10] Uşiţă secretă care se deschidea deasupra şanţului de apărare la vechile cetăţi medievale.

— Îmi place să te văd atât de optimist, Martin. Haide, rămâi cu bine. Noroc şi mai ales îndrăzneală!

— Noroc, monseniore şi prudenţă.

Stăpânul şi scutierul se despărţiră. La început totul merse bine pentru Martin şi măcar că nu-i tu cu putinţă să se îndepărteze de drum, evită totuşi, cu dibăcie, câţiva oameni suspecţi; Dar se apropia de tabăra valonilor şi sentinelele începură să se înmulţească. La întretăierea a două drumuri, Martin-Guerre se găsi dintr-o dată prins între două trupe, una pe jos, cealaltă călare şi un "Cine e?" hotărât îi dovedi bietului Martin-Guerre că fusese zărit.

"Haide! Îşi zise el, a sosit momentul să-mi arăt îndrăzneala pe care mi-a recomandat-o atâta stăpânul. Şi, lovit de o idee năstruşnică, începu să cânte cântecul asediului de la Metz:

"Păi vineri într-o sărbătoare,
Sosiră nemţii, mic cu mare,
Cu ghioage ţintuite-n mână
Ca să se culce în ţarină..."

— Hei! Cine-i acolo? strigă o voce aspră şi greu de înţeles.

— Ţăran din Augimont, răspunse Martin-Guerre într-un dialect şi mai încâlcit.

Îşi continuă drumul şi cântecul cu o seninătate şi o vervă crescânde:

"Albă şi cu-ai săi ciraci
Şi-ntinse tabăra, dibaci,
La Saint Arnou, cam la doi paşi
De bravii noştri cercetaşi,
Cu gând să afle negreşit în care locuri ne-am pitit..."

— Hei! Vrei să taci şi să te opreşti, ţăran nenorocit, cu cântecul tău blestemat? strigă un glas tunător.

Martin-Guerre socoti că duşmanii erau zece contra unul; că, datorită cailor îl vor prinde fără greutate şi că fugă să ar putea avea o urmare fatală. Se opri deci brusc. Nu era chiar din cale-afară de necăjit, pentru că avea în sfârşit şi el prilejul să-şi arate sângele rece şi dibăcia. Stăpânul său, care părea că se îndoise adesea de el, n-ar mai avea de acum încolo nici un motiv să-l socoată prostănac dacă ar şti acum să iasă, cu iscusinţă, dintr-o situaţie atât de dificilă.

— Pe sfântul Quentin! Mormăi el, îndreptându-se către trupă, e nedrept să opriţi un biet ţăran întârziat, care se duce acasă la nevastă şi la copii. Spuneţi ce vreţi!

Avusese intenţia să spună asta în picardă, dar o spuse în auvergnată cu accent provensal. Omul care strigase avusese şi el intenţia de a răspunde în franceză, dar răspunse în valonă cu un accent german.

— Ce vrem? Să-ţi vedem mutra, vagabond noptatic, căci sub haina asta zdrenţuită de ţăran s-ar putea ascunde vreun spion.

— Da, vezi-mă, zise Martin, cu un râs cam nefiresc.

— O să te vedem noi în tabără, unde ai să ne urmezi.

— În tabără? zise Martin. Vreau să vorbesc cu şeful vostru. Arestaţi tocmai pe ţăranul care duce hrană camarazilor voştri de acolo, de jos! Să mă bată Dumnezeu dac-o mai fac! Am să las toată armata voastră să crape de foame! Acuma tocmai mă duceam la Augimont după provizii; dar pentru că vă bateţi joc de mine, las totul baltă şi noapte bună! Auzi, să mă ia drept spion! Ei nu, că asta-i bună! Am să mă plâng şefului. Haidem în tabără!

— Drace! Ce limbă! zise cel care comanda detaşamentul. Şeful, amice, sunt eu. Şi cu mine o să ai de-a face când ne vom vedea la fată! Crezi c-o să-i trezim pe generali pentru un caraghios de teapa

— Ba chiar la generali vreau să fiu condus! strigă Martin-Guerre. Am ceva de spus generalilor şi mareşalilor voştri. Vreau să le spun că nu arestezi astfel pe unul care vă hrăneşte. N-am făcut nici un rău. Sunt un locuitor cinstit din Augimont şi atâta tot. Am să vă cer despăgubire pentru necazul pricinuit şi veţi fi spânzuraţi pentru jignirea pe care mi-aţi adus-o.

— Camarade, are totuşi aerul de a fi sigur pe el, îi spuse cavalerului german unul dintre oamenii săi.

— Da, răspunse celălalt şi i-aş fi dat drumul dacă nu mi s-ar fi părut că-i cunosc vocea. Haide, să mergem. În tabără se va explica totul.

Martin-Guerre, plasat pentru mai multă siguranţă între doi cavaleri, nu încetă să se jure şi să blesteme în tot timpul drumului. Intrând în cortul unde-l conduseră, încă se mai jura şi blestema.

— Iată cum aveţi grijă de aliaţii voştri! Acum, la sfântu-aşteaptă am să vă fac rost de ovăz pentru vite şi de făină pentru voi. Vă las baltă! După ce o să-mi clăti drumul, mă reîntorc la Augimont şi nu mai ies dm sat. Sau mai curând am să ies şi chiar mâine, ca să mă plâng domnului Philibert-Emmanuel în persoană.

În acel moment stegarul cavalerului apropie o faclă de chipul lui Martin. Dar se dădu brusc trei paşi îndărăt, plin de surpriză şi groază.

— Drace! strigă el, nu mă înşel. E el, mizerabilul! Acum îl recunoaşteţi şi voi, nu-i aşa?

— Dă, da! Repetară unul după altul fiecare cavaler venind să-l examineze pe Martin-Guerre cu o curiozitate care se schimbă imediat în indignare.

— Ah! În sfârşit, mă recunoaşteţi? strigă bietul scutier care începuse să se alarmeze serios. Ştiţi cine sunt? Martin Cornouillet din Augimont... Sper că acum o să-mi daţi drumul...

— Noi să-ţi dăm drumul, haimana, desfrânatule, potlogarule! strigă stegarul cu ochii înflăcăraţi şi pumnii ameninţători.

— Ce te-a apucat, amice? zise Martin. Poate că nu mai sunt Martin Cornouillet?

— Nu, nu eşti Martin Cornouillet, zise stegarul şi pentru a te demasca iată zece oameni în jurul tău care te recunosc. Prieteni, numiţi-l pe acest impostor cu numele lui adevărat, ca să-l convingeţi de minciună lui strigătoare la cer.

— Arnauld du Thill! E mizerabilul du Thill, repetară laolaltă cele zece glasuri.

— Arnauld du Thill? Cine-i ăsta? întrebă, pălind, Martin.

— Da, reneagă-te singur, ticălosule! strigă stegarul. Dar iată, din fericire, zece martori care te contrazic. Ai curajul să spui în faţa lor că nu te-am făcut prizonier în ziua de Sfântul Laurenţiu, odată cu suita conetabilului?

— Nu, nu eu sunt Martin Cornouillet, bâlbâi Martin care-şi pierduse capul.

— Tu eşti Martin Cornouillet? zise stegarul cu un râs dispreţuitor; nu eşti laşul de Thill care mi-a făgăduit răscumpărarea, pe care l-am tratat cât mai bine cu putinţa şi care, noaptea trecută, a şters-o luându-mi în plus puţinii bani pe care-i mai aveam şi pe iubita mea Gudule? Ticălosule! Ce-ai făcut cu Gudule?

— Ce-ai făcut cu Gudule? Repetară cavalerii într-un cor formidabil.

— Ce-am făcut cu Gudule? zise Martin copleşit. Eh! Ştiu eu? Într- adevăr mă recunoaşteţi cu toţii? Sunteţi siguri că nu vă înşelaţi? Puteţi să juraţi că mă numesc... Arnauld du Thill, că acest ora m-a făcut prizonier în ziua de Sfântul Laurenţiu şi că i-am luat-o, ca un trădător, pe Gudule a lui? Puteţi să juraţi?

— Da! Da! Da! Strigară cele zece glasuri.

— Ei bine! Asta nu mă miră, zise Martin-Guerre care-şi aminti despre dubla lui existenţă. Nu, asta într-adevăr nu mă miră! Aş fi susţinut până mâine că sunt Martin Cornouillet. Dar voi mă cunoaşteţi sub numele de Arnauld du Thill, ieri eram aici, aşa că nu mai am nimic de zis; trebuie să mă resemnez. Din moment ce lucrurile stau astfel, sunt cu

mâinile şi cu picioarele legate. N-am prevăzut asta. Faceţi cu mine ce vreţi, duceţi-mă, închideţi-mă strângeţi-mă de gât! Ceea ce mi-aţi spus despre Gudule m-a convins că nu vă înşelaţi. Sunt bucuros totuşi să aflu că mă numesc Arnauld du Thill...

Bietul Martin-Guerre mărturisi tot ceea ce voiau valonii, se lăsă copleşit de înjurături şi de bruftuieli şi-şi luă în circa toate faptele urâte pe care i le reproşau. Cum nu putea spune ce se întâmplase cu Gudule, îl legară burduf şi-l făcură să îndure toate chinurile, fără ca îngerească lui răbdare să dea pe de margini. Tot ceea ce regreta el că nu-şi putuse îndeplini misiunea pe lângă baronul de Vaulpergues. Dar cine putea bănui că noi acţiuni criminale aveau să se întoarcă împotrivă-i şi să spulbere frumoasele sale intenţii? "Ceea ce mă consolează cel puţin îşi spunea el, în acel colţ umed unde fusese aruncat, pe pământul gol, e faptul că poate Arnauld du Thill intră triumfător în Saint-Quentin cu detaşamentul lui Vaulpergues. Dar nu, nu, e şi asta o închipuire! Şi ceea ce ştiu despre ticălos mă face mai curând să presupun că monstrul acela se află undeva, la vreun han, în drum spre Paris, mângâind-o pe drăguţa lui Gudule. Vai, vai, mi se pare că aş fi fost mai înclinat spre căinţă dacă, cel puţin, aş fi avut conştiinţa păcatului!

Capitolul xxx Vicleşugurile războiului

Oricât de himerică i se păru nădejdea lui Martin-Guerre, fu totuşi realizată. Când Gabriel, după mii de primejdii, ajunse în pădurea unde-l aştepta baronul de Vaulpergues, primul chip pe care-l zări fu cel al scutierului său, primul strigăt pe care-l scoase fu: "Martin- Guerre!"

— Eu însumi, monseniore, răspunse hotărât scutierul.

Nu mai era acel Martin-Guerre căruia trebuise să-i recomande îndrăzneală.

— Mă aştepţi de mult, Martin?

— Sunt aici de vreo oră, monseniore.

— Într-adevăr! Dar mi se pare că ţi-ai schimbat costumul, n-aveai, acum trei ceasuri când ne-am despărţit, tunica asta!

— Nu, monseniore, am schimbat-o cu haina unui ţăran adevărat.

— Bine! N-ai avut nici o întâlnire neplăcută?

— Nici una, monseniore.

— Dimpotrivă, interveni baronul de Vaulpergues, caraghiosul ăsta, sosind aici, era însoţit de o fată foarte bine făcută, pe legea mea! O vivandieră flamandă, cum ne-am putut da seama după limba pe care o vorbea. Plângea de sărea cămaşa de pe ea, biata fată, dar el, cu toate lacrimile ei, i-a făcut vânt spre marginea pădurii.

— Nu fără a o fi uşurat mai înainte de o parte din bani, zise Martin-Guerre, cu un râs neruşinat.

— Ah! Martin, Martin! Iată din nou omul cel vechi care reapare!

— Monseniorul vrea să spună omul cel tânăr. Dar, iertare! zise jupânul Arnauld, amintindu-şi de rolul său, răpesc, cu balivernele mele, momente atât de preţioase senioriei-voastre!

— După părerea dumneavoastră şi a amiralului, zise baronul de Vaulpergues, vom pleca de aici cam într-o jumătate de ceas. Deşi nu e încă miezul nopţii, aş dori să ajung în faţă Saint-Quentinului spre ora trei. Este momentul în care veghea slăbeşte şi străjile fac o pauză. Ce părere aveţi, domnule viconte?

— Instrucţiunile domnului de Coligny se acordă perfect cu dorinţa dumneavoastră. Ne va aştepta la trei dimineaţa şi atunci trebuie să sosim — dacă totuşi vom mai sosi...

— Oh vom sosi, monseniore, îngăduiţi-mi să v-o spun, zise Arnauld-Martin. Am profitat de trecerea mea pe lângă tabăra valonilor pentru a observa împrejurimile şi vă voi călăuzi pe acolo la fel de sigur că şi când aş fi străbătut locu'rjle timp de cincisprezece zile.

— Minunat, Martin! strigă Gabriel. Într-un timp atât de scurt, câte lucruri ai făcut! Haidem, voi avea de acum aceeaşi încredere în inteligenţa cât şi în fidelitatea ta.

— Ah! Monseniore, dacă sunteţi mândri de zelul şi de discreţia mea, n-am altă ambiţie mai mare.

Povestea vicleanului Arriauld era atât de bine ticluită de întâmplare şi de îndrăzneala să, încât de la sosirea lui Gabriel, impostorul nu spusese decât adevărul.

În vreme ce Gabriel şi Vaulpergues discutau cu privire la drumul ce trebuia urmat, el isprăvi de combinat planul în aşa fel încât să profite cât mai bine de mâna destinului care-l slujise până atunci.

Iată ce se întâmplase. Amauld, după ce scăpase, graţie Gudulei, din tabăra unde era ţinut prizonier, hoinărise timp de optsprezece ceasuri prin pădurile înconjurătoare, necutezând să iasă de teamă să nu cadă în mâinile duşmanului. Spre seară i se păru că recunoaşte, în pădurea Augimont, urmele unor cavaleri germani care o luaseră la goană îndărăt, speriaţi de a se fi aventurat atât de departe. Însemna deci că francezii sunt pe aproape; Arriauld încercă să li se alăture şi izbuti. Atunci îi făcu vânt fără remuşcare bietei Gudule, care se reîntoarse plângând la corturile valonilor fără să se îndoiască deloc că după pierderea iubitului ei, nu va găsi un altul. Primul soldat al lui Vaulpergues care-l zări pe Amauld îl salută spunându-i Martin-Guerre şi că de obicei, el nu-l contrazise. Ascultând cu urechile pâlnie şi vorbind cât mai puţin posibil, află în curând totul. Vicontele d'Exmès urma să se întoarcă în aceeaşi noapte după ce-l avertizase pe amiral despre sosirea la Saint-Quentin a lui Vaulpergues şi să primească dispoziţiile necesare pentru a favoriza intrarea detaşamentului în oraş; Martin-Guerre urma să-l însoţească. Îl vor lua deci fireşte pe Arnauld drept Martin-Guerre. Îl întrebară despre stăpânul său.

— E pe drum, spuse el, am luat-o pe drumuri diferite.

Şi, în sinea lui calcula cât i-ar fi de avantajos să se lipească de Gabriel: mai întâi, hrana, în acele ceasuri grele, îl va fi asigurată; apoi ştia că Montmorency, stăpânul său, pentru un moment prizonierul lui Philibert-Emmanuel, va suferi poate mai puţin din pricina retragerii şi captivităţii sale, decât din pricina faptului că rivalul său, ducele de Guise, devenise atotputernic la Curte. Să se ataşeze de un prieten al lui de Guise, însemna pentru Arnauld să meargă la însămi sursa informaţiilor pe care le vindea atât de scump conetabilului. În sfârşit, nu eră Gabriel duşmanul personal al Montmorency-ilor şi piedica principală în căsătoria ducelui François cu doamna de Castro?

Arnauld îşi reaminti toate astea, dar în acelaşi timp se gândi cu melancolie că reîntoarcerea lui Martin-Guerre alături de stăpânul său i-ar fi deranjat frumoasele lui planuri. De aceea socoti să-l îndepărteze sau la nevoie chiar să-i şi vină de hac scutierului. Dar care nu-i fu bucuria văzându-l pe vicontele d'Exmès sosind singur şi recunoscându-l de îndată pe falsul scutier. Atunci se lăsă în voia norocului, gândind că dracul, patronul său, îl făcuse pe bietul Martin să şadă în mâinile spaniolilor şi luă cu îndrăzneală rolul celui absent.

În acest timp, discuţia lui Gabriel cu Vaulpergues se isprăvi; când se alcătuiră cele trei detaşamente care urmau s-o pornească la drum pe căi diferite, Arnauld insistă să-l însoţească pe Gabriel pe drumul corturilor valone. Era drumul pe care trebuia să fi apucat adevăratul

Martin-Guerre şi, dacă-l întâlnea din nou, Arnauld voia să fie de faţă pentru a-l face să dispară sau pentru a dispărea el însuşi la nevoie, depăşiră însă tabăra valonă fără să dea de Martin şi gândul acestui pericol se şterse din mintea lui Arnauld în faţa pericolului mult mai mare care-l aştepta, în faţa zidurilor înconjurate de pretutindeni ale Saint-Quentinului.

În interiorul oraşului, neliniştea era la fel de mare. Căci salvarea sau pieirea tuturor depindea aproape numai de lovitura îndrăzneaţă a lui Gabriel şi a lui Vaulpergues. Astfel, către ora două dimineaţa, amiralul făcu el însuşi rondul la punctele convenite şi recomandă

sentinelelor pe care le aşezase în aceste posturi importante cea mai mare atenţie. Apoi, Gaspard de Coligny urcă în turnul de lemn pe roate care domina oraşul şi împrejurimile, de unde mut, nemişcat, ţinându-şi răsuflarea, ascultă şi privi în noapte. Dar n-auzi nimic şi nu văzu decât corturile duşmanului, iar mai departe, pădurile dese din Origny profilându-se negre pe zarea întunecată. Nemaiputându-şi stăpâni neliniştea, amiralul voi cel puţin să se apropie de locul unde se hotăra soarta Saint-Quentinului. Coborî din turnul de lemn şi, călare pe cal, urmat de câţiva ofiţeri, alergă în bulevardul Reginei, la una din poternele pe unde trebuiau să sosească Vaulpergues şi, urcat pe unul din colţurile zidurilor de apărare, începu să aştepte.

Când la Colegiu sună ora trei, din străfundul bălţilor Sommei izbucni ţipătul unei bufniţe.

— Domnul fie lăudat! Iată-i! strigă amiralul.

La un semn al lui Coligny, domnul de Breuil îşi duse mâinile la gură şi răspunse la semnal imitând distinct ţipătul vulturului. Se lăsă o tăcere de moarte. Amiralul şi cei care-l înconjurau rămaseră nemişcaţi, ca de piatră, cu urechea la pândă.

Dar, dintr-o dată, un pocnet de muschetă se făcu auzit în direcţia de unde pornise strigătul şi, aproape imediat, urmă o salvă generală însoţită de ţipete ascuţite şi de-o larmă teribilă. Primul detaşament fusese descoperit.

— O sută de viteji mai puţin! strigă amiralul.

Atunci coborî repede de la poternă; se urcă din nou pe cal şi, fără să adauge un cuvânt, se îndreptă spre bulevardul Saint-Martin, unde era aşteptată o altă parte a companiei lui Vaulpergues.

Apoi fu cuprins de aceleaşi temeri. Gaspard de Coligny semăna cu un jucător care-şi joacă averea, aruncând zarul de trei ori: pierde prima partidă va avea vreo şansă cu a doua?

Vai! Acelaşi strigăt se făcu auzit de cealaltă parte a zidului, acelaşi strigăt îi răspunse din oraş; apoi, cum această a doua scenă fu repetiţia primei, o sentinelă dădu din nou alarma şi salva de muschete şi strigătele vestiră locuitorilor înspăimântaţi din Saint-Quentin o a doua luptă sau mai curând un al doilea măcel.

— Două sute de martiri! strigă Coligny cu voce surdă.

Şi, aruncându-se din nou pe cal, sosi în două minute la poternă foburgului d'Isle, cel de ai treilea punct convenit cu Gabriel; mergea atât de iute încât ajunse primul pe ziduri. Dar degeaba ascultară cu toţii, nu se auzea decât strigătul muribunzilor, departe şi exclamaţiile învingătorilor.

Amiralul socoti totul pierdut. În tabăra duşmană se dăduse alarma. Cel care comanda cea de a treia trupă socotise probabil nimerit să nu se mai aventureze într-un pericol de moarte şi se retrăsese fără să mai întreprindă nimic. Astfel, această a treia şi ultimă şansă lipsi cu totul jucătorului fără noroc. Coligny îşi zise chiar pe moment că ultimul detaşament fusese probabil surprins împreună cu al doilea. O lacrimă de disperare şi de furie se prelinse pe obrajii brăzdaţi ai amiralului. Peste câteva ore, populaţia, descurajată din nou de acest ultim eşec, va cere sus şi tare predarea oraşului şi, chiar dacă n-o va cere, Gaspard de Coligny îşi dădea seama că trupele, la fel de demoralizate, nu vor mai rezista primului asalt şi vor deschide porţile oraşului şi ale Franţei. Asaltul nu se va lăsa aşteptat, semnalul va fi dat probabil de îndată ce se vor ivi zorile, său poate chiar acum, în toiul nopţii, când cei trei mii de oameni, mândri de a fi gâtuit trei sute de soldaţi, erau încă ameţiţi de acest succes. Ca pentru a confirma temerile lui Gaspard de Coligny, guvernatorul du Breuil, care se afla lângă el, strigă cu o voce înăbuşită: "Alarmă!" Şi cum amiralul se întoarse spre el, acesta îi arătă în şanţ o trupă neagră şi tăcută care se îndrepta spre poternă.

— Sunt prieteni ori duşmani? întrebă du Breuil în şoaptă.

— Tăcere! zise amiralul şi să fim în orice caz pregătiţi.

— Nu fac nici un zgomot, zise guvernatorul. Mi se pare totuşi că zăresc cai, dar nu se aude nici o potcoavă! Până şi pământul pare mut sub paşii lor! Aş spune că sunt într-adevăr nişte fantome!

Şi superstiţiosul du Breuil, pentru mai multă siguranţă, îşi făcu semnul crucii.

Coligny privea cu atenţie trupa neagră şi mută, fără teamă şi fără emoţie. Când aceştia nu mai fură decât la cincizeci de paşi, Coligny imită el însuşi strigătul vulturului. Îi răspunse ţipătul cucuvelei. Atunci amiralul, în culmea bucuriei, se năpusti spre corpul de gardă al poternei, dădu ordin să se deschidă de îndată şi, o sută de călăreţi învăluiţi şi ei şi caii lor, în largi mantii întunecate, intrară în oraş, la fel de tăcuţi. Atunci se băgă de seamă că toate copitele erau înfăşurate în bucăţi de pânză pline cu nisip. Datorită acestei soluţii, care nu le veni în minte decât atunci când văzuseră că celelalte două detaşamente fuseseră trădate de zgomot, a treia trupă a putut intra fără piedici în oraş. Cel care avuse această idee şi care comanda grupul nu era altul decât Gabriel.

Sigur că acest ajutor de o sută de oameni era destul de modest, dar ajungea totuşi ca să menţină timp de câteva zile două posturi ameninţate şi apoi era primul eveniment fericit după un asediu atât de plin de dezastre. Aşa că vestea făcu de îndată înconjurul oraşului. Uşile se deschiseră, ferestrele se luminară şi aplauze unanime îi primiră pe Gabriel şi călăreţii săi.

— Nu, nu bucurie! zise Gabriel, Gândiţi-vă la cei două sute de soldaţi care au pierit colo, jos!

Şi-şi scoase pălăria ca pentru a-i saluta pe cei morţi eroic, printre care se afla şi bravul Vaulpergues.

— Da, răspunse Coligny, să-i plângem şi să-i admirăm. Dar dumitale, domnule d'Exmès, cum să-ţi mulţumim?

Lasă-mă, cel puţin, prietene, să te strâng în braţele mele, căci ai salvat până acum de două ori Saint-Quentinul.

Dar Gabriel, strângându-i mâna, îi spuse:

— Domnule amiral, asta să mi-o spuneţi peste zece zile!

Capitolul XXXI Lista lui Arnauld du Thill

Era vremea ca lovitura să reuşească şi preţiosul ajutor să se apuce de treabă; căci începea să mijească de ziuă. Gabriel, zdrobit de oboseală, fu condus de către amiral la primărie ca să se odihnească şi el după patru zile de luptă. Odată ajuns acolo, Gabriel se aruncă, sfârşit de puteri, pe un pat şi adormi imediat.

Fu trezit pe la ceasurile patru după-amiază de Coligny care, intrând în camera sa, îi întrerupse acel somn întremător, de care bietul tânăr avea atâta nevoie. Duşmanul încercase în timpul zilei un asalt şi fusese respins cu vitejie; dar sigur că se pregătea un altul şi amiralul, care se călăuzise până atunci după sfaturile lui Gabriel, venise să i le ceară din nou.

Gabriel se dădu deci repede jos din pat şi fu gata să-l primească pe Coligny.

— Doar un cuvânt scutierului meu, domnule amiral, îi spuse el şi sunt la ordinele dumneavoastră.

— Aprobat, domnule viconte, răspunse Coligny. Fără dumneata, drapelul spaniol ar flutura acum pe această primărie, aşa că simte-te aici ca acasă.

Gabriel se duse la uşă şi-l chemă pe Martin-Guerre.

— Martin, îi şopti el, chiar ieri ţi-am spus că de acum încolo voi avea aceeaşi încredere în inteligenţă ta cum am în fidelitatea ta. Ca dovadă, uite, îţi şi dau o sarcină de îndeplinit.

Te vei duce de îndată la ambulanţa din cartierul d'Isle. Acolo vei întreba nu de doamna de Castro, ci de stareţa Benedictinelor, respectabila maica Monique; pe ea, numai pe ea, o vei ruga s-o înştiinţeze pe sora Benie, pricepi, pe sora Benie, că vicontelle d'Exmès, trimis de rege la Saint-Quentin, va fi acolo într-un ceas şi că o roagă să-l aştepte. Domnul de Coligny mai are încă treabă cu mine şi un interes de viaţă şi de moarte mă obligă să pun datoria înainte de orice. Du-te, să ştie cel puţin că inima mea e alături de a ei.

— Va şti, monseniore, zise Martin, care o şi luă din loc, lăsându-şi stăpânul un pic mai liniştit.

Zorindu-şi pasul, se grăbi către ambulanţa din foburgul d'Isle unde întrebă peste tot, cu mult zel, de maica Monique. I-o arătară pe stareţă.

— O, maică, îi spuse el, cât sunt de fericit că în sfârşit v-am găsit! Bietul meu stăpân ar fi fost atât de trist dacă nu mi-aş fi putut îndeplini sarcină faţă de dumneavoastră şi mai ales faţă de doamna de Castro...

— Cine eşti, prietene şi din partea cui vii? întrebă stareţa tot atât de surprinsă pe cât de supărată, văzând că taina încredinţată lui Gabriel fusese atât de prost păstrată de acesta.

— Vin din partea vicontelui d'Exmès, zise falsul Martin-Guerre,

Afectând simplitatea şi bonomia. Sper că-l cunoaşteţi pe vicontele d'Exmès! Tot oraşul îl cunoaşte!

— Sigur! zise stareţa, îl cunosc pe salvatorul nostru al tuturora. Ne-am şi rugat pentru el. Am avut cinstea să-l văd ieri şi contăm, după făgăduiala lui, să-l revăd astăzi.

— Se pregătea să vină, se pregătea să vină, răspunse Arnauld-Martin. Dar l-a reţinut domnul de Coligny, mai avea treabă cu el; în nerăbdarea sat m-a trimis înainte la dumnevoastră şi la doamna de Castro. Nu vă miraţi că rostesc acest nume. O veche fidelitate, dovedită de douăzeci de ori, îi îngăduie stăpânului meu să se încreadă în mine ca şi în el însuşi, aşa că n-are secrete faţă de loialul şi credinciosul său scutier. N-am, după cum au spus unii, spirit şi inteligenţă, decât pentru a-l iubi şi a-l apăra; dar acest instinct îl am cel puţin din plin şi nimeni nu poate să mi-l conteste, zău aşa.

— Bine, bine, spuse surâzând maica Monique. Aşadar domnul d'Exmès va veni...! Sora Benie doreşte neapărat să-l vadă ca să capete veşti de la regele care te-a trimis aici.

— Eh! Eh! zise Martin, râzând prosteşte, care l-a trimis la Saint-Quentin, dar nu la doamna Diana, presupun.

— Ce vrei să spui? zise stareţa.

— Spun, doamnă, că eu, care-l iubesc pe vicontele d'Exmès ca pe un stăpân şi totodată că pe un frate, sunt într-adevăr bucuros că dumneavoastră, o femeie atât de demnă şi atât de plină de autoritate, protejaţi dragostea monseniorului şi a doamnei de Castro...

— Dragostea doamnei de Castro? întrebă speriată stareţa.

— Sigur, doar doamna de Castro v-a mărturisit totul dumneavoastră, adevărata sa mamă şi prietenă.

— Mi-a vorbit vag despre nişte dureri adânci ale inimii, zise călugăriţa, dar despre această dragoste lumească, despre numele vicontelui, nu ştiam nimic, absolut nimic!

— Da, da, sigur acum negaţi... din modestie, zise Arnauld ridicându-şi capul cu un aer vinovat. De fapt, eu găsesc purtarea dumneavoastră foarte frumoasă şi în ce mă priveşte, vă sunt cât se poate de recunoscător. Cel puţin aţi procedat... curajos. "Ah!" v-aţi spus, "regele se opune iubirii dintre aceşti doi copii! Tatăl Dianei ar izbucni într-o mânie de temut dacă ar bănui că ei ar putea să se întâlnească. Ei bine, eu, femeie demnă, voi înfrunta majestatea regală şi autoritatea părintească şi voi oferi bieţilor îndrăgostiţi tot sprijinul; le voi protegui întâlnirile şi le voi reduce la tăcere remuşcările". E minunat, e măreţ ceea ce faceţi, înţelegeţi?

— Hristoase! Putu doar să spună, împreunându-şi mâinile de surpriză şi de groază, stareţa, inimă temătoare şi supusă. Un tată, un rege sfidat şi numele meu, viaţa mea amestecate în aceste intrigi amoroase!

— Iată, zise Arnauld, tocmai îl zăresc pe stăpânul meu care aleargă să vă mulţumească el însuşi pentru mijlocirea dumneavoastră şi să vă întrebe când şi cum va putea, graţie dumneavoastră, s-o revadă pe iubita sa adorată.

Gabriel sosea într-adevăr cu răsuflarea tăiată. Dar mai înainte ca el să se apropie, stareţa îl opri printr-un gest şi i se adresă cu demnitate:

— Nici un pas mai mult şi nici un cuvânt, domnule viconte. Ştiu acum de ce şi cu ce intenţii voiai să te apropii de doamna de Castro. Sper că nu nădăjduieşti că voi da o mână de ajutor proiectelor nedemne, mă tem, ale unui gentilom. Nu numai că nu mai trebuie şi nu mat vreau să te ascult, dar mă voi folosi de autoritatea mea pentru a-i refuza Dianei orice pretext de a te vedea şi de a te întâlni, ie la vorbitorul mânăstirii, ne la ambulanţă. E liberă, ştiu, nu s-a angajat în nici un fel; dar atâta timp cât va rămâne în acest aşezământ ales de ea, socot că e bine că protecţia mea să-i acopere onoarea şi nu dragostea.

Stareţa îl salută cu un aer glacial pe Gabriel, care rămăsese încremenit de uimire şi se retrase fără să-i mai asculte răspunsul şi fără să se întoarcă spre el o singură dată.

— Ce înseamnă asta? întrebă, după un moment de stupefacţie, tânărul pe presupusul său scutier.

— Nu ştiu mai mult decât dumneavoastră, monseniore; răspunse Arnauld, care dădu bucuriei lăuntrice masca uimirii. Matca stareţă m-a primit foarte prost, mi-a declarat că vă cunoaşte toate planurile, dar că trebuie să se opună şi să se alăture vederilor regelui şi că doamna Diana nu vă mai iubeşte, dacă v-a iubit vreodată...

— Diana nu mă mai iubeşte! strigă Gabriel pălind. Totuşi vreau s-o văd, vreau să-i dovedesc că nu sunt faţă de ea nici indiferent, nici vinovat. Ascultă, Martin, va trebui să mă ajuţi să am această discuţie.

— Monseniorul ştie, răspunse Arnuald umil, că sunt instrumentul devotat al voinţei sale şi că-l ascult în toate lucrurile, aşa cum mâna ascultă de cap. Voi depune toate eforturile, cum am făcut până acum, pentru ca monseniorul să aibă cu doamna de Castro discuţia pe care o doreşte.

Şi ticălosul îl urmă, ascunzându-şi în mantie rânjetul de satisfacţie.

Seara, când după rondul făcut la zidurile de apărare, falsul Martin-Guerre ajunse în odaia lui, scoase de la piept o hârtie pe care se apucă s-o citească cu un aer de însufleţită satisfacţie.

"Socoteala lui Arnauld du Thill domnului conetabil de Montmorency, începând din ziua în care am fost despărţit în mod brutal de monseniorul... (Această socoteală cuprindea atât serviciile publice, cât şi cele particulare.)

1. Pentru a-l fi sfătuit (fiind luat prizonier în ziua Sfântului Laurenţiu şi dus în faţa lui Philibert-Emmanuel) pe acest general să-l trimită îndărăt pe conetabil fără răscumpărare motivând că monseniorul nu va pricinui nici un fel de neplăceri spaniolilor cu spada sa, ci, dimpotrivă, le va aduce foloase prin părerile sale exprimate faţă de rege — cincizeci de scuzi.

2. Pentru a fi scăpat prin vicleană iscusinţă din tabără, unde mă ţineau prizonier şi a fi economisit astfel domnului conetabil cheltuieli de răscumpărare pe care acesta n-ar fi întârziat să le plătească cu generozitate ca să-şi regăsească un atât de preţios servitor — o sută de scuzi.

3. Pentru a fi condus cu dibăcie pe poteci neştiute, detaşamentul pe care vicontele d'Exmès îl aducea în ajutorul Saint-Quentinului şi domnului amiral de Coligny, nepotul preaiubit al domnului conetabil — douăzeci de livre..."

Se mai aflau de asemenea în nota jupânului Arnauld multe articole tot la fel de neruşinat de lacome ca şi acestea.

Spionul le citea mângâindu-şi barba. Când isprăvi lectură, luă o pană şi adăugă:

"Pentru a fi denunţat (intrând în serviciul numitului viconte d'Exmès, sub numele de Martin-Guerre) pe viconte stareţei Benedictinelor ca iubit al doamnei de Castro şi a fi despărţit astfel pentru multă vreme pe aceşti doi tineri aşa cum e şi interesul domnului conetabil — două sute de scuzi..."

— Treaba asta nu-i deloc scumpă, zise tare Arnauld. În concluzie, totalul e destul de frumuşel. Ne apropiem de o mie de livre şi, cu puţină imaginaţie, putem merge până la două mii; când le voi avea, pe legea mea, mă voi retrage din afaceri, mă voi însura, voi avea copii şi voi deveni epitropul parohiei în vreo provincie oarecare, realizându-mi astfel visul vieţii mele.

După care, fericit, Arnauld se culcă şi adormi legănat de aceste gânduri virtuoase.

A doua zi fu rugat de Gabriel să se ducă din nou s-o caute pe Diana şi bănuiţi, desigur, cam cum s-a achitat de această însărcinare. Gabriel se pregătea el însuşi să se ducă, dar către ceasul zece dimineaţa, duşmanul încercă un asalt furios şi tânărul fu nevoit să lase totul baltă şi să alerge la ziduri. Gabriel făcu minuni de vitejie, după obiceiul lui şi se purtă ca şi cum ar fi avut două vieţi de pierdut, nu una singură, când de fapt avea două vieţi de salvat.

Capitolul XXXII Teologie

Gabriel se întorcea de la asalt zdrobit de oboseală, alături de Gaspard de Coligny, când doi oameni, care trecură la trei paşi de el, rostiră, în discuţia lor, numele sorei Benie. Îl lăsă pe amiral şi, alergând după cei doi, îi întrebă cu nerăbdare dacă aveau veşti despre cea pe care tocmai o pomeniseră.

— Nu mai multe decât domnia-ta, căpitane, spuse unul dintre oameni, care nu era altul decât Jean Peuquoy. Într-adevăr, eu şi tovarăşul meu eram neliniştiţi, căci n-am văzut-o pe nobila şi viteaza fată toată ziua şi-mi spuneam că, totuşi, după o zi zbuciumată ca asta există destui sărmani răniţi care să aibă nevoie de îngrijirile şi de surâsul ei îngeresc. Dar vom afla în curând dacă este bolnavă; căci mâine seară este rândul meu să fac. de serviciu la ambulanţă; n-a lipsit niciodată până acum şi maicile sunt prea puţine la număr ca să se dispenseze de ea.

— Mulţumesc prietene, mulţumesc, zise Gabriel, strângând cu căldură mâna lui Jean Peuquoy, foarte surprins de o asemenea cinste.

Caspard de Coligny îl auzise pe Jean Peuquoy şi observase bucuria lui Gabriel. Când tânărul veni din nou lângă el, nu-i spuse totuşi nimic; dar odată intraţi în casă şi rămaşi singuri în odaia în care amiralul îşi avea hârtiile, Gaspard îi spuse lui Gabriel cu un surâs lin şi blând:

— Îi porţi, văd, acestei călugăriţe un viu interes, prietene?

— Acelaşi interes ca şi Jean Peuquoy, răspunse Gabriel roşind; acelaşi interes ca şi dumneavoastră, fără îndoială, domnule amiral, căci trebuie să fi observat că şi mine cât de mult le lipseşte răniţilor noştri, ce influenţă binefăcătoare exercită asupra lor şi asupra tuturor celor care luptă, cuvântul şi prezenţa sa.

— De ce vrei să mă înşeli, prietene? zise amiralul cu o undă de tristeţe. Ai atât de puţină încredere în mine încât încerci să mă minţi?

— Cum, domnule amiral... răspunse Gabriel din ce în ce mai încurcat, ce vă face să credeţi asta?

— Ştiu că sora Benie nu este alta decât doamna Diana de Castro, zise Coligny şi că o iubeşti pe doamna de Castro.

— Ştiţi asta...? strigă Gabriel în culmea uimirii.

— Cum să nu ştiu? zise amiralul. Conetabilul nu este unchiul meu? I se poate ascunde lui ceva la Curte? Doamna de Poitiers nu este urechea regelui şi domnul de Montmorency nu e stăpân pe inima doamnei de Poitiers? Cum în toată această afacere se ascund grave interese privind familia noastră, după cât se pare, am fost, fireşte, prevenit să am grijă şi să fiu gata să sprijin proiectele nobilei mele rubedenii. Nu pusesem piciorul nici de o zi în oraşul Saint-Quentin ca să-l apăr ori să mor, când unchiul meu m-a şi blagoslovit cu un trimis special. Curierul nu venea să mă informeze, cum am crezut la început nici despre mişcările duşmanului, nici despre planurile militare ale conetabilului. Nu. Trecuse prin mii de primejdii ca să mă înştiinţeze că la mânăstirea Benedictinelor din Saint-Quentin se ascunde, sub un nume fals, doamna Diana de Castro, fiica regelui şi că eu trebuie să-i supraveghez cu atenţie toate mişcările. Apoi, ieri, un emisar flămând, cumpărat cu aur de domnul de Montmorency, m-a chemat la poarta de sud. Am socotit că venea din partea unchiului meu ca să-mi dea curaj să ridic gloria neamului de Montmorency, umbrită de eşecul suferit, că regele adăugase, fără doar şi poate, alte ajutoare celor aduse de dumneata, Gabriel şi că în orice caz îmi va porunci mai curând să mor decât să predau Saint-Quentinul. Dar nici pomeneală de aşa ceva! Emisarul nu venea să-mi aducă acele cuvinte generoase care însufleţesc şi încurajează! Acel om mă înştiinţa doar ca vicontele d'Exmès, sosit în ajun între aceste ziduri sub pretextul de a se lupta şi muri aici, o iubea pe doamna de Castro, logodnica vărului meu François de Montmorency şi că revederea celor doi iubiţi putea primejdui marile ambiţii ale unchiului meu. Că, din fericire, sunt guvernatorul oraşului şi că e de datoria mea să fac uz de toată puterea ca să-i despart prin orice mijloace pe doamna Diana şi pe Gabriel d'Exmès, să mă opun mai ales oricărei întrevederi şi să contribui astfel la ridicarea şi la întărirea puterii familiei mele!

Toate astea fură spuse cu o amărăciune şi o tristeţe evidente. Dar Gabriel nu simţi decât lovitură dată speranţelor sale de dragoste.

— Aşadar, domnule, spuse el amiralului, cu o mânie surdă, dumneavoastră sunteţi cel care m-aţi denunţat superioarei Benedictinelor şi care, credincios instrucţiunilor unchiului, aţi socotit să-mi luaţi una câte una toate şansele care-mi puteau rămâne de a o regăsi şi revedea pe Diana?

— Nu ştii ce vorbeşti, tinere! strigă amiralul cu mânie. Dar te iert, zise el mai cu blândeţe, patima te orbeşte şi încă n-ai avut vreme să-l cunoşti pe Gaspard de Coligny.

Era în accentul acestor cuvinte atâta nobleţe şi bunătate, încât toate bănuielile lui Gabriel se risipiră şi-i fu ruşine de a le fi avut.

— Iertare! zise el întinzându-i mâna lui Gaspard. Cum să pot crede că aţi fost amestecat în asemenea intrigi? Iertare de mii de ori, domnule amiral!

— Fie, Gabriel! Nu, sigur, nu mă amestec în astfel de uneltiri, le dispreţuiesc şi-i dispreţuiesc pe cei care le pun la cale. Nu văd în asta gloria, ci ruşinea neamului meu! Cu atât mai mult sunt obligat să mă arăt sever faţă de mine însumi şi integru faţă de alţii, ca să răscumpăr greşelile celor apropiaţi mie.

— Da, zise Gabriel, ştiu că cinstea şi virtutea sălăşluiesc în domnia-voastră, domnule amiral şi vă cer încă o dată scuze de a vă fi vorbit că unuia dintre acei seniori de la Curtea noastră, fără lege şi credinţă, pe care am învăţat să-i dispreţuiesc şi să-i urăsc.

— Vai, spuse Coligny, mai curând ar trebui să-i plângi pe acei sărmani ambiţioşi, pe acei bieţi papistaşi orgolioşi. Gabriel, ar trebui să fii hughenot... Sunt sigur că până la urmă lupta cu o Curte coruptă va sfârşi prin a te aduce în rândurile noastre. Voi fi fericit să arunc eu, primul, în sufletul dumitale sămânţa revoltei...

— Ştiu, domnule amiral, zise Gabriel, că aparţineţi partidului reformaţilor şi am învăţat să stimez partidul acesta care este atât de persecutat. Totuşi, vedeţi, eu sunt un suflet slab şi simt că voi fi întotdeauna de aceeaşi credinţă de care va fi şi Diana.

— Ei bine, zise Gaspard de Coligny, cuprins de febră prozelitismului, ei bine, dacă doamna de Castro este de partea virtuţii şi a adevărului, ea este de aceeaşi credinţă că şi noi. Ştiu de asemenea şi ţi-o repet, că această Curte desfrânata cu care imprudentule! Ai intrat în luptă, te va învinge şi că ai să vrei să te răzbuni. Crezi că domnul de Montmorency, care a pus ochii pe fiica regelui pentru fiul său, o să consimtă să-ţi lase dumitale această partidă bogată?

— Poate că i-o voi disputa, zise Gabriel. Dacă regele îşi ţine angajamentele sacre luate faţă de mine...

— Regele şi angajamente sacre! zise amiralul. Angajamente sacre pentru cel care, după ce a poruncit Parlamentului să discute în faţa ui problema libertăţii conştiinţei, i-a ars pe rug pe Anne Dubourg şi pe Dufour!

— Nu spuneţi asta, domnule amiral, strigă Gabriel; nu-mi spuneţi că regele Henric al II-lea nu-şi va ţine făgăduiala solemnă pe care mi-a făcut-o; căci atunci nu numai credinţa mea se va răzvrăti, ci teamă mi-e că şi spadă. Nu voi deveni, hughenot, ci ucigaş.

— Nu, dacă devii hughenot, zise Gaspard de Coligny. Răzbunarea dumitale va fi mai cumplită, prietene. Ai să ne ajuţi cu curajul dumitale tânăr, cu devotamentul dumitale pătimaş, într-o operă de renovare care i se va părea regelui mai funestă poate decât o lovitură de pumnal. Gândeşte-te, Gabriel, că vrem să-i smulgem drepturile abuzive şi privilegiile monstruoase; gândeşte-te că nu numai în Biserică, ci şi în cârmuire dorim să aducem o reformă de temut. Ai putut vedea cât iubesc Franţa şi cum o slujesc. Ei bine, ţin cu reformaţii, pentru că văd în reformă măreţia şi viitorul patriei! Gabriel, Gabriel, dacă ai fi citit măcar o dată cărţile lui Luther, ai fi simţit cum acel spirit de libertate care se degajă din ele pune în dumneata un alt suflet şi-ţi deschide o altă viaţa.

— Viaţa mea e dragostea pentru Diana, răspunse Gabriel; sufletul meu are de îndeplinit o datorie sfântă pe care sper să mi-o îndeplinesc.

— Iubirea şi datoria unui bărbat! Eşti tânăr şi orb, prietene; deşi inima-mi sângerează, trebuie să-ţi spun totuşi că nenorocirea îţi va deschide ochii. Generozitatea şl puritatea dumitale îţi vor atrage multe necazuri la această Curte neruşinată şi rea, aşa cum copacii înalţi atrag pe vreme de furtună fulgerul. Vei reflecta atunci la ce ţi-am spus astăzi. Vei cunoaşte cărţile noastre, de exemplu aceasta, zise amiralul arătând spre volumul deschis de pe masă, pe care-l luă în mână. Vei înţelege aceste vorbe îndrăzneţe, dar drepte şi frumoase, pe care ni le adresează un om tânăr ca şi dumneata, consilier în Parlamentul din Bordeaux, care se numeşte Etienne de la Boétie[11]. Vei spune atunci că şi el în această carte — *Servitutea voluntară*: "Ce nenorocire sau ce viciu, să vezi un număr infinit de oameni, nu ascultând, ci slugărind; nu guvernaţi, ci tiranizaţi de unul singur şi nu de un Hercule, nici de un Samson, ci de o stârpitură şi cel mai adesea de cel mai laş şi mai papă-lapte din ţară, incapabil să-i vină de hac unei muieruşte..."

— Da, zise Gabriel, sunt în cartea asta nişte discursuri primejdioase şi îndrăzneţe care pur şi simplu te uimesc. Aveţi, dealtfel, dreptate, domnule amiral, e posibil ca într-o zi mânia să mă arunce în rândurile reformaţilor şi opresiunea să mă aşeze în partidul oprimaţilor. Dar, până atunci, vedeţi, viaţa mea este prea plină pentru ca aceste idei noi, pe care mi le înfăţişaţi, să prindă rădăcini şi am de făcut prea multe lucruri ca să am timpul să mă mai gândesc şi la cărţi.

Totuşi, Gaspard de Cofigny îşi susţinu cu căldură ideile care fermentau pe atunci ca un vin nou şi discuţia se prelungi multă vreme între tânărul pătimaş şi bărbatul potolit, unul încrezător şi exaltat, celălalt grav şi profund.

---

[11] *Etienne de la Boétie* (1530-1593), umanist francez, prieten cu Montaigne, care s-a ridicat împotriva tiraniei monarhice prin lucrările *Discurs despre servitutea voluntară* şi *Împotriva unuia*.

Dealtfel amiralul nu se înşela câtuşi de puţin în sumbrele sale previziuni şi nedreptăţile îndurate aveau, într-adevăr, să-l arunce pe Gabriel în rândurile reformaţilor.

Capitolul XXXIII Sora Benie

Era o seară de august senină şi nespus de frumoasă. Pe cerul de un albastru profund, presărat peste tot cu stele, luna nu se ridicase încă; dar noaptea misterioasă era şi mai încântătoare şi mai plină de farmec.

Această linişte dulce contrasta în mod ciudat cu mişcarea şi zarva de peste zi. Spaniolii dăduseră două asalturi consecutive. Fuseseră respinşi de două ori, lăsând în urmă numeroşi morţi şi răniţi şi dintr-o tabără şi din cealaltă. Numai că duşmanul avea rezerve puternice şi trupe proaspete pentru a le înlocui pe cele obosite. Aşa că Gabriel, mereu de veghe, se temea ca cele două asalturi de peste zi să nu fi avut alt scop decât să epuizeze forţele şi vigilenţa asediaţilor, pentru a pregăti un al treilea asalt nocturn. Totuşi ceasul de la Colegiu bătu zece şi nimic nu părea să confirme aceste bănuieli. Nici o luminiţă nu sclipea printre corturile spaniole. În tabără, ca şi în oraş, nu se auzea decât strigătul monoton al sentinelelor şi, ca şi oraşul, tabăra părea să se odihnească după luptele de peste zi.

Drept urmare, Gabriel, după un ultim rond în jurul meterezelor, socoti că poate să slăbească un moment această supraveghere permanentă a oraşului. Saint-Quentin, după sosirea tânărului, rezistase patru zile. Încă patru zile şi Gabriel şi-ar fi ţinut făgăduiala făcută regelui; urma ca şi regele să şi-o ţină pe a sa.

Gabriel porunci deci scutierului să-l urmeze, dar fără să-i spună unde se ducea. După insuccesul din ajun pe lângă maica superioară, începea să nu mai aibă încredere, dacă nu în fidelitatea, cel puţin în inteligenţa lui Martin-Guerre. Se feri deci să-i mai vorbească despre preţioasele informaţii pe care i le dăduse Jean Peuquoy şi falsul Martin-Guerre care credea că-şi însoţeşte stăpânul în rondul obişnuit, fu destul de uimit să-l vadă îndreptându-se spre bulevardul Reginei, unde fusese instalat spitalul provizoriu.

— Vă duceţi să vedeţi vreun rănit, monseniore? zise el.

— Stt! răspunse GabrieL ducându-şi degetul la buze.

Spitalul, în faţa căruia Gabriel şi Arnauld sosiră în acel moment,

Fusese plasat chiar lângă metereze, aproape de foburgul d'Isle, care era locul cel mai periculos şi, ca urmare, cel în care ajutoarele erau mai mult decât necesare. Spitalul fusese instalat într-o clădire mare care slujise, înainte de asediu, drept magazie de furaje, dar care fusese pusă de urgenţă la dispoziţia chirurgilor. Blândeţea nopţii de vară îngăduise doctorilor să lase deschisă uşa din mijloc ca să se primenească aerul. De pe treptele de jos ale unei galerii exterioare, la lumina lămpilor care ardeau fără încetare, Gabriel putu să arunce o privire în această sală a suferinţelor.

Spectacolul era groaznic. Ici şi colo se aflau câteva paturi însângerate, înjghebate în grabă; dar acest lux nu era acordat decât privilegiaţilor. Majoritatea răniţilor zăceau pe jos, pe saltele, cuverturi şi chiar pe paie. Gemete sfâşietoare şi plânsete chemau din toate părţile pe chirurgi care, cu tot zelul, nu-i puteau totuşi ajuta pe toţi. Tremurăturile febrei sau convulsiile agoniei îi răsuceau pe mindirul lor pe toţi aceşti nenorociţi; în câte un colţ, vedeai câte unul care nu mai striga, nu se mai mişca.

În faţa acestui dureros şi jalnic tablou, până şi inimile cele mai viteze îşi pierdeau tăria şi curajul; Arnauld du Thill începu să tremure, iar Gabriel păli. Dar, dintr-o dată, un surâs duios lumină chipul palid al tânărului. În mijlocul acestui infern plin de tot atâtea dureri cât

şi cel al lui Dante, se ivi dulcea Beatrice. Diana, sau mai curând sora Benie, trecea, senină şi melancolică, printre răniţi.

Niciodată nu i se păruse mai frumoasă lui Gabriel. Aurul, diamantele şi catifelele nu i se potriveau mai bine la serbările de la Curte, că rochia simplă de postav şi vălul alb în această mohorâtă ambulanţă. Cu profilul ei pur, cu mersul ei uşor, cu privirea mângâietoare, ai fi putut s-o socoţi însăşi mila coborâtă în acest loc ai suferinţei. Nimic nu era mai înduioşător decât să vezi această frumuseţe aleasă aplecându-se asupra acelor frunţi palide şi desfigurate de spaimă, această fiică de rege întinzând emoţionată mâna ei mică acelor soldaţi fără nume care se pregăteau să moară. Gabriel se gândi fără să vrea la Diana de Poitiers, ocupată fără îndoială, în acel moment, cu tot soiul de afaceri necurate şi cu iubiri neruşinate şi, izbit de acest contrast dintre cele două Diane, îşi zise că Dumnezeu dăruise fiicei virtutea pentru a răscumpăra greşelile mamei.

În vreme ce Gabriel, care nu era visător din fire, se lăsase în voia contemplaţiei şi comparaţiilor, fără să bage de seamă că timpul trecea, înlăuntrul ambulanţei se înstăpânise liniştea. Dealtfel era şi foarte târziu; chirurgii îşi terminaseră treaba mişcarea încetase de asemenea şi vaietele. Li se recomanda răniţilor linişte şi odihnă şi licorile adormitoare se adăugau acestor sfaturi. Se mai auzeau ici, colo gemete jalnice, dar strigătele acelea sfâşietoare de mai înainte încetaseră. Diana adresase bolnavilor Ultimele cuvinte de mângâiere şi-i îndemnase la odihnă şi la răbdare. Când îi văzu pe toţi oarecum liniştiţi, oftă îndelung şi se apropie de galeria exterioară ca să respire aerul curat al nopţii şi să-şi odihnească privirea, contemplând stelele albe. Se sprijini de un soi de balustradă de piatră şi privirea ei, ridicată spre cer, nu-l zări pe treptele de jos ale scării, la zece paşi de ea, pe Gabriel, care o privea în extaz.

O mişcare destul de bruscă a lui Martin-Guerre, care nu părea să împărtăşească această încântare, îl readuse pe îndrăgostitul nostru pe pământ.

— Martin, îi spuse el în şoaptă scutierului, vezi ce ocazie unică mi se oferă. Trebuie, vreau să profit şi să-i vorbesc, poate pentru ultima oară, doamnei Diana. Tu veghează să nu ne întrerupă nimeni şi fă de pază puţin mai încolo, rămânând totuşi cât mai aproape de mine. Du-te, credinciosul meu slujitor, du-te...

— Dar, monseniore, obiectă Martin, nu vă temeţi că maica superioară...

— Ea e probabil într-o altă sală, zise Gabriel. Şi apoi, n-are rost să mai şovăi când mă gândesc că s-ar putea să nu ne mai vedem niciodată.

Martin păru să se resemneze şi se îndreptă furios.

Gabriel se apropie de Diana chemând-o încetişor.

— Diana! Diana!

Fata tresări; dar ochii ei, care n-avuseră încă vreme să se obişnuiască cu întunericul, nu-l văzură de la început pe Gabriel.

— Cine mă strigă? zise ea; şi cine-mi spune astfel?

— Eu, răspunse Gabriel.

— Dumneata, domnule d'Exmès? Eşti într-adevăr dumneata? Şi ce vrei de la mine în acest loc şi la această oră? Dacă, aşa cum m-ai anunţat, îmi aduci veşti de la rege tatăl meu, ai întârziat şi ţi-ai ales prost locul şi momentul. Dealtfel, ştii prea bine că nu vreau să aud inimic de la dumneata. Ei bine, domnule d'Exmès, nu răspunzi? Nu m-ai înţeles? Taci? Ce înseamnă tăcerea asta, Gabriel?

— Gabriel! În sfârşit! strigă tânărul. Nu ţi-am răspuns, Diana, pentru că cuvintele tale reci mă îngheaţă şi fiindcă nu găsesc puterea să-ţi spun "doamnă" aşa cum spui tu "domnule".

— Nu-mi spune "doamnă" şi nu-mi mai spune nici Diana. Doamna de Castro nu mai există; în faţa dumitale se află sora Benie. Numeşte-mă "soră" şi eu îţi voi spune "frate".

— Cum? Ce spui? strigă Gabriel dându-se îndărăt înspăimântat. Să te numesc soră? De ce asta, Dumnezeule? De ce?

— Dar aşa-mi spune toată lumea. De ce ţi se pare atât de înfricoşător?

— Ai dreptate, iartă-mă, sunt nebun. Dar trebuie să mă obişnuiesc, da... mă voi obişnui... soră!

— Vezi? zise Diana surâzând cu tristeţe. Este dealtfel singurul nume care-mi convine cel mai bine; căci măcar că nu mi-am făcut încă legământul, nădăjduiesc, dacă voi obţine aprobarea regelui, să rămân pentru totdeauna aici. Nu cumva îmi aduci această aprobare, frate?

— Oh, făcu Gabriel cu durere şi reproş.

— Fii sigur, zise Diana, că nu există nici urmă de amărăciune în vorbele mele. Am suferit atâta printre oameni încât sunt nevoită să-mi caut un refugiu salvator. Nu ciuda mă face să procedez şi să vorbesc astfel, ci durerea.

Nu existau, în adevăr, în cuvintele Dianei decât durere şi tristeţe, în inima sa totuşi se amestecă în această tristeţe şi o undă de bucurie pe care nu şi-o putuse stăpâni la vederea lui Gabriel, a lui Gabriel pe care ea îl crezuse odinioară pierdut pentru dragostea ei şi pentru această lume şi pe care-l regăsea astăzi energic, puternic şi poate tandru. Aşa că, fără să vrea, coborî două sau trei trepte şi, atrasă ca de un magnet, se apropie de Gabriel.

— Ascultă, îi zise acesta, trebuie să punem capăt neînţelegerii care ne-a sfâşiat inimile. Nu mai pot să suport gândul că mă crezi indiferent, sau cine mai ştie? Că te urăsc! Această idee cumplită mă tulbură până şi în îndatorirea dificilă pe care o am de îndeplinit. Dar, hai puţin mai încolo... sper că nu ţi-ai pierdut încrederea în mine, nu-i aşa? Te rog, să ne îndepărtăm puţin din locul ăsta... Dacă nu putem fi văzuţi, putem fi auziţi şi ţin ca discuţia să nu ne fie tulburată.

Diana îl privi. Asemenea vorbe rostite de gura lui erau atotputernice asupra ei. Urcă din nou cele câteva trepte ca să vadă dacă în sala ambulanţei era totul în ordine, apoi coborî scara punându-şi cu încredere mâna în mâna gentilomului.

— Mulţumesc, îi spuse Gabriel, clipele sunt preţioase, căci mă tem că nu cumva maica stareţă, care acum îmi cunoaşte dragostea, să nu vină să ne întrerupă discuţia, serioasă şi curată ca şi afecţiunea mea pentru tine, Diana.

— De asta deci, după ce mi-a vorbit de sosirea şi de dorinţa ta de a discuta cu mine, maica Monique, înştiinţată desigur de careva despre trecutul pe care eu i l-am ascuns în parte, mărturisesc, m-a împiedicat timp de trei zile să ies din mânăstire şi ar fi vrut să mă oprească şi-n seara asta dacă nu mi-ar fi sosit rândul de veghe la ambulanţă şi n-aş fi ţinut cu tot. Dinadinsul să-mi îndeplinesc dureroasa îndatorire. Ah, Gabriel, oare nu fac râu c-o înşel pe această bundă şi venerabilă prietenă?

— Alături de mine, zise Gabriel cu melancolie, eşti ca şi alături de un frate; trebuie, vreau să-ţi vorbesc!

— Atunci vorbeşte, frate, zise Diana.

Frate! Acest cuvânt dureros şi încântător îi aminti lui Gabriel strania şi solemnă alternativă în care-l aruncase soarta şi-i izgoni pătimaşele gânduri pe care i le-ar fi putut deştepta în inimă noaptea solitară şi încântătoarea frumuseţe a iubitei.

— Diana, zise el cu voce fermă, a trebuit să te văd şi să-ţi vorbesc ca să-ţi fac două rugăminţi: una care ţine de trecut, cealaltă care e legată de viitor. Eşti bună şi generoasă! Diana şi le vei îndeplini pe amândouă faţă de un prieten expus în orice clipă morţii.

— Oh! Nu spune asta, strigă doamna de Castro, gata să se prăbuşească şi măsurându-şi, pierdută, dragostea cu spaimă pe care o încerca.

— Îţi spun asta, zise Gabriel, nu ca să te sperii, ci ca să nu refuzi o iertare şi o favoare. Iertare pentru acea spaimă şi acea durere pe care ţi le-a pricinuit nebunia mea, în ziua în care te-am văzut pentru ultima oară la Paris. Am aruncat în biata ta inimă spaimă şi dezolarea. Dar o descoperire cumplită făcută în ziua aceea şi pe care abia o mai puteam păstra în mine, mă umpluse de nebunie şi de disperare. Poate că-ţi mai aminteşti că după aceea am fost foarte bolnav, că boala putea să-mi zdruncine minţile sau să mă coste viaţa.

— Dacă-mi amintesc, Gabriel?

— Nu-mi mai spune Gabriel, te rog, spune-mi frate, ca mai adineauri! Acum am nevoie să aud acest cuvânt care la început m-a speriat.

— Cum doreşti... zise Diana, mirată.

Dar în acel moment., la cincizeci de paşi de ei se auzi zgomotul regulat, al unei trupe în marş şi sora Perne se strânse lângă el cu teamă.

— Cine vine? Dumnezeule! Or să ne vadă! zise ea.

— E patrula oamenilor noştri, zise Gabriel, destul de contrariat.

— Dar vor trece pe lângă noi, mă vor recunoaşte, mă vor striga... Oh! Lasă-mă să intru înainte de a se apropia; lasă-mă, te rog...

— Nu, e prea târziu, zise Gabriel, reţinând-o. Să fugi acuma ar însemna să te vadă, Vino încoace!

Şi, urmat de Diana care tremură, urcă în grabă o scară ascunsă de o balustradă de piatră care ducea chiar spre metereze. Acolo, o aşează pe Diana şi se aşează şi el între o gheretă nepăzită şi creneluri. Patrula trecu la douăzeci de paşi fără să-i vadă.

"Iată un punct prost apărat", îşi zise Gabriel, mereu cu gândul la un atac neaşteptat. Dar se reîntoarse repede spre Diana, încă agitată.

— Acum fii liniştită, îi zise ei; pericolul a trecut. Dar ascultă-mă, căci timpul trece şi eu am pe inima două greutăţi care mă apasă. Nu mi-ai spus că mi-ai iertat nebunia de atunci şi eu am purtat tot timpul povara asta grea a trecutului.

— Să-ţi iert năuceala şi disperarea? zise Diana, nu, frate, astea nu se iartă, se plâng şi se mângâie. Deşi nu voiam, plângeam; acum iată-mă revenită la judecată şi la viaţă şi resemnată să mă supun Domnului.

— Ah resemnarea nu-i destul, strigă Gabriel, trebuie să ai nădejde. Pentru asta am vrut să te văd. M-ai eliberat de remuşcările trecutului, îţi mulţumesc! Dar trebuie să-mi scoţi din suflet teama faţă de viitor. Tu eşti, vezi, unul dintre scopurile luminoase ale existenţei mele. Liniştit în ceea ce priveşte acest scop, vreau ca, îndreptându-mă către el, să nu fiu preocupat decât de primejdiile drumului; să fiu sigur că te găsesc la capătul acestui drum, cu un surâs trist dacă dau greş, vesel dacă reuşesc, dar în orice caz cu un surâs. Îţi cer să ai încredere în mine, căci taina care-mi determină acţiunile nu-mi aparţine; am jurat s-o păstrez şi dacă vreau să-mi ţin angajamentele faţa de mine, trebuie să le ţin şi pe cele care le-am luat faţă de alţii.

— Explică-te, zise Diana.

— Vezi bine că şovăi, răspunse Gabriel, pentru că mă gândesc la veşmântul pe care-l porţi, la cuvântul "soră" pe care-l rostesc şi mai ales la adâncul respect pe care ţi-l port; nu vreau să rostesc vreo vorbă care să deştepte amintirea copleşitoare sau iluzii prea primejdioase. Şi, totuşi, trebuie să-ţi spun că niciodată chipul tău adorat nu s-a şters din sufletul meu şi că nimic şi nimeni nu-l va putea şterge vreodată!

— Gabriel! îl întrerupse Diana încurcată şi totodată încântată.

— Ascultă-mă până la capăt, zise Gabriel. Ţi-o repet, nimeni şi nimic nu va şubrezi vreodată acest pătimaş... devotament pe care ţi l-am închinat şi orice s-ar întâmpla, te voi iubi întotdeauna. Până atunci, Diana, iată ce vreau să-ţi cer: lasă totul pe seama providenţei şi afecţiunii mele, fără să speri nimic, dar fără să deznădăjduieşti. Înţelege-mă bine, dacă mă poţi înţelege. Mi-ai spus altădată că mă iubeşti. Simt în mima mea că încă mă poţi iubi. Doresc să atenuez tot ceea ce ţi s-a părut dezolant în vorbele mele atunci când te-am părăsit la Luvru. Să nu ne amăgim cu închipuiri, dar nici să credem că totul s-a sfârşit pentru noi în lumea asta. Aşteaptă. În curând ori voi putea să-ţi spun: Diana, te iubesc, aminteşte-ţi de copilăria noastră şi de mărturisirile tale, trebuie să fii a mea, Diana şi prin toate mijloacele posibile, să obţinem de la rege consimţământul pentru unirea noastră, ori îţi voi spune: Soră, o soartă vitregă se opune iubirii noastre şi nu vrea să fim fericiţi; ceva peste puterile noastre se aşază între noi. Te dezleg de orice făgăduială. Eşti liberă. Dă-ţi viaţă altuia, nu vei fi nici învinuită, nici de plâns! Nu, până şi lacrimile vor fi atunci de prisos. Ne vom pleca deci capul fără un cuvânt şi ne vom accepta destinul inevitabil. Îmi vei fi întotdeauna scumpă şi sfânta; dar cele două fiinţe ale noastre care vor

putea să se îmbrăţişeze frăţeşte nu vor putea niciodată să se unească prin legătura sfântă a căsătoriei.

— Ce taină ciudată şi de temut! Nu se putu abţine să spună doamna de Castro, pierdută într-o îngândurare plină de spaime.

— Această taină nu ţi-o voi putea lămuri decât atunci. Până în ziua aceea vei scormoni în van prăpastia ei, soră. Până atunci, aşteaptă şi roagă-te. Îmi făgăduieşti să crezi în inima mea, să nu te mai hrăneşti cu. Gândul de a renunţa la lume ca să te îngropi într-o mânăstire? Îmi făgăduieşti să ai încredere în mine?

— Da, asta pot să ţi-o făgăduiesc, Gabriel. Dar de ce să mă

Reîntorc în lume, dacă nu voi putea fi alături de tine, la ce-mi va mai sluji viaţa din moment ce nu ţi-o pot închina? Totul în mine şi în jurul meu nu-i decât întuneric, Dumnezeule!

Diana, spuse Gabriel, cu glasul lui adânc şi solemn, am nevoie de această făgăduială ca să pot merge liniştit şi puternic pe drumul plin de primejdii pe care mi l-am ales, ca să fiu sigur că la capătul ui te voi găsi, liberă şi gata să mă primeşti...

— Bine, Gabriel. Te voi asculta, zise Diana.

— Îţi mulţumesc! strigă Gabriel. Acum viitorul îmi aparţine. Vrei să-mi dai o clipă mâna ca zălog al făgăduielii tale?

— Iat-o!

— Aşa! Acum sunt sigur că voi învinge, zise el pătimaş. Mi se pare că nimic nu mai stă în calea dorinţelor şi planurilor mele.

Dar, ca o îndoită dezminţire a acestui vis, chiar în acel moment se auziră câteva glasuri dinspre ambulanţă strigând-o pe sora Benie, iar dinspre şanţuri un zgomot uşor şi suspect ajunsese la urechile lui Gabriel.

— Mă caută, mă strigă! Dacă ne găsesc împreună? Adio, frate! Adio, Gabriel!

— Cu bine, Diana. Du-te! Eu rămân aici. Spune-le că ai ieşit ca să iei puţin aer! Pe curând şi-ţi mulţumesc încă o dată!

Diana se grăbi să coboare scara şi să iasă înaintea oamenilor cu torţe care-o strigau din toate părţile precedaţi de maică Monique. Cine oare îi deşteptase bănuielile superioarei prin insinuări ticăloase? Cine altul dacă nu Arnauld al nostru, amestecat, cu mutra cea mai cucernică, printre cei care-o căutau pe sora Benie? Nimeni n-avea un aer mai nevinovat ca acest ticălos, care se asemuia atât de bine cu bunul Martin-Guerre. Gabriel, liniştit, văzând-o pe Diana alături de sora Monique, tocmai se pregătea să părăsească şi el meterezele, când, dintr-o dată, o umbră se ridică în spatele său. Un om, un duşman, înarmat până-n dinţi, încălecase zidul. Să se năpustească asupra acestui ora. Să-l răstoarne c-o lovitură de sabie şi să strige cât îl ţinea gura: "Alarmă! Alarmă!", să se avânte spre scara proptită de zid, încărcată cu spanioli, fu pentru Gabriel o treabă de o clipă.

Gabriel nu se înşelase, duşmanul dăduse unul după altul două atacuri în timpul zilei ca să poată încerca mai sigur, în toiul nopţii, această tentativă. Dar providenţa sau, mai degrabă, dragostea îl adusese pe Gabriel acolo.

Înainte ca un alt duşman să-l urmeze pe platformă pe cel doborât, el apucă cu mâini viguroase capătul scării pe care stăteau ciucure asediatorii. Strigătele acestora, căzuţi grămadă la pământ, se amestecară cu strigătele lui Gabriel care şi chema întruna oamenii. Totuşi, la douăzeci de paşi mai încolo se şi ridicase o altă scară. Din fericire, Gabriel găsi un pietroi mare şi, primejdia dublându-i puterea, putu să-l ridice peste parapet, de unde nu mai avu altceva de făcut decât să izbească cu el în cea de a doua scară. Această greutate rupse scara în două şi nenorociţii aflaţi pe ea, loviţi de moarte ori ucişi, căzură în şanţuri înspăimântând cu vaietele lor pe camarazii care începură să ezite.

Strigătele lui Gabriel ajunseră în sfârşit la urechile sentinelelor; tobele sunară adunarea, toaca de la Colegiu începu să bată de zor.

Nu trecuseră nici cinci minute şi mai bine de o sută de oameni alergară lângă contele d'Exmès, gata să-i respingă, împreună cu el, pe asediatorii care cutezau să mai încerce, trăgând cu folos asupra celor din şanţuri şi care nu puteau răspunde focului archebuzelor.

Îndrăzneaţă lovitură a spaniolilor dăduse greş. Ar fi reuşit totuşi dacă punctul de atac ar fi fost lipsit de apărători, cum li se păruse a fi. Dar Gabriel, aflându-se acolo, le dejucase planul. Asediatorii nu mai aveau altceva de făcut decât să bată în retragere, ceea ce şi făcură foarte repede, lăsând în urmă un număr de morţi şi ducând cu ei un număr şi mai mare de răniţi.

Oraşul era încă o dată salvat şi încă o dată mulţumită lui Gabriel. Dar, ca făgăduiala făcută regelui să fie îndeplinită, oraşul trebuia să mai reziste încă patru zile.

Capitolul XXXIV O înfrângere victorioasă

Eşecul neaşteptat pe care-l suferiseră avu, pentru prima oară, efectul de a-i descuraja pe asediatori, care părură să înţeleagă că nu vor putea pune mâna pe oraş decât după ce vor fi zdrobit unul câte unu! Mijloacele de rezistenţă ce li se mai puteau opune. Deci, timp de trei zile, nu mai încercară un nou atac; dar toate bateriile lor bubuiau, toate obuzele explodau fără răgaz şi fără odihnă. Oamenii care apărau oraşul, însufleţiţi de un elan supraomenesc, li se păreau de neînvins, atacară zidurile şi zidurile fură mai puţin tari decât piepturile. Se prăbuşiră toate, şanţurile se umplură cu dărâmături, centura de apărare a oraşului căzu bucată cu bucată. Abia după patru zile de la atacul lor nocturn, spaniolii se hazardară în sfârşit la un nou asalt. Era cea de a opta zi şi ultima cerută de Henric al II-lea lui Gabriel. Dacă atacul duşmanilor eşua şi de data asta, tatăl său era salvat, odată cu oraşul dacă nu, toate greutăţile şi toate eforturile deveneau inutile, bătrânul, Diana şi Gabriel însuşi erau pierduţi.

Astfel că e imposibil de spus ce curaj furios desfăşură el în ziua aceea. N-ai fi crezut că poate exista atâta putere şi energie în sufletul şi-n trupul unui om. Nu vedea pericolele, nici moartea, nu se gândea decât la tatăl şi la logodnica sa, mergea împotriva suliţelor, în faţa gloanţelor şi ă ghiulelelor ca şi cum ar fi fost invulnerabil. O aşchie de piatră îl atinsese în coastă şi fierul unei lănci la frunte, dar nu-şi simţea rănile, părea beat de curaj; apărea alergând, izbind, însufleţind prin glasul şi exemplul lui. Îl vedeai pretutindeni unde era primejdia mai mare. Se lupta cât zece, cât douăzeci, cât o sută. Dar în această minunată exaltare, nu-i lipseau nici sângele rece; nici prudenţa. Dintr-o privire mai promptă decât fulgerul, zarea pericolul şi îndată se şi ivea acolo. Apoi, când asediatorii cedau, când francezii, electrizaţi de acest exemplu molipsitor, căpătau un avantaj vădit, repede Gabriel se ivea în alt loc ameninţat şi, fără să obosească, fără să deznădăjduiască, îşi reîncepea eroica misiune.

Asta dură şase ceasuri, de la unu până la şapte.

La ora şapte se lăsă noaptea şi spaniolii bătură în retragere din toate părţile. În spatele câtorva bucăţi de ziduri, cu câteva turnuri în ruine şi câţiva soldaţi ucişi sau răniţi, Saint-Quentinul îşi preluat râse încă cu o zi, poate chiar cu mai multe, glorioasa sa rezistenţă.

Când ultimul duşman se retrase Gabriel căzu în mâinile celor care-l înconjurau, sfârşit de oboseală şi de bucurie.

Îl purtară în triumf la primărie.

Rănile, dealtminteri, îi erau uşoare şi leşinul nu putea ţine prea mult. Când îşi reveni, amiralul de Coligny, radios, stătea alături de el.

— Domnule amiral, rosti Gabriel, n-am visat, nu-i aşa? Astăzi a avut loc un asalt teribil pe care noi l-am respins?

— Da, prietene şi în parte mulţumită dumitale, răspunse Gaspard.

— Şi cele opt zile pe care mi le-a cerut regele au trecut! strigă Gabriel. Oh, mulţumesc, mulţumesc, Doamne!

— Şi ca să te îmbărbătez, zise amiralul, îţi aduc ştiri minunate. Protejaţi de apărarea eroică a Saint-Quentinului, ai noştri organizează, după cât se pare, apărarea întregului teritoriu: unul dintre oamenii mei, care l-a putut vedea pe conetabil şi care a intrat în oraş în timpul tumultului de astăzi, mi-a dat cele mai îmbucurătoare speranţe. Domnul de Guise a sosit la Paris cu armata din Piemont şi, împreună cu cardinalul de Lorena, pregăteşte rezistenţa oraşelor şi a oamenilor. Saint-Quentinul, dezpopulat şi descoperit, nu va putea să mai reziste, dar opera lui şi a noastră a fost îndeplinită; Franţa e salvată, prietene. Da, în dosul credincioaselor noastre ziduri toţi se înarmează; nobilimea şi toate celelalte stări se ridică, recruţii dau năvală, două corpuri auxiliare germane au şi fost angajate. Când duşmanul va fi isprăvit cu noi şi asta nu poate să mai întârzie, va avea cu cine să vorbească. Franţa este salvată, Gabriel!

— Ah! Domnule amiral, nu ştiţi cât bine îmi faceţi! Îngăduiţi-mi, totuşi, o întrebare: nu e vorba de un sentiment deşart, de amor-propriu, mă cunoaşteţi prea bine acum ca să nu credeţi asta; la baza cererii mele se află un motiv mult mai serios şi mai grav. Domnule amiral, în două cuvinte: credeţi că prezenţa mea aici de opt zile încoace a contribuit într-o oarecare măsura la rezultatul fericit al apărării oraşului Saint-Quentin?

— În mod sigur, prietene! răspunse Gaspard cu o generoasă francheţe. În ziua sosirii dumitale, ai văzut, eram gata să mă plec în faţa răspunderii care îmi împovăra conştiinţa; aş fi înmânat eu însumi spaniolilor cheile acestei cetăţi pe care regele mi-o dăduse în pază. A doua zi, însă, a venit ajutorul dumitale, cei o sută de oameni care au ridicat moralul asediaţilor. Nu mai vorbesc de inspiratele sfaturi pe care le-ai dat geniştilor şi inginerilor noştri. Nu mai vorbesc de strălucitul curaj pe care l-ai avut întotdeauna şi de care ai dat dovadă la fiecare asalt. Dar acum patru zile, cine a ferit oraşul de atacul acela nocturn? Astăzi chiar, cine, cu o cutezanţă uluitoare, a prelungit o rezistenţă pe care eu însumi o credeam imposibilă? Dumneata, numai dumneata, prietene! Dealtfel soldaţii noştri nu te mai numesc decât "Căpitanul cinci-sute", Gabriel, ţi-o spun cu o bucurie sinceră şi o recunoştinţă profundă, eşti primul şi singurul salvator al acestui oraş şi, prin urmare, al Franţei!

— Oh, vă mulţumesc, domnule amiral, pentru cuvintele domniei-voastre tune şi indulgente. Dar, iertare, aţi voi să le repetaţi şi în faţa majestăţii-sale?

— Nu este numai dorinţa, ci şi datoria mea; şi ştii că, în privinţa datoriei, Gaspard de Colijjny nu dă înapoi niciodată.

— Ce fericire! Şi cât va voi rămâne de obligat, domnule amiral! Dar mai am o rugăminte: să nu vorbiţi nimănui, vă rog, nici chiar domnului conetabil, ba mai ales domnului conetabil, de ceea ce am făcut ca să vă ajut în glorioasa domniei-voastre sarcină. Doar regele singur s-o ştie. Majestatea-sa va vedea din asta că nu m-am străduit pentru glorie, ci doar pentru a-mi ţine un angajament faţă de persoana să; regele are posibilitatea să mă răsplătească, dacă doreşte, cu ceva mult mai de pieţ, pentru mine decât toate onorurile şi demnităţile regatului său. Da, domnule amiral, fie ca acest preţ să-mi fie acordat şi datoria lui Henric al II-lea faţă de mine va fi astfel însutit plătită.

— Recompensa trebuie într-adevăr să fie magnifică, zise amiralul. Să dea Domnul că recunoştinţa regelui să nu te lipsească de ea. Eu voi face aşa cum vrei, Gabriel şi, oricât m-ar costa să tac în legătură cu meritele dumitale, fiindcă mi-o ceri, voi tăcea.

— Ah! strigă Gabriel, e multă vreme de când n-am gustat o linişte asemănătoare cu cea pe care o încerc în acest moment. Cât este de bine să nădăjduieşti şi să crezi în viitor! Acum mă voi îndrepta şi mai bucuros spre ziduri, mă voi bate cu inima uşoară şi mi se va părea că voi fi de neînvins. Vor îndrăzni oare fierul sau plumbul să atingă un om care speră?

— Nu fi chiar atât de încrezător, zise surâzând Coligny. Pot să-ţi spun în mod sigur că această siguranţă în victorie te va trăda. Oraşul este aproape deschis, câteva lovituri de tun vor dărâma ultimele bucăţi de ziduri şi ultimele rămăşiţe ale turnurilor. În plus, nu ne

mai rămân deloc braţe sănătoase, iar soldaţii care au înlocuit până acum, cu atâta bravură, zidurile, ne lipsesc. Asaltul apropiat îl va face pe inamic stăpân pe oraş, să nu ne mai făurim iluzii în legătură cu asta.

— Dar domnul de Guise nu ne poate trimite ajutoare de la Paris? întrebă vicontele d'Exmès.

— Domnul de Guise, răspunse Gaspard, nu-şi va expune preţioasele sale rezerve pentru un oraş pe trei sferturi cucerit şi bine face. Să-şi păstreze oamenii în inima Franţei, acolo sunt ei necesari. Saint-Quentin este sacrificat. A rezistat destulă vreme. Slavă domnului! Nu-i mai rămâne decât să cadă în mod nobil şi noi vom încerca să-l ajutăm, nu-i aşa, Gabriel? Triumful spaniolilor în faţa oraşului Saint-Quentin trebuie să-i coste mai mult decât o înfrângere. Acum nu ne mai batem ca să ne salvăm, ci ca să ne luptăm.

— Da, de plăcere, de lux, zise cu bucurie Gabriel, plăcere de eroi, domnule amiral, lux demn de domnia-voastră! Ei bine! Fie, să ne distrăm ţinând oraşul încă două-trei zile, chiar patru dacă putem. Să-i ţinem în loc pe Filip al II-lea, pe Philibert-Emmanuel, Spania, Anglia şi Flandra, în faţa unui morman de dărâmături. Asta ar însemna, pentru domnul de Guise, încă puţină vreme câştigată, iar pentru noi un spectacol destul de amuzant. Ce spuneţi?

— Spun, prietene, că faci o glumă bună şi că până şi în jocul dumitale e ceva plin de măreţie.

Întâmplarea veni în ajutorul dorinţei lui Coligny şi Gabriel. Într-adevăr, Filip al II-lea şi generalul său Philibert-Emmanuel, furioşi de a fi opriţi atâta vreme în faţa unui oraş şi de a fi dat zece asalturi în zadar, nu mai voiră să-l încerce pe al unsprezecelea fără a fi siguri de data asta de victorie. Aşa cum făcuseră şi mai înainte, lăsară să treacă trei zile fără să atace şi-şi înlocuiră soldaţii prin tunuri, pentru că, hotărât, în eroica cetate zidurile erau mai puţin dure decât inimile.

În timpul celor trei zile, amiralul şi vicontele d'Exmès porunciră să se repare, atât pe cât era posibil, stricăciunile. Dar, din nenorocire, braţele lipseau. La 26 august, la amiază, nu mai rămăsese în picioare o singură bucată de zid. Casele se văzură fără apărare, ca într-un oraş deschis şi soldaţii erau atât de rari încât nu mai putură să alcătuiască nici măcar o linie de front în punctele principale. Până şi Gabriel fu obligat să accepte situaţia; înainte ca semnalul asaltului să se fi dat, oraşul era ca şi luat. Nu însă prin breşa pe care o apăra Gabriel. Acolo, împreună cu el, se aflau domnul de Breuile, Jean Peuquoy şi toţi trei se străduiră atâta şi făcură atâtea acte minunate de curaj încât îi respinseră de trei ori pe asediatori. Gabriel, mai ales. Lupta ca un nebun şi Jean Peuquoy se minuna atâta de loviturile zdravene de spadă pe care îl vedea împărţindu-le în dreapta şi-n stânga, încât era cât pe ce să fie el însuşi ucis din pricina neatenţiei şi Gabriel fu obligat în două rânduri să salveze viaţa admiratorului său.

Aşa că acesta jură pe loc vicontelui credinţă şi devotament veşnic. Strigă chiar, în entuziasmul său, că regretă prea puţin oraşul său natal pentru că avea de venerat şi de îndrăgit pe Gabriel că Saint-Quentin, e adevărat, îi dăduse viaţa, dar că vicontele d'Exmès i-o apărase!

Cu toate aceste eforturi generoase, oraşul nu mai putea în nici un caz să mai reziste: zidurile sale nu mai erau decât o spărtură de la un cap la altul şi Gabriel, du Breuil şi Jean Peuquoy se mai băteau încă, atunci când, în spatele lor, duşmanii se şi năpustiseră pe străzile oraşului.

Dar viteaza cetate nu cedă în fata forţei decât după şaptesprezece zile şi după cel de al nouăsprezecelea asalt. Trecuseră douăsprezece zile de când sosise Gabriel şi-şi întrecuse făgăduiala făcută regelui cu de două ori câte patruzeci şi opt de ore!

Capitolul xxxv Arnauld du Thill face din nou mici afaceri

În primul moment jaful şi măcelul bântuiră oraşul. Dar Philibert dădu ordine severe, porunci să înceteze prădăciunile şi, fiindu-i adus amiralul de Coligny, îl lăudă pe faţă.

— Eu nu pedepsesc bravură şi oraşul Saint-Quentin nu va fi tratat mai aspru decât dacă s-ar fi predat în ziua în care ne-am început asediul.

Şi învingătorul, la fel de generos ca şi învinsul, îi îngădui amiralului să discute cu el condiţiile pe care urma să i le pună.

Saint-Quentin era declarat, fireşte, oraş spaniol; dar acei dintre locuitorii săi care nu voiau să accepte dominaţia străină puteau să se retragă, părăsindu-şi totodată casele. Toţi, dealtfel, soldaţi şi burghezi, urmau să rămână liberi; Philibert nu reţinea decât cincizeci de prizonieri, indiferent de vârstă, sex şi condiţie socială, la alegerea lui sau a căpitanilor săi, în vederea răscumpărării, ca să poată plăti astfel solda întârziată a trupelor.

Bunurile şi persoanele celorlalţi urmau să fie respectate şi Philibert îşi luă angajamentul să prevină orice dezordine. Îi făcea, în concluzie, lui Coligny, care-şi epuizase toate resursele personale în acest asediu, hatârul de a nu-i cere bani. Amiralul va fi liber, chiar de a doua zi, să-şi întâlnească la Paris unchiul, pe conetabilul de Montmorency, care, după ziua Sfântului Laurenţiu, nu găsise învingători la fel de dezinteresaţi şi care urma să furnizeze o răscumpărare serioasă, ce trebuia plătită, bineînţeles, într-un fel sau altul de către Franţa. Dar Philibert-Emmanuel ţinea la cinstea de a deveni prietenul lui Gaspard şi nu voia răscumpărare pentru libertatea acestuia. Cheltuielile de război urmau să fie suportate de principalii lui locotenenţi de cei mai bogaţi dintre burghezi.

Aceste hotărâri, care dovedeau mai multă blândeţe decât era de aşteptat, fură acceptate cu supunere de Coligny şi cu o bucurie amestecată cu o oarecare teamă de către locuitori. Pe cine avea să cadă alegerea de temut a lui Philibert-Emmanuel şi a alor săi? Asta aveau s-o afle a doua zi, aşa că, în ziua aceea, cei mai mândri deveniră cei mai umili; iar cei mai bogaţi îşi strigară sus şi tare sărăcia.

Arnauld du Thill, traficant la fel de activ pe cât de ingenios, îşi petrecuse noaptea gândindu-se la afacerile sale şi descoperi o combinaţie care putea deveni destul de rentabilă. Se îmbrăcă deci cât mai luxos cu putinţă şi se duse dis-de-dimineaţă să se plimbe mândru pe străzile înţesate cu învingători de toate naţiile: germani, englezi, spanioli etc.

"Ce turn Babel!" îşi spuse Arnauld îngrijorat, neauzind decât cuvinte străine. "Cu cele câteva vorbe englezeşti pe care le ştiu, nu voi putea niciodată să mă înţeleg cu vreunul din aceşti stâlcitori de limbă, Unii spun: *"Carajo!"*, alţii, *"Goddam!"*, alţii *"Tausend saperment"* şi nici unul..."

— Maţe-fripte, haimana, stai pe loc! strigă în acel moment în spatele lui Arnauld o voce destul de puternică.

Arnauld se întoarse spre cel care, cu tot accentul englezesc pronunţat, părea totuşi să posede până în străfunduri fâneţele limbii franceze.

Era un găligan înalt, cu chip palid şi plete roşii, care părea pe cât de cutezător ca ostaş, pe atât de tâmpit ca om. Arnauld du Thill îşi dădu seama de la prima aruncătură de ochi că avea de a face cu un englez.

— Cu ce vă pot fi de folos? întrebă el.

— Te fac prizonier, iată cu ce-mi poţi fi de folos, răspunse ostaşul, care-şi împodobi la rându-i limbajul, imitându-l, ca să se facă mai bine înţeles de interlocutorul său.

— De ce, zise el, să mă iei prizonier pe mine şi nu pe altul? De ce nu mai curând pe ţesătorul ăla care trece, de pildă?

— Pentru că tu eşti mai bine înţolit decât. El, răspunse englezul.

— Mda, zise Arnauld şi cu ce drept mă arestezi, mă rog, dumneata, un simplu arcaş, după cât se pare?

— Oh, n-o fac de capul meu, zise englezul, ci în numele stăpânului meu, lordul Grey, care-i comandă pe arcaşii englezi şi căruia ducele Philibert-Emmanuel i-a acordat, pentru contribuţia lui la luptă, dreptul de a lua trei prizonieri, dintre care doi nobili şi unul burghez, de pe urma cărora vrea să obţină o răscumpărare cât mai mare. Or, stăpânul meu, care nu mă ştie nici ciung, nici orb, mi-a poruncit s-o şterg la vânătoare şi să-i fac rost de trei prizonieri de preţ. Tu eşti cel mai bun vânat pe care l-am întâlnit şi te voi face pachet, domnule burghez.

— E cam mare cinstea pentru un biet scutier, răspunse cu modestie Arnauld. Stăpânul tău o să-mi dea mâncare bună?

— Secătură, crezi c-o să-ţi dea multă vreme de mâncare? zise arcaşul.

— Păi, cred că până când o să binevoiască să-mi redea libertatea, zise Arnauld, că doar n-o să mă lase să mor de foame.

— Hm! Făcu arcaşul, oare să fi luat într-adevăr un biet lup drept o vulpe cu blană scumpă?

— Mă tem că da, jupâne arcaş, zise Arnauld şi dacă lordul Grey, stăpânul dumitale, ţi-a făgăduit o răsplată pentru capturile pe care ai să i le aduci, mă tem că singura răsplată pe care o vei obţine pentru mine vor fi douăzeci ori treizeci de lovituri de baston. Asta nu ţi-am spus-o ca să te dezgust, ci dimpotrivă, te sfătuiesc să încerci.

— Drace, s-ar putea să ai dreptate! spuse englezul, observând privirea maliţioasă a lui Arnauld, s-ar putea ca din pricina ta să pierd ceea ce lordul Grey mi-a făgăduit şi anume o liră pentru fiecare sută pe care-o va obţine de la prinşii mei.

"Iată omul care-mi trebuie", gândi Arnauld.

— Hei! zise el cu glas tare, amice inamic, dacă te-aş ajuta să pui mâna pe o pradă bogată, pe un prizonier care ar preţui, de exemplu, zece mii de livre, ai fi omul care să arăţi un pic de recunoştinţă faţă de mine, spune?

— Zece mii de livre! strigă englezul; sunt rari prizonierii care să preţuiască atâta! Mi-ar reveni, partea mea o sută de livre!

— Da, dar va trebui să-i dai cincizeci prietenului care te va ajuta. E drept, nu?

— Ei bine, fie! spuse arcaşul lordului Grey după un minut de şovăială, hai du-mă de îndată la omul acela şi spune-mi numele lui.

— Nu vom merge prea departe ca să-l găsim, zise Arnauld, să facem câtva paşi încoace. Aşteaptă, nu vreau să mă arăt împreună cu dumneata în piaţă. Lasă-mă să mă ascund în dosul acestei case. Haide, ia-o înainte. Vezi în balconul primăriei un gentilom care discuta cu un burghez?

— Îl văd, zise englezul, ăsta-i omul meu?

— E omul nostru.

— Şi se numeşte?

— Vicontele d'Exmès.

— Ah! Într-adevăr, zise arcaşul, e vicontele d'Exmès. Se vorbea frumos despre el în tabără. E tot atât de bogat pe cât de brav?

— Răspund de el.

— Îl cunoşti cât se poate de bine, jupâne?

— Drace, sunt scutierul lui.

— Ah, Iudă, nu se putu împiedica să zică arcaşul.

— Nu, răspunse liniştit Arnauld, căci Iuda s-a spânzurat, pe când eu n-am de gând.

— Poate că ai să scapi de pedeapsă, zise englezul, care era glumeţ de felul lui.

— Dar, ia stai, zise Arnauld, îţi ţii învoiala, da ori ba?

— O ţin, spuse englezul. Îl voi conduce pe stăpânul tău la milordul Grey. Ai să-mi arăţi apoi un alt nobil şi câţiva burghezi bogaţi, dacă ştii...

— Cunosc la acelaşi preţ: juma-juma!

— Fie, negustor al satanei.

— Ca şi tine, zise Arnauld. Ah! Să nu te pună dracu să trişezi! Ticăloşii trebuie să se înţeleagă între ei. Stăpân-tu plăteşte bani peşin?

— Peşin şi înainte, vino cu mine la milordul Grey, sub motiv că-l însoţeşti pe vicontele d'Exmès, îmi voi încasa răsplata şi-ţi voi da pe loc partea. Iar tu, recunoscător, mă vei ajuta să-mi găsesc a doua şi a treia captură, nu-i aşa?

— Vom vedea, zise Arnauld, să ne ocupăm mai întâi de prima.

— Ascultă, stăpânul tău e prea aspru în timp de război ca să nu fie blând în timp de pace; du-te, peste două minute şi aşează-te în spatele lui, vei vedea dacă-mi cunosc sau nu meseria.

Arnauld îl părăsi într-adevăr pe demnul său acolit, intră în primărie şi, cu chipul lui de două ori făţarnic, intră în odaia în care Gahriel discuta cu Jean Peuquoy şi-l întrebă dacă n-avea nevoie de el. Încă mai vorbea când intră arcaşul. Englezul se duse drept la viconte care-l privi cu surpriză.

— Am cinstea să-i vorbesc monseniorului viconte d'Exmès? întrebă arcaşul cu o privire pe care o aruncă de obicei negustorul mărfii sale.

— Sunt vicontele d'Exmès, într-adevăr, răspunse Gabriel din ce în ce mai mirat; ce vrei de la mine?

— Sabia dumneavoastră, monseniore, spuse arcaşul înclinându-se până la pământ.

— Ţie! strigă Gabriel dându-se înapoi cu un gest de un inexprimabil dispreţ.

— În numele lordului Grey, stăpânul meu, monseniore, zise arcaşul, care nu era mândru din fire. Faceţi parte dintre cei cincizeci de prizonieri pe care monseniorul amiral trebuie să-i remită învingătorului. N-aş fi voit, bietul de mine, să fiu silit să vă anunţ această veste neplăcută.

— N-ai fi voit! zise Gabriel; dar lordul Grey, un gentilom şi- ar fi putut asuma sarcina să-mi ceară el însuşi spadă. Lui am să i-o dau, pricepi?

— Cum doriţi monseniore.

— Îmi place să cred că stăpânul tău vrea să mă răscumpere?

— Oh, sigur, monseniore, zise cu grabă arcaşul.

— Te urmez, răspunse Gabriel.

— Dar este o ticăloşie, strigă Jean Peuquoy, N-aveţi dreptul să cedaţi astfel monseniore. Opuneţi-vă, nu sunteţi din Saint-Quentin. Nu sunteţi din oraş!

— Jupânul Jean Peuquoy are dreptate, zise Arnauld du Thill cu ardoare, arătându-i-l printr-un semn furiş, arcaşului, pe burghez, monseniorul nu este din Saint-Quentin şi jupânul Jean Peuquoy ştie asta. Căci stă aici de aproape patruzeci de ani! Şi e sindic al breslei sale; şi căpitan al companiei de arcaşi! Ce ai de răspuns la asta, englezule?

— Am de răspuns, zise englezul, care pricepuse, că dacă jupânul Jean Peuquoy se află aici, am ordin să-l arestez, căci el se află pe lista mea.

— Eu! strigă demnul burghez.

— Dumneata însuţi, jupâne, răspunse arcaşul.

Peuquoy îl privi întrebător pe Gabriel.

— Vai, jupâne Jean, spuse oftând fără voie vicontele d'Exmès, cred că cel mai bine este ca, după ce ne-am făcut datoria de soldaţi în timpul luptei, să acceptăm dreptul învingătorului, odată ce bătălia s-a isprăvit. Să ne resemnăm, jupâne Jean Peuquoy.

— Să-l urmez pe omul ăsta? întrebă Peuquoy.

— Sigur! Şi, în această încercare, sunt fericit că n-am fost despărţit de dumneata.

— E drept, monseniore! zise Jean Peuquoy mişcat; sunteţi într-adevăr bun. Dacă un căpitan mare şi viteaz ca domnia-voastră îşi acceptă soarta, un burghez amărât ca mine să mai murmure? Haidem, ticălosule, zise el adresându-se arcaşului: sunt prizonierul stăpânului tău.

— Şi mă veţi urma la lordul Grey, zise arcaşul, unde veţi rămâne, până veţi face rost de răscumpărare mare?

— Unde vom rămâne pentru totdeauna, diavole! strigă Jean Peuquoy. Englezul de stăpân-tu nu va afla niciodată culoarea scuzilor mei! Va trebui să-mi dea de mâncare dacă e creştin, până în ultima mea zi şi află că eu mănânc zdravăn, te previn...

Arcaşul îi aruncă o privire speriată lui Arnauld du Thill, dar acesta îl linişti printr-un semn şi i-l arătă pe Gabriel care râdea de glumă prietenului său. Englezul pricepu glumă şi începu să râdă şi el cu înţelegere.

— Aşadar, zise el, monseniore şi dumneata, jupâne, vreau să...

— Condu-ne la locuinţa lordului Grey, îl întrerupse Gabriel cu trufie şi ne vom înţelege cu stăpânul tău.

— La voia monseniorului, zise umil arcaşul. Şi, mergând înaintea celor doi, având grijă chiar să se tragă mai la o parte, îi conduse la lordul Grey. Arnauld du Thill îi urmă de la distantă.

Lordul Grey era un soldat flegmatic şi greoi şi plicticos, pentru care războiul era o afacere şi care era foarte supărat de a nu fi fost plătit, el şi trupă să, decât din răscumpărarea a trei amărâţi de prizonieri. Îi primi deci pe Gabriel şi pe Jean Peuquoy cu o demnitate rece.

— Ah! Am avantajul de a-l avea prizonier pe vicontele d'Exmès! spuse el, privindu-l pe Gabriel cu curiozitate. Ne-aţi dat destul de frică, domnule şi dacă v-aş cere drept răsplată ceea ce l-aţi făcut pe Filip al II-lea să piardă, cred că regele Henric s-ar ruina.

— Am făcut ce-am putut, zise simplu Gabriel.

— Strădania dumneavoastră vă face cinste şi vă felicit, zise lordul Grey. Dar nu despre asta e vorba. Soarta războiului, măcar că dumneavoastră aţi săvârşit minuni ca s-o schimbaţi, v-a adus în puterea mea, pe domnia-voastră şi viteaza domniei-voastre spadă. Oh! Păstraţi-o, domnule, păstraţi-o, adaugă el, văzând că Gabriel se pregătea să i-o dea. Dar, pentru a răscumpăra dreptul de a vă sluji de ea, ce-aţi putea sacrifica? Ştiu că, din nenorocire, bravură şi bogăţia nu fac casă bună. Cinci mii de scuzi, domnule, vi se pare un preţ convenabil pentru libertatea dumneavoastră?

— Nu milord, zise Gabriel.

— Nu? Vi se pare prea scump? zise lordul Grey. Ah? Blestematul ăsta de război! Haide, fie patru mii de scuzi; nu-i prea mult, să mă bată Dumnezeu!

— Nu-i destul, milord, răspunse cu răceală Gabriel.

— Cum, domnule, ce spuneţi? strigă englezul.

— Spun, zise Gabriel, că nu m-aţi înţeles. M-aţi întrebat dacă cinci mii de scuzi mi s-ar părea o răscumpărare convenabilă şi eu v-am răspuns că nu, căci, după părerea mea, preţuiesc dublu, domnule.

— Foarte bine, răspunse englezul; de fapt, regele dumneavoastră ar putea foarte bine să dea suma asta pentru a păstra un asemenea viteaz.

— Nădăjduiesc să n-am nevoie să recurg la rege, spuse Gabriel, averea mea personală îmi va permite, cred, să fac faţă acestei cheltuieli neprevăzute şi să mă achit fată de dumneavoastră.

— Din ce în ce mai bine. Zise lordul Grey, puţin surprins. Deci, în situaţia asta, îmi datoraţi zece mii de scuzi şi, iertare, pe când plata?

— Înţelegeţi, zise Gabriel, că n-am adus cu mine suma asta într-un oraş asediat; pe de altă parte, veniturile domnului de Coligny şi ale prietenilor săi, ca şi ale mele sunt foarte restrânse aici. Dar, dacă-mi acordaţi puţin timp, pot cere de la Paris...

— Foarte bine! zise lordul Grey, la nevoie mă voi mulţumi şi cu cuvântul dumneavoastră, care valorează aur. Dar cum afacerile sunt afaceri şi cum dezbinarea dintre trupele noastre şi cele spaniole mă va obliga poate să mă reîntorc în Anglia, nu vă veţi supăra dacă, până la plata sumei cuvenite, vă voi reţine, nu în acest oraş spaniol, Saint-Quentin, pe care sunt nevoit să-l părăsesc ci la Calais, care este oraş englez şi unde cumnatul meu, lordul Wentworth, este guvernator. Acest aranjament vă convine?

— De minune, zise Gabriel, căruia un surâs amar îi înflori pe buzele palide; v-aş cere doar îngăduinţa să-l trimit la, Paris pe scutierul meu ca să procure banii cu scopul ca această captivitate a mea şi încrederea dumneavoastră să n-aibă de suferit din pricina unei prea lungi întârzieri.

— Nimic mai drept, zise lordul Grey; până vine omul dumneavoastră, fiţi convins că veţi fi tratat de cumnatul meu cu toată cinstea. Veţi avea, la Calais, toată libertatea posibilă, cu atât mai mult cu cât oraşul este fortificat şi închis; lordul Wentworth vă va primi cum se cuvine, căci îi place să mănânce bine şi să petreacă mai mult decât ar trebui. Dar asta-i treaba lui, fiindcă nevastă-sa, sora mea, a murit, sărmana. Vreau doar să vă dau a înţelege că nu vă veţi plictisi.

Gabriel se înclină fără să răspundă.

— Şi acum, dumneata, zise lordul Grey, adresându-se lui Jean Peuquoy, care căscase de mai multe ori gura şi ochii, în semn de admiraţie, în timpul scenei precedente, dumneata, pe câte văd, eşti burghez. Care ţi-e numele?

— Jean Peuquoy, milord.

— Ei bine, Jean Peuquoy, ce răscumpărare crezi că-ţi pot cere?

— Oh, eu vreau să mă tocmesc, monseniore. Negustor contra negustor, cum se spune. Puteţi să încruntaţi din sprâncene cât vreţi, eu nu sunt mândru, milord şi părerea mea e că nu preţuiesc nici zece franci.

— Ei, zise lordul Grey cu dispreţ, vei plăti totuşi o sută de livre, este cam ceea ce i-am făgăduit eu arcaşului drept bacşiş ca să te aducă aici.

— O sută de livre, fie, milord, dacă mă preţuiţi atât de scump, reluă burghezul. Dar sper că nu o sută de livre bani peşin, nu-i aşa?

— Cum, n-ai nici măcar amărâta asta de sumă? zise lordul Grey.

— Aş fi avut-o, milord, răspunse Jean Peuquoy, dar am dat tot sărmanilor şi bolnavilor în timpul asediului.

— N-ai prieteni sau părinţi?

— Prieteni? Nu trebuie să contezi pe ei, milord; părinţi? Nu nu mai am. Nevastă-mea a murit fără să-mi lase moştenitori, fraţi n-am, nu mi-a rămas decât un văr...

— Ei bine, vărul ăsta... zise lordul nerăbdător.

— Acest văr, milord, care mi-ar avansa, fără îndoială, suma pe care mi-o cereţi, locuieşte acum la Calais.

— Ah da? zise lordul cu oarecare neîncredere.

— Da., milord, zise Jean Peuquoy, cu un aer de sinceritate de netăgăduit, vărul meu se numeşte Pierre Peuquoy şi este de aproape treizeci de ani armurier, pe strada Martroi, la firma "La zeul Marte".

— Şi ţi-e devotat? întrebă lordul.

— Cred, milord; eu sunt ultimul Peuquoy din corporaţia ţesătorilor. Acum mai bine de două veacuri, unul dintre strămoşii noştri a avut doi fii: primul a devenit ţesător şi s-a stabilit la Saint-Quentin, celălalt s-a făcut armurier şi s-a dus la Calais, familia Peuquoy din Saint-Quentin ţese şi cea din Calais face arme. Dar, deşi despărţiţi, ne iubim şi ne ajutăm cât putem, aşa cum se cuvine dealtfel neamurilor bune şi burghezilor de viţa veche. Pierre îmi va pregăti suma necesară pentru răscumpărare, sunt sigur, deşi nu l-am mai văzut de peste zece ani pe acest văr de treabă, căci voi, englezii, nu ne îngăduiţi nouă, francezilor, să intrăm în oraşele voastre întărite.

— Da, da, zise lordul Grey cu complezenţă, să tot fie vreo două sute zece ani de când neamurile dumitale din Calais au devenit englezi...

— Oh! strigă Jean cu căldură, Peuquoy...

Apoi se întrerupse brusc.

— Peuquoy, zise lordul mirat, Peuquoy...?

— Peuquoy, milord... zise Jean mototolindu-şi încurcat boneta, neamul Peuquoy nu face politică, iată ce-am vrut să spun... Că suntem englezi sau francezi, de vreme ce ne câştigăm pâinea, cel de-acolo cu nicovala, cel de-aici cu suveica, n-are nici o importanţă.

— Ei, spuse lordul vesel, cine ştie? Poate că te vei stabili şi dumneata la Calais, vei deveni supusul reginei Maria şi, după atâţia ani, neamul Peuquoy va fi în sfârşit laolaltă.

— Pe legea mea, tot ce se poate, zise Jean Peuquoy cu bonomie.

Gabriel nu-şi putea reveni din surpriză auzindu-l pe viteazul burghez, care-şi apărase cu atâta eroism oraşul, vorbind cu tot atâta linişte despre schimbarea cetăţeniei ca despre schimbarea unei haine. Dar o clipire din ochi a lui Jean Peuquoy, în timp ce lordul Grey se întorsese cu spatele v îl linişti pe Gabriel în privinţa patriotismului prietenului său şi-l făcu să priceapă că era vorbă despre cu totul altceva.

— Vom părăsi mâine, împreună, oraşul Saint-Quentin îndreptându-ne spre Calais, le spuse lordul. Până atunci vă puteţi pregăti şi lua rămas bun de la cei din oraş. Vă las liberi pe cuvânt, cu atât mâi mult cu cât, adăugă el cu acea duritate care-i era caracteristică, cu atât mai mult cu cât veţi fi opriţi la porţile oraşului, unde nu va fi lăsat nimeni să iasă fără un permis al guvernatorului.

Gabriel îi înapoie salutul lordului Grey fără să răspundă şi, împreună cu Jean Peuquoy, ieşi din casa englezului, fără să bage de seamă că scutierul sau Martin-Guerre rămăsese în urmă în loc să-l urmeze.

— Ce intenţie ai, prietene? îl întrebă el pe Jean când ajunseră afară. Se poate să n-ai o sută de scuzi ca să te răscumperi? Vărul ăsta armurier există aievea? Ce motiv ciudat te-a împins la toată povestea asta?

— Sst! zise Jean Peuquoy cu un aer misterios, în miasmele astea spaniole abia de cutez să mai scot o vorbă. Puteţi conta pe scutierul dumneavoastră Martin-Guerre?

— Sigur, răspunse Gabrielj în ciuda unor uitucenii şi a unor năzdrăvanii, e cea mai cinstită fiinţă din lume.

— Bun! răspunse Peuquoy. Nu-l trimiteţi direct de aici la Paris să vă aducă răscumpărarea; luaţi-l cu noi la Calais şi lăsaţi-l să plece de acolo la Paris. „

— Dar, în sfârşit, ce înseamnă precauţiile astea? întrebă Gabriel. N-ai la Calais nici un fel de rudă, precum văd.

— Da de unde! zise cu însufleţire Jean Peuquoy; Pierre Peuquoy există şi nu numai că există, dar a fost crescut în cultul dragostei faţă de Franţa şi la nevoie va fi oricând gata să dea o mână de ajutor dacă, din întâmplare, vă va trece prin minte vreun plan năstruşnic în legătură cu acest oraş.

— Nobile prietene, bănui eu cam la ce te gândeşti, zise Gabriel strângând mâna burghezului: dar mă preţuieşti mai mult decât merit şi mă judeci după tine. Nu ştii cât egoism există în acest pretins eroism. Nu ştii că, în ceea ce priveşte viitorul, am de îndeplinit o datorie sacră, mai sacră chiar decât datoria faţă de patrie...

— Ei bine, zise Jean Peuquoy, veţi îndeplini şi această datorie ca pe toate celelalte. Dart adăugă el coborându-şi vocea, n-o să daţi înapoi, dacă se prezintă ocazia, să vă luaţi la Calais revanşa pentru Saint-Quentin.

Capitolul XXXVI Urmarea onorabilelor negocieri ale jupânului Arnauld du Thill

Dar să-i lăsăm pe tânărul căpitan şi pe bătrânul burghez să-şi facă visuri şi să ne întoarcem la scutierul şi la arcaşul care-şi făceau socotelile în casa lordului Grey.

Arcaşul, după plecarea prizonierului, îi ceruse stăpânului său răsplata promisă, pe care acesta i-o dădu pe loc, satisfăcut de bună sa alegere.

Arnauld du Thill, la rândul său, îşi aştepta partea pe care englezul, să fim drepţi, i-o înmână în mod cinstit. Îl găsi pe Arnauld mâzgălind într-un colţ câteva rânduri pe interminabila "listă" a conetabilului de Montmorency şi murmurând:

-" Pentru a-l fi vârât pe vicontele d'Exmès printre prizonierii de război şi a-l fi scăpat astfel pe monseniorul conetabil de sus-zisul viconte..."

— Ce faci acolo, prietene? Îi spuse arcaşul lui Arnauld, bătându-l pe umeri.

— Ce fac? O socoteală, răspunse falsul Martin-Guerre. A noastră unde e?

— Iat-o aici, încheiată, zise arcaşul, punând în mâinile lui Arnauld scuzii pe care celălalt se apucă să-i cerceteze şi să-i numere cu atenţie. Vezi că sunt om de cuvânt şi nu mă tocmesc. Mi-ai dat în mâna doi prizonieri pe cinste; mai ales stăpânul tău, care nu s-a tocmit, ei dimpotrivă; ăla cu barba căruntă ne-a făcut unele greutăţi, dar, pentru un burghez, nu-i prea rău şi fără tine puteam întâlni unul şi mai zgârcit. Sunt mulţumit.

— Cred şi eu, zise Arnauld, punând banii în buzunar.

— Ei, reluă arcaşul, stai că n-am sfârşit, vezi că plătesc bine; era vorba acum să-mi indici o a treia captură, un al doilea prizonier nobil, la care avem dreptul.

— Ei drace! zise Arnauld, n-ai decât să cauţi şi tu singur.

— Ăsta o ştiu eu, zise arcaşul; nu-ţi cer decât să mă ajuţi să dibui bărbaţii, femeile şi copiii de neam nobil pe care pot pune gheară în acest oraş de treabă...

— Cum, întrebă Arnauld şi femei?

— Mai ales femei, zise englezul şi dacă cunoşti vreuna care să aibă, în afară de nobleţe şi bogăţie, tinereţe şi frumuseţe, vom avea o sumă serioasă de împărţit caci milordul Grey o va revinde scump cumnatului său, milordul Wentworth, căruia îi plac mai mult prizonierele decât prizonierii, dacă mi-e îngăduit s-o spun.

— Din nenorocire, nu cunosc nici una, zise Arnauld du Thill. Ah! Totuşi... Dar nu, nu, nu-i cu putinţă!

— De ce nu-i cu putinţă, camarade! Nu suntem noi aici stăpâni şi învingători? Şi apoi, în afară de amiral, a mai fost careva iertat de răscumpărare?

— Adevărat zise Arnauld; numai că frumoasă la care mă gândesc nu trebuie să iie aproape de stăpânul meu şi nici să-l revadă. Or, a-i închide în acelaşi oraş ar fi un prost mijloc de a-i despărţi.

— Fleacuri! reluă arcaşul, crezi că milordul Wentworth nu va păstra secretul şi n-o va ascunde pe frumoasa captivă?

— Da, la Calais, zise Arnauld gânditor; dar pe drum... Stăpânul meu va avea timp s-o vadă şi să-i vorbească.

— Dacă vreau eu, nu, răspunse englezul. Vom alcătui două detaşamente, dintre care unul îl va preceda pe celălalt şi vom lăsa două ore de drum între cavaler şi frumoasă, dacă asta îţi face plăcere.

— Da, dar ce va spune bătrânul conetabil? seîntrebă Arnauld cu voce tare. Dacă află că eu sunt capul acestei blestemăţii, mă spânzura cât mai sus şi cât mai din scurt.

— Crezi că va afla? Crezi că va şti cineva? Începu din nou, ispititor, arcaşul. Tu n-ai să te duci să i-o spui şi, câtă vreme banii nu vorbesc, ca să spună de unde vin...

— Şi cum am sta cu banii? întrebă Arnauld.

— Juma-juma...

— Suma, zise Arnauld, poate fi oricât de mare, fiindcă taică-su nu se va uita la asta.

— Taică-su e duce, prinţ? întrebă arcaşul.

— Taică-su e rege, camarade şi se numeşte Henric al II-lea.

— O fată de rege! strigă englezul. Să mă trăsnească Dumnezeu, dacă nu-mi spui pe loc unde-o găsesc pe porumbiţa asta. Cred că voi fi obligat să te strâng de gât, camarade! O fată de rege!

— Şi o regină a frumuseţii! zise Arnauld.

— Ah, milordul Wentworth o să-şi piardă capul, zise arcaşul. Camarade, adăugă el solemn socotindu-şi pungă şi deschizând-o sub ochii încântaţi ai lui Arnauld, tot ce-i aici e al tău în schimbul numelui frumoasei şi al locului unde-o pot afla.

— Stai, zise Arnauld incapabil să reziste, apucând punga.
— Numele? întrebă arcaşul.
— Diana de Castro, supranumită sora Benie.
— Culcuşul?
— Mânăstirea Benedictinelor.
— Alerg! strigă englezul care şi dispăru.
— Totuşi, îşi spuse Arnauld, ducându-se să-şi întâlnească stăpânul, totuşi afacerea asta nu i-o voi trece la socoteală conetabilului.

Capitolul XXXVII Lordul Wentworth

A treia zi după asta, la 1 septembrie, lordul Wentworth, guvernatorul oraşului Calais, după ce primise instrucţiunile cumnatului său, lordul Grey şi-l văzuse îmbarcându-se spre Anglia, se urcă pe cal şi se întoarse la palatul lui, unde se aflau Gabriel şi Jean Peuquoy şi, într-o altă cameră, Diana. Doamna de Castro habar n-avea cât de aproape se afla de iubitul ei; conform făgăduielii făcute lui Arnauld de către emisarul lordului Grey, ea nu-l mai văzuse pe Gabriel după plecarea sa din Saint-Quentin.

Lordul Wentworth făcea cel mai desăvârşit contrast cu cumnatul lui: pe cât era lordul Grey de rece şi de avar, pe atât era lordul Wentworth de vioi, amabil şi generos. Era un gentilom frumos, înalt, cu maniere elegante. Putea să aibă vreo patruzeci de ani; vreo câteva fire albe i se amestecau în bogatele-i plete negre ondulate natural. Dar înfăţişarea sa tinerească şi flacăra pătimaşa din ochii cenuşii vesteau sminteala şi pasiunile unui bărbat tânăr şi-şi ducea într-adevăr vesel şi cu nepăsare viaţa, ca şi cum n-ar fi avut decât douăzeci de ani.

Intră mai întâi în sala unde aşteptau vicontele d'Exmès şi Jean Peuquoy şi-i salută cu o afabilitate surâzătoare, ca şi cum ar fi fost oaspeţii şi nu prizonierii săi.

— Fiţi bineveniţi în casa mea, domnule şi dumneata, jupâne, le spuse el. Cunosc deosebită plăcere a cumnatului meu de a vă fi adus aici, domnule viconte şi mă bucur de două ori pentru cucerirea oraşului Saint-Quentin. Iertaţi-mă, dar în acest trist loc unde trăiesc izolat, distracţiile sunt atât de rare şi societatea atât de restrânsa încât sunt fericit să întâlnesc din când în când pe cineva cu care să mai schimb o vorbă şi-mi exprim dorinţa egoistă ca răscumpărarea dumneavoastră să vină cât mai târziu cu putinţă.

— Va întârzia, într-adevăr, mai mult decât socoteam, milord, răspunse Gabriel. Cred că lordul Grey v-a spus motivul; scutierul meu, pe care aveam intenţia să-l trimit la Paris ca să mi-o aducă, s-a apucat să se certe, pe drum, la beţie, cu unul dintre oamenii din escortă şi a căpătat la cap o rană, puţin periculoasă, e adevărat, dar care mă tem că-l va face să întârzie la Calais mai mult decât aş fi voit.

— Cu atât mai rău pentru bietul băiat şi cu atât mai bine pentru mine, domnule, zise lordul Wentworth.

— Prea multă curtoazie, milord, spuse cu un surâs trist Gabriel.

— Nu, pe legea mea, nu-i vorba de curtoazie, curtoazie ar fi să vă las să vă duceţi dumneavoastră înşivă la Paris. Dar, v-o repet, pentru asta sunt prea egoist şi prea plictisit şi nu doresc să aflu intenţiile cumnatului meu care m-a pus să-i făgăduiesc, în mod solemn, că n-o să vă redau libertatea decât contra sacului de scuzi. Ce vreţi? Într-un fel amândoi suntem prizonieri, să încercăm deci să ne îndulcim unul altuia plictiselile captivităţii.

Gabriel se înclină fără să spună o vorbă i-ar fi plăcut într-adevăr ca lordul Wentworth să-i fi redat, pe cuvânt, libertatea. Dar putea el cere unui necunoscut o asemenea încredere?

Se consolă totuşi puţin gândindu-se că în acel moment Coligny se afla lângă Henric al II-lea. Or, el îl rugase să-i raporteze regelui ceea ce făcuse pentru a prelungi rezistenţa Saint-Quentinului. Sigur, nobilul prieten nu uitase şi Henric, fidel făgăduielii sale, poate că nu va aştepta reîntoarcerea fiului ca să se achite faţă de tată. Totuşi Gabriel nu-şi putea stăpâni neliniştea, cu atât mai mult cu cât izbutise să revadă, înainte de a părăsi Saint-Quentinul, o altă persoană nu mai puţin dragă. Aşa că blestema din toată inima accidentul întâmplat acelui beţiv incorigibil de Martin-Guerre şi nu împărtăşea în privinţa acestui punct, satisfacţia lui Jean Peuquoy, care-şi vedea misterioasele sale planuri favorizate de întârzierea lui Gabriel. Lordul Wentworth continuă fără să bage în seamă melancolia prizonierului său:

— Mă voi strădui dealtfel să nu fiu un temnicer prea încrâncenat, ca să vă dovedesc că nu o încredere demnă de ocară mă face să procedez astfel, dacă-mi daţi cuvântul dumneavoastră de gentilom că nu veţi încerca să fugiţi, vă acord permisiunea de a vă plimba prin oraş...

Aici Jean Peuquoy nu-şi putu reţine o mişcare de satisfacţie şi, pentru a i-o împărtăşi lui Gabriel, îl trase cu putere de pulpana hainei.

— Primesc din toată inima, milord, răspunse Gabriel şi aveţi cuvântul meu de onoare că nu voi încerca nici o tentativă de fugă.

— Îmi ajunge, domnule şi chiar dacă ospitalitatea pe care pot şi trebuie să v-o ofer aici, deşi casa mea e destul de prost aranjată, dacă această ospitalitate, zic, vi se pare nesatisfăcătoare, ei bine, nu voi găsi de prost gust dacă veţi prefera sălaşului meu incomod, pe care vi-l pun la dispoziţie, o locuinţă mai mare şi mai comodă pe care veţi găsi-o în Calais.

— Ah! Domnule viconte, zise pe un ton rugător Jean Peuquoy, n-aţi binevoi să acceptaţi cea mai frumoasă cameră din casa vărului meu, armurierul Pierre Peuquoy? L-aţi face tare mândru, iar pe mine, nespus de fericit, v-o jur!

Şi domnul Peuquoy îşi însoţi cuvintele de un discret gest semnificativ. Căci jupânul devenise atât de misterios încât aproape că te înfricoşa.

— Mulţumesc, prietene, zise Gabriel, dar a profita de o asemenea îngăduinţă ar însemna poate să abuzez...

— Nu, vă asigur, reluă cu însufleţire lordul Wentworth, sunteţi liber să acceptaţi acea locuinţă la Pierre Peuquoy. Este un burghez bogat, activ şi îndemânatic în meseria lui şi omul cel mai cinstit. Îl cunosc bine, am cumpărat de multe ori arme de la el şi apoi în casa lui se află o persoană destul de frumoasă, fiica sau soţia lui, nu ştiu prea bine...

— Sora lui, milord. Zise Jean Peuquoy; verişoara mea Babette. Da, e destul de plăcută şi dacă n-aş fi atât de bătrân... Dar neamul Peuquoy nu se va stinge din pricina asta. Pierre şi-a pierdut nevasta, dar ea i-a lăsat doi băieţi zdraveni şi vioi care vă vor distra, domnule viconte, dacă vreţi să acceptaţi cordiala ospitalitate a vărului meu...

— La care nu numai că vă autorizez, ci vă şi rog, adăugă lordul Wentworth.

Gabriel începu să creadă că acest frumos şi galant guvernator al Calaisului dorea, din pricini cunoscute numai de el, să se debaraseze de un musafir care s-ar fi aflat tot timpul în casa lui şi care, din cauza libertăţii pe care i-o îngăduise, ar fi putut sfârşi prin a-l deranja. Acestea şi erau într-adevăr gândurile lordului Wentworth care, aşa cum îi spusese arcaşul lordului Grey lui Arnauld, prefera prizonierele în locul prizonierilor. Aşa că Gabriel nu mai avu nici un scrupul şi, întorcându-se surâzând spre Jean Peuquoy, zise:

— Pentru că lordul îmi îngăduie, prietene, voi merge să stau la vărul dumitale.

— Pe legea mea, cred că faceţi bine, zise lordul Ventworth. Nu că n-aş fi bucuros să vă găzduiesc la mine, dar într-o locuinţă păzită zi şi noapte de soldaţi şi unde plictisitoarea mea autoritate â stabilit nişte reguli severe, s-ar putea să nu vă simţiţi la largul

dumnevoastră cum v-aţi simţi în casa acelui armurier de treabă. Şi un bărbat tânăr are nevoie de distracţii, ştim asta.

— Cred că ştiţi, spuse râzând Gabriel, căci după câte văd, cunoaşteţi bine preţul independenţei...

— Pe legea mea! Da, zise lordul Wentworth pe acelaşi ton vesel, încă nu sunt la vârsta la care să bârfesc libertatea. Apoi, adresându-se lui Jean: Dumneata, jupâne Peuquoy, contezi în ce te priveşte, pe pungă vărului, după cum contezi şi pe casă sa? Lordul Grey mi-a spus că vei lua de la el cei o sută de scuzi fixaţi pentru răscumpărare.

— Tot ceea ce posedă Pierre îmi aparţine, răspunse sentenţios burghezul; aşa e întotdeauna între cei din neamul Peuquoy. Eram atât de sigur că vărul meu îmi va pune la dispoziţie casa, încât l-am şi

Trimis acolo pe scutierul rănit al domnului d'Exmès; sunt sigur că punga lui mi-e deschisă ca şi casă şi vă rog să porunciţi unuia din oamenii dumneavoastră să mă însoţească pentru a vă aduce suma cuvenită.

— Nu te deranja, jupâne Peuquoy, răspunse lordul Wentworth. Te las să te duci pe cuvânt. Voi face mâine sau poimâine o vizită vicontelui, la Pierre Peuguoy şi voi alege, pentru banii pe care-i datorezi cumnatului meu, una din acele frumoase armuri lucrate cu atâta măiestrie de vărul dumitale.

— Cum veţi dori, milord, zise Jean.

— Acum, domnule d'Exmès, nu cred că e nevoie să vă mai spun că ori de câte ori veţi voi să bateţi la uşa mea veţi fi cu atât mai bine primit cu cât nimeni nu vă obligă la asta. V-o repet, viaţa este monotonă la Calais, o veţi recunoaşte fără îndoială şi-mi veţi da dreptate, nădăjduiesc, împotriva duşmanului comun, plictiseala. Prezenţa dumneavoastră este un mare noroc de care vreau să profit cât mai mult posibil; dacă vă veţi ţine deoparte, voi veni eu să vă deranjez, vă previn şi amintiţi-vă că prietenul trebuie să mi-l aducă în vizită cât mai des pe prizonier.

— Mulţumesc, milord, zise Gabriel, pentru toată amabilitatea dumneavoastră. Cu titlul de revanşă, adaugă el surâzând, căci războiul are şi întoarceri neaşteptate şi prietenul de astăzi poate deveni mâine duşman.

— Oh eu sunt în siguranţă, chiar prea în siguranţă, vai! În dosul invincibilelor mele ziduri. Dacă francezii ar fi vrut să ia Calaisul, n-ar fi. Aşteptat două sute de ani pentru asta. Sunt liniştit şi, dacă va veni o zi în care îmi veţi face onorurile la Pris, asta îmi închipui că se va petrece în timp de pace.

— Nu se ştie niciodată, milord, zise Gabriel. Domnul de Coligny, de care m-am despărţit nu de mult, avea obiceiul să spună că cea mai înţeleaptă hotărâre pentru om este să aştepte.

— Fie! Şi aşteptând, să trăim cât mai fericiţi cu putinţă. Apropo, uităm, cred că staţi prost cu banii, domnule, să ştiţi că punga mea vă stă oricând la dispoziţie.

— Mulţumesc încă o dată, milord; a mea, măcar că nu e atât de bine garnisită încât să-mi îngăduie să mă achit pe loc de datorii, este totuşi suficientă pentru cheltuielile şederii mele aici. Singura mea. Nelinişte, mărturisesc, este că locuinţa vărului dumitale, jupân Peuquoy, să nu poată primi pe neaşteptate şi fără deranj trei oaspeţi, aşa că mai bine aş căuta în altă parte o locuinţă unde pentru câţiva scuzi...

— Vă bateţi joc de mine? Îl întrerupse cu însufleţire Jean Peuquoy. Casa lui Pierre este destul de mare, slavă Domnului, ca să cuprindă la nevoie şi trei familii... În provincie nu-ţi faci o casă din zgârcenie şi strâmtă ca la Paris...

— Adevărat, zise lordul Wentworth; eu confirm, domnule d'Exmès, că locuinţa armurierului este demnă de un căpitan. Şi o suită mai numeroasă decât a dumneavoastră s-ar simţi la largul ei acolo. Şi apoi nu era în intenţia dumitale, jupâne Peuquoy, să te stabileşti şi să-ţi continui meseria de ţesător la Calais? Lordul Grey mi-a şi aruncat două vorbe despre acest proiect pe care l-aş vedea cu plăcere realizându-se.

— Şi care poate că se va realiza într-adevăr, zise Jean Peuquoy Cum Calais şi Saint-Quentin vor aparţine în curând aceloraşi stăpâni, aş prefera să mă apropii de familia mea.

— Da, zise lordul Wentworth, care se înşela asupra sensului cuvintelor, da, se poate ca Saint-Quentin să devină, peste puţin timp, oraş englez. Dar vă reţin, adaugă el şi după oboseala drumului aveţi nevoie de odihnă. Domnule d'Exmès şi dumneata, jupâne, vă spun încă o dată că sunteţi liberi. La revedere şi pe curând, nu-i aşa?

Îi conduse până la uşă, strânse mâna unuia, îl salută amical pe celălalt şi-i lăsă să se îndrepte împreună către strada Martroi. Aici, dacă-şi amintesc cititorii noştri, locuia Pierre Peuquoy la firma "La zeul Marte" şi unde îi vom găsi în curând pe Gabriel şi pe Jean.

"Pe legea mea, îşi zise lordul Wentworth când îi văzu îndepărtându-se, cred c-am făcut bine lăsându-l pe vicontele d'Exmès să plece. E gentilom, trebuie să fi trăit la Curte şi chiar dacă n-a văzut-o decât o dată pe frumoasa prizonieră care mi-a fost încredinţată, îşi va aduce aminte de ea toată viaţa. Eu, care n-am zărit-o decât în fugă când a trecut prin faţa mea acum două ceasuri şi sunt încă năucit... Cât este de frumoasă! Oh, biata inimă, atâta vreme mută în singurătatea asta mohorâtă, baţi în sfârşit! Acest tânăr, care mi se pare viteaz şi curajos, ar fi putut, recunoscând-o pe fiica regelui, să se amestece în relaţiile care, socot, nu vor întârzia să se stabilească între Diana şi mine. Prezenţa unui compatriot, dacă nu chiar a unui prieten, poate că ar fi deranjat-o în ceea ce priveşte mărturisirile sau ar fi încurajat-o în refuzul ei. Deci: fără un al treilea între noi!"

Sună într-un anume fel dintr-un clopoţei. După un minut apăru o cameristă.

— Jane, îi zise în engleză lordul Wentworth, sper că eşti, după cum ţi-am poruncit, la dispoziţia acelei doamne?

— Da, milord.

— Cum se simte în acest moment?

— Pare tristă, milord, dar nu copleşită. Are privirea mândră, vorba fermă, porunceşte cu blândeţe, dar cu obişnuinţa de a fi ascultată.

— E bine, zise guvernatorul. A mâncat ce i-ai adus?

— A gustat doar dintr-un fruct, milord; sub aerul ei plin de siguranţă nu-i prea greu să descoperi multă nelinişte şi durere...

— Ajunge, Jane, zise lordul Wentworth. Te vei întoarce lângă această doamnă şi o vei întreba din partea mea, din partea lordului Wentworth, guvernatorul oraşului Calais, împuternicit de lordul Grev, dacă vrea să mă primească. Du-te şi întoarce-te repede.

După câteva minute, care i se părură nerăbdătorului Wentworth secole, camerista reapăru.

— Ei bine? O întrebă el.

— Ei bine, milord, răspunse Jane, această doamnă nu numai că consimte, ba chiar cere să discute imediat cu dumneavoastră.

"Totul merge bine!" îşi spuse lordul.

— Numai că, adăugă Jane, a oprit-o lângă ea pe bătrâna Mary şi mi-a poruncit şi mie să mă întorc de îndată...

— Bine, Jane, du-te. Trebuie s-o asculţi în totul, pricepi? Spune-i că te ajung într-o clipă.

Jane ieşi şi lordul Wentworth, cu inima strânsă, ca un îndrăgostit de douăzeci de ani, începu să urce scara ce ducea spre camera Dianei de Castro.

"Oh, ce fericire! Îşi spuse el, iubesc! Şi cea pe care-o iubesc, fiica unui rege, se află în puterea mea!"

Capitolul XXXVIII Temnicerul îndrăgostit

Diana de Castro îl primi pe lordul Wentworth cu acea demnitate calmă şi pură care dădea privirii sale angelice şi chipului său plin de candoare o putere şi un farmec irezistibile. Sub liniştea ei aparentă, îi era totuşi teamă; biata fată tremură răspunzând la salutul guvernatorului, dar avu totuşi puterea să-i arate printr-un gest un Fotoliu aflat la câţiva paşi de ea.

Apoi făcu un semn celor două femei, Mary şi Jane, ce păreau că sunt pe cale să se retragă, invitându-le să rămână; văzându-l pe lordul Wentworth pierdut în admiraţie şi mut, se hotărî să vorbească ea prima.

— Mă aflu, presupun, în faţa lordului Wentworth, guvernatorul Calaisului... zise ea.

— Lordul Wentworth în persoană, devotatul dumneavoastră servitor care vă aşteaptă poruncile, doamnă.

— Poruncile mele, reluă ea cu amărăciune, oh! Milord nu vorbiţi astfel, căci aş putea crede că vă bateţi joc de mine. Dacă aţi fi ascultat, nu poruncile, ci rugăminţile mele, n-aş fi aici. Ştiţi cine sunt, milord. Şi din ce casă mă trag?

— Ştiu că sunteţi doamna Diana de Castro, doamnă, fiica iubită a regelui Henric al II-lea.

— Atunci de ce am fost făcută prizonieră? zise Diana, a cărei voce slăbi în loc să crească, punând această întrebare.

— Dar tocmai pentru că sunteţi fiica unui rege, doamnă, zise Wentworth cum după capitularea amiralului Coligny trebuiau predaţi învingătorilor cincizeci de prizonieri aleşi de ei, de orice rang, vârsta şi sex, fireşte că au fost aleşi cei mai iluştri, cei mai primejdioşi şi, îngăduiţi-mi s-o spun, cei care puteau plăti cea mai mare răscumpărare!

— Dar cum de s-a ştiut că eram ascunsă la Saint-Quentin sub numele şi în haina unei călugăriţe benedictine? În afară de superioară mânăstirii, o singură persoană din oraş îmi cunoştea secretul.

— Ei bine! Tocmai acea persoană v-a trădat, zise lordul Wentworth.

— Oh! Nu, sunt sigură că nu! strigă Diana cu o asemenea însufleţire şi convingere încât lordul îşi simţi mima muşcată de şarpele geloziei şi nu mai avu ce răspunde. Era a doua zi după căderea Saint-Quentinului, continua Diana însufleţindu-se. Mă refugiasem, emoţionată şi tremurând, în fundul chiliei. Am fost chemată la vorbitor, milord, de un soldat englez. M-am temut de vreo nenorocire, de vreo veste cumplită. Am coborât repede, cuprinsă de acea curiozitate a durerii care vrea să ştie pe cine are de plâns. Acel arcaş, pe care nu-l cunoşteam, declară că sunt prizonieră lui. M-am supărat, m-am opus, dar ce puteam face împotriva forţei? Abia atunci am văzut că era însoţit de alţi doi arcaşi, deci trei soldaţi, milord, ca să aresteze o femeie? Vă cer iertare dacă asta vă jigneşte, dar nu fac decât să arăt cum s-au petrecut lucrurile. Soldaţii au pus deci mâna pe mine şi m-au obligat să mărturisesc că sunt Diana de Castro, fiica regelui Franţei. La început am negat, dar, cum în ciuda protestelor mele, m-au luat totuşi pe sus, am cerut să fiu condusă la domnul amiral Coligny. Poate credeţi, milord, că după ce-am mărturisit cine sunt m-au dus la domnul amiral? Câtuşi de puţin. Se bucură zdravăn de o asemenea captură, mă înghiontiră şi mă târâră mai iute mă obligară să intru, sau mai curând mă aruncară, într-o litieră închisă şi când sufocată de lacrimi şi de slăbiciunea durerii am încercat să-mi dau seama încotro mă duceau, mă scoaseră din Saint-Quentin şi pornirăm pe drumul Calaisului. Lordul Grey, care comanda escorta, refuza să mă asculte, un soldat îmi spuse că sunt prizonieră stăpânului său şi că, până va sosi răscumpărarea, voi fi dusă la Calais. Aşa am ajuns aici, milord, fără să ştiu mai mult...

— N-am nimic de adăugat în plus, doamnă... zise lordul gânditor.

— Nimic în plus, milord? Nu-mi puteţi spune de ce nu m-au lăsat să vorbesc nici cu stareţa, nici cu domnul amiral? Nu-mi puteţi spune ce vor de la mine, de vreme ce nu mi se îngăduie să mă apropii de cei care l-ar fi putut anunţa pe rege de captivitatea mea ca să trimită, de la Paris, răscumpărarea? De ce acest soi de răpire secretă? De ce nu l-am putut vedea pe lordul Grey, care mi s-a spus că a poruncit toate astea?

— L-aţi văzut pe lordul Grey, doamnă, când aţi trecut prin faţa noastră. Era gentilomul cu care vorbeam şi care v-a salutat odată cu mine.

— Scuzaţi-mă, milord, habar n-am avut în prezenţa cui mă aflu, zise Diana. Dar, fiindcă aţi vorbit cu lordul Grey, ruda dumneavoastră, aşa cum mi-a spus fata asta, cred că v-a împărtăşit intenţiile sale în legătură cu mine.

— Într-adevăr, doamnă, mi le-a împărtăşit, înainte de a se îmbarca spre Anglia, chiar în momentul în care eraţi adusă în acest palat. Mi-a spus că sunteţi fiica regelui şi ca având de ales trei prizonieri, a acceptat cu grabă o atât de minunată captură, fără să prevină pe cineva că nu cumva să-i fiţi luată. Scopul său, foarte simplu, era să scoată de la dumneavoastră cât mai mulţi bani cu putinţă, doamnă şi tocmai îi aprobam, râzând, pe lacomul meu cumnat, când aţi traversat sala în care ne aflăm. V-am văzut, doamnă şi am înţeles că, dacă prin naştere sunteţi fiica regelui, prin frumuseţe sunteţi de-a dreptul regină. De atunci, v-o mărturisesc spre ruşinea mea, mi-am schimbat părerea faţă de lordul Grey, dacă nu asupra acţiunii trecute, cel puţin asupra celei viitoare. N-am mai fost de acord cu planul de a obţine o răscumpărare de la dumneavoastră. I-am arătat că putea nădăjdui mai mult, că Anglia şi Franţa fiind în război aţi putea sluji poate la vreun schimb important, că preţuiţi tot atât cât şi un oraş! Pe scurt, l-am determinat să nu părăsească pentru câţiva scuzi o pradă atât de bogată. Vă aflaţi la Calais, un oraş de necucerit, suntem datori să vă păzim şi să aşteptăm...

— Cum! strigă Diana, i-aţi dat lordului Grey astfel de sfaturi şi o mai şi mărturisiţi în faţa mea? Ah! Milord, de ce v-aţi opus eliberării mele? Ce v-ara făcut? Nu m-aţi văzut decât un minut! Să mă urâţi oare chiar până într-atâta?

— Nu v-am văzut decât un minut şi vă iubesc, doamnă, zise pierdut lordul Wentworth.

Diana se dădu palidă, îndărăt.

— Jane! Mary! strigă ea chemându-le pe cele două femei care stăteau ceva mai încolo în adâncitura unei ferestre.

Dar lordul Wentworth le făcu semn poruncitor şi ele nu se clintiră din loc. Apoi reluă surâzând cu tristeţe:

— Nu vă temeţi, doamnă, sunt un gentilom şi nu dumneavoastră, ci eu trebuie să mă tem şi să tremur. Da, vă iubesc şi nu m-am putut stăpâni să v-o spun; când vă văd atât de graţioasă, atât de încântătoare, aidoma unei zeiţe, toată inima mea se îndreaptă spre dumneavoastră; da, sunteţi aici în puterea mea şi doar la un semn... O, dar nu vă fie teamă, de fapt eu sunt în mâna dumneavoastră, vai! Şi dintre noi doi adevăratul prizonier nu sunteţi dumneavoastră. Sunteţi regina, doamnă şi eu sclavul. Porunciţi şi vă voi asculta!

— Atunci, domnule, zise Diana emoţionată, lăsaţi-mă să plec la Paris, de unde vă voi trimite răscumpărarea pe care o veţi fixa.

Lordul Wentworth ezită, apoi zise:

— Orice în afară de asta, doamnă, căci simt că sacrificiul e mai presus de puterile mele. O simplă privire mi-a legat pentru totdeauna viaţa de a dumneavoastră! Aici, în acest exil în care trăiesc, e. mult de când inima mea pătimaşă n-a mai iubit cu o dragoste demnă de ea! De când v-am văzut, atât de frumoasă, de nobilă, am simţit că toate forţele sufletului meu şi-au aflat idolul. Vă iubesc de două ceasuri; dar dacă m-aţi cunoaşte, aţi şti că e ca şi cum v-aş iubi de zece ani...

— Ce voiţi, milord? zise Diana. Ce nădăjduiţi? Ce aşteptaţi? Ce planuri aveţi?

— Vreau să vă văd, doamnă şi vreau să mă bucur de prezenţa dumneavoastră graţioasă, asta-i tot! Nu-mi atribuiţi, vă rog încă o dată, planuri nedemne de un gentilom. Dreptul meu, pe care-l binecuvântez, este să vă păstrez alături de mine şi mă voi folosi de el!

— Şi credeţi, milord, că această violenţă mă va constrânge să vă răspund?

— Nu cred asta, răspunse cu blândeţe lordul, dar poate că, văzându-mă în fiecare zi atât de resemnat, atât de respectuos, venind să capăt veşti ca să vă pot privi un minut, poate că veţi fi mişcată de supunerea celui care ar putea constrânge, dar care imploră.

— Şi atunci, zise Diana cu un surâs dispreţuitor, fiica Franţei, învinsă, va deveni iubita lordului Wentworth...?

— Şi atunci, lordul Wentworth, răspunse guvernatorul, lordul Wentworth, ultima mlădiţă a unuia din cele mai bogate şi mai ilustre case din Anglia, va oferi, în genunchi, doamnei de Castro numele şi viaţa sa. Dragostea mea, vedeţi, este la fel de cinstită pe cât de sinceră.

"Să fie oare un ambiţios?" gândi Diana.

— Ascultaţi, milord, zise ea cu voce trufaşă, încercând să surâdă, vă sfătuiesc să-mi redaţi libertatea: înapoiaţi-mă regelui, tatăl meu şi primiţi răscumpărarea. Între cele două ţări pacea va fi până la urma inevitabilă; voi obţine pentru dumneavoastră, v-o jur, onoruri şi demnităţi atât de mari cum nu v-aţi putea dori dacă mi-aţi fi soţ. Fiţi generos, milord şi vă voi fi recunoscătoare.

— Ghicesc gândul dumneavoastră, doamnă, zise lordul cu amărăciune. Dar sunt totodată mult mai dezinteresat şi mai ambiţios decât credeţi. Dintre toate comorile universului nu vă doresc decât pe dumneavoastră.

— Atunci un ultim cuvânt, milord şi poate că veţi înţelege, zise Diana în acelaşi timp încurcată şi mândră: milord, cineva mă iubeşte...

— Şi vă închipuiţi că vreau să vă cedez acestui rival lăsându-vă să plecaţi? strigă Wentworth fără să vrea. Nu! Cel puţin va fi tot atât de nefericit cât şi mine, ba chiar şi mai nefericit, căci el nu vă va vedea, doamnă, începând din ziua asta doar trei evenimente v-ar putea elibera: moartea mea, dar eu sunt încă tânăr şi robust; o pace între Franţa şi Anglia, dar războiul dintre Franţa şi Anglia durează, ştiţi şi dumneavoastră, de o sută de ani; luarea oraşului Calais, dar Calaisul este de necucerit. Aşa că veţi fi, cred, multă vreme prizoniera mea; căci am cumpărat de la lordul Grey toate drepturile asupra dumneavoastră şi nu vreau să primesc nici o răscumpărare, fie chiar şi un imperiu! Cât despre fugă, ar fi mai bine să nu vă gândiţi la ea; căci eu însumi o să vă păzesc şi veţi vedea ce temnicer atent şi sigur este un om care iubeşte

Acestea spuse, lordul Wentworth salută adânc şi se retrase lăsând-o pe Diana deznădăjduită şi tremurând. Dar se linişti puţin gândindu-se că moartea era un refugiu sigur şi că, în primejdii mari, ea rămâne întotdeauna la îndemâna celor nenorociţi.

Capitolul XXXIX Casa armurierului

Casa lui Pierre Peuquoy era aşezată la întretăierea străzii Martroi cu piaţa. Se sprijinea din două părţi, pe stâlpi de lemn cum se mai văd încă la Paris, în Hale. Avea două etaje, plus mansarda. Pe faţada de lemn, cărămida şi ardezia se împleteau în chip curios în nişte arabescuri capricioase. În plus, în pervazurile ferestrelor şi în grinzile groase erau sculptate figuri ciudate de animale înconjurate de frunzişuri bogate; totul era naiv şi grosolan, dar nu lipsit de inventivitate.

Acoperişul înalt şi larg era mult scos în afară, adăpostind o galerie exterioară cu balustradă, care, întocmai ca la *châlet*-urile elveţiene, înconjura cel de-al doilea etaj.

Deasupra uşii cu geamuri a prăvăliei atârna firma, un soi de drapel de lemn, pe care era zugrăvit un războinic falnic sub care se afla inscripţia următoare: *La zeul Marte, Pierre Peuquoy, armurier*. Pe pragul uşii, o armură completă, cască, cuirasă, brasardă şi cuirasă pentru coapse, slujea de firmă vorbitoare pentru gentilomii care nu ştiu să citească. În plus, prin geamul cu ramă de plumb al vitrinei puteai distinge, cu tot întunericul din magazin, alte panoplii şi arme de tot felul. Săbiile, mai ales, se făceau remarcate prin

numărul, varietatea şi bogăţia lor. Doi ucenici aşezaţi sub stâlpi operau călătorii oferindu-le marfă cu invitaţii din cele mai îmbietoare. Cât despre armurierul Pierre Peuquoy, el stătea de obicei, maiestuos, fie în odăiţa din spatele prăvăliei care dădea în curte, fie în fierăria sa instalată într-o magazie din fundul aceleiaşi curţi. Nu venea decât atunci când vreun client important, atras de strigătele ucenicilor sau mai curând de reputaţia lui Peuquoy, cerea să fie chemat stăpânul. Odăiţa din spatele prăvăliei, mai bine luminată decât magazinul, servea în acelaşi timp şi de salon şi de sufragerie. Era îmbrăcată în întregime în lemn de stejar şi mobilată cu o masă pătrată cu picioare răsucite, cu nişte scaune tapisate şi cu un cufăr măreţ pe care trona capodopera lui Pierre Peuquoy executată de el, sub ochii tatălui său, când fusese primit meşter. Era o încântătoare armură în miniatură suflată cu aur, de o lucrătură extrem de fină şi de delicată. Nici nu-ţi puteai închipui câtă artă şi cită imaginaţie îi trebuiseră meşterului pentru a realiza o astfel de bijuterie.

În faţa cufărului, o nişă făcută în lambriu încadra o statuie de piatră a fecioarei încununată cu merişor sfinţit. Apoi urmă casa unei scări drepte, de lemn, care ducea la etaj.

Pierre Peuquoy, încântat să-i primească la el pe vicontele d'Exmès şi pe Jean Peuquoy, voise să cedeze tot etajul întâi lui Gabriel şi vărului său. Acolo se aflau camerele de oaspeţi. Cât despre el, locuia la etajul al doilea cu copiii şi cu tânăra soră Babette. Tot acolo îl găzduiră şi pe Arnauld du Thill, scutierul rănit. Ucenicii dormeau la mansardă. În toate camerele, comode şi călduroase, se simţea, dacă nu bogăţia, cel puţin îndestularea şi belşugul proprii vechii burghezii din toate timpurile. Îi vom regăsi pe Gabriel şi pe Jean Peuquoy la masă, unde demna lor gazdă le făcu onorurile unei cine copioase.

— Vai, Doamne, monseniore, zise armurierul, cât de puţin mâncaţi, dacă mi-e îngăduit s-o spun. Sunteţi tot timpul îngrijorat şi Jean tot timpul gânditor. Totuşi, dacă masa nu e grozavă, inima care v-o oferă e bună. Gustaţi deci din aceşti struguri, sunt atât de rari în ţinutul nostru! Via o am de la bunicul meu, care şi el o avea de la bunicul lui, căci odinioară, pe vremea francezilor, viile din Calais erau generoase şi ciorchinii mari şi aurii. Dar acum, de când oraşul e englezesc, strugurele se crede în Anglia şi nu vrea să se coacă.

Gabriel nu se putu abţine să nu surâdă auzind ciudatele reflecţii despre patriotism ale acestui brav Pierre.

— Haide, zise el ridicând paharul, să bem pentru coacerea strugurilor din Calais.

Socot că familia Peuquoy răspunse cordial la un asemenea toast! Apoi, cina odată terminată, Pierre spuse rugăciunea, pe care oaspeţii sal o ascultară în picioare şi cu capul descoperit. Copiii fură trimişi la culcare.

— Poţi să te duci şi tu, Babette, să te culci, zise armurierul surorii sale. Baga de seamă că ucenicii să nu facă prea mult zgomot şi, înainte de a te retrage în camera ta, intră, împreună cu Gertrude, în odaia scutierului domnului viconte, ca să vezi dacă bolnavul n-are nevoie de ceva.

Drăguţa Babette roşi, făcu o reverenţă şi ieşi.

— Acum, zise Pierre lui Jean, scumpul meu cumătru şi văr, iată-ne doar noi trei şi dacă ai ceva să-mi spui, sunt gata să te ascult...

Gabriel se uită cu mirare la Jean Peuquoy, dar acesta zise cu o înfăţişare gravă:

— Într-adevăr, Pierre, ţi-am spus că am să-ţi comunic lucruri importante...

— Eu mă retrag, zise Gabriel.

— Iertare, domnule viconte, dar prezenţa dumneavoastră în această discuţie este nu numai utilă, ci şi necesară, căci fără concursul domniei-voastre planurile pe care am să i le împărtăşesc lui Pierre n-ar putea fi duse la bun sfârşit.

— Te ascult, prietene, zise Gabriel, recăzând în tristeţea sa visătoare.

— Da, monseniore, ascultaţi-ne, căci ascultându-ne vă veţi ridica fruntea cu nădejde şi, cine ştie? Poate chiar cu bucurie.

Gabriel surâse dureros socotind că, atâta vreme cât va fi ţinut departe de tatăl său, departe de dragostea Dianei, bucuria era pentru el ca un prieten absent. Totuşi, curajosul tânăr se întoarse spre Jean, făcându-i semn că putea începe.

Atunci Jean, adresându-se grav lui Pierre, zise:

— Vere şi mai mult decât vere, frate, ţie îţi vorbesc primul, ca să-i arăţi domnului viconte d'Exmès cât de mult poate conta pe patriotismul tău. Spune-ne, Pierre, în ce fel te-a crescut tatăl tău şi cum a fost el însuşi crescut de tatăl lui. Spune-ne, dacă englez cu de-a sila, te-ai simţit vreodată englez şi cu inima. Spune-ne, în sfârşit, pentru cine crezi că ţi-ai da viaţa? Pentru vechea patrie a strămoşilor tăi sau pentru cea nouă care ţi-a fost impusă?

— Jean, răspunse celălalt burghez, cu tot atâta solemnitate cât şi vărul său, ştiu că atunci când o familie a fost franceză, fie şi o singură zi, orice dominaţie străină i se pare aspră ca sclavia şi amară ca exilul.

Strămoşii mei, Jean, care au văzut Calaisul căzând în puterea duşmanului, le-au vorbit fiilor lor despre Franţa cu lacrimi şi despre Anglia cu ură. Aceste sentimente de regret şi de duşmănie s-au transmis din generaţie în generaţie. Pierre Peuquoy cel de acum două secole trăieşte în Pierre Peuquoy cel de astăzi şi, aşa cum mi-am păstrat numele francez, mi-am păstrat şi inima franceză, Jean. Să nu spui Jean că am două patrii, nu poţi avea niciodată decât una! Şi dacă ar trebui să aleg între ţara în care m-a aruncat soarta şi cea pe care mi-a dat-o naşterea şi neamul, crede-mă că n-aş şovăi...

— Aţi auzit, monseniore! strigă Jean întorcându-se către vicontele d'Exmès.

— Da, prietene, da, aud, e frumos şi nobil! răspunse Gabriel, puţin distrat.

— Încă un cuvânt, Pierre, zise Jean Peuquoy, cred că nu toţi vechii noştrii compatrioţi de aici gândesc ca tine, nu-i aşa? Cred că eşti singurul de aici care încă n-ai devenit ingrat faţă de maica-Patrie.

— Te înşeli, Jean, răspunse armurierul. Nu spun că toţi cei care poartă, ca şi mine, un nume francez nu şi-au uitat obârşia, dar multe familii burgheze iubesc şi regretă veşnic Franţa şi tocmai din aceste familii obişnuiesc cei din neamul Peuquoy să-şi aleagă nevestele. Cei din rândurile gărzii civice din Calais, din care fac şi eu parte, fără voia mea, mai curând şi-ar rupe halebarda decât s-o întoarcă împotriva unui soldat francez.

— E bine de ştiut asta! murmură Jean Peuquoy, frecându-şi mâinile; ia spune-mi, vere, ai vreun grad în garda asta civică? Iubit şi preţuit cum eşti, bănuiesc că nici nu se poate altfel...

— Nu, Jean, am refuzat orice grad.

— Serviciul care ţi se cere e chiar atât de greu, Pierre?

— Da, destul de greu, având în vedere că, într-un loc cum e Calaisul, garnizoana nu e niciodată suficientă; în ce mă priveşte, eu o comand la fiecare 5 ale lunii.

— La fiecare 5 ale lunii? Englezii ăştia nu-s prea prudenţi fixând astfel ziua de gardă a fiecăruia.

— Oh, zise armurierul clătinând din cap, nu mai e nici Un pericol după două secole de stăpânire. Şi apoi, cum totuşi se cam tem de garda civică, nu ne încredinţează decât sarcini pe care nu le pot îndeplini ei înşişi. Eu sunt totdeauna de gardă pe platforma turnului Octogone, care este apărat de mare mult mai bine decât de mine şi de care doar pescăruşii se pot apropia.

— Eşti întotdeauna de gardă la fiecare 5 ale lunii pe platforma turnului Octogone, Pierre?

— Da, de la patru la şase dimineaţa. Sunt ceasurile mele preferate, pentru că, la ora aceea, văd soarele răsărind din ocean şi spectacolul e uluitor chiar şi pentru un biet negustor ca mine.

— Un spectacol într-adevăr uluitor, Pierre, zise Jean Peuquoy, coborându-şi vocea, căci, cu toată poziţia de necucerit a turnului, dacă vreun aventurier ar încerca să escaladeze, dinspre mare, Octogonul, pun rămăşag că nu l-ai vedea, atât ai fi de absorbit de contemplarea ta!

Pierre îşi privi vărul cu mirare.

— Nu l-aş vedea, e adevărat, răspunse el după un minut de ezitare; căci aş şti că numai un francez ar avea interesul să pătrundă în oraş şi, fiind şi eu francez, nu sunt cu

nimic obligat faţă de cei care mă constrâng să-i păzesc, aşa că mai curând decât să-l resping, poate că l-aş ajuta să intre.

— Bun! strigă Jean Peuquoy. Vedeţi, monseniore, că Pierre este un francez devotat, adăugă el adresându-se lui Gabriel.

— Văd, jupâne, zise acesta, neatent la o discuţie care i se părea inutilă. Văd, dar la ce bun acest devotament?

— La ce bun? Am să vă spun eu, zise Jean; căci socot că e rândul meu să vorbesc. Ei bine, dacă vreţi, domnule viconte, putem să ne răzbunăm luând Calaisul în locul Sâint-Quentinului. Englezii, mândri pentru cele două veacuri de stăpânire, se complac într-o siguranţă înşelătoare; siguranţa asta o să-i piardă. Avem, vede şi monseniorul, ajutoare în oraş. Să lăsăm acest proiect să se coacă. Intervenţia dumneavoastră pe lângă cei care au căderea să ne vină în ajutor şi judecata mea îmi spun că o lovitură îndrăzneaţă ne-ar face stăpâni pe oraş. Pricepeţi, nu-i aşa, monseniore?

— Da, da, sigur! răspunse Gabriel care, de fapt nu ascultase, dar pe care acest apel îl smulse din reverie, da, vărul dumitale vrea să se întoarcă, nu-i aşa? Într-un oraş francez... de exemplu Amiens... Ei bine, am să vorbesc cu milordul Wentworth şi cu domnul de Guise. Lucrul se poate face şi intervenţia mea vă poate fi de folos. Continuă, prietene... Sigur că te ascult...

Şi recăzu în visare.

Căci vocea pe care o auzea el în acel moment nu era, ca să spunem drept, cea a lui Jean Peuquoy, ci a lui Henric al II-lea care poruncea, după istorisirea, făcută de amiral, a atacului de la Saint-Quentin, să fie eliberat de îndată contele de Montgommery. Apoi urmă vocea tatălui său, atestând, posomorât şi încă gelos, că Diana era într-adevăr fiica rivalului său încoronat. Pe urmă, auzea vocea Dianei, care, după atâtea încercări, putea să-i spună în sfârşit: "Te iubesc!" Se înţelege că, furat de acest dulce vis, nu putea să audă decât jumătate din proiectele cutezătoare ale domnului Jean Peuquoy. Dar bravul burghez trebuie să se fi simţit jignit de puţina atenţie acordată de Gabriel unui plan atât de măreţ, aşa că zise cu puţină amărăciune:

— Dacă monseniorul ar fi binevoit să aplece la vorbele mele o ureche mai puţin distrată, ar fi văzut că ideea noastră, a lui Pierre şi a mea, nu este chiar de aruncat.

Gabriel nu răspunse.

— Nu te aude, Jean, zise Pierre Peuquoy, arătându-i-l vărului său pe oaspetele atât de absorbit de gânduri şi-o avea şi el planurile lui, gândurile lui...

— Planul lui nu e atât de dezinteresat ca al nostru! zise Jean cu amărăciune. Aş spune chiar că e puţin egoist dacă nu l-aş fi văzut pe acest gentilom înfruntând pericolul cu un soi de furie, ba chiar primejduindu-şi viaţa pentru a o salva pe a mea. Dar, mă rog! Ar fi trebuit să mă asculte că doar vorbeam despre binele şi gloria patriei! Fără el, cu tot zelul nostru, nu vom putea face nimic, Pierre. Trebuie să renunţăm la planul nostru ori să-l amânam, zise Jean; căci ce poate braţul fără cap? Ce poate poporul fără nobili? Apoi adăugă cu un surâs ciudat: Până în ziua în care poporul va fi şi braţul şi capul!

Capitolul XL În care numeroase evenimente sunt adunate cu multă artă

Trecuseră trei săptămâni, se apropiau ultimele zile ale lui septembrie şi nici o schimbare de seamă nu se petrecuse în situaţia diverselor personaje ale acestei povestiri.

Jean Peuquoy, cum era de aşteptat, îi plătise lordului Wentworth mărunta răscumpărare pe care şi-o fixase. În plus, obţinu îngăduinţa de a se stabili la Calais. Dar nu se grăbea deloc să-şi înalţe o nouă casă şi să se apuce de treabă. Deveni brusc curios şi începu să se tot plimbe de dimineaţă până seară pe zidurile de apărare ale oraşului şi să discute cu soldaţii din garnizoană fără să se mai gândească la meseria de ţesător nici cât negru sub unghie. În schimb, Gabriel era din zi în zi mai trist. N-ajungeau până la el, de la Paris, decât ştiri fără importanţă. Franţa începea să răsufle. Spaniolii şi englezii pierduseră un timp preţios ca să cucerească nişte cetăţi prost apărate, ţara îşi putuse veni în fire, Parisul şi regele erau salvaţi. Sigur că aceste veşti, datorate în parte eroicei apărări a Saint-Quentinului, îl bucurară pe Gabriel, dar ce folos... Despre Henric al II-lea, despre Coligny, despre tatăl său, despre Diana, nici un cuvânt! Acest gând adumbrea fruntea şi-l împiedica să se lase în voia amicalelor avansuri ale lordului Wentworth, cum ar fi făcut poate în cu totul altă ocazie. Uşuraticul şi expansivul guvernator părea într-adevăr cuprins de o exuberantă prietenie faţă de prizonierul său. Plictiseala şi, de câteva zile, un fel de tristeţe contribuiseră fără îndoială la această simpatie. În acest Calais mohorât, compania unui gentilom tânăr şi spiritual de la Curtea Franţei era o distracţie preţioasă. Aşa că lordul Wentworth nu lăsa să treacă nici două zile fără să se ducă să facă o vizita vicontelui d'Exmès şi dorea să-l vadă cel puţin de trei ori pe săptămână la masa lui. Afecţiune oarecum stingheritoare: căci guvernatorul se jura, zicând, că nu-i va da cu nici un preţ drumul captivului, că nu se va resemna niciodată să-l lase să plece pe cuvânt de onoare, că asta nu se va întâmpla decât atunci când şi ultimul scud din răscumpărarea lui Gabriel va fi plătit cu forme în regulă, pentru că nu putea îndura - zicea el — să se despartă de un prieten atât de drag. Cum, în fond, ăsta putea să fie doar un fel elegant de a nu se încrede în el, Gabriel nu cuteza să insiste şi, în delicateţea sa, suferea fără să se plângă, aşteptând să i se însănătoşească scutierul care, dacă ne amintim, trebuia să plece la Paris după răscumpărarea cuvenită.

Dar Martin-Guerre, sau mai curând înlocuitorul lui, Arnauld du Thill, se restabilea greu. După câteva zile totuşi, chirurgul însărcinat cu îngrijirea rănii pe care caraghiosul o primise într-o încăierare îşi declară bolnavul vindecat. Una sau două zile de odihnă şi bunele îngrijiri ale drăguţei Babette, sora lui Pierre Peuquoy, urmau să desăvârşească vindecarea, dacă mai avea nevoie să fie desăvârşită. La această asigurare, Gabriel îşi anunţă scutierul că a treia zi dimineaţă va pleca fără întârziere la Paris. Dar în ziua respectivă Arnauld du Thill se plânse de un fel de fierbinţeală, de nişte ameţeli care chipurile l-ar face să cadă grămadă dacă ar merge fără ajutorul Babettei. Un nou răgaz, cerut şi acordat, de două zile. Dar, după acest răstimp, un soi de oboseală îi înmuie braţele şi picioarele bietului Arnauld; se lecui şi această oboseală cu băi şi cu o dietă destul de severă, ar acest regim aspru îi pricinui o slăbiciune atât de mare încât îi trebui un alt răgaz ca să-şi restabilească puterile cu ceva mai întăritor şi mai ales cu nişte vin. Babette îl imploră plângând pe Gabriel să nu-şi trimită atât de grabnic scutierul la Paris, ca să nu moară de foame pe drum. Această ciudată convalescenţă se tot prelungi astfel — un bârfitor zicea că graţie Babettei — cam două săptămâni. Dar asta nu putea să ţină la infinit. Până la urmă Gabriel se supără şi însuşi Arnauld du Thill, care la început găsea tot soiul de pretexte ca să nu plece, îi declară acum înlăcrimatei Babette, cu un aer satisfăcut şi victorios, că nu mai putea risca să-şi nemulţumească stăpânul şi că cel mai bine era să plece cât mai repede ca să se înapoieze cât mai curând. Dar ochii roşii şi înfăţişarea abătută a Babettei dovedeau că ea nu se aşteptase câtuşi de puţin la o astfel de hotărâre. În ajunul zilei în care, conform declaraţiei sale, Arnauld du Thill avea s-o pornească în sfârşit spre Paris, Gabriel luă masa la lordul Wentworth. Guvernatorul se sili să fie din cale-afară de vesel.

Petrecut de gazdă până la curtea interioară, luminată la acea oră doar de o lampă pe cale să se stingă, tânărul — chiar în momentul în care se înfăşură în mantie ca să iasă afară — văzu una dintre draperii dându-se la o parte. O femeie, pe care Gabriel o recunoscu a fi una dintre cameristele lordului, se strecură spre el, cu un deget pe buze, întinzându-i cu cealaltă mână o hârtie.

— Pentru gentilomul francez care vine adesea la lordul Wentworth, spuse ea încet, înmânându-i un bileţel împăturit.

Şi, înainte ca Gabriel, stupefiat, să aibă timpul s-o întrebe ceva, ea o şi luă la fugă. Foarte intrigat, curios din fire şi destul de imprudent, se gândi că avea un sfert de oră de drum de făcut pe întuneric înainte să poată citi biletul în linişte, în camera sa şi că era prea mult să aştepte atâta dezlegarea unei taine care părea aţâţătoare. Deci, fără să ezite şi ca să ştie cât mai repede despre ce era vorba, privi în juru-i şi, văzându-se singur, se apropie de lampa care fumega, desfăcu biletul şi citi, nu fără oarecare emoţie, ceea ce urmează:

"Domnule, nu vă cunosc, căci nu v-am văzut niciodată; dar una dintre femeile care mă slujesc mi-a spus că sunteţi francez ca şi mine şi prizonier ca şi mine. Asta mi-a dat curajul să-mi strig, faţă de dumneavoastră, tristeţea. Urmează, desigur, să fiţi răscumpărat. Vă veţi întoarce probabil în curând la Paris. Îi veţi putea vedea pe ai mei, care nu ştiu ce mi s-a întâmplat. Le-aţi putea spune unde sunt, că lordul Wentworth mă ţine sechestrată aici fără să-mi îngăduie să iau legătura cu ai mei, fără să vrea să accepte preţul libertăţii mele şi că, abuzând de dreptul crud pe care i-l dă situaţia mea, cutează zilnic să-mi vorbească despre o dragoste pe care o resping cu groază, că acest dispreţ şi certitudinea nepedepsirii pot să-l împingă la crimă. Un gentilom şi mai ales un compatriot îmi va da cu siguranţă ajutor într-o situaţie atât de nenorocită; vreau vă spun cine sunt pentru că această datorie..."

Scrisoarea se oprea aici, nesemnată. O piedică neaşteptată, un accident subit o determinase pe prizonieră s-o întrerupă şi totuşi voise s-o trimită, chiar aşa neterminată, ca să nu scape o ocazie preţioasă şi pentru că, chiar aşa, incompletă, scrisoarea spunea totuşi ceea ce voise să spună, afară de numele femeii atât de nedemn constrânsă. Acest nume Gabriel nu-l aflase şi totuşi un tremur ciudat, un presentiment neaşteptat i se strecură în inimă. Palid de emoţie, se apropie din nou de lampă pentru a reciti biletul, când o altă draperie se trase şi lordul Wentworth, precedat de un mic paj, traversă curtea pentru a se înapoia în odaia sa. Zărindu-l pe Gabriel pe care abia îl condusese cu cinci minute înainte, guvernatorul se opri destul de mirat.

— Dumneavoastră sunteţi, domnule d'Exmès? spuse, îndreptându-se către tânăr cu interesul pe care i-l arăta de obicei. Cine v-a reţinut? Nădăjduiesc că nu e vorba de vreun accident ori de vreo indispoziţie?

Cinstitul tânăr, fără să-i răspundă lordului Wentworth, îi întinse scrisoarea pe care abia o primise. Englezul îşi aruncă ochii pe ea şi deveni şi mai palid decât Gabriel, dar ştiu să-şi păstreze sângele rece şi, prefăcându-se că citeşte, îşi alcătui cu dibăcie răspunsul.

— Bătrână nebună! spuse el mototolind şi aruncând biletul cu un dispreţ bine jucat.

Nici un cuvânt nu putea să-l decepţioneze mai repede şi mai sigur pe Gabriel, pierdut mai adineauri în gândurile cele mai nebuneşti. Totuşi, nu dădu prea repede înapoi şi reluă cu oarecare neîncredere:

— Nu-mi spuneţi cine este prizonieră pe care o ţineţi aici împotriva voinţei sale, milord?

— Împotriva voinţei sale! zise pe un ton degajat Wentworth. E o rudă ţicnită a soţiei mele pe care familia, vrând s-o îndepărteze din Anglia, mi-a lăsat-o în grijă în acest oraş, unde supravegherea este mai uşoară atât pentru smintiţi, cât şi pentru prizonieri. Fiindcă aţi aflat acest secret de familie, prefer să vă spun pe loc despre ce este vorba. Mânia acestei lady Howe, care a citit prea multe poeme cavalereşti, este de a se crede, în ciuda celor cincizeci de am şi a părului ei cărunt, o eroină oprimată şi persecutată; prin născoceli

mai mult sau mai puţin nimerite se străduie să-i mişte pe cavalerii tineri şi galanţi care-i trec pragul. Să mă bată Dumnezeu, Gabriel, dar mi se pare că poveştile bătrânei mele mătuşi te-au mişcat. Haide, mărturiseşte că misivă ei te-a tulburat puţin, nu-i aşa?

— Mărturisiţi şi dumneavoastră, milord, că povestea e cam ciudată, zise Gabriel destul de rece şi, după câte ştiu, nu mi-aţi vorbit niciodată despre această rudă.

— Nu, într-adevăr, dar de obicei nu-i amesteci pe străini în treburile familiei tale.

— Dar de ce ruda dumneavoastră spune că e franţuzoaică? zise Gabriel.

— Ei, ca să pară mai interesantă, probabil, zise lordul Wentworth cu un surâs care începea să pară silit.

— Dar acea dragoste cu care e terorizată, milord?

— Iluzii de femeie bătrână care ia amintirile drept speranţe, zise Wentworth, dând totodată semne de nerăbdare.

— Şi ca să evitaţi ridicolul, nu-i aşa, milord, o ţineţi ascunsă de orice priviri?

— Chiar aşa! zise lordul încruntând din sprâncene, dar fără să izbucnească totuşi. Nu te ştiam chiar atât de curios, Gabriel. Dar e nouă fără un sfert şi te sfătuiesc să te duci acasă înainte de a suna ora stingerii. Căci un prizonier nu trebuie să încalce regulamentele din Calais. Dacă lady Howe te interesează atât de mult, vom putea relua mâine dimineaţa discuţia asupra acestui subiect. Până atunci te rog să păstrezi tăcere asupra acestor lucruri delicate, de familie şi-ţi doresc noapte bună, domnule viconte.

După care guvernatorul îl salută pe Gabriel şi ieşi. Voia să rămână stăpân pe el până la capăt şi se temea să nu se încingă prea tare dacă discuţia se mai prelungea.

După un minut de ezitare şi de reflecţie, Gabriel părăsi palatul guvernatorului ca să se reîntoarcă la căsuţa armurierului. Numai că lordul Wentworth nu jucase teatru chiar atât de bine pentru a şterge orice bănuială din inima tânărului şi îndoielile, pe care un tainic instinct i le încuraja, îl asaltară din nou în timpul drumului.

Hotărî să păstreze tăcere de acum încolo faţă de lordul Wentworth, dar să observe, să întrebe şi să se asigure dacă într-adevăr doamna necunoscută nu era franţuzoaică şi deci prizoniera englezului. "Şi dacă lucrul se va confirma, ce voi putea face? Nu sunt eu însumi aici prizonier? N-am mâinile legate? Lordul Wentworth îmi poate cere oricând această spadă pe care n-o port decât graţie îngăduinţei sale. Povestea asta trebuie să ia sfârşit şi, la nevoie, să ies din această situaţie echivocă. Martin-Guerre trebuie să plece mâine fără nici o amânare. Am să i-o spun chiar în seara asta."

Într-adevăr, Gabriel, căruia un ucenic al lui Pierre Peuquoy îi deschise uşa, urcă direct la etajul al doilea în loc să se oprească, la cel că de obicei, la primul. Toată casa dormea la acea oră şi sigur că şi Martin-Guerre dormea la fel ca şi ceilalţi. Dar Gabriel avea de gând să-l trezească pentru a-i aduce la cunoştinţă porunca. Înainta deci fără să facă zgomot până la uşa scutierului, ca să nu tulbure somnul celorlalţi. Cheia se afla în prima uşă pe care Gabriel o deschise încetişor. Dar a doua uşă era încuiată şi Gabriel auzi, prin peretele despărţitor, hohote de râs şi zgomot de pahare ciocnite. Bătu cu oarecare violentă şi cu voce poruncitoare spuse cine e. Brusc se făcu tăcere şi, cum Gabriel ridicase glasul, Arnauld du Thill veni în grabă să tragă zăvoarele. Numai că se cam grăbi şi nu lăsă timpul necesar unei femeiuşte, a cărei rochie se zări prin uşa întredeschisă, să dispară înainte de intrarea lui Gabriel. Acesta crezu că e vorba de vreo slujnică din casă şi, zâmbind, îşi dojeni scutierul.

— Mi se pare, Martin, zise el, că-ţi merge mai bine decât pretinzi. O masă încărcată, trei sticle de vin, două tacâmuri! Fără să vreau ţi-am pus parteneră pe goană. Dar, mă rog, pot trage liniştit concluzia că te-ai vindecat şi că-ţi pot porunci, fără nici un fel de ezitări să pleci mâine la Paris.

— Asta era, după cum ştiţi şi intenţia mea, monseniore, zise Arnauld du Thill destul de plouat şi tocmai îmi luam rămas bun...

— ... De la un prieten? Foarte frumos, zise Gabriel, dar prietenia nu trebuie să te facă să-ţi uiţi datoria, aşa că-ţi poruncesc ca mâine, înainte de a mă scula, tu să şi fii în drum

spre Paris... Ştii parola guvernatorului, calul e pregătit de câteva zile, s-a odihnit şi el destul, punga ţi-e plină datorită minunatei noastre gazde care n-are decât un regret, bietul om, că nu-mi poate plăti el despăgubirea. Nu-ţi lipseşte nimic Martin şi dacă pleci mâine dis-de-dimineaţă, în trei zile poţi fi la Paris. Acolo, ştii ce ai de făcut...

— Da, monseniore, mă duc de îndată la palatul din strada Jardins-Saint-Paul: o liniştesc pe doică în privinţa dumneavoastră; îi cer cei zece mii de scuzi pentru răscumpărare plus alţi trei mii pentru cheltuielile şi datoriile dumneavoastră de aici şi-i arăt acest răvaş şi acest inel de la dumneavoastră...

— Precauţii inutile, Martin, căci buna mea doică te cunoaşte; dar, mă rog cum vrei. Ai grijă — banii să fie adunaţi cât mai repede, pricepi?

— Fiţi liniştit, monseniore. Banii odată adunaţi şi scrisoarea dumneavoastră trimisă domnului amiral, mă întorc aici mai repede decât atunci când am plecat.

— Şi mai ales fără încăierări pe drum!

— Nu-i nici un pericol, monseniore.

— Haide, drum bun, Martin şi noroc!

— Peste zece zile mă veţi vedea din nou, monseniore; mâine, la răsăritul soarelui, voi fi departe de Calais.

De data asta, Arnauld du Thill îşi ţinu făgăduiala.

A doua zi îi îngădui Babettei să-i însoţească până la poarta oraşului. O îmbrăţişa pentru ultima oară, jurându-i şi ei că o va revedea în curând, apoi, foarte vesel, ca un ticălos ce era, dispăru curând după colţul drumului.

Biata fată se grăbi să intre în casă înainte ca bănuitorul ei frate, Pierre Peuquoy, să se fi sculat, dar fu obligată să spună că e bolnavă ca să poată plânge în voie în odaia sa. Începând din acea zi, ar fi greu de spus care dintre cei doi — Babette ori Gabriel — aşteptau cu mai multă nerăbdare întoarcerea scutierului.

Aveau să aştepte multă vreme amândoi.

Capitolul XLI Cum Arnauld du Thill face să fie spânzurat Arnauld du Thill la Noyon

În prima zi Arnauld du Thill îşi urmă drumul fără piedici. Întâlnea din când în când pe drum trupe duşmane germani care dezertau, englezi daţi afară din armată, spanioli obraznici căci, în această Franţă ruinată de război, existau pe atunci mai mulţi străini decât francezi. Dar la toţi aceşti tâlhari de drumul mare, Arnauld le arăta permisul de liberă trecere al lordului Wentworth şi toţi, nu fără regrete şi fără murmure, îl lăsau în pace

Totuşi, a doua zât în împrejurimile Saint-Quentinului, un detaşament spaniol îi căuta pricină, pretinzând că armăsarul nu era trecut pe permis şi că ar fi tocmai bun de confiscat. Dar falsul Martin-Guerre dovedi o mare fermitate cerând să fie condus de îndată la şef, aşa că-l lăsară în pace cu cal cu tot. Întâmplarea îi sluji totuşi de lecţie; hotărî de acum înainte să evite pe cât putea trupele pe care le-ar întâlni. Lucrul era destul de greu: duşmanul, fără a avea vreun avantaj hotărâtor, ocupase, după cucerirea oraşului Saint-Quentin, întregul ţinut. Catelet, JHlam, Noyon Chauny îi aparţineau şi Arnauld sosind încurcătură, hotărî să întoarcă spatele oraşului şi să se ducă să înnopteze în satul vecin. Dar pentru asta trebuia să părăsească drumul cel mare; cum Arnauld nu cunoştea bine ţinutul, se rătăci şi, tot căutând drumul, căzu dintr-o dată, după o cotitură a potecii, în mijlocul unei trupe de mercenari duşmani care păreau să caute acelaşi lucru. Or. Care nu fu mirarea lui Arnauld auzindu-l pe unul dintre scutieri strigând de îndată ce-l zări:

— Hei, băieţi! Nu cumva ăsta e ticălosul ăla de Arnauld du Thill?

— Arnauld du Thill pe cal? zise un alt mercenar.

— Dumnezeule! Îşi zise scutierul pălind, se pare că sunt cunoscut pe aici şi dacă-s cunoscut, sunt pierdut!

Dar era prea târziu ca să mai dea înapoi şi să fugă; mercenarii îl şi înconjurară. Din fericire se întunecase destul de tars.

— Cine eşti şi unde te duci? îl întrebă unul dintre ei.

— Mă numesc Martin-Guerre, răspunse Arnauld tremurând, sunt scutierul vicontelui d'Exmès, care în momentul de faţă e prizonier la Calais şi mă duc la Paris să caut bani pentru răscumpărarea sa.

Iată hârtia de trecere dată de milordul Wentworth, guvernatorul oraşului Calais.

Şeful trupei chemă pe unul dintre ai săi care avea o torţă şi începu să verifice grav permisul lui Arnauld.

— Sigiliul este într-adevăr autentic, zise el şi permisul bun. Ai spus adevărul, amice, poţi să-ţi continui drumul...

— Mulţumesc, zise Arnauld care răsuflă uşurat.

— Un cuvânt totuşi. N-ai întâlnit pe drum un netrebnic, un ticălos care răspunde la numele de Arnauld du Thill?

— Nu cunosc nici un Arnauld du Thill, se grăbi să strige Arnauld du Thill.

— Nu-l cunoşti, dar ai fi putut să-l întâlneşti pe aceste poteci. E cam de talia dumitale şi atât cât pot să-mi dau eu seama pe întunecimea asta, aduce puţin cu dumneata. Numai că nu e aşa de bine îmbrăcat. Poartă o mantie cafenie, o pălărie rotundă şi nişte pantofi cenuşii; trebuie să se ascundă cam în partea din care vii dumneata, tâlharul! Ah, o să ne cadă el în mână!

— Ce-a făcut? întrebă cu timiditate Arnauld.

— Ce-a făcut? E a treia oară că ne scapă... Cică era tratat prea aspru. Păi cum să nu fie? Prima oară, când a şters-o, a răpit-o pe Gudule, iubita stăpânului său. Merita pedepsit, nu-i aşa? Fiindcă n-avea cu ce-şi plaţi răscumpărarea, s-a vândut şi s-a răzvândut, trecând din stăpân în stăpân. Dacă n-avea bani, era dator ca măcar să ne distreze în vreun fel, dar dumnealui face pe mândrul şi-o şterge! De trei ori ne-a scăpat... Dar dacă-l prindem, ticălosul!...

— Ce-o să-i faceţi? întrebă din nou Arnauld.

— Prima oară a înghiţit o ciomăgeală; a doua oară, l-au snopit până l-au lăsat lat; a treia oară o să fie spânzurat.

— Spânzurat! Repetă speriat Arnauld.

— Pe loc, amice şi fără nici un fel de judecată. E prizonierul nostru. Noi o să ne distrăm zdravăn, iar el o să se înveţe minte. Uită te colo, în dreapta dumitale... Vezi şţreangul ăla? Ei bine, acolo o să-l atârnam pe Arnauld du Thill de îndată ce punem mâna pe el.

— Da! Da! zise Arnauld, rizând puţin silit.

— Dacă-l întâlneşti cumva pe netrebnicul ăsta, pune mâna pe el şi adu-l încoace. Te vom răsplăti, n-ai grijă. Şi acum, drum bun!

Mercenarii se depărtară, dar Arnauld, liniştit, îi rechemă:

— Iertare, jupânilor, serviciu contra serviciu! M-am rătăcit şi nu mai ştiu unde mă aflu. Arătaţi-mi, vă rog, pe unde s-o apuc...

— Nimic mai uşor, zise mercenarul. Colo, în spatele dumitale, unde-s zidurile şi poternă aia pe care poate că o zăreşti prin întuneric, se află Noyonul. Nu te uita la dreapta, spre spânzurătoare! Uită-te colo, la stânga, unde strălucesc suliţele camarazilor noştri; căci la poternă aia e de gardă în noaptea asta compania noastră. Acum, întoarce-te şi ai să vezi în faţă drumul către Paris trecând prin pădure. După douăzeci de paşi drumul se bifurcă. O iei la dreapta ori la stânga după cum ţi-o plăcea. Amândouă drumurile sunt la fel de lungi şi amândouă se întâlnesc la bacul de peste râul Oise, la un sfert de leghe de aici. După ce

treci lacul cu bacul, ţii drumul drept. Primul sat, la o leghe de bac, este Auvrayul. Eşti lămurit?

— Mulţumesc şi noapte bună! zise Arnauld punând piciorul în scară.

Indicaţiile care i se dăduseră erau exacte. La douăzeci de paşi găsi răscrucea şi-şi lăsă calul s-o apuce pe drumul din stânga. Noaptea era deasă şi pădurea la fel. Totuşi, după zece minute, Arnauld du Thill ajunse într-un luminiş din pădure unde luna, străpungând sideful norilor, răspândi o lumină palidă.

În acel moment se gândea la spaimă prin care trecuse şi la acea întâmplare ciudată în care-şi dovedise sângele rece. Liniştit asupra trecutului, tocmai se gândea cu melancolie la viitor, când zări sau crezu că zăreşte la o sută de paşi, în faţă, un om sau mai curând o umbră, care, la apropierea lui, dispăru repede într-un şanţ. "încă o întâlnire neplăcuta", gândi prudentul Arnauld. Încerca să intre în pădure, dar şanţul era de netrecut şi pentru cal şi pentru cavaler. Aştepta câteva minute, apoi cuteză să se uite mai bine. Fantomă, care se ridicase iar în picioare, se aruncă repede în şanţ. "I-o fi frică de mine cum îmi este şi mie de el?" îşi zise Arnauld. "Să mă întorc din drum? Ar fi mai prudent. S-o pornesc cu calul în galop şi să trec ca un fulger prin faţa lui? Ar ţi cel mai bine. El n-are cal, merge pe jos şi chiar dac-ar avea o archebuză... N-ar avea timp să mă nimerească..."

Hotărâre promptă, execuţie rapidă. Arnauld dădu pinteni calului şi trecu ca o săgeată prin faţa omului la pândă. Cum acesta nu se mişcă, spaima lui Arnauld se mai potoli.

Îşi struni calul sub imboldul unei idei venite pe neaşteptate şi făcu câţiva paşi înapoi. Omul continuă să stea nemişcat. Asta îi dădu lui Arnauld curaj şi, sigur de ceea ce avea de făcut, o porni către şanţ. Dar, mai înainte de a putea scoate un singur cuvânt, omul făcu o săritură şi, smulgând din scară piciorul drept al lui Arnauld, îl aruncă pe scutier jos de pe cal, se prăvăli peste el şi-i puse o mână în gât şi un genunchi în piept. Toate acestea nu durară nici douăzeci de secunde.

— Cine eşti şi ce vrei? îl întrebă învingătorul pe duşmanul său doborât la pândă

— Lasă-mă, fie-ţi milă! spuse cu o voce gâtuita Arnauld, care-şi găsise nasul. Sunt francez, dar am o hârtie de liberă trecere din partea lordului Wentworth, guvernatorul Calaisului.

— Dacă eşti francez, zise omul şi într-adevăr n-ai accentul acestor străini afurisiţi, n-am nevoie de permisul tău. Dar de ce te-ai apropiat atât de curios de mine?

— Mi s-a părut că văd un om în şanţ zise Arnauld şi am înaintat să văd dacă nu era cumva vreun rănit care să aibă nevoie de ajutor.

— Intenţia a fost bună, zise omul retrăgându-şi mâna şi îndreptându-şi genunchiul. Haide, amice ridică-te, adăugă el, întinzându-i mâna lui Arnauld care se şi ridicase. Poate că te-am primit un pic cam... aspru. Dar nu vreau să-şi vâre nimeni nasul în treburile mele. Tu însă îmi eşti compatriot, n-ai să-mi faci nici un rău, dimpotrivă, mă vei ajuta, vom porni la drum împreună. Eu mă numesc Martin-Guerre, tu?

— Eu? Bertrand, zise Arnauld tresărind.

Din fericire, noaptea adâncă îi ascundea faţa; îşi prefăcu deci şi mai bine glasul.

— Ei bine, Bertrand, continuă Martin-Guerre; află că sunt un prizonier, scăpat pentru a doua oară, alţii spun chiar pentru a treia, din mâinile spaniolilor, englezilor, germanilor, flamanzilor sau dracu mai ştie din mâinile cui, pe scurt, din mâinile întregii clici duşmane care s-a năpustit asupra ţării noastre ca un nor de lăcuste.

Căci Franţa seamănă la ora asta, Dumnezeu să mă ierte, cu un turn Babel. Într-o lună am avut, aşa cum mă vezi, douăzeci de stăpâni de diferite naţii şi mereu auzeam altă limbă şi mai aspră şi mai barbară. M-am săturat să fiu plimbat din târg în târg; cu atât mai mult cu cât e distrau torturându-mă. Îmi tot reproşau c-o furasem pe una Gudule, care cică m-ar fi iubii, după cât se pare, până într-atâta încât a fost în stare să fugă cu mine.

— Hm! Făcu Arnauld.

— Sătul până peste cap de ocările lor. Într-o bună zi, asta se întâmpla la Chany, am şters-o din nou. M-au prins şi m-au snopit în bătaie, încât mi se făcuse şi mie milă de mine. M-au ameninţat că mă spânzură dac-o iau de la capăt, iar eu nu doream decât s-o iau de la

capăt şi azi-dimineaţă, găsind o ocazie prielnică, în timp ce mă mutau la Noyon, i-am lăsat pe tiranii mei cu buză umflată. Dumnezeu ştie cât m-or fi căutat ca să mă spânzure! Cum mi-e cam silă de aşa ceva, m-am cocoţat într-un copac mare din pădure, aşteptând să se întunece şi abia mă puteam abţine să nu râd, deşi cam albastru, văzându-i cum treceau ocărind şi înjurând pe sub copacul meu... Înnoptându-se, mi-am părăsit observatorul. Dar acum, altă belea: una că m-am rătăcit în această pădure, pe unde n-am mai călcat niciodată, iar a doua, că mor de foame; n-am pus îndură de douăzeci şi patru de ceasuri decât nişte frunze şi câteva rădăcini; cad din picioare de slăbiciune, după cum dealtfel ai putut cu uşurinţa să vezi şi singur.

— Hm! Făcu Arnauld, n-am prea văzut asta mai adineauri, ba dimpotrivă, mi s-a părut chiar că eşti destul de viguros.

— Ei! Da, zise Martin, te-am cam înghesuit un pic... Dar asta din pricina foamei. Acum, că-mi eşti compatriot, n-ai să mă laşi să cad din nou în mâinile acelor duşmani, nu-i aşa?

— Nu, sigur, zise Arnauld du Thill care reflectă la vorbele lui Martin.

Odată cu zorile îşi recăpătase cutezanţa compromisă un moment I de pumnul de fier al sosiei sale.

— Trebuie să faci ceva pentru mine, continuă Martin-Guerre. Cunoşti puţin împrejurimile?

— Sunt din Auvray, la un sfert de leghe de aici, zise Arnauld.

— Te duci într-acolo? zise Martin.

— Nu, mă întorc de-acolo, răspunse, după un moment de şovăială şiretul iupîn.

— Auvrayul e încoace? spuse Martin arătând spre locul unde se găsea Noyonul.

— Încoace, într-adevăr, zise Arnauld. E primul sat după Noyon pe drumul spre Paris.

— Pe drumul spre Paris! strigă Martin. Ei bine, iată cum te poţi rătăci în pădure. Îmi închipuiam că am lăsat Noyonul în urmă şi când olo mă întorceam înapoi. Credeam că merg spre Paris şi când colo mă îndepărtam. Ţinutul ăsta blestemat mi-e cu totul necunoscut. Deci, ca să nu cad în gura lupului, trebuie să mă îndrept în partea în care veneai tu...

— Aşa precum zici, jupâne. Eu mă duc la Noyon, dar fă împreună cu mine câţiva paşi. O să găsim, foarte aproape de aici, un alt drum are te va duce direct la Auvray.

— Mulţumesc, prietene Bertrand, zise Martin; sigur că vreau să-mi cruţ picioarele, căci sunt tare obosit şi foarte slăbit, după cum ţi-am mai spus, cu burta a dracului de goală. N-ai, din întâmplare, ceva de mâncare la tine? Asta ar însemna să mă salvezi de două ori: o dată de englezi şi a doua oară de foame, nu mai puţin groaznică decât englezii.

— Vai! răspunse Arnauld, n-am nimic în raniţă. Dar dacă vrei să tragi o duşcă, am plosca asta mare, plină...

Într-adevăr, Babette avusese grijă să umple cu un vin de Cipru, estul de tare, plosca necredinciosului ei şi Arnauld avusese până lunci prudenţa să-şi menajeze clondirul, ca să-şi păstreze intactă judecata şi aşa destul de pusă la încercare de primejdiile drumului.

— Cred şi eu că vreau! strigă cu entuziasm Martin-Guerre. O duşcă de vin mă însufleţeşte întotdeauna.

— Ei bine, ia şi bea, omule, zise Arnaulde întinzându-i plosca.

— Mulţumesc şi Domnul să te răsplătească!

Şi începu să înghită cu încredere acel vin, la fel de trădător ca şi cel care i-l oferea şi ai cărui aburi îi tulburară aproape pe loc creierul.

— Eh! zise el, vesel, nu-i lipsit de tărie vinişorul ăsta spumos...

— Nu face rău, zise Arnauld, eu beau din el două sticle la fiecare masă. Noaptea e frumoasă, hai să ne aşezăm colo, pe iarbă, un moment, ai să te şi odihneşti, ai să şi bei după pofta inimii. Eu am timp şi dac-o să ajung la Noyon înainte de zece, oră la care se deschid porţile, e cât se poate de bine. În ce te priveşte, măcar că Auvrayul ţine de Franţa, dacă o iei pe drumul mare ai putea totuşi să întâlneşti patrule stânjenitoare; dacă părăseşti

drumul, ai să te rătăceşti din nou. Deocamdată propun să ne oprim câteva minute şi să stăm de vorbă. Unde ai fost făcut prizonier?

— Nu ştiu precis, zise Martin, căci există două versiuni contradictorii: ce cred eu şi ce mi se spune. Or, ei mă asigură că le-am picat în mâna după bătălia din ziua Sfântului Laurenţiu, iar eu îmi închipui că nu în ziua aceea, ci mult mai târziu am nimerit singur într-un detaşament duşman.

— Cum îţi explici asta? întrebă Arnauld du Thill făcând pe miratul. Peripeţiile tale mi se par foarte interesante. Trebuie să-şi mărturisesc că-mi plac la nebunie astfel de istorii. Mai trage cinci, şase înghiţituri ca să-ţi recapeţi memoria şi mai povesteşte-mi ceva din viaţa ta. Nu eşti din Picardia?

— Nu, răspunse Martin, după o pauză pe care o umplu golind pe trei sferturi plosca, nu, sunt din sud, din Artigues.

— Frumos ţinut. Ai familie acolo?

— Nevastă, prietene, răspunse Martin, devenind, graţie vinului de Cipru, foarte expansiv şi încrezător.

Şi aţâţat, jumătate de întrebările lui Arnauld, jumătate de libaţiile sale repetate, se apucă să-şi istorisească, plin de volubilitate, povestea în cele mai intime amănunte: tinereţea, iubirile, însurătoarea; că nevastă-sa era o femeie drăguţă, dar că avea o palmă cam grea. Mă rog, palma unei femei nu dezonorează un bărbat, dar, cu vremea, îl plictiseşte. Iată de ce Martin-Guerre îşi părăsise nevasta. O iubea, totuşi, pe această Bertrande a lui. Mai purta încă pe deget inelul de fier de la nunta lui şi, la inimă, cele două sau trei scrisori pe care i le scrisese Bertrande după prima lor despărţire. Spunând acestea, bietul Martin-Guerre plânse. La băutură omul devine sentimental. Voi să povestească apoi ce i se întâmplase de când intrase in serviciul contelui d'Exmès, cum îl urmărea un fel de umbră, cum el, Martin-Guerre, era uneori în dublu exemplar şi cum nu se putea recunoaşte în cele două existenţe ale sale.

Dar această parte a povestirii i se păru mai puţin interesantă lui Arnauld du Thill, care-l aducea mereu pe povestitor la copilăria lui, la casa părintească, la prieteni, la neamurile din Artigues, la calităţile şi cusururile Bertrandei. În mai puţin de două ceasuri, perfidul Arnauld du Thill, datorită celui mai abil interogatoriu, află tot ceea ce voia să ştie despre obiceiurile şi faptele săvârşite de bietul Martin-Guerre.

După două ceasuri, Martin-Guerre, cu capul în flăcări, se sculă sau mai curând încercă să se scoale, căci se clătină şi recăzu greoi în fund.

— Ce se întâmplă cu mine? spuse el izbucnind într-un hohot de râs care se prelungi multă vreme înainte de a se stinge. Să mă bată Dumnezeu, cred că acest vinişor obraznic îşi cam face de cap! Dă-mi mâna, camarade, ca să mă ridic în picioare.

Arnauld îl ridică de jos şi izbuti să-l pună pe picioare, dar nu într-un echilibru prea sigur.

— Ha! Ha! Ia te uită câte felinare! strigă Martin. Phiii! Ce dobitoc sunt! Luam stelele drept felinare!

Apoi începu să cânte cu o voce formidabilă:

"Trimiteţi iute după vin, fârtate,
Să ne-nfruptăm din el pe săturate,
În iad, la cel mai straşnic han,
Unde-i stăpân chiar lacomul Satan..."

— Vrei să taci? strigă Arnauld. Dacă trece vreun duşman prin împrejurimi şi te aude?

— Ei şi? Mă doare-n cot, zise Martin, ce-ar putea să-mi facă? Să mă spânzure? M-ai făcut să beau cam mult, măi frate! Eu, care sunt un om măsurat, nu prea ştiu să mă lupt cu beţia, apoi mai eram şi cu burta goală, mi-era foame, acum mi-e sete...

"Trimiteţi iute după vin, fârtate..."

— Stt! zise Arnauld. Haide încearcă să mergi... Nu vrei să te duci la Auvray şi să dormi acolo?

— Oh, da, să dorm, zise Martin. Dar nu vreau la Auvray, ci aici, pe iarbă, sub felinarele Domnului.

— Da, zise Arnauld şi mâine dimineaţă o patrulă spaniolă o să dea peste tine şi o să te trimită să te culci la dracu...

— Ei, nici chiar aşa, prefer să mă târăsc până la Auvray. Pe aici, nu?

Dar, oricât se strădui, descrise nişte zigzaguri atât de întortocheate încât Arnauld văzu bine că dacă nu-l ajută puţin, are să cadă grămadă şi are să-i dea peste cap tot planul lui.

— Uite ce e, zise el bietului Martin, eu sunt din fire un om milos şi Auvrayul nu este prea departe, am să te conduc până acolo. Lasă-mă să-mi dezleg calul, am să-l duc de frâu, iar pe tine de braţ...

— Pe legea mea! Te-ai gândit bine, zise Martin. Ţi-o mărturisesc aşa, ca între bărbaţi, cred că sunt puţin cam ameţit... Vinişorul tău spumos nu-i lipsit de tărie; sunt foarte fericit, dar cam ameţit...

— Haide, la drum, se face târziu, zise Arnauld du Thill, apucând-o, cu sosia lui la braţ, pe drumul pe care venise şi care ducea direct la poternă din Noyon. Dar, zise el, ca să mai scurtăm drumul, n-ai vrea să-mi povesteşti vreo istorie din Artigues?

— Vrei să-ţi istorisesc povestea Papottei? zise Martin, ha! Ha! Biata Papotte!

Epopeea Papottei fu prea dezlânată ca s-o mai relatăm aici. Ea era totuşi pe terminate când, târâş-grăbiş, cei doi cumetri ajunseră la poternă din Noyon.

— Uite colo! zise Arnauld. Vezi poarta aia? Este poarta din Auvray. Bate zdravăn şi când paznicul va veni să-ţi deschidă, spune-i că te-am trimis eu, Bertrand; o să-ţi arate, la doi paşi de-acolo, o casă unde te va primi fratele meu şi unde vei găsi o masă pe cinste şi o gazdă de treabă. Cu bine, Martin! O ultimă strângere de mână şi... adio!

— Adio şi mulţumesc, răspunse Martin. Nu sunt decât un biet amărât, aşa că nu te pot răsplăti cum s-ar cuveni. Dar să ştii că bunul Dumnezeu, care le vede pe toate, te va răsplăti după cum meriţi!

Ciudat lucru, această prezicere de beţiv îl făcu pe Arnauld să tremure; o clipă, fu cât pe-aci să-l cheme pe Martin înapoi. Dar acesta şi bătea de-acum în poternă.

"Ia te uită! Bate în usa propriului său mormânt, gândi Arnauld. La dracu! Astea-s copilării!"

Martin, care nu se îndoia că tovarăşul său de drum îl observa de departe, strigă cât îl ţinu gura:

— Hei, paznice! Hei, cerberule! Vrei să-mi deschizi, bădărane?

— Cine-i acolo? întrebă sentinela dinăuntru. Nu se mai deschide. Cine eşti tu ca să faci atâta tapaj?

— Cine sunt? Mojicule! Sunt Martin-Guerre, sau dacă vrei, Arnauld du Thill sau, dacă vrei, prietenul lui Bertrand. Sunt mai mulţi deodată, mai ales când beau. Sunt vreo douăzeci de zurbagii care te vor snopi în bătaie dacă nu-mi deschizi mai repede.

— Arnauld du Thill! Eşti Arnauld du Thill? întrebă sentinela.

— Da, Arnauld du Thill, douăzeci de mii de draci încărcaţi într-o căruţă! zise Martin care acum bătea în poartă cu picioarele şi cu pumnii.

Atunci, în dosul porţii se auzi larma soldaţilor chemaţi de sentinelă. Poarta se deschise în grabă şi Arnauld du Thill, aflat la pândă după nişte copaci, auzi mai multe voci strigând laolaltă cu accentul surprizei:

— E el, pe legea mea! E într-adevăr el!

Cât despre Martin-Guerre, recunoscându-şi tiranii, scoase un strigăt de disperare, care-l lovi pe Arnauld ca un blestem.

Apoi du Thill judecă învălmăşeala care se iscase şi după strigăte că Martin se angajase într-o luptă fără şanse. Din păcate n-avea decât doi pumni împotriva a douăzeci de săbii. Zgomotul scăzu, apoi se îndepărtă, apoi încetă.

Când nu mai auzi nimic, se lăsă, timp de un sfert de ceas, în voia gândurilor. Rezultatul meditaţiei sale fu că se înfundă în pădure, la vreo trei sau patru sute de paşi, îşi legă calul de un copac, îşi întinse pe pământ, peste frunzele moarte, şaua şi învelitoarea calului, se înfăşură în mantie şi după câteva minute se scufundă într-un somn adânc. Dormi opt ore în şir. Totuşi când se trezi, era încă noapte şi, după poziţia stelelor, socoti că putea să fie patru dimineaţa. Se sculă, se scutură şi, fără să-şi dezlege calul, înaintă cu precauţie până la drumul cel mare. În spânzurătoarea pe care i-o arătaseră în ajun se legăna încetişor trupul bietului Martin. Un surâs hidos rătăci pe buzele lui Arnauld du Thill. Fără să tremure, se apropie de cadavru.

Dar trupul spânzura prea sus ca să-l poată atinge. Atunci se căţără pe prăjina spânzurătorii, cu sabia în mână şi ajuns la înălţimea necesară, tăie frânghia cu tăişul spadei sale. Trupul căzu la pământ. Arnauld se dădu jos, scoase din degetul mortului un inel de fier care nu merita osteneala de a fi luat, scotoci la pieptul spânzuratului şi găsi acolo nişte hârtii pe care le strânse cu grijă, îi luă mantia şi se retrase liniştit, fără o privire, fără o rugăciune pentru nenorocitul pe care-l tulburase atâta în timpul vieţii şi pe care-l fura şi mort.

Îşi regăsi calul în desiş, îl înşeuă şi se îndepărtă în galop mare spre Paris. După o jumătate de ceas, cum dinspre răsărit începea să se mijească o lumină slabă, un tăietor de lemne, trecând din întâmplare pe drum, văzu frânghia tăiată şi pe spânzurat zăcând la pământ. Se apropie, temător şi curios totodată, de mortul care avea veşmintele în dezordine şi frânghia slăbită în jurul gâtului, se întrebă dacă greutatea trupului rupsese frânghia sau vreun prieten i-o tăiase prea târziu. Cuteză chiar să-l atingă ca să se asigure că era într-adevăr mort. Dar spre groaza sa, spânzuratul îşi mişcă mâinile şi capul şi se ridică în genunchi. Tăietorul de lemne, înspăimântat, fugi, cât îl ţineau picioarele, făcându-şi întruna semnul crucii şi încredinţându-se Celui de Sus şi tuturor sfinţilor.

Capitolul XLII Visele bucolice ale lui Arnauld du Thill

Conetabilul de Montmorency, revenit la Paris cu o zi înainte, după ce plătise o răscumpărare regală, se prezentase la Luvru ca să tatoneze terenul. Dar Henric al II-lea îl primi cu răceală şi-l lăudă pe ducele de Guise care se angajase, spunea el, să atenueze, dacă nu să repare, nenorocirile regatului.

Pălind de mânia invidiei, conetabilul nădăjduise ca măcar lângă Diana de Poitiers să găsească puţină consolare. Dar cum favorita îl primise la fel de rece, Montmorency se plânse de această primire.

— Drace! zise cu impertinenţă doamna de Poitiers, cunoşti, desigur, noul dicton al poporului din Paris?

— Abia am sosit, doamnă şi nu ştiu... bâlbâi conetabilul.

— Ei bine, acest popor maliţios spune: "Cine fuge de la datorie în ziua de Sfântul Laurenţiu, e un dezertor".

Conetabilul se făcu palid, o salută pe ducesă şi ieşi din Luvru cu moartea în inimă. Reintrând în palatul şi-n camera lui, îşi aruncă furios pălăria pe jos.

— Oh! Regii şi femeile! strigă el, ingraţi cărora nu le place decât succesul!

— Monseniore, spuse un valet, un om doreşte să vă vorbească.

— Ducă-se dracului! zise conetabilul. Chiar că şi sunt gata să-l primesc! Trimite-l la doamna de Guise.

— Monseniore, acest om m-a rugat să vă spun numele lui, zice că se numeşte Arnauld du Thill.

— Arnauld du Thill! strigă conetabilul uluit, asta-i altceva, adu-l încoace.

Valetul se înclină şi ieşi.

"Acest Arnauid, gândi conetabilul, este abil şiret şi lacom şi mai mult decât atât, fără scrupule şi fără conştiinţa. Oh! Dacă m-ar putea ajuta să mă răzbun pe toţi aceşti oameni! Da şi dacă mă răzbun ce voi câştiga? Mai curând dac-ar putea să mă ajute să le reintru în graţii!"

În acel moment fu introdus Arnauld du Thill. Pe chipul caraghiosului se citeau satisfacţia şi obrăznicia. Îl salută pe conetabil până la pământ.

— Te credeam prizonier, îi zise Montmorency.

— Şi am fost într-adevăr, monseniore, ca şi dumneavoastră dealtfel, zise Arnauld

— Dar ai scăpat, după câte văd, răspunse conetabilul.

— Da, monseniore, i-am cam dus cu vorba. Dumneavoastră v-aţi servit de bani, eu de mintea mea, aşa că iată-ne pe amândoi liberi.

— Ah! Ce vrei să spui? zise conetabilul.

— Monseniore, răspunse Arnauld cu umilinţă, vreau să spun că eu n-am avut bani, asta-i tot.

— Hm! Făcu Montmorency bombănind, ce vrei de la mine?

— Bani, pentru că n-am, monseniore.

— Şi pentru ce ţi-aş da eu bani? zise conetabilul.

— Ca să mă plătiţi, monseniore, răspunse spionul.

— Ca să-ţi plătesc ce?

— Veştile pe care vi le aduc.

— Să vedem veştile.

— Să vedem scuzii.

— Caraghiosule! Şi dacă pun să te spânzure?

— Un mijloc detestabil pentru a-mi lega limba în loc să mi-o dezleg, monseniore.

"E într-adevăr obraznic, îşi zise Montmorency, probabil că se ştie necesar."

— Să vedem, zise cu voce tare, consimt să-ţi fac câteva avansuri.

— Monseniorul este bun şi-i voi aminti acest cuvânt generos când se va fi achitat fată de mine pentru datoriile trecutului.

— Ce datorii?

— Iată nota, monseniore, zise Arnauld prezentându-i faimoasa listă pe care am văzut-o atât de des umflându-se.

Anne de Montmorency îi aruncă o privire

— Da, zise el, văd aici, alături de servicii cu totul închipuite şi iluzorii, servicii care mi-ar fi putut fi utile în situaţia în care am fost, dar care, la ora asta, nu mai sunt bune decât să mă facă să le regret şi atâta tot.

— Ei! Monseniore, poate că exageraţi puţin, dizgraţia e trecătoare, zise Arnauld.

— Cum? Se şi ştie că sunt în dizgraţie?

— Lumea se îndoieşte şi eu la fel, monseniore.

— Uite, poftim, la ce-mi mai foloseşte acum faptul că vicontele d'Exmès şi Diana de Castro au fost despărţiţi la Saint-Quentin, când, după toate probabilităţile, regele şi marea seneşală nu-şi vor mai da fata după fiul meu?

— Dumnezeule! Monseniore, zise Arnauld, cred că regele ar consimţi din toată inima să v-o dea dacă i-aţi putea-o înapoia.

— Ce vrei să spui?

— Spun, monseniore, că Henric al II-lea, regele nostru, trebuie să fie în acest moment tare trist nu numai pentru pierderea oraşului Saint-Quentin şi a bătăliei, ci şi pentru

pierderea fiicei sale, Diana de Castro, care a dispărut după atacul de la Saint-Quentin fără să se mai ştie ce s-a întâmplat cu ea. Au circulat în legătură dispariţie douăzeci de zvonuri contradictorii. Întors ieri, probabil că nu ştiţi asta, monseniore, eu însumi n-am aflat-o decât azi-dimineaţă...

— Am atâtea alte griji! zise conetabilul. Trebuie fireşte, să mă gândesc mai mult la dizgraţia prezentă, decât la favoarea trecută.

— E drept, zise Arnauld, dar această favoare vă va fi reacordată, monseniore, dacă veniţi să-i spuneţi regelui: Sire, vă plângeţi fata, o căutaţi peste tot, întrebaţi de ea pretutindeni... Dar eu ştiu unde se afla, sire!

— Chiar ştii, Arnauld? întrebă cu însufleţire Montmorency.

— A şti este meseria mea, răspunse spionul. V-am spus că am noutăţi de vânzare, vedeţi că marfa mea e de calitate. Gândiţi-vă la asta, monseniore!

— Mai curând mă gândesc, zise conetabilul, că regii îşi amintesc de eşecurile slujitorilor lor şi nu de meritele acestora. Când i-o voi aduce lui Henric al II-lea pe fiică-sa, la început va fi încântat, tot aurul, toate onorurile regatului nu vor ajunge, în primul moment, ca să mă răsplătească. Apoi, Diana va plânge, va spune că preferă să moară decât s-o dea altuia şi nu vicontelui d'Exmès şi regele, convins, îşi va aminti de bătălia pe care am pierdut-o şi nu de copila pe care i-am regăsit-o. Aşa că toate eforturile mele nu vor avea alt rezultat decât să-l facă fericit pe vicontele d'Exmès.

— Va trebui, zise Arnauld cu surâsul lui rău, va trebui ca în vreme ce doamna de Castro reapare, vicontele să dispară. Ah! Ce mai renghi!

— Da, dar astea sunt mijloace extreme, mi-e silă să mă folosesc de ele, zise conetabilul. Ştiu că braţul ţi-e sigur şi gura discretă. Totuşi...

— Ah! Monseniorul se înşeală în privinţa intenţiilor mele, strigă Arnauld făcând pe indignatul, monseniorul mă calomniază. Monseniorul a crezut că vreau să-l scap de acest tânăr printr-un mijloc... violent. (Făcu un gest expresiv.) Nu, de o sută de ori nu! Am ceva mai bun decât asta:

— Ce anume ai? întrebă cu însufleţire conetabilul.

— Mai întâi să ne înţelegem, monseniore, zise Arnauld. Iată, vă spun locul unde se află căprioara rătăcită. Vă asigur, cel puţin pentru timpul necesar încheierii căsătoriei cu ducele François, absenţa şi tăcerea periculosului său rival. Sunt două servicii apreciabile, monseniore. Dar dumneavoastră ce puteţi face pentru mine?

— Ce-mi ceri? zise Montmorency'.

— Sunteţi rezonabil, voi fi şi eu, zise Arnauld. Veţi achita mai întâi, fără să vă tocmiţi, nu-i aşa? Mică notă din trecut, pe care am avut onoarea să v-o prezint mai adineauri...

— Fie, răspunse conetabilul.

— Ştiam că nu voi întâmpina dificultăţi în privinţa acestui prim punct, monseniore; totalul e o mizerie şi acei bani nu-mi ajung nici să-mi plătesc cheltuielile de drum şi câteva daruri pe care am de gând să le cumpăr înainte de a părăsi Parisul. Dar aurul nu e totul pe lume.

— Cum? zise conetabilul mirat şi aproape speriat, tocmai Arnauld du Thill vine să-mi spună că aurul nu e totul pe lume?

— Însuşi Arnauld du Thill, monseniore, dar nu acel Arnauld du Thill pungaş şi lacom pe care l-ati cunoscut, nu; ci un alt Arnauld du Thill, mulţumit de averea modestă pe care a agonisit-o şi care nu mai are altă dorinţă decât să-şi petreacă liniştit restul vieţii în ţinutul în care a văzut lumina zilei, sub acoperişul părintesc, în mijlocul prietenilor din copilărie, în sânul familiei sale. Ăsta a fost întotdeauna visul vieţii mele, monseniore, ăsta mi-a fost scopul existenţei mele cam... agitate.

— Da, zise Montmorency. După cum văd, te-ai îmbogăţit...

— Spre bucuria mea, monseniore, spre bucuria mea; zece mii de scuzi înseamnă o avere pentru un biet amărât de teapa mea, mai ales în satul meu umil şi-n sinul modestei mele familii.

— Familia ta! Satul tău! Şi eu care te credeam fără vatră, fără loc şi trăind la întâmplare, în haine de ocazie şi sub un nume de împrumut...

— Arnauld du Thill este de fapt un nume fals, monseniore. Numele meu adevărat este Martin-Guerre şi-s născut în satul Artigues, aproape de Rieux, unde mi-am lăsat nevasta şi copiii.

— Nevasta! Repetă din ce în ce mai uluit bătrânul Montmorency. Copiii!

— Da, monseniore şi trebuie să-l previn pe monseniorul să nu mai conteze de-acum încolo pe serviciile mele; aceste două expediente la care recurg în momentul de faţă vor fi cu siguranţă ultimele. Mă retrag din afaceri şi vreau să trăiesc cinstit, înconjurat de afecţiunea neamurilor şi de stimă concetăţenilor.

— Să fie într-un ceas bun! zise conetabilul, dar dacă ai devenit atât de modest şi de... pastoral încât nu mai vrei să auzi vorbindu-se de bani, ce doreşti ca răsplată pentru secretele pe care spui că le posezi?

— Cer, monseniore, zise Arnauld, cer cinste, nu a oamenilor asta se înţelege, ci doar un pic de cinste, de care am, v-o mărturisesc, cea mai grabnică nevoie.

— Explică-te, zise Montmorency; vorbeşti în şarade.

— Ei bine, monseniore, am pregătit un înscris care atestă că eu Martin-Guerre, am fost în serviciul dumneavoastră atâţia ani, în calitate... în calitate de scutier (trebuie să înfrumuseţăm lucrurile), că în tot acest timp m-am purtat ca un slujitor cinstit, credincios şi foarte devotat; că acest devotament, monseniore, aţi binevoit să mi-l răsplătiţi dăruindu-mi o sumă destul de mare de bani pentru a fi la adăpost tot restul zilelor mele. Puneţi în josul acestui înscris sigiliul şi semnătura dumneavoastră şi vom fi chit, monseniore.

— Imposibil, zise conetabilul. Ar însemna să fiu un şarlatan, falsificator şi un mişel dacă aş semna asemenea minciuni.

— Nu sunt minciuni, monseniore, căci v-am slujit întotdeauna cu credinţă... prin mijloacele mele şi vă mărturisesc că, dacă aş fi economisit toţi banii pe care i-am obţinut de la dumnevoastră până acum, suma ar fi trecut de zece mii de scuzi. Nu comiteţi deci un fals şi dealtfel pentru roadele pe care datorită mie le veţi culege...

— Ticălosule, mă vâri în aceeaşi oală cu tine?

— Da, monseniore. Avem nevoie unul de altul şi egalitatea est" fiica necesităţii. Spionul are încredere în dumneavoastră, aveţi şi dumneavoastră încredere în spion. Haideţi! Nu ne aude nimeni, monseniore, fără falsă ruşine! Faceţi târgul! E bun pentru mine şi e şi mai bun pentru dumneavoastră. "Dă ca să ţi se dea!" Semnat" monseniore!

— Nu, după, zise Montmorency. Dă ca să ţi se dea, cum spui tu! Mai întâi vreau să ştiu ce s-a întâmplat cu Diana de Castro şi cu contele d'Exmès...

— Ei bine, monseniore, afară de unele reţineri pe care le cred necesare, vă voi satisface curiozitatea în legătură cu aceste două persoane şi veţi fi obligat să conveniţi că hazardul şi eu am aranjat destul de bine lucrurile în favoarea dumneavoastră.

— Ascult, zise conetabilul.

— În ce-o priveşte pe doamna de Castro, zise Arnauld du Thill, ea n-a fost nici omorâtă, nici răpită, ci doar făcută prizonieră la Saint-Quentin şi inclusă printre cele cincizeci de persoane de la care trebuia luată o răscumpărare. Acum, de ce n-a făcut publică această captură cel în mâinile căruia a căzut? Cum de doamna de Castro n-a dat ea însăşi nici o veste? Iată un lucru de care habar n-am. La drept vorbind, o şi credeam liberă şi, sosind la Paris, socoteam s-o găsesc aici. Abia azi-dimineaţă am aflat că la Curte habar n-aveau ce se întâmplase cu fiica regelui şi că, pentru Henric al II-lea, asta era una dintre cele mai mari griji. Poate că, în aceste vremuri tulburi, trimişii doamnei Diana au fost întorşi din drum ori s-au rătăcit, sau poate că sub această întârziere se ascunde o altă taină. Dar, în sfârşit în legătură cu acest punct pot risipi orice îndoială şi pot spune în ce loc şi la cine anume se află doamna de Castro prizonieră.

— Informaţia este destul de preţioasă, într-adevăr, zise conetabilul; care este acel loc şi cine este acel om?

— Aşteptaţi puţin, monseniore, zise Arnauld, nu vreţi înainte de orice să fiţi edificat, în egală măsură şi despre contele d'Exmès? Căci dacă e bine de ştiut unde-ţi sunt prietenii, e şi mai bine de ştiut unde-ţi sunt duşmanii.

— Slăbeşte-mă cu proverbele! zise Montmorency. Unde este acest d'Exmès?

— Prizonier şi el, monseniore, răspunse Arnauld. Cine n-a fost puţin prizonier în aceste vremuri din urmă? E ceva foarte la modă! Or, vicontele d'Exmès s-a conformat modei şi e şi el prizonier.

— Dar el va şti să dea de veste! zise conetabilul, trebuie să aibă bani, prieteni... Va găsi, desigur, cu ce să-şi plătească răscumpărarea şi în curând o să ne cadă iar pe cap.

— Aţi presupus foarte bine, monseniore. Da, vicontele d'Exmès are bani, este nerăbdător să scape din captivitate şi aşteaptă să-i fie plătită cât mai curând posibil răscumpărarea. A şi trimis pe cineva a Paris ca să se ducă să-i aducă preţul libertăţii sale.

— Pe cine anume? zise Montmorency.

— Dar, din fericire pentru noi şi din nenorocire pentru el, continuă Arnauld, cel pe care l-a trimis la Paris într-o atât de mare grabă sunt eu, monseniore, eu, care-l slujeam pe contele d'Exmès sub adevăratul meu nume de Martin-Guerre, în calitate de scutier. Vedeţi deci că pot fi scutier de-adevăratelea...

— Şi n-ai făcut acest comision, caraghiosule? zise conetabilul. N-ai adunat răscumpărarea pretinsului tău stăpân.

— Am adunat-o cu mare grijă, monseniore, astfel de lucruri nu se lasă în voia soartei. Gândiţi-vă că, dacă nu luam aceşti bani, însemna să isc bănuieli. I-am luat în mod conştiincios... Numai că, fiţi liniştit, nu-i voi mai duce la destinaţie. Ar fi exact cei zece mii de scuzi care m-ar ajuta să trec drept cucernic şi cinstit tot restul vieţii mele şi pe care aş fi scutit să-i solicit generozităţii dumneavoastră, monseniore, după ce veţi semna hârtia...

— N-o voi semna, ticălosule! Strică Montmorency. Nu mă voi face cu bunăştiinţă complicele unei tâlhării!

— Oh, monseniore, zise Arnauld, ce nume aspru daţi unei nevoi la care mă supun ca să vă slujesc. Cum. Din devotament închid gura conştiinţei şi dumneavoastră mă răsplătiţi astfel? Ei bine, fie, o să-i trimitem vicontelui d'Exmès această sumă de bani şi el se va întoarce aici la fel de repede ca doamna Diana, dacă nu chiar înaintea ei. Pe când dacă n-o primeşte...

— Dacă n-o primeşte? zise conetabilul.

— Câştigam timp, monseniore. Domnul d'Exmès mă va aştepta la început cu răbdare vreo cincisprezece zile. Îţi trebuie un oarecare timp ca să aduni zece mii de scuzi şi doica lui nu mi-a înmânat această sumă decât azi-dimineaţă.

— Această femeie are deci încredere în tine?

— În mine, în inelul şi-n înscrisul vicontelui, monseniore. Şi apoi m-a şi recunoscut. Să spunem deci cincisprezece zile de aşteptare plină de nerăbdare, o săptămână de aşteptare plină de nelinişte, o altă săptămână de aşteptare dezolată. Abia după o lună, vicontele d'Exmès, disperat, va trimite un alt mesager să-l caute pe primul. Dar primul nu va fi găsit; şi dacă primii zece mii de scuzi sunt greu de strâns, alţi zece mii sunt aproape imposibil de adunat. Aveţi deci răgazul ca să vă însuraţi de douăzeci de ori feciorul, monseniore; căci vicontele d'Exmès va dispărea ca şi cum ar fi mort mai bine de două luni şi nu se va întoarce, viu şi furios, decât la anul.

— Da, dar se va întoarce! zise Montmorency şi, în ziua aceea, nu se va informa ce s-a întâmplat cu bunul lui scutier Martin-Guerre?

— Vai, monseniore, relua Arnauld cu milă, i se va răspunde, regret să v-o spun, că fidelul Martin-Guerre, venind să-şi regăsească stăpânul, cu răscumpărarea pe care se dusese s-o strângă, a căzut, din nenorocire, în mâinile unei patrule spaniole care, după toate probabilităţile, l-a jefuit, despuiat şi spânzurat la porţile Noyonului, ca să se asigure că nu va mai spune nimic nimănui.

— Cum! Arnauld, vei fi spânzurat?

— Am şi fost, monseniore, vedeţi până unde merge zelul meu? Asupra persoanei spânzuratului însă, datele se cam contrazic... Dar, mă rog, cine să-i creadă pe mercenarii jefuitori interesaţi să ascundă adevărul? Haideţi, monseniore, reluă, vesel şi hotărât, Arnauld. Gândiţi-vă că precauţiile mele au fost luate cu dibăcie şi că, cu un netrebnic experimentat ca mine, nu e nici un pericol ca excelenţa-voastră să fie compromisă. Dacă prudenţa va fi izgonită de pe pământ, ea se va refugia în inima unui... spânzurat. Dealtfel, v-o repet, nu afirmaţi decât adevărul, vă slujesc de multă vreme, mulţi dintre oamenii dumneavoastră pot s-o ateste, ca şi dumneavoastră dealtfel şi apoi mi-aţi dat într-adevăr vreo zece mii de scuzi. Vreţi, zise şiretul pungaş, să vă fac socoteala?

Conetabilul nu se putu abţine să nu surâdă.

— Dar, ticălosule, zise el, la sfârşitul socotelii... Arnauld du Thill îl întrerupse.

— Haideţi, monseniore, zise, nu mai şovăiţi decât de formă, dar ce înseamnă formă pentru spiritele superioare? Semnaţi şi nu mai faceţi fasoane.

Puse pe masă, în faţa lui Montmorency, hârtia care nu mai aştepta decât această semnătură.

— Mai întâi numele oraşului şi numele omului care-o ţine prizonieră pe Diana de Castro.

— Nume pentru nume, monseniore, întâi al dumneavoastră în josul cestei hârtii şi apoi le veţi afla şi pe celelalte.

— Bine, zise Montmorency.

Trase parafa înflorită care-i servea de semnătură.

— Şi sigiliul, monseniore?

— Iată şi sigiliul, eşti mulţumit?

— Ca şi cum monseniorul mi-ar fi dat zece mii de scuzi.

— Ei bine, acum unde este Diana?

— În mâinile lordului Wentworth, la Calais, zise Arnauld vrând să ia pergamentul conetabilului, care-l mai ţinea încă în mână.

— Un moment, zise el şi vicontele d'Exmès?

— La Calais, în mâinile lordului Wentworth.

— Atunci, Diana şi vicontele se văd?

— Nu, monseniore; el locuieşte la un armurier din oraş, pe nume Perre Peuquoy şi ea la palatul guvernatorului. Vicontele d'Exmès nu ştie, v-o jur, că frumoasa sa e atât de aproape de el.

— Alerg la Luvru, zise conetabilul aruncând hârtia. Şi eu la Artigues, strigă Arnauld triumfător. Cu bine, monseniore. Străduiţi-vă să nu mai fiţi un conetabil luat peste picior.

— Cu bine, ticălosule, străduieşte-te să nu fii spânzurat de-adevăratelea.

Ieşiră fiecare pe altă uşă.

Capitolul XLIII Armele lui Pierre Peuquoy, frânghiile lui Jean Peuquoy şi lacrimile Babettei Peuquoy

Trecuse aproape o lună fără să se petreacă vreo schimbare în situaţia celor pe care i-am lăsat la Calais. Pierre Peuquoy lucra în continuare arme; Jean Peuquoy se apucase de ţesut şi, în clipele de răgaz, făcea frânghii neînchipuit de lungi, iar Babette Peuquoy plângea.

În ce-l priveşte pe Gabriel, aşteptarea sa trecuse prin fazele prezise de Arnauld jiu Thill. Aşteptase răbdător în primele cincisprezece zile: dar după asta se nelinişti. Nu se mai ducea decât foarte rar la lordul Wentworth şi nu-i mai făcea decât vizite foarte scurte. Intervenise între ei o răceală din ziua în care Gabriel se amestecase în pretinsele treburi de familie ale guvernatorului.

Acesta, dealtfel, devenea din zi în zi mai trist. Şi totuşi, nu cele trei mesaje primite, după plecarea lui Arnauld, din partea regelui Franţei îl nelinişteau pe lordul Wentworth. Toate trei, primul scris cu politeţe, al doilea cu răceală, al treilea plin de ameninţare, cereau acelaşi lucru: eliberarea doamnei de Castro în schimbul unei răscumpărări fixate de însuşi guvernatorul. Dar toate trei primiseră acelaşi răspuns: că el înţelegea s-o păstreze pe doamna de Castro ca zălog, s-o schimbe la nevoie cu vreun prizonier englez de seamă, ori să fie cedată Franţei în schimbul păcii. Era în dreptul lui şi, din spatele puternicelor sale ziduri, sfida mânia lui Henric al II-lea. Dar nici această mânie nu-l tulbura, măcar că se întreba cum de aflase regele despre captivitatea Dianei; ceea ce-l tulbura era indiferenţa din ce în ce mai dispreţuitoare a frumoasei sale prizoniere. Nici supunerea, nici atenţiile nu putuseră îmblânzi firea mândra a doamnei de Castro. Ea rămânea mereu tristă, calmă şi demnă în faţa pătimaşului guvernator şi, când acesta se hazarda să scoată vreun cuvânt despre iubirea lui, o privire îndureratăşi totodată trufaşă venea să zdrobească inima şi să jignească orgoliul bietului lord Wentworth. Nu cutezase să-i vorbească Dianei nici despre scrisoarea trimisă de ea lui Gabriel, nici despre încercările făcute de rege pentru a obţine libertatea fiicei sale, până într-atâta se temea de vreun cuvânt amar, de vreun reproş plin de ironie al acelei guri fermecătoare şi crude.

Dar Diana, nemaivăzând-o în palat pe camerista care cutezase să-i ducă biletul, înţelese că îi scăpase şi această şansă disperată. Totuşi nobila fată nu-şi pierduse curajul. În ultima zi de octombrie, termenul pe care Gabriel şi-l fixase lui însuşi pentru a-l aştepta pe Martin-Guerre, hotărî să meargă la lordul Wentworth şi să-i ceară îngăduinţa de a trimite un alt mesager la Paris.

Spre ora două, părăsi deci casa familiei Peuquoy, unde Pierre lustruia o sabie, unde Jean împletea ultima frânghie şi unde, de multe zile. Babette, cu ochii roşii de plâns, se învârtea în jurul lui fără să aibă curajul să-i vorbească; se duse direct la palatul guvernatorului.

Cum lordul Wentworth era pentru un moment reţinut de nu ştiu ce treabă, îl rugă pe Gabriel să aştepte cinci minute. Sala unde se afla Gabriel dădea într-o curte interioară. Gabriel se apropie de fereastră ca să se uite în acea curte şi, fără să-şi dea seama, se juca şi bătea cu degetele în geam. Dintr-o dată, chiar sub degetele sale, nişte litere trasate pe sticlă cu un diamant îi atraseră atenţia. Se apropie ca să vadă mai bine şi putu citi distinct: *Diana de Castro*. Era iscălitura care lipsea din josul biletului misterios pe care-l primise cu o lună în urmă. Un nor trecu prin faţa ochilor lui Gabriel şi fu obligat să se sprijine de zid ca să nu cadă. Presimţirile sale nu-l minţiseră. Deci pe Diana o ţinea acest desfrânat de Wentworth în puterea lui! Acestei fiinţe dulci şi pure cuteza el să-i vorbească despre dragostea să!

Cu un gest involuntar. Gabriel îşi duse mâna la mânerul spadei, în acel moment intră lordul Wentworth. Ca şi prima dată, Gabriel, fără să rostească o vorbă, îl conduse în faţa ferestrei şi-i arăta semnătura acuzatoare.

La început guvernatorul păli. Apoi îşi reveni repede, cu acea stăpânire de sine pe care o posedă în cel mai înalt grad.

— Ei bine, ce e? întrebă el.

— Nu-i ăsta numele acelei rude nebune pe care sunteţi obligat s-o ţineţi aici, milord? zise Gabriel.

— Se poate; şi ce-i cu asta? zise lordul cu un aer trufaş.

— Păi, dacă e aşa, eu o cunosc pe această rudă... foarte îndepărtată, desigur. Am văzut-o adesea la Luvru. Îi sunt devotat cum trebuie să fie orice gentilom faţă de fiica regelui Franţei.

— Şi apoi? zise lordul Wentworth.

— Şi apoi, milord, vă voi cere socoteală de felul în care reţineţi şi trataţi o prizonieră de acest rang.

— Şi dacă aş refuza, domnule, să vă dau socoteală, aşa cum l-am refuzat şi be regele Franţei?

— Pe regele Franţei? Repetă Gabriel uluit.

— Sigur, domnule, zise lordul cu acelaşi sânge rece. Un englez, mi se pare, nu răspunde de acţiunile sale în faţa unui suveran străin, mai ales când ţara să se află în război cu acel suveran. Aşa că, domnule d'Exmès, dacă refuz să vă dau socoteală?

— Vă voi cere să-mi daţi satisfacţie, milord! strigă Gabriel.

— Şi nădăjduiţi să mă ucideţi, fără îndoială, domnule, zise guvernatorul, cu spada pe care n-o purtaţi decât graţie îngăduinţei mele şi pe care am dreptul să v-o cer oricând?

— Oh! Milord. Zise Gabriel furios, asta o să mi-o plătiţi!

— Fie, domnule, zise lordul, îmi voi aminti de această datorie când o veţi achita pe a dumneavoastră.

— Sunt neputincios! strigă Gabriel, frământându-şi mâinile, sunt neputincios într-un moment în care aş vrea să am puterea a zece mii de oameni!

— E într-adevăr supărător pentru dumneavoastră, zise lordul Wentworth, că împrejurările vă leagă astfel mâinile, dar mărturisiţi şi dumneavoastră că ar fi prea comod pentru un prizonier de război şi pentru un debitor să obţină atât de simplu şi chitanţa şi libertatea tăind gâtul creditorului şi duşmanului său.

— Milord, zise Gabriel străduindu-se să-şi recapete calmul, ştiţi doar că l-am trimis acum o lună pe scutierul meu la Paris ca să-mi aducă această sumă care vă preocupă atâta. Oare scutierul să fi fost rănit, poate chiar ucis cu tot permisul de liberă trecere pe care i l-aţi dat? Să i se fi furat banii pe care mi-i aducea? Nu ştiu. Fapt este că întârzie şi că veneam în acest moment să vă rog să mă lăsaţi să trimit din nou pe cineva la Paris, pentru că n-aveţi încredere în cuvântul unui gentilom şi nu mi-aţi dat posibilitatea să mă duc să aduc eu însumi răscumpărarea. Acum, milord, n-aveţi dreptul să-mi refuzaţi această îngăduinţă pe care veneam să v-o cer, sau, mai bine-zis, eu am acum dreptul să spun că vă e teamă să mă eliberaţi ca să nu-mi măsor spada cu a dumneavoastră.

— Şi cui veţi spune asta, domnule, zise lordul Wentworth, într-un oraş englez, pus sub autoritatea mea şi unde nu veţi fi privit decât ca un prizonier şi un duşman?

— Voi spune asta cu glas tare, milord, oricărui om care simte şi gândeşte, nobil prin inima şi prin nume, oamenilor simpli, ofiţerilor dumneavoastră care ştiu ce înseamnă lucrurile de onoare, tuturora şi toţi vor fi de partea mea împotriva dumneavoastră, milord; toţi vor socoti că, nedându-mi posibilitatea să ies de aici, nu meritaţi să fiţi şeful unor viteji.

— Dar nu vă gândiţi, domnule, zise rece lordul Wertworth, că mai înainte de a răspândi printre ai mei spiritul de indisciplină, n-am decât să rostesc un singur cuvânt, să fac un singur gest ca să fiţi aruncat în închisoare, unde nu mă veţi mai putea acuza decât în faţa zidurilor?

— Oh! E adevărat, mii de trăsnete! murmură Gabriel cu dinţii strânşi şi cu pumnii încleştaţi.

Acest om al sentimentului şi al emoţiei se lovea de impasibilitatea unui om cu inimă de fier.

Dar un cuvânt schimbă faţa scenei şi restabili brusc egalitatea între Wentworth şi Gabriel.

— Scumpă Diana! Scumpă Diana! zise tânărul cu spaimă, nu pot face nimic pentru tine în primejdia în care te afli!

— Ce-aţi spus, domnule? întrebă lordul Wentworth clătinându-se. Mi se pare că aţi spus: "Scumpă Diana!" sau am auzit eu prost? O iubiţi şi dumneavoastră pe doamna de Castro?

— Ei bine, da, o iubesc! strigă Gabriel. O iubiţi şi dumneavoastră, dar dragostea mea este pe atât de pură şi de devotată pe cât este a dumneavoastră de nedemnă şi de crudă.

— De ce mi-aţi vorbit atunci de fiica Franţei şi de ocrotirea pe care orice gentilom o datorează unei asemenea oprimate? zise lordul fără voia lui. Ah! O iubiţi! Deci dumneavoastră sunteţi cel pe care-l iubeşte! A cărui amintire o invocă atunci când vrea să mă tortureze! Dumneavoastră sunteţi cel din pricina căruia mă dispreţuieşte!

Lordul Wentworth, mai adineauri atât de batjocoritor şi de dispreţuitor, îl privea acum pe Gabriel cu un soi de groază plină de respect; acesta, la rândul lui, la vorbele rivalului său, îşi ridică fruntea triumfător.

— Ah! Adevărat? Mă iubeşte? strigă el, se mai gândeşte la mine, mă cheamă? Bine, dacă mă cheamă, mă voi duce s-o ajut şi s-o salvez! Haideţi, milord, puneţi-mi căluş, legaţi-mă, închideţi-mă. Voi şti s-o ajut şi s-o ocrotesc, fiindcă mă iubeşte! Fiindcă mă iubeşte, vă râd în nas şi vă dispreţuiesc. Deşi dumneavoastră sunteţi înarmat până în dinţi şi eu fără arme, am să izbutesc totuşi, călăuzit de dragostea Dianei, să vă înving...

— Da, cred, murmură la rândul său lordul Wentworth descurajat.

— Şi fiindcă n-ar fi prea generos din partea mea să vă provoc acum la duel, chemaţi-vă gărzile şi spuneţi-le să mă închidă, dacă asta vă face plăcere. Închisoarea alături de ea şi odată cu ea, e o fericire...

Se făcu o lungă tăcere.

— Domnule, zise în sfârşit lordul Wentworth, după oarecare şovăială, aţi venit să-mi cereţi îngăduinţa de a trimite un al doilea curier la Paris care să aducă răscumpărarea...

— Într-adevăr, milord, răspunse Gabriel, acesta era planul meu când am sosit aici.

— Şi mi-aţi reproşat că n-am încredere în onoarea unui gentilom şi că nu v-am îngăduit, pe cuvânt de onoare, să vă duceţi singur după această răscumpărare...

— Adevărat, milord.

— Ei bine, domnule, zise Wentworth, puteţi pleca; porţile Calaisului vă sunt deschise, cererea vă este aprobată.

— Înţeleg, zise Gabriel cu amărăciune. Vreţi să mă îndepărtaţi de ea. Şi dacă acum refuz să părăsesc Calaisul?

— Eu sunt stăpânul aici, domnule, zise lordul şi nu puteţi nici refuza, nici accepta dorinţa mea. ci trebuie să vă supuneţi ei.

— Fie, zise Gabriel, voi pleca, milord, fără ca totuşi să vă fiu recunoscător pentru această generozitate.

— Nici n-am nevoie, domnule, de recunoştinţa dumneavoastră.

— Voi pleca, dar să ştiţi că nu voi rămâne multă vreme debitorul dumneavoastră, că mă voi întoarce în curând ca să-mi plătesc toate datoriile. Şi cum atunci nu voi mai fi prizonier şi nici dumneavoastră creditorul meu, nu va mai exista nici un pretext ca spada mea să nu se încrucişeze cu a dumneavoastră.

— Aş putea refuza această luptă, domnule, zise lordul, cu un fel de melancolie; căci şansele nu sunt egale; dacă vă omor, ea mă va urî şi mai mult; dacă mă veţi ucide, ea vă va iubi şi mai mult. Dar n-are importanţă! Trebuie să primesc şi primesc. Nu vă e teamă totuşi, adăugă el, cu un aer sumbru, că mă împingeţi astfel la cine ştie ce faptă? Când toate avantajele sunt de partea dumneavoastră, naş putea, credeţi, să abuzez de ceea ce-mi rămâne?

— Nobilimea de pretutindeni şi Dumnezeu din cer vă vor judeca, milord, zise Gabriel tremurând, dacă veţi cuteza să vă răzbunaţi în mod laş pe cei care nu se pot apăra.

— Orice s-ar întâmpla, domnule, nu vă primesc printre judecătorii mei. Apoi adăugă, după o pauză: E ceasul trei, mai aveţi timp până la şapte, ora închiderii primelor porţi, să părăsiţi oraşul. Voi da ordine ca să vă lase să treceţi.

— La ora şapte, milord. Zise Gabriel, nu voi mai fi în Calais.

— Şi ţineţi seama, zise Wentworth, că nu veţi mai păşi niciodată aici; chiar dacă aş muri ucis de dumneavoastră, în acel duel, fiţi sigur că-mi voi fi luat mai înainte toate

precauţiile pe care mi le dictează gelozia şi anume să n-o mai revedeţi niciodată pe doamna de Castro!

Gabriel făcuse un pas ca să iasă din cameră. Se opri în faţa uşii.

— Ceea ce spuneţi e imposibil, milord, într-o zi sau alta am s-o revăd totuşi pe Diana!

— Lucrul nu va fi cu putinţă, domnule, v-o jur, dacă puterea unui guvernator şi ultima poruncă a unui muribund au oarecare şanse să se impună.

— Se va putea, milord, nu ştiu cum, dar sunt sigur că se va putea, zise Gabriel.

— Atunci, domnule, zise lordul cu un surâs dispreţuitor, va trebui să luaţi Calaisul cu asalt!

Gabriel reflectă un minut.

— Dacă va fi nevoie, voi lua Calaisul cu asalt, zise el. Cu bine, milord.

Salută şi ieşi lăsându-l pe lordul Wentworth împietrit şi nemaiştiind dacă trebuia să se sperie sau să râdă.

Gabriel se întoarse de îndată la casa familiei Peuquoy. Îi găsi pe Pierre lustruindu-şi lama spadei, pe Jean făcând noduri la frânghie şi pe Babette suspinând. Istorisi prietenilor săi discuţia pe care tocmai o avusese cu guvernatorul şi le anunţă plecarea sa grabnică. Nu le ascunse nici măcar cuvântul, temerar poate, cu care se despărţise de lordul Wentworth.

După care se duse în camera sa ca să se pregătească în grabă de plecare. Acum, când era liber, viteazul tânăr ardea de nerăbdare să ajungă la Paris ca să-şi salveze tatăl şi apoi să se întoarcă la Calais ca să-şi salveze iubita. Când, după o jumătate de ceas, ieşi din odaia sa, pe palier o găsi pe Babette Peuquoy.

— Vasăzică plecaţi, domnule viconte? zise ea. Nu mă întrebaţi de ce plâng?

— Nu, copila mea, căci nădăjduiesc că atunci când mă voi întoarce nu vei mai plânge.

— Şi eu sper la fel, monseniore, zise Babette. Deci, cu toate ameninţările guvernatorului nostru, socotiţi să vă reîntoarceţi, nu-i aşa?

— Da, Babette.

— Şi presupun că împreună cu scutierul Martin-Guerre?

— Sigur.

— Deci, domnule d'Exmès, zise tânăra fată, sunteţi sigur că-l veţi regăsi pe Martin-Guerre la Paris? Nu-i un om necinstit, nu-i aşa? N-a fugit cu răscumpărarea dumneavoastră? Nu e în stare de necredinţă, nu-i aşa?

— Mi se pare, zise Gabriel destul de mirat de aceste întrebări, că Martin are de la o vreme o fire cam schimbătoare, de parcă-ar fi doi oameni în el, unul liniştit, celălalt şiret şi scandalagiu. Dar, cu toate aceste schimbări ciudate, este un slujitor cinstit şi credincios.

— Şi, zise Babette. Dacă nu e în stare să-şi înşele stăpânul, cu atât mai mult nu va înşela o femeie, nu-i aşa?

— Oh, zise Gabriel, la întrebarea asta mărturisesc că mi-e greu să-ţi răspund.

— În sfârşit, monseniore, zise Babette pălind, veţi avea bunătatea să-i înapoiaţi acest inel? Va şti de la cine vine şi ce înseamnă.

— I-l voi înapoia, Babette, zise Gabriel surprins, amintindu-şi de seara despărţirii de scutierul său. I-l voi înmâna, dar persoana care i-l trimite ştie... presupun, că Martin-Guerre... e însurat?

— Însurat! strigă Babette. Atunci, monseniore, păstraţi inelul, aruncaţi-l, dar nu i-l mai daţi.

— Dar, Babette...

— Mulţumesc, monseniore şi rămâneţi cu bine, murmură biata fată.

Fugi la etajul al doilea şi, abia intrată în camera ei, căzu leşinată pe un scaun.

Gabriel, supărat şi neliniştit de bănuiala care îi trecuse prin minte, coborî gânditor scara de lemn din vechea casă a familiei Peuquoy. La piciorul scării îl găsi pe Jean, care se apropie misterios de el.

— Domnule viconte, îi zise cu voce scăzută burghezul, m-aţi întrebat mereu de ce tot lucram frânghii atât de lungi... Nu vreau totuşi să vă las să plecaţi, mai ales după ce v-aţi

luat astfel rămas bun de la acel Wentworth, fără să vă împărtăşesc taina. Dacă uneşti prin două frânghii transversale alte două frânghii lungi şi solide, ca asta pe care-o fac eu acum, obţii o scară. Această scară, când eşti de gardă, cum e Pierre de douăzeci de ani încoace şi cum sunt eu de trei zile, poate fi ascunsă sub ghereta de pe platforma turnului Octogone. Apoi, într-o dimineaţă întunecată de decembrie sau de ianuarie, fiind de sentinelă, poţi, din curiozitate, să prinzi solid cele două capete de cele două tronsoane de fier fixate în creneluri şi să laşi celelalte două capete să cadă în mare, la trei sute de picioare adâncime, unde s-ar afla poate din întâmplare vreo barcă...

— Dar, dragul meu Jean... îl întrerupse Gabriel.

— Destul despre asta. Domnule viconte, zise ţesătorul. Aş vrea, înainte de a ne părăsi, să păstraţi încă o amintire de la devotatul dumneavoastră slujitor Jean Peuquoy. Iată o hârtie cu planul zidurilor şi al fortificaţiilor Calaisului. L-am făcut în urma acelor plimbări care vă mirau atâta. Ascundeţi-l sub haină şi când veţi fi la Paris, uitaţi-vă uneori la el, vă rog, din prietenie pentru mine...

Gabriel voi să-l întrerupă, dar Jean nu-i lăsă timp şi, strângându-i mâna pe care i-o întindea tânărul, se îndepărtă zicându-i doar:

— Pe curând, domnule d'Exmès. Îl veţi găsi la poartă pe Pierre care vă aşteaptă ca să-şi ia şi el rămas bun.

Într-adevăr, Pierre aştepta în faţa casei ţinând de hăţuri calul lui Gabriel.

— Mulţumesc pentru ospitalitate, jupâne, îi zise vicontele d'Exmès. Îţi voi trimite peste puţin, dacă nu cumva ţi-i voi aduce eu însumi, banii pe care ai avut bunăvoinţa să mi-i împrumuţi. Voi adăuga o gratificaţie serioasă pentru oamenii dumitale. Până atunci, oferă din partea mea acest mic diamant surorii dumitale.

— Mulţumesc în numele ei, domnule viconte, răspunse armurierul, rugându-vă la rândul meu să primiţi din parte-mi acest corn pe care vi l-am atârnat la coburi, acest corn pe care l-am lucrat cu mâinile mele şi căruia i-aş recunoaşte sunetul chiar şi printre mugetele furioase ale mării, să zicem de pildă întruna din acele nopţi de 5 ale fiecărei luni când sunt de gardă de la 4 la 6 dimineaţa pe terasa turnului Octogone care dă spre mare.

— Mulţumesc, zise Gabriel strângându-i mâna în aşa fel încât să-i arate că a înţeles despre ce este vorba.

— Cât despre acele arme la care am tot lucrat, zise Pierre, regret că n-am făcut şi mai multe: dacă într-o bună zi Calaisul ar fi asediat, toţi cei care ţin cu Franţa ar pune mâna pe ele şi-ar isca între zidurile oraşului o răscoală periculoasă...

— Adevărat! zise Gabriel strângând încă o dată mâna bravului său cetăţean.

— Şi. Acum, vă doresc călătorie plăcută şi noroc, domnule d'Exmès, zise Pierre. Cu bine şi pe curând!

— Pe curând! zise Gabriel.

Se întoarse şi-i salută, pentru ultima oară, pe Pierre, care stătea în picioare pe prag, pe Jean, care se aplecase la una din ferestrele primului etaj şi pe Babette, ascunsă pe jumătate în dosul unei draperii de la etajul al doilea.

Apoi dădu pinteni calului şi se îndepărtă în galop. Ordinele lui Wentworth ajunseseră la poarta din Calais; căci nu întâmpină nici o dificultate ca să treacă; peste puţin, se afla pe drumul către Paris, singur cu neliniştile şi nădejdile sale.

Va putea oare, sosind la Paris, să-şi elibereze tatăl? Va putea, reîntorcându-se la Calais, s-o elibereze pe Diana?

Capitolul XLIV Urmarea întâmplărilor lui Martin-Guerre

Drumurile Franţei nu erau mai sigure pentru Gabriel de Montgommery decât pentru scutierul său, aşa că băiatul trebui să-şi pună la contribuţie toată inteligenţa şi toată agerimea spiritului ca să evite piedicile şi încurcăturile. Cu toată străduinţa lui, n-ajunse la Paris decât du pa patru zile. Dar primejdiile drumului îl preocupau mai puţin pe Gabriel decât dorinţa de a-şi atinge scopul. Măcar că nu era din fire prea înclinat spre visare, singurătatea aproape că-l silea să se gândească fără încetare la captivitatea tatălui său şi a Dianei, la mijloacele prin care să elibereze aceste fiinţe dragi, la făgăduielile regelui, la hotărârea pe care trebuia s-o ia dacă Henric al II-lea nu-şi îndeplinea acesta făgăduieli. Dar nu! Henric nu era degeaba primul gentilom al Franţei! Aştepta probabil ca Gabriel să vină să-l roage ca să-l ierte pe contele răzvrătit, dar, de iertat, sigur că-l va ierta. Şi dacă totuşi nu-l va ierta?

Când această idee deznădăjduită îi trecu prin minte, Gabriel dădu pinteni calului şi-şi duse mâna la mânerul spadei... Plăcutul şi totodată durerosul gând la Diana de Castro îi liniştea de obicei sufletul agitat.

Frământat de aceste incertitudini şi spaime ajunse, în sfârşit, în dimineaţa celei de a patra zile, la porţile Parisului. Călătorise toată noaptea şi licăririle palide ale zorilor abia luminau oraşul când păşi pe străzile învecinate cu Luvrul. Se opri în faţa casei regale, ferecată şi adormită şi se întrebă dacă trebuia să aştepte sau să treacă mai departe. Dar nerăbdarea să nu se împacă deloc cu aşteptarea. Hotărî să se ducă de îndată acasă la el, în strada Jardins-Saint-Paul, unde va putea cel puţin să afle câte ceva în legătură cu aceea ce-l interesa. Drumul trecea prin faţa sinistrelor turnuri de la Chatelet. Se opri în faţa porţii mohorâte. O sudoare rece îi scălda fruntea. Trecutul şi viitorul său se aflau acolo, în dosul acelor ziduri umede. Dar Gabriel nu era omul care să consacre emoţiilor o parte din timpul pe care-l putea consacra în mod util acţiunii. Îşi alungă acele gânduri întunecate şi o porni la drum.

Când sosi în faţa casei sale. pe care n-o mai văzuse de atâta vreme, zări o lumină la geamurile sălii scunde. Harnica Aloyse se şi sculase. Gabriel bătu spunându-şi numele. După două minute se afla în braţele blândei femei care-i ţinuse loc de mamă.

— Ah, iată-te, monseniore, iată-te, băiatul meu!

Asta-i tot ce putu spune. Gabriel, după ce-o îmbrăţişa cu dragoste, se dădu un pas îndărăt şi o privi. Stăruia în această privire adâncă o întrebare mută, mai limpede decât toate cuvintele. Aloyse o înţelese, îşi plecă încet capul şi nu răspunse nimic.

— Deci, nici o veste de la Curte? întrebă atunci vicontele, ca şi cum răspunsul cuprins în acea tăcere nu i-ar fi ajuns.

— Nici o veste, monseniore, răspunse doica.

— Nici nu mă îndoiam. Dacă s-ar fi petrecut vreun lucru fericit ori nenorocit, mi l-ai fi strigat odată cu primul sărut. Nu ştii nimic?

— Nimic, vai!

— Înţeleg, zise cu amărăciune tânărul. Am fost prizonier, sau chiar socotit mort! Nu plăteşti datorii unui prizonier, cu atât mai puţin unui mort. Dar iată-mă din nou aici, viu şi liber şi regele va trebui totuşi să se socotească cu mine; va trebui, fie de voie, fie de nevoie!

— Oh! Bagă de seamă, monseniore, strigă Aloyse.

— Nu te teme, doică. Domnul amiral e la Paris?

— Da. A trimis de zece ori un om aici ca să se intereseze dacă ai sosit.

— Bine. Şi domnul de Guise?

— S-a întors şi el. Pe el contează acum poporul că să înlăture nenorocirile Franţei.

— Facă Domnul, zise Gabriel, să nu dea peste nenorociri care nu mai pot fi înlăturate.

— În ce-o priveşte pe doamna de Castro, pe care o credeau pierdută, continuă grăbită Aloyse, domnul conetabil a descoperit că e prizonieră la Calais şi se speră să fie scoasă în curând de acolo.

— Ştiu şi nădăjduiesc că şi el, zise Gabriel cu un accent ciudat. Dar, adăugă, nu-mi spui nimic despre cel care mi-a prelungit captivitatea, despre Martin-Guerre şi mesajul lui întârziat... Ce s-a întâmplat cu Martin?

— E aici, monseniore; ticălosul, prostănacul!

— Cum? Aici? De când? Ce face?

— S-a culcat şi doarme, zise Aloyse, care părea să vorbească despre Martin cu oarecare pică. Face pe bolnavul, sub pretextul că l-au spânzurat.

— Spânzurat! strigă Gabriel. Probabil ca să-i fure banii pentru răscumpărarea mea.

— Banii pentru răscumpărarea domniei-tale, monseniore? Nu zău, ia pomeneşte-i acestui caraghios despre banii de răscumpărare! Să vezi numai ce răspunde. N-are habar de nimic. Închipuieşte-ţi, Gabriel, că vine acasă grăbit şi plin de zel... Conform scrisorii arătate, strâng repede şi-i număr zece mii de scuzi sunători. Musiul pleacă glonţ, fără să piardă un minut. După câteva zile, pe cine crezi că văd întorcându-se aici, pleoştit şi cu o mutră de-ţi făcea milă? Pe Martin-Guerre al meu. Pretinde că n-a primit de la mine nici un bănuţ. Că a căzut prizonier înainte de luarea oraşului Saint-Quentin, că habar n-are, zice el, ce s-a întâmplat cu domnia-ta. Că nimeni cică nu i-a încredinţat nici o misiune. Că a fost bătut şi spânzurat! Că a reuşit cu chiu cu vai să scape şi să se întoarcă la Paris. Cam astea-s poveştile cu care ne pisează Martin-Guerre de dimineaţă până seara, ori de câte ori i se vorbeşte despre răscumpărarea domniei-tale.

— Stai, doică, zise Gabriel, Martin-Guerre n-a putut cheltui banii, asta pot s-o jur. E un om cinstit şi-mi este devotat cu trup şi suflet.

— Da, monseniore, de cinstit e cinstit, însă teamă mi-e că-i nebun, nebun de legat, zău aşa. Deşi nu face urât, e totuşi periculos. În sfârşit, nu-s singura care l-a văzut venind după bani. Toţi oamenii de la castel sunt martori. A primit zece mii de scuzi. Jupânul Elyot avut de întâmpinat chiar unele greutăţi ca să-i adune atât de repede.

— Greutăţi, negreutăţi, zise Gabriel, va trebui să adune din nou şi la fel de repede o altă sumă asemănătoare, ba poate chiar ceva mai mare. Acum, fiindcă s-a făcut ziua-n amiaza mare, mă duc la Luvru, vreau să-i vorbesc regelui.

— Cum, fără un minut de odihnă? zise Aloyse. În plus, ceasul nu-i decât şapte, vei găsi porţile închise, căci nu se deschid decât la nouă.

— Aşa-i! zise Gabriel, încă două ceasuri de aşteptare. O, Doamne! Dă-mi răbdarea să mai aştept două ore, din moment ce am putut aştepta două luni. Ia stai, până la nouă am să-i caut pe domnii de Coligny şi de Guise.

— Nu, căci şi ei sunt la Luvru, zise Aloyse. De altfel, regele nu primeşte înainte de amiază şi mă tem că nu-l vei putea vedea mai curând. Ai deci câteva ceasuri ca să discuţi cu domnul amiral şi cu domnul locotenent general al regatului. Ăsta este noul titlu cu care regele, în împrejurările grave în care ne aflăm, l-a împopoţonat pe domnul de Guise. Până atunci, monseniore, nu vei refuza să mănânci ceva şi să-i vezi pe credincioşii şi vechii domniei-tale servitori, care ţi-au dus dorul atâta vreme...

În acelaşi moment şi parcă pentru a ocupa şi a distruge dureroasa aşteptare a tânărului, Martin-Guerre, înştiinţat desigur de sosirea stăpânului său, dădu buzna în cameră, mai palid de bucurie decât de pe urma suferinţelor.

— Cum, dumneavoastră sunteţi? Iată că, în sfârşit, monseniore, strigă el, oh! Ce fericire!

Dar Gabriel primi destul de rece efuziunile bietului scutier.

— Dacă am sosit, Martin, zise el, închipuie-ţi că nu datorită ţie, căci tu ai făcut totul ca să mă laşi pe veci prizonier.

— Cum şi dumneavoastră, monseniore, zise Martin cu consternare şi dumneavoastră, în loc să-mi daţi dreptate cum nădăjduiam, mă învinuiţi de a mă fi atins de cei zece mii de scuzi? Poate că o să şi spuneţi că m-aţi însărcinat să-i adun şi să vi-i aduc...

— Păi cum altfel? zise Gabriel uluit.

— Cu alte cuvinte, mă socotiţi în stare pe mine, Martin-Guerre, să-mi însuşesc banii destinaţi să răscumpere libertatea stăpânului meu?

— Nu, Martin, nu. Zise Gabriel, mişcat de accentul credinciosului său scutier, bănuielile mele. Ţi-o jur, n-au mers până acolo încât să mă îndoiesc de cinstea ta şi chiar îi spuneam acest lucru mai adineauri Aloysei. Dar s-ar fi putui să-ţi fi furat careva banii, pe drum, venind spre mine.

— Venind spre domnia-voastră, repetă Martin. Dar unde, monseniore? De când am ieşit prima oară din Saint-Quentin, să mă trăsnească Domnul dacă ştiu unde aţi fost! Unde să vă fi întâlnit?

— La Calais, Martin. Oricât ai fi de zăpăcit şi de nebun, e cu neputinţă să fi uitat Calaisul.

— Cum să fi uitat ceea ce n-am văzut niciodată? întrebă liniştit Martin-Guerre.

— Dar, nenorocitule, cum poţi să te renegi până într-atâta? strigă Gabriel. Spuse în şoaptă câteva cuvinte doicii care ieşi. Apoi apropiindu-se de Martin: Şi Babette? Ingratule!

— Babette! Care Babette? întrebă scutierul uluit.

— Cea pe care ai sedus-o, nedemnule.

— Ah! E vorba de Gudule! zise Martin, vă înşelaţi asupra numelui. Nu Babette, ci Gudule, monseniore. Ah! Da, biata fată! Dar n-am sedus-o, s-a sedus ea singură, v-o jur!

— Ce! Încă una? zise Gabriel. Pe asta n-o cunosc şi apoi oricine-ar fi, presupun că nu se poate plânge tot de acelaşi lucru ca Babette Peuauoy.

Martin-Guerre nu cuteză să se înfurie; dar, dacă ar fi avut rangul vicontelui, n-ar fi lipsit mult.

— Monseniore, toţi aici zic că-s nebun şi, tot spunându-mi-se asta, cred, pe sfântul Martin, că până la urmă voi înnebuni de-a binelea. Totuşi, mai am încă judecată şi memorie, ce dracu! Şi la nevoie, monseniore, deşi am trecut prin multe încercări şi nenorociri, vă voi povesti punct cu punct ce mi s-a întâmplat de trei luni încoace, după ce m-am despărţit de domnia-voastră.

— Aş fi curios într-adevăr, zise Gabriel, să ştiu cum îţi explici purtarea ta ciudată.

— Ei bine, monseniore, vă amintiţi că am ieşit din Saint-Quentin, ca să ne ducem după ajutoarele domnului de Vaulpergues; am luat-o fiecare pe alt drum, cred că vă amintiţi şi asta, apoi s-a întâmplat ceea ce aţi prevăzut domnia-voastră. Am căzut în mâinile duşmanului. Am vrut, după recomandările domniei-voastre, să dau dovadă de îndrăzneală; dar, lucru ciudat, duşmanii mă recunoscuseră ca pe un fost prizonier de-al lor!

— Haide, îl întrerupse Gabriel, iar ai luat-o razna!

— Ah! Monseniore, zise Martin, vă conjur, lăsaţi-mă să povestesc ce ştiu şi cum ştiu. O să mă certaţi pe urmă. Din momentul în care duşmanii m-au recunoscut, monseniore, mărturisesc că m-am resemnat; căci ştiu şi ştiţi şi domnia-voastră la fel de bine ca şi mine, că de fapt eu sunt doi şi că, fără să mă prevină, celălalt eu al meu îşi face adesea de cap. Deci, ne-am acceptat soarta. Căci de acum încolo voi vorbi despre mine la plural. Gudule, o flamandă de treabă pe care noi am răpit-o, ne-a recunoscut şi ea; n-are importanţă că noi n-am recunoscut-o: ca să vă povestesc toate necazurile prin care a trecut şi în puterea citor stăpâni, toţi folosind diferite jargoane, a căzut pe rând nenorocitul dumneavoastră scutier, ar fi prea lung, monseniore...

— Da, scurteaz-o, zise Gabriel.

— Am trecut din rău în mai rău. Eu-l meu numărul doi tocmai o ştersese de la inamic şi eu am pătimit amar pentru vina lui. Eu-l numărul unu, adică eu, ale cărui întâmplări le istorisesc, izbuti să scape şi el, dar făcu prostia de a se lăsa prins, aşa că ce mai tura-vura. Mă bătură până mă lăsară aproape mort. Eu însă tot nu m-am lăsat! Am luat-o pentru a treia oară la fugă! Dar prins şi a treia oară, printr-o dublă trădare, a vinului şi a unui trecător, am vrut să fac o faptă nesăbuită şi să mă bat cu duşmanii cu furia disperării şi a

beţiei. Ca urmare, după ce m-au bătut toată noaptea în modul cel mai barbar, spre dimineaţă călăii mei m-au spânzurat.

— Te-au spânzurat! strigă Gabriel socotind că monomania scutierului său punea iar stăpânire pe el. Te-au spânzurat! Martin, ce înţelegi tu prin asta?

— Înţeleg, monseniore, că m-au atârnat între cer şi pământ, la căpătâiul unei frânghii de cânepa legată zdravăn de un stâlp numit spânzurătoare. Ceea ce, în orice limbă şi dialect, se numeşte îndeobşte a spânzura, monseniore. E limpede, nu?

— Nu prea, Martin, căci în sfârşit, pentru un spânzurat...

— Arăt destul de bine, într-adevăr; dar nu ştiţi sfârşitul istoriei.

Durerea şi tulburarea mea când m-am văzut spânzurat mă făcură să-mi pierd cunoştinţa. Când mi-am revenit eram întins pe iarba proaspătă, cu funia tăiată atârnând în jurul gâtului. Poate vreun drumeţ o fi voit, mişcat de starea mea, să elibereze spânzurătoarea de fructul ei omenesc? Amărăciunea mea refuză să creadă acest lucru. Mai curând îmi închipui că vreun pungaş a dorit să mă prade şi a tăiat, funia ca să-mi scotocească mai uşor prin buzunare, inelul de nuntă şi hârtiile furate mă îndreptăţesc să afirm asta fără să fac vreo nedreptate rasei omeneşti. Fapt este că am fost scăpat la vreme şi cu tot gâtul meu puţin smintit din loc, am putut să fug pentru a patra oară, prin pădure şi peste câmp, ascunzându-mă ziua, înaintând cu precauţie noaptea, trăind cu rădăcini şi cu ierburi sălbatice, o hrană mizerabilă, cu care vitele abia s-ar putea obişnui. În sfârşit, după ce m-am rătăcit de o sută de ori, am putut, după cincisprezece zile, să revăd Parisul şi această casă unde am sosit de douăsprezece zile şi unde am fost primit mult mai prost decât mă aşteptam după atâtea încercări, lata povestea mea, monseniore.

— Ei bine, zise Gabriel, cu privire la această poveste, eu aş putea să-ţi istorisesc o alta, cu totul diferită, pe care te-am văzut îndeplinind-o sub ochii mei.

— Povestea eului meu numărul doi, monseniore? zise liniştit Martin. Pe legea mea! Monseniore, dacă nu-s indiscret şi dacă aţi avea bunătatea să mi-o spuneţi în două vorbe, aş fi destul de curios s-o cunosc.

— Glumeşti, ticălosule? zise Gabriel.

— Ah, monseniorul cunoaşte profundul meu respect! Dar deşi acest de al doilea eu al meu mi-a pricinuit destule încurcături şi m-a vârât în destule necazuri, ei bine, zău că mă interesează; cred, pe cuvântul meu de onoare, că până la sfârşit voi avea slăbiciunea să-l îndrăgesc, caraghiosul!

— Într-adevăr, caraghiosul... făcu vicontele. Gabriel tocmai se pregătea să înceapă istorisirea faptelor rele ale lui Arnauld du Thill, dar fu oprit de doică sa, care intră urmată de un om îmbrăcat în straie ţărăneşti.

— Asta ce mai e? zise Aloyse. Iată un om care pretinde că a fost trimis aici ca să-ţi vestească moartea, Martin-Guerre.

Capitolul XLV Unde virtutea lui Martin-Guerre începe să se reabiliteze

Moartea mea? strigă Martin-Guerre pălind la cuvintele doamnei Aloyse.

— Ah, Dumnezeule, strigă la rândul său ţăranul de îndată ce văzu chipul scutierului.

— Să fi murit oare celălalt eu al meu? Să mai am o existenţă de schimb? În fond, îşi zise Martin, dacă ne gândim bine. Am fost un pic supărat, dar acum totul s-a isprăvit cu bine. Hai vorbeşte, amice, adăugă el adresându-se ţăranului năucit.

— Ei! Jupâne, reluă acesta din urmă după ce-l privi atent pe Martin-Guerre, cum se face că ai sosit înaintea mea? Ţi-o jur că m-am grăbit atâta cât se poate grăbi un om dornic să câştige cei zece scuzi făgăduiţi; şi fiindcă n-ai avut cal, e cu neputinţa, jupâne, să mă fi întrecut pe drum, unde dealtfel te-aş fi văzut...

— Dar, omule, eu nu te-am văzut niciodată? zise Martin-Guerre, iar tu-mi vorbeşti ca şi cum m-ai cunoaşte.

— Dacă te cunosc! zise ţăranul stupefiat; adică nu eşti dumneata cel care mi-a zis să vin aici să spun că domnul Martin-Guerre a murit spânzurat?

— Dar Martin-Guerre sunt eu!

— Dumneata! Nu se poate! Să-ţi anunţi propria dumitale moarte? zise ţăranul.

— Dar de ce, unde şi când ţi-am anunţat eu o asemenea grozăvie? întrebă Martin.

— Trebuie să spun tot? zise ţăranul.

— Da, tot.

— Cu toată prefăcătoria pe care mi-ai recomandat-o?

— Cu toată prefăcătoria.

— Ei bine, fiindcă ai o memorie atât de scurtă, am să spun tot: cu atât mai rău pentru dumneata dacă mă sileşti. Acu şase zile, dimineaţa, eram pe cale să-mi plivesc ogorul...

— Mai întâi, unde ţi-e pământul? întrebă Martin.

— Trebuie să-i răspund, stăpâne?

— Sigur, sigur!

— Ei bine, ogorul meu e în dosul Montargisului, iacă! Lucram, te-am văzut trecând pe drum, cu un sac în spinare. "Ei, prietene, ce faci acolo?" ai spus dumneata. "Plivesc ogorul, Jupâne", am răspuns eu. "Scoţi ceva cu meseria asta?" "An bun, an rău, patru soli pe zi." "Vrei să câştigi douăzeci de scuzi în două săptămâni?" "Păi..." "Te întreb dacă da ori ba". "Da!" "Ei bine, pleacă de îndată la Paris. Dacă mergi fără popasuri mari, vei fi acolo cel mult în cinci ori şase zile; vei întreba de strada Jardins-Saint-Paul şi de palatul vicontelui d'Exmès. La acest palat te trimit. Vicontele n-o să fie acolo; dar o s-o găseşti pe doamna Aloyse, o femeie de treabă; doica lui; şi iată ce-i vei spune, cască-ţi bine urechile: "Sosesc", îi vei zice, "de la Noyon, unde una dintre cunoştinţele domniei-tale a fost spânzurată acum cincisprezece zile. Acest om se numeşte Martin-Guerre". Ţine bine minte numele: Martin-Guerre. "L-au spânzurat după ce l-au prădat de toţi banii pe care-i avea, că nu cumva să se plângă justiţiei". Dar, înainte de a fi dus la spânzurătoare, Martin-Guerre a avut timpul să-ţi vorbească despre această nenorocire, cu scopul, mi-a spus el, ca să puteţi aduna o nouă răscumpărare pentru stăpânul său. Mi-a spus că pentru osteneala mea îmi veţi da zece scuzi. L-am văzut spânzurat şi am venit! Iată ce-ai să-i spui acelei femei... Ai înţeles?" m-a întrebat. "Dă, jupâne, i-am răspuns eu. Numai că la început mi-ai vorbit de douăzeci de scuzi, iar acu numai de zece..." "Prostule! Iată avansul de zece". "Să fie cu noroc! Făcui eu. Dar dacă doamna Aloyse o să mă întrebe cum arată acel Martin-Guerre pe care nu l-am văzut niciodată?" "Uită-te la mine..." "Mă uit." "Ei bine, îl vei descrie pe Martin-Guerre ca pe mine însumi."

— Ciudat! murmură Gabriel, care asculta istorisirea cu o atenţie încordată.

— Acum, reluă ţăranul, am venit, jupâne, gata să-mi repet lecţia cum m-ai învăţat şi te aflu aici înaintea mea. E adevărat că am mai hoinărit pe drum şi am tocat în crâşmele din cale cei zece scuzi ai dumitale cu nădejdea că voi căpăta în curând alţi zece. Dar, în sfârşit, n-am trecut peste termenul despre care mi-ai vorbit. Mi-ai şase zile şi azi sunt fix şase zile de când am părăsit Montargisul.

— Şase zile! zise Martin-Guerre melancolic şi visător. Am trecut m şase zile prin Montargis! Acum şase zile mă aflam deci în drum e ţinutul meu...

— Stai! îl întrerupse cu însufleţire Aloyse; omul ăsta e un mincinos, pentru că pretinde că ai vorbit cu el acum şase zile la

Montargis, când de douăsprezece zile dumneata n-ai ieşit din casa asta.

— E drept, zise Martin-Guerre. Totuşi numărul doi al meu...

— Şi apoi, reluă doica, nici nu-s cincisprezece zile de când ai fost spânzurat la Noyon; după spusele dumitale ar fi chiar o lună.

— Aşa-i, zise scutierul, chiar azi se împlineşte lună, mi-am adus aminte de asta când m-am sculat. Totuşi, celălalt eu al meu...

— Baliverne! strigă doica.

— Nu chiar, zise Gabriel intervenind, omul asia ne pune, cred eu, pe drumul adevărului.

— Oh, bunul meu senior, nu vă înşelaţi? Voi căpăta cei zece scuzi?

— Da, zise Gabriel, dar ai să ne laşi numele şi adresa. Poate că într-o zi vom avea nevoie de mărturia dumitale. Încep, deşi bănuielile sunt încă incerte, să întrevăd crima.

— Totuşi, monseniore... voi să obiecteze Martin.

— Şi cu asta basta, îl întrerupse Gabriel. Vei avea grijă, Aloyse, ca acest om să fie răsplătit. Treaba asta îşi va avea ceasul ei. Numai că, adăugă el coborându-şi glasul, înainte de a pedepsi trădarea unui scutier, o să am poate de răzbunat trădarea unui stăpân.

— Vai! murmură Aloyse.

— S-a făcut opt, zise Gabriel. Nu-mi voi vedea oamenii decât la întoarcere, căci vreau să fiu la Luvru când s-or deschide porţile; dacă nu mă pot apropia de rege decât la prânz, voi discuta cel puţin cu amiralul şi cu domnul de Guise.

— Şi după ce-l vei vedea pe rege, ai să te înapoiezi îndată, nu-i aşa? întrebă Aloyse.

— De îndată, linişteşte-te, doică. Ceva îmi spune că voi trece peste toate aceste piedici teribile, pe care intriga mi ie ridică în cale.

— Oh! Dacă Domnul îmi va asculta ruga mea fierbinte, aşa va fi! zise Aloyse.

— Plec, spuse Gabriel. Rămâi, Martin, trebuie să mă duc singur. Hai, o să-ţi facem dreptate şi o să te eliberăm de coşmar, prietene. Dar, vezi tu, deocamdată am o altă treabă şi o altă îndatorire de îndeplinit. Pe curând, Martin; cu bine, doica.

Gabriel ieşi singur, pe jos, înfăşurat într-o mantie largă şi luă, grav şi mândru, drumul Luvrului.

"Vai! Îşi zise doica, iată-mă aşa cum l-am văzut odinioară şi pe taică-său, care nu s-a mai întors!"

După ce trecu pe Pont-au-Change, continuându-şi drumul de-a lungul pieţii la Greve, Gabriel zări mai departe un bărbat învăluit şi el într-o mantie largă, dar mult mai grosolană decât a sa. În plus acel om se străduia să-şi ascundă trăsăturile chipului sub borurile largi ale pălăriei. Gabriel, deşi la început i se păru că distinge vag silueta unui prieten, îşi văzu totuşi de drum. Dar necunoscutul făcu o mişcare, pani să ezite, apoi la sfârşit, se opri brusc.

— Gabriel, prietene! spuse cl cu precauţie.

Îşi arătă pe jumătate chipul şi Gabriel văzu că nu se înşelase...

— Domnul de Coligny! strigă ei cu glas reţinut. Dumneavoastră în acest loc şi la această Qiâi

— Sstt! Făcu amiralul. Îşi mărturisesc că n-aş vrea în momentul ăsta să fiu recunoscut, spionat, urmărit. Dar văzându-te, prietene, după o atât de lungă despărţire şi atâta incertitudine în legătură cu dumneata, n-am putut rezista nevoii de a te striga şi de a-ţi strânge mâna. De când eşti la Paris?

— Chiar din dimineaţa asta, zise Gabriel şi mă duceam la Luvru.

— Ei bine! Dacă nu eşti prea grăbit, fă câţiva paşi alături de mine.

Să-mi spui ce ţi s-a întâmplat în timpul acestei lungi absenţe.

— Voi spune toi, celui mai loial şi mai devotat dintre prieteni, răspunse Gabriel. Totuşi, domnule amiral, îmi veţi îngădui mai întâi p întrebare asupra unui punct care mă interesează mai mult decât orice pe lume.

— Prevăd această întrebare. Dar n-ar trebui, prietene, să prevezi răspunsul meu? Vrei să mă întrebi, nu-i aşa, dacă mi-am ţinut făgăduiala pe care ţi-am făcut-o. Dacă i-am istorisit regelui partea glorioasă pe care ai avut-o la apărarea Saint-Quentinului?

— Nu, domnule amiral, zise vicontele d'Exmès, nu despre asta vreau să vă întreb; căci vă cunosc, am învăţat să mă încred în cuvântul dumneavoastră şi sunt sigur că prima dumneavoastră grijă, când aţi înapoiat, a fost să vă îndepliniţi angajamentul şi să-i spuneţi gelui, numai regelui, că am contribuit şi eu ceva la apărarea Saint-Quentinului. Sunt chiar sigur că aţi şi exagerat puţin în faţa majestăţii-sale unele servicii ale mele. Da, monseniore ştiu asta dinainte, ar ceea ce nu ştiu e ce-a răspuns Henric al II-lea la frumoasele dumneavoastră cuvinte.

— Vai, Gabriel, zise amiralul, Henric al II-lea n-a răspuns nimic, a interesat doar de soarta dumitale şi atâta tot. I-am spus ce ştiam, n-ai murit, dar că, după toate probabilităţile, ai fost făcut prizonier că, din delicateţe, n-ai vrut să-mi dai amănunte.

— Şi regele?... întrebă Gabriel.

— Regele, prietene, a zis: "Bine!" şi un surâs de satisfacţie i-a înflorit pe buze. Apoi, cum eu insistam asupra faptelor dumitale de arme şi asupra obligaţiilor pe care le aveau regele şi Franţa faţă de dumneata, Henric mi-a spus: "Destul!" şi a schimbat tonul, m-a constrâns să vorbesc despre altceva.

— Da, exact ceea ce presupuneam, spuse Gabriel cu ironie.

— Prietene, curaj! Îţi aminteşti că încă de la Saint-Quentin te-am revenit să nu contezi pe recunoştinţa celor mari.

— Oh! spuse Gabriel cu un aer ameninţător, regele poate face pe uitucul câtă vreme mă crede captiv sau mort. Dar îi voi aduce aminte personal de drepturile mele şi atunci o să fie nevoit să şi le amintească.

— Şi dacă va continua să facă pe uitucul? întrebă domnul de Coligny.

— Domnule amiral, când înduri o ofensă te adresezi regelui ca să-ţi facă dreptate. Când regele însuşi e ofensatorul, nu te mai adresezi decât lui Dumnezeu care te răzbună.

— Ei bine, poate că acum este locul şi momentul să-ţi aduc aminte de o discuţie pe care am avut-o noi doi despre credinţa celor oprimaţi şi-n care ţi-am vorbit despre un mijloc sigur de pedepsire a regilor, slujind în acelaşi timp adevărul.

— Oh! Am această discuţie prezentă în minte, zise Gabriel; memoria nu-mi joacă renghiuri, monseniore; poate că aş fi recurs ajutorul dumneavoastră, dacă nu împotriva lui Henric al II-lea,

Cel puţin împotriva urmaşilor săi.

— Aşa stând lucrurile, zise amiralul, cred că poţi să-mi acorzi un ceas...

— Regele nu primeşte decât la prânz. Până atunci timpul meu vă aparţine.

— Vino cu mine unde mă duc eu, zise amiralul. Eşti gentil ţi-am văzut caracterul pus la grea încercare, nu-ţi cer deci nici fel de jurământ. Făgăduieşte-mi doar să păstrezi secretul asupra persoanelor pe care ai să le vezi şi asupra lucrurilor pe care ai să le a

— Vă făgăduiesc tăcere absolută, zise Gabriel.

— Urmează-mă, spuse amiralul şi dacă ţi se face vreo nedreptate la Luvru, vei avea cum să te răzbuni. Haidem!

Coligny şi Gabriel traversară Pont-au-Change şi la Cite şi o porniră pe străduţele întortocheate care se învecinau atunci cu strada Saint-Jacques.

Capitolul XLVI Un filozof şi un soldat

Colygny se opri la începutul străzii Saint-Jacques, în faţa uşii scunde a unei case cu aspect sărăcăcios. Bătu, se deschise mai întâi o ferestruică, apoi uşa, după ce un paznic nevăzut îl recunoscuse pe amiral.

Urmându-l pe nobilul său ghid, Gabriel străbătu un lung coridor întunecat şi sui cu greu trei etaje pe o scară mâncată de cari. Când ajunseră în pod, la uşa celei mai de sus şi mai mizerabile camere a casei, Coligny bătu de trei ori în acea uşă, nu cu mâna, ci cu piciorul. Li se deschise şi intrară.

Intrară într-o cameră destul de mare, dar tristă şi goală. Două ferestre strimte, una dând spre strada Saint-Jacques, cealaltă spre curtea din spate, nu luminau aproape deloc. Drept mobilă, nu se aflau acolo decât patru scaune fără spetează şi o masă de stejar cu picioare răsucite. La intrarea amiralului, doi oameni, care păreau să-l aştepte, îi ieşiră în întâmpinare. Un al treilea rămase discret mai la o parte, în picioare, în faţa ferestrei care dădea spre stradă şi-i făcu doar de la distanţă un salut adânc lui Coligny.

— Théodore şi dumneata, căpitane, zise amiralul celor doi oameni care-l primiră, vă aduc şi vă prezint un prieten, dacă nu în trecut sau în prezent, cel puţin cred că în viitor.

Cei doi necunoscuţi se înclinară în tăcere în faţa vicontelui d'Exmès. Apoi, cel mai tânăr, cel care se numea Théodore, începu să vorbească în şoaptă şi plin de însufleţire cu Coligny. Gabriel se îndepărtă puţin ca să nu-i stingherească şi putu astfel să-i examineze în voie pe cei doi bărbaţi. Căpitanul avea trăsături accentuate şi înfăţişarea dârza a unui om de acţiune. Era înalt, brun şi nervos. Nu era nevoie să fii bun observator ca să citeşti pe fruntea lui îndrăzneala, în ochii lui ardoarea, în cutele buzelor sale strânse, voinţa energică. Tovarăşul acestui om trufaş aducea mai curând a curtean: era un cavaler graţios, cu faţa rotundă şi veselă, cu privirea fină, cu gesturi elegante. Costumul său, potrivit legilor celei mai recente mode, contrasta în mod ciudat cu veşmântul, simplu până la austeritate, al căpitanului. În ceea ce priveşte pe cel de al treilea personaj, care rămăsese în picioare, izolat de grupul celorlalţi, fizionomia lui atrăgea de la început atenţia, cu toată atitudinea sa rezervată; lăţimea frunţii, limpezimea şi adâncimea privirii indicau pe omul inteligent, poate chiar un geniu. Coligny, după ce schimbase câteva vorbe cu prietenul său, se apropie de Gabriel.

— Îţi cer iertare, îi spuse el, dar nu sunt singurul stăpân aici şi a trebuit să mă consult cu prietenii mei înainte de a-ţi arăta unde te găseşti şi în compania cui te afli.

— Acum pot să ştiu? întrebă Gabriel.

— Poţi, prietene.

— Unde mă aflu?

— În camera sărmană în care fiul dogarului din Noyon, Calvin, a ţinut primele adunări secrete ale reformaţilor şi unde a trebuit să iasă ca să se îndrepte spre rugul din Estrapade. Dar astăzi este triumfător şi atotputernic la Geneva. Regii acestei lumi au încredere în el şi doar numele lui e de ajuns ca să facă zidurile umede ale acestei cocioabe să strălucească mai grozav decât arabescurile de aur la Luvru.

La numele lui Calvin, Gabriel se descoperi. Măcar că acest tânăr impetuos nu fusese câtuşi de puţin preocupat până atunci de problemele religiei sau ale moralei, totuşi n-ar fi aparţinut secolului său dacă viaţa austeră şi laborioasă, caracterul sublim şi hotărât, doctrinele îndrăzneţe şi absolute ale legislatorului Reformei nu l-ar fi preocupat şi pe el. Spuse totuşi cu destul calm:

— Şi cine sunt cei care mă înconjoară în venerata odaie a maestrului?

— Discipolii săi, răspunse amiralul, sunt Théodore de Bèze, pana sa şi La Renaudie, spada sa.

Gabriel îi salută pe elegantul scriitor, care avea să devină istoricul bisericii reformate şi pe aventurosul căpitan care avea să fie căpetenia tulburărilor din Amboise. Théodore de Bèze îi întoarse lui Gabriel salutul, cu graţia curtenitoare care-i era caracteristică şi, luând la rândul său cuvântul, îi spuse surâzând:

— Domnule viconte d'Exmès, deşi aţi fost introdus aici cu unele precauţii, nu ne priviţi vă rog, ca pe nişte foarte periculoşi şi tenebroşi conspiratori. Mă grăbesc să vă declar că, dacă fruntaşii religiei se recunosc în secret în această casă de trei ori pe săptămână, o fac numai ca să-şi comunice noutăţile Reformei şi să primească fie pe neofiţii care ne împărtăşesc principiile, cerând să împartă primejdiile cu noi, fie pe cei care, pentru meritul

lor personal, dorim să-i câştigăm de partea noastră. Mulţumim amiralului că v-a adus aici, domnule viconte, căci sunteţi în mod sigur printre aceştia din urmă.

— Eu, domnilor, sunt printre cei din prima categorie, spuse înaintând cu un gest simplu şi modest, necunoscutul cara până atunci stătuse deoparte. Sunt unul dintre acei gânditori umili pe care lumina ideilor dumneavoastră îi scoate din umbra lor şi care ar vrea să se apropie de ele.

— Dar nu vei întârzia, Ambroise, să te numeri printre cei mai iluştrii dintre fraţii noştri, spuse La Renaudie. Da, domnilor, continuă el adresându-se lui Coligny şi lui de Bèze, cel pe care vi-l prezint, un practician încă necunoscut, încă tânăr, după cum vedeţi, va fi totuşi, îmi pun capul pentru asta, una dintre gloriile credinţei noastre, căci munceşte şi gândeşte enorm; şi fiindcă a venit singur la noi, trebuie să ne bucurăm, căci în curând vom citi cu orgoliu printre ai noştri pe marele chirurg Ambroise Paré[12].

— Oh! Domnule căpitan! strigă Ambroise.

— De ce maestru a fost instruit Ambroise Paré? întrebă Théodore de Bèze.

— De ministrul Chandier cu care mi-a făcut cunoştinţă domnul La Renaudie, răspunse Ambroise. Şi ai şi jurat în mod solemn?

— Nu încă, răspunse chirurgul. Vreau să fiu sincer şi să nu mă angajez decât în deplină cunoştinţă de cauză. Or, am nişte îndoieli, mărturisesc şi, ca să mă dăruiesc pentru totdeauna şi fără rezerve acestei cauze, trebuie să-mi lămuresc anumite lucruri. Ca să mă luminez, am dorit să-i cunosc pe şefii Reformei şi, dacă va trebui, mă voi duce până la Calvin. Căci adevărul şi libertatea sunt pasiunile mele.

— Bravo! strigă amiralul, fii liniştit, domnule, nimeni dintre noi n-ar vrea să aducă vreun prejudiciu rarei şi mândrei dumitale independenţe de spirit.

— Ce vă spuneam? zise La Renaudie triumfător. Nu va fi pentru credinţa noastră o cucerire preţioasă? L-am văzut pe Ambroise Paré în biblioteca sa, l-am văzut la căpătâiul bolnavilor, l-am văzut chiar pe câmpul de luptă şi pretutindeni, în faţa greşelilor şi prejudecăţilor, ca şi în faţa rănilor şi bolilor, e la fel, calm, rece, superior, stăpân asupra altora şi asupra lui însuşi.

Gabriel, emoţionat de ceea ce vedea şi auzea, zise:

— Să mi se îngăduie să spun şi eu un cuvânt: ştiu acum unde sunt şi ghicesc motivele pentru care generosul meu prieten, domnul de Coligny, m-a adus în această casă, unde se adună cei pe care regele Henric al II-lea îi numeşte eretici şi-i socoteşte duşmanii săi de moarte. Dar eu am şi mai mare nevoie să fiu instruit decât domnul Ambroise Paré. Ca şi el, am muncit mult, dar mai mult cu trupul decât cu mintea; mi-aţi face un mare serviciu, domnule Paré, dacă aţi voi să-mi arătaţi ce raţiuni şi ce interese au mânat către partidul Reformei nobila dumneavoastră inteligenţă.

— Nu-i vorba de interese, zise Ambroise Paré; căci, ca să reuşesc în meseria mea de chirurg, interesul meu ar fi fost să mă ataşez credinţei Curţii şi prinţilor. Nu-i vorba de interese, domnule viconte, ci, aşa cum aţi spus-o, de raţiuni; dacă eminentele personaje în faţa cărora îmi ridic glasul îmi îngăduie acest lucru, vă voi face să înţelegeţi, în două cuvinte, aceste raţiuni.

— Vorbeşte, vorbeşte! spuseră în acelaşi timp Coligny, La Renaudie şi Théodore de Bèze.

— Voi fi scurt, zise Ambroise, timpul nu-mi aparţine. Să ştiţi de la început că am vrut să desprind ideea Reformei de toate teoriile şi de toate formulele. Aceşti spini odată îndepărtaţi, iată principiile care mi-au apărut şi pentru care mă fac pasibil de persecuţii. Puterile religioase şi politice, biserica şi regalitatea au uzat până acum doar de regulă şi de legea lor. Preotul spune fiecărui om: crede asta, iar prinţul: fă asta! Lucrurile au putut dura

[12] *Ambroise Paré* (1509-1590), celebru chirurg francez (medicul lui Henric al II-lea, Francisc al II-lea, Carol al IX-lea şi Henric al III-lea), primul care, descoperind ligaturile arterelor, le-a cauterizat, salvând astfel viaţa celor amputaţi. (N. tr.)

astfel atâta timp cât spiritele erau încă înapoiate şi aveau nevoie să se sprijine pe această disciplină ca să meargă înainte. Dar, la ora asta, ne simţim tari. Şi totuşi, prinţul şi preotul, Biserica şi regele nu vor să se despartă de autoritatea care a devenit pentru ei o obişnuinţă. Tocmai împotriva acestei inechităţi sociale protestează, după mine, Reforma. Orice suflet trebuie să-şi poată examina liber credinţa şi judeca supunerea. Spre aceasta mi se pare mie că trebuie să tindă reînnoirea căreia ne consacrăm eforturile. Mă înşel, cumva, domnilor?

— Nu, nu, doar că mergi prea departe, zise Théodore de Bèze, această cutezanţă de a amesteca treburile morale cu cele politice...

— Ah! Tocmai îndrăzneala asta e ceea ce-mi place mie! îl întrerupse Gabriel.

— Aici nu-i vorba de îndrăzneală, ci de logică! zise Ambroise Paré. Pentru ce oare ceea ce este echitabil în Biserică să nu fie şi în Stat? Cum de puteţi respinge ca acţiune ceea ce admiteţi că gândire?

— Cuvintele îndrăzneţe pe care le-ai rostit sunt pline de revoltă, strigă Coligny gânditor.

— Revolta? zise liniştit Ambroise. Oh! Eu aş putea spune mai repede revoluţie.

Cei trei reformaţi se priviră între ei cu surpriză. "Acest om este mai puternic decât am presupus noi", părea să spună privirea lor.

Gabriel, obsedat întruna de veşnicul gând al vieţii sale, făcea legătura între el şi ceea ce auzise şi reflectă. Théodore de Bèze se adresa cu însufleţire cutezătorului chirurg:

— Trebuie neapărat să fii alături de noi. Ce ceri?

— Nimic, decât favoarea de a discuta uneori şi de a supune luminilor dumneavoastră unele dificultăţi de care încă mă împiedic.

— Vei avea mai mult, zise Théodore de Bèze, vei coresponda direct cu Calvin.

— O asemenea onoare, mie? strigă Ambroise Paré roşind de bucurie.

— Da, trebuie să-l cunoşti şi să te cunoască, zise amiralul. Un discipol ca dumneata cere un maestru ca el. Îi vei da scrisorile lui La Renaudie şi noi ne vom asuma sarcina de a le face să ajungă la Geneva. Tot noi îţi vom da şi răspunsurile la aceste scrisori. Nu se vor lăsa mult aşteptate. Ai auzit vorbindu-se despre prodigioasa activitate a lui Calvin. Aşa că vei fi mulţumit.

— Ah! spuse Ambroise Paré, mă răsplătiţi înainte de a fi făcut ceva. Cum de am meritat atâta favoare?

— Fiind ceea ce eşti, prietene, zise La Renaudie. Ştiu bine că-l vei entuziasma şi pe el.

— Oh! Mulţumesc, mulţumesc de mii de ori! răspunse Ambroise. Dar, continuă el, din nenorocire trebuie să vă părăsesc. Mă aşteaptă atâţia oameni care suferă...

— Du-te! Du-te! zise Théodore de Bèze, motivele dumitale sunt prea sacre ca să te reţinem. Du-te! Fă binele aşa cum gândeşti adevărul!

— Dar, părăsindu-ne, reluă Coligny, repetă-ţi că părăseşti nişte prieteni şi, aşa cum le spunem celor de aceeaşi credinţă cu noi, nişte fraţi.

Îşi luară bun rămas de la el şi Gabriel, strângându-i cu căldură mâna, se alătură acestei mărturii de prietenie.

Ambroise Paré ieşi, cu inima plină de bucurie şi mândrie.

— Un suflet într-adevăr de elită! strigă Théodore de Bèze.

— Câtă ură faţă de tot ce-i comun! zise La Renaudie.

— Şi ce devotament fără calcul şi fără gândiri ascunse faţă de cauza umanităţii! zise Coligny.

— Vai! reluă Gabriel, alături de această abnegaţie, cât de meschin trebuie să vi se pară egoismul meu, domnule amiral. Eu nu subordonez, ca Ambroise Paré, faptele şi persoanele ideilor şi principiilor, ci dimpotrivă, principiile şi ideile faptelor şi persoanelor. Reforma n-ar fi pentru mine un scop, ci un mijloc. În marea dumneavoastră luptă dezinteresată, eu mă voi bate pentru propriile mele socoteli. O, motivele mele sunt prea personale ca să îndrăznesc să apăr o cauză atât de pură şi aţi face foarte bine să mă alungaţi de pe acum din rândurile dumneavoastră ca nedemn.

— Vă calomniaţi cu siguranţă degeaba, domnule d'Exmès, zise Théodore de Bèze. Chiar dacă aveţi idei mai puţin elevate decât cele ale lui Ambroise Paré, căile Domnului sunt diverse şi adevărul nu-l afli doar pe un singur drum.

— Da, făcu La Renaudie, obţinem rar profesiuni de credinţă că aceea pe care aţi auzit-o, când adresăm celor pe care vrem să-i înrolăm în partidul nostru întrebarea: "Ce ceri?"

— Ei bine, reluă Gabriel cu un surâs trist, Ambroise Paré a răspuns la această întrebare: "Întreb dacă într-adevăr justiţia şi dreptul sunt de partea voastră." Ştiţi ce voi întreba eu?

— Nu. Răspunse Théodore de Bèze, dar suntem gata să vă satisfacem orice nedumerire.

— Eu vă întreb, zise Gabriel, dacă sunteţi siguri că aveţi de partea dumneavoastră suficientă putere materială, dacă nu pentru a învinge, cel puţin pentru a lupta?

Din nou cei trei reformaţi se priviră între ei cu surpriză. Dar această surpriză nu mai avea aceeaşi semnificaţie ca prima oară. Gabriel îi observă într-o tăcere melancolică. Théodore de Bèze, după o pauză, reîncepu:

— Oricare ar fi, domnule d'Exmès, sentimentul care vă dictează o astfel de întrebare, v-am făgăduit mai dinainte să vă răspund, aşa că-mi ţin făgăduiala. N-avem de partea noastră numai raţiunea, ci şi puterea, slavă Domnului! Progresele Reformei sunt rapide şi de netăgăduit. Acum trei ani s-a ridicat la Paris o biserică reformată; azi, în toate oraşele mari ale regatului, Blois, Tours, Poitiers, Marsilia, Rouen, există câte una. Veţi putea vedea dumneavoastră înşivă, domnule d'Exmès, adunările prilejuite de vizitele noastre la Pre-aux-Clercs. Poporul, nobilimea şi Curtea îşi lasă baltă serbările ca să vină să cânte cu noi psalmii francezi ai lui Clement Marot[13]. La anul vom organiza o procesiune publică, pentru a ne da seama de numărul nostru. În prezent, aş putea afirma că avem de partea noastră cam o cincime a populaţiei. Putem deci să ne intitulăm, fără falsă modestie, un partid şi să inspirăm, cred, prietenilor noştri oarecare încredere şi duşmanilor oarecare teamă.

— Aşa fiind, zise rece Gabriel, aş putea să mă număr printre primii şi să vă ajut să-i combateţi pe ceilalţi.

— Dar dacă am fi fost mai slabi? întrebă La Renaudie.

— Aş fi căutat alţi aliaţi, mărturisesc, răspunse Gabriel cu liniştită fermitate.

La Renaudie şi Théodore de Bèze lăsară să le scape un gest de mirare.

— Ah! strigă Coligny, nu-l judecaţi, prieteni, cu prea multă grabă şi severitate. L-am văzut la asediul de la Saint-Quentin şi, când îţi rişti viaţa cum şi-a riscat-o el, n-ai un suflet de duzină. Dar eu ştiu că el trebuie să-şi îndeplinească o datorie de familie, sacră şi cumplită, care nu-i lasă liberă nici o părticică a devotamentului.

— În lipsa acestui devotament, aş voi ca cel puţin să vă aduc sinceritatea, zise Gabriel. Dacă evenimentele mă determină să fiu de-al dumneavoastră, domnul amiral poate atesta că vă voi oferi un braţ şi o inimă de nădejde. Dar adevărul este că nu mă pot dărui în întregime şi fără calcul; căci am de îndeplinit un lucru şi atâta timp cât acest lucru nu va fi dus la capăt, nu voi fi stăpân pe soarta mea. Destinul altor persoane îl reclamă la orice oră şi în orice loc pe al meu.

— Te poţi tot atât de bine devota unui om ca şi unei cauze, zise Théodore de Bèze.

— Şi în acest caz, reluă Coligny, am fi fericiţi, prietene, să te slujim, după cum şi noi am fi mândri să ne slujeşti.

— Urările noastre te vor însoţi şi voinţele noastre te vor ajuta la nevoie. Numai bagă de seamă, tinere, zise austerul La Renaudie în limbajul lui măreţ şi familiar; atunci când îţi vom spune frate, va trebui să fii demn de noi. Putem admite în rândurile noastre un devotament deosebit; dar inima se înşeală uneori chiar pe ea însăşi. Eşti sigur că, în timp ce te crezi consacrat unui alt ţel, nici un gând personal nu se amestecă în acţiunile

[13] *Clement Marot* (1496-1544), poet francez de Curte, simpatizant al Reformei, care a lăsat o seamă de lucrări, dintre care amintim: *Epistolă regelui*, *Epigrame*, *Elegii*, *Epistolă către Lyon Jamet*.

dumitale? În scopul pe care-l măreşti eşti în mod absolut şi real dezinteresat? Nu eşti îndemnat de nici o pasiune, această pasiune fie ea chiar cea mai generoasă din lume?

— Nu vă cerem, reluă Théodore de Bèze, să ne împărtăşiţi secretele dumneavoastră; dar dacă ni le-aţi dezvălui n-aţi fi nici un moment încurcat?

— Dacă îţi vorbim astfel, prietene, spuse la rândul lui amiralul, o facem ca să apărăm cauza şi să ne păstrăm mâinile curate.

Gabriel ascultă privindu-i pe rând pe cei trei oameni severi faţă de alţii ca şi faţa de ei înşişi, care, în picioare în jurul lui,

Pătrunzători şi gravi, îl interogau ca prieteni şi ca judecători. La vorbele lor, Gabriel păli şi roşi rând pe rând. El însuşi îşi întreba conştiinţa. Soldat, obişnuit cu faptele şi nu cu reflecţia, nu prea avusese vreme să se cunoască. În acel moment se întreba cu groază dacă dragostea să pentru doamna de Castro nu ocupase o parte prea mare în inima lui în pofida dragostei filiale; dacă, egoist, nu ţinea mai mult să-l elibereze pe bătrânul conte doar ca să afle secretul naşterii Dianei. O împrejurare, în aparenţă neînsemnată, îl readuse în fire. La biserica Saint-Severin sună ceasul unsprezece. Într-o oră va fi în faţa regelui. Atunci, cu o voce destul de fermă, Gabriel le spuse reformaţilor:

— Sunteţi oamenii vârstei de aur; totuşi nu e cu putinţă ca toţi cei din partidul Reformei să vi se asemuie. E util şi necesar ca dumneavoastră, care sunteţi capul şi inima Reformei, să vă supravegheaţi cu severitate intenţiile şi actele; dar dacă eu mă dăruiesc acestei cauzei n-o voi face în calitate de şef, ci de simplu soldat. Petele sufletului sunt de neşters; cele ale mâinii se mai pot spăla. Voi fi mâna dumneavoastră, atâta tot. Această mână curajoasă şi îndrăzneaţă, cutez s-o spun, aţi putea-o refuza?

— Nu, zise Coligny şi-o acceptăm chiar din ceasul acesta.

— Eu, continuă Théodore de Bèze, sunt sigur că ea se va aşeza la fel de pură şi de vitează pe mânerul spadei sale.

— Vom lua drept garant, reluă La Renaudie, chiar ezitarea pe care au putut s-o işte în inima dumitale cuvintele noastre, poate prea aspre şi prea exigente. Ştim să judecăm oamenii.

— Mulţumesc, domnilor, zise Gabriel. Mulţumesc că nu v-aţi schimbat părerea — de care am atâta nevoie în aspra sarcină ce-o am de îndeplinit. Vă mulţumesc mai ales dumneavoastră, domnule amiral, care, conform făgăduielii, mi-aţi pus la dispoziţie mijloacele prin care să pot plăti lipsa de credinţă, fie chiar şi a unui rege. Acum sunt nevoit să vă părăsesc, dar nu vă spun "adio", ci "cu bine!" Măcar că eu sunt dintre cei care ascultă mai curând de fapte decât de gânduri, cred totuşi că ceea ce aţi semănat astăzi în sufletul meu va rodi.

— O dorim şi pentru noi, zise Théodore de Bèze.

— Pentru mine n-ar trebui s-o doresc; căci, vă mărturisesc, nenorocirea va fi cea care mă va face să mă dăruiesc Reformei. Cu bine, domnilor, acum trebuie să mă duc la Luvru.

— Te însoţesc, zise Coligny. Am să-i repet lui Henric al II-lea, în faţa dumitale, ceea ce i-am declarat în lipsa dumitale. Memoria regilor este scurtă şi al nostru nu trebuie lăsat să nege sau să uite. Merg cu dumneata.

— N-aş fi îndrăznit să vă cer acest serviciu, domnule amiral. Dar primesc cu recunoştinţă propunerea dumneavoastră.

— Să plecăm deci, zise Coligny.

După ce părăsi camera lui Calvin, Théodore de Bèze îşi luă carnetul şi scrise pe el două nume: Ambroise Paie şi Gabriel, viconte d'Exmès.

— Dar, îi spuse La Renaudie, mi se pare că te cam grăbeşti înscriindu-i pe aceşti doi oameni printre ai noştri. Nu s-au angajat în nici un fel.

— Aceşti doi oameni sunt ai noştri, răspunse de Bèze. Unul caută adevărul şi celălalt fuge de nedreptate. Îţi spun că sunt ai noştri şi-i voi scrie lui Calvin...

— Dimineaţa a fost bună pentru noi, zise La Renaudie.

— Sigur! răspunse Théodore, am convins un filozof de prestigiu şi un soldat valoros, un cap puternic şi un braţ solid, un câştigător de bătălii şi un semănător de idei. Ai dreptate, La Renaudie: dimineaţa a fost într-adevăr bună.

Capitolul XLVII Graţia Mariei Stuart trece prin acest roman la fel de fugară ca şi prin istoria Franţei

Sosind cu Coligny la porţile Luvrului, Gabriel fu consternat de primul cuvânt pe care-l auzi. Regele nu primea în ziua aceea.

Amiralul, deşi amiral şi nepotul lui Montmorency, era prea bănuit de erezie ca să aibă credit la Curte. Cât despre căpitanul gărzilor;

Gabriel d'Exmès, uşierii locuinţei regale avuseseră vreme să-i uite chipul şi numele. Cei doi prieteni întâmpinară destule greutăţi ca să treacă de uşile de afară. Înăuntru însă fu şi mai greu. Pierdură mai bine de un ceas cu discuţii şi ameninţări. Pe măsura ce izbuteau să facă să se ridice o halebardă, o alta venea să le bareze drumul. Toţi acei dragoni, mai mult sau mai puţin incoruptibili, care-l păzeau pe rege, păreau să se multiplice în faţa lor. Dar după ce ajunseră datorită insistenţelor, în marea galerie care preceda cabinetul lui

Henric al II-lea, le fu imposibil să treacă mai departe. Consemnul era prea sever. Regele, închis cu conetabilul şi cu doamna de Poitiers, dăduse ordinele cele mai stricte să nu fie deranjat sub nici un pretext.

Ca să intre la rege, Gabriel ar fi trebuit să aştepte până seara. Să aştepţi tocmai când crezi că ţi-ai atins în sfârşit scopul, după atâtea lupte şi dureri! Cele câteva ore de aşteptare i se păruseră lui Gabriel mai cumplite decât toate primejdiile pe care le înfruntase şi le biruise până atunci. Fără să audă cuvintele bune cu care amiralul încerca să-l consoleze şi să-l facă să aibă răbdare, el privea trist pe fereastră ploaia care începuse să cadă din cerul întunecat şi, cuprins de mânie şi nelinişte, frământa înfrigurat mânerul spadei. Cum să treacă peste acele gărzi stupide care-l împiedicau să ajungă în camera regelui?

Brusc, draperia antecamerei regale se ridică şi o siluetă albă şi strălucitoare păru să lumineze atmosfera cenuşie şi ploioasă. Mica regină Delfină, Maria Stuart, străbătea galeria. Gabriel scoase un strigăt şi întinse braţele către ea.

— Ah! Doamnă! Făcu el, fără să-şi dea seama de gestul său.

Maria Stuart se întoarse, îi recunoscu pe amiral şi pe Gabriel şi veni îndată către ei, surâzătoare ca de obicei.

— În sfârşit, v-aţi întors, domnule viconte d'Exmès! spuse ea. Sunt fericită să vă revăd. Am auzit vorbindu-se mult despre dumneavoastră în ultima vreme. Dar ce faceţi la Luvru la ora asta matinală şi ce doriţi?

— Să vorbesc cu regele, să vorbesc cu regele, doamnă! răspunse

Gabriel cu glas sugrumat.

— Domnul d'Exmès, spuse atunci amiralul, trebuie într-adevăr să vorbească de îndată cu majestatea-sa. Lucrul nu suporta amânare şi toate gărzile i-au interzis să treacăt spunându-i să vină deseară.

— Ca şi cum aş putea aştepta până deseară! strigă Gabriel.

— Numai că, zise Maria Stuart, cred că majestatea-sa isprăveşte în acest moment de dat nişte ordine importante. Domnul conetabil de Montmorency este încă la rege şi, într-adevăr, mă tem că...

O privire rugătoare a lui Gabriel o împiedica pe Maria să-şi termine fraza.

— Hai să vedem! Risc, spuse ea.

Şi făcu un semn cu mâna sa mică. Gărzile se retraseră cu respect.

Gabriel şi amiralul putură să treacă.

— Oh! Mulţumesc, doamnă, spuse pătimaşul tânăr. Mulţumesc domniei-voastre care, asemenea unui înger, îmi apăreţi mereu ca să mă consolaţi în durerile mele.

— Drumul e liber, zise surâzând Maria Stuart. Dacă majestatea-sa se înfurie, nu daţi pe faţă intervenţia îngerului decât într-un caz extrem, vă rog.

Făcu lui Gabriel şi tovarăşului său o reverenţă graţioasă şi dispăru. Gabriel se afla de-acum la uşa cabinetului regelui. În ultima antecameră, un ultim uşier mai încercă să se opună la trecerea lor. Dar uşa se deschise brusc şi Henric al II-lea apăru în prag, isprăvind de dat cele din urmă instrucţiuni conetabilului. Hotărârea nu era virtutea regelui. La vederea neaşteptată a vicontelui d'Exmès, se dădu îndărăt şi nu ştiu dacă să şei înfurie sau nu. Virtutea lui Gabriel era fermitatea. Se înclină mai întâi adânc în faţa regelui.

— Sire, spuse el, binevoiţi să primiţi expresia respectuosului meu omagiu...

Apoi, întorcându-se către domnul de Coligny, care înainta, în spatele lui şi căruia voi să-i evite încurcătura primelor cuvinte, adăugă:

— Veniţi, domnule amiral şi conform binevoitoarei făgăduieli pe care mi-aţi făcut-o, amintiţi majestăţii sale modesta contribuţie pe care am avut-o la atacul de la Saint-Quentin.

— Ce înseamnă asta, domnule? strigă Henric care începuse a-şi regăsi sângele rece. Cum aţi ajuns până la uşă, fără să fi fost anunţat? Cum îndrăzniţi să-l interpelaţi pe domnul amiral în prezenţa noastră?

Gabriel, la fel de cutezător în ocazii decisive ca şi în faţa duşmanului şi înţelegând că nu era momentul să se intimideze, reluă pe un ton respectuos, dar hotărât:

— Am socotit, sire, că majestatea voastră e întotdeauna gata când e vorba să facă dreptate, fie chiar şi ultimului dintre supuşii săi.

Profitase de mişcarea din spatele regelui, ca să intre cu îndrăzneală în cabinet unde Diana de Poitiers, palidă şi pe jumătate ridicată fotoliul său de stejar sculptat, îl privea pe cutezător, fără să poată rosti, în furia şi surpriza ei, un singur cuvânt. Coligny intrase şi el în urma impetuosului său prieten. Montmorency, la fel de uluit şi ceilalţi, luase hotărârea s-o imite pe Diana. Urmă un moment tăcere. Henric al II-lea, întors către iubita sa, o întrebă din priviri. Dar, mai înainte ca el să ia sau ca ea să-i dicteze vreo hotărâre. Gabriel, care ştia bine că în acel minut juca o partidă decisivă, îi spuse din nou lui Coligny cu un accent rugător şi demn totodată:

— Vă implor să vorbiţi, domnule amiral.

Montmorency făcu repede nepotului său un semn negativ: dar Gaspard nu ţinu seama de el.

— Voi vorbi, zise el, căci este de datoria mea, sire, reluă adresându-se regelui; vă repet pe scurt, în prezenţa domnului viconte d'Exmès, ceea ce am crezut că e de datoria mea să vă spun în amănunt înainte de întoarcerea sa. Lui singur îi datorăm faptul de a fi prelungit apărarea Saint-Quentinului dincolo de termenul fixat chiar de majestatea-voastră.

Conetabilul avu o tresărire semnificativă. Dar Coligny, privindu-l fix, reluă cu acelaşi calm:

— Da, sire, de trei ori domnul d'Exmès a salvat oraşul şi, fără curajul, fără energia să, Franţa n-ar mai fi la ora asta pe drumul salvării, pe care se poate nădăjdui că se va menţine de acum încolo.

— Haide, eşti prea modest şi prea complezent, nepoate! strigă domnul de Montmorency, care nu-şi mai putu struni nerăbdarea.

— Nu, domnule, zise Coligny, sunt drept şi cinstit, asta-i tot. Am contribuit şi eu, din toate puterile, la apărarea cetăţii care mi-a fost încredinţată. Dar vicontele d'Exmès a reînsufleţit curajul locuitorilor pe care eu îl şi socoteam pe jumătate stins; vicontele d'Exmès a ştiut să introducă în oraş un ajutor pe care nici eu nu-l ştiam atât de aproape de

noi; în sfârşit, vicontele d'Exmès a dejucat o acţiune a inamicului pe care eu n-o prevăzusem. Nu mai vorbesc de felul în care s-a comportat în luptă. Dar ceea ce a realizat el singur şi asta o susţin sus şi tare, face ca partea uriaşă de glorie de care a avut parte cu acest prilej s-o scadă cu atât mai mult sau chiar s-o facă cu totul iluzorie pe a mea.

— Oh! Vă mulţumesc, domnule amiral, pentru atâta loialitate şi virtute, strigă Gabriel emoţionat. Vă rog să contaţi pe mine ca pe veşnicul dumneavoastră îndatorat. Da, dm ceasul acesta, creditorul a devenit debitorul dumneavoastră şi-şi va aminti de datoria sa, v-o jur.

În vremea asta, regele, cu sprâncenele încruntate şi cu ochii în pământ, bătea nerăbdător cu piciorul în podea, profund contrariat. Conetabilul se apropie puţin câte puţin de doamna de Poitiers şi schimbă cu ea câteva cuvinte în şoaptă. Părură să se oprească la o hotărâre, căci Diana începu să surâdă; şi acest surâs diabolic îl făcu să se înfioare pe Gabriel, care chiar în clipa aceea îşi aruncase din întâmplare privirea către frumoasa ducesă. Totuşi, tânărul găsi puterea să adauge:

— Vă mulţumesc, domnule amiral; v-aţi făcut faţă de mine mai mult decât datoria şi, dacă maiestatea sa binevoieşte acum să-mi acorde, ca primă recompensă, favoarea unui minut de discuţie în particular...

— Mai târziu, domnule, nu spun nu. Dar mai târziu, zise cu însufleţire Henric al II-lea; pe moment, lucrul e imposibil.

— Imposibil! strigă îndurerat Gabriel.

— Şi de ce imposibil, sire? Îl întrerupse liniştită Diana, spre marea surpriză a lui Gabriel şi chiar a regelui.

— Cum! Doamnă, bâlbâi Henric, vă gândiţi să...

— Mă gândesc, sire, că un rege este dator să dea fiecăruia dintre supuşii săi ceea ce-i datorează. Or, datoria dumneavoastră faţă de domnul viconte d'Exmès este dintre cele mai legitime, dintre cele mai sacre mi se pare.

— Fără îndoială, fără îndoială, zise Henric, care încerca să citească în ochii amantei sale şi vreau...

— Ascultaţi-l pe domnul d'Exmès de îndată, zise Diana; e şi bine şi drept.

— Dar majestatea sa ştie, zise Gabriel din ce în ce mai uluit, că trebuie să-i vorbesc singur?

— Domnul de Montmorency tocmai se retrăgea când aţi intrat, domnule, zise Diana de Poitiers. Cât despre domnul amiral, v-aţi asumat dumneavoastră singur sarcina de a-i spune în mod delicat că nu-l mai reţineţi. În ce mă priveşte, eu, care am fost martora angajamentului luat de rege faţă de dumneavoastră şi care voi şti, dacă va trebui, să-i amintesc majestăţii-sale termenii precişi ai acestui angajament, îmi veţi îngădui, cred, să rămân...

— Sigur, doamnă, chiar vă rog, murmură Gabriel.

— Noi ne luăm rămas bun, nepotul meu şi cu mine, de la majestatea sa şi de la dumneavoastră, doamnă, zise Montmorency.

Şi-i făcu Dianei, înclinându-se, un semn de încurajare, de care aceasta nu păru să mai aibă nevoie. La rândul său, Coligny cutează să-i strângă lui Gabriel mâna, apoi ieşi în urma unchiului său.

Regele şi favorita rămaseră singuri cu Gabriel, speriat de neprevăzută şi misterioasa protecţie pe care i-o acordă mama Dianei de Castro.

Capitolul XLVIII Cealaltă Diana

În ciuda puternicei stăpâniri de sine, chipul lui Gabriel păli şi emoţia făcu ca vocea să-i pară spartă atunci când, după o pauză, îi spuse regelui:

— Sire, cu o încredere profundă în făgăduiala voastră regească, cutez, scăpat abia ieri din captivitate, să amintesc majestăţii-voastre angajamentul solemn pe care a binevoit să-l ia faţă de mine. Contele Montgommery trăieşte încă, sire, altfel mi-aţi fi retezat de mult vorba...

Se opri cu pieptul apăsat. Regele rămase nemişcat. Gabriel reluă:

— Ei bine, sire, deoarece contele de Montgommery trăieşte încă, deoarece aşa după cum a arătat şi domnul amiral, am prelungit cât am putut termenul rezistenţei oraşului Saint-Quentin, înseamnă că eu mi-am ţinut făgăduiala; ţineţi-o şi dumneavoastră, sire, daţi-mi înapoi tatăl...

— Domnule... zise Henric ezitând. O privi pe Diana de Pointiers ale cărei calm şi siguranţă nu păreau să fie tulburate. Pasul era totuşi dificil. Henric se obişnuise să-l privească pe Gabriel ca pe un mort ori ca pe un prizonier şi nu-şi pregătise răspuns la cererea lui. În faţa acestei ezitări Gabriel simţi cum teama îi strânge inima.

— Sire, zise el cu un soi de disperare, nu se poate ca majestatea-voastră să fi uitat! Majestatea-voastră îşi aminteşte, cu siguranţă, acea solemnă discuţie; îşi aminteşte ce angajament mi-am luat în numele prizonierului, dar şi angajamentul luat de dumneavoastră faţă de mine.

Regele fu, fără să vrea, mişcat de spaimă şi durerea tânărului; instinctele sale generoase se deşteptară în el.

— Îmi amintesc de tot, îi zise el lui Gabriel.

— Ah! Mulţumesc, sire, strigă Gabriel, a cărui privire străluci de bucurie.

Dar doamna de Poitiers zise în acel moment, liniştită:

— Fără îndoială că regele îşi aminteşte de tot, domnule d'Exmès; dumneata eşti cel care pare să fi uitat.

Dacă un trăsnet ar fi căzut la picioarele saie în toiul unei zile frumoase de iunie, nu l-ar fi uluit într-atâta pe Gabriel.

— Cum, murmură el. Ce-am uitat, doamna?

— Jumătate din sarcina dumitale, domnule, răspunse Diana. Ai pus într-adevăr majestăţii sale şi dacă nu-s chiar cuvintele dumitale, cel puţin acesta este sensul: "Sire, pentru a răscumpăra libertatea contelui de Montgommery, îl voi opri pe duşman în drumul său triumfal spre centrul Franţei".

— Ei bine şi n-am făcut astfel, doamnă? întrebă Gabriel pierdut.

— Da, răspunse Diana. Dar ai adăugat: "Şi chiar, dacă va trebui, voi deveni din atacat atacator şi voi pune stăpânire pe unul din locurile în care domneşte duşmanul". Iată ce-ai spus, domnule. Or, dumneata n-ai făcut, după câte mi se pare, decât jumătate din ceea ce-ai zis. Ce poţi răspunde la asta? Ai păstrat Saint-Quentinul un anumit număr de zile, foarte bine, nu neg. Văd oraşul apărat, dar oraşul cucerit unde-i?

— Oh! Doamne! Doamne! Mai putu spune Gabriel năucit.

— Vezi, zise Diana cu acelaşi sânge rece, că memoria mi-e încă bună şi mai atentă decât a dumitale. Totuşi nădăjduiesc că, acum, ai să-ţi aminteşti şi dumneata, la rândul dumitale.

— Da. E adevărat, acum îmi amintesc! strigă cu amărăciune. Gabriel. Dar spunând atâta, am vrut doar să zic că la nevoie voi face imposibilul; căci e posibil, sire, să iei în acest moment un oraş, de la spanioli sau englezi? Majestatea voastră, lăsându-mă să plec, a acceptat tacit prima mea ofertă, fără să mă lase să cred că după acel efort eroic, după acea lungă captivitate aş mai fi putut s-o execut şi pe-a doua. Sire! Mă adresez dumneavoastră, un oraş pentru libertatea unui om, oare nu-i destul? Nu vă veţi mulţumi cu o asemenea răscumpărare? Va trebui ca, în urma unei vorbe scăpate aiurea, în toiul exaltării, să mi se impună o altă sarcină, de o sută de ori mai grea decât prima, dacă nu chiar irealizabilă?

Regele făcu o mişcare ca să vorbească; dar marea seneşală se grăbi să i-o i-a înainte.

— E oare mai uşor şi mai irealizabil, spuse ea, există mai puţine pericole şi mai puţină nebunie, cu toate făgăduielile dumitale, să redai libertatea unui captiv de temut, vinovat de lezmajestate? Pentru a obţine imposibilul, oferă imposibilul, domnule d'Exmès; nu-i drept ca dumneata să-i ceri regelui să-şi ţină cuvântul, când dumneata nu ţi l-ai ţinut până la capăt pe-al dumitale. Datoriile unui suveran nu sunt mai puţin grele decât cele ale unui fiu; doar nişte servicii imense şi supraomeneşti aduse Statului ar putea să scuze faptul de a trece peste legile ţării. Ai de salvat un tată, dar majestatea să are de păzit Franţa.

Şi, cu o privire expresivă care-i întărea vorbele, Diana aminti de două ori lui Henric ce riscuri îşi asuma lăsându-l să iasă din mormânt fie bătrânul conte de Montgommery şi odată cu el taina lui. Gabriel, făcând un ultim efort, strigă întinzând mâinile către rege:

— Sire, mă adresez dumneavoastră, echităţii, clemenţei dumneavoastră! Sire, mai târziu, datorită timpului şi împrejurărilor, îmi voi ţine făgăduiala să aduc patriei acest oraş, sau să mor în încercarea asta. Dar, până atunci, sire, lăsaţi-mă, vă rog, să-mi văd tatăl...

Henric, sfătuit de privirea şi de atitudinea Dianei, răspunse întărindu-şi glasul:

— Ţineţi-vă făgăduiala până la capăt, domnule şi jur pe Dumnezeu că atunci, dar numai atunci, mi-o voi îndeplini şi eu pe a mea. Cuvântul meu e în funcţie de al dumneavoastră.

— Este ultimul dumneavoastră cuvânt, sire?

— Ultimul.

Gabriel îşi plecă o clipă capul, zdrobit, învins şi tremurând din pricina acestei înfrângeri.

Într-un minut îi trecu prin minte o lume de gânduri. Se va răzbuna pe acest rege ingrat şi pe această femeie perfidă; se va arunca în rândurile reformaţilor; va urma soarta Montgommery-ilor; îl va lovi de moarte pe Henric, aşa cum Henric l-a lovit pe bătrânul conte! Va face să fie alungată Diana de Poitiers, umilită şi fără onoruri! Acesta îi va fi de acum încolo unicul scop al vieţii şi acest scop, oricât de îndepărtat şi de necrezut ar părea pentru un simplu gentilom, va şti totuşi să şi-l atingă! Numai că, în vremea asta, tatăl lui va putea să moară de douăzeci de ori! Răzbunarea era bună, salvarea şi mai bună în situaţia lui, să iei un oraş, era poate mai puţin greu decât să pedepseşti un rege. Numai că scopul ăsta era sfânt şi glorios, pe când celălalt criminal şi nelegiuit. Cu primul, o pierdea pe Diana de Castro pentru totdeauna; cu celălalt, cine ştie dacă n-o câştiga! Lui Gabriel îi trecură prin faţa ochilor, fulgerător, toate evenimentele întâmplate de la capitularea Saint-Quentinului. Sufletul viteaz şi totdeauna gata de acţiune al tânărului se şi regăsise. Se oprise la o hotărâre, concepuse un plan, întrevăzuse o ieşire. Regele şi iubita lui îl văzură cu mirare şi aproape cu spaimă, ridicându-şi fruntea palidă, dar calmă.

— Fie! spuse el.

— Vă resemnaţi? zise Henric.

— Mă hotărăsc! răspunse Gabriel.

— Cum? Explicaţi-vă, zise regele.

— Ascultaţi-mă, sire... Fapta prin care voi încerca să vă redau un oraş din cele pe care vi le-au ocupat spaniolii, vi se pare disperată, imposibilă, smintită, nu-i aşa?

— E adevărat, răspunse Henric.

— Mă tem că da, adăugă Diana.

— După toate probabilităţile, continuă Gabriel, această încercare mă va costa viaţa, fără alt rezultat decât că voi fi socotit nebun ori ridicol.

— Nu eu v-am propus-o, zise regele.

— Ar fi mai înţelept să renunţaţi, zise Diana.

— V-am spus totuşi că sunt hotărât la asta.

Henric şi Diana nu-şi putură reţine o mişcare de admiraţie.

— Oh! Bagă de seamă! strigă regele.

— La ce? La viaţa mea? Răspunse râzând Gabriel, e multă vreme de când mi-am sacrificat-o. Numai că sire, de data asta, nici o neînţelegere, nici un subterfugiu. Condiţiile târgului pe care l-am încheiat în faţa Domnului sunt limpezi acum. Eu, Gabriel, viconte d'Exmès, viconte fe Montgommery, voi face în aşa fel încât datorită mie, un oraş aflat în momentul de faţă în puterea spaniolilor sau a englezilor, să cadă în mâinile dumneavoastră. Acest oraş nu va fi o cetate prost fortificată sau un târguşor, ci un oraş puternic, foarte important pe care l-aţi putea râvni. Nimic încâlcit până aici, socot!

— Nu, într-adevăr, zise regele, tulburat.

— Dar şi dumneavoastră, în ce vă priveşte, zise Gabriel, dumneavoastră, Henric al II-lea, rege al Franţei, vă veţi angaja să deschideţi, la prima mea cerere, celula tatălui meu şi să mi-l înapoiaţi pe contele de Montgommery. Vă angajaţi la asta?

— Mă angajez.

— Mulţumesc maiestăţii-voastre. Dar nu e totul: trebuie să acordaţi o garanţie în plus acestui biet smintit care se aruncă cu ochii închişi în prăpastie. Trebuie să fiţi indulgent cu cei care se pregătesc să moară. Nu vă voi cere un înscris semnat care ar putea să vă compromită şi pe care fără îndoială că mi-l veţi refuza. Dar iată o *Biblie*. Sire, puneţi deasupra mâna voastră regală şi faceţi acest jurământ: "În schimbul unui oraş de primul rang pe care i-l voi datora lui Gabriel de Montgommery, mă leg pe această sfântă carte să redau vicontelui d'Exmès libertatea tatălui său şi declar dinainte că, dacă nu respect acest jurământ, vicontele va fi scutit faţă de mine şi de ai mei de orice fel de obligaţie, adaug că tot ce va face ca să pedepsească sperjurul va fi bine făcut şi absolvit în faţa oamenilor şi a lui Dumnezeu, chiar dacă ar fi vorba de o crimă împotriva persoanei mele!" Faceţi acest jurământ, sire!

— Cu ce drept îmi ceri asta? zise Henric.

— V-am spus, sire, cu dreptul celui care va muri.

Regele încă şovăia, dar ducesa, cu surâsul ei dispreţuitor, îi făcu un semn că putea să accepte fără nici o teamă.

Într-adevăr, ea socotea că, pe moment, Gabriel îşi pierduse judecata şi înalţă din umeri cu milă.

— Bine, consimt, zise Henric cu o aţâţare ciudată. Şi repetă, cu mâna pe *Biblie*, formula jurământului, pe care i-o dictă Gabriel.

— Cel puţin, zise tânărul, când regele isprăvi, asta îmi va cruţa remuşcările. Martor noii noastre învoieli nu e numai doamna, ci şi Dumnezeu. Acum, nu mai am nimic de pierdut. Rămâneţi cu bine, sire. Peste două luni sau voi fi mort, sau îmi voi îmbrăţişa tatăl.

Se înclină în faţa regelui şi a ducesei şi ieşi grăbit. Henric, fără ă vrea, rămase un moment serios şi gânditor, dar Diana izbucni în râs.

— Haideţi, nu râdeţi, sire? Doar vedeţi că acest nebun e pierdut şi că taică-su va muri în temniţă. Puteţi râde, sire, zău aşa!

— Asta voi şi face, zise regele râzând.

Capitolul XLIX O idee mare pentru un om mare

De când purta titlul de locotenent general al regatului, ducele de Guise ocupa o locuinţă chiar în Luvru. Acum, ambiţiosul şef al casei de Lorena dormea, sau mai bine zis veghea, în fiecare noapte, în castelul regilor Franţei. Ce visuri îşi făcea el, treaz, sub acele baldachine populate de himere? Visele sale mai progresaseră oare din ziua în care îi încredinţase lui Gabriel, în cortul de la Civitetta, proiectele în legătură cu tronul Neapolelui? Se mai mulţumea cu asta acum? Oaspete al casei regale, nu-şi spunea oare că ar putea

deveni stăpânul ei? Nu simţea vag în jurul tâmplelor atingerea coroanei? Nu-şi privea cu un surâs credincioasa lui spadă, mai sigură decât bagheta unui vraci, singura care putea să-i transforme nădejdea în realitate? E de presupus că, încă din acea epocă, François de Lorena realitate? E de presupus că, încă din acea epocă, François de Lorena nutrise astfel de gânduri. Ce vreţi? Însuşi regele, chemându-l în ajutor, nu-i întărea oare ambiţiile cele mai cutezătoare? A-i încredinţa salvarea Franţei în această situaţie disperată, însemna a-l recunoaşte drept primul căpitan al vremii! Francisc I n-ar fi fost atât de molâu. Şi-ar fi apucat spada şi s-ar fi năpustit întocmai ca la Marignan. Dar lui Henric al II-lea, deşi foarte viteaz, îi lipsea voinţa care comandă şi forţa care execută. Ducele de Guise îşi spunea toate astea, dar îşi mai spunea că n-ar fi fost de ajuns să-şi justifice sie însuşi acele nădejdi temerare, trebuia să le justifice în ochii Franţei; trebuia, prin servicii strălucite, prin succese de seamă, să-şi cucerească soarta. Fericitul general, care avusese norocul de a stăvili la Metz a doua invazie a marelui împărat Carol Quintul, simţea totuşi că nu făcuse încă destul pentru a spera totul. Chiar dacă l-ar fi respins din nou pe spanioli şi pe englezi până la frontieră şi tot nu era de ajuns. Pentru că Franţa să se dăruie sau să se lase cucerită, nu era suficient să-i repare înfrângerile, trebuia să-i aducă victorii.

Acestea erau gândurile care frământau mintea ducelui de Guise de la reîntoarcerea sa din Italia. Şi le repeta chiar în ziua în care Gabriel de Montgommery încheia cu Henric al II-lea acel pact smintit şi sublim. Singur în camera sa, François de Guise, în picioare, la fereastră, se uita, fără să vadă, în curte şi bătea, în mod mecanic, cu degetele în geam. Unul dintre oamenii săi ciocăni la uşă cu discreţie, apoi, intrând, îl anunţă pe vicontele d'Exmès.

— Vicontele d'Exmès! zise ducele de Guise care avea memoria lui Cezar şi care dealtfel, avea motive temeinice să-şi aducă aminte de Gabriel. Vicontele d'Exmès! Tânărul meu tovarăş de arme de la Metz, Renty şi Valenza! Pofteşte-l. Thibault, pofteşte-l de îndată.

Eroul nostru nu ezitase. Cu acel instinct sigur din ceasurile grele care, dacă ilumineză întregul curs al existenţei, se numeşte geniu, părăsindu-l pe rege, ca şi cum ar fi presimţit tainicele gânduri cu care se mângâia chiar atunci ducele de Guise, se duse glonţ la locuinţa locotenentului general al regatului. Poate că acesta era singurul om care-l putea înţelege şi ajuta. Gabriel, dealtfel, avea să fie mişcat de primirea pe care i-o făcu fostul său general. Ducele de Guise îi ieşi în întâmpinare până la uşă şi-l strânse în braţe.

— Ah! Dumneata, în sfârşit... îi spuse el cu efuziune. De unde vii? Cât m-am gândit şi cât am vorbit despre dumneata, Gabriel!

— Într-adevăr, monseniore, am păstrat un oarecare loc în amintirea dumneavoastră?

— Drace! Mai şi întreabă! strigă ducele. Dumneata n-ai obiceiul să-ţi aduci aminte de oameni? Coligny, care preţuieşte el singur cât toţi Montmorency-ii la un loc, mi-a povestit (deşi, nu ştiu de ce, pe ocolite) o parte din faptele dumitale de acolo, de la Saint-Quentin. Şi încă îmi ascundea, după cum spunea, ce era mai important.

— Şi totuşi n-am prea făcut cine ştie ce! zise surâzând cu tristeţe gabriel.

— Ambiţios, zise ducele.

— Ambiţios, într-adevăr! Întări Gabriel, clătinând cu melancolie m cap.

— Dar; slavă Domnului, reluă ducele de Guise, te-ai întors. Iată-ne laolaltă, prietene! Ştii ce proiecte am făcut împreună în Italia! Ah! Dragul meu Gabriel, acum mai mult ca niciodată, Franţa are nevoie de vitejia noastră!

— Atâta cât voi exista şi cât voi putea, zise Gabriel. Voi face totul pentru ea şi n-aştept, monseniore, decât un semn al dumneavoastră.

— Mulţumesc, prietene, răspunse ducele, nu-ţi voi uita promisiunea, fii sigur şi semnul nu se va lăsa prea mult aşteptat.

— Eu va trebui să vă mulţumesc, monseniore, strigă Gabriel.

— La drept vorbind, zise ducele de Guise, cu cât privesc în jurul meu, cu atât găsesc situaţia mai încurcată şi mai gravă. A trebuit să alerg mai întâi zorit, să organizez în jurul

Parisului rezistenţa, să prezint în faţa duşmanului o linie formidabilă de apărare, să-i stăvilesc înaintarea. Dar asta nu înseamnă nimic! El are Saint-Quentinul! Are nordul ţării! Trebuie, vreau să intervin. Dar cum?

Se opri ca pentru a-l consulta pe Gabriel. Cunoştea deosebita putere de înţelegere a acestui tânăr şi, în mai multe ocazii, ţinuse seama de părerile sale; dar, de data asta, vicontele d'Exmès tăcu, observându-l pe duce şi aşteptând să-i vină la mână.

François de Lorena reluă deci:

— Să nu-mi acuzi încetineala, prietene. Ştii doar, nu sunt dintre aceia care şovăie, ci dintre aceia care reflectează înainte de a acţiona. Nu mă vei ţine de rău, căci şi dumneata eşti tot cam ca şi mine. Hotărât şi totodată prudent. Ba chiar, adăugă ducele, cutele tinerei dumitale frunţi mi se par şi mai adânci ca altădată. Nu cutez să te întreb despre dumneata. Aveai, îmi amintesc, de achitat nişte datorii mari şi de descoperit nişte duşmani primejdioşi. Ai de plâns şi alte nenorociri decât cele ale patriei? Mi-e teamă că da: căci te-am lăsat grav şi te regăsesc trist.

Să nu vorbim despre mine, monseniore, vă rog, zise Gabriel. Să vorbim despre Franţa, va fi ca şi cum vom vorbi despre mine.

— Fie! zise ducele de Guise. Vreau să-ţi spun deci pe faţă gândul şi grija mea. Mi se pare că ceea ce ar fi acum necesar, e să ridicăm, printr-o lovitură răsunătoare, moralul oamenilor noştri şi vechea noastră reputaţie, să transformăm apărarea în atac, în sfârşit, să nu ne mărginim a ne remedia înfrângerea, ci a le compensa prin succese.

— Aceasta este şi părerea mea, monseniore! strigă plin de însufleţire Gabriel, surprins şi încântat de o coincidenţă atât de favorabilă propriilor sale planuri.

— E şi părerea dumitale, nu-i aşa? zise ducele de Guise. Te-ai gândit, desigur, de multe ori la primejdiile Franţei noastre şi la mijloacele de a le îndepărta?

— Într-adevăr, m-am gândit adesea.

— Ei, bine, zise François de Lorena, ai examinat situaţia? Acea lovitură de trăsnet pe care o socoteşti ca şi mine necesară, unde, când şi cum s-o încercam?

— Monseniore, cred că ştiu.

— E cu putinţă? strigă ducele. Oh, vorbeşte, vorbeşte, prietene!

— Dumnezeule! Poate că am vorbit prea devreme! zise Gabriel. Propunerea pe care vreau să v-o fac este dintre acelea care au cu siguranţă nevoie de pregătiri îndelungi. Sunteţi foarte mare, monseniore; dar lucrul despre care am să vă vorbesc s-ar putea să pară până şi domniei-voastre nemăsurat.

— Nu sunt câtuşi de puţin expus ameţelii, zise ducele de Guise surâzând.

— N-are importanţă, monseniore. La prima vedere, proiectul meu, mă tem şi vă previn, o să vi se pară straniu, smintit, chiar irealizabil! Totuşi, nu e decât dificil şi periculos.

— Dar asta e o atracţie în plus! zise François de Lorena.

— Atunci, monseniore, continuă Gabriel, e de la sine înţeles că n-o să vă speriaţi. Voi fi, repet, riscuri mari. Dar mijloacele de reuşită sunt în puterea mea şi când vi le voi dezvălui, veţi fi de aceeaşi părere cu mine.

— Dacă e aşa, vorbeşte, Gabriel, zise ducele. Dar, adăugă el cu nerăbdare, cine vine iar să ne întrerupă? Tu baţi la uşă, Thibault?

— Da, monseniore, zise valetul sosind. Monseniorul mi-a poruncit să-l înştiinţez când va sosi ora de consiliu şi iată că sună de două, domnul de Saint-Remy şi ceilalţi domni vor veni dintr-o clipă într-alta să-l ia pe monseniorul.

— Adevărat, adevărat, zise ducele de Guise, în curând va avea loc consiliul şi încă unul important. Trebuie neapărat să asist şi eu. Bine, Thibault, lasă-ne. Să-i pofteşti aici pe acei domni când vor sosi. Vezi, Gabriel, că datoria mă cheamă lângă rege. Dar până deseară, când ai să-mi poţi dezvolta pe îndelete planul dumitale, care trebuie să fie mare pentru că-ţi aparţine, satisfă-mi pe scurt curiozitatea şi nerăbdarea. În două cuvinte, Gabriel, ce ai de gând să faci?

— În două cuvinte, monseniore, să luăm Calaisul, zise liniştit Gabriel.

— Să luăm Calaisul! strigă ducele, dându-se înapoi de surpriză.

— Uitaţi, monseniore, zise Gabriel, cu acelaşi sânge rece, că aţi făgăduit să nu vă speriaţi.

— Oh! Dar te-ai gândit bine ce spui? zise ducele. Să iei Calaisul apărat de o garnizoană formidabilă, de ziduri de necucerit, de mare! Calaisul este în puterea Angliei de mai bine de două sute de ani. Calaisui, păzit aşa cum păzeşti cheia Franţei când o ai. Îmi place tot ceea ce e îndrăzneţ. Dar acest lucru depăşeşte orice închipuire.

— Da, monseniore, răspunse Gabriel. Vreau să fac acest lucru tocmai pentru că fapta este temerară, pentru că nu se poate concepe gândul ori bănuiala că are şanse de reuşită.

— La urma urmelor, e posibil, zise ducele pe gânduri

— Când mă veţi asculta, monseniore, veţi spune: "E sigur!" Cu condiţia, bineînţeles, de a păstra secretul cel mai strict, de a-l deruta pe duşman prin manevre false şi de a sosi în faţa oraşului pe neaşteptate. În cincisprezece zile Calaisul va fi al nostru.

— Dar, reluă cu însufleţire ducele, aceste indicaţii generale nu ajung. Planul dumitale, Gabriel! Ai un plan?

— Da, monseniore, simplu şi sigur.

Gabriel n-avu vreme să isprăvească. În acel moment uşa se deschise şi contele de Saint-Remy intră, urmat de numeroşi seniori ataşaţi pe lângă ducele de Guise.

— Majestatea-sa aşteaptă, monseniore locotenent general al regatului, spuse Saint-Remy.

— Sunt al dumneavoastră, domnilor, zise ducele de Guise, salutându-i pe cei sosiţi.

Apoi, întorcându-se spre Gabriel, îi spuse în şoaptă:

— Trebuie, vezi şi dumneata, să te părăsesc. Dar ideea neaşteptată şi măreaţă pe care ai semănat-o în mintea mea nu mă va părăsi toată ziua! Dacă într-adevăr crezi o astfel de minune realizabilă, mă simt demn să te înţeleg. Poţi veni aici la ora opt? Vom avea la dispoziţie aţa noaptea şi nu vom mai fi întrerupţi.

— La opt voi fi la dumneavoastră, zise Gabriel şi-mi voi întrebuinţa cu folos vremea până atunci.

— Îndrăznesc să-i spun monseniorului, zise contele de Saint-Remy, că e trecut de două...

— Iată-mă, iată-mă, răspunse ducele.

Făcu câţiva paşi dând să iasă, apoi se întoarse spre Gabriel, îl privi, apropiindu-se încă o dată de el ca pentru a se asigura că înţelesese bine:

— Să luăm Calaisul? Repetă el în şoaptă, ca un soi de întrebare. Şi Gabriel, dând afirmativ din cap, răspunse cu un surâs blând şi calm:

— Să luăm Calaisul!

Ducele de Guise ieşi, iar vicontele d'Exmès părăsi Luvrul.

Capitolul L Diverse chipuri de ostaşi

Aloyse pândea cu teamă, la fereastra casei, întoarcerea lui Gabriel. Când îi zări, îşi înălţă spre cer ochii plini de lacrimi, de data asta lacrimi de fericire şi de mulţumire. Apoi alergă să deschidă ea însăşi uşa stăpânului iubit.

— Domnul fie binecuvântat! Bine că te văd viu, monseniore, strigă, ea. Ai ieşit de la Luvru? L-ai văzut pe rege?

— L-am văzut, răspunse Gabriel.

— Ei bine?

— Ei bine, doică, trebuie să mai aşteptăm.

— Să mai aşteptăm! Repetă Aloyse împreunându-şi mâinile. Sfânta Fecioară! E totuşi atât de trist şi atât de greu să aştepţi!

— Mi-ar fi într-adevăr greu să aştept, zise Gabriel dacă n-aş avea de îndeplinit nişte treburi. Voi lucra, slavă Domnului!

Intră în sală şi-şi aruncă mantia pe spatele unui fotoliu. Nu-l zări pe Martin-Guerre care se vârâse într-un colţ şi se cufundase în reflecţiile sale profunde.

— Păi bine, Martin, leneşule! strigă doamna Aloyse către scutier,

Nu te deranjezi nici măcar să-ţi ajuţi stăpânul să-şi scoată mantia?

— Oh, iertare, iertare, făcu Mărim, trezindu-se din visarea lui şi sculându-se grăbit.

— Lasă, Martin, nu te deranja, zise Gabriel. Aloyse, nu vreau să-l tulbur pe bietul meu Martin, zelul şi devotamentul lui îmi sunt în acest moment mai necesare ca niciodată şi trebuie să mă înţeleg cu el asupra unor lucruri serioase.

Orice dorinţă a vicontelui d'Exmès era sacră pentru Aloyse. Îi aruncă scutierului cel mai prietenos surâs şi ieşi discret pentru a-l lăsa pe Gabriel să discute în linişte.

— Ei, Martin, spuse acesta când rămaseră singuri. Ce făceai acolo? I la ce te gândeai atât de serios?

— Monseniore, răspunse Martin, îmi scormoneam creierii ca să ezleg cât de cât enigma omului de azi-dimineaţă.

— Ei bine şi-ai dezlegat-o? zise Gabriel surâzând.

— Prea puţin, din păcate, monseniore, căci sunt nevoit să vă mărturisesc că, cu cât deschid mai tare ochii, cu atât noaptea mi se pare mai neagră.

— Dar ţi-am spus. Martin, că eu văd cu totul altceva.

— Adevărat, monseniore, dar ce? Asta mă omor eu să descopăr...

— N-a venit. Încă vremea să-ţi spun, zise Gabriel. Ascultă: îmi eşti devotat, Martin?

— E o întrebare pe care mi-o pune monseniorul?

— Nu, Martin, e o laudă. Fac apel la acest devotament despre care vorbesc. Va trebui, pentru o vreme, să uiţi de tine, să uiţi de umbra care pluteşte deasupra vieţii tale şi pe care o vom risipi mai târziu, ţi-o făgăduiesc. Acum însă am mare nevoie de tine, Martin.

— Ah, cu atât mai bine! strigă Martin-Guerre.

— Dar, să ne înţelegem, zise Gabriel. Am nevoie de viaţa, de curajul tău. Vrei să te încrezi în mine, să-ţi amâni neliniştile personale i să te dărui doar mie şi soartei mele?

— Dacă vreau! strigă Martin. Dar, monseniore, asta îmi este datoria şi, mai mult decât atât, dorinţa. Pe sfântul Martin! Am fost rea multă vreme despărţit de dumneavoastră! Vreau să câştig cu orice preţ zilele pierdute. Chiar dac-ar umbla legiuni de Martin-Guerre pe urmele mele, fiţi liniştit, monseniore, voi dispreţui totul! De îndată ce veţi fi aici, în faţa mea, nu vă voi vedea decât pe dumneavoastră.

— Inimă vitează! zise Gabriel. Gândeşte-te totuşi, Martin, că treaba la care îţi cer să te angajezi e plină de primejdii, de capcane cumplite...

— Să trecem peste asta! zise Martin, pocnindu-şi degetele cu nepăsare.

— Ne vom primejdui de o sută de ori viaţa, Martin!

— Cum va îi miză, aşa va fi şi partida, monseniore!

— Iar această partidă teribilă, odată începută, nu ne va mai fi îngăduit s-o părăsim.

— Ori joci, ori nu joci, zise cu mândrie scutierul.

— Cu toată hotărârea ta, spuse Gabriel, nu-ţi dai seama de şansele ciudate pe care le are sau poate că nu le are lupta supraomenească la care te voi duce; gândeşte-te bine, toate aceste eforturi vor rămâne poate fără nici o răsplată! Martin, ia seamă la asta! Când mă gândesc la planul pe care-l am de îndeplinit mi se face mie frică...

— Bun! Primejdiile şi cu mine ne cunoaştem, zise Martin cu un aer nepăsător şi de când am avut cinstea să fiu spânzurat...

— Martin, reluă Gabriel, va trebui să înfrunţi elementele dezlănţuite ale naturii, să te înveseleşti de furtună, să râzi de imposibil...

— Vom râde! zise Martin-Guerre. Ca să vă vorbesc deschis, monseniore, de când am fost spânzurat, zilele pe care le trăiesc mi se par zile dăruite şi nu vreau să-l supăr pe bunul Dumnezeu cu surplusul pe care mi l-a acordat. Ceea ce-ţi da pe deasupra negustorul nu trebuie pus niciodată la socoteală; altfel omul e un nerecunoscător sau un prost.

— Deci, Martin, reluă vicontele d'Exmès, vei împărţi soartă cu a mea şi mă vei urma...

— Până în iad, monseniore, cu condiţia ca să-i dau cu tifla Necuratului, căci doar suntem buni catolici, ce naiba!

— Nu te teme de asta, zise Gabriel; poate că. Luptând alături de mine, îţi vei compromite salvarea pe lumea asta, dar nu şi pe cealaltă.

— E ceea ce-mi trebuie, zise Martin. Dar, oare, monseniorul n-are altceva de cerut decât viaţa?

— Într-adevăr, zise Gabriel, surâzând de naivitatea eroică a acestei întrebări: într-adevăr, Martin, trebuie să-mi mai faci un serviciu...

— Despre ce-i vorba, monseniore?

— Fii bun, reluă Gabriel, caută şi găseşte-mi cât mai repede cu putinţă, chiar azi dacă se poate, o duzină de oameni de seamă ta, viteji, puternici, îndrăzneţi, care nu se tem nici de fier, nici de foc, care ştiu să îndure foamea şi setea, căldura şi frigul, care-s ascultători că îngerii şi care se bat că dracii... Crezi că se poate?

— La poruncă... Vor fi bine plătiţi? întrebă Martin-Guerre.

— Un galben pentru fiecare picătură din sângele lor, zise Gabriel. Averea mea este lucrul la care nu ţin câtuşi de puţin, din păcate, în dificila sarcină pe care trebuie s-o duc la capăt.

— La preţul ăsta, monseniore, vă voi aduna în două ceasuri câţiva zdrahoni ouni, de care răspund ca de mine însumi. În Franţa şi mai ales la Paris, asemenea băieţi de viaţă nu stau degeaba niciodată. Dar pe cine vor sluji? V

— Pe mine, zise vicontele d'Exmès. Şi nu pe căpitanul gărzilor, ci pe un particular oarecare ce va lua parte la campania pe care o pregăteşte. Îmi trebuie oameni de nădejde...

— Oh! Dacă aşa stau lucrurile, zise Martin, am la îndemână, gata la primul semnal, cinci sau şase din vechii noştri zurbagii din războiul Lorenei. S-au stafidit, sărmanii de ei, de când i-aţi concediat. Vor fi fericiţi să se reîntoarcă în foc împreună cu dumneavoastră! Deci pentru dumneavoastră vreţi să-i angajez? Atunci, chiar astă-seară vă voi prezenta tot tacâmul...

— Bine! zise Gabriel. O condiţie necesară în ceea ce priveşte înrolarea lor este să fie dispuşi să părăsească Parisul imediat şi să mă urmeze oriunde voi merge eu, fără întrebări sau comentarii, fără să-i intereseze dacă ne îndreptăm spre sud sau spre nord.

— Vor merge la glorie şi la bani cu ochii legaţi, monseniore.

— Contez deci pe ei şi pe tine, Martin. În ce te priveşte...

— Să nu vorbim despre asta, monseniore, îl întrerupse Martin.

— Ba dimpotrivă, să vorbim. Dacă vom supravieţui încăierării, viteazul meu slujitor, mă angajez solemn să fac pentru tine ceea ce vei face tu pentru mine şi să te slujesc la rândul meu împotriva duşmanilor tăi, aşa cum mă slujeşti tu pe mine, ţine minte. Până atunci dă-mi mâna, Martin.

— Ah! Monseniore! Exclamă Martin, sărutând respectuos mâna pe care i-o întindea stăpânul său.

— Du-te, Martin, zise vicontele d'Exmès; apucă-te îndată de treabă. Discreţie şi curaj! Acum simt nevoia să rămân singur.

— Iertare, monseniorul rămâne acasă? întrebă Martin.

— Da, până la ora şapte. La opt trebuie să fiu la Luvru.

— În cazul ăsta, zise scutierul, înainte de ora şapte, domnule viconte, sper să vă pot înfăţişa măcar pe câţiva din oamenii viitoarei dumneavoastre trupe.

Salută şi ieşi, foarte mândru şi preocupat de misiunea lui.

Rămas singur. Gabriel îşi petrecu restul zilei închis în casă, consultând planul pe care i-l dăduse Jean Peuquoy, făcând note, plimbându-se în lung şi-n lat prin odaie şi gândindu-se. Nici o obiecţie a ducelui de Guise nu trebuia să rămână fără răspuns la discuţia din acea seară. Se întrerupea doar din când în când ca să-şi repete cu voce fermă: "Te voi salva, tată! Diana, te voi salva!"

Spre ora şase. Când, la insistenţele Aloysei, Gabriel acceptă să mănânce, intră Martin cu un aer grav şi afectat.

— Monseniore, zise el, aţi fi dispus să primiţi şase sau şapte ostaşi dintre cei care aspiră la cinstea de a servi Franţa şi pe rege sub ordinele dumneavoastră?

— Cum şase sau şapte?! strigă Gabriel.

— Şase sau şapte pe care monseniorul nu-i cunoaşte. Oamenii noştri mai vechi de la Metz vor completa duzină. Sunt încântaţi să-şi rişte pielea pentru un stăpân ca dumneavoastră şi acceptă orice condiţii pe care le veţi pune...

— Drace! Nu ţi-ai pierdut vremea degeaba, zise vicontele d'Exmès. Ei bine, haide, aduţi oamenii încoace.

— Unul după altul? Monseniorul va putea astfel să-i cântărească mai bine.

— Unul după altul, fie, zise Gabriel.

— Un ultim cuvânt, adăugă scutierul. Nu-i nevoie să-l avertizez pe domnul viconte că toţi aceşti oameni sunt cunoscuţi fie direct de mine, fie din informaţii exacte. Au firi diferite, dar trăsătura lor j comună este curajul, un curaj încercat în multe împrejurări. Pot răspunde în faţa monseniorului de această calitate esenţială dacă binevoieşte să se arate indulgent faţă de unele mici cusururi.

După acest discurs pregătitor, Martin-Guerre ieşi şi se întoarse aproape imediat urmat de un flăcău zdravăn, cu chipul oacheş, cu o înfăţişare greoaie, cu o mutră nepăsătoare, dar totuşi spirituală.

— Ambrozie zise Martin-Guerre prezentându-l.

— Ambrozio! E un nume străin. Nu e francez? întrebă Gabriel.

— Cine ştie? zise Ambrozio. Sunt copil găsit şi am crescut în Pirinei, cu un picior în Franţa şi cu altul în Spania şi, pe legea mea! Am profitat din plin de această dublă situaţie de bastard, fără să-i mulţumesc nici Domnului, nici mamei.

— Cum adică? zise Gabriel.

— Nepărtinitor între cele două patrii ale mele, zise Ambrozio,

M-am străduit mereu, cu slabele mele puteri, să înlătur barierele dintre ele, să extind asupra fiecăruia avantajele celeilalte şi, prin acest schimb liber de daruri, să contribui din toate puterile mele, ca un fiu cucernic ce sunt, la prosperitatea şi înflorirea lor.

— Într-adevăr, zise Martin-Guerre, Ambrozio făcea contrabandă.

— Dar, continuă Ambrozio, semnalat autorităţilor spaniole cât şi celor franceze şi urmărit de ingraţii mei compatrioţi de pe ambele versante ale Pirmeilor, am luat hotărârea să le cedez locul şi să vin la Paris, oraşul celor cutezători...

— Unde Ambrozio va fi fericit, adăuga Martin, să-şi pună în slujba vicontelui d'Exmès îndemânarea, isteţimea şi lunga sa obişnuinţa cu oboseala şi cu pericolul.

— Ambrozio contrabandistul e acceptat! zise Gabriel. Altul!

Ambrozio ieşi încântat, făcând loc unui personaj cu înfăţişare ascetică şi gesturi discrete, învăluit într-o lungă mantie de culoare închisa, cu un şirag de mătănii cu boabe mari în jurul gâtului.

— Lactance, îl anunţa Martin-Guerre; a slujit sub ordinele domnului de Coligny pe care-l regreta şi care va putea pune o vorbă bună pentru el în fata monseniorului. Dar Lactance este un catolic zelos şi-i este silă să asculte de un şef căzut pe panta ereziei.

Lactance, fără să spună o vorbă, aproba prin semne, din cap şi din mână, vorbele lui Martin, care continuă:

— Acest cucernic soldat va face, după cum îi este datoria, toate eforturile pentru a-l mulţumi pe domnul viconte d'Exmès, dar cere să-i fie lăsate toată libertatea şi îngăduinţa de a-şi îndeplini în mod riguros practicile religioase pe care le cere salvarea sufletului său.

Obligat de meseria armelor pe care a îmbrăţişat-o şi de vocaţia sa fireascâ să se bată împotriva fraţilor sai întru Cristos şi adesea să-i şi ucidă, Lactance socoate că e bine să compenseze prin austeritate aceste crude îndeletniciri.

— Cucernicul Lactance e acceptat! zise surâzând Gabriel.

Lactance, mereu tăcut, se înclina profund şi ieşi murmurând o rugăciune de recunoştinţa Celui Preaînalt care-i acordase favoarea de a se face plăcut unui atât de viteaz căpitan.

După Lactance, Martin-Guerre introduse, sub numele de Yvonnet, un bărbat tânăr, de talie mijlocie, cu chip distins şi fin, cu mâini mici şi îngrijite. Începând cu pieptănătura şi terminând cu cizmele, costumul lui era nu numai curat, ci şi cochet. Îl salută pe Gabriel cât mai graţios cu putinţă şi rămase în picioare în faţa lui, într-o poziţie pe cât de respectuoasă pe atât de elegantă, scuturând uşor cu mâna câteva fire de praf care i se aşezaseră pe mâneca dreaptă.

— Iată, monseniore, pe cel mai hotărât dintre toţi, zise Martin-Guerre; Yvonnet, în încăierare, este un adevărat leu dezlănţuit pe care nimic nu-l opreşte. Loveşte cu vârful şi cu tăişul spadei ca un turbat.

Dar mai ales la asalt străluceşte. El pune întotdeauna primul piciorul pe scară şi înfige primul stindardul francez pe zidurile duşmane.

— Deci, un adevărat erou... spuse Gabriel.

— Fac şi eu ce pot, zise cu modestie Yvonnet şi Martin-Guerre apreciază mai mult decât trebuie slabele mele eforturi...

— Nu, sunt drept, zise Martin şi dovadă e că după ce ţi-am lăudat virtuţile, am să-ţi arăt şi cusururile. Yvonnet, monseniore, nu-i diavolul fără frică despre care vă vorbesc decât pe câmpul de luptă. Ca să fie brav trebuie ca-n jurul lui să bată toba, să şuiere săgeţile, să bubuie tunul. În viaţa de toate zilele, Yvonnet este un timid, delicat ca o fată mare. Sensibilitatea lui cere mari menajamente. Nu-i place să rămână singur în întuneric, îi e groază de şoareci şi de păianjeni şi leşină din pricina unei zgârieturi. Nu-şi regăseşte războinica îndrăzneală decât atunci când simte mirosul de praf de puşcă şi vede curgând sângele duşmanului.

— N-are importanţă, zise Gabriel, cum nu ne ducem la bal, ci la luptă, Yvonnet cel delicat e acceptat!

Yvonnet îl salută pe viconte după toate regulile şi se îndepărtă surâzând, răsucindu-şi, cu mâna lui albă, fina sa mustaţă neagră.

Urmară doi coloşi blonzi, ţepeni şi calmi. Unul părea să aibă vreo patruzeci de ani; celălalt n-arata nici de douăzeci şi cinci.

— Heinrich Scharfenstein şi Franz Scharfenstein, unchi şi nepot, anunţă Martin-Guerre.

— Drace! Cine sunt ăştia? zise Gabriel uluit. Cine sunteţi, vitejilor?

— *Wir werstehen nur ein wenig das franzosich*, spuse cel mai vârstnic dintre coloşi.

— Cum? întrebă vicontele d'Exmès.

— Noi înţeles rău franceza, zise uriaşul mai tânăr.

— Sunt mercenari germani, zise Martin-Guerre; în italiană, condotieri; în franceză, soldaţi. Îşi vând braţele celui care oferă mai mult şi socotesc bravura la adevăratul ei preţ. Au mai lucrat pentru spanioli şi pentru englezi... Dar spaniolul plăteşte prost, iar englezul se tocmeşte prea mult. Cumpăraţi-i, monseniore şi veţi face o afacere bună. Nu discută niciodată un ordin şi dacă e nevoie se aşază până şi în gura tunului cu un sânge rece uluitor. Curajul este pentru ei e o chestiune de cinste şi, ca să-şi primească exact leafa, îndură, fără să se plângă, orice fel de pericole, fie chiar şi morale, ale acestui soi de comerţ.

— Îi angajez şi pe aceşti lefegii în slujba gloriei, zise Gabriel şi, pentru mai multă siguranţă, le voi plăti pe o lună înainte. Dar timpul trece. Cheamă-i pe ceilalţi.

Cei doi Goliaţi germani duseră milităreşte mâna la pălărie şi se retraseră amândoi deodată, bătând pasul cu precizie.

— Următorul, zise Martin-Guerre, se numeşte Pilletrousse. Iată-l.

Un soi de brigand, cu mutră cumplită, cu hainele zdrenţuite, îşi făcu apariţia, legănându-se încurcat şi întorcându-şi ochii de la Gabriel ca din faţa unui judecător.

— De ce pari atât de ruşinat, Pilletrousse? îl întrebă Martin-Guerre cu blândeţe. Monseniorul pe care-l vezi mi-a cerut oameni viteji. Poate că eşti puţin mai... deocheat decât ceilalţi, dar de roşit, n-ai de ce roşi.

După care se adresă cu seriozitate stăpânului său:

— Pilletrousse, monseniore, este ceea ce noi numim un soldat care pradă. În războiul general împotriva spaniolilor şi englezilor, a dus lupta pe contul lui. Pilletrousse hoinăreşte pe drumurile mari, pune mâna pe tâlharii străini şi-i pradă pe prădători. Pe compatrioţii săi nu numai că-i respectă, dar îi şi protejează. Deci, Pilletrousse capturează, nu fură. Totuşi, a simţit nevoia să isprăvească oarecum cu meseria asta... cam rătăcitoare şi să-i nelinişteascâ mai puţin pe duşmanii Franţei. Aşa că a acceptat cu grabă oferta de a se înrola sub drapelul vicontelui d'Exmès.

— Îl primesc pe răspunderea ta, Martin-Guerre, cu condiţia să nu aleagă ca loc al isprăvilor sale drumurile şi potecile, ci oraşele întărite şi câmpurile de luptă.

— Mulţumeşte monseniorului, caraghiosule, eşti de-ai noştri, zise prădătorului Martin-Guerre, care părea să aibă o slăbiciune pentru întărite şi câmpurile de luptă.

— Mulţumeşte monseniorului, caraghiosule, eşti de-ai noştri, zise prădătorului Martin-Guerre, care părea să aibă o slăbiciune pentru acest brigand.

— Oh! Da, mulţumesc, monseniore, zise cu efuziune Pilletrousse. Vă făgăduiesc că de-acum încolo să nu mă mai bat niciodată cu doi sau trei, ci numai cu zece...

— Pe curând! zise Gabriel.

Cel care intră după Pilletrousse era un individ palid, melancolic, care părea să privească universul cu descurajare şi tristeţe. Ceea ce sporea mai ales aerul lugubru al mutrei sale erau tăieturile şi cicatricele cu care era din belşug însemnat. Martin-Guerre îl prezentă pe acest al şaptelea şi ultimul recrut sub denumirea funebră de Malemort[14].

— Monseniorul viconte d'Exmès va fi într-adevăr vinovat dacă-l va refuza pe bietul Malemort, adăugă el. Malemort este atins de o pasiune sinceră şi adâncă. Nefericitul are o înclinare pronunţată pentru război; nu se simte bine decât în luptă, nu e fericit decât în faţa masacrului, dar n-a gustat, vai! Din această fericire decât cu vârful buzelor. Se aruncă atât de orbeşte şi cu atâta furie în încăierare, încât întotdeauna se alege, chiar de la primul pas, cu câteva tăieturi care-l doboară şi-l trimit la spital, unde-şi petrece timpul gemând şi văitându-se, nu atât din cauza rănii, ci din pricina absenţei sale de i luptă. Tot trupul lui e numai cicatrice; dar e viguros, slavă Domnului! Se reface repede. Doar că trebuie să aştepte mereu o altă ocazie. Această lungă aşteptare nepotolită îl distruge mai mult decât tot sângele pe care l-a pierdut într-un mod atât de glorios. Monseniorul nu va avea inima să-l lipsească pe acest luptător melancolic de d bucurie pe care i-o poate procura cu un folos reciproc.

— Şi Malemort e acceptat, dragul meu Martin, zise Gabriel. Un surâs de satisfacţie înflori pe chipul palid al lui Malemort

Speranţa îi înflăcăra ochii stinşi şi se duse să-şi întâlnească prietenii cu un pas mult mai uşor decât atunci când intrase.

— Ăştia-s toţi cei pe care voiai să mi-i prezinţi? îl întrebă Gabriel pe scutierul său.

— Da. Monseniore, cred că sunteţi de acord cu alegerea lor...

— Ar fi fost şi greu să-i resping, zise Gabriel. Te pricepi la oameni, Martin. Primeşte complimente pentru aceste fericite alegeri.

— Da, zise cu modestie Martin-Guerre. Îmi place să cred că Malemort, Pilletrousse, cei doi Schartfensteini, Lactance, Yvonne şi Ambrozio nu sunt flăcăi chiar de dispreţuit.

— Cred şi eu! zise Gabriel. Nişte luptători adevăraţi!

---

[14] Moarte tragică (*fr.*).

— Dacă monseniorul, adăugă Martin, consimte să li se alăture Landry, Chesnel, Aubiot, Coutamine şi Balu, veteranii noştri din războiul Lorenei, socot că, în frunte cu domnia-voastră şi cu alţi patru sau cinci oameni de aici care să ne slujească, vom avea o oaste într-adevăr bună să se arate prietenilor şi mai ales duşmanilor noştri.

— Da, sigur, zise Gabriel, braţe şi capete de fier! Viteji nu glumă, Martin. Dar acum odihneşte-te. Ţi-ai întrebuinţat cu folos ziua, prietene şi-ţi mulţumesc; a mea, deşi plină de treabă şi de amărăciune, încă nu s-a terminat.

— Unde se duce monseniorul astă-seară?

— La Luvru, la domnul duce de Guise, care mă aşteaptă la opt, zise Gabriel, ridicându-se. Dar, graţie promptitudinii şi zelului tău, Martin, nădăjduiesc că unele dificultăţi care se puteau ivi în discuţia mea cu ducele au fost înlăturate.

— Oh, sunt cât se poate de fericit, monseniore.

— Şi eu, Martin! Nu ştii cât de mult ţin să reuşesc. Ah! Dar voi reuşi! Nu se poate să nu reuşesc!

Capitolul LI Dibăcie şi neîndemânare

Să străbatem cu gândul şaizeci de leghe şi două săptămâni şi să ne întoarcem la Calais spre sfârşitul lunii noiembrie 1557.

Nu trecuseră nici douăzeci şi cinci de zile de la plecarea vicontelui d'Exmès, când un mesager se prezentă din partea sa la porţile oraşului englez. Acest om ceru să fie condus la milordul Wentworth, guvernatorul căruia avea să-i înmâneze răscumpărarea fostului său prizonier. Părea dealtfel destul de stângaci aşa-zisul mesager, căci, deşi i se arătase drumul, trecuse de douăzeci de ori fără să intre, prin faţa porţii celei mari pe care toţi se străduiau să i-o tot arate şi se dusese întruna să bată pe la poterne şi pe la porţi tăinuite; aşa că nepriceputul făcu aproape în întregime înconjurul drumurilor exterioare ale cetăţii.

În sfârşit, după nenumărate lămuriri, unele mai precise decât altele, o porni pe drumul cel bun; puterea magică a cuvintelor: "Aduc zece mii de scuzi guvernatorului" era atât de mare, încât precauţiile de rigoare odată luate, după ce-l scotociră pe omul nostru, după ce primiră ordine de la lordul Wentworth, îl lăsară pe purtătorul unei sume atât de respectabile să pătrundă în Calais.

Prostănacul trimis de Gabriel se rătăci de mai multe ori şi pe străzile Calaisului înainte de a găsi palatul guvernatorului pe care suflete milostive i-l arătau totuşi din o sută în o sută de paşi. I se părea că trebuie să întrebe de lordul Wentworth la fiecare corp de gardă pe care-l întâlnea şi cum zărea unul se şi îndrepta glonţ într-acolo.

După ce prăpădi astfel un ceas ca să facă un drum pentru care altuia i-ar fi trebuit doar zece minute, ajunse, în sfârşit, la palatul guvernatorului.

Fu dus imediat în faţa lordului Wentworth care-l primi, cu un aer grav, împins chiar, în ziua aceea până la o tristeţe mohorâtă. Când cesta îi explică obiectul mesajului său şi puse pe masă un sac doldora u aur. Englezul întrebă:

— Vicontele d'Exmès te-a însărcinat să-mi aduci banii ăştia fără să-ţi transmită nimic pentru mine?

Pierre, astfel se numea trimisul, îl privi pe lordul Wentworth cu o mutră mirată care nu-i făcea prea multă cinste.

— Milord, zise el în sfârşit, n-am nimic alta cu dumneavoastră decât să vă înmânez răscumpărarea asta. Stăpânul meu nu mi-a poruncit nimic în plus şi eu nu pricep...

— Perfect! îl întrerupse lordul Wentworth, cu un surâs dispreţuitor. Domnul viconte d'Exmès a devenit mai rezonabil, după câte văd! Îl felicit. Aerul de la Curtea Franţei te face să uiţi! Cu atât mai bine pentru cei care-l respiră.

— Milord, la rândul său, n-are nimic de cerut stăpânului meu? zise mesagerul.

— N-am nimic de spus domnului d'Exmès, pentru că nici el nu mi-a spus mie nimic, zise sec lordul Wentworth. Totuşi să-l previi dacă vrei, că timp de o lună, până la 1 ianuarie, îl voi aştepta şi voi fi la ordinele sale şi ca gentilom şi ca guvernator al Calaisului. Val înţelege el despre ce-i vorba.

— Până la 1 ianuarie? Repetă Pierre. O să-i spun, milord.

— Bine, iată răsplata dumitale, prietene, o mică răsplată pentru osteneala acestui drum lung. Ia-i, ia-i...

Omul, care la început păru să şovăie, se răzgândi şi acceptă punga pe care i-o oferea lordul Wentworth.

— Mulţumesc, milord, zise el. Dar milordul îmi va mai acorda o favoare?

— Despre ce-i vorba? întrebă guvernatorul Calaisului.

— În afară de această datorie pe care am achitat-o milordului, zise mesagerul, vicontele d'Exmès mai are una, din timpul şederii sale aici, faţă de unul dintre locuitorii acestui oraş, un oarecare... Cum Dumnezeu îl cheamă? Ah, da, un anume Pierre Peuquoy, care l-a găzduit...

— Ei bine? zise lordul Wentworth.

— Ei bine, milord, îmi va fi îngăduit să mă duc la acest Pierr Peuquoy să-i dau înapoi datoria?

— Sigur, zise guvernatorul. O să ţi se arate casa. Iată-ţi permisul de ieşire din Calais. Aş fi voit să-ţi îngădui să petreci câteva zile aici, poate că simţeai nevoia să te odihneşti după această lungă călătorie. Dar regulamentul acestui loc ne interzice să ţinem aici un străin, mai ales un francez! Adio deci, amice şi drum bun!

— Adio şi noroc, milord şi toate mulţumirile mele.

Părăsind palatul guvernatorului, mesagerul, nu fără a se fi înşelat încă de vreo zece ori asupra drumului, se duse în strada Martroi, unde locuia, dacă cititorii noştri binevoiesc să-şi mai aducă aminte, armurierul Pierre Peuquoy. Trimisul lui Gabriel îl găsi pe Pierre Peuquoy şi mai trist încă în atelierul său decât pe lordul Wentworth în palatul său. Armurierul, care-l luă la început drept un muşteriu, îl primi cu o indiferenţă vădită.

Totuşi, când celălalt pronunţă numele vicontelui d'Exmès, fruntea bravului burghez se lumină brusc.

— Din partea vicontelui d'Exmès! strigă el. Apoi, adresându-se unuia dintre ucenicii săi care, tot aranjând tejgheaua, începuse să tragă cu urechea:

— Quentin, zise el, lasă treaba şi du-te repede să-l înştiinţezi pe vărul meu că a sosit mesagerul vicontelui d Exmbs.

Ucenicul, dezamăgit de această poruncă, ieşi.

— Vorbeşte acum, prietene, relua însufleţit Pierre Peuquoy. Oh! Ştiam eu bine că acest demn senior nu ne va uita. Vorbeşte repede. Ce veşti ne aduci din partea sa?

— Complimente şi mulţumiri, această pungă cu aur şi cuvintele: "Amintiţi-vă de 5!" pe care mi-a spus că o să le pricepeţi dumneavoastră...

— Asta-i tot? întrebă Pierre Peuquoy.

— Tot, jupâne. "Ciudaţi mai sunt cei din ţara asta, gândi mesagerul. Se pare că nici unul nu ţine la scuzi. Îţi pun în schimb nişte întrebări cam aiurea, din care nici dracul nu pricepe nimic."

— Dar, reluă armurierul, în casa asta suntem trei persoane. În afară de mine se mai află Jean, vărul meu şi sora mea Babette. Te-ai achitat de comisionul faţă de mine, foarte bine. Dar n-ai nimic altceva pentru Babette ori pentru Jean?

Jean Peuquoy, ţesătorul, intră chiar atunci pentru a-l auzi pe mesagerul lui Gabriel zicând:

— N-am nimic de spus decât dumneavoastră, jupâne Pierre Peuquoy şi v-am spus tot ce aveam de spus.

— Ei bine, vere, zise Pierre întorcându-se către Jean, vezi, domnul viconte d'Exmès ne mulţumeşte, domnul viconte d'Exmès ne trimite foarte zorit aceşti bani, domnul viconte d'Exmès ne spune: "Amintiţi-vă de 5!" Dar el nu-şi mai aminteşte de nimic altceva.

— Vai! spuse o voce slabă şi îndurerată din dosul uşii. Era biata Babette care auzise totul.

— Un moment! zise Jean Peuquoy care se încăpăţâna să spere. Prietene, continuă el adresându-se trimisului, dacă faci parte din casa vicontelui d'Exmès, trebuie să cunoşti printre slugile sale sau printre tovarăşii dumitale pe un oarecare Martin-Guerre.

— Martin-Guerre?... A, da, Martin-Guerre, scutierul. Da, jupâne, îl cunosc.

— E tot în serviciul vicontelui d'Exmès?

— Tot.

— Dar a ştiut că vii la Calais?

— A ştiut, răspunse omul. Era chiar de faţă, îmi amintesc, când am părăsit palatul domnului d'Exmès. M-a însoţit împreună cu stăpânul său... cu stăpânul nostru, până la uşă şi m-a văzut pornind la drum.

— Şi nu ţi-a spus nimic pentru mine, nici pentru nimeni din casă?

— Absolut nimic, v-o repet.

— Stai, Pierre, nu te necăji încă. Prietene, poate că Martin-Guerre ţi-a recomandat să dai în taină cuiva vreun bilet? Află că precauţia e inutilă. Acum ştim cu toţii adevărul. Durerea persoanei căreia Martin-Guerre îi datorează o despăgubire ne-a făcut să aflăm totul.

Poţi deci vorbi fără grijă în prezenţa noastră. Dar dacă ai unele şovăieli în această privinţă, noi ne retragem şi această persoană la care fac eu aluzie va veni de îndată să discute cu dumneata...

— Pe legea mea, v-o jur, zise mesagerul, că nu pricep o iotă din ce spuneţi.

— Ajunge, Jean, destul! strigă Pierre Peuquoy, ai cărui ochi se înflăcărară de un fulger de indignare. Pe memoria tatălui meu! Nu văd, Jean, ce plăcere poţi avea să insişti atâta asupra afrontului pe care ni l-a adus.

Jean îşi plecă îndurerat capul fără să mai adauge nimic. Socotea ca vărul său avea dreptate.

— Binevoiţi să număraţi aceşti bani, jupâne? Întreba mesagerul,

Destul de încurcat de rolul său.

— Asta nu-i greu, zise Jean mai calm, dar nu mai puţin trist decât

Pierre. Ţine asta pentru dumneata, prietene. În plus, vreau să-ţi dau de mâncare şi de băut.

— Mulţumesc pentru bani, zise trimisul, care părea totuşi destul de jenat să-i ia. Cât despre mâncare şi băutură, nu mi-e foame, nici sete, căci am mâncat mai adineauri la Nieullay. Trebuie să plec imediat, fiindcă guvernatorul mi-a interzis să petrec prea multă vreme în acest oraş.

— Nu te vom opri, zise Jean Peuquoy. Cu bine! Spune-i lui

Martin-Guerre... Ba nu! N-avem ce-i spune. Zi-i numai domnului d'Exmès că-i mulţumim şi că ne vom aminti de ziua de 5. Dar nădăjduim că-şi va aminti şi el la rândul său.

— Stai un pic, adăugă Pierre Peuquoy care ieşi un moment din sumbra sa meditaţie. Să-i mai spui stăpânului dumitale că-l vom aştepta o lună întreaga. Într-o lună poţi să te întorci la Paris şi el poate trimite pe cineva aici. Dar dacă anul în curs se termina fără să primim veşti de la el vom socoti că inima lui este lipsită de memorie şi ne vom supăra atât pentru el, cât şi pentru noi. Căci,

În sfârşit, cinstea lui de gentilom care-l face să-şi amintească atât de bine de plata datoriilor va trebui să-l facă să-şi amintească şi mai bine de secretele încredinţate. Şi cu asta, adio, prietene.

— Domnul să vă aibă în pază, zise mesagerul lui Gabriel ridicându-se se să plece. Toate întrebările şi părerile dumneavoastră vor fi raportate aidoma stăpânului meu...

Jean Peuquoy îl însoţi pe om până la uşa casei; Pierre rămase, doborât, în colţul său. Mesagerul plimbăreţ, după numeroase ocolişuri şi rătăciri prin acel oraş întortocheat, unde se părea că-i este atât de greu să se descurce, ajunse în sfârşit la poarta principală, unde-şi arătă hârtia de liberă trecere şi, pe unde, după ce fu scotocit cu grijă, putu să iasă afară din oraş.

Merse cam trei sferturi de ceas cu pas vioi, fără să se oprească şi nu-şi încetini mersul după ce se afla la o leghe de oraş. Atunci îşi îngădui să se odihnească, se aşeza pe un dâmb cu iarbă, păru să cugete şi un surâs de mulţumire îi lumina ochii şi buzele. "Nu ştiu, îşi spuse el, ce au toţi în acest oraş de sunt mai trişti şi mai misterioşi unul decât altul. Lordul Wentworth mi se pare că avea de limpezit o socoteală cu domnul d'Exmès, iar cei doi Peuquoy păreau să-i poarte sâmbetele scutierului Martin-Guerre. Dar, în sfârşit, ce mă interesează asta pe mine? Eu nu-s trist deloc. Am obţinut ce-am vrut şi ce mi-a trebuit! Fără o trăsătură de pană. Fără un crâmpei de hârtie! Totul e aici, în capul meu şi, cu planul domnului d'Exmès, voi reconstitui cu uşurinţă acest loc care-i face pe alţii atât de mohorâţi şi a cărui amintire mă face atât de vesel pe mine." Reconstitui repede, în gând, străzile, bulevardele şi posturile fortificate, pe unde pretinsa-i neîndemânare îl dusese. "Asta-i, îşi spuse el, totul e limpede şi clar ca şi cum aş vedea aievea oraşul. Ducele de Guise va fi mulţumit, raţie acestei călătorii şi preţioaselor indicaţii ale căpitanului gărilor majestăţii sale, vom putea să-i aducem pe acest simpatic conte d'Exmès şi pe scutierul lui la întâlnirea pe care le-au fixat-o peste

0 lună lordul Wentworth şi Pierre Peuquoy. În şase săptămâni, dacă Dumnezeu şi împrejurările ne ajută, vom fi stăpânii Calaisului, unde îmi voi relua adevăratul meu nume."

Şi cititorii se vor arăta încântaţi când vor afla că acest nume era al mareşalului Pierre Strozzi, unul dintre cei mai renumiţi şi mai dibaci ingineri ai secolului al XVI-lea.

După câteva minute de odihnă, Pierre Strozzi o porni la drum, ca şi cum s-ar fi grăbit să se reîntoarcă la Paris. Se tot gândea la oraşul Calais şi aproape deloc la locuitorii săi.

Capitolul LII 31 decembrie 1557

Aţi ghicit, desigur, de ce-l găsise Pierre Strozzi pe lordul Wenworth atât de trist şi de supărat şi de ce guvernatorul Calaisului vorbea încă despre vicontele d'Exmès cu atâta semeţie şi amărăciune, pentru că doamna de Castro părea să-l urască din ce în ce mai mult. Când lordul îi cerea îngăduinţa să-i facă o vizită, ea căuta întotdeauna pretexte ca să nu-l primească. Dacă totuşi era silită să-i îndure prezenţa, primirea ei glacială şi ceremonioasă trăda foarte limpede sentimentele sale faţă de el şi-l lăsa să plece de fiecare dată mai dezolat. Totuşi el nu obosea în dragostea lui: Fără să nădăjduiască nimic, nu-şi pierdea speranţa. Voia, cel puţin, să rămână pentru Diana gentilomul perfect care se bucurase la Curtea reginei Maria a Angliei de reputaţia unei nemaipomenite curtoazii. Îşi copleşea prizoniera cu atenţii fără număr. Diana era slujită regeşte şi înconjurată de un lux princiar. Îi dăruise un paj francez, angajase pentru ea pe unul din acei muzicieni italieni atât de căutaţi în secolul Renaşterii. Prinţesa găsea adesea în odaia ei podoabe şi găteli dintre cele mai scumpe pe care lordul Wentworth le ceruse special de la Londra; dar ea nici măcar nu se uita la ele.

Odată, dădu în cinstea ei o mare serbare la care pofti tot ceea ce Anglia avea mai ilustru la Calais şi în Franţa. Unii dintre invitaţi traversară chiar strâmtoarea. Dar doamna de Castro refuză cu încăpăţânare să se arate. Faţă de atâta dispreţ şi răceală, lordul îşi repeta zilnic că ar fi, cu siguranţă mai bine, pentru liniştea lui, să accepte răscumpărarea regală pe care i-o oferise Henric al II-lea şi să-i redea Dianei libertatea. Dar asta însemna, în acelaşi timp, s-o redea dragostei fericite a lui Gabriel d'Exmès şi englezul nu găsea niciodată în inima lui destulă forţă şi curaj ca să săvârşească un atât de greu sacrificiu. "Nu, nu, îşi spunea el, dacă n-o am eu, cel puţin n-o va avea nimeni." În toiul acestor nehotărâri şi temeri, zilele, săptămânile, lunile se scurgeau. În ziua de 31 decembrie 1557, lordul Wenthworth izbutise să fie primit din nou în odaia doamnei de Castro. Nu respira decât acolo, măcar că ieşea întotdeauna mai trist şi mai îndrăgostit. Dar a o vedea pe Diana, chiar severă, a o auzi, chiar ironică, devenise pentru el o nevoie dintre cele mai imperioase. El, în picioare, ea aşezată în faţa şemineului înalt, discutau. Discutau despre unicul şi dezolantul subiect care-i reunea şi-i despărţea totodată.

— În sfârşit, doamnă, spunea îndrăgostitul guvernator, dacă totuşi, jignit de cruzimea, exasperat de dispreţul dumneavoastră, aş uita că sunt gentilom şi gazda dumneavoastră?

— Nu mă veţi dezonora pe mine, ci pe dumneavoastră, milord,

Răspunse Diana cu fermitate.

— Vom fi amândoi dezonoraţi! zise lordul Wentworth. Sunteţi în puterea mea! Unde vă veţi refugia?

— O, Doamne, în moarte, răspunse ea liniştită.

Lordul păli şi tremura. El să-i pricinuiască Dianei moartea?

— O asemenea încăpăţânare nu-i firească, zise el scuturând din cap.

La urma urmelor, ar trebui să vă temeţi de mine, dacă n-aţi nutri cine ştie ce nădejde smintita, doamna. Continuaţi să credeţi într-o şansa imposibilă? Haide, spuneţi-mi, de la cine mai puteţi aştepta ajutor la această oră?

— De la Dumnezeu, de la rege... răspunse Diana.

Îşi lăsă fraza neterminată, având o anume reticenţă pe care lordul Wentworth o înţelese foarte bine.

"Sigur, se gândeşte la acel d'Exmès!" îşi spuse el.

Dar ar fi fost o aluzie primejdioasă pe care nu cuteza s-o rostească.

Se mulţumi deci să spună cu amărăciune:

— Da, contaţi pe rege! Contaţi pe Dumnezeu! Dar dacă Domnul ar fi vrut să vă ajute, mi se pare că v-ar fi salvat chiar din prima zi şi iată că azi se împlineşte anul fără ca El să-şi fi întins mâna asupra dumneavoastră.

— Îmi pun totuşi nădejdea în anul care începe mâine, replica

Diana, ridicându-şi ochii frumoşi spre cer ca pentru a implora ajutorul Celui de Sus.

— Cât despre regele Franţei, tatăl dumneavoastră, urma lordul

Wentworth, îmi închipui că în momentul de fata are de rezolvat treburi mult mai grele care-i solicita toată puterea şi toată inteligenţa,

Căci Franta se afla într-un pericol şi mai mare decât fata lui.

— Dumneata spui asta? zise Diana cu un accent de îndoiala.

— Lordul Wentworth nu minte doamnă. Ştiţi cum stau lucrurile cu regele, augustul dumneavoastră tată?

— Ce pot afla eu în închisoarea asta? Răspunse Diana, care nu-şi putu totuşi reţine o mişcare de interes.

— N-aveţi decât să mă întrebaţi, zise lordul Wentworth fericit să fie un moment ascultat, fie şi ca mesager al nenorocirii. Ei bine, aflaţi ca întoarcerea domnului de Guise la Paris n-a ameliorat până acum deloc situaţia Franţei. S-au organizat unele trupe, s-au întărit unele locuri mai expuse şi cam asta-i tot. La ora asta, francezii şovăie şi nu prea ştiu ce să iacă. Toate forţele lor masate la graniţa de nord au oprit, e drept, marşul triumfător al spaniolilor, dar n-au întreprins nimic pe cont propriu. Vor ataca Luxemburgul? Se vor

îndrepta spre Picardia? Vor încerca să ia cu asalt oraşele Saint-Quentin sau Ham? Nu se prea ştie...

— Sau Calais... îl întrerupse Diana ridicând cu însufleţire ochii către guvernator pentru a surprinde pe chipul lui efectul acestui cuvânt.

Dar lordul Wentworth rămase nepăsător şi, cu un surâs îngăduitor, zise:

— Nu, doamnă, îngăduiţi-mi să nu-mi pun această problemă. Cel care are cât de cât idee despre război nu va admite această supoziţie nebunească nici măcar un minut şi domnul de Guise are prea mu ta experienţă pentru a se expune, printr-o tentativă total irealizabilă, râsetelor tuturor celor care poartă o sabie în Europa...

Chiar în acel moment, la uşă se auzi un zgomot şi un arcaş dădu năvală înăuntru.

— Ce s-a întâmplat de cutezi să mă deranjeze astfel? întrebă el iritat.

— Milordul să mă ierte! răspunse arcaşul. Lordul Derby m-a trimis în grabă...

— Şi pentru ce motiv, mă rog? Haide, explică-te!

— Lordul Derby a fost anunţat, zise arcaşul, că o avangardă de două mii de archebuzieri francezi a fost văzută ieri la zece leghe de Calais, lordul Derby mi-a poruncit să vin imediat să-i dau de ştire milordului.

— Ah! strigă Diana, care nu încercă să-şi ascundă o mişcare de bucurie.

Dar lordul Wentworth reluă cu răceală, adresându-se arcaşului:

— Pentru asta ai cutezat să mă deranjezi aici, caraghiosule?

— Milord, zise bietul ostaş stupefiat, lordul Derby...

— Lordul Derby, îl întrerupse guvernatorul, este un miop care ia dâmburile de pământ drept munţi. Du-te şi spune-i-o din partea mea.

— Deci, milord, relua arcaşul, posturile pe care lordul Derby voia să le dubleze cât mai repede...

— Să rămână aşa cum sunt! Şi lasă-mă odată în pace cu aceste spaime caraghioase!

Arcaşul se înclină respectuos şi ieşi.

— Totuşi, milord, zise Diana de Castro, vedeţi că prezicerile mele atât ds smintite ar putea, totuşi, să se realizeze...

— Sunt obligat să vă arăt că vă înşelaţi mai mult ca niciodată asupra acestui punct, zise lordul Wentworth cu imperturbabilă sa siguranţă. Pot să vă dau, în două cuvinte, explicaţia acestei false alarme căreia nu pricep cum de lordul Derby i-a căzut pradă.

— Să vedem, zise doamna de Castro, avidă de lămuriri asupra unui punct în care se concentra acum toată viaţa ei.

— Ei bine, doamnă, continuă lordul Wentworth, din două una: sau domnii de Guise şi de Nevers, care sunt, recunosc, căpitani iscusiţi şi prudenţi, vor să aprovizioneze Ardres şi Boulogne şi îndreaptă într-acolo trupele care ne-au fost semnalate, ori fac către Calais o mişcare simulata ca să-i deruteze pe cei din Ham şi Saint-Quentin, pentru ca, întorcându-se brusc îndărăt, să atace prin surprindere unul din cele două oraşe.

— Şi ce vă face să credeţi, domnule, zise doamna de Castro, mai mult imprudentă decât răbdătoare, ce va face să credeţi că nu se prefac a se îndrepta spre Ham şi Saint-Quentin, ca să surprindă Calaisul?

Din fericire, avea de a face cu o convingere solidă, întărita atât de un orgoliu naţional, cât şi de unul individual.

— Am avut cinstea să vă spun, doamnă, zise lordul cu dispreţ, ca oraşul Calais este unul din acele oraşe pe care nu-l poţi nici lua prin surprindere, nici cuceri. Înainte de a te putea apropia de oraş, ar trebui să pui mai întâi mâna pe fortul Saint-Agathe, apoi pe fortul Nieullay. După aceea ar fi necesare cincisprezece zile de luptă victorioasa şi în timpul acestor zile Anglia, avertizată, ar avea de cincisprezece ori vreme să alerge, cu mic, cu mare, în ajutorul preţioasei sale cetăţi. Să iei Calaisul! Ah! Ah! Nu mă pot abţine să nu râd când mă gândesc la asta!

Doamna de Castro, jignită, reluă cu oarecare amărăciune:

— Ceea ce mă îndurerează pe mine, te bucura pe dumneata. Cum vrei ca sufletele noastre să ajungă vreodată să se înţeleasă?

— Oh! Doamnă, striga lordul pălind, aş vrea să vă spulber iluziile care ne separă. Aş vrea să v-o dovedesc, clar ca lumina zilei, că va amăgiţi cu himere şi ca, numai pentru a concepte ideea tentativei la care visaţi, ar trebui ca toată Curtea Franţei să fie cuprinsă brusc de nebunie.

— Exista nebunii eroice, milord, zise cu mândrie Diana şi cunosc într-adevăr nebuni sublimi care n-ar da înapoi din faţa acestei extravagante, din dragoste pentru glorie sau pur şi simplu din devotament.

— Ah! Da, domnul d'Exmès, de exemplu! strigă lordul Wentworth cuprins de o mânie geloasa care-l făcu incapabil să se stăpânească.

— De unde cunoaşteţi acest nume? întrebă uluită Diana ele Castro.

— Acest nume, doamnă, zise guvernatorul, mărturisiţi că-l aveţi pe buze încă de la începutul acestei discuţii şi ca odată cu Dumnezeu şi cu tatăl dumneavoastră îl invocaţi în gând şi pe cel de al treilea eliberator.

— Trebuie să dau socoteală de sentimentele mele? zise Diana.

— Nu trebuie să-mi daţi socoteală de nimic, ştiu tot. Ştiu chiar ceea ce nu ştiţi nici dumneavoastră, doamnă şi-mi va face plăcere să vă expun pe larg frumoasa pasiune a unor îndrăgostiţi romantici.

Ştiu, de pildă, ca vicontele d'Exmès a fost făcut prizonier la Saint-Quentin odată cu dumneavoastră şi că a fost adus tot odată cu dumneavoastră, aici, la Calais.

— E cu putinţă? strigă Diana în culmea uimirii.

— Oh! Dar nu mai e aici, doamna! Altfel nu v-aş fi spus acest lucru. De aproape două luni, domnul d'Exmès e liber.

— Şi eu care n-am ştiut că suferă alături de mine, atât de aproape de mine! zise Diana.

— Da, dumneavoastră n-aţi ştiut, dar el a ştiut, doamnă, zise guvernatorul. Trebuie chiar să vă mărturisesc că, atunci când a aflat, s-a năpustit asupră-mi cu ameninţări grozave. Nu numai că m-a provocat la duel, dar împingând, aşa cum aţi prevăzut cu o mult prea caldă simpatie, dragostea până la nebunie, mi-a declarat deschis hotărârea lui de a cuceri Calaisul.

— Nădăjduiesc mai mult ca niciodată că o va face! zise Diana.

— Nu nădăjduiţi prea mult, doamnă, căci, v-o repet, de când domnul d'Exmès mi-a adresat acel rămas bun înfricoşător, au trecut două luni. E adevărat că în aceste două luni am mâi avut veşti de la duşmanul meu; mi-a trimis la sfârşitul lui noiembrie, cu o scrupuloasă exactitate, banii de răscumpărare. Dar, despre mândră să provocare, nici un cuvânt.

— Aşteptaţi, milord, zise Diana. Domnul d'Exmès ştie să-şi plătească datoriile de orice fel.

— Mă îndoiesc, doamnă; căci ziua scandenţei e pe trecute.

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă doamna de Castro.

— L-am anunţat, doamnă, pe vicontele d'Exmès, prin omul pe care mi l-a trimis, că voi aştepta dubla sa provocare până la 1 ianuarie 1558. Or, iată, suntem în 31 decembrie...

— Ei bine, îl întrerupse Diana, mai are încă douăsprezece ore înaintea lui.

— E drept, doamnă, răspunse lordul, dar dacă mâine, la ora asta, n-am veşti de la el...

Nu-şi isprăvi vorba. Lordul Derby, speriat, se năpusti chiar în acel moment în cameră.

— Milord, strigă el, milord, am avut dreptate! Sunt francezii! Şi se îndreaptă spre Calais!

— Ei! zise lordul Wentworth care se schimbă la faţă, în ciuda prefăcutei sale siguranţe. Nu se poate! Pe ce-ţi sprijini spusele? Iar zarvă, iar vorbe goale, iar spaime deşarte?

— Vai, nu, din nenorocire, fapte, milord.

— Mai încet, Derby, vorbeşte mai încet, zise guvernatorul apropiindu-se de locotenentul său; haide, sânge rece. Ce vrei să spui cu "faptele" dumitale?

— Francezii au atacat pe neaşteptate fortul Sainte-Agathe. Or, nici zidurile, nici oamenii nu erau pregătiţi să-i primească şi mi-e teamă că la ora asta au şi pus stăpânire pe această primă întăritură a Calaisului.

— Oricum, sunt încă departe de noi! zise cu însufleţire lordul.

— Da, dar de acolo nimic nu le va mai sta în cale până la podul Nieullay şi podul Nieullay este la două mile de centru.

— Ai trimis întărituri, Derby?

— Da, milord, scuzaţi-mă; fără şi în pofida ordinului dumneavoastră.

— Ai făcut bine, zise lordul Wentworth.

— Dar acele ajutoare vor ajunge prea târziu, zise locotenentul.

— Cine ştie? Să nu ne speriem încă... Ai să mă însoţeşti imediat la Nieullay. O să-i facem pe aceşti neruşinaţi să plătească scump îndrăzneala lor! Şi dacă au şi pus mâna pe Sainte-Agathe, ei bine vom face totul să-i alungăm de acolo!

— Deie Domnul! zise lordul Derby. Dar s-au angajat cu prea mult oţărâre în luptă.

— Ne vom lua revanşa, răspunse Wentworth. Cine-i comandă, ştii?

— Habar n-am; probabil domnul de Guise sau poate domnul de Nevers. Stegarul care a alergat în galopul calului să-mi aducă vestea de necrezut a sosirii lor neaşteptate mi-a spus doar că ar fi recunoscut de departe, în primele lor rânduri, pe fostul dumneavoastră prizonier, vi-l amintiţi, acel viconte d'Exmès...

— Blestem! strigă guvernatorul strângându-şi pumnii. Hai, Derby, vino repede!

Doamna de Castro, cu acea însuşire pe care o capeţi în unele împrejurări deosebite, auzise aproape întreg raportul făcut totuşi în şoapta de către lordul Derby.

Când Wentworth îşi luă rămas bun de la ea, îi spuse:

— Scuzaţi-mă, doamnă, trebuie să vă părăsesc. O treabă importanţa...

— Duceţi-vă, milord, îl întrerupse Diana, nu fără oarecare maliţie, încercaţi să vă recăpătaţi superioritatea atât de crud compromisă. Dar, până atunci, să ştiţi un lucru: că, trebuie să contezi întotdeauna pe cuvântul unui gentilom francez. Încă nu suntem în 1 ianuarie, milord.

Lordul Wentworth, furios, ieşi fără să răspundă.

PARTEA a II-a

Capitolul I În timpul canonadei

Lordul Derby nu se înşelase deloc în presupunerile sale. Iată ce se întâmplase: trupele domnului de Nevers, unindu-se noaptea cu cele ale ducelui de Guise, sosiseră pe neaşteptate, datorită unui marş, forţat, în faţa fortului Sainte-Agathe. Trei mii de archebuzieri luaseră acest fort în mai puţin de un ceas. Lordul Wentworth sosit, împreună cu lordul Derby, la fortul Nieullay apucă doar să-i vadă pe ai săi în goană pe pod, alergând

să caute refugiu în cel de al doilea şi cel mai bun loc întărit din Calas. Dar trebuie să recunoaştem cât odată primul moment de surpriză trecut, lordul Wentworth îşi veni numaidecât în fire.

— Sigur că aceşti francezi sunt nebuni, spuse el, de bună-credinţă, lordului Derby. Dar o să-i facem să plătească scump această nebunie. Acum două secole, Calaisul a rezistat un an împotriva englezilor, acum însă va rezista zece alături de ei. Noi nu vom avea nevoie de fapt de un atât de lung efort. Înainte de sfârşitul săptămânii, Derby, îl vei vedea pe duşman stând, în mod ruşinos, în retragere. A pus mâna pe tot ceea ce putea lua prin surprindere. Dar acum suntem pregătiţi. O să te linişteşti şi o să râzi împreună cu mine de această greşeală grosolană a domnului de Guise.

— Aţi cerut întăriri din Anglia? întrebă lordul Derby.

— La ce bun? Dacă în imprudenţa lor continuă să creadă în zăpăceala noastră, în timp ce fortul Nieullay îi va ţine la respect, trupele spaniole şi engleze care se află în Franţa vor veni înainte de trei zile în ajutorul nostru. Dacă aceşti mândri cuceritori se încăpăţânează cu orice preţ, în douăzeci şi patru de ore, o ştire trimisă la Dover ne va aduce zece mii de oameni. Dar până atunci să nu le facem onoarea de a ne teme de ei. Cei nouă sute de soldaţi ai noştri şi zidurile zdravene ale oraşului le vor da destul de furcă. Nu vor ajunge mai departe de podul de la Nieullay.

Fapt este că a doua zi, 1 ianuarie 1558, francezii se şi aflau pe acest pod. Săpaseră în timpul nopţii un tranşeuşi, începând de la amiază, tunurile lor atacară fortul Nieullay. În timpul zgomotului formidabil şi regulat al celor două artilerii care bubuiau, în vechea casă a familiei Peuquoy avea loc o scenă solemnă şi tristă. Întrebările adresate de Pierre Peuquoy trimisului lui Gabriel l-au înştiinţat pe cititor că Babette nu putuse ascunde multă vreme fratelui şi varului ei lacrimile şi mai ales pricina acestor lacrimi. Reparaţia pe care urma să i-o pretindă lui Martin-Guerre nu-i era necesară numai ei, ci mai ales copilului. Căci Babette avea să fie mamă. Totuşi, mărturisindu-şi greşeala şi neplăcuta consecinţă a acestei greşeli, ea nu îndrăznise să mărturisească, faţă de fratele şi vărul ei. Că n-avea de fapt nici o ieşire, că Martin-Guerre era însurat. Nu admitea asta nici faţă de propria ei inimă. Îşi spunea că e imposibil, că domnul d'Exmès se înşelase şi că Dumnezeu nu copleşeşte astfel o biată fiinţă nenorocită a cărei singură vină fusese de a fi iubit. Îşi repeta, cu naivitate, toată ziua aceste raţionamente copilăreşti şi nădăjduia. Spera în Martin-Guerre. Spera în vicontele d'Exmès? Nici ea nu ştia, dar, în sfârşit, spera. Totuşi, tăcerea păstrată în timpul acestor două luni fără sfârşit, atât de către stăpân cât şi de către servitor, îi dăduse o lovitură cumplită. Aştepta cu o nerăbdare amestecată cu spaimă ziua de 1 ianuarie, această limită pe care Pierre cutezase s-o fixeze el însuşi vicontelui d'Exmès. Astfel, în 31 decembrie, ştirea, mai întâi vagă, dar în curând sigură, că francezii se îndreaptă spre Calais îi pricinui o tresărire de bucurie de nespus. Îi auzise pe fratele şi pe vărul ei susţinând că vicontele d'Exmès se afla printre asediatori; deci trebuia să fie şi Martin-Guerre; deci avea motive să spere. A doua zi, 1 ianuarie, ea primi totuşi, cu strângere de inimă, invitaţia de a pofti în sala scundă unde fratele ei şi Jean urmau să chibzuiască ce e de făcut. Se prezentă, palidă şi tremurând, în faţa acestui tribunal de familie alcătuit totuşi din singurele două fiinţe care-i purtau o afecţiune aproape paternă.

— Vere, frate, spuse ea cu voce emoţionată, am venit cum mi-aţi poruncit..

— Aşează-te, Babette, îi zise Pierre arătându-i un scaun pregătit pentru ea. Apoi reluă cu blândeţe, dar şi cu gravitate: Când, învinsă de insistenţele noastre, ne-ai încredinţat tristul adevăr, îmi amintesc cu regret că nu mi-am putut stăpâni prima mişcare de mânie şi de durere, că te-am ocărit, ba chiar te-am şi ameninţat. Dar, din fericire, a intervenit Jean.

— Fie binecuvântat pentru generozitatea şi indulgenţa lui, zise Babette întorcând spre vărul ei o privire înecată în lacrimi.

— Să nu mai vorbim despre asta, Babette, zise Jean, mai emoţionat decât ar fi voit să pară. Nu urmăream decât să-ţi uşurez pedeapsa...

— Asta am priceput şi eu, zise Pierre. Dealtfel, Babette, căinţa şi lacrimile tale ne-au mişcat. Furia mea s-a preschimbat în mila, milă în dragoste şi ţi-am iertat pata pe care ai pus-o pe numele nostru până acum nepătat.

— Domnul va fi bun cu tine cum ai fost şi tu cu mine, frate!

— Apoi, continuă Pierre, Jean m-a făcut să observ că nenorocirea ta poate că nu e fără leac şi că cel care te-a târât în greşeală are dreptul şi datoria să te scoată din ea.

Babette îşi plecă şi mai mult fruntea, roşind. Acum, când altcineva părea să creadă că lucrurile se vor aranja, ea nu mai credea. Pierre continuă:

— În ciuda acestei nădejdi pe care am primit-o cu bucurie, de a vedea cinstea ta şi a noastră reabilitate, Martin-Guerre continua să tacă şi mesagerul pe care domnul d'Exmès l-a trimis acum o lună la Calais nu ne-a adus din partea seducătorului tău nici o veste. Dar iată că francezii sunt în faţa zidurilor noastre. Îmi închipui că vicontele d'Exmès şi scutierul său se află printre ei.

— Poţi fi sigur de asta, Pierre, îl întrerupse Jean Peuquoy.

— N-o să te contrazic tocmai eu, Jean. Să admitem deci că domnul d'Exmès şi scutierul său nu sunt despărţiţi de noi decât de zidurile şi şanţurile care ne păzesc, sau mai curând care-i păzesc pe englezi. În acest caz, Babette, cum socoti că trebuie să ne purtăm cu ei? Ca prieteni ori ca duşmani?

— Oricum vei face, frate, va fi bine, zise Babette, speriată de întorsătura pe care o luase discuţia.

— Dar nu bănui nimic din intenţiile lor?

— Nimic! Aştept. Atâta tot!

— Deci nu ştii dacă vin să te salveze, dacă tunul pe care-l auzim în această clipă vesteşte familiei noastre eliberatori care trebuiesc binecuvântaţi, ori infami care trebuiesc pedepsiţi? Chiar nu ştii nimic Babette?

— Vai, zise Babette, de ce mă întrebi pe mine, o biată fată care nu mai ştie decât să se roage şi să se resemneze?

— De ce te întreb, Babette? Ascultă... îţi aminteşti ce sentimente ne-a insuflat tata cu privire la Franţa şi fă francezi. Englezii n-au fost niciodată pentru noi compatrioţi, ci duşmani şi, în urmă cu trei, luni, nici o muzică n-ar fi fost mai plăcuta urechilor mele decât cea pe care o aud în acest moment.

— Ah! Pentru mine, strigă Jean, continuă să fie glasul patriei care mă cheamă.

— Jean zise Pierre Peuquoy, patria înseamnă căminul cel mare; înseamnă familia multiplicată, fraternitatea lărgită. Dar cutezi să-i sacrifici cealaltă fraternitate, celălalt cămin cealaltă familie?

— Dumnezeule, unde vrei să ajungi, Pierre? întrebă Babette speriată.

— În mâinile aspre, de simplu muncitor, ale fratelui tău, Babette, stă poate în acest moment soarta oraşului Calais. Da, aceste biete mâini înnegrite de munca aspră de fiecare zi ar putea să-i redea lui Henric cheia Franţei...

— Şi ele ezită? strigă Babette care supsese odată cu laptele mamei ura împotriva jugului străin.

— Ah, nobilă fată, zise Jean Peuquoy, eşti demnă de încrederea noastră!

— Nici inima, nici aceste mâini n-ar şovăi, zise Pierre imperturbabil, dacă aş avea posibilitatea să redau frumoasa cetate a Cafaisului direct lui Henric al II-lea sau reprezentantului său, domnul duce de Guise. Dar împrejurările sunt de aşa natură încât suntem siliţi să ne servim de domnul d'Exmès.

— Şi ce-i cu asta? întrebă Babette, surprinsă de această rezervă.

— Ei bine, zise Pierre, pe cât am fost de fericit şi de mândru să-l fac părtaş la această mare acţiune pe cel care ne-a fost oaspete şi al cărui scutier trebuia să-mi devină frate, pe atât mi-e de silă să fac această cinste gentilomului fără inimă care a contribuit la dezonoarea noastră.

— Domnul d'Exmès, atât de compătimitor, atât de loial! strigă Babette.

— Şi el şi Martin-Guerre au ştiut de nenorocirea ta, dar vezi bine că amândoi tac.

— Dar ce putea să spună şi să facă domnul d'Exmès? întrebă Babette.

— Putea încă de la înapoierea lui la Paris, să-l trimită încoace pe Martin-Guerre şi să-i poruncească să te ia de nevastă. Putea, ca în loc de acel necunoscut, să-l trimită pe scutierul lui şi să ne plătească astfel odată cu datoria în bani şi datoria de inimă!

— Nu, nu, nu putea, zise sinceră Babette plecând cu tristeţe capul.

— Cum! Nu-i putea porunci servitorului său?

— Şi la ce bun să-i poruncească? zise Babette.

— Cum la ce bun? strigă Pierre Peuquoy. La ce bun să salveze o reputaţie? Ai înnebunit, Babette?

— Vai, nu, spre nenorocirea mea, zise biata fată înlăcrimată. Căci nebunii uită...

— Atunci, continuă Pierre, cum, dacă ţi-ai păstrat minţile, poţi spune că domnul d'Exmès a făcut bine că nu s-a folosit de autoritatea lui de stăpân ca să-l constrângă pe seducător să te ia de nevastă?

— Să mă ia de nevastă! Să mă ia de nevastă! Dar dacă nu poate? zise Babette pierdută.

— Dar cine-l împiedică? Strigară în acelaşi timp Jean şi Pierre.

Amândoi se ridicară brusc. Babette căzu fă picioarele lor.

— Ah! strigă ea rătăcită, mai iartă-mă o dată, frate! Voiam să-ţi ascund acest lucru! Mi-l ascundeam până şi mie însămi. Dar iată că-mi vorbeşti despre onoarea noastră pătată, despre Franţa, despre domnul d'Exmès, despre acest nedemn Martin-Guerre... Ah! Simt că-mi pierd minţile. Mă întrebai dacă n-am înnebunit? Cred într-adevăr că mă cuprinde sminteală. Tu eşti mai calm, spune-mi dacă mă înşel, dacă am visat, sau dacă e într-adevăr cu putinţă ceea ce mi-a spus domnul d'Exmès...

— Ce ţi-a spus? întrebă Pierre cuprins de spaimă.

— În odaia mea, în ziua plecării sale, când l-am rugat să-i dea lui Martin-Guerre acest inel... Nu cutezam să-i mărturisesc lui, un străin, greşeala mea. Şi totuşi el m-a înţeles. Căci dacă nu m-ar fi înţeles, cum ar fi putut să-mi spună...

— Ce? Ce ţi-a spus? Zi odată! strigă Pierre.

— Că Martin-Guerre e însurat! zise Babette.

— Nenorocito! strigă Pierre Peuquoy năpustindu-se fără să vrea. Şi ridicând mâna asupra surorii sale.

— Ah! Deci e adevărat! zise cu o voce sfârşita nefericita copilă; acum simt că e adevărat.

Şi căzu leşinată pe podea.

Jean abia avu vreme să-l apuce pe Pierre şi să-l tragă înapoi.

— Ce faci, Pierre? Îi zise el cu severitate. Nu pe nenorocita asta trebuie s-o baţi, ci pe ticălosul ăla.

— E drept, zise Pierre Peuquoy, ruşinat de mânia lui oarbă. Se trase deoparte, înverşunat şi sumbru, în vreme ce Jean, aplecat deasupra Babettei, se străduia s-o readucă la viaţă. Urmă o lungă tăcere. Afară, la intervale aproape egale, tunul bubuia întruna. În sfârşit, Babette deschise ochii şi încercă mai întâi să-şi recheme amintirile.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea.

Se uită, cu o privire vagă, la obrazul, plecat spre ea, al lui Jean Peuquoy.

Ciudat lucru! Jean nu părea prea trist. Avea chiar, pe blândul lui chip, o expresie de înduioşare şi un soi de mulţumire tainică.

— O, bunul meu văr! zise Babette întinzându-i mâna. Primele cuvinte ale lui Jean Peuquoy adresate necăjitei sale verişoare fură:

— Nădăjduieşte, Babette, nădăjduieşte!

Dar ochii Babettei se opriră în acel moment pe figura mohorâtă a fratelui ei şi tresări, căci totul îi reveni dintr-o dată în minte.

— Iertate, Pierre, iertate! Gemu ea.

La un semn al lui Jean, care-l îndemna la milă, Pierre înainta spre sora lui, o ridică şi o aşeză pe scaun.

— Linişteşte-te, îi spuse el. Nu pe tine vreau să mă răzbun. Tu ai suferit destul! Ţi-o repet şi eu după Jean: nădăjduieşte!

— Ce mai pot spera acum?

— Nu o căsătorie, e adevărat, dar cel puţin răzbunarea, răspunse Pierre cu sprâncenele încruntate.

— Iar eu, strecură Jean în şoaptă, eu spun: şi răzbunarea şi căsătoria.

Fata îl privi miratã. Dar, înainte ca să-l poată întreba ceva, Pierre zise:

— Din nou, biata mea soră, te iert. Greşeala ta, la urma urmei, nu e prea mare; un laş te-a înşelat de două ori. Te iubesc, Babette, aşa cum te-am iubit întotdeauna.

Babette se aruncă în braţele fratelui ei.

— Dar, reluă Pierre, în timp ce-o îmbrăţişa, mânia mea nu s-a stins, ea şi-a schimbat doar obiectul. Cel asupra căruia ea se va revărsa acum este, ţi-o repet, acel ademenitor ticălos, acel odios Martin-Guerre.

— Frate! îl întrerupse îndurerata Babette.

— Nu, pentru el nici o milă! strigă burghezul rigid. Abia acum văd că stăpânul său, domnul d'Exmès, n-are nici o vină.

— Aşa e, zise Jean.

— Da, Jean, aveai dreptate, l-am judecat greşit pe acest demn senior. Acum totul se explică. Până şi tăcerea liii, căci tăcea din delicateţe. De ce ne-ar mai fi amintit de o nenorocire de nereparat? N-avem dreptate. Şi când mă gândesc că, dintr-o prostie, eram pe cale să mă dezmint, să fac această ţară, pe care o iubesc atâta, să plătească o greşeală care nici măcar nu exista.

— De ce fleacuri ţin, Dumnezeule, marile evenimente ale acestei lumi? zise filozofic Jean Peuquoy; dar, din fericire, nimic nu este încă pierdut, adăugă el şi, graţie încrederii Babettei, ştim acum că vicontele d'Exmès merita prietenia noastră. Auzi-l ce le face englezilor!

Şi bravul ţesător le făcu semn să asculte bubuitul formidabil al tunului care răsuna din ce în ce mai des.

— Jean, zise Pierre Peuquoy, ştii ce ne spune această canonadă?

— Ne spune că domnul d'Exmès e acolo!

— Da, frate, dar, adăugă Pierre la urechea vărului său, ne mai spune: "Amintiţi-vă de ziua de 5!"

— Iar noi ne vom aminti, Pierre, nu-i aşa?

Aceste confidenţe şoptite o neliniştiră pe Babette care, cu ideea ei fixă, murmură:

— Ce complotaţi? Dacă domnul d'Exmès e acolo, facă cerul ca acel Martin-Guerre să nu fie cu el!

— Martin-Guerre? zise Jean care auzise. Oh! Cred că domnul d'Exmès a izgonit de mult această slugă nedemnă. Şi bine va fi făcut în chiar interesul acestui laş; căci noi l-am fi provocat la duel şi l-am fi ucis la primul lui pas în Calais, nu-i aşa, Pierre?

— În orice caz, zise Pierre cu accentul lui inflexibil, dacă nu e în Calais. Atunci este la Paris şi tot îl voi ucide!

— Oh! strigă Babette, astea-s urmările de care mă temeam. Nu pentru el, căci nu-l mai iubesc, îl dispreţuiesc, ci pentru tine, Pierre pentru tine, Jean, pentru voi amândoi, atât de buni şi de devotaţi!

— Deci, Babette, zise Jean, emoţionat, într-o luptă între el şi mine, nu pentru el, ci pentru mine te vei ruga...

— Această singură întrebare, Jean, este cea mai crudă pedeapsă pentru greşeala mea. Între tine, atât de bun şi de milos şi el, atât de josnic şi de trădător, cum aş mai putea şovăi?

— Mulţumesc, striga Jean. Ce-ai spus acum mă bucură mult, Babette!

— Cât despre mine, eu sunt sigur, zise Pierre, că cerul îl va pedepsi pe vinovat. Dar să nu ne gândim acum la el, Pierre, în momentul de faţă avem alte lucruri de făcut şi doar trei zile pentru a pregăti aceste lucruri. Trebuie să ieşim, să ne vedem prietenii, să numărăm armele... Repetă în şoaptă: "Jean, să ne amintim de ziua de 5!"

Un sfert de oră mai târziu, în timp ce Babette, mai calmă, se retrăsese în camera ei, armurierul şi ţesătorul plecară în oraş. Nu păreau să se mai gândească la Martin-Guerre, care, în acel moment, o spunem în trecere, se sinchisea prea puţin de soarta care i se pregătea în Calais, unde el nu pusese niciodată piciorul. Totuşi tunurile bubuiau întruna şi, aşa cum zice Rabutin, "încărcau şi descărcau, cu furie uluitoare, furtuna artileriei lor".

Capitolul II Sub cort

La trei zile după această scenă, în seara de 4 ianuarie, francezii, în ciuda prezicerilor lordului Wentworth, înaintau. Ei depăşiseră nu numai podul, ci şi fortul Nieullay, ai cărui stăpâni erau încă de dimineaţă, odată cu toate armele şi muniţiile pe care le conţinea. De pe această poziţie puteau de acum încolo să închidă trecerea oricărui ajutor venit de pe uscat din partea spaniolilor sau englezilor. Un asemenea rezultat merita, desigur, trei zile de luptă înverşunată şi pustiitoare.

— Nu poate fi aievea! Strigase trufaşul guvernator al Calaisului când îşi văzuse trupele fugind în dezordine spre oraş, în ciuda curajoaselor sale eforturi de a le opri la posturi. Şi, culmea umilinţei, trebuise să le urmeze. Datoria lui era să moară ultimul.

— Din fericire, îi zise lordul Derby când fură în siguranţă, Calais şi Vieux-Château, chiar cu puţinele forţe care ne mai rămân, vor mai rezista încă două sau trei zile. Fortul Risbank şi intrarea dinspre mare rămân libere şi Anglia nu-i departe.

Sfatul lordului Wentworth, adunat în grabă, declară într-adevăr că într-acolo era salvarea. Acum nu mai era vreme de ascultat orgoliul. Trebuia trimisă imediat o ştire la Dover. A doua zi aveau să sosească întăriri puternice şi Calaisul era salvat. Lordul Wentworth adoptă cu resemnare această hotărâre. O barcă plecă imediat, ducând un mesaj grabnic către guvernatorul din Dover. Apoi, englezii luară măsuri pentru a-şi concentra toată energia asupra apărării de la Vieux-Château. Aici era latura vulnerabilă a Calaisului. Căci marea, dunele şi câţiva ostaşi din garda civică ajungeau să protejeze fortul Risbank.

În vreme ce asediaţii organizau, în Calais, rezistenţa, să vedem puţin ce se întâmpla în afara oraşului în acea seară de 4 ianuarie, cu vicontele d'Exmès, Martin-Guerre şi vitejii lor recruţi. Soldaţi de atac şi nu ostaşi care minează, neavând treabă în tranşee său la lucrările de asediu, ci la luptă şi la asalt, la ora aceea ei trebuiau să se odihnească. N-avem decât să ridicăm pânza cortului aşezat puţin mai departe de tabăra franceză, spre dreapta, pentru a-i regăsi pe Gabriel şi mica lui trupă de voluntari. Tabloul pe care-l înfăţişau era pitoresc şi colorat. Gabriel, cu capul plecat, aşezat într-un colţ, pe singurul scaun fără speteaza care exista acolo, părea absorbit de o profundă preocupare. La picioarele sale, Martin-Guerre potrivea catarama unui centiron. Ridică din vreme în vreme ochii, cu solicitudine, către stăpânul său, dar îi respecta tăcuta meditaţie în care-l vedea cufundat. Nu departe de ei, pe un fel de pat făcut din mantale, zăcea şi gemea un rănit. Vai! Acest rănit nu era altul decât nefericitul Malemort. La celălalt capăt al cortului, cucernicul Lactance. Care avusese ghinionul de a ucide de dimineaţă, la luarea fortului Nieullay, trei din fraţii săi întru Domnul. Datora deci conştiinţei sale trei sute de *Pater noster* şi tot atâtea *Ave*. Era pedeapsă obişnuită pe care i-o impusese, pentru cei ucişi, duhovnicul lui. Pentru răniţi spunea doar jumătate din aceste rugăciuni. Lângă el, Yvonnet; după ce-şi curăţase şi-şi

periase hainele pătate de noroi şi de praf, căuta cu ochii un colţ, nu prea umed, ca să se întindă şi să se odihnească puţin, veghile şi oboselile prelungite fiind contraindicate firii sale delicate. La doi paşi de Yvonnet, Scharfenstein-unchiul şi Scharfenstein-nepotul făceau, cu degetele lor enorme, nişte calcule complicate. Socoteau cam ce-ar putea să le aducă pradă din cursul dimineţii. Scharfenstein-nepotul avusese norocul de a pune mâna pe o armură de preţ şi cei doi teutoni, cu mutre încântate, împărţeau dinainte banii pe care socoteau să-i scoată din aceasta bogată pradă. Restul soldaţilor, strânşi în mijlocul cortului, jucau zaruri şi cei care pariau urmăreau cii însufleţire şansele diverselor partide. O lumânare groasă, fumegândă, înfiptă direct în pământ, lumina chipurile vesele sau necăjite şi arunca chiar unele licăriri slabe pe celelalte chipuri. La un geamăt mai dureros scos de bietul Malemort, Gabriel ridică încet capul şi-l întrebă pe scutierul său:

— Martin-Guerre, ce oră să fie acum?

— Monseniore, nu prea ştiu, răspunse Martin-Guerre, seara asta ploioasă a stins toate stelele. Dar cred că nu mai e mult până la şase; căci e mai bine de un ceas de când s-a întunecat.

— Şi acel chirurg ţi-a făgăduit să vină la şase? întrebă Gabriel.

— La şase precis, monseniore. Iată că se dă la o pare pânza cortului; el e, iată-l.

Vicontele d'Exmès aruncă o privire asupra noului sosit şi-l recunoscu pe loc. Nu-l văzuse totuşi decât o dată. Dar chipul chirurgului era dintre acelea care nu se uită după ce le-ai întâlnit.

— Jupânul Ambroise Paré! strigă Gabriel sculându-se în picioare.

— Monseniorul viconte d'Exmès! zise Paré cu o plecăciune.

— Ah, jupâne, nu te ştiam în tabără, atât de aproape de noi, zise Gabriel.

— Încerc să fiu întotdeauna acolo unde pot fi de folos, răspunse chirurgul.

— Oh, cum te recunosc în aceste vorbe! Şi cu atât mai bucuros te recunosc, cu cât vreau să recurg astăzi atât la ştiinţa cât şi la iscusinţa dumitale.

— Sper că nu în ce vă priveşte, zise Ambroise Paré. Despre cine este vorba?

— Despre unul dintre oamenii mei, care, de dimineaţă, năpustindu-se ca un leu asupra ticăloşilor de englezi, a primit de la unul o lovitură de lance în umăr.

— În umăr? Poate că nu e grav, zise chirurgul.

— Ba dimpotrivă, mi-e teamă, zise Gabriel coborând vocea, căci unul dintre camarazii rănitului, Scharfenstein, cel de colo, a încercat atât de grosolan şi de neîndemânatic să-i scoată lancea din rană, încât a rupt-o şi fierul a rămas în trup.

Ambroise Paré lăsă să-i scape o strâmbătură de rău augur.

— Să-l vedem totuşi, zise el cu calmul lui obişnuit.

Îl duseră la patul rănitului. Toţi soldaţii se sculară şi-l înconjurară pe chirurg, lăsându-şi care jocul, care socotelile, care curăţitul hainelor. Singur Lactance rămase, mormăind, în colţul lui: când îşi ispăşea pedeapsa nu se întrerupea niciodată decât pentru a face alte penitenţe. Ambroise Paré îndepărtă cârpele care înfăşurau umărul lui Malemort şi examina cu atenţie rana. Scutură din cap cu îndoială şi nemulţumire, dar spuse cu glas tare:

— Nu se va întâmpla nimic.

— Oh! Bombăni Malemort, deci mâine voi putea să mă reîntorc la luptă...

— Nu cred, zise Ambroise Paré, care-i sondă rana.

— Aiii! Mă cam doare, ştii? spuse Malemort.

— Te cred, răspunse chirurgul; curaj!

— Oh! Curaj am! Făcu Malemort. Până acum e destul de suportabil. O să fie mai rău când o să scoţi afurisitul ăla de fier?

— Nu, căci iată-l, zise Ambroise Paré triumfător, ridicând şi arătându-i lui Malemort fierul lancei, pe care-l extrăsese.

— Vă sunt foarte obligat, domnule chirurg, zise cu politeţe Malemort.

Isprava jupânului Ambroise Paré fu primită cu un murmur de admiraţie şi de uimire.

— Cum? Totul s-a terminat? zise Gabriel. Dar e o minune.

— Trebuie să recunoaştem, zise Ambroise surâzând, că rănitul nu este prea sensibil.

— Nici cel care i-a rupt lancea nu-i mai breaz! strigă din spatele soldaţilor un nou venit pe care, în emoţia generală, nimeni nu-l văzuse intrând.

La această voce bine cunoscută, toţi se dădură respectuoşi la o parte.

— Domnul duce de Guise! zise Paré, recunoscîndu-l pe generalul-şef.

— Da, jupâne, zise ducele, domnul de Guise, care este uluit şi încântat de ştiinţa dumitale. Pe sfântul Francisc, patronul meu! Am văzut adineauri, colo jos, în ambulanţă, nişte dobitoci de medici care, jur, făceau cu instrumentele lor mai mult rău soldaţilor noştri decât englezii cu armele lor. Dar dumneata ai smuls acest ţăruş cu tot atâta uşurinţă ca pe un fir de păr alb. Şi eu care nici nu te cunosc... Cum te numeşti, jupâne?

— Ambroise Paré, monseniore, zise chirurgul.

— Ei bine, jupâne Ambroise Paré, află că ţi-ai văzut sacii în car, dar cu o singură condiţie.

— Aş putea să ştiu care, monseniore?

— Dacă mi s-o întâmpla să capăt vreo rană sau vreun cucui, ceea ce e foarte posibil în aceste zile, te vei ocupa de mine şi mă vei trata fără fasoane şi fără ceremonie, la fel ca pe soldatul ăsta...

— Monseniore, aşa voi face, zise Ambroise înclinându-se. Toţi oamenii sunt egali în faţa suferinţelor.

— Hmm! Făcu François de Lorena, să încerci, în cazul în care-ţi spun, să fie la fel de egali şi în faţa vindecării.

— Monseniorul îmi va îngădui acum, zise chirurgul, să închid şi să bandajez rana acestui om. Atâţia răniţi au nevoie astăzi de îngrijirile mele!

— Fă-ţi treaba. Fă-o fără să te mai ocupi de mine. Mă grăbesc eu însumi să te trimit să scapi cât mai mulţi soldaţi cu putinţă. Dealtfel, eu am ceva de discutat cu domnul d'Exmès.

Ambroise Paré se apucă deci de îndată să-l bandajeze pe Malemort.

— Domnule chirurg, vă mulţumesc din nou, zise rănitul, dar iertaţi-mă, mai am să vă mai cer un serviciu.

— Despre ce e vorba, voinicule? întrebă Ambroise.

— Iată, domnule chirurg, zise Malemort. Acum, că nu mai simt în carne acel ghimpe groaznic care mă supăra cumplit, mi se pare că sunt ca şi vindecat...

— Da, aproape, zise Ambroise Paré strângând bandajul.

— Ei bine, atunci, făcu Malemort pe un ton simplu şi degajat, vreţi să aveţi bunătatea să-i spuneţi stăpânului meu, domnul d'Exmès, că, dacă se vor bate mâine, sunt în stare să mă lupt...

— Să te baţi mâine? strigă Ambroise Paré. Nici pomeneală de aşa ceva! Nici să nu te gândeşti!

— Ba mă gândesc...

— Dar, deşteptule, zise chirurgul, află că-ţi poruncesc opt zile de odihnă absolută, cel puţin opt zile de stat la pat, opt zile de regim, auzi?

— Regim de mâncare, fie, zise Malemort, dar nu regim de luptă, ă rog!

— Eşti nebun! Continuă Ambroise Paré; dacă ai să cutezi doar să î dai jos din pat, te va cuprinde febră şi eşti pierdut. Am spus opt zile şi nu las mai puţin nici măcar un ceas.

— Ei! Bâigui Malemort, în opt zile asediul va fi isprăvit. Nu mă voi bate niciodată pe săturate.

— Iată un viteaz de temut! zise ducele de Guise, care trăsese cu urechea la acest ciudat dialog.

— Ăsta e Malemort, spuse surâzând Gabriel şi chiar v-aş ruga, monseniore, să daţi poruncă să fie transportat la ambulanţă şi să fie supravegheat, căci, dacă aude zgomotul vreunei învălmăşeli, e în stare să sară din pat cu orice risc.

— Ei bine, nimic mai simplu, zise ducele de Guise. Porunceşte dumneata să fie transportat de camarazii săi.

— Numai că, monseniore, spuse Gabriel oarecum încurcat, s-ar putea să am nevoie de oamenii mei în noaptea asta.

— Ah! Făcu ducele, privindu-l pe viconte cu surpriză..

— Dacă domnul d'Exmès doreşte, zise Ambroise Paré, care se apropiase după ce terminase de făcut pansamentul, voi trimite două dintre ajutoarele mele cu o brancardă ca să-l ia pe acest rănit bătăios.

— Mulţumesc şi accept, zise Gabriel. Îl recomand atenţiei dumitale celei mai straşnice.

— Ei! strigă Malemort cu disperare.

Ambroise Paré ieşi, după ce-şi luă ziua bună de la duce şi de la viconte. La un semn al lui Martin-Guerre, oamenii domnului d'Exmès se retraseră în celălalt capăt al cortului şi Gabriel putu rămâne singur cu generalul-şef al asediului.

Capitolul III Bărcuţele salvează uneori vapoarele mari

Când vicontele d'Exmès se găsi astfel singur cu ducele de Guise, începu prin a-i spune:

— Ei bine, sunteţi mulţumit, monseniore?

— Da, răspunse François de Lorena, da, mulţumit, dar şi neliniştit de rezultatul obţinut. Această neliniște m-a făcut să ies din cort, să rătăcesc pe câmp şi să vin să caut la dumneata încurajare şi sfat bun.

— Dar ce s-a întâmplat? zise Gabriel. Evenimentul a depăşit, mi se pare, toate speranţele dumneavoastră. În patru zile, iată-vă stăpân e două puncte importante ale Calaisului. Apărarea oraşului şi cea Vieux-Château-ului nu vor mai rezista acum nici patruzeci şi opt e ore.

— Adevărat, zise ducele, dar vor rezista patruzeci şi opt de ore şi asta ajunge ca să ne piardă pe noi şi să-i salveze pe ei.

— Ah! Monseniorul să-mi îngăduie să mă îndoiesc, zise Gabriel.

— Nu, îndelunga mea experienţă nu mă înşeală, zise ducele de Guise. Fără o lovitură neprevăzută a soartei, întreprinderea noastră dă greş.

— Cum asta? întrebă Gabriel cu un surâs care nu se potrivea cu gravitatea unei asemenea mărturisiri.

— Am să ţi-o demonstrez în două vorbe şi chiar pe planul făcut de dumneata. Urmăreşte-mă cu atenţie.

— Sunt numai urechi, zise Gabriel.

— Fapta ciudată şi cutezătoare la care tinereţea dumitale înflăcărată a îndemnat ambiţia mea prudentă n-avea alt rezultat posibil decât izolarea şi uluirea garnizoanei engleze. Calaisul era de necucerit, da, dar nu de neînvins. Pe ideea asta s-a bazat nebunia noastră, nu-i aşa?

— Şi până în prezent faptele nu v-au contrazis calculele.

— Nu, sigur, zise ducele de Guise şi ai dovedit, Gabriel, că te pricepi să cântăreşti oamenii la fel de bine ca şi faptele, că ai sondat inima guvernatorului oraşului Calais cu tot atâta dibăcie cât şi interiorul cetăţii sale. Lordul Wentworth n-a dezminţit nici una din ipotezele dumitale. El a crezut că cei nouă sute de oameni şi avanposturile sale de temut vor fi de ajuns ca să ne facă să ne căim pentru îndrăzneaţă noastră faptă. Ne-a luat prea puţin în serios ca să se alarmeze şi n-a catadicsit să cheme în ajutor o singură companie nici de pe continent, nici din Anglia.

— Am fost chiar în stare să prevăd cum se va comporta dispreţuitorul lui orgoliu într-o asemenea împrejurare.

— Aşa că, datorită acestei înfumurări, am putut lua fortul Sainte-Agathe aproape fără lupte şi fortul Nieullay după trei zile de luptă.

— Aşa că, zise vesel Gabriel, englezii sau spaniolii care vor veni acum de pe continent, în ajutorul amicului lor, vor găsi, în locul tunurilor lordului Wentworth pentru a-i sprijini, bateriile ducelui de Guise pentru a-i zdrobi.

— Se vor teme şi nu se vor apropia prea mult, zise ducele de Guise, cucerit de bună dispoziţie a lui Gabriel.

— Ei bine, n-am pus oare mâna pe un punct important?

— Sigur, sigur, dar din nenorocire nu este singurul important. Am închis ajutoarelor din afara Calaisului unul dintre drumurile pe care puteau s-o apuce, una dintre porţile cetăţii. Dar le rămâne o altă poartă, un alt drum...

— Care, monseniore? întrebă Gabriel făcând pe naivul.

— Aruncă-ţi privirea pe harta asta refăcută de mareşalul Strozzi, zise generalul-şef. Calaisul poate fi ajutat pe două căi: ori prin fortul Nieullay care apără şoselele şi drumurile, pe pământ...

— Dar care acum le apără pentru noi, îl întrerupse Gabriel.

— ... Ori pe aici, prin partea dinspre mare, protejată de turnul Octogon; fortul Risbank comandă întregul port. Dacă pleacă de aici o veste pentru Dover, în câteva ceasuri navele engleze aduc întăriri şi oameni care să apere cetatea ani în şir. Fortul Risbank păzeşte oraşul şi marea păzeşte fortul Risbank. Or, Gabriel ştii ce face la ora asta, după recentul lui asalt, lordul Wentworth?

— Ştiu perfect, răspunse cu calm vicontele d'Exmès. Lordul Wentworth, în urma părerii unanime a Consiliului său, expediază în grabă la Dover un avertisment, până acum întârziat şi socoate să primească mâine, pe la ora asta, întăririle pe care, în sfârşit, le recunoaşte necesare.

— Şi pe urmă? N-ai isprăvit! zise ducele de Guise.

— Mărturisesc, monseniore, că nu văd mai departe.

— Pentru că imaginaţia dumitale se opreşte la jumătatea drumului, voi continua eu.

— Să binevoiască monseniorul să-mi arate ceea ce, după domnia-sa, se va întâmpla... zise Gabriel înclinându-se.

— E cât se poate de simplu, zise domnul de Guise. Asediaţii, ajutaţi la nevoie de întreaga Anglie, vor putea, începând de mâine, să ne opună, la Vieux-Château, forţe de neînvins. Dacă totuşi ne ţinem bine, toţi spaniolii şi englezii din Andrés, din Ham, din Saint-Quentin or să se adune ca neaua în jurul Calaisului. Apoi, când vor socoti că sunt destul de numeroşi, ne vor asedia şi ei. Admit că nu vor lua imediat fortul Nieullay, dar vor sfârşi prin a-l lua pe cel de la Sainte-Agathe. Va fi destul ca să ne zdrobească între două focuri.

— O astfel de catastrofă ar fi de temut, într-adevăr, recunoscu liniştit Gabriel.

— E totuşi foarte probabilă, zise ducele de Guise, care-şi strânse descurajat fruntea în palme.

— Dar, spuse vicontele d'Exmès, nu v-aţi gândit, monseniore, la mijloacele de a preveni această teribilă catastrofă?

— Nu mă gândesc decât la asta, la dracu'! zise ducele de Guise.

— Şi? întrebă Gabriel.

— Şi, singura şansă care ne rămâne, foarte precară din păcate, este, cred, să dăm mâine, la Vieux-Château, indiferent de situaţie, un asalt disperat. Trebuie intensificate lucrările la maximum în noaptea asta. Alta hotărâre socot că nu poate fi luată şi asta e oricum mai puţin nebunească decât să aşteptam sosirea întăririlor din Anglia. Poate că "furia franceză", cum se spune în Italia, va veni de hac acestor ziduri de necucerit.

— Nu, se va zdrobi de ele, răspunse cu răceală Gabriel. Iertaţi-mă, monseniore, mi se pare că armata Franţei nu este, în acest moment, destul de puternică pentru a se aventura astfel într-o faptă imposibilă. Vă apasă o mare răspundere, monseniore. Căci după ce am pierde jumătate din oameni, la sfârşit, am fi respinşi. Ce socoate să facă atunci ducele de Guise?

— Să nu mă expun unei ruini totale, unui eşec complet, zise îndurerat François de Lorena, să-mi retrag, dintre aceste ziduri blestemate, trupele care-mi vor mai rămâne şi să le păstrez pentru zile mai bune.

— Învingătorul de la Metz şi de la Renty bate în retragere? strigă Gabriel.

— E mai bine decât să te încăpăţânezi într-o înfrângere, cum a făcut conetabilul în ziua Sfântului Laurenţiu, spuse ducele de Guise.

— Mă rog! Dar retragerea va fi dezastruoasă şi pentru gloria Franţei şi pentru reputaţia monseniorului.

— Eh! Ştiu asta cât se poate de bine! strigă ducele de Guise. Iată ce înseamnă succesul şi soartă! Dacă aş fi reuşit, aş fi fost un erou, un geniu, un semizeu. Dau greş şi nu voi mai fi decât un înfumurat care va merita din plin ruşinea căderii. Aceeaşi faptă pe care toţi ar fi numit: o "grandioasă" şi "surprinzătoare", dacă s-ar fi sfârşit cu bine, îmi va atrage râsetele întregii Europe şi va amâna sau chiar va opri în faşă toate proiectele şi toate nădejdile mele. De ce atârna bietele ambiţii ale acestei lumi...

Ducele tăcu, amărât, consternat. Urmă o destul de lungă tăcere pe care Gabriel nu încercă s-o întrerupă. Voia să-l lase pe domnul de Guise să măsoare cu ochiul lui de expert cumplitele dificultăţi ale situaţiei sale. Apoi, când socoti că ducele le măsurase îndeajuns, zise:

— Vă văd, monseniore, într-unul din acele momente de îndoială care, în toiul celor mai mari opere, îi cuprinde pe cei mai de seamă artişti.

— Stai, zise ducele de Guise, mi-ai făgăduit că dacă devenim, în câteva zile, stăpâni pe cele două forturi de la Sainte-Agathe şi Nieullay, prietenii din cetate ne vor da în mână fortul Risbank şi astfel Calaisul nu va putea fi ajutat nici de pe mare, nici de pe uscat...

— Ei bine? zise vicontele fără să pară câtuşi de puţin tulburat.

— Ei bine. Reluă ducele, prietenii dumitale din Calais nu şi-au ţinut cuvântul, nu-i aşa? Nu sunt încă siguri de victoria noastră şi le e teamă...

— Scuzaţi-mă, monseniore, cine v-a spus asta? întrebă Gabriel.

— Păi chiar tăcerea dumitale. Socot că a sosit momentul în care oamenii dumitale ar trebui să ne ajute şi ar putea să ne ajute. Dar ei tac mâlc şi dumneata la fel. Am tras deci concluzia că eşti obligat să renunţi la acest ajutor...

— Dacă m-aţi cunoaşte mai bine, monseniore, aţi şti că nu-mi place câtuşi de puţin să trăncănesc atunci când pot face treabă...

— Cum? Tot mai nădăjduieşti? zise ducele de Guise.

— Da, monseniore, răspunse Gabriel cu o expresie melancolică şi gravă, câtă vreme trăiesc, nădăjduiesc.

— Astfel fortul Risbank...

— Vă va aparţine, ori de nu, mă omor...

— Dar ştii că ar trebui să fie al nostru mâine, mâine dimineaţă!

— Mâine dimineaţă va fi al nostru, răspunse calm Gabriel, dar cu o condiţie: să nu mor mai înainte; în acest caz nu veţi mai putea reproşa lipsa de cuvânt celui care şi-a dat viaţa ca să-şi ţină făgăduiala.

— Gabriel, zise ducele de Guise, ce vrei să faci? Să sfidezi vreun pericol de moarte, să alergi după vreo şansă smintită? Nu vreau aşa ceva! Franţa are prea multă nevoie de oameni ca dumneata.

— Nu vă neliniştiţi, monseniore. Dacă pericolul este mare; scopul este şi mai mare şi partida preţuieşte mult mai mult decât riscurile. Gândiţi-vă să profitaţi de rezultat şi lăsaţi-mă să fac ce ştiu eu.

— Cu ce-aş putea să te ajut? zise ducele de Guise. Ce parte mi-ai rezervat în planurile dumitale?

— Monseniore, dacă nu mi-aţi fi făcut favoarea să veniţi astă-seară în acest cort, veneam eu la dumneavoastră ca să vă fac o rugăminte...

— Vorbeşte, vorbeşte, zise cu însufleţire François de Lorena.

— Mâine dimineaţa, monseniore, cam spre ora opt, puneţi pe cineva de strajă pe acel promontoriu de unde se vede fortul Risbank. Dacă drapelul englez încă mai flutură acolo, încercaţi acel asalt disperat la care v-aţi hotărât, căci înseamnă că eu am dat greş, adică, cu alte cuvinte, voi fi mort.

— Mort! strigă ducele de Guise. Vezi, Gabriel, că te duci la pierzanie?

— Nu vă pierdeţi vremea să mă jeliţi, monseniore; ajutorul din Anglia nu poate sosi înainte de amiază; veţi avea deci patru ceasuri bune, înainte de a bate în retragere, ca să dovediţi că francezii sunt tot atât de întreprinzători pe cât de prudenţi.

— Dar dumneata, Gabriel, reluă ducele, ai totuşi unele şanse de reuşită?

— Da, am, fiţi liniştit, monseniore. Fiţi calm şi răbdător ca un om puternic ce sunteţi. Să nu daţi prea repede semnalul asaltului. Nu [vă aruncaţi, înainte de a fi necesar, în această îndrăzneaţă lovitură. Dacă la ora opt vi se face semn de pe fortul Risbank cu steagul Franţei, porunciţi să se continue în linişte, de către domnul mareşal Strozzi şi soldaţii lui, lucrările asediului şi artileria să aştepte momentul favorabil pentru asalt.

— Steagul Franţei pe fortul Risbank! strigă ducele de Guise.

— Unde, la vederea lui, socot, navele care sosesc din Anglia vor face de îndată cale întoarsă.

— Şi eu gândesc la fel, zise ducele de Guise. Dar, prietene, cum vei face?

— Nu-mi smulgeţi secretul, vă implor, monseniore. Dacă mi-aţi cunoaşte planul, poate că m-aţi întoarce din drum. Or, acum nu-i ceasul de a mai reflecta sau de a ne mai îndoi. Dealtfel, eu nu compromit în treaba asta nici armata, nici pe dumneavoastră. Oamenii care sunt acolo, singurii de care vreau să mă slujesc, sunt cu toţii voluntarii mei şi v-aţi angajat să-mi daţi mâna liberă. Doresc să-mi îndeplinesc planul fără alte ajutoare.

— Şi de ce acest orgoliu?

— Nu-i orgoliu, monseniore, vreau să răsplătesc cât mai bine făgăduiala pe care aţi binevoit să mi-o faceţi la Paris şi de care nădăjduiesc că vă amintiţi.

— Despre ce făgăduiala vorbeşti, Gabriel? Trec drept om cu memorie bună, mai ales în privinţa prietenilor. Dar mărturisesc, spre ruşinea mea, că nu-mi mai amintesc...

— Vai! Monseniore, lucru acesta este pentru mine deosebit de important! Iată ce am solicitat bunăvoinţei dumneavoastră: să arătaţi că atât în ce priveşte execuţia cât şi ideea, luarea oraşului Calais mi se datorează mie: v-am mai rugat să nu spuneţi asta decât regelui şi nimănui altcuiva. Or, dumneavoastră aţi binevoit să mă lăsaţi să nădăjduiesc că îmi veţi acorda această răsplată...

— Asta era făgăduiala, Gabriel? Să fiu al naibii dacă nu uitasem! Numai că asta nu va fi o răsplată, ci *recunoaşterea* unui adevăr şi pe faţă sau în ascuns, oricând vei voi, eu voi fi întotdeauna gata să vorbesc despre meritele dumitale şi serviciile aduse ţării.

— Ambiţia mea nu râvneşte la asta, monseniore, zise Gabriel. Ţin doar ca regele să fie informat de eforturile mele, căci luarea Calaisului trebuie să-mi rezolve un lucru care va preţui pentru mine cât toate onorurile şi fericirile acestei lumi.

— Regele va afla tot ce-ai făcut pentru el; dar eu, eu nu pot face nimic pentru dumneata?

— Monseniore, vreau să vă mai rog unele lucruri...

— Vorbeşte, zise ducele.

— Mai întâi, am nevoie de o parolă ca să pot, în noaptea asta, la orice oră ar fi, să ies din tabără cu oamenii mei.

— N-ai decât să spui "*Calais* şi *Charles*", sentinelele te vor lăsa să treci.

— Pe urmă, monseniore, zise Gabriel. Dacă eu mor, să vă amintiţi că doamna Diana de Castro, fiica regelui, este prizoniera lordului Wentworth şi are cele mai legitime drepturi la curtenitoarea dumneavoastră ocrotire.

— Îmi voi aminti de datoria mea de bărbat şi de gentilom. Pe urmă?

— În sfârşit, monseniore, în noaptea asta voi rămâne foarte îndatorat faţă de un pescar de prin locurile astea, numit Anselme. Dacă Anselme moare odată cu mine, i-am

scris jupânului Elyot, cel care se ocupă de domeniile mele, să aibă grijă de familia acestui pescar. Dar, pentru mai multă siguranţă, monseniore, v-aş rămâne îndatorat dacă aţi veghea chiar dumneavoastră la executarea poruncilor mele.

— Se va face, zise ducele de Guise. Asta-i tot?

— Tot, monseniore. Dacă nu mă veţi mai vedea, gândiţi-vă uneori la mine cu oarecare regret şi vorbiţi despre mine cu oarecare stimă fie regelui, care va fi cu siguranţa mulţumit de moartea mea, fie doamnei de Castro, care va fi poate necăjită. Acum, vă spun adio, monseniore...

Ducele de Guise se sculă.

— Alungă-ţi ideile astea triste, zise el. Te părăsesc ca să te concentrezi asupra misteriosului dumitale proiect; fii convins că până mâine la ora opt nu voi dormi nici eu. Ceva îmi spune totuşi că te voi revedea, deci eu nu-ţi spun adio.

— Mulţumesc, monseniore! Dacă ne vom revedea, apoi întâlnirea va avea loc în Calaisul francez.

— În acest caz, te vei putea lăuda că ai salvat de la pericol şi onoarea Franţei şi a mea personală.

— Bărcuţele, monseniore, salvează uneori vapoarele mari, zise Gabriel închinându-se.

Ducele de Guise, în pragul cortului, strânse mâna vicontelui d'Exmès şi reintră, foarte gânditor, în locuinţa sa.

Capitolul IV Obscuri sola sub nocte[15]

Reîntors la locul lui, după ce-l conduse până la uşă pe domnul de Guise, Gabriel îi făcu un semn lui Martin-Guerre, care se ridică şi ieşi fără să pară a avea nevoie de vreo explicaţie. Scutierul reintră după un sfert de oră, însoţit de un ins cu o faţă gălbejită şi îmbrăcat ca vai de lume. Martin se apropie de stăpânul lui, care recăzuse în meditaţie. Cât despre ceilalţi ostaşi, unii jucau zaruri, alţii dormeau pe unde se nimerise.

— Monseniore, zise Martin-Guerre, iată omul nostru.

— Bine. Dumneata eşti pescarul Anselme despre care mi-a vorbit Martin-Guerre?

— Da, sunt pescarul Anselme, monseniore.

— Ştii, zise vicontele d'Exmès, ce serviciu aşteptăm de la dumneata?

— Mi-a spus scutierul domniei-voastre şi sunt gata...

— Martin-Guerre trebuia totuşi să-ţi mai spună că, în această expediţie, s-ar putea că împreuna cu noi, să-ţi pierzi viaţa...

— Păi, reluă pescarul, nu era nevoie să-mi spuneţi asta. O ştiam la fel ca şi el, ba chiar mai bine.

— Şi totuşi ai venit?

— Da, zise Anselme.

— Bine, asta înseamnă că eşti un om cu inimă vitează.

— Sau care nu dă doi bani pe viaţa lui, zise pescarul.

— Cum asta? Ce vrei să spui?

— Păi, făcu Anselme, eu mă lupt în fiecare zi cu moartea ca să iăduc câţiva amărâţi de peşti şi de cele mai multe ori nu aduc nimic. Aşa că ce mi-e dacă mă pun în slujba dumneavoastră? Dacă mor, cel puţin dumneavoastră o să aveţi grijă de soarta nevesti-mi şi a celor trei copii ai mei...

— Da, zise Gabriel, dar pericolul pe care-l înfrunţi zilnic este îndoielnic şi ascuns. Nu te îmbarci niciodată pe furtună. De data asta pericolul este vizibil şi sigur.

[15] Singuri în noaptea întunecată (lat.).

— Păi da, adevărul e ca numai un nebun s-ar aventura pe mare într-o noapte ca asta. Dar, mă rog, treaba dumneavoastră. Mi-aţi cumpărat şi barca şi trupul. O să-i datoraţi Sfintei Fecioare o lumânare groasă de ceară curată dacă o să ajungem teferi şi sănătoşi...

— Numai că odată ajunşi, Anselme, zise Gabriel, sarcina dumitale nu-i terminată! După ce-ai făcut treabă de marinar vei mai face şi treabă de soldat. Adică la nevoie, o să trebuiască să mai şi lupţi...

— Bine, zise Anselme... nu mă descurajaţi prea tare. Dumneavoastră îmi garantaţi viaţa celor care-mi sunt dragi; eu v-o dărui pe-a mea. Suntem chit, deci să nu mai vorbim despre asta...

— Eşti un om viteaz. Cât despre nevasta şi copiii dumitale, fii liniştit, nu le va lipsi niciodată nimic. I-am scris intendentului meu Elyot în legătură cu asta şi chiar domnul duce de Guise va avea grijă de acest lucru...

— E mai mult decât îmi trebuie, zise pescarul sunteţi mai generos decât un rege. Nu-mi veţi da decât suma făgăduita, care, în vremurile astea grele, ne va scoate din încurcătură; şi cum eu sunt mulţumit de dumneavoastră, nădăjduiesc că şi dumneavoastră veţi fi mulţumit de mine...

— Vom vedea, zise Gabriel; crezi că încap paisprezece oameni în barca dumitale?

— Au încăput şi douăzeci, monseniore.

— Ai nevoie de braţe ca să te ajute să vâsleşti, nu-i aşa?

— Da, eu o să am destule de făcut la cârmă şi la pânza, dacă pânza ne-o tine...

— Păi îi avem, zise Martin-Guerre, pe Ambrozio, pe Pilletrousse şi pe Landry care vâslesc ca şi cum n-ar fi făcut decât asta toată viaţa şi apoi chiar eu însumi vâslesc ca unul de meserie.

— Oh! Prea bine, zise vesel Anselme; un singur lucru nu mi-a spus jupânul Martin: locul precis unde trebuie să debarcăm.

— Fortul Risbank, răspunse vicontele d'Exmès.

— Fortul Risbank? Aţi spus fortul Risbank? strigă Anselme uluit.

— Da, zise Gabriel, ai ceva de obiectat?

— Nimic, răspunse pescarul, doar că, în ce mă priveşte, n-am aruncat niciodată ancora acolo. Sunt numai stânci.

— Deci nu ne poţi duce acolo?

— Ba da, deşi cunosc prea puţin acele pustietăţi, voi face tot ce voi putea să ajungem acolo! Tata, care era ca şi mine un pescar înnăscut, avea obiceiul să spună: "Nu trebuie decât să vrei ca să fii stăpân şi pe peşte şi pe meserie". Dacă voi putea, vă voi duce la fortul Risbank.

— La ce oră va trebui să fim gata? întrebă Gabriel.

— Presupun că vreţi să ajungeţi pe la patru, zise Anselme.

— Între patru şi cinci.

— Ei bine, din locul de unde plecăm, ca să nu fim văzuţi şi să nu stârnim nici o bănuială, socotiţi cam două ceasuri de drum; apoi, să mai socotim o oră de mers până în golfuleţ.

— Vom părăsi atunci tabăra la un ceas după miezul nopţii, zise Gabriel.

— S-a făcut, răspunse Anselme.

— Atunci, am să înştiinţez oamenii, spuse vicontele.

— Da, monseniore. Vă voi cere doar îngăduinţa să dorm şi eu până la ora unu alături de ei. Mi-am luat rămas bun de la ai mei barca ne aşteaptă ascunsă cu grijă şi legată solid; nu mai am deci cu ce-mi pierde vremea pe afară.

— Ai dreptate, odihneşte-te, Anselme, zise Gabriel; ai să ai destulă bătaie de cap la noapte. Martin-Guerre, spune-le-o şi celorlalţi.,.

— Hei, voi ceilalţi, care jucaţi zaruri sau dormiţi! strigă Martin-Guerre.

— Ce e? Ce s-a întâmplat? spuseră soldaţii apropiindu-se.

— Expediţia plănuită are loc la ora unu.

— Bun, foarte bine! Perfect! răspunseră într-un glas soldaţii.

Malemort îşi amestecă şi el uralele de bucurie cu ale celorlalţi. Dar chiar în acel moment intrară două ajutoare ale lui Ambroise Paré care veneau să-l ia pe rănit şi să-l ducă la ambulanţă. Malemort începu să strige. În ciuda protestelor sale îl aşezară pe targă. În zadar le făcu el camarazilor săi cele mai aspre reproşuri, numindu-i trădători şi laşi ce se duceau să se bată fără el. Nu ţinură seama de ocările lui şi-l duseră pe sus la ambulanţă.

— Acum nu ne mai rămâne, zise Martin-Guerre, decât să împărţim sarcinile.

— Ce fel de treabă vom face? întrebă Pilletrousse.

— E vorba de un fel de asalt, răspunse Martin.

— Oh! Atunci eu voi fi primul! strigă Yvonnet.

— Fie! zise scutierul.

— Nu, e nedrept, strigă Ambrozio. Yvonnet se viră întotdeauna în locul cel mai primejdios. S-ar zice că asta i se cuvine numai lui!

— Lasă-l pe el! zise vicontele d'Exmès intervenind. În urcuşul periculos pe care-l vom încerca socot că cel din faţă va fi cel mai puţin expus. Dovadă că eu vreau să urc ultimul.

— Atunci, Yvonnet, ia-ţi zborul! zise Ambrozio râzând.

Martin-Guerre dădu fiecăruia un număr de ordine, pentru marş, pentru barcă şi pentru asalt. Ambrozio, Pilletrousse şi Landry fură anunţaţi că vor avea de vâslit. Se prevăzu în sfârşit toi ceea ce putea fi prevăzut că să se evite pe cât posibil neînţelegerile şi confuzia.

Când totul fu orânduit, Gabriel le îngădui oamenilor să se odihnească un ceas sau două. El îşi asumă sarcina să-i trezească atunci când va trebui.

— Da, am să dorm un pic cu plăcere, zise Yvonnet, căci bieţii mei nervi sunt cumplit de aţâţaţi în seara asta şi am mare nevoie să fiu bine dispus şi proaspăt când mă bat!

După câteva minute, nu se mai auzeau sub cort decât sforăielile regulate ale soldaţilor şi rugăciunile monotone ale lui Lactance. Dar ţi acest din urmă zgomot se stinse repede. Lactance aţipi şi el, învins de somn. Singur Gabriel veghea şi se gândea. Către ora unu, îşi trezi unul câte unul, fără zgomot, oamenii. Toţi se sculară şi se înarmară în linişte. Apoi ieşiră încet din cort şi din tabără. La cuvintele *Calais* şi *Charles* rostite în şoaptă de Gabriel, sentinelele îi lăsară să treacă fără piedici. Mica trupă, condusă de pescarul Anselme, înainta de-a lungul coastei. Nici unul nu rosti un cuvânt. Nu se auzea decât vântul care vâjâia şi marea care se tânguia. Noaptea era neagră şi ceţoasă. Nimeni nu se nimeri în calea lor. Dar chiar dacă ar fi întâlnit pe careva, tot nu i-ar fi putut vedea, iar dacă i-ar fi văzut la acea oră şi în acel întuneric, i-ar fi luat cu siguranţă drept fantome.

În oraş mai veghea cineva în acel moment. Lordul Wentworth. Şi cum conta pentru a doua zi pe ajutoarele pe care le ceruse la Dover, lordul Wentworth se retrăsese în camera lui ca să se odihnească. Nu dormise de trei zile, expunându-se în locurile cele mai periculoase, cu o neobosită râvna. În seara de 4 ianuarie vizitase din nou spărtura de la Vieux-Château, pusese el însuşi sentinele, trecuse în revistă garda civică ce avea m pază fortul Risbank. Dar, cu toată oboseala şi deşi totul era sigur şi liniştit, nu putea dormi. O teamă vagă, absurdă, continuă îl ţinea treaz în pat.

Fuseseră totuşi luate toate măsurile. Duşmanul nu putea să încerce un asalt nocturn printr-o spărtură atât de îngustă cum era cea de la Vieux-Château. Cât despre celelalte puncte, erau păzite de mlaştini şi de ocean. Lordul Wentworth îşi reţeta de o mie de ori toate astea şi totuşi nu putea dormi. Simţea vag, în noapte, un pericol de temut, un duşman nevăzut. Acest duşman, în mintea fui, nu era nici mareşalul Strozzi, nici ducele de Nevers, nici măcar marele François de Guise. Nu, era vechiul său prizonier pe care, în ura lui, îl recunoscuse de departe, din înaltul zidurilor, m învălmăşeală; era acel nebun, acel viconte d'Exmès, iubitul doamnei de Castro. Orice-ar fi făcut, lordul Wentworth nu-şi putea nici stăpâni, nici explica această frică.

Capitolul v Între două prăpăstii

Fortul Risbank, care din pricina celor opt laturi ale sale, era denumit şi Octogon, fusese construit, după cum am mai spus, la intrarea în portul Calais, în faţa dunelor şi îşi odihnea masa lui neagră şi formidabilă, de granit, pe o alta la fel de sumbră şi la fel de enormă.

Pe vreme rea, marea îşi spărgea valurile de această stâncă, dar nu atingea niciodată temelia de piatră a fortului. Marea era foarte agitată şi foarte ameninţătoare în noaptea de 4 spre 5 ianuarie 1558, către ora patru dimineaţa. Scotea acele uriaşe şi lugubre gemete care o fac să se asemene cu un suflet veşnic neliniştit. La un moment dat, la puţină vreme după ce sentinela dintre două şi patru fu înlocuită de sentinela dintre patru şi şase, un soi de ţipăt omenesc, scăpat parcă dintr-o gură de aramă, se amestecă cu plângerea veşnică a valurilor.

Atunci nouă sentinelă putu fi văzută tresărind, trăgând cu urechea şi după ce recunoscu natura acelui zgomot ciudat, rezemându-şi arbaleta de zid. În sfârşit, când se asigura că nici un ochi nu-l putea observa, omul de pază ridică cu un braţ puternic ghereta de lemn şi scoase de sub ea o grămadă de frânghii alcătuind o scară lungă, cu noduri, pe care o fixă puternic, cu crampoane de fier, pe crenelurile fortului. În sfârşit, prinse solid una de alta acele frânghii, apoi le dădu drumul pe deasupra crenelurilor şi două bile negre de plumb le făcură să coboare până pe stânca pe care era aşezat fortul.

Scara măsura două sute nouăsprezece picioare lungime şi fortul Risbank două sute cincisprezece. Abia îşi isprăvise sentinela operaţia să misterioasă, că un soldat din rondul de noapte apăru în capul scării de piatră care ducea pe platformă.

Dar soldatul găsi sentinela în picioare, lângă gheretă, o întrebă şi primi cuvântul de ordine, după care plecă fără să fi văzut nimic, sentinela aştepta. Primul sfert de oră trecuse. Pe mare, după mai bine de două ceasuri de luptă şi de eforturi supraomeneşti, o barcă condusă de paisprezece oameni ajunse în sfârşit lângă stâncă fortului Risbank. O scară de lemn fu sprijinită de stâncă. Ea ajunse la o primă adâncitura în piatră unde patru sau cinci oameni puteau sta în picioare. Unul câte unul, curajoşii din barcă se căţărară în tăcere pe această scară şi, fără să se mai oprească la adâncitură, continuară să se caţăre, ajutându-se doar cu mâinile şi cu picioarele, profitând de toate neregularităţile stâncii. Scopul lor era, desigur, să ajungă la piciorul turnului. Dar noaptea era neagră şi stânca alunecoasă, unghiile li se rupeau, degetele le sângerau pe piatră. Piciorul unuia dintre ei scăpă, omul se rostogoli şi căzu în mare. Din fericire, ultimul dintre cei paisprezece oameni se afla încă în barcă, încercând în van să tragă la mal înainte de a urca pe scară. Cel care căzuse şi care, dealtfel, căzând, avusese curajul să nu scoată un singur strigăt, înotă spre barcă. Celălalt îi întinse mâna şi cu toate salturile bărcii sub picioarele sale, avu bucuria să-l culeagă din mare sănătos şi teafăr.

— Cum! Tu eşti, Martin? spuse el.

— Eu însumi, mărturisesc, monseniore, răspunse scutierul.

— Cum ai putut să aluneci, neîndemânaticule! zise Gabriel.

— E mai bine că mi s-a întâmplat mie şi nu altuia, zise Martin.

— Şi pentru ce?

— Un altul ar fi putut să strige, zise Martin-Guerre.

— Haide, fiindcă eşti aici, ajută-mă să trec frânghia pe după rădăcina aia groasă. I-am făcut vânt lui Anselme împreună cu ceilalţi şi singur nu pot.

— Rădăcina n-o să ţină, monseniore, zise Martin. O scuturătură o va smulge, barca va fi pierdută şi noi odată cu ea.

— Nu există altceva mai bun de făcut, răspunse vicontele. Mai bine să lucrăm şi să nu mai vorbim.

După ce fixară barca cât putură mai bine, Gabriel zise scutierului său:

— Urcă!

— După dumneavoastră, monseniore, cine o să vă ţină scara?

— Urcă, îţi spun! Porunci Gabriel.

Martin-Guerre se caţără până la adâncitura şi ajunse acolo ţinând zdravăn capătul scării, în vreme ce Gabriel, la rândul lui, se urcă şi el. Abia pusese piciorul pe ultima treaptă, când un val puternic smulse barca, rupse frânghia şi luă cu sine, în largul mării, scara şi şalupa. Gabriel ar fi fost pierdut dacă Martin, cu riscul de a pieri odată cu el, nu s-ar fi aplecat deasupra prăpastiei, cu o mişcare mai iute ca gândul şi nu l-ar fi prins pe stăpânul său de gulerul hainei. Pe urmă, cu puterea disperării, bravul scutier îl trase lângă el pe stânca.

— M-ai salvat şi tu la rândul tău, viteazul meu Martin, zise Gabriel.

— Da, dar barcă e departe! zise scutierul.

— Fleacuri, era plătită! răspunse Gabriel cu o nepăsare menită să-i ascundă neliniştea.

— Mda, făcu prudent Martin-Guerre ridicând capul; dacă prietenul dumneavoastră nu se află de strajă colo sus, dacă scara ce atârna din turn se rupe sub greutatea noastră, dacă platformă e ocupată de forţe superioare nouă, atunci orice şansă de retragere, orice nădejde de salvare ne-a fost luată odată cu blestemata aia de barcă.

— Cu atât mai bine! zise Gabriel, acum sau reuşim sau murim.

— Fie! răspunse Martin cu indiferenţă.

— Haidem! Tovarăşii noştri trebuie să fi ajuns la baza turnului pentru că nu mai aud nici un zgomot. Trebuie să ne întâlnim cu ei. Fii atent, Martin, ţine-te bine de data asta şi să nu dai drumul la o mână până nu te-ai prins solid cu cealaltă.

Începură periculoasă ascensiune şi, peste zece minute, după ce învinseră nenumărate greutăţi şi pericole, se întâlniră cu ceilalţi doisprezece tovarăşi care-i aşteptau, plini de nelinişte, adunaţi pe stânca la picioarele fortului Risbank. Trecuse şi cel de-al treilea sfert de ceas. Gabriel zări cu bucurie scara de frânghie care spânzura pe stânca.

— O vedeţi, prieteni, spuse el în şoaptă, suntem aşteptaţi sus... Nu ne mai putem uita în urmă; marea ne-a smuls barca. Deci, înainte!

Cei care-l înconjurau pe Gabriel trebuie să fi fost într-adevăr oameni hotărâţi! Căci întreprinderea, care şi până atunci fusese temerară, se dovedea de-a dreptul nebunească şi totuşi, la teribila veste că orice retragere le era tăiată, unul nu tresări. Gabriel, la lumina neagră care cădea din cerul straşnic de acoperit, privi cu atenţie chipurile lor bărbăteşti şi le găsi pe toate impasibile.

Toţi repetară după el: "înainte!"

— Vă mai amintiţi de ordinul convenit? zise Gabriel. Dumneata vei trece primul, Yvonnet, apoi Martin-Guerre, apoi fiecare la rând, după locul desemnat, până la mine, care vreau să urc ultimul. Frânghia şi nodurile acestei scări sunt solide, sper!

— Coarda pare că de fier, monseniore, făcu Ambrozio. Am încercat-o, ţine treizeci la fel de bine că paisprezece.

— Haidem deci, bravul meu Yvonnet, zise vicontele d'Exmès, nu-ţi revine chiar partea cea mai periculoasă a întreprinderii. Urcă şi curaj!

— Curajul nu-mi lipseşte, monseniore, zise Yvonnet, când bate tobă şi bubuie tunul. Dar vă mărturisesc că nu mai am obişnuinţa asalturilor tăcute, mai ales pe aceste frânghii mişcătoare. Aşa că sunt bucuros să trec primul că să am în urma mea alţi oameni.

— Pretext modest ca să-ţi asiguri locul de onoare! zise Gabriel, care evită să se angajeze într-o discuţie periculoasă. Haide! Fără fraze pompoase! Vântul şi marea îmi acoperă vorbele, deci să vorbim mai puţin. Înainte, Yvonnet! Şi amintiţi-vă cu toţii că abia la cea de-a o sută cincizecea treaptă e voie să vă odihniţi. Sunteţi gata? Cu muschetele în spate, cu pumnalul în dinţi?... Priviţi în sus şi nu în jos, gândiţi-vă la victorie şi nu la primejdie. Înainte!

Yvonnet puse piciorul pe prima treaptă. Sună de ora cinci, un al doilea rond de noapte trecu prin faţa sentinelei de pe platformă. Atunci, încet şi în tăcere, cei paisprezece oameni se hazardară, unul după altul, pe această scară legănată de vânt. Nu se întâmpla nimic atâta vreme cât Gabriel, care venea ultimul, rămase la câţiva paşi de pământ. Dar pe măsură ce înaintau, ciorchinele lor viu se clatină şi mai mult, pericolul lua proporţii neaşteptate. După o sută cincizeci de noduri, Yvonnet se opri. Toţi făcură la fel. Stabiliseră să se odihnească acolo atâta cât ar fi rostit fiecare de două ori *Pater noster* şi de două ori *Ave Maria*. Când Martin-Guerre sfârşi rugăciunile, văzu cu mirare că Yvonnet nu se mişcă. Crezu că se înşeală şi, reproşându-şi tulburarea, reîncepu conştiincios cel de-al treilea Pater. Dar Yvonnet continua să rămână nemişcat. Atunci, măcar că se aflau doar la o sută de picioare de platformă şi că era destul de periculos să vorbească, Martin-Guerre luă hotărârea să-l lovească peste picior pe Yvonnet şi să-i spună:

— Înaintează!

— Nu, nu mai pot, zise Yvonnet cu o voce gâtuita.

— Nu mai poţi, ticăloşiile şi de ce mă rog? întrebă Martin tremurând.

— Ameţesc, zise Yvonnet.

O sudoare rece inundă fruntea lui Martin-Guerre. Rămase un minut fără să ştie ce să facă. Dacă pe Yvonnet îl cuprinsese ameţeala şi dacă acesta cădea, îi antrena pe toţi în căderea lui. Să coboare din nou nu se mai putea. Martin se simţi incapabil şi-şi asume o răspundere oarecare în această înfricoşătoare împrejurare. Se mulţumi să se aplece spre. Anselme care-l urma şi să-i spună: "Yvonnet ameţeşte!".

Anselme tremură aşa cum tremurase şi Martin şi-i zise, la rândul lui, lui Scharfenstein, vecinul lui: "Yvonnet ameţeşte!".

Şi fiecare scoţându-şi pentru o clipă pumnalul dintre dinţi, spuse celui care venea după el: "Yvonnet ameţeşte!".

Până ce, în sfârşit, fatala veste ajunse la Gabriel care păli şi tremură la rândul lui auzind-o.

Capitolul VI Arnauld du Thill, absent, exercită asupra bietului Martin-Guerre o influenţă mortală

Fu un moment de spaimă teribilă. Gabriel se văzu între trei primejdii. Sub el, marea mugind părea să-şi cheme prada cu vocea ei tunătoare. În faţa lui, treisprezece oameni speriaţi, nemişcaţi, neputând nici să dea înapoi, nici să înainteze, barându-i totuşi, prin trupurile lor, drumul către cea de a treia primejdie, suliţele şi archebuzele care poate că-i aşteptau acolo sus.

Din toate părţile, doar spaimă şi moartea. Din fericire, Gabriel nu era omul care şi ezite multă vreme, într-un minut şi luase o hotărâre. Nu se temu nici că mâna putea să-i alunece, nici că-şi putea zdrobi capul de stâncile de jos. Se ridică, agăţându-se de coardă prin forţa pumnilor săi şi trecu succesiv pe deasupra celor doisprezece oameni care se aflau în faţa lui. Datorită neobişnuitei vigori a trupului şi a sufletului său, ajunse astfel lângă Yvonnet fără încurcături şi putu în sfârşit să-şi pună picioarele alături de cele ale lui Martin-Guerre.

— Vrei să înaintezi? Îi spuse el lui Yvonnet cu o voce scurtă şi poruncitoare.

— Am... Ameţesc!... răspunse nenorocitul ai cărui dinţi clănţăneau şi al cărui păr se zburlise.

— Vrei să înaintezi? Repetă vicontele d'Exmès.

— Imposibil... zise Yvonnet. Simt... că dacă-mi iau mâinile şi picioarele de pe scară pe care o strâng... voi cădea.

— Să vedem, zise Gabriel.

Se ridică până la centura lui Yvonnet şi-i puse vârful pumnalului în fund.

— Simiţi vârful pumnalului meu? întrebă el.

— Da, monseniore, ah! Iertare, mi-e frică, iertare!

— Lama e fină şi ascuţită, urmă Gabriel cu sânge rece. La cea mai mică mişcare ea se înfundă de la sine. Ascultă-mă bine, Yvonnet, Martin-Guerre va trece înaintea ta şi eu voi rămâne în urmă. Dacă nu-l urmezi pe Martin, pricepi, dacă n-ai de gând să te mişti, jur în faţa lui Dumnezeu că nu vei cădea şi că nu-i vei face nici pe ceilalţi să cadă; căci te voi ţintui cu pumnalul de stâncă, până când vor trece toţi peste cadavrul tău.

— Oh! Milă, monseniore! Voi asculta! strigă Yvonnet, vindecat de-o spaimă printr-o alta şi mai mare.

— Martin, zise vicontele. M-ai auzit! Treci înainte! Martin-Guerre execută la rândul său mişcarea pe care-o făcuse stăpânul său şi trecu în faţă.

— Înainte! Şopti Gabriel.

Martin începu să urce şi Yvonnet, pe care Gabriel, ajutându-se doar de mâna stingă şi de picioare, îl ameninţa întruna cu pumnalul, îşi uită ameţeala şi-l urmă pe scutier.

Cei paisprezece oameni urcară astfel ultimele o sută cincizeci de trepte.

"Drace! Îşi zise Martin, căruia îi revenise bună dispoziţie când văzu micşorându-se distanţa ce-l separa de vârful turnului, drace, monseniorul a găsit un leac teribil împotriva ameţelii." Când isprăvea această veselă reflecţie, capul lui se afla la nivelul marginii exterioare a platformei.

— Voi sunteţi? întrebă o voce necunoscută lui Martin.

— Noi! răspunse scutierul pe un ton degajat.

— Era şi timpul! zise sentinela. Peste cinci minute va trece cel de al doilea rond.

— Bun! Îl vom primi noi! zise Martin-Guerre.

Şi puse victorios un genunchi pe marginea de piatră.

— Ah! strigă dintr-o dată omul din fort, încercând să-l distingă cât mai bine în întuneric, cum te cheamă?

— Eh! Martin-Guerre...

Nu isprăvi. Pierre Peuquoy, căci el era, nu-l lăsă să mai pună şi celălalt genunchi, ci, apucându-l cu furie de încheieturile mâinilor, îi făcu vânt în prăpastie.

— Hristoase, mai putu îngâna bietul Martin-Guerre.

Şi căzu dar fără să strige, răsucindu-se, printr-un ultim şi sublim efort, ca să nu-i facă să cadă pe camarazii şi pe stăpânul său. Yvonnet, care-l urma şi care, simţind din nou pământ tare sub picioare, îşi recapătă tot sângele rece şi îndrăzneala, sări pe platformă şi, crupă el, Gabriel şi toţi ceilalţi. Pierre Peuquoy nu le opuse nici o rezistenţă. Rămase în picioare, insensibil şi parcă împietrit.

— Nenorocitule! Îi spuse vicontele d'Exmès apucându-l de umeri şi scuturându-l. Ce furie smintită te-a apucat? Ce ţi-a făcut Martin-Guerre?

— Mie? Nimic! răspunse armurierul cu o voce surdă. Ci Babettei... Sora mea...

— Ah! Uitasem! strigă Gabriel consternat. Bietul Martin... Dar nu e el... Nu mai poate fi salvat?

— Să-l salvezi după o căzătură de la două sute de picioare pe stânca? zise Pierre Peuquoy, cu un râs nefiresc. Hai, nu zău! Domnule viconte, aţi face mai bine să vă gândiţi cum să vă salvaţi pe dumneavoastră şi pe oamenii dumneavoastră.

"Oamenii mei, tata şi Diana", îşi zise tânărul, chemat prin aceste cuvinte la datoriile şi la primejdiile situaţiei sale.

— Tot una-i! zise el tare, bietul meu Martin...

— Nu-i momentul să plângeţi un vinovat! îl întrerupse Pierre Peuquoy.

— Vinovat! Era nevinovat, omule! Ţi-o voi dovedi! Dar nu-i acum momentul, ai dreptate! Haide, mai eşti dispus să ne slujeşti? Îl întrebă Gabriel pe armurier cu oarecare brutalitate.

— Sunt devotat Franţei şi dumneavoastră! zise Pierre Peuquoy.

— Ei bine, zise Gabriel, ce ne rămâne de făcut?

— Urmează să treacă un rond de noapte, răspunse burghezul. Va trebui să legăm şi să punem căluş celor patru oameni care alcătuiesc patrula. Dar, zise el, nu mai e vreme să-i surprindem. Iată-i!

În vreme ce Pierre Peuquoy mai vorbea încă, patrula orăşenească ieşea într-adevăr, printr-o scară interioară, pe platformă. Dacă dădeau alarma, totul ar fi fost pierdut. Din fericire, cei doi Scharfenstein, care erau foarte curioşi şi foarte indiscreţi din fire, dădeau târcoale pe acolo. Oamenii din rond n-avură timpul să scoată un strigăt. O mână mare strecurată pe la spate, închizând dintr-o dată gura fiecăruia dintre ei, îi trânti cu putere la pământ. Pilletrousse şi alţi doi alergară şi ei şi, în consecinţă, putură fără greutate să-i dezarmeze pe cei patru oameni uluiţi.

— Bine lucrat! zise Pierre Peuquoy. Acum, monseniore, trebuie să ne asigurăm de alte sentinele şi apoi să coborâm cu curaj la corpul de gardă. Avem două posturi de luat. Dar să nu vă temeţi că veţi fi copleşit de numărul lor. Mai bine de jumătate din garda civică este devotata francezilor şi-i aşteaptă pentru a li se alătura. Am să cobor primul ca să-i anunţ pe aceşti aliaţi de reuşita dumneavoastră. Ocupaţi-vă, în timpul ăsta, de sentinele. Când voi urca din nou, vorbele mele vor fi făcut de-acum trei sferturi din treabă.

— Ah! Ţi-aş mulţumi, Peuquoy, dacă această moarte a lui Martin-Guerre... Şi totuşi, crima asta, pentru dumneata este dreaptă...

— Încă o dată, lăsaţi asta în seama conştiinţei mele, domnule d'Exmès, zise grav rigidul burghez. Vedeţi-vă de treaba dumneavoastră în timp ce eu îmi voi vedea de a mea.

Totul se petrecu aproape aşa cum prevăzuse Pierre Peuquoy. Sentinelele ţineau în mare parte cu cauza franceză. Unul singur, care voi să reziste fu repede legat şi făcut inofensiv. Când armurierul urcă, însoţit de Jean Peuquoy şi de câţiva oameni siguri, toată partea de sus a fortului Risbank era de-acum în puterea contelui d'Exmès. Trebuiau să mai pună mâna pe corpul de gardă. Cu întăririle pe care le aduseseră cei doi Peuquoy, Gabriel nu şovăi să coboare de îndată. Profită cu dibăcie de primul moment de surpriză şi de nehotărâre. La această oră matinală, cea mai mare parte a celor care ţineau cu englezii, atât prin naştere cât şi prin interese, dormeau încă, fără nici o grijă, în paturile lor de campanie. Înainte de a se trezi bine erau legaţi fedeleş. Zarvă, căci nu fu o luptă, nu dură decât câteva minute. Prietenii lui Peuquoy strigau: "Trăiască Henric al II-lea! Trăiască Franţa!" Neutrii şi indiferenţii trecură imediat, după obicei, de partea celor victorioşi. Cei care încercară o oarecare rezistenţă trebuiră să cedeze în curând în faţa numărului francezilor. Nu fură, în total, decât doi morţi şi cinci răniţi şi nu se traseră decât trei focuri de archebuză. Piosul Lactance cunoscu durerea de a avea pe suflet doi dintre aceşti răniţi şi unul dintre morţi. Din fericire, îşi făcuse rugăciunile din vreme. Nici nu sunase ora şase şi fortul Risbank era în puterea francezilor. Recalcitranţii şi suspecţii fură închişi în Jocuri sigure şi tot restul gărzii orăşeneşti îl înconjura şi-l salută pe Gabriel ca pe un eliberator. Astfel fu luat, aproape fără a se recurge la violenţă, în mai puţin de o oră, printr-un efort supraomenesc, acel fort pe care englezii nici măcar nu se gândiseră să-l întărească, până într-atâta părea de bine păzit de mare. Acel fort care era totuşi cheia portului Calais şi cheia Calaisului însuşi. Treaba fu atât de bine şi atât de prompt condusă, încât turnul fu luat, vicontele îşi plasase noile sentinele şi în oraş nimeni nu ştia încă nimic.

— Dar atâta vreme cât Calaisul nu se va preda şi el, zise Pierre Peuquoyt nu socot sarcina noastră terminată. Aşa că, monseniore, sunt de părere să-l luaţi pe Jean şi jumătate din aceşti oameni ca să păstraţi fortul Rusbank, iar pe mine să mă lăsaţi să mă întorc în oraş cu cealaltă jumătate. I-am sluji la nevoie pe francezi mai bine decât aici, prin vreo răscoală. După frânghiile lut Jean, e bine să folosiţi acum armele lui Pierre.

— Nu ţi-e teamă, zise Gabriel, ca lordul Wentworth, furios, să nu-ţi joace vreo festă?

— N-aveţi grijă! Voi fi cât se poate de şiret; cu duşmanii noştri de două veacuri trebuie să fii dibaci. Dacă e nevoie, îl voi acuza pe Jean că ne-a trădat. Am fost surprinşi de forţe superioare nouă şi constrânşi, cu toată rezistenţa noastră, să fim la cheremul dumneavoastră. Toţi acei care au refuzat să recunoască victoria dumneavoastră au fost alungaţi din fort. Lordul Wentworth e prea cufundat în treburile lui ca să nu ne creadă şi să nu ne mulţumească.

— Fie! Intră deci în Calais, zise Gabriel, văd eu că eşti pe cât de brav, pe atât de şiret. Eşti sigur că ai putea să mă ajuţi, dacă încerc, la rândul meu, o ieşire?

— Oh! Nu riscaţi asta, vă rog! zise Pierre Peuquoy. Nu sunteţi destul de puternic şi, printr-o ieşire, aveţi puţin de câştigat, dar de pierdut totul. Sunteţi de neatacat în turnul dumneavoastră, în dosul acestor ziduri zdravene. Rămâneţi aici. Dacă preluaţi ofensiva, lordul Wentworth ar putea să recâştige fortul Risbank. Şi după ce aţi făcut atâta, ar fi o nenorocire să vă înfrângă.

— Dar ce, zise Gabriel, vrei să stau de pomană, cu sabia alături, în timp ce domnul de Guise şi toţi ai noştri se bat şi-şi riscă viaţa?

— Viaţa lor e a lor, monseniore, iar fortul Risbank este al Franţei. Ascultaţi totuşi: când voi socoti momentul potrivit şi când nu va mai fi necesară decât o ultimă lovitură hotărâtoare pentru a smulge Calaisul englezilor, îi voi ridica şi pe cei pe care-i aduc şi pe toţi ceilalţi locuitori care-mi împărtăşesc părerile. Atunci, cum totul va fi copt pentru victorie, veţi putea ieşi ca să ne daţi o mână de ajutor şi să deschideţi oraşul ducelui de Guise.

— Dar cine mă va înştiinţa că mă pot hazarda?

— Daţi-mi înapoi acel corn pe care vi l-am încredinţat. Când îl veţi auzi sunând din nou, ieşiţi fără teamă ca să puteţi lua parte, pentru a doua oară, la triumful pe care l-aţi pregătit.

Gabriel îi mulţumi lui Pierre Peuquoy, alese împreună cu el oameni care trebuiau să intre în oraş ca să li se alăture la nevoie francezilor şi-i însoţi până la porţile acelui fort Risbank. Când treaba fu gata, ceasul arăta şapte şi jumătate şi ziua începea a se albi pe cer; Gabriel voi să vegheze el însuşi ca stindardele Franţei, care trebuiau să-l liniştească pe domnul de Guise şi să înspăimânte vasele engleze, să fie aşezate pe fortul Risbank. Urcă prin urmare pe platforma martora a evenimentelor din acea noapte teribilă şi glorioasă. Se apropie, palid, de locul unde era prinsă scara de frânghie şi de unde bietul Martin-Guerre fusese azvârlit. Se aplecă tremurând, socotind să zărească, pe stâncă, trupul mutilat al credinciosului său scutier. Dar cum privirea lui nu-l găsi, îl căută cu o surprindere amestecată cu un început de nădejde. O streaşină de plumb, pe unde se scurgea apă de ploaie de pe turn, oprise trupul la jumătatea drumului în căderea lui formidabilă şi acolo îl văzu Gabriel atârnat, îndoit în două, nemişcat.

Socotind că murise, voi să-şi facă ultimele îndatoriri.

Pilletrousse, care plângea cu hohote, i se alătură. Se prinse zdravăn de scara de frânghie şi se lăsă în prăpastie.

Când urcă din nou, nu fără oarecare greutate, trupul prietenului său, i se păru că Martin mai respira. Un chirurg chemat în grabă constată şi el că trăieşte şi bravul scutier îşi recapătă într-adevăr cunoştinţa. Dar se afla într-o stare jalnică. Avea un braţ sucit, o coastă şi un picior rupte. Chirurgul putea să-i pună braţul la loc, dar socotea necesară amputarea piciorului şi nu cuteza să ia asupră-şi o operaţie atât de dificilă. Mai mult ca niciodată Gabriel se necăji că se afla, învingător, închis în fortul Risbank. Aşteptarea, care şi aşa era apăsătoare, deveni cumplită. Dacă s-ar fi putut lua legătura cu Ambroise Paré, poate că Martin-Guerre ar fi fost salvat.

Capitolul VII Lordul Wentworth la strâmtoare

Ducele de Guise, măcar că nici cu gândul nu putea crede în succesul unei fapte atât de temerare, ţinea totuşi să vadă cu ochii lui dacă vicontele d'Exmès izbutise sau nu. În situaţia dificilă în care se găsea, nădăjduia chiar şi imposibilul. Înainte de ora opt, sosi deci călare, cu o suită nu prea numeroasă, pe faleza indicată de Gabriel şi de unde se putea într-adevăr vedea, prin lunetă, fortul Risbank. La primă privire pe care o aruncă în direcţia fortului, scoase un strigăt de triumf. Nu se înşelase: recunoştea bine stindardul şi culorile Franţei! Cei care-l înconjurau îi confirmară că nu era o iluzie şi-i împărtăşiră bucuria.

— Bravul meu Gabriel! strigă el. El singur a înfăptuit această minune! Acum avem, datorită lui, tot răgazul să pregătim şi să asigurăm luarea Calaisului. N-au decât să vină întăririle din Anglia. Gabriel o să le primească aşa cum merită.

— Monseniore, parcă le-aţi fi chemat, zise careva din suita ducelui care, chiar în acel moment, îşi îndreptase luneta spre mare. Priviţi, monseniore, vedeţi la orizont pânzele englezeşti?

— Sunt într-adevăr englezii noştri! spuse el. Drace! N-au pierdut vremea; adevărul e că nu-i aşteptam chiar atât de curând! Ştiţi că dacă la ora asta am fi atacat Vieux-Château. Sosirea pe neaşteptate a acestor întăriri ne-ar fi jucat un renghi aestul de urât? Dublu prilej de recunoştinţă faţa de domnul d'Exmès! Nu ne dăruieşte numai victoria, ne scapă şi de ruşinea înfrângerii. Dar, fiindcă nu suntem grăbiţi, să vedem cum se vor purta noii veniţi şi cum se va comporta a rândul său fată de ei tânărul stăpân al fortului Risbank.

Se făcuse ziuă de-a binelea când vasele engleze sosiră în apropierea fortului. Drapelul francez se ivi, ca un spectru ameninţător, odată cu primele sclipiri ale dimineţii. Şi, ca pentru a le confirma această neaşteptată apariţie, Gabriel îi salută cu câteva lovituri de tun. Nu se mai puteau deci îndoi! Într-adevăr, steagul francez fâlfâia pe turnul englez. Însemna deci că, la fel ca şi turnul, oraşul era şi el în puterea asediatorilor. Cu toată marea lor grabă, sosiseră deci prea târziu. După câteva minute de nehotărâre, vasele engleze se îndepărtară încet, reîntorcându-se la Dover. Aduseseră forţe suficiente ca să apere Calaisul, dar nu ca să-l recucerească.

— Bravo, Gabriel! strigă ducele de Guise încântat. Ne-a pus în palmă Calaisul şi noi n-avem decât să strângem zdravăn palma ca să ţinem bine acest frumos oraş...

Şi, urcându-se pe cal, se întoarse fericit în tabără, preocupat de treburile asediului.

În momentul în care ducele de Guise îşi freca mâinile de bucurie, lordul Wentworth îşi smulgea părul de necaz. După o noapte tulburată, cum am văzut, de presentimente sinistre, lordul Wentworth adormise, în sfârşit, spre dimineaţă; acum, tocmai ieşea din odaia sa când pretinşii înfrânţi de la fortul Risbank, cu Pierre Peuquoy în frunte, aduseră în oraş fatala veste. Guvernatorul fu informat, ca de obicei, ultimul. În durerea şi mânia să nu-şi putu crede urechilor. Porunci să fie adus şeful acestor fugari. Il înfăţişară imediat pe Pierre Peuquoy care intră pleoştit, cu o mutră de circumstanţa. Şiretul burghez povesti, îngrozit, asaltul din noaptea precedentă şi-i descrise pe cei "trei sute" de aventurieri încrâncenaţi care escaladaseră dintr-o dată fortul Risbank, ajutaţi, desigur, de vreun trădător, la care el, Pierre Peuquoy, n-avusese încă vreme să se gândească.

— Dar cine-i comanda pe cei trei sute de oameni? întrebă lordul Wentworth.

— Dumnezeule! Fostul dumneavoastră prizonier, domnul d'Exmès, răspunse cu naivitate armurierul.

Lordul, încruntând sprâncenele, fu izbit de o amintire:

— Stai! Îi zise el lui Pierre Peuquoy, dar mi se pare că în timpul şederii sale aici a fost oaspetele dumitale?

— Oh, monseniore, răspunse Pierre fără să se tulbure. Am toate motivele să cred, de ce să v-o ascund! Că vărul meu Jean, ţesătorul, este amestecat în toată maşinaţia asta mai mult decât ar fi trebuit.

Lordul Wentworth îl privi pe burghez pieziş. Dar burghezul i se uită, fără să clipească, drept în faţă. Guvernatorul se simţea prea slab şi-l ştia pe Pierre Peuquoy prea puternic în oraş ca să-şi dea pe faţă bănuielile. După ce-i mai ceru câteva informaţii, îl concedie. Rămas singur, lordul Wentworth căzu într-o deznădejde adâncă. Şi avea de ce! Oraşul, redus doar la mica lui garnizoană, închis de acum încolo oricărui ajutor venit de pe uscat ori de pe mare, strâns între fortul Nieullay şi fortul Risbank, care acum îl zdrobeau în loc să-l apere, nu mai putea să reziste decât câteva zile sau poate chiar câteva ore. Groaznică situaţie pentru superbul orgoliu al lordului Wentworth! "N-are importanţă! Îşi spuse el în şoaptă, palid încă de uimire şi de ură, n-are importanţa! Le voi vinde scump victoria! Calaisul e acum al lor, dar voi rămâne aici până la capăt şi-i voi face să plătească scump o atât de preţioasă cucerire! Cât despre iubitul frumoasei Diana de Castro..." Se opri, un gând urât îi brazdă, cu o sclipire de bucurie, chipul întunecat... "Cât despre iubitul frumoasei Diana, reluă el cu un fel de mulţumire, dacă o fi să mă îngrop sub ruinele Calaisului. Voi încerca cel puţin să-l fac să nu se poată bucura de moartea mea! Rivalul său mort şi învins îi va rezerva o surpriză înfricoşătoare".

Spunând acestea, se năpusti afară din palat ca să reînsufleţească eroismul oamenilor şi să dea porunci. Îmbărbătat şi liniştit într-un fel, dădu dovadă de un sânge rece cum numai desperarea o mai poate da celui ce nu mai îndrăzneşte să spere.

Zilele de 5 şi 6 ianuarie trecură în eforturi la fel de energice din partea asediaţilor şi din partea asediatorilor. Cetăţeni şi soldaţi atacau laolaltă, cu acelaşi curaj şi cu aceeaşi eroică încăpăţânare. Dar îndârjita rezistenţă a lordului Wentworth era paralizată de o forţă superioară: mareşalul Strozzi, care conducea lucrările asediului, părea să ghicească toate mijloacele de apărare şi toate mişcările englezilor, ca şi cum zidurile Calaisului ar fi fost transparente. Sigur că duşmanul îşi procurase un plan al oraşului! Acest plan — ştim cine i-l înmânase ducelui de Guise. Astfel ca vicontele d'Exmès, chiar absent, chiar stând degeaba, era de folos alor săi şi, aşa cum remarcase. În recunoştinţa sa nepărtinitoare, ducele de Guise, influenţa lui salvatoare îşi exercita efectele chiar şi de la distanţă. Totuşi nemişcarea la care era obligat îl apăsa greu pe clocotitorul tânăr. Închis în locul cucerit de el, era obligat să-şi mărginească activitatea doar la supraveghere, care i se părea prea uşoară şi prea lesne de îndeplinit. După ce-şi făcea rondul din oră în oră cu acea atenţie deosebită cu care se obişnuise încă de la apărarea Saint-Quentinului, se întorcea să se aşeze la căpătâiul lui Martin-Guerre pentru a-l consolă şi încuraja, firavul scutier îndura suferinţele cu o răbdare demnă de admirat. Dar ceea ce-l uimea şi-l indigna era modul atât de crud în care se purtase fată de el Pierre Peuquoy. Convins de nevinovăţia lui, vicontele d'Exmès se hotărî deci să-i povestească lui Martin-Guerre propria lui poveste sau cel puţin aşa cum o presupunea el: acum era limpede pentru el că un viclean profitase de uluitoarea asemănare cu Martin, pentru a făptui, sub numele acestuia, tot soiul de fapte urâte. Această descoperire Gabriel avu grijă s-o facă în prezenţa lui Jean Peuquoy. Jean se necăji şi se sperie de urmările faptei lui Pierre. Dar se nelinişti mai ales din pricina celuilalt — Martin-Guerre. Cine era acel ticălos? Era şi el însurat? Unde se ascundea?... Martin-Guerre, la rândul lui, se înspăimântă la gândul unei atât de mari ticăloşii. Pe cât se bucura să-şi vadă conştiinţa descărcată de o grămadă de fapte rele, care-i fuseseră atâta vreme reproşate, pe atât se întrista gândindu-se că numele său fusese folosit de un astfel de păcătos. Şi cine ştie ce fapte reprobabile mai făptuia încă tâlharul acela la adăpostul numelui său, poate chiar la această oră, când Martin zăcea în locul lui pe patul durerii! Ceea ce umplea mai ales de tristeţe şi de milă inima bunului Martin-Guerre era acea întâmplare cu Babette Peuquoy. Scuza acum brutalitatea lui Pierre Peuquoy. Nu numai că-l iertase, dar chiar îl aprobă. Făcuse foarte bine că răzbunase astfel onoarea familiei sale! Acum Martin-Guerre era cel care-l consola şi-l liniştea pe consternatul Jean Peuquoy. Bunul scutier, tot consolându-l pe vărul Babettei, uita un lucru şi anume că de fapt el plătise

pentru adevăratul vinovat. Când Gabriel, surâzând, îl făcu să bage de seamă acest lucru, Martin-Guerre spuse:

— Ei bine, ce importanţă mai are, la urma urmei binecuvintez accidentul! Cel puţin, dacă supravieţuiesc, piciorul meu şchiop sau poate lipsă mă va deosebi de tâlharul care mi-a furat numele!

Dar vai! Şi această slabă consolare era încă foarte îndoielnică, fiindcă Martin-Guerre nu scăpase de primejdia morţii. Era necesar ajutorul prompt al unul medic dibaci şi două zile se şi scurseseră fără că starea alarmantă a lui Martin-Guerre să fi fost altfel uşurată decât prin câteva pansamente. Pentru Gabriel acesta era unul din motivele cele mai arzătoare de a ieşi din turn şi adesea se ridica şi trăgea cu urechea să asculte dacă nu cumva se aude acel sunet mult aşteptat de corn care urma să-l smulgă, în sfârşit, din inactivitatea lui silită. Abia în seara lui 6 ianuarie, când Gabriel era de-acum de treizeci şi şase de ore stăpânul fortului Risbank, crezu că distinge, dinspre oraş, un tumult mai mare ca de obicei şi că aude strigăte de triumf. Francezii izbutiseră, după o luptă din cele mai îndârjite, să intre în Vieux-Château, Calaisul nu mai putea să reziste de-acum încolo decât cel mult douăzeci şi patru de ore. Totuşi, toată ziua de 7 trecu în eforturi disperate din partea englezilor de a recuceri o poziţie atât de importantă şi a se menţine în ultimele puncte pe care le mai stăpâneau. Dar domnul de Guise, departe de a-şi lăsa duşmanul să recucerească vreun pumn de pământ, câştiga încetul cu încetul avantaj asupra lui; şi asta atât de singur încât în curând deveni evident făptui că a doua zi Calaisul nu se va mai afla sub dominaţie engleză.

Era ceasul trei după-amiază. Lordul Wentworth, care nu se cruţase timp de şapte zile şi care fusese văzut tot timpul în primele rânduri, sfidând moartea, socoti că nu le mai rămâneau alor săi decât două ceasuri de rezistenţă. Atunci îl chemă pe lordul Derby:

— Cât crezi că mai putem rezista? Îl întrebă el.

— Mă tem că nu mai mult de trei ore, răspunse lordul Derby.

— De două ore răspunzi sigur, nu-i aşa?

— În afară de vreun eveniment neprevăzut, răspund, zise lordul Derby, măsurând distanţa pe care francezii o mai aveau de cucerit.

— Ei bine, prietene, îţi încredinţez comanda şi mă retrag. Dacă englezii, în două ore, dar nu mai înainte, pricepi? Dacă în două ore nu mai au nici o şansă, îţi îngădui, ba chiar îţi ordon, să suni retragerea şi să ceri capitularea.

— Deci în două ore, milord, zise lordul Derby.

Wentworth îi arătă locotenentului său condiţiile în care trebuia să ceară pace şi pe care ducele de Guise i le va aproba fără nici o îndoială.

— Dar, îl făcu atent lordul Derby, trebuie să-i cer ducelui de Guise să vă primească răscumpărarea, nu-i aşa?

Un foc întunecat străluci în privirea mohorâtă a lordului Wentworth.

— Nu, nu, zise el cu un surâs ciudat, nu te ocupa de mine, prietene. Mi-am asigurat eu însumi tot ceea ce-mi trebuie, tot ceea ce-mi doresc.

— Totuşi...

— Destul! zise guvernatorul cu autoritate. Fă numai ceea ce-ţi spun şi nimic mai mult. Adio! Du în Anglia mărturia că am făcut tot ceea ce a fost omeneşte cu putinţă pentru a-mi apăra oraşul şi că n-am cedat decât în faţa fatalităţii. În ce te priveşte, luptă până în ultima clipă, dar cruţă onoarea şi sângele englez, Derby. Acestea sunt ultimele mele cuvinte. Adio!

Şi, strângând mâna lordului Derby, Wentworth părăsi locul luptei şi se retrase singur în palatul său pustiu, interzicând, prin ordinele cele mai severe, să fie însoţit de careva.

Capitolul VIII Dragoste dispreţuită

Lordul Wentworth era sigur de două lucruri: mai întâi că îi rămâneau două ceasuri bune înainte de predarea Calaisului, căci lordul Derby nu va cere capitularea decât după două ore. Pe urmă, că avea să-şi găsească palatul gol: căci avusese precauţia să-şi trimită toţi oamenii în luptă încă de dimineaţă. André, pajul francez al doamnei de Castro, fusese închis din porunca lui. Diana era deci singură, cel mult cu una sau două din slujnicele ei. Reîntors acasă, constată că palatul era într-adevăr pustiu ca şi Calaisul, care, aidoma unui trup din care viaţa e pe ducă, îşi concentrase ultima sa energie în locul unde se dădea bătălia. Lordul Wentworth, mohorât, înverşunat şi într-un fel năucit de disperare, se îndreptă glonţ spre apartamentul pe care-l ocupa doamna de Castro. Nu se anunţa Dianei, cum avea obiceiul, ci intră pe neaşteptate, ca un stăpân. Fără s-o salute pe Diana, i se adresă poruncitor cameristei:

— Tu, zise el, ieşi afară! E posibil ca francezii să pună încă în seara asta mâna pe oraş şi eu n-am nici răgazul, nici mijlocul să te ocrotesc. Du-te la tatăl tău. Acolo ţi-e locul. Pleacă imediat şi spune celor două sau trei femei care mai sunt aici că le poruncesc să facă şi ele la fel!

— Dar, milord... murmură camerista.

— Ei! zise guvernatorul bătând din picior cu mânie, n-ai auzit ce ţi-am spus?

— Totuşi, milord... zise la rândul ei Diana.

— Ieşi! strigă lordul Wentworth cu un gest poruncitor. Camerista ieşi îngrozită.

— Nu va mai recunosc, milord, zise Diana după o tăcere plină de spaimă.

— Pentru că nu m-ai văzut până acum învins, doamnă, răspunse lordul Wentworth cu un surâs amar. Te-ai dovedit pentru mine un adevărat profet al dezastrului şi al blestemului şi-am fost într-adevăr un smintit că nu te-am crezut. Sunt învins, învins fără speranţă. Bucură-te!

— Succesul francezilor este într-adevăr sigur? întrebă Diana, care avu grijă să-şi ascundă bucuria.

— Cum să nu fie sigur, doamnă? Fortul Nieullay, fortul Risbank şi Vieux-Château sunt în puterea lor. Ţin oraşul între trei focuri. Ce mai, Calaisul e al lor. Bucură-te!

— Oh! zise Diana, cu un adversar ca dumneata, milord, nu poţi fi niciodată sigur de victorie şi-ţi mărturisesc că mă îndoiesc de asta.

— Ei, doamnă, nu vezi că mi-am părăsit compatrioţii? După ce-am asistat până la capăt la luptă, n-am vrut să mai asist şi la înfrângere. Peste o oră şi jumătate lordul Derby se va preda. Peste o oră şi jumătate, doamnă, francezii vor intra în Calais şi vicontele d'Exmès împreună cu ei. Bucură-te!

— Spui asta, milord, pe un astfel de ton, încât nu ştiu dacă trebuie să te cred, zise Diana, care totuşi începea să nădăjduiască şi a cărei privire străluci la gândul eliberării.

— Ca să te conving, doamnă, trebuia să-ţi fi spus: într-un ceas şi jumătate francezii vor intra triumfători în Calais şi vicontele d'Exmès împreună cu ei. Deci tremură!

— Ce vrei să spui? strigă Diana pălind.

— Cum? Nu m-am exprimat destul de clar? zise lordul cu un râs ameninţător, apropiindu-se de ea. Într-un ceas şi jumătate, doamnă, rolurile noastre vor fi schimbate. Dumneata vei fi liberă şi eu prizonier. Vicontele d'Exmès va veni să-ţi redea libertatea, dragostea, fericirea, iar pe mine mă va arunca în vreun fund de groapă. Tremură!

— Pentru ce să tremur? zise Diana, dându-se înapoi sub privirea întunecată şi înflăcărată a lordului.

— Dumnezeule! Dar e lesne de priceput! În momentul acesta mai sunt încă stăpân, peste un ceas şi jumătate voi fi sclav, sau mai curând peste un ceas şi un sfert, căci minutele trec. Într-o oră şi un sfert voi fi în puterea dumitale; acum însă eşti dumneata în

puterea mea. Într-un ceas şi un sfert vicontele d'Exmès va fi aici; deocamdată însă, sunt eu aici. Deci bucură-te şi în acelaşi timp tremură doamnă!

— Milord! Milord! strigă Diana îmbrâncindu-l pe lord, ce vrei de la mine?

— Ce vreau de la tine? zise guvernatorul cu voce înăbuşită.

— Nu te apropia, ticăloşiile! Strig! zise Diana în culmea spaimei.

— Strigă, cheamă, mi-e perfect egal, zise lordul cu o linişte sinistră. Palatul e pustiu, străzile sunt pustii. Nimeni nu va veni la strigătele tale, cel puţin nu înainte de o oră. Iată: nici măcar nu m-am deranjat să închid uşile şi ferestrele, atât sunt de sigur că nu va veni nimeni înainte de un ceas.

— Dar într-o oră vor veni, zise Diana şi te voi acuza, te voi denunţa, te vor ucide.

— Nu, zise rece lordul Wentworth, îmi voi pune capăt zilelor. Crezi că pot să supravieţuiesc Calaisului? Într-o oră mă voi omorî, sunt hotărât. Dar să nu mai vorbim despre asta. Până atunci, voi fi amantul tău şi-mi voi satisface totodată şi setea de răzbunare şi dragostea. Haide, frumoaso, refuzul şi dispreţul nu mai sunt la modă, nu te mai rog îţi poruncesc!

— Iar eu mă omor! strigă Diana scoţând din sin un pumnal. Dar înainte de a avea timpul să şi-l împlânte în piept, lordul Wentworth se năpusti spre ea, îi apucă mâinile gingaşe cu mâinile sale viguroase, îi smulse pumnalul şi-l aruncă departe.

— Nu încă! strigă lordul Wentworth. Încă nu vreau, doamnă, să te omori. După, n-ai decât să faci ce vrei şi dacă ai să mă iubeşti până într-atât încât să mori cu mine decât să trăieşti cu el, n-ai decât. Dar această ultimă oră, căci n-a mai rămas decât o oră, această ultimă oră din viaţa ta îmi aparţine: n-am decât această oră ca să mă despăgubesc de veşnicia iadului! Crede-mă deci că nu voi renunţa la ea.

Voi s-o cuprindă în braţe. Atunci, gata să leşine şi simţind că puterile o părăsesc, Diana i se aruncă la picioare.

— Milă! Milord, strigă ea, milă! Îţi cer iertare şi milă în genunchi. Aminteşte-ţi că eşti un gentilom!

— Un gentilom! zise lordul Wentworth clătinând din cap, da, am fost gentilom şi m-am comportat ca un gentilom, mi se pare, atâta vreme cât năd ăjduiam, cât triumfam, cât trăiam. Dar acum, nu mai sunt gentilom, sunt pur şi simplu om, un om pe cale de a muri şi care vrea să se răzbune.

O ridică pe doamna de Castro, care zăcea la picioarele lui, strângând-o nestăpînit. Frumosul trup al Dianei se lovi de pielea groasă a centironului său. Faţă voi să strige, să roage, dar nu mai putea. În acel moment, în stradă se auzi zarvă mare.

— Ah! strigă Diana, ai cărei ochi stinşi se reînsufleţiră din nou de putină speranţă.

— Bun! zise lordul, se pare că locuitorii încep să se prade între ei, aşteptându-i pe duşmani. Mă rog! Bine fac, pe legea mea! Mai ales că însuşi guvernatorul le dă exemplu!

O ridică pe Diana, ca pe un copil şi o aşează, zdrobită şi abia răsuflând. pe un pat care se afla acolo.

— Milă! Mai putu ea să spună.

— Nu, nu! zise lordul.

Dar guvernatorul nu mai avu vreme să sărute buzele decolorate ale feţei, căci zarva se apropie şi uşa fu deschisă cu zgomot. Vicontele d'Exmès, cei doi Peuquoy şi câţiva arcaşi francezi apărură în prag. Gabriel se năpusti spre lordul Wentworth, cu sabia în mână.

— Ticălosule! Om de nimic! Laşule!

Lordul Wentworth îşi apucă sabia lăsată pe un fotoliu.

— Înapoi! strigă Gabriel alor săi, care se pregăteau să intervină. Vreau să-l pedepsesc singur pe acest nemernic!

Cei doi adversari, fără să mai adauge vreun cuvânt, îşi încrucişară spadele cu furie. Pierre şi Jean Peuquoy şi însoţitorii lor se dădură la o parte ca să le facă loc, martori muţi, dar nu indiferenţi la această luptă încrâncenata. Diana îşi pierduse de mult cunoştinţa. Acest ajutor providenţial sosise mai repede decât se aştepta lordul Wentworth. Pierre

Peuquoy, conform făgăduielii făcute lui Gabriel, aţâţase şi înarmase pe cei care erau de partea Franţei. Or, victoria fiind neîndoielnică, numărul acestora crescuse simţitor. Majoritatea erau burghezi chibzuiţi şi prudenţi, care căzuseră de acord să capituleze. Armurierul aşteptase ca oastea lui să fie destul de puternică şi asediul destul de avansat ca să nu expună viaţa celor care erau mândri de el. De îndată ce Vieux-Château fusese luat, se hotărâse să se apuce de treabă. Dar nu-şi putu aduna oamenii chiar fără nici o greutate. În momentul în care lordul Wentworth părăsise breşa, începuse şi răscoala internă. Dar pe cât de îndelete fusese pregătită această răscoală pe atât fu de năprasnică. La sunetul răsunător al cornului lui Pierre Peuquoy, vicontele d'Exmès, Jean şi jumătate din oamenii lor dădură năvală, ieşind din fortul Risbank. Slabul detaşament care păzea oraşul în această parte fu repede dezarmat şi porţile se deschiseră în faţa francezilor. Apoi, toţi cei care ţineau cu cei doi Peuquoy, încurajaţi de succes, năvăliră către breşă, unde lordul Derby se străduia să le mai ţină piept. Dar, prins astfel între două focuri, Derby trebui să bată în retragere. Drapelul francez intrase de acum în Calais adus de vicontele d'Exmès. Garda civică ameninţa să deschidă ea însăşi asediatorilor porţile. Aşa că lordul Derby, nemaiavând ce face, trebui să se predea. La urma urmelor, o oră de rezistenţă în plus sau în minus nu mai avea nici o importanţă, în schimb, dacă renunţa să mai lupte, putea trage unele foloase.

Lordul Derby îşi trimise deci solii la ducele de Guise. Era tot ceea ce cereau în acest moment Gabriel şi cei doi Peuquoy. Numai că lipsa lordului Wentworth îi nelinişti. Lăsară deci breşa, unde mai răsunau încă ultimele împuşcături şi, împreună cu doi sau trei soldaţi devotaţi, luară repede drumul către palatul guvernatorului. Cum toate uşile erau deschise intrară fără nici o dificultate până în odaia doamnei de Castro. Spada mânuită de iubitul Dianei se întinse asupra fiicei lui Henric al II-lea pentru a o feri de cea mai laşă dintre crime.

Lupta lui Gabriel cu guvernatorul fu lungă. Cei doi adversari păreau la fel de pricepuţi în ale scrimei. Arătau şi unul şi celălalt, acelaşi sânge rece şi aceeaşi furie. Spadele se răsuceau ca doi şerpi şi se încrucişau ca două fulgere. Totuşi, în cele din urmă, lordului Wentworth îi scăpă din mână sabia, smulsă de un atac viguros al vicontelui d'Exmès. Cum lordul voi să se ferească pentru a evita lovitura, alunecă pe parchet şi căzu. Mânia, dispreţul, ura şi toate sentimentele care clocoteau în inima lui Gabriel nu mai lăsară loc generozităţii. Într-o clipă se năpusti asupra lui, cu sabia îndreptată către pieptul acestuia. Nici unul dintre cei ce asistaseră la această luptă nu opri braţul învingătorului. Dar Diana de Castro, care între timp îşi revenise din leşin, văzu, pricepu totul şi se repezi între Gabriel şi lordul Wentworth. Printr-o ciudată coincidenţă, scoase, când îşi veni în simţiri, acelaşi strigăt pe care-l scosese leşinând:

— Milă!

Se rugă pentru cel de care se rugase în zadar. Gabriel, la vederea Dianei, la auzul glasului ei, nu mai simţi decât duioşie şi dragoste, îndurarea luă deci dintr-o dată locul furiei din sufletul lui.

— Vrei să trăiască, Diana? O întrebă el pe iubita lui.

— Te rog, Gabriel, zise ea, lasă-l să aibă vreme să se căiască.

— Fie! zise tânărul.

Şi ţinându-l sub genunchiul său pe lordul Wentworth, zise liniştit celor doi Peuquoy şi arcaşilor:

— Voi, ceilalţi, apropiaţi-vă şi legaţi-l pe acest om! Apoi, azvârliţi-l în temniţa propriului său palat, până ce domnul duce de Guise îi va hotărî soarta.

— Nu, ucideţi-mă, ucideţi-mă! strigă lordul Wentworth zbătându-se.

— Faceţi ce v-am spus, urmă Gabriel fără a slăbi strânsoarea. Încep să cred că viaţa va fi pentru el o pedeapsă mai cumplită decât moartea.

Îl ascultară pe vicontele d'Exmès şi lordul Wentworth, deşi se zbătu şi înjură, fu într-o clipă legat fedeleş. Apoi doi oameni îl apucară şi-l duseră, fără nici o ceremonie. Gabriel se adresă atunci lui Jean Peuquoy în prezenţa vărului său:

— Prietene, i-am istorisit în faţa dumitale lui Martin-Guerre ciudata lui poveste; acum ai dovezile nevinovăţiei sale. Ai deplâns cruda nedreptate care l-a lovit pe nevinovat în locul vinovatului; ştiu că vrei să pui capăt suferinţei pe care o îndură în acest moment Martin, pentru altul. Fă-mi deci un serviciu...

— Bănuiesc, îl întrerupse Jean. Trebuie să mă duc să-l caut pe doctorul Ambroise Paré care poate să-l salveze pe scutierul dumneavoastră. Plec şi ca să fie cât mai bine îngrijit, voi porunci să-l ducă de îndată la noi, dacă lucrul aceasta se poate face fără vreun pericol pentru el.

Pierre Peuquoy îi privea şi-i asculta pe Gabriel şi pe vărul său, uluit.

— Hai, Pierre, îi zise Jean, hai să-mi dai o nună de ajutor. Am să-ţi explic pe drum despre ce-i vorba şi sunt convins că îmi vei da dreptate. Ai să fii gata să repari răul pe care l-ai făptuit fără voie.

După ce-i saluta pe Diana şi pe Gabriel, Jean ieşi, luându-l şi pe Pierre care şi începuse să-l descoasă.

Capitolul IX Iubire împărtăşită

Diana se aruncă în braţele lui Gabriel.

— O, Gabriel, zise ea, trebuie să-ţi mulţumesc şi să te binecuvântez. Înainte de a leşina m-am gândit la tine şi tu ai venit... Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc!

— Diana, cât am suferit de când nu te-am mai văzut şi cât de multă vreme a trecut de când nu te-am mai văzut!

Începură să-şi povestească ce făcuseră şi simţiseră fiecare, în timpul acestei lungi despărţiri.

Calais, ducele de Guise, învinşii, învingătorii, totul fusese uitat. Zgomotul şi zarva care-i înconjurau pe cei doi îndrăgostiţi nu mai ajungeau până la ei. Pierduţi în lumea for de dragoste, nu mai vedeau, nu mai auzeau cealaltă lume tristă. Când ai îndurat atâtea necazuri şi atâta spaimă, sufletul slăbeşte, se înmoaie din pricina suferinţei şi, puternic în faţa greutăţilor, nu mai ştie să reziste în faţa fericirii, în această caldă atmosferă plină de emoţie, Diana şi Gabriel se lăsară în voia calmului şi bucuriei. După scena dragostei violente, urmă o alta, oarecum asemănătoare şi totuşi diferită.

— Cât de bine e lângă tine! spuse Diana. În loc de omul nemilos pe care-l uram şi a cărui dragoste mă speria, ce fericire să mă bucur de prezenţa ta atât de liniştitoare.

— Eu, zise Gabriel, începând din copilărie, când am fest atât de fericiţi fără să ne dăm seama, nu-mi amintesc să mai fi avut în biata mea viaţă, atât de agitată şi de solitară, un singur moment care să se compare cu acesta.

Tăcură, contemplându-se unul pe celălalt. Apoi Diana spuse:

— Vino şi te aşază lângă mine, Gabriel; nu ştiu dacă mă crezi, dar tot timpul n-am făcut decât să mă gândesc la acest moment. Am simţit că tu vei fi cel care mă va elibera şi că, în caz de primejdie, tu vei fi cavalerul care mă va salva.

— Pe mine, zise Gabriel, gândul la tine, Diana, mă atrăgea ca un magnet şi mă călăuzea ca o lumină. Măcar că alte motive ar fi trebuit să mă împingă, poate că nu mi-ar fi trecut prin minte să cuceresc Calaisul dacă tu n-ai fi fost prizonieră aici, dacă gândul la primejdiile care te pândeau nu m-ar fi însufleţit şi încurajat. Apoi, după o pauză: Oh! Cât eşti de frumoasă, Diana!

— Şi tu cât eşti de viteaz, Gabriel.

Erau aşezaţi foarte aproape unul de celălalt; mâinile lor se întâlniră şi se strânseră. Începuse să se înnopteze. Diana, cu fruntea roşind, se ridică şi făcu câţiva paşi prin cameră.

— Te îndepărtezi, fugi de mine, Diana! zise cu tristeţe tânărul.

— Oh! Nu, făcu ea cu însufleţire, apropiindu-se. De tine nu mi-e frică, Gabriel... Totuşi...

— Diana! zise Gabriel luându-i mâna. Nu vrei să încercăm să fim un pic fericiţi după ce-am îndurat atâta?

— Da, ai dreptate, Gabriel! Să uităm un moment lumea şi zarva din jur. Să trăim ora asta minunată şi unică! Ai dreptate! De ce să suferim atâta?

Şi-şi puse capul pe umărul tânărului; ochii ei mari de catifea se închiseră încetişor; pletele atinseră buzele arzătoare ale tânărului. De data asta el fu cel care se ridică tremurând, pierdut.

— Ce e? întrebă Diana deschizând ochii miraţi şi galeşi. El căzu palid în genunchi în faţa ei şi-o cuprinse în braţe.

— O, Diana, cât te iubesc! strigă el din adâncul inimii.

— Şi eu te iubesc, Gabriel! răspunse Diana fără teamă, dând glas inimii.

Feţele li se apropiară. Buzele li se uniră, sufletele li se contopiră într-un sărut nesfârşit. Dar, dintr-o dată, Gabriel se smulse de lângă fată.

— Lasă-mă! Lasă-mă să fug... strigă el cu adâncă groază.

— Să fugi! De ce să fugi? întrebă ea surprinsă.

— Diana! Diana! Dacă-mi eşti soră? zise el fără să vrea.

— Soră? Repetă Diana uluită.

Gabriel se opri, mirat şi parcă năucit de propriile cuvinte şi trecându-şi mâna peste fruntea înfierbântata se întrebă cu glas tare:

— Într-adevăr, ce-ai spus? Ce se ascunde sub aceste vorbe? Sora ta! Cum adică?

Tânărul tăcu.

— Gabriel, zise grav doamna de Castro, să ştii că nu-s mânată de o vană curiozitate; dar mi-ai spus prea mult sau prea puţin pentru liniştea mea. Acum eşti obligat să mergi până la capăt.

— Cu neputinţă! strigă Gabriel cu un soi de spaimă.

— Şi de ce mă rog? Ceva îmi spune că aceste taine îmi aparţin tot atât cât şi ţie şi că n-ai dreptul să mi le ascunzi.

— Aşa e, zise Gabriel şi la urma urmei ai tot atâtea drepturi cât şi mine la aceste taine. Numai că, vezi tu, am jurat în faţa regelui să nu spun nimănui nimic.

— Ai jurat! Ei bine, ţine-ţi acest jurământ faţă de străini, dar nu faţă de mine, care, după propria ta mărturisire, am aceleaşi drepturi ca şi tine la această taină. Crezi că sufletul meu trecut prin atâtea încercări nu va şti să păstreze, să ferece cu gelozie această taină încredinţată mie, care-mi aparţine în aceeaşi măsură cât şi ţie?

Vocea dulce şi mângâietoare a Dianei continuă astfel, înmuind fibrele lăuntrice ale tânărului.

Simţind că Gabriel, pe jumătate învins, şovăie totuşi, ea zise:

— Dealtminteri, bagă de seamă, sunt logodnica ta, nu te iubesc şi nu te-am iubit decât pe tine şi nu ştiu de ce n-aş fi a ta; văd că acest lucru, te sperie şi te nelinişteşte, nu mă poţi totuşi împiedica să-mi apropii capul de umărul tău şi buzele de fruntea ta...

Dar Gabriel, cu inima strânsă, o îndepărtă din nou strigând:

— Nu! Fie-ţi milă de mine! Văd că vrei cu tot dinadinsul să afli acea taină care mi-a scăpat; ei bine, decât să făptuiesc o crimă, prefer să-ţi spun despre ce e vorba. Află, Diana, că s-ar putea să fii faţa contelui de Montgommery, tatăl meu!

— Sfânta Fecioară! murmură doamna de Castro zdrobită de această descoperire. Dar cum asta?

— Aş fi voit ca viaţa ta pură şi liniştită să nu cunoască niciodată această poveste plină de spaimă şi de crime. Dar, cum simt că bietele mele puteri nu pot lupta cu dragostea pe care ţi-o port, m-am hotărât totuşi să-ţi spun totul.

— Te ascult, zise Diana speriată, dar atentă.

Când Gabriel isprăvi acea lungă poveste, Diana strigă:

— E înfricoşător! Cu atât mai mult cu cât oricare ar fi ieşirea, scoarţa noastră tot nenorocită va fi. Dacă sunt faţa contelui de Montgommery, tu îmi eşti frate. Dacă sunt faţa regelui, eşti, pe bună dreptate, duşmanul tatei. În orice caz, vom fi despărţiţi pentru vecie.

— Nu, Diana. Nenorocirea noastră nu e chiar tara nădejde.

Şi Gabriel îi dezvălui apoi doamnei de Castro pactul straniu şi primejdios pa care-l încheiase cu Henric al II-lea şi făgăduiala solemnă a regelui de a reda libertatea contelui de Montgommery, dacă fiul său, după ce apărase oraşul Saint-Quentin împotriva spaniolilor, va lua înapoi oraşul Calais de la englezi. Or, Calaisul era, de un ceas, oraş francez şi Gabriel socotea că îşi ţinuse promisiunea. Pe măsură ce vorbea, nădejdea risipea puţin câte puţin tristeţea de pe chipul Dianei aşa cum aurora risipeşte întunericul. Când Gabriel isprăvi, ea se reculese un moment, apoi, întinzându-i mâna, spuse cu fermitate:

— Bietul meu Gabriel, atât trecutul cât şi prezentul ne despart. Dar să nu ne lăsăm copleşiţi. În ce mă priveşte, voi încerca să mă arăt tare şi curajoasă, ca şi tine. Esenţialul acum e să ne lămurim soarta ori într-un fel ori în altul. Cred că suferinţele noastre se apropie de sfârşit. Tu ţi-ai ţinut până acum angajamentele faţă de rege. Nădăjduiesc că şi regele şi le va ţine pe ale sale faţă de tine. Ce socoti să faci acum?

— Domnul duce de Guise, răspunse Gabriel, a fost confidentul şi într-un fel complicele a tot ceea ce am încercat până acum. Ştiu că fără el n-aş fi făcut nimic; dar şi el ştie că n-ar fi făcut nimic fără mine. Aşa că numai el, el singur poate şi trebuie să-i arate regelui contribuţia mea în această nouă cucerire. Pot. cu atât mai mult, să nădăjduiesc în acest act de dreptate din partea lui cu cât zilele acestea s-a angajat pentru a doua oară, în mod solemn, să-şi ţină făgăduiala. Vreau deci să-i reamintesc domnului de Guise de făgăduiala făcută, să-i cer o scrisoare către majestatea-sa, apoi prezenţa mea aici nemaifiind necesară, să plec îndată la Paris.

În vreme ce Gabriel vorbea cu însufleţire şi-n vreme ce Diana îl asculta cu ochii strălucind de nădejde, uşa se deschise şi Jean Peuquoy apăru, distrus şi consternat.

— Ei bine! Ce este? întrebă Gabriel neliniştit. Martin-Guerre se simte cumva rău?

— Nu, domnule viconte, răspunse Jean Peuquoy. Marrin-Guerre, dus la noi acasă, a şi fost consultat de jupânul Ambroise Paré. Cu toate că tăierea piciorului a fost socotită necesară, jupânul Paré vă poate asigura ca viteazul dumneavoastră slujitor va supravieţui operaţiei.

— Minunată veste! zise Gabriel. Ambroise Paré se află lângă el?

— Monseniore, zise cu tristeţe burghezul, a fost obligat să-l părăsească pentru un alt rănit aflat într-o situaţie şi mai disperată...

— Cine anume? întrebă Gabriel schimbându-se la faţă. Mareşalul Strozzi? Domnul de Nevers?...

— Domnul duce de Guise, care în acest moment e pe moarte, răspunse Jean Peuquoy.

Gabriel şi Diana scoaseră în acelaşi timp un strigăt de durere.

— Şi mai spuneam că suferinţele noastre se apropie de sfârşit! zise după o tăcere doamna de Castro.

Capitolul x Însemnatul

Şi totuşi nădejdea nu era cu desăvârşire pierdută pentru Gabriel şi Diana, atâta vreme cât ducele de Guise mai respira încă. Nenorociţii se agaţă cu lăcomie de şansa cea mai nesigură, ca naufragiaţii de orice scândură care pluteşte.

Vicontele d'Exmès o părăsi deci pe Diana ca să se ducă să vadă el însuşi cât de puternică era nouă lovitură ce-l încovoia chiar în clipa când soarta părea să fi devenit mai puţin aspră cu el. Jean Peuquoy, care-l însoţea, îi povesti pe drum ce se întâmplase. Lordul Derby, şomat de burghezii răzvrătiţi să se predea înainte de ora fixată de lordul Wentworth, se pregătea să-şi trimită solii ca să trateze condiţiile capitulării. Totuşi în multe locuri lupta mai continua înverşunată, pe de o parte datorită mâniei celor învinşi, pe de alta nerăbdării învingătorilor.

François de Lorena, soldat tot atât de curajos pe cât de dibaci general, se amesteca unde era învălmăşeala mai crâncenă şi mai periculoasă. Călare, expus loviturilor îndreptate asupra lui din toate părţile, îi însufleţea calm pe ai săi şi cu fapta şi cu vorba. Un surâs mândru flutură pe nobilul său chip; căci asta însemna consfinţirea definitivă a victoriei pe care o vedea astfel venind către el.

— Opriţi! strigă el în toiul bătăliei, celor care-l înconjurau. Calaisul sej) redă! Jos armele!

Îşi ridica viziera căştii şi, dând pinteni calului, făcu câţiva paşi, cu ochii fixaţi asupra acelui steag, semnul triumfului său şi ai păcii.

Începea să se întunece şi tumultul încă nu încetase. Un soldat englez, care nu-i văzuse pe soli şi nici nu auzise. În acea zarvă, strigătul ducelui de Guise, se năpusti în galopul calului şi cum ducele, distrat, fără ca măcar să se uite la obstacolul care i se ivi în cale. Dădu pinteni bidiviului ca să treacă pe alături, soldatul îl lovi cu lancea în cap.

— ... Nu mi-au putut spune, continuă Jean Peuquoy, în ce loc al obrazului a fost atins domnul duce de Guise; dar e sigur că rana e cumplită. Lemnul lancei s-a rupt şi fierul a rămas în rană. Ducele fără să rostească un cuvânt. A căzut cu fruntea înainte pe oblâncul şeii sale. Se pare că englezul care a dat această lovitură dezastruoasă a fost făcut fărâme de francezii furioşi. Dar asta nu-l mai salvează pe domnul de Guise! L-au dus ca şi mort! De atunci nu şi-a mai recăpătat cunoştinţa.

— Deci oraşul Calais nu-i încă al nostru? întrebă Gabriel.

— Oh, ba da răspunse Jean Peuquoy. Domnul duce de Nevers i-a primit pe soli şi a impus, că stăpân, condiţiile cele mai avantajoase. Dar câştigarea unui asemenea oraş abia dacă va compensa pentru Franţa pierderea unui astfel de erou.

— Dumnezeule! Vorbeşti despre el ca şi cum ar fi murit! spuse Gabriel tremurând.

— Nici mult nu mai are, rosti ţesătorul plecându-şi capul.

— Unde mă duci acum? Ştii unde l-au transportat?

— La corpul de gardă de la Château-Neuf, aşa i-a spus jupânului Ambroise Paré omul care ne-a adus vestea. Jupânul Paré s-a dus într-acolo, iar eu am venit încoace să vă înştiinţez pe domnia-voastră.

— Nu pot decât să mă întristez ca şi ceilalţi şi chiar mai mult decât ceilalţi, zise vicontele d'Exmès. Dar, adăuga el, atât cât îmi îngăduie întunericul să disting obiectele, mi se pare că ne apropiem.

— Iată, într-adevăr, Château-Neuf, zise Jean Peuquoy.

Burghezi şi soldaţi, o mare mulţime agitată, se înghesuiau în jurul corpului de gardă unde fusese adus ducele de Guise. Întrebările, presupunerile şi comentariile circulau de la un grup la altul. Vicontele d'Exmès şi Jean Peuquoy izbutiră cu greu să-şi facă loc prin toată mulţimea aceea, ca să ajungă până la treptele corpului de gardă, a cărui intrare era apărată de un puternic detaşament de halebardieri şi de suliţaşi. Unii dintre ei aveau torţe aprinse care-şi proiectau luminile roşietice asupra masei mişcătoare a norodului. Gabriel tresări, zărindu-i în această lumină nesigură, în picioare, la capătul scărilor, pe Ambroise Paré, întunecat, nemişcat, cu sprâncenele încruntate şi strângându-şi convulsiv braţele încrucişate peste pieptul emoţionat. Lacrimi de durere şi de indignare străluceau în

frumoasa lui privire. În spatele lui se afla Pierre Peuquoy, la fel de mohorât şi de abătut ca şi el.

— Dumneata aici, jupâne Paré! strigă Gabriel. Dar ce faci aici? Dacă domnul duce de Guise mai are o fărâmă de viaţă, locul dumitale este alături de el!

— Eh! Nu mie trebuie să-mi spuneţi asta, domnule d'Exmès! Replică cu însufleţire chirurgul, când, ridicându-şi ochii, îl recunoscu pe Gabriel. Spuneţi asta, dacă aveţi autoritate, gărzilor astea stupide!

— Cum! Nu te lasă să treci? întrebă Gabriel.

— Nu vor să audă nimic, zise Ambroise Paré. Şi când te gândeşti că o viaţă atât de preţioasă depinde de o atât de nenorocită încăpăţânare!

— Dar trebuie să intri! zise Gabriel, poate că n-au priceput despre ce e vorba.

— Mai întâi ne-ara rugat, zise Peuquoy intervenind, pe urmă ara ameninţat. La rugăminţile noastre au râs, iar când i-am ameninţat ne-au lovit. Jupânul Paré, care a vrut să intre cu forţa, a fost respins cu violenţă şi lovit cu patul unei halebarde.

— Te cred, zise Ambroise Paré cu amărăciune, n-am nici colier de aur, nici pinteni.

— Aşteaptă, zise Gabriel, te ajut eu să intri...

Înaintă către treptele corpului de gardă. Dar un suliţaş, înclinându-se la vederea lui, îi bara drumul.

— Iertare, îi spuse el cu respect, avem consemn să nu lăsăm pe nimeni să intre, oricine-ar fi!

— Caraghiosule! zise Gabriel care încă se stăpânea, consemnul tău este şi pentru vicontele d'Exmès, căpitanul gărzilor majestăţii-sale şi prietenul domnului de Guise? Unde ţi-e şeful, să vorbesc cu el?

— Monseniore, el păzeşte poarta interioară, zise mai umil suliţaşul.

— Mă duc eu la el, zise poruncitor vicontele d'Exmès. Haide, jupâne Paré, urmează-mă!

— Monseniore, dumneavoastră puteţi trece, dar ăsta nu!

— Şi de ce, mă rog? întrebă Gabriel. De ce chirurgul să nu se ducă la rănit?

— Toţi chirurgii, medicii şi vracii, zise suliţaşul, cel puţin cei recunoscuţi şi cu patalama, au fost chemaţi lângă monseniorul. Nu mi s-a spus c-ar mai lipsi vreunul.

— Eh! Iată într-adevăr un lucru care mă uimeşte! zise cu un dispreţ ironic Ambroise Paré.

— Asta n-are brevet, continuă soldatul. Îl cunosc eu bine. E adevărat, a salvat mulţi soldaţi, dar nu-i făcut pentru duci!

— Ţine-ţi gura! strigă Gabriel. Jupânul Paré o să treacă odată cu mine!

— Cu neputinţă, domnule viconte.

— Cu neputinţă; Caraghiosule!

— Consemnul îmi porunceşte să nu vă ascult...

— Ah! strigă îndurerat Ambroise Paré, poate că ducele moare în timpul acestor discuţii ridicole.

Acest strigăt înlătură orice şovăială a lui Gabriel.

— Ţineţi deci cu tot dinadinsul să vă tratez ca pe englezi? Le strigă el halebardierilor. Cu atât mai rău pentru voi! Ia să vedem dacă suliţele voastre vor cuteza să-mi atingă spadă!

Lama ei scânteie ca un fulger şi, luându-l cu sine pe Ambroise Paré, Gabriel urcă, cu sabia în ruină, treptele corpului de gardă. Atitudinea şi privirea lui erau atât de ameninţătoare, apoi persoana şi voinţa unui gentilom aveau un asemenea prestigiu încât gărzile, învinse, se îndepărtară şi lăsară armele în jos, nu atât în faţa spadei, cât mai ales în faţa numelui vicontelui d'Exmès.

— Eh! Lăsaţi-i! strigă o voce din popor. Se pare că Dumnezeu i-a trimis ca să-l salveze pe ducele de Guise.

Gabriel şi Ambjoise Paré ajunseră deci fără alte piedici la uşa corpului de gardă. În vestibulul strimt care preceda marea sală se afla locotenentul soldaţilor de afară cu trei sau patru oameni. Dar, fără să se oprească, vicontele d'Exmès îi spuse scurt şi cu glas care nu admitea replică:

— Îi aduc monseniorului un nou medic.

Locotenentul se înclină şi-l lăsă să treacă fără cea mai mică obiecţie. Gabriel şi Paré intrară. Atenţia tuturor era prea. Distrasă pentru ca cineva să ia aminte la sosirea lor. Spectacolul care li se oferi era într-adevăr cumplit. În mijlocul sălii, pe un pat de campanie, era întins ducele de Guise, nemişcat şi fără cunoştinţă, cu chipul scăldat în sânge. Fierul lancei, după ce-i străpunsese obrazul sub ochiul drept, răzbise prin ceafă deasupra urechii stângi şi crâmpeiul rupt ieşea cam de o jumătate de picior[16]. În jurul patului stăteau zece sau doisprezece medici şi chirurgi consternaţi. Dar nu făceau nimic, doar se uitau şi vorbeau, în clipa în care Gabriel intră cu Ambroise Paré, unul dintre ei tocmai spunea cu glas tare:

— După ce ne-am sfătuit, am ajuns la dureroasa concluzie că domnul duce de Guise este rănit mortal, fără nădejde şi leac; căci pentru a avea unele şanse de a-l salva, ar trebui ca acest vârf de lance să-i fie scos din cap; şi a i-l scoate, ar însemna moarte sigură pentru monseniorul.

— Deci, preferaţi să-l lăsaţi să moară! spuse cu îndrăzneală Ambroise Paré, care, de la distanţă, constatase starea aproape disperată a ilustrului rănit. Chirurgul care vorbise îşi înălţă capul pentru a-l căuta pe cutezătorul ce-l întrerupsese şi, nevăzându-l, zise:

— Cine va îndrăzni să-şi pună mâinile sale nelegiuite pe acest chip august şi să rişte astfel să-i grăbească moartea?

— Eu! zise Ambroise Paré înaintând cu fruntea sus în cercul chirurgilor. Şi fără să se mai preocupe de cei care-l înconjurau şi de murmurele de surpriză pe care le iscaseră vorbele sale, se aplecă asupra ducelui că să-i vadă de aproape rana.

— Ah! Jupânul Ambroise Paré! zise cu dispreţ chirurgul-şef, recunoscându-l pe smintitul care cuteza să emită o părere atât de deosebită de a sa. Jupânul Ambroise Paré uită, adăugă el, că n-are cinstea de a se număra printre chirurgii domnului de Guise.

— Spuneţi mai curând că eu sunt singurul său chirurg, pentru că medicii lui obişnuiţi îl părăsesc. Dealtfel, acum câteva zile ducele de Guise, după o operaţie care a reuşit sub ochii săi, a binevoit să-mi spună şi foarte serios, dacă nu chiar oficial, că de acum încolo, la nevoie, va apela la serviciile mele. Domnul viconte d'Exmès, care era de faţă, poate să ateste acest lucru.

— Declar că e adevărat, zise Gabriel.

Ambroise Paré se şi întoarse spre trupul, ce părea neînsufleţit, al ducelui şi examină din nou rana.

— Ei bine? întrebă chirurgul-şef cu un surâs ironic; după examinare mai persişti să-i smulgi fierul din rană?

— Da, zise Ambroise Paré, hotărât.

— Şi de ce instrument ai să te foloseşti?

— De mâinile mele, zise Ambroise.

— Protestez cu tărie, strigă chirurgul furios, împotriva profanării acestei agonii.

— Şi noi protestăm împreună cu dumneavoastră, strigară confraţii săi.

— Aveţi vreun mijloc să-l salvaţi pe prinţ? zise Ambroise Paré.

— Nu, lucrul e imposibil, spuseră toţi.

— Deci e al meu, zise Ambroise Paré, întinzând mâna asupra trupului ca pentru a-l lua în stăpânire.

— Noi ne retragem, zise chirurgul-şef care făcu într-adevăr, împreună cu ai săi gestul de a se retrage.

— Ce vrei să faci? Îl întrebară toţi, din toate părţile, pe Ambroise.

---

[16] Un picior e egal cu circa 30 cm.

— Ducele de Guise e mort pentru toţi, răspunse el, am să procedez ca şi cum ar fi mort.

Spunând acestea, îşi scoase haina şi-şi suflecă mânecile.

— Să faci asemenea experienţe pe monseniorul, *tanquam în anima vili! spuse* scandalizat bătrânul medic împreunându-şi mâinile.

— Eh! răspunse Ambroise fără să-şi ia ochii de la rănit, am să-l tratez, într-adevăr, nu ca pe un om, ci ca pe un lucru neînsufleţit. Priviţi!

Şi-şi puse cu îndrăzneală piciorul pe pieptul ducelui.

— Bagă de seamă, jupâne! zise domnul de Nevers, bătându-l pe umeri pe Ambroise Paré; bagă de seamă! Dacă dai greş, nu răspund de mânia prietenilor şi a slugilor ducelui.

— Ah! Făcu Ambroise, cu un surâs trist, întorcându-se.

— Îţi rişti capul! zise altul.

Ambroise Paré se uită spre cer; apoi cu o seriozitate melancolică zise:

— Fie! Îmi voi risca deci capul ca să încerc să-l salvez pe cel al ducelui. Dar, cel puţin, reluă el cu o privire semeaţă, cel puţin să fiu lăsat în pace!

Se îndepărtară cu toţi. Nu se mai auzeau, în tăcerea solemnă, decât răsuflările gâfâite. Ambroise Paré îşi puse genunchiul stâng pe pieptul ducelui; apoi se aplecă, apucă doar cu unghiile lemnul lancei şi-l trase treptat, la început încet, apoi foarte tare.

Ducele tresări ca de o durere cumplită. Frica pusese pe frunţile tuturor celor de faţă aceeaşi paloare. Ambroise Paré se opri el însuşi o secundă, speriat. Sudoarea îi acoperise fruntea. Dar se apuca aproape imediat de treabă. După un minut mai lung decât un ceas, flerul ieşi în sfârşit din rană. Ambroise Paré îl arunca departe de el, apoi se aplecă asupra rănii sângerânde. Când se ridică, un fulger de bucurie îi lumină chipul. Toată lumea înţelese că acum avea o nădejde. Servitorii ducelui plângeau, alţii sărutau veşmântul doctorului. Dar toţi tăceau şi-i aşteptau primul cuvânt. El spuse cu vocea sa gravă, uşor emoţionată:

— Acum răspund de viaţa monseniorului de Guise.

Şi într-adevăr, după un ceas, ducele de Guise îşi recapătă cunoştinţa şi chiar glasul. Ambroise Paré isprăvi de bandajat rana şi Gabriel se aşeză lângă patul în care chirurgul poruncise să fie transportat augustul său pacient.

— Aşa că, Gabriel, şopti ducele, îţi datorez nu numai luarea oraşului Calais, ci şi viaţa, pentru pa dumneata l-ai adus, aproape cu forţa, lângă mine, pe jupânul Paré.

— Da, monseniore, zise Ambroise, fără domnul d'Exmès, nu m-ar fi lăsat să mă apropii de dumneavoastră.

— Oh! Salvatorii mei! zise François de Lorena.

— Nu vorbiţi atâta, monseniore, vă rog, zise chirurgul.

— Haide, uite că tac. Dar totuşi un cuvânt, o singură întrebare...

— Ce anume, monseniore?

— Crezi, jupâne Paré, întrebă încet ducele, că rana asta groaznică nu va avea urmări nici asupra sănătăţii, nici asupra judecăţii mele?

— Nici o urmare, monseniore, zise Ambroise. Dar mă tem că vă va rămâne o cicatrice, un semn...

— O cicatrice! strigă ducele, oh! Asta nu-i nimic! O cicatrice e o podoabă pe obrazul unui războinic! Şi porecla de "Însemnatul" nu-mi displace!

Se ştie că şi contemporanii şi posteritatea au fost de părerea ducelui de Guise, care, de atunci, a fost supranumit, de secolul său şi de istorie, Însemnatul.

Capitolul XI Deznodământ parţial

Suntem în 8 ianuarie, a doua zi după ce Gabriel d'Exmès a redat regelui Franţei cel mai frumos oraş ocupat, Calaisul şi pe cel mai mare căpitan al vremii, aflat în primejdie, ducele de Guise.

De la breşa din faţa Calaisului şi de la patul în care zăcea François de Lorena să trecem acum în sala scunda a casei familiei Peuquoy. Aici îl transportase Jean Peuquoy pe Martin-Guerre aici, cu o seară în urmă, Ambroise Paré efectuase cu îndemânarea obişnuită, amputaţia pe care-o socotise necesară. Aşa că, ceea ce până atunci nu fusese decât nădejde, acum devenise certitudine. Martin-Guerre, e adevărat, avea să rămână schilod, dar scăpase. Ar fi imposibil de zugrăvit regretele sau mai bine-zis remuşcările lui Pierre Peuquoy, când află adevărul de la Jean. Acest suflet aspru, dar cinstit n-avea să-şi ierte niciodată o faptă atât de crudă. Cinstitul armurier îl conjura în fiece minut pe Martin-Guerre să accepte tot ceea ce avea el, braţ şi inimă, avere şi viaţă. Numai că Martin-Guerre nu aşteptate să-l audă căindu-se ca să-l ierte. Se simţeau deci foarte bine împreună şi nu ne vom mira dacă vom vedea ţârâindu-se, chiar lângă patul lui Martin-Guerre, un sfat de familie, asemenea celui la care am mai asistat în timpul asediului Calaisului. Vicontele d'Exmès, care urma să plece chiar în aceeaşi seară la Paris, era şi el de faţă la această deliberare, oricum mai puţin penibilă decât prima. Într-adevăr, satisfacţia pe care o cerea familia Peuquoy nu era chiar imposibilă. Adevăratul Martin-Guerre era însurat, dar nimic nu dovedea că şi seducătorul Babettei ar fi. Nu le rămânea decât să-l găsească pe vinovat. Aşa că faţa lui Pierre Peuquoy exprima mai multă seninătate şi calm. Cea a lui Jean, dimpotrivă, era tristă, iar Babette, la rândul ei, părea tare abătută. Gabriel îi privi pe toţi, în tăcere; Martin-Guerre, întins pe patul lui de suferinţă era dezolat că nu putea face altceva pentru noii lui prieteni decât să ie furnizeze unele informaţii, destul de vagi, despre persoana sosiei sale. Pierre şi Jean Peuquoy tocmai se întorseseră de la ducele de Guise. Ducele voise să le mulţumească personal bravilor burghezi patrioţi pentru contribuţia lor la cucerirea oraşului; Pierre Peuquoy povestea, mândru şi bucuros, Babettei amănuntele acestei întrevederi.

— Da, soră, spunea el; când domnul d'Exmès i-a istorisit ducelui, în amănunt, cum am procedat, în termeni cam prea măgulitori şi poate cam exageraţi, acest om de seamă a binevoit să ne mulţumească cu o graţie şi o bunătate pe care, în ce mă priveşte, nu le voi uita niciodată, chiar dacă ar fi să trăiesc şi o sută de ani. Dar mai ales m-a bucurat adăugind că dorea să ne fie şi el nouă de folos cu ceva. Nu-s un om interesat, tu mă cunoşti, Babette; dar ştii ce mă gândesc să-i cer?

— Nu, frate... murmură Babette.

— Ei bine, soră, zise Jean Peuquoy, de îndată ce-l vom găsi pe cel care te-a înşelat şi-l vom găsi, fii sigură, îi voi cere domnului de Guise să mă sprijine ca să-ţi fie redată onoarea. N-avem nici putere, nici avere şi datorită unui astfel de sprijin poate că vom obţine dreptate.

— Şi dacă, chiar cu acest ajutor, dreptatea te va dezavantaja, vere? Întreba Jean.

— Măcar mă voi răzbuna, zise Pierre cu energie. Şi totuşi, continuă el coborând vocea şi aruncând o privire timidă spre Martin-Guerre, văd că cu violenţa n-am prea scos-o la capăt.

Rămase un minut pe gânduri. Când ieşi din această stare, o zări cu surpriză pe Babette plângând.

— Ce s-a întâmplat, soră? întrebă el.

— Ah! Cât sunt de nenorocită! strigă Babette suspinând.

— Nenorocită! De ce? Mi se pare că viitorul se înseninează...

— Se întunecă, zise ea.

— Nu, totul va fi bine, fii liniştită, zise Pierre Peuquoy. Iubitul se va întoarce la tine, vei fi nevasta lui...

— Şi dacă nu mai vreau să-l iau de bărbat? strigă Babette. Jean Peuquoy nu-şi putu reţine o mişcare de bucurie care nu-i scăpă lui Gabriel.

— Să refuzi? spuse Pierre în culmea mirării. Dar îl iubeai!

— Îl iubeam, zise Babette, pe cel care-mi arăta respect şi tandreţe. Dar pe cel care m-a înşelat, m-a minţit, m-a părăsit, pe cel care a furat, ca să înşele o biată inimă, vorba, numele şi poate hainele altuia, oh! Nu, pe acela îl urăsc şi-l dispreţuiesc!

— Dar dacă te ia de nevastă? zise Pierre Peuquoy.

— Mă va lua de nevastă, pentru că va fi silit sau pentru că va nădăjdui favoruri din partea ducelui de Guise. Îmi va da numele lui de frică sau din lăcomie. Nu! Nu! În ce mă priveşte, eu nu mai vreau nimic de la el!

— Babette, zise cu severitate Pierre Peuquoy, n-ai dreptul să spui: nu-l mai vreau!

— Bunul meu frate, iertare, strigă Babette disperată, nu mă sili să mă mărit cu cel pe care l-ai numit tu însuti ticălos şi laş.

— Babette, gândeşte-te la onoarea ta pătată!

— Prefer să roşesc o clipă pentru dragostea mea decât să roşesc toată viaţa pentru bărbatul meu.

— Babette, gândeşte-te la copilul tău fără tată!

— E mai bine pentru el să-şi piardă un tată care-l va detesta decât mama care-l va adora. Or, dacă se mărită cu acest om, mama lui va muri de ruşine şi de durere.

— Aşadar, Babette, nu vrei să asculţi nici de mustrările, nici de rugăminţile mele?

— Fac apel la milă şi la dragostea ta, frate.

— Ei bine, milă şi dragostea mea îţi vor răspunde nu! Cum e necesar, înainte de orice, să trăieşti stimată de ceilalţi şi de tine însăţi, cum aş prefera să fii nefericită decât dezonorată, eu, fratele tău mai vârstnic, şeful familiei, îţi cer să mă asculţi cu atenţie: să te măriţi, dacă consimte, cu cel care te-a înşelat şi care, singur, te poate ajuta să fii şi tu în rândul lumii. Legea şi credinţa mă înarmează faţă de tine cu o autoritate de care la nevoie mă voi folosi, ca să te constrâng la o datorie pe care-o ai atât faţă de familia ta şi faţă de copil, cât şi faţă de tine însăţi.

— Mă condamni la moarte, zise Babette, cu voce schimbată; bine, mă resemnez, pentru că asta mi-e soarta, asta mi-e pedeapsa, pentru că nimeni nu mă apără.

Şi-i privi, vorbind astfel, pe Gabriel şi pe Jean Peuquoy, care tăceau amândoi, unul observând, celălalt suferind. Dar, la apelul direct al Babettei, Jean Peuquoy, adresându-se Babettei, dar întorcându-se spre Pierre, zise cu o amărăciune oarecum ironică:

— Cine vrei să intervină pentru tine, Babette? Socoti că ceea ce-ţi cere fratele tău nu este nici drept şi nici înţelept? Păi el n-are la inimă decât onoarea familiei tale şi pentru a salva această onoare e gata să te oblige să te marţi chiar şi cu un ticălos. E adevărat că acest ticălos, odată intrat în familie, o va face şi mai amarnic de râs, dar; mă rog... Ştiu că domnul d'Exmès, aici de faţă îi va cere acestei lepădături socoteală pentru substituire de persoană, aşa că o să te vezi şi-n faţa judecătorilor, Babette, în calitate de nevastă a acestui ticălos. Dar ce importanţă are! Vei fi nevasta lui cu cununie şi copilul va avea un tată. Că nevastă poate că ai să mori de ruşine că ai un asemenea bărbat, dar în schimb reputaţia ta va fi la loc de cinste...

Jean Peuquoy vorbea cu o asemenea căldură şi indignare, încât până şi Babette rămase cu gura căscată.

— Nu te mai recunosc, Jean, zise cu mirare Pierre. Tocmai tu care ţii atât de mult la onoare, să vorbeşti astfel?

— Tocmai eu, zise Jean, pentru că văd mai limpede în ce ne târăşti pe toţi în mod nechibzuit.

— Crezi că voi accepta mai bucuros ticăloşia cumnatului decât dezonoarea surorii mele? Nu, dacă-l vom regăsi pe seducătorul Babettei, nădăjduiesc că ticăloşia lui nu va aduce necazuri decât nouă şi lui Martin-Guerre; în acest caz, contez pe devotamentul lui Martin ca să renunţe la o plângere care ne va căşuna neplăceri şi nouă.

— Oh! zise din patul său Martin-Guerre, nu sunt răzbunător şi nu vreau moartea păcătosului. Să se plătească de datorie faţa de dumneavoastră şi va fi chit şi faţă de mine.

— Foarte bine, zise Jean, care nu părea prea încântat de bunăvoinţa scutierului, dar cine ne va asigura în ceea ce priveşte viitorul?

— La asta voi veghea eu, zise Pierre. Nu-l voi scăpa din ochi pe soţul Babettei, care va fi nevoit să devină un ora cinstit şi să calce drept; dacă nu...

— O să-ţi faci din nou singur dreptate, nu-i aşa? Îl întrerupse Jean. Numai că până atunci Babette va fi vai de capul ei...

— Eh! Jean, zise Pierre cu oarecare nerăbdare, sunt cazuri în care eşti obligat să rabzi şi să taci. Dacă nu cumva ai tu vreo altă soluţie.

— Da, mai există o soluţie, zise Jean Peuquoy.

— Care? Întrebară în acelaşi timp şi Pierre şi Babette. Vicontele d'Exmès tăcea mereu, dar deveni şi mai atent.

— Ei bine, zise Jean. Nu se poate să nu existe un om cinstit care, mişcat de nenorocirea Babettei, să nu vrea s-o ia de nevastă!

Pierre îşi înălţă capul cu un aer neîncrezător.

— Nu spera aşa ceva! zise el. Ca să închidă astfel ochii ar trebui ori să fie îndrăgostit, ori laş! În orice caz am fi obligaţi să divulgăm unor străini un secret al familiei noastre; şi, cu toate că domnul d'Exmès şi Martin sunt noi prieteni devotaţi, regret că împrejurările i-au făcut să afle ceea ce n-ar fi trebuit să audă niciodată!

Jean Peuquoy reluă, cu o emoţie pe care încerca în zadar să şi-o ascundă:

— Nu i-aş propune Babettei un laş ca soţ; ci mai curând un îndrăgostit... Dacă cineva ar iubi-o pe verişoara mea, dacă omul ar fi hotărât — ca să-şi asigure un viitor sigur şi liniştit — să uite un trecut pe care Babette ar vrea să-l şteargă prin puterea virtuţii... Dacă ar exista un astfel de om, ce-ai mai spune, Pierre? Babette, tu ce-ai spune?

— Oh! Asta nu-i cu putinţă! strigă Babette ai cărei ochi se luminară totuşi de o rază de nădejde.

— Cunoşti un astfel de om, Jean? întrebă Pierre mai binevoitor. Ori nu-i decât o presupunere de-a ta?

Jean Peuquoy, la această întrebare precisă şovăi, se bâlbâi, tremură. Nu observă atenţia tăcută şi profundă cu care Gabriel îi urmărea toate mişcările; era absorbit s-o privească pe Babette care, tremurând, cu ochii plecaţi, părea să resimtă o emoţie pe care bravul ţesător, puţin expert în această materie, nu ştia cum s-o interpreteze. Nu cuteza s-o tălmăcească aşa cum dorea el; căci la întrebarea directă a vărului său, răspunse:

— Vai, Pierre, mi se pare şi mie că nu-i decât o presupunere, căci pentru realizarea unui astfel de vis n-ar fi de ajuns ca Babette să fie iubită, ar trebui să iubească şi ea; or, cel care-ar voi să-şi cumpere astfel fericirea, cu preţul uitării, ar cere şi el la rândul lui să-i fie trecute cu vederea unele dezavantaje, căci omul acela nu mai e nici tânăr, nici frumos. Aşa că nu prea cred că Babette ar vrea să-l ia de bărbat şi tocmai pentru asta tot ceea ce-am spus, mă tem că nu-i decât o presupunere.

— E imposibil şi de necrezut să găseşti un astfel de om, vere, care să vrea să ia de nevastă o biată fată ca mine, nici frumoasă, nici curată. Poate că există bărbaţi destul de cavaleri pentru a se gândi un moment la un asemenea sacrificiu, dar, după ce socotesc mai bine, până şi aceia dau înapoi. Iată, dragă Jean, adevăratele motive pentru care totul nu e decât o presupunere.

— Şi dacă totuşi acesta e adevărul? zise dintr-o dată Gabriel ridicându-se.

— Cum! Ce spuneţi? Strigi Babette tulburată.

— Spun, Babette, că acest om atât de generos şi de devotat există.

— Îl cunoaşteţi? întrebă Pierre emoţionat.

— Îl cunosc, răspunse surâzând tânărul. Te iubeşte într-adevăr, Babette, dar cu o dragoste pe cât de părintească pe atât de tandră, cu o dragoste căreia îi place să ocrotească, să ierte chiar. Aşa că poţi să accepţi fără grijă sacrificiul în care nu se amestecă nici un dispreţ şi care nu este inspirat decât de mila cea mai caldă şi de

devotamentul cel mai sincer. Dealtfel, vei dărui tot atât cât vei primi, Babette, vei primi cinste, dar vei dărui fericire; căci cel care te iubeşte e singur, izolat de lume, fără bucurie, fără interese, fără viitor şi tu îi vei dărui toate astea şi dac-ai să-l iubeşti, ai să-l faci la fel de fericit astăzi pe cât de fericită te face el luându-te de nevastă. Nu-i aşa, Jean Peuquoy?

— Dar... domnule viconte... ştiţi... eu... bâlbâi Jean tremurând ca o frunză.

— Da, Jean, continuă Gabriel surâzând, să ştii că Babette va nutri pentru cel care-o va lua de nevastă nu numai o profundă stimă, nu numai recunoştinţă, ci şi dragoste. Babette, chiar dacă n-a ghicit, a presimţit întrucâtva dragostea pe care i-o porţi. De atunci a început de fapt şi duşmănia ei împotriva ticălosului care a înşelat-o. Pentru asta îl rugă ea mai adineauri pe fratele său să n-o mărite cu cel pe care crezuse că-l iubeşte şi pe care-l detestă astăzi cu toată puterea dragostei ce ţi-o poartă... Mă înşel cumva, Babette?

— Într-adevăr, monseniore... ştiţi... eu... zise Babette palidă.

— Unul nu ştie, celălalt habar n-are, zise Gabriel. Cum, Babette? Cum, Jean? Nu ştiţi nimic despre propriile voastre sentimente? Vă ignoraţi propriile inimi? Haide, nu se poate!

— Să fie cu putinţă? strigă Pierre Peuquoy îneîntat, nu, bucuria ar fi prea mare!

— Eh! Uită-te la ei! Îi zise Gabriel.

Babette şi Jean se priveau încă nehotărâţi şi pe jumătate neîncrezători. Apoi Jean citi în ochii Babettei o atât de fierbinte recunoştinţă, iar Babette în ochii lui Jean o atât de mişcătoare rugăminte, încât fură dintr-o dată convinşi şi hotărâţi. Fără să ştie cum, se treziră unul în braţele celuilalt. Pierre Peuquoy, în încântarea lui, n-avu putere să rostească un cuvânt, dar îi strânse mâna lui Jean cu căldură. Cât despre Martin-Guerre, se ridicase în capul oaselor, deşi n-avea voie şi bătea din palme cu entuziasm în faţa acestui deznodământ neaşteptat. Când valul primei bucurii trecu, Gabriel zise:

— Iată ce propun eu... Jean Peuquoy se va însura cu Babette cât mai repede cu putinţă şi, înainte de a se instala lângă Pierre, vor veni să petreacă câteva luni la mine, la Paris. Astfel taina Babettei, tristă pricină a acestei căsătorii, va muri îngropată în cele cinci inimi aflate aici de faţă; un al şaselea ar putea trăda acest secret; dar acela, dacă se va informa despre soarta Babettei, ceea ce e greu de presupus, n-o s-o mai tulbure, de asta răspund eu! Veţi putea deci, bunii şi dragii mei prieteni, să trăiţi de acum încolo mulţumiţi şi liniştiţi şi să vă lăsaţi fără grijă în voia viitorului.

— Nobilul şi generosul meu oaspete! zise Pierre strângându-i lui Gabriel mâna.

— Numai domniei-voastre, zise Jean, datorăm fericirea noastră!

— În fiecare zi, dimineaţa şi seara, zise Babette, ne vom ruga fierbinte Domnului pentru salvatorul nostru.

— Da, Babette, zise Gabriel emoţionat, da şi-ţi mulţumesc pentru acest gând; roagă-te ca salvatorul tău să se poată acum salva el însuşi.

Capitolul XII Auspicii fericite

— Oh, răspunse Babette Peuquoy la îndoiala melancolică a lui Gabriel, tocmai dumneavoastră să nu reuşiţi în tot ceea ce faceţi?

— Da, zise cu un surâs trist Gabriel, de ce te miri?

— Aţi făcut prea mulţi oameni fericiţi, ca să nu ajungeţi dumneavoastră înşivă la un sfârşit fericit.

— Mulţumesc pentru urare, Jean; acum însă trebuie să vă părăsesc.

Fixară ziua căsătoriei, la care Gabriel, spre marele său regret, nu putea să asiste, apoi ziua plecării la Paris a Babettei şi a lui Jean.

— S-ar putea, zise cu tristeţe Gabriel, să nu mă găsiţi acasă, ca să vă primesc. Poate că această presimţire nu se va realiza, dar, oricum, voi fi obligat să lipsesc o vreme din Paris şi de la Curte. N-are importantă! Veniţi totuşi, Aloyse, doica mea, o să vă primească în locul meu la fel de bine ca şi mine. Gândiţi-vă uneori, împreună cu ea, la gazda voastră absentă.

Cât despre Martin-Guerre, el trebuia să rămână la Calais. Ambroise Paré declarase că trista convalescenţă a acestuia avea să fie lungă şi cerea îngrijiri mari. Cum minia nu-i folosi la nimic, Martin-Guerre trebui să se resemneze.

— Dar, de îndată ce vei fi vindecat, Martin, îi spuse vicontele d'Exmès. Întoarce-te la Paris şi, orice s-ar întâmpla, îmi voi ţine făgăduiala, fii liniştit! Te voi elibera de ciudatul tău persecutor. Acum sunt de două ori angajat la asta!

— Oh! Monseniore, gândiţi-vă la dumneavoastră şi nu la mine! zise Martin-Guerre.

— Orice datorie va fi plătită! Rămâneţi cu bine, bunii mei prieteni! A sosit ceasul la care trebuie să mă reîntorc alături de domnul de Guise. I-am cerut, de faţă cu voi, un anumit sprijin pe care mi-l va acorda, socot, fiindcă l-am ajutat şi eu cât am putut.

Dar cei trei Peuquoy nu voiră să-şi ia astfel rămas bun de la Gabriel. Urmau să-l aştepte la ora trei la Poarta Parisului ca să-şi ia rămas bun şi să-l mai vadă o dată. Un sfert de oră după asta, vicontele d'Exmès era introdus la ducele de Guise.

— Iată-te, ambiţiosule! Îi spuse râzând François de Lorena, când îl văzu intrând.

— Toată ambiţia mea a fost să vă ajut cât mai bine, monseniore.

— Oh, dinspre partea asta n-ai prea arătat ambiţie. Ţi-am spus ambiţios, Gabriel. Reluă ducele bine dispus, din pricina cererilor numeroase şi exorbitante pe care mi le-ai adresat şi pe care nu ştiu, într-adevăr, dacă ţi le voi putea satisface.

— Le-am măsurat după generozitatea dumneavoastră mai mult decât după meritele mele, monseniore, zise Gabriel.

— Atunci ai despre generozitatea mea o părere frumoasă, zise ducele cu o ironie bundă. Te fac judecător, domnule de Vaudemont, spuse el unui senior aşezat aproape de patul său. Te fac judecător şi te rog să vezi dacă este îngăduit să-i prezinţi unui prinţ asemenea cereri derizorii.

— Socotiţi că m-am exprimat rău, monseniore, zise Gabriel şi că mi-am măsurat cererile după merite şi nu după generozitatea dumneavoastră.

— Din nou o replică nelalocul ei! spuse ducele; căci valoarea dumitale este de o sută de ori mai mare decât puterea mea princiară. Ascultaţi, domnule de Vaudemont, favorurile nemaiauzite pe care mi le cere vicontele d'Exmès.

— Susţin dinainte, monseniore, zise marchizul de Vaudemont, că sunt prea neînsemnate atât în ce vă priveşte cât şi în ce-l priveşte. Totuşi să le auzim.

— În primul rând, zise ducele de Guise, domnul d'Exmès îmi cere să iau cu mine, la Paris, mica trupă pe care a înrolat-o pe contul lui. El nu-şi păstrează decât patru oameni care să-l însoţească la Paris. Şi aceşti viteji pe care mi-i oferă astfel, sub pretextul că mi-i recomandă, nu sunt alţii, domnule de Vaudemont, decât diavolii aceia împieliţaţi care au escaladat, împreună cu el, acel fort Risbank de necucerit. Ei bine, care dintre noi, domnul d'Exmès sau eu, îi face, prin asta, un serviciu celuilalt?

— Trebuie să convin că domnul d'Exmès, zise marchizul de Vaudemont.

— Pe legea mea, accept să-ţi fiu încă o dată obligat, zise vesel ducele de Guise. Fii convins că cei opt viteji ai dumitale n-or să taie frunze la câini. De îndată ce voi putea să mă scol din pat îi voi lua cu mine la asediul oraşului Ham; căci nu vreau să le las englezilor nici o palmă de pământ din Franţa noastră. Până şi Malemort cel Veşnic rănit va veni cu mine.

— Va fi foarte fericit, monseniore, zise Gabriel.

— Iată deci, spuse Însemnatul, o primă favoare acordată şi fără prea mare efort din partea mea. În ce priveşte a doua rugăminte, vicontele îmi aminteşte că se află aici, la

Calais, doamna Diana de Castro, fiica regelui, pe care dumneavoastră o cunoaşteţi, domnule de Vaudemont şi pe care englezii o ţinuseră prizonieră. Vicontele mi-a dat de înţeles să-i asigur acestei doamne de sânge regesc protecţia şi onorurile care-i sunt datorate. Este şi ăsta sau nu un sacrificiu pe care mi-l pune în cârcă domnul d'Exmès?

— Fără nici o îndoială, răspunse marchizul de Vaudemont.

— Dealtfel, această a doua cerere a sa e ca şi rezolvată, zise ducele de Guise. Am şi dat porunci în acest sens şi, măcar că trec drept un curtean cam necioplit, ţin prea mult la îndatoririle mele de gentilom faţă de doamne pentru a uita atenţiile care se impun faţă de cineva de rangul doamnei de Castro; va pleca la Paris, când şi cum va voi, însoţita de o escortă corespunzătoare.

Gabriel se înclină în faţa ducelui pentru a-i mulţumi temându-se să nu lase să se vadă interesul şi importanţa pe care le dădea el acestei făgăduieli.

— În al treilea rând, zise ducele, lordul Wentworth, exguvernatorul englez al acestui oraş, a fost făcut prizonier de către vicontele d'Exmès. În capitularea acordată lordului Derby, ne-am angajat să-i primim răscumpărarea, dar domnul d'Exmès, căruia îi aparţin şi prizonierul şi răscumpărarea, ne îngăduie să ne arătăm şi mai generoşi. Cere îngăduinţa de a-l retrimite pe lordul Wentworth în Anglia, fără ca acesta să plătească vreun preţ pentru libertatea să. Această acţiune va face mare cinste, dincolo de strâmtoare, curtoaziei noastre. Deci nu-i aşa că domnul d'Exmès ne face un nou serviciu?

— Fără îndoială, zise domnul de Vaudemont.

— Fii liniştit, Gabriel, domnul de Thermes s-a şi dus să-l elibereze pe domnul Wentworth şi să-i înapoieze spadă. Va putea pleca oricând va dori.

— Vă mulţumesc, monseniore, dar să nu mă credeţi atât de mărinimos. Nu fac decât să mă folosesc de unele procedee ale lordului Wentworth faţă de mine când eram eu prizonierul lui şi să-i dau totodată o lecţie de probitate din care va înţelege, presupun şi reproşul şi aluzia.

— Ai dreptul să fii sever în astfel de treburi, spuse cu seriozitate ducele de Guise.

— Acum, monseniore, zise Gabriel, care vedea cu nelinişte principala sa rugăminte trecută sub tăcere, îngăduiţi-mi să vă reamintesc ceea ce aţi binevoit să-mi făgăduiţi în cort, în ajunul cuceririi fortului Risbank.

— Aşteaptă, tinere nerăbdător! spuse Însemnatul. După trei minunate servicii pe care ţi le răsplătesc, am şi eu dreptul să-ţi cer unul. Îţi cer deci, pentru că vei pleca în curând la Paris, să duci şi să prezinţi regelui cheile Calaisului.

— Oh! Monseniore, îl întrerupse Gabriel cu recunoştinţă.

— Socot că asta nu te va deranja prea mult. Ai dealtfel obişnuinţa unor astfel de mesaje, dumneata, care ai primit însărcinarea să duci la Paris steagurile cucerite în campania noastră din Italia. În plus, vei înmâna majestăţii sale, cu aceeaşi ocazie, o copie a capitulării şi această scrisoare care-i anunţă succesul nostru şi pe care am scris-o în întregime cu mâna mea azi-dimineaţă, în ciuda interdicţiilor lui Ambroise Paré. Ţine, prietene: iată scrisoarea, iată cheile. Nu-i nevoie să-ţi recomand să ai grijă de ele.

— Şi eu, monseniore, nu-i nevoie să vă spun că sunt al domniei-voastre pe viaţă, până la moarte, zise Gabriel cu voce emoţionată.

Luă sipetul de lemn sculptat şi scrisoarea sigilată pe care i le întindea ducele de Guise. Se aflau acolo cele mai preţioase talismane care-i puteau aduce şi libertatea tatălui său şi propria sa fericire.

— Acum nu te mai reţin, zise ducele de Guise. Eşti probabil grăbit să pleci şi eu, mai puţin fericit decât dumneata, simt, după această dimineaţa agitată, o oboseală care îmi porunceşte câteva ceasuri de odihnă.

— Adio, deci şi mulţumesc încă o dată, monseniore, zise vicontele.

În acel moment intră, consternat, domnul de Thermes, pe care ducele de Guise îl trimisese după lordul Wentworth.

— Ah, zise ducele lui Gabriel, zărindu-l pe domnul de Thermes, ambasadorul nostru pe lângă învingător nu va pleca fără să-l revadă pe ambasadorul nostru pe lângă învins. Ei, adaugă el, dar ce ai, de Thermes? Pari necăjit!

— Şi chiar sunt, monseniore, zise domnul de Thermes.

— De ce? Ce s-a întâmplat? întrebă Însemnatul. Nu cumva lordul Wentworth...

— Lordul Wentworth căruia, conform poruncii dumneavoastră, monseniore, i-am anunţat eliberarea şi i-am înapoiat spada, a acceptat această favoare cu răceală şi fără să rostească o vorbă. L-am părăsit mirat de această rezervă, când, folosindu-se de libertatea să şi-a străpuns pieptul cu spada pe care tocmai i-o înapoiasem. A murit pe loc şi nu l-am mai revăzut decât mort.

— An! strigă ducele, disperarea înfrângerii l-a împins la asta! Nu crezi, Gabriel? E o adevărată nenorocire!

— Nu, monseniore, răspunse Gabriel, cu o gravitate tristă, nu, lordul Wentworth n-a murit fiindcă a fost învins.

— Cum? Dar atunci din ce cauză? întrebă Însemnatul.

— Cauza aceasta, îngăduiţi-mi s-o trec sub tăcere, monseniore, zise vicontele. Am păstrat acest secret când lordul trăia, îl voi păstra deci cu atât mai mult acum când a murit. Totuşi, în faţa acestei morţi demne, continuă Gabriel coborându-şi glasul, pot să vă mărturisesc doar dumneavoastră, monseniore, că în locul lui aş fi procedat la fel. Da, lordul Wentworth a făcut bine! Există întâmplări după care nu te mai ridici în ochii oamenilor decât curmându-ţi viaţa...

— Te înţeleg, Gabriel, zise ducele. Nu mai putem decât să-i aducem lordului ultimele onoruri.

— Acum e demn de ele, zise Gabriel şi, deşi deplâng cu amărăciune acest sfârşit... necesar, mă bucur totuşi că pot să-l mai stimez şi să-l regret pe cel al cărui oaspete am fost în acest oraş.

După câteva minute, după ce-şi luă rămas bun de la ducele de Guise, cu noi mulţumiri, Gabriel se duse glonţ la vechiul palat al guvernatorului, unde doamna de Castro mai locuia încă. N-o văzuse pe Diana din ajun; dar ea aflase repede, împreună cu întreg Calaisul, despre fericită intervenţie a lui Ambroise Paré şi despre salvarea ducelui de Guise. Gabriel o găsi deci calmă şi întărită. Îndrăgostiţii sunt superstiţioşi şi această linişte a iubitei sale îi făcu bine. Diana se arăta, fireşte şi mai mulţumită atunci când vicontele d'Exmès îi aduse la cunoştinţă ceea ce se petrecuse între duce şi el şi-i arătă scrisoarea şi sipetul pe care le căpătase cu preţul unor atât de multe şi de mari pericole. Totuşi chiar în toiul acestei bucurii, ea regretă sfârşitul trist al acelui lord Wentworth care, e drept, o jignise un ceas, dar care o respectase şi-o protejase atâta vreme.

Gabriel îi vorbi apoi despre Martin-Guerre, despre familia Peuquoy, despre protecţia pe care i-o asigura ei ducele de Guise. Ar fi voit să găsească, pentru a mai rămâne, mii de subiecte de discuţie şi, totuşi, gândul care-l mâna spre Paris îl preocupa în mod imperios. Dorea să plece, dar şi să rămână, era fericit şi totodată neliniştit. În sfârşit, ceasurile fiind înaintate, trebui ca Gabriel să-şi anunţe plecarea, pe care n-o mai putea întârzia.

— Pleci, Gabriel? Cu atât mai bine, dintr-o mie de motive! zise Diana. N-aveam curajul să-ţi vorbesc despre această plecare şi totuşi, neamânând-o, îmi dai cea mai mare dovadă de afecţiune pe care z putea-o primi de la tine. Da, pleacă, du-te, ca să am mai puţin c suferit şi de aşteptat. Du-te, pentru ca soarta noastră să se decidă mai repede.

— Fii binecuvântată pentru acest curaj pe care mi-l insufli! Îi spuse Gabriel.

— Până nu demult, simţeam, ascultându-te, un soi de jenă. Să discutăm despre o mie de lucruri şi să nu îndrăznim să vorbim despre noi doi... Dar, pentru că vei pleca peste câteva minute, putem reveni fără teamă la singurul subiect care ne interesează.

— Citeşti dintr-o privire în sufletul meu, zise Gabriel.

— Ascultă-mă... Pe lângă scrisoarea pe care i-o duci regelui din partea ducelui de Guise, îi vei duce majestăţii sale o alta de la mine pe care am scris-o astă-noapte. Iat-o. Îi povestesc în ea cum m-ai eliberat şi salvat. Astfel va fi limpede pentru el şi pentru toţi

ceilalţi că tu i-ai adus îndărăt regelui Franţei cetatea şi tatălui fiica. Vorbesc astfel fiindcă sper ca sentimentele mele să nu mă înşele şi să am dreptul să-l numesc pe rege tată.

— Dragă Diana! Dacă ţi-aş putea spune adevărul!

— Te invidiez, tu vei ridica înaintea mea vălul ce ascunde soarta noastră. Totuşi, te voi urma foarte repede. Pentru că domnul de Guise este atât de bine intenţionat faţă de mine, îl voi ruga să mă ajute să plec chiar mâine şi, fiindcă va trebui să călătoresc mai încet decât tine, tu vei ajunge cu câteva zile înaintea mea la Paris.

— Da, vino repede, zise Gabriel, sunt convins că prezenţa ta îmi va aduce noroc!

— În orice caz, nu vreau să fiu dată uitării. Pentru că eşti silit să-ţi laşi aici scutierul, ia cu tine pajul pe care mi l-a dat lordul Wentworth. André nu-i decât un copil, abia are şaptesprezece an dar este devotat şi loial. Primeşte-l din partea mea. Printre ceilalţi tovarăşi de luptă care te vor însoţi, acesta va fi un servitor mai plăcut şi mai blând, pe care mi-ar plăcea să-l ştiu alături de tine.

— Oh, mulţumesc pentru această delicată grijă, zise Gabriel. Dar ştii că plec peste câteva minute...

— André s-a şi pregătit. Dacă ai şti cât este de mândru că-i vei fi stăpân! S-a pregătit şi eu n-am altceva de făcut decât să-i da ultimele sfaturi. După ce-ţi vei lua rămas bun de la acea familie c treabă, Peuquoy, André o să te ajungă înainte de a apuca să ieşi di Calais.

— Primesc cu bucurie! zise Gabriel. Cel puţin voi avea pe cineva cu care să vorbesc despre tine.

— La asta m-am gândit şi eu, spuse doamna de Castro roşind un pic. Acum, rămas bun, zise că cu însufleţire, trebuie să ne luăm adio.

— Oh, nu, "adio" e cuvântul trist al despărţirii, nu "adio", ci "pe curând"!

— Vai! zise Diana, oare când şi cum ne vom mai revedea? Dacă taina naşterii mele arată că-ţi sunt soră, n-ar fi mai bine să nu ne mai vedem niciodată?

— Oh, nu spune asta, Diana! strigă Gabriel, nu spune asta! Dealtminteri, nu eu voi fi acela de la care vei afla dezlegarea acest taine?

— Fie că această dezlegare e favorabilă sau nu, dac-am s-o aud din gura ta cred că am să mor de bucurie sau, poate, mai ştii? De durere!

— Totuşi cum să fac să afli?

— Aşteaptă puţin.

Îşi scoase din deget inelul de aur; apoi se duse să ia dintr-un cufăr vălul de călugăriţă pe care-l purtase la mănăstirea Benedictinelor din Sainţ-Quentin.

— Ascultă, Gabriel, zise ea solemn. Cum e probabil ca, totul să se decidă înainte de venirea mea, trimite-l pe André să-mi iasă în cale. Dacă Domnul ţine cu noi, băiatul va înmâna acest inel vicontesei de Montgommery. Dacă speranţele ni se năruie, îi va da acest văl sorei Benie.

— Oh, lasă-mă să îngenunchez la picioarele tale! strigă tânărul mişcat de această mărturie de dragoste.

— Nu, Gabriel, nu, ridică-te, zise Diana. Sărută-mă frăţeşte pe frunte, cum am să te sărut şi eu, dovedindu-ţi, atât cât îmi stă în putere, credinţă şi curaj.

Schimbară în tăcere un sărut cast.

— Şi acum, să ne luăm rămas bun spunându-ne nu "adio", pentru că te temi de acest cuvânt, ci "pe curând", fie pe lumea asta, fie pe cealaltă!

— Cu bine! Pe curând! murmură Gabriel.

O strânse pe Diana la pieptul său şi o privi cu un soi de lăcomie, ca pentru a sorbi din frumoşii ei ochi forţa de care avea atâta nevoie, în sfârşit, după un semn trist din cap pe care-l făcu ea, el o lăsă şi, punându-şi inelul în deget şi vălul în sân; plecă.

După o jumătate de ceas, vicontele d'Exmès, mai calm, ieşea din acel Calais pe care tocmai i-l dăruise Franţei. Era călare, însoţit de tânărul paj André şi de patru dintre voluntarii săi: Ambrozio, care fusese bucuros să aducă la Paris câteva mărfuri englezeşti pe care avea să le vândă în mod avantajos; Pilletrousse, care într-un oraş cucerit, unde era

stăpân şi învingător, se temea de ispite şi de vechile sale apucături; Yvonnet, care nu găsise în acest oraş de provincie un singur croitor demn de încrederea sa şi al cărui costum trecuse prin prea multe încercări pentru a mai fi prezentabil; şi, în sfârşit, Lactance, care ceruse să-şi însoţească stăpânul pentru a-şi consulta, în capitală, duhovnicul. Pierre şi Jean Peuquoy, cu Babette, ţinuseră să-i însoţească pe jos pe cei cinci cavaleri, până la poarta zisă a Parisului. Acolo trebuiau să se despartă. Gabriel făcu un ultim semn de salut cu mâna către bunii săi prieteni. După care familia Peuquoy pierdu în curând din vedere mica trupă ce pornise în galop şi dispăruse la cotitură drumului. Bravii burghezi se reîntoarseră, cu inima mâhnită, lângă Martin-Guerre.

În ce-l priveşte pe Gabriel. se simţea apăsat, dar nu trist. Spera. Mai părăsise el o dată Calaisul ca să afle la Paris dreptate. Dar atunci împrejurările fuseseră mai puţin favorabile; atunci era neliniştit pentru Martin-Guerre, neliniştit pentru Babette şi pentru cei doi Peuquoy, neliniştit pentru Diana, pe care o lăsase prizonieră în puterea lordului Wentworth. Astăzi nu lăsa în urmă nici o grijă de acest soi. Cei doi răniţi, generalul şi scutierul său, erau salvaţi şi Ambroise Paré răspundea de vindecarea lor; Babette Peuquoy urma să se mărite cu omul pe care-l iubea şi de care era iubită; doamna de Castro era liberă şi regină într-un oraş francez şi chiar a doua zi urma să plece să se întâlnească la Pans cu Gabriel.

Eroul nostru luptase atâta cu soarta încât aproape că obosise. Dar spera! Încurajările şi făgăduielile Dianei îi mai răsunau încă în urechi laolaltă cu ultimele urări ale familiei Peuquoy. Gabriel îl vedea alături pe André, a cărui prezenţă îi amintea de Diana şi pe devotaţii şi vitejii săi soldaţi care-l escortau; în faţa lui, zdravăn legat de oblâncul şeii, sipetul care conţinea cheile Calaisului; pipăia în vestă preţiosul act de capitulare şi cele două scrisori: a ducelui de Guise şi a doamnei de Castro; inelul de aur al Dianei strălucea în degetul său mic. Câte gajuri concrete şi elocvente ale fericirii! Însuşi cerul, albastru şi fără nori, părea să-i dea nădejde; aerul tare, dar curat, făcea să-i circule mai uşor sângele în vine; zgomotele câmpului, liniştea majestuoasă, soarele care se ducea la culcare în splendoarea sa de purpură îi ofereau lui Gabriel cel mai mângâietor spectacol. Nu se putea să pornească la drum spre ţelul dorit sub mai bune auspicii!

Capitolul XIII Un catren

În 12 ianuarie 1558, seara, avea loc la Luvru, la regina Caterina de Medicis, una dintre acele recepţii despre care am mai vorbit şi care reunea, în jurul regelui, pe toţi prinţii şi gentilomii regatului. Recepţia aceasta era foarte strălucitoare şi foarte însufleţită, deşi războiul reţinea în acel moment, în nord, pe lângă ducele de Guise, o bună parte din nobilime. Erau de faţă, printre femei, în afară de Caterina, regina de drept, doamna Diana de Poitiers, regina de fapt, tânăra regina-Delfină Maria Stuart şi melancolică prinţesă Elisabeta care urma să fie regina Spaniei şi a cărei frumuseţe, atât de admirată, avea s-o facă într-o zi atât de nenorocită.

Printre bărbaţi se afla şeful casei de Bourbon, Antoine, regele Navarei, prinţ nehotărât şi slab, pe care soţia lui cu inima bărbată, Jeanne D'Albret, îl trimisese la Curtea Franţei pentru a încerca să-şi ia înapoi, prin intermediul lui Henric al II-lea, pământurile Navarei confiscate de Spania. Dar Antoine de Navara ocrotea pe calvinişti şi nu era văzut cu ochi prea buni la o Curte care-i ardea pe eretici. Fratele său, Louis de Bourbon, prinţ de Condé, era şi el de faţă; numai că acesta ştia să se facă, facă nu iubit, cel puţin respectat. Era totuşi calvinist mai dovedit decât regele Navarei şi-l bănuiau a fi şeful secret al rebelilor. Dar avea darul de a se face iubit de popor. Călărea straşnic şi mânuia cu dibăcie sabia şi

pumnalul, măcar că era mic de stat şi cam lat în umeri. Era dealtfel galant, spiritual, îi plăceau femeile şi un cântec popular spunea despre el:

"Un omuleţ micuţ, gingaş
Ce râde şi sporovăieşte,
Şi-iubita-şi pupă pătimaş...
De rele, Doamne, ni-l fereşte!"

În jurul regelui de Navara şi al prinţului de Condé se grupau, cum era şi firesc, gentilomii care, pe faţă sau în ascuns, ţineau cu partidul Reformei: amiralul de Coligny. La Renaudie, baronul de Castelnau, care, sosit recent din Tourame, provincia sa, era în ziua aceea prezentat pentru prima oară la Curte. Adunarea, în pofida celor absenţi, era, după cum se vede, numeroasă şi distinsă. În toiul agitaţiei şi al bucuriei doar doi oameni rămăseseră retraşi, serioşi şi aproape trişti. Cei doi, din motive cu totul opuse, erau regele şi conetabilul de Montmorency. Persoana lui Henric al II-lea era la Luvru, dar gândul îi era la Calais. De aproape trei săptămâni, de la plecarea ducelui de Guise, el se gândea fără încetare, zi şi noapte, la această expediţie cutezătoare care-i putea alunga pentru totdeauna pe englezi din regat, dar care putea de asemenea compromite grav salvarea Franţei. Henric îşi reproşase de nenumărate ori faptul că-i îngăduise domnului de Guise o lovitură atât de riscantă. Dacă fapta dădea greş, ce ruşine în ochii Europei! Ce eforturi vor trebui depuse pentru a repara acest eşec! Ziua de Sfântul Laurenţiu nu va fi nimic în comparaţie cu dezastrul acesta. Conetabilul suferise în acea zi o înfrângere, François de Lorena o căuta şi el cu lumânarea. Regele, care de trei zile n-avea ştiri din Calais, eră trist şi preocupat şi abia dacă auzea încurajările şi asigurările cardinalului de Lorena care, în picioare, lângă fotoliul lui, se străduia să-i ţină treză speranţa.

Diana de Poitiers băgă repede de seamă sumbra dispoziţie a amantului ei; cum în celălalt capăt îl zări pe domnul de Montmorency, parcă mai puţin întunecat, se îndreptă către el. Şi pe conetabil tot asediul Calaisului îl tulbură, dar din cu totul alte motive. Regelui îi era teamă de înfrângere, conetabilului de succes. Un succes l-ar fi adus definitiv pe primul loc pe ducele de Guise şi l-ar fi aruncat pentru totdeauna pe conetabil pe locul al doilea. Salvarea Franţei însemna pierderea bietului conetabil şi egoismul său fusese totdeauna mai tare ca patriotismul! Aşa că o primi cât se poate de prost pe frumoasa favorită care se îndreptase spre el. Ne amintim ce dragoste ciudată nutrea iubita celui mai galant dintre regi faţă de acest soldăţoi brutal.

— Ce are astăzi bătrânul meu războinic? Întreabă ea cu cea mai mieroasă voce.

— Ah şi dumneata, doamnă, mă iei peste picior? zise Montmorency ursuz.

— Eu, să te iau peste picior? Nu-ţi dai seama ce spui...

— Mă gândesc la ce spui dumneata, zise conetabilul bombănind. Mă numeşti "bătrânul dumitale războinic". Bătrân? Poate, nu mai sunt un tinerel de douăzeci de ani. Războinic? Nu, doamnă. Vezi bine că nu mă mai socotesc bun decât să mă arăt, ca la paradă, cu o sabie prin sălile Luvrului.

— Nu vorbi astfel, zise favorita cu o privire dulce. Nu eşti conetabil?

— Ce înseamnă un conetabil pe lângă un locotenent general al regatului?

— Acest titlu trece odată cu evenimentele care l-au prilejuit. Al dumitale, legat, fără vreo revocare posibilă, de cea mai înaltă demnitate militară a regatului, nu va trece decât odată cu dumneata.

— Eu am şi răposat, zise conetabilul cu un surâs amar.

— De ce vorbeşti astfel, dragul meu? N-ai încetat să fii puternic şi de temut nici faţă de duşmanii din afară, nici faţă de cei dinăuntru.

— Să vorbim serios, Diana şi să nu ne amăgim unul pe celălalt cu vorbe.

— Dacă te înşel, atunci înseamnă că mă înşel şi pe mine, zise Diana. Dă-mi dovezi despre cele spuse şi atunci nu numai că-mi voi recunoaşte pe loc greşeala, dar o voi şi îndrepta atât cât îmi va sta în putinţă.

— E bine, zise conetabilul, spui că duşmanii din afară tremură în faţa mea; mă rog, dar pe cine au trimis împotriva acestor duşmani? Un general mai tânăr şi fără îndoială mai fericit decât mine, care se va folosi într-o zi de această victorie pentru propriile sale interese.

— Ce te face să crezi că ducele de Guise va reuşi? întrebă Diana linguşindu-se.

— Eşecurile sale, zise cu ipocrizie conetabilul, ar fi pentru Franţa o nenorocire cumplită pe care aş deplânge-o sincer; dar succesele lui vor deveni poate o nenorocire şi mai cumplită pentru rege.

— Crezi deci, zise Diana, că ambiţia domnului de Guise...

— L-am analizat bine, ambiţia lui e mare, răspunse insidiosul curtean. Dacă, prin vreun accident oarecare, Henric ar pieri, te-ai gândit, Diana, ce-ar însemna această ambiţie, ajutată şi de influenţa Mariei Stuart, asupra spiritului unui rege tânăr şi fără experienţa? Devotamentul meu pentru tine m-a înstrăinat complet de Caterina de Medicis. Familia de Guise ar fi mai suverană decât suveranul.

— O asemenea nenorocire este, slavă Domnului, destul ce puţin probabilă şi de îndepărtată, zise Diana, care se gândi că acest conetabil de şaizeci de ani prevestea cu prea mare uşurinţă moartea unui rege de patruzeci.

— E împotriva noastră din alte pricini mult mai apropiate, spuse domnul de Montmorency ridicând capul cu un aer grav.

— Care sunt aceste pricini?

— Ţi-ai pierdut memoria, Diana? Ori te prefaci că nu ştii cine a plecat la Calais cu ducele de Guise, cine i-a insuflat, după toate aparenţele, ideea acestei expediţii temerare, cine se va întoarce triumfător împreună cu el, dacă va triumfa, cui i se va atribui o parte din onoarea victoriei?

— Vorbeşti despre acel viconte d'Exmès? întrebă Diana.

— De cine altul, doamnă? Dacă dumneata i-ai uitat extravaganta făgăduială, el şi-o aduce aminte! În plus, hazardul este uneori atât de ciudat! E în stare să-şi ţină legământul şi să vină să ceară, sus şi vâre, regelui să şi-l ţină pe al lui.

— Cu neputinţă! strigă Diana.

— Ce ţi se pâre cu neputinţă, doamnă? Ca domnul d'Exmès să-şi ţină cuvântul? Ori ca regele să şi-l ţină pe al său?

— Amândouă alternativele sunt la fel de absurde, ba a doua chiar mai mult decât prima.

— Şi totuşi dacă prima se realizează, zise conetabilul, va trebui să urmeze şi â doua; regele e slab în chestii de onoare, va li în stare, doamnă, să se fălească cu cinste? Lui cavalerească şi să-şi încredinţeze secretul în mâinile duşmanilor...

— Lucrul mi se pare smintit! strigă Diana pălind.

— În sfârşit, draga mea, dacă ai să atingi cu mâinile tale şi ai să vezi cu ochii tăi acest lucru, ce-ai să faci?

— Nu ştiu, dragul meu conetabil, zise doamna de Valentinois; trebuie să vedem, să căutăm, să ne zbatem... Dacă regele ne părăseşte, ei bine, ne vom sluji de puterea noastră, de creditul nostru personal.

— Ah! Asta aşteptam! zise conetabilul; puterea noastră, creditul nostru! Vorbeşti de ale dumitale, doamnă! Cât despre creditul, despre puterea mea, mai bine să nu mai vorbim, le socot că şi moarte. Duşmanii mei din afară, care se plâng tot timpul, abia aşteaptă să-mi plătească poliţele. Nu există gentilom la această Curte care să nu aibă mai multă putere decât acest biet conetabil demn de milă. Vezi ce gol s-a creat în jurul meu? Cine să-i mai facă curte unui nobil decăzut? E mult mai bine pentru dumneata, doamnă, să nu mai contezi de acum încolo pe ajutorul unui bătrân slujitor dizgraţiat, fără prieteni fără influenţă, ba chiar şi fără bani.

— Fără bani? Repetă Diana cu oarecare neîncredere.

— Da, doamnă, tară bani, spuse pentru a doua oară conetabilul, furios şi asta mi se pare, la vârsta mea şi după serviciile aduse, lucrul cel mai dureros. Ultimul război m-a ruinat, răscumpărarea mea şi a câtorva dintre oamenii mei mi-a sleit ultimele resurse băneşti. Asta o ştiu bine cei care m-au părăsit! Voi fi obligat, într-una din zilele astea, să ies în stradă şi să cer de pomană ca acel general cartaginez. Belizarie mi se pare, despre care l-am auzit vorbind pe nepotul meu amiralul.

— Eh, conetabile, n-ai prieteni? zise Diana surâzând de presupusa erudiţie şi totodată de rapacitatea bătrânului ei iubit.

— Nu, zise conetabilul, nu mai am prieteni! Şi adăugă, cu accentul cel mai patetic din lume: Nenorociţii nu mai au prieteni!

— Am să-ţi dovedesc contrariul, zise Diana. Văd acum de unde ţi se trage această proastă dispoziţie în care te-ai cufundat. Dar de ce nu mi-ai spus-o de la început? Nu mai ai încredere în mine? Asta-i rău. Dar, mă rog! Nu pretind să mă răzbun decât prieteneşte. Spune-mi, regele n-a instituit săptămâna trecută un nou impozit?

— Ba da, draga mea Diana, răspunse conetabilul, îmblânzit dintr-o dată, un impozit foarte just, pentru a face faţă cheltuielilor de război.

— Ajunge, spuse Diana, vreau să-ţi arăt pe dată că o femeie poate repara nedreptăţile suferite de oameni de merit ca dumneata. Mi se pare că şi Henric e prost dispus; totuna; am să mă duc la el; te vei convinge că-ţi sunt o aliată fidelă şi o prietenă credincioasă.

— Ah, Diana, pe cât de frumoasă, pe atât de bună! spuse galant Montmorency.

— Dar, la rândul dumitale, după ce-ţi voi reînnoi încrederea şi favorurile, n-ai să mă părăseşti la nevoie, nu-i aşa? Şi n-ai să începi să-mi vorbeşti atunci despre neputinţa dumitale împotriva duşmanilor noştri comuni, nu-i aşa?

— Eh, Diana, tot ce am nu-ţi aparţine? zise conetabilul. Dacă mă necăjesc câteodată pentru faptul că mi-am pierdut influenţa, n-o fac decât pentru că mă tem că n-o voi putea sluji cum trebuie pe regina mea iubită.

— Bine, zise Diana, cu cel mai promiţător dintre surâsuri. Şi-şi puse mâna albă pe buzele adoratorului ei care i-o sărută, apoi, liniştindu-l printr-o ultimă privire, se îndreptă grăbită spre rege. Cardinalul de Lorena stătea mereu lângă rege, ocupându-se de treburile fratelui său absent şi încercând, cu toată elocvenţa lui, să-şi liniştească suveranul asupra temerarei expediţii de la Calais. Dar Henric îşi asculta mai curând gândurile neliniştite decât pe consolatorul cardinal. Asta se întâmpla în momentul în care Diana se îndreptă spre ei.

— Pun rămăşag, zise ea cu însufleţire cardinalului, că eminenţa voastră îl vorbeşte de rău în faţa regelui pe bietul domn de Montmorency.

— Oh, doamnă, răspunse Charles de Lorena, năucit de acest atac, îndrăznesc să-l iau martor pe majestatea-sa că numele domnului conetabil nici măcar n-a fost rostit în discuţia noastră.

— E adevărat, zise regele nepăsător.

— Un alt fel de a-l deservi! zise Diana.

— Dar dacă nu pot nici să tac, nici să vorbesc despre conetabil, ce credeţi că pot face, doamnă?

— Ar trebui să vorbiţi, dar să-l vorbiţi de bine, zise Diana.

— Fie! răspunse şiretul cardinal; în acest caz voi spune, căci la porunca frumuseţii am fost întotdeauna ascultător şi supus, voi spune că domnul de Montmorency este un mare luptător, care a câştigat bătălia din ziua Sfântului Laurenţiu, a schimbat soarta Franţei şi că, în acest moment chiar, pentru a-şi desăvârşi opera, duce o glorioasă ofensivă împotriva duşmanilor şi încearcă un memorabil efort sub zidurile Calaisului.

— Calais! Calais! Oh! Cine-mi va da veşti despre Calais? Murmură regele care, în dialogul dintre ministru şi favorită, nu auzise decât acest nume.

— Aveţi un mod admirabil şi creştinesc de a lăuda domnule cardinal şi vă întorc complimentul cu o milă la fel de zeflemitoare.

— Zău, doamnă, zise Charles de Lorena, dacă văd ce alt elogiu i-aş putea aduce acestui biet domn de Montmorency, cum i-aţi spus chiar dumneavoastră mai adineauri.

— Nu vă străduiţi să căutaţi, zise Diana. N-aţi putea, de exemplu, lăuda felul în care conetabilul a organizat la Paris apărarea oraşului şi a adunat fărâma de trupe rămasă în Franţa, în vreme ce alţii riscă şi compromit forţele patriei în expediţii aventuroase?

— O, făcu cardinalul.

— Vai! Suspină regele, la urechile căruia nu ajungeau decât vorbele legate de îngrijorarea lui.

— Aţi mai putea adăuga că, dacă întâmplarea n-a favorizat măreţele eforturi ale domnului de Montmorency, că dacă nenorocirea a fost de partea lui, conetabilul este totuşi lipsit de orice ambiţie personală, că n-are altă cauză de apărat decât pe cea a ţării, că a sacrificat totul acestei cauze: viaţa pe care şi-a primejduit-o, libertatea, la care a visat atâta vreme; chiar şi averea, din care nu i-a mai rămas nimic în momentul de faţă...

— O! Făcu din nou Charles de Lorena.

— Da, eminenţa voastră, insistă Diana, domnul de Montmorency, aflaţi-o, este ruinat.

— Ruinat? Într-adevăr? întrebă cardinalul.

— Atât de ruinat, continuă neruşinata favorită, încât vin anume să-i cer majestaţii-sale să-l ajute pe acest loial slujitor în nenorocirea lui. Şi cum regele, mereu preocupat, nu răspunse, Diana, adresându-se direct pentru a-i atrage atenţia, zise: Da, sire, vă conjur să veniţi în ajutorul fidelului vostru conetabil pe care preţul răscumpărării sale şi considerabilele cheltuieli ale unui război susţinut pentru majestatea voastră l-au lipsit până şi de ultimele sale resurse... Sire, m-auziţi?

— Doamnă, scuzaţi-mă, zise Henric, atenţia mea nu se poate opri în seara asta asupra acestui subiect. Gândul unui dezastru posibil la Calais mă preocupă în întregime ştiţi bine.

— Tocmai pentru asta, zise Diana, cred că majestatea voastră trebuie să menajeze şi să ajute pe omul care se străduieşte să atenueze efectele acestui dezastru ce va cădea asupra Franţei.

— Dar banii ne lipsesc şi nouă tot atât cât şi conetabilului, zise regele.

— Dar impozitul cel care tocmai a fost stabilit?

— Banii aceia, zise cardinalul, sunt destinaţi plăţii şi întreţinerii trupelor.

— Atunci, zise Diana, cea mai mare parte ar trebui să revină şefului acelor trupe.

— Ei bine, şeful acela este la Calais, răspunse cardinalul.

— Nu, e la Paris, la Luvru, zise Diana.

— De când se răsplăteşte înfrângerea, doamnă?

— De când se încurajează nebunia, domnule cardinal?

— Destul! Îi întrerupse regele, nu vedeţi că cearta asta mă oboseşte şi mă jigneşte? Ştiţi, doamnă şi domnule cardinal de Lorena, ştiţi ce catren am găsit în cartea mea de rugăciuni?

— Un catren? Repetară în acelaşi timp Diana şi Charles de Lorena.

— Dacă am memorie bună, ascultaţi, zise Henric:

"De vă lăsaţi, o, sire, de Charles dominat,
Cum sunteţi de Diana ce prea vă stăpâneşte,
De vă lăsaţi în voia-i, aşa cum şi-o doreşte,
Atunci sunteţi, o, sire, doar ceară, nu bărbat".

Diana nu se dădu bătută pentru nimic în lume.

— Un galant joc de cuvinte! zise ea, care-mi atribuie mai multă influenţă decât am asupra spiritului maiestăţii voastre!

— Eh, doamnă, zise regele, nu trebuie să abuzaţi de această influenţă tocmai pentru că ştiţi c-o aveţi.

— O am într-adevăr, sire? zise Diana cu vocea ei dulce. Majestatea voastră îmi acordă ceea ce am cerut pentru conetabil?...

— Fie! zise plictisit regele. Acum mă veţi lăsa, sper, în voia presimţirilor şi grijilor mele.

În faţa acestei slăbiciuni cardinalul nu putu decât să ridice ochii spre cer. Diana îi aruncă o privite triumfătoare.

— Mulţumesc majestăţii voastre, zise ea regelui. Vă ascult şi rm retrag. Dar alungaţi tulburarea şi teamă, sire, victoria îi iubeşte pi cei generoşi şi părerea mea este că veţi învinge.

— O, Diana! zise Henric. Cu ce bucurie aş primi o asemenea veste. De la o vreme nu mai am odihnă. Cât de mărginită este puterea regilor! Să n-ai un mijloc de a afla ce se petrece în acest moment la Calais! Vai, domnule cardinal, tăcerea asta a fratelui dumneavoastră este înfricoşătoarei Vreau veşti de la Calais! Cine mi le va aduce oare?

În aceeaşi clipă uşierul intră şi, înclinându-se în faţa regelui, anunţă cu glas tare:

— Un trimis al domnului de Guise, sosit de la Calais, cere favoarea de a fi primit de majestatea sa.

— Un trimis de la Calais? Repetă regele sculându-se în picioare, cu ochii strălucind.

— În sfârşit zise cardinalul oscilând între teamă şi bucurie.

— Poftiţi-l pe trimisul domnului de Guise, introduceţi-l imediat, zise regele cu însufleţire.

Toate discuţiile încetară, toate piepturile tresăriră, toate privirile se întoarseră spre uşă. Gabriel intră în toiul unei tăceri depline.

Capitolul XIV Vicontele de Montgommery

Gabriel era urmat, ca şi la înapoierea din Italia, de patru dintre oamenii săi: Ambrozio, Lactance, Yvonnet şi Pilletrousse care purtau steagurile engleze, dar care se opriseră afară, în pragul uşii. Tânărul ducea el însuşi pe braţe, pe o pernă de catifea, cele două scrisori şi cheia oraşului.

La această privelişte chipul lui Henric exprimă un ciudat amestec de bucurie şi de groază. I se păru că înţelege fericitul mesaj, dar întunecatul mesager îl neliniştea.

— Vicontele d'Exmès! strigă el.

În vremea asta, Gabriel, solemn şi grav, puse un genunchi jos, în faţa regelui şi spuse cu voce hotărâtă:

— Sire, iată cheia oraşului Calais, pe care după şapte zile de asediu şi trei atacuri înverşunate, englezii au înmânat-o domnului duce de Guise şi pe care domnul duce de Guise o înmânează majestăţii-voastre.

— Calaisul este al nostru? întrebă regele, măcar că pricepuse foarte bine.

— Caiaisul este al vostru, sire, repetă Gabriel.

— Trăiască regele! Strigară într-un singur glas toţi cei de faţă, poate cu excepţia conetabilului de Montmorency.

Henric al II-lea, care nu se mai gândea decât la temerile lui risipite şi la acel triumf al armatelor sale, salută adunarea emoţionată.

— Mulţumesc, domnilor, mulţumesc, zise el, accept în numele Franţei aceste aclamaţii, dar ele nu trebuie să-mi fie adresate doar mie: drept s ca cea mai mare parte să-i revină viteazului şef al expediţiei, nobilul meu văr, domnul de Guise.

Murmure de aprobare străbătură asistenţa. Dar nu sosise încă vremea în care să cutezi să strigi în faţa regelui: "Trăiască ducele de Guise".

— În absenţa scumpului nostru văr, continuă Henric, suntem fericiţi că putem, cel puţin, să adresăm mulţumirile şi felicitările noastre dumneavoastră, domnule cardinal de Lorena şi dumitale, domnule viconte d'Exmès pe care te-a însărcinat cu o atât de glorioasă misiune.

— Sire, zise respectuos, dar cutezător Gabriel, înclinându-se în faţa regelui, sire, iertaţi-mă, acum nu mă mai numesc vicontele d'Exmès.

— Cum? zise Henric al II-lea încruntându-şi sprâncenele.

— Sire, continuă Gabriel, din ziua cuceririi Calaisului, am socotit că pot să-mi reiau adevăratul meu nume, adevăratul meu titlu: vicontele de Montgommery.

La acest nume, care de atâţia ani nu mai fusese rostit cu glas tare la Curte, se produse în mulţime o adevărată explozie de surpriză. Acest tânăr se intitula "vicontele" de Montgommery: deci contele de Montgommery, tatăl său, desigur, încă trăia! După acea lungă dispariţie, ce însemna reîntoarcerea acestui vechi nume, atât ce faimos odinioară?

Regele n-auzea aceste comentarii, dar le ghicea fără greutate; devenise mai alb decât gulerul său scrobit şi buzele îi tremurau de nerăbdare şi de mânie. Doamna de Poitiers tremura şi ea, iar, în colţul lui, conetabilul ieşise din mohorâta sa imobilitate; privirea pierdută i se aprinsese.

— Ce înseamnă asta, domnule? zise regele cu o voce pe care şi-o stăpâni cu greu. Ce înseamnă acest nume pe care cutezi să ţi-l iei? Şi de unde atâta curaj?

— Acest nume este al meu, sire, zise cu calm Gabriel şi ceea ce majestatea voastră socoate că e curaj, nu este decât încredere.

Era vădit că Gabriel voise, printr-o lovitură îndrăzneaţă, să angajeze în mod irevocabil lupta, să rişte totul pentru tot şi să stăvilească regelui, ca şi lui însuşi, orice şovăială şi orice posibilitate de întoarcere. Henric pricepu foarte bine acest lucru, dar se temu de propria-i mânie şi, pentru a amâna izbucnirea de care se temea, zise:

— Afacerea dumitale personală putea să vină mai târziu, domnule, nu uita că în acest moment eşti trimisul ducelui de Guise şi că nu ţi-ai isprăvit de transmis mesajul, mi se pare.

— E drept, zise Gabriel. cu un salut adânc. Îmi rămâne să prezint majestăţii voastre steagurile cucerite de la englezi. Iată-le! În plus, domnul duce de Guise a scris el însuşi această scrisoare regelui.

Îi oferi, pe pernă, scrisoarea Însemnatului. Regele o luă, rupse pecetea, rupse plicul şi întinzând cu însufleţire scrisoarea cardinalului de Lorena, zise:

— Dumneavoastră, domnule cardinal, vă revine bucuria de a citi cu glas tare această scrisoare a fratelui dumneavoastră. Ea nu e adresată regelui, ci Franţei.

— Cum, sire, majestatea voastră vrea...

— Vreau, domnule cardinal, să acceptaţi aceasta cinste care vă este datorată.

Charles de Lorena se înclină, luă cu respect din mâinile regelui scrisoarea, pe care o despături şi citi cele ce urmează în mijlocul celei mai profunde tăceri:

"Sire, Calaisul este în puterea noastră: am luat într-o săptămână englezilor ceea ce i-a costat pe ei, în urmă cu două secole, un an de asediu. Guines şi Ham, cele două oraşe pe care ei le mai au în Franţa, nu mai pot rezista multă vreme; îndrăznesc să făgăduiesc majestăţii voastre că înainte de cincisprezece zile duşmanii noştri vor fi definitiv alungaţi din întreg regatul. Am socotit că pot să fiu generos cu cei învinşi. Ne-au cedat artileria şi muniţiile lor; capitularea la care am consimţit dă locuitorilor Calaisului care doresc acest lucru dreptul de a se retrage cu bunurile lor în Anglia. Poate că ar fi fost periculos să lăsăm într-un oraş proaspăt ocupat acest ferment al revoltei. Numărul morţilor şi al răniţilor noştri nu e prea mare graţie rapidităţii cu care a fost luat oraşul. Timpul şi răgazul îmi lipsesc, sire, ca să dau acum majestăţii voastre amănunte. Rănit grav eu însumi..."

Ajungând aici, cardinalul păli şi se opri.

— Majestatea voastră şi eminenţa sa să fie liniştite, zise Gabriel. Această rană a domnului de Guise nu va avea urmări, slavă Domnului! Nu i-a mai rămas în momentul de faţă decât o nobilă cicatrice.

Cardinalul citind câteva rânduri mai încolo putu să se convingă el însuşi că Gabriel spunea adevărul şi, liniştit, reluă lectura:

"... Rănit grav eu însumi, chiar în ziua intrării noastre în Calais, am fost salvat datorită ajutorului prompt şi admirabilului geniu al unui tânăr chirurg, jupânul Ambroise Paré; dar mă simt încă slab şi, în consecinţă, lipsit de bucuria de a discuta îndelung cu majestatea voastră. Veţi putea auzi alte amănunte de la cel care vă va aduce, odată cu această scrisoare, cheia oraşului şi steagurile engleze şi despre care, înainte de a sfârşi, trebuie să-i vorbesc majestăţii voastre. Căci nu mie, sire, îmi revine onoarea acestei uimitoare cuceriri a Calaisului. Am încercat să contribui din toate puterile la asta împreună cu viteaza mea armată; dar ideea, mijloacele de execuţie şi chiar reuşita se datorează aducătorului acestei scrisori, domnului viconte d'Exmès...".

— Se pare, domnule, zise regele, adresându-se lui Gabriel, se pare că nici vărul nostru nu te cunoaşte încă sub noul dumitale nume.

— Sire, zise Gabriel, n-aş fi cutezat să mi-l iau pentru prima oară decât în prezenţa majestăţii voastre...

Cardinalul continuă la un semn al regelui.

"Mărturisesc că nu mă gândisem la această lovitură îndrăzneaţă. Dar domnul d'Exmès veni să mă caute la Luvru, îmi expuse minunatul său plan, îmi înlătură şi-mi risipi îndoielile şi, în sfârşit, determină această neaşteptată faptă de arme care ar ajunge singură, sire, gloriei unei domnii. Dar asta nu e tot. Nu se putea risca cu atâta uşurinţă o expediţie atât de serioasă. Domnul d'Exmès a furnizat domnului mareşal Strozzi mijloacele de a se introduce, deghizat, în oraş şi de a studia şansele atacului şi ale apărării. În plus, ne-a dat un plan exact şi amănunţit al zidurilor de apărare şi al posturilor de pază întărite, în aşa fel încât noi am înaintat spre Calais ca şi cum zidurile sale ar fi fost de sticlă. Sub zidurile oraşului şi în asalturi, la forturile Nieullay şi Vieux-Château, pretutindeni, domnul d'Exmès, în fruntea unei mici trupe, angajată pe cheltuiala sa, a făcut minuni de vitejie. Am insistat asupra acestor dovezi de curaj pe care le-a dat în toate ocaziile, fără să mai vorbesc de acţiunile particulare şi personale, a de pildă cucerirea fortului Risbank, acea poartă a Calaisului, îiounde urmau să treacă formidabilele ajutoare venite din Anglia. Munci am fi fost zdrobiţi, pierduţi. Uriaşa noastră luptă ar fi eşuat în râsetele întregii Europe. Totuşi, prin ce mijloace se poate pune mâna pe un turn care apără oceanul? Ei bine, vicontele d'Exmès a făcut această minune. Noaptea, singur cu voluntarii lui într-o barcă, datorită inteligenţei şi curajului, a izbutit, după o temerară navigaţie, după o înfricoşătoare escaladare, să înfigă drapelul francez pe acest fort de necucerit...".

Aici, cu toată prezenţa regelui, un murmur de admiraţie, pe care nimic nu putu să-l oprească, întrerupse un moment lectura. Atitudinea lui Gabriel, în picioare, cu ochii plecaţi, calm, demn şi modest, la doi paşi de rege, contribui la impresia pricinuită de povestirea faptei cavalereşti şi încântă încă o dată pe tinerele femei, ca şi pe bătrânii soldaţi. Până şi regele fu emoţionat şi-şi fixă privirea, mai îmblânzită, asupra tânărului erou. Dar doamna de Poitiers îşi muşca buzele albite şi domnul de Montmorency îşi încruntase sprâncenele groase. După această scurtă întrerupere, cardinalul reluă:

"... Fortul Risbank odată cucerit, oraşul era al nostru. Vasele engleze nu cutezară să mai încerce un atac inutil. După trei zile intram triumfători în Calais ajutaţi de o fericită

răscoală a aliaţilor vicontelui d'Exmès, în oraş şi de o energică intervenţie a vicontelui însuşi. În această ultimă luptă, sire, am primit acea rană cumplită care trebuia să mă coste viaţa şi — dacă-mi este îngăduit să amintesc de un serviciu personal, după atâtea servicii oficiale — să adaug că tot domnul d'Exmès, care l-a adus, aproape cu forţa, la patul meu pe jupânul Paré, e cel care m-a salvat."

— Oh, domnule, îţi mulţumesc şi eu la rându-mi, spuse întrerupându-se Charles de Lorena, cu o voce emoţionată. Apoi, cu un accent mai plin de căldură, continuă lectura ca şi cum ar fi vorbit însuşi fratele său.

"... Sire, de obicei onoarea unor asemenea succese nu se atribuie decât şefului sub care ele au fost repurtate. Domnul d'Exmès, la fel de modest pe cât de viteaz, va lăsa de bunăvoie ca numele lui să se şteargă în faţa numelui meu. Totuşi mi s-a părut just să arăt majestăţii voastre că tânărul care îi va aduce această scrisoare a fost într-adevăr capul şi braţul acţiunii noastre şi că, fără el, la ora când scriu toate astea, Calaisul ar fi încă al Angliei. Domnul d'Exmès mi-a cerut să nu declar asta decât regelui. Ceea ce şi fac aici cu recunoştinţă şi bucurie. Datoria mea era să-i dau domnului d'Exmès acest certificat glorios. Restul, este datoria voastră, sire. O datorie pe care-o invidiez, dar pe care nu pot, nici nu vreau s-o uzurp. Mi se pare că nu există dar care să poată răsplăti cucerirea unui oraş de frontieră şi asigurarea integrităţii unui regat. Se pare totuşi — domnul d'Exmès mi-a spus — că majestatea voastră are pentru el o răsplată demnă de cucerirea sa. Cred, sire. Într-adevăr, numai un rege şi încă unul strălucit cum este majestatea voastră ar putea recompensa, la justa ei valoare, o asemenea faptă. Acestea spuse, mă rog Domnului, sire, să vă dea viaţă lungă şi o domnie fericită. Sunt al majestăţii voastre, cel mai umil, cel mai ascultător şi supus servitor, François de Lorena, Calais, 8 ianuarie 1558".

Când Charles de Lorena îşi isprăvi lectura şi înapoie regelui scrisoarea, şoaptele aprobatoare şi admirative începură din nou şi din nou inima lui Gabriel, puternic emoţionat, tresări. Dacă respectul n-ar fi stăvilit entuziasmul, aplauzele l-ar fi sărbătorit zgomotos pe tânărul învingător. Regele simţea instinctiv acest elan general pe care-l împărtăşea dealtfel şi el într-o oarecare măsură şi nu se putu abţine să nu-i spună lui Gabriel, ca şi cum ar fi fost interpretul dorinţei neexprimate a tuturor:

— Ei bine, domnule! E frumos ce-ai făcut! Doresc, aşa cum şi domnul de Guise mi-a dat să înţeleg, să-mi fie într-adevăr cu putinţă să-ţi acord o răsplată demnă de dumneata şi demnă de mine.

— Sire, răspunse Gabriel, n-am decât o singură dorinţă şi majestatea voastră ştie... Şi, la o mişcare a lui Henric, se grăbi să reia: Dar, iertare, misiunea mea încă nu s-a terminat, sire.

— Ce mai este? zise regele.

— Sire, o scrisoare a doamnei de Castro pentru majestatea voastră.

— A doamnei de Castro? Repetă cu însufleţire regele.

Se ridică brusc din fotoliu, coborî cele două trepte ale tronului ca să ia el însuşi scrisoarea Dianei şi, coborându-şi vocea, îi zise lui Gabriel:

— Domnule, i-ai redat regelui moştenitoarea şi părintelui, copila. Am deci două datorii faţă de dumneata. Dar să citim această scrisoare... Şi cum Curtea, mereu nemişcată şi mută, aştepta cu respect poruncile regelui, Henric, jenat el însuşi de această tăcere, zise cu voce tare: Domnilor, daţi frâu liber bucuriei. Nu mai am nimic deosebit să vă spun, restul este o treabă care ne priveşte doar pe mine şi pe trimisul vărului nostru de Guise. N-aveţi deci decât să comentaţi vestea fericită şi să vă bucuraţi.

La aceste vorbe, grupurile se realcătuiră şi în curând nu se mai auzi decât un şuşotit confuz, cum se întâmpla întotdeauna când se duc o sută de discuţii disparate.

Doamna de Poitiers şi conetabilul erau singurii care se mai gândeau să-i spioneze pe rege şi pe Gabriel. Dintr-o privire îşi împărtăşiră teama şi Diana, pnntr-o mişcare dibace, se

apropie de rege. Henric nu remarcă acest cuplu invidios, căci era cufundat cu totul în citirea scrisorii primite de la fiica sa.

— Draga mea Diana! Biata mea fată! murmură el înduioşat. Şi, după ce termină lectura, antrenat de firea sa generoasă şi loială, zise aproape cu glas tare lui Gabriel: Doamna de Castro îmi recomandă de asemenea pe eliberatorul ei şi cere să i se facă dreptate. Ea îmi spune că dumneata nu numai că i-ai redat libertatea, domnule, dar i-ai salvat, după cât se pare şi onoarea.

— Oh! Nu mi-am făcut decât datoria, sire!

— Trebuie deci să mi-o fac şi eu pe a mea, zise Henric. Acum, e rândul dumitale să vorbeşti! Spune, ce doreşti de la noi, domnule viconte de Montgommery.

Capitolul XV Bucurie şi spaimă

Viconte de Montgommery! La acest nume, care, rostit de rege, cuprindea mai mult decât o făgăduială, Gabriel tresări de bucurie. Henric mergea pe drumul iertării!

— Iată-l că cedează! Îi spuse cu voce scăzută doamna de Poitiers conetabilului, care se apropiase de ea.

— Să aşteptăm să ne vină rândul, zise domnul de Montmorency, fără să se tulbure.

— Sire, spuse Gabriel regelui, sire. Nu-i nevoie să repet majestăţii voastre ce favoare cutez să aştept de la bunătatea sa, de la clemenţa, de la dreptatea sa. Sper că toi ceea ce majestatea voastră mi-a cerut, a fost îndeplinit... Aţi uitat făgăduiala sau binevoiţi să v-o mai ţineţi.

— Da, domnule, mi-o voi ţine, cu condiţia să taci, răspunse Henric fără să ezite.

— Această condiţie, sire, va fi cât mai riguros îndeplinită, spuse vicontele d'Exmès.

— Apropie-te, domnule, zise regele.

Gabriel se apropie. Cardinalul de Lorena se îndepărtă cu discreţie. Dar doamna de Poitiers, aflată foarte aproape de Henric, nu se mişcă şi putu să audă ce-i spunea, măcar că regele îşi coborâse vocea pentru ai vorbi doar lui Gabriel. Acest soi de supraveghere nu putu totuşi să încovoaie voinţa regelui, care reluă cu fermitate:

— Domnule viconte de Montgommery, eşti un viteaz pe care-l stimez şi-l cinstesc. Chiar atunci când vei obţine ceea ce-mi ceri şi încă nu voi fi chit faţă de dumneata. Ia acest inel. Mâine dimineaţă la ora opt prezintă-te la guvernatorul închisorii Châtelet; va fi prevenit şi-ţi va da de îndată ceea ce aştepţi cu atâta nerăbdare.

Gabriel, care de bucurie simţea cum i se înmoaie genunchii, nu se putu abţine şi căzu la picioarele regelui.

— Ah, sire, îi spusa el, cu pieptul inundat de fericire şi cu ochii scăldaţi în lacrimi, sire, toată voinţa, toată energia de care cred că am dat dovadă, le voi pune tot restul vieţii mele în slujba majestăţii voastre, aşa după cum, mărturisesc sincer, toată viaţa v-aş fi urât dacă aţi fi spus nu!

— Într-adevăr? Făcu regele, surâzând ca bunătate.

— Da, sire, mărturisesc şi trebuie să mă înţelegeţi; dacă nu v-aţi fi ţinut cuvântul, cred c-aş fi urmărit-o pe majestatea voastră cu ura mea până şi în urmaşii săi.

— Haide, ridică-te, domnule, zise regele, surâzând mai departe, Linişteşte-te şi istoriseşte-ne şi nouă, mai în amănunt, cucerirea aceasta atât de nesperată a Calaisului, despre care nu mă voi plictisi niciodată să vorbesc şi să aud vorbindu-se.

Henric al II-lea îl ţinu pe Gabriel lângă el mai bine de un ceas, întrebându-l, ascultându-l şi punându-l să repete de o sută de ori, fără să se plictisească, aceleaşi

amănunte. Apoi, trebui să-l lase în seama doamnelor, lacome, la rândul lor, să afle amănunte. Cardinalul de Lorena, destul de prost informat la început asupra antecedentelor lui Gabriel şi care nu vedea în el decât un prieten şi un protejat al fratelui său, voi să-l prezinte el însuşi reginei Caterina de Medicis, care, de faţă cu toată Curtea, fu obligată să-l felicite pe cel care se bucura de atâta succes în faţa regelui. Dar o făcu plină de trufie, iar aspra şi dispreţuitoarea privire a ochilor ei cenuşii dezminţea vorbele pe care gură trebuia să le rostească împotriva inimii sale. Adresând Caterinei mulţumiri respectuoase, Gabriel îşi simţi sufletul oarecum îngheţat de acele complimente mincinoase ale reginei sub care, aducându-şi aminte de trecut, i se păru că ghiceşte o ironie tainică şi un fel de ameninţare ascunsă. Când, după ce-o salută pe Caterina de Medicis, se întoarse ca să se retragă, i se păru că aflase pricina dureroasei sale presimţiri. Într-adevăr, aruncându-şi privirea spre rege, o văzu cu spaimă pe Diana de Poitiers care se apropiase de el şi care-i vorbea în şoaptă cu surâsul ei răutăcios pe buze. Cu cât Henric al II-lea părea să se apere mai mult, cu atât insista ea mai mult. Îl chemă apoi pe conetabil care vorbi şi el, cu însufleţire, multă vreme regelui. Gabriel vedea toate astea de departe. Nu pierdu nici una din mişcările duşmanilor săi şi suferi cumplit. Dar, chiar în acel moment în care inima sa era astfel sfâşiată, tânărul fu întrerupt din gândurile sale de tânăra regină-Delfină Maria Stuart, care-l copleşi cu complimente şi întrebări. Gabriel, cu toată neliniştea lui, îi răspunse cât putu mai bine.

— E măreţ, nu-i aşa, dragul meu Deflin? Adăugă ea adresându-se lui Francisc, tânărul ei soţ care-şi alătură elogiile celor ale soţiei sale.

— Ce nu faci ca să meriţi vorbe atât de bune? spuse Gabriel, ai cărui ochi nu părăseau grupul alcătuit din rege, favorită şi conetabil.

— Când mă simţeam atrasă spre dumneavoastră de nu ştiu ce simpatie, continuă Maria Stuart cu graţia ei obişnuită, inima mea mă înştiinţa, desigur, că veţi săvârşi această minunată faptă spre gloria unchiului meu drag, de Guise. Ah! Iată, aş vrea să am. ca şi regele, puterea de a vă răsplăti. Dar o femeie, vai! N-are la îndemâna nici titluri, nici onoruri.

— Oh, am tot ceea ce mi-aş dori pe lume! zise Gabriel. "Regele nu mai răspunde, doar ascultă", îşi zise în sinea lui.

— Dacă aş avea putere, spuse Maria Stuart, v-aş crea dorinţe ca să vi le pot îndeplini. Dar pentru un moment, tot ce am, iată, e acest buchet pe care grădinarul de la Tournelles mi l-a trimis ca pe ceva destul de rar după ultimele geruri. Ei bine, domnule d'Exmès, cu îngăduinţa Delfinului, vă dăruiesc aceste flori, în amintirea zilei de azi. Le primiţi?

— Ah, doamnă... exclamă Gabriel, sărutând cu respect mâna care i-o oferea.

— Florile, zise Maria Stuart gânditoare, sunt în acelaşi timp mireasmă pentru bucurie şi consolare pentru tristeţe. S-ar putea ca, într-o zi, să fiu foarte nenorocită! Nu ştiu nici măcar dacă mi se vor da flori. Se înţelege că dumneavoastră, domnule d'Exmès, atât de fericit şi de triumfător, vi se cuvine mireasma acestor flori...

— Cine ştie? zise Gabriel, clătinând din cap cu melancolie, cine ştie dacă triumfătorul şi fericitul nu va avea în curând nevoie de consolare?

Privirile sale, în timp ce vorbea astfel, erau fixate necontenit asupra regelui, care acum căzuse pe gânduri şi îşi plecase capul în faţa vorbelor din ce în ce mai însufleţite ale doamnei de Poitiers şi ale conetabilului.

Gabriel tremura gândindu-se că favorita auzise, desigur, făgăduiala regelui şi că despre asta discutau ei acum cu atâta aprindere. După regina-Delfină, care se îndepărtase, se apropie de Gabriel amiralul de Coligny, care-i adresă felicitări cordiale pentru felul strălucit în care păstrase şi-şi depăşise la Calais faima de la Saint-Quentin.

— Te pricepi, îi spuse amiralul, să câştigi victorii... Sunt mândru că mi-am dat seama de marele dumitale merit şi n-am decât un singur regret, acela de a nu fi participat împreună cu dumneata la acea măreaţă faptă de arme, atât de fericită pentru dumneata şi atât de glorioasă pentru Franţa.

— Se va ivi prilejul, domnule amiral.

— Mă cam îndoiesc, răspunse Coligny cu oarecare tristeţe. Facă Domnul ca, dacă ne vom mai întâlni pe câmpul de luptă, să nu fim în tabere adverse.

— Să mă ferească sfântul! spuse cu însufleţire Gabriel. Dar ce înţelegeţi prin aceste cuvinte, domnule amiral?

— Au ars de vii în ultima lună patru calvinişti, spuse Coligny. Reformaţii, care cresc în fiecare zi ca număr şi putere, vor sfârşi prin a se sătura de aceste odioase şi josnice persecuţii. În ziua aceea, cele două partide care împart Franţa în două vor alcătui, mă tem, două armate.

— Ei bine? întrebă Gabriel.

— Ei bine, domnule d'Exmès, cu toată plimbarea pe care am făcut-o împreună pe strada Saint-Jacques, ţi-ai păstrat libertatea şi nu te-ai angajat cu nimic. Or, mi se pare că te bucuri prea mult de favoarea regelui că să nu te afli în armata acestuia împotriva ereticilor, cum suntem numiţi.

— Cred că vă înşelaţi, domnule amiral, zise Gabriel, ai cărui ochi nu se desprindeau de pe chipul regelui, cred, dimpotrivă, că voi merge în curând cu oprimaţii împotriva opresorilor.

— Cum? Ce-ai spus? întrebă amiralul. Ai pălit, Gabriel, ţi s-a schimbat glasul! Ce ai?

— Nimic! Nimic! Domnule amiral. Dar trebuie să vă părăsesc. Cu bine! Pe curând...

Gabriel surprinsese tocmai un gest de aprobare scăpat regelui şi domnul de Montmorency plecare de îndată, aruncând Dianei o privire de triumf. Totuşi, după câteva minute, când recepţia se isprăvi şi Gabriel se duse să-l salute pe rege ca să-şi ia rămas bun, cuteză ta spună:

— Pe mâine, sire!

— Pe mâine, domnule, răspunse regele.

Dar, zicând acestea, Henric al II-lea nu-l mai privi pe Gabriel în faţă; nu mai surâdea, în schimb acum surâdea Diana de Poitiers. Gabriel, pe care toată lumea îl credea îmbătat de nădejde şi de bucurie, se retrase speriat şi cu durerea în inima. Toată seara rătăci în jurul închisorii Châtelet. Căpătă puţin curaj nevăzându-l ieşind pe domnul de Montmorency. Apoi, pipăi în deget inelul regal şi-şi aminti de cuvintele lui Henric al II-lea: "Ceea ce aştepţi cu atâta nerăbdare îţi va fi înapoiat". Acea noapte care-l mai despărţea pe Gabriel de momentul întâlnirii cu tatăl său avea să i se pară cea mai lungă din an!

Capitolul XVI Precauţii

Ce gândi, ce simţi Gabriel în timpul acelor ore îngrozitoare, numai Dumnezeu ştie; căci, întorcându-se acasă, nu voi să spună nimic nici servitorilor, nici doicii sale. Abia la ora opt se putea prezenta la Châtelet cu inelul pe care i-l dăduse regele şi care trebuia să deschidă porţile închisorii nu numai lui, ci şi tatălui său. Până la şase dimineaţa, Gabriel rămase singur în cameră fără să primească pe nimeni. La ora şase coborî, îmbrăcat şi echipat pentru o lungă călătorie. Ceruse încă din ajun doicii tot aurul pe care putea să i-l adune. Oamenii casei sale se înghesuiră în juru-i, gata să-l însoţească. Mai ales cei patru voluntari pe care-i adusese de la Calais. Dar el le mulţumi prieteneşte şi-i concedie, oprindu-i lângă sine doar pe pajul André şi pe doica sa Aloyse.

— Buna mea Aloyse, îi spuse el mai întâi acesteia din urmă, aştept aici din zi în zi doi oaspeţi, doi prieteni din Calais, Jean Puequoy şi nevasta lui, Babette. S-ar putea ca eu să nu fiu aici să-i primesc. Dar, chiar în absenţa mea şi mai ales în absenţa mea, te rog, Aloyse, să-i primeşti şi să-i tratezi ca şi cum ar fi fratele şi sora mea. Babette te cunoaşte,

pentru că m-a auzit vorbind de o sută de ori despre tine. Să ai pentru ea, te conjur în numele afecţiunii pe care mi-o porţi, tandreţea şi indulgenţa unei mame.

—- Vă făgăduiesc, monseniore şi ştiţi că, în ce mă priveşte, vorbele astea ajung. Fiţi liniştit în legătură cii oaspeţii dumneavoastră. Nu le va lipsi nimic.

— Mulţumesc, Aloyse, zise Gabriel strângându-i mâna. André, spuse el apoi adresându-se pajului, am unele comisioane pentru tine, căci tu îl înlocuieşti acum pe credinciosul meu Martin-Guerre...

— Sunt la ordinele dumneavoastră, monseniore!

— Ascultă bine: peste o oră trebuie să părăsesc casa asta singur; dacă mă întorc repede, n-ai să mai ai nimic de făcut. Dar se poate să nu mă întorc, sau cel puţin să nu mă întorc nici azi, nici mâine şi multă vreme de-acum încolo...

Doica ridică, înlăcrimată, braţele spre cer. André îşi întrerupse stăpânul:

— Iertare, monseniore! Spuneaţi că s-ar putea să nu vă întoarceţi multă vreme de-acum încolo...

— Da, André.

— Să nu vă însoţesc?

— Nu, dragul meu...

— Doamna de Castro, reluă pajul, mi-a încredinţat, la plecare, un mesaj pentru monseniorul, o scrisoare...

— Şi încă nu mi-ai dat scrisoarea asta, André? întrebă cu însufleţire Gabriel.

— Scuzaţi-mă, monseniore, dar nu trebuia să v-o dau decât atunci când, întorcându-vă de la Luvru, v-aş fi văzut trist sau mânios. Abia atunci, mi-a spus doamna Diana, să vă înmânez această scrisoare.

— Ah! Dă-mi-o, dă-mi-o repede! strigă Gabriel. Sfat şi uşurare, nici nu se putea să-mi fi venit mai la timp!

André scoase din vestă scrisoarea şi o întinse noului său stăpân. Gabriel îi rupse pecetea în grabă şi se retrase, ca s-o citească, în adâncitura unei ferestre. Iată ce cuprindea această scrisoare:

"Dragul meu, printre spaimele şi visele acestei nopţi, care s-ar putea să mă despartă pentru totdeauna de tine, gândul cel mai crud care-mi sfâşie inima este acesta: se poate că, prin fapta pe care ai îndeplinit-o cu atâta curai, să intri în conflict cu regele. Se poate că rezultatul strădaniilor tale să te sileascâ să-l urăşti sau să te determine să-l pedepseşti.

Gabriel, nu ştiu dacă mi-e tată; dar ştiu că până acum m-a iubit ca pe copilul lui. Numai gândul la răzbunarea ta şi mă face să tremur; îndeplinirea acestei răzbunări m-ar face să mor.

Şi totuşi, taina naşterii mele mă va constrânge poate să gândesc la fel ca tine. Poate că-l voi avea de răzbunat pe cel care mi-e tată împotriva celui care mi-a fost tată!

Dar cât timp plutesc încă în îndoială şi întuneric, cât timp nu ştiu în care parte să-mi îndrept ura şi dragostea, te conjur, Gabriel şi, dacă m-ai iubit vreodată, mă vei asculta, te conjur să-l respecţi pe rege.

Orice s-ar întâmpla, nu fă tu pe judecătorul chiar dac-ar fi vorba de un criminal.

Dacă cel pe care l-am numit până acum tatăl meu este vinovat, nu te fă tu judecătorul lui şi cu atât mai puţin călăul lui. Fii liniştii, totul se plăteşte — şi cerul te va răzbuna mai cumplit decât o poţi face tu însuţi. Nu fi tu instrumentul involuntar şi într-un fel fatal al acestei dreptăţi nemiloase; soarta să nu se slujească de mâna ta, nu da tu lovitura de graţie, Gabriel, nu condamna şi nai ales nu executa tu însuţi sentinţa. Fă asta în numele dragostei ce mi-o porţi. Deci milă! Este ultima rugăminte şi ultimul meu strigăt către tine.

Diana de Castro".

Gabriel citi de două ori această scrisoare; dar în timpul celor două lecturi André şi doica nu surprinseră pe chipul lui palid nici un alt semn decât acel surâs trist care-i

devenise obişnuit. După ce împături şi ascunse la piept scrisoarea Dianei, rămase o vreme tăcut, cu capul plecat, gânditor. Apoi, parcă trezindu-se din acest vis, zise:

— Bine, André, rămâne aşa cum ţi-am poruncit; dacă nu mă întorc, fie că afli ceva despre mine, fie că nu, tu bagă bine de seamă ce trebuie să faci...

— Vă ascult, monseniore, zise André şi mă voi supune întocmai.

— Doamna de Castro va sosi peste câteva zile la Paris. Încearcă să afli despre întoarcerea ei cât mai repede cu putinţă.

— Asta va fi uşor, zise André.

— Ieşi chiar în calea ei, dacă poţi şi dă-i din partea mea acest pachet sigilat. Bagă de seamă să nu-l rătăceşti, André, măcar că nu conţine nimic preţios, doar un văl negru, nimic altceva. Dar n-are importanţă! Să-i dai tu însuţi acest văl şi să-i spui...

— Ce să-i spun, monseniore? întrebă André, văzând că stăpânul său şovăie.

— Nu, nu-i spune decât că de acum încolo e liberă să facă ce vrea, că nu mai trebuie să-şi ţină nici o făgăduiala în ce mă priveşte...

— Asta-i tot, monseniore?

— Asta-i tot... Dacă, totuşi, n-ai să mai auzi vorbindu-se despre mine şi dacă-ai s-o vezi pe doamna de Castro neliniştindu-se din pricina mea, spune-i... Dar la ce bun? Nu-i spune nimic, André, întreab-o doar dacă nu vrea să te ia înapoi în serviciul ei. Dacă nu, înapoiază-te aici şi aşteaptă până mă întorc.

— Deci vă veţi întoarce în mod sigur, monseniore! spuse cu lacrimi în ochi doica. N-o să ne părăsiţi, n-o să dispăreţi, n-o...

— Dar cine-ţi spune că voi dispare? întrebă Gabriel. Nici pomeneală de aşa ceva!

— Oh! Domnul să vă binecuvânteze pentru aceste vorbe bune, monseniore! strigă biata Aloyse emoţionată.

— N-aveţi şi alte ordine să ne daţi, monseniore, în timpul acestei absenţe? Întreba André.

— Aşteaptă puţin, zise Gabriel aducându-şi deodată aminte de ceva şi, aşezându-se la o masă, scrise lui Coligny scrisoarea care urmează:

"... Domnule amiral,

Vreau să mă număr şi eu în rândurile dumneavoastră; socotiţi-mă, începând de astăzi, drept unul dintre oamenii dumneavoastră. Oricare v-ar fi credinţa, eu îmi pun, fără întoarcere, în slujba cauzei celor năpăstuiţi pe nedrept, inima, viaţa şi sabia.

Al dumneavoastră foarte umil şi bun prieten,

Gabriel de Montgommery".

— Dacă nu mă mai întorc, să duci şi biletul ăsta, zise Gabriel, dându-i lui André scrisoarea pecetluită. Şi acum, prieteni, trebuie să vă spun adio şi să plec. A venit ceasul...

După o jumătate de oră, Gabriel bătea, cu o mână tremurătoare, la poarta închisorii Châtelet.

Capitolul XVII Prizonierul de la secret

Domnul de Salvoison, guvernatorul închisorii Châtelet, care-l primise pe Gabriel prima oară, murise de curând şi guvernatorul actual se numea domnul de Sazerac.

La el fu introdus Gabriel. Neliniştea, cu mâna ei de fier, îi strângea atât de tare gâtul bietului tânăr, încât nu putu articula nici un cuvânt. Dar prezentă, în tăcere, guvernatorului inelul pe care i-l dăduse regele. Domnul de Sazerac se înclină cu gravitate.

— Vă aşteptam, domnule, îi spuse el lui Gabriel. Am primit de aproape o oră ordinul care vă priveşte. La vederea acestui inel şi fără să vă cer vreo explicaţie, trebuie să vă încredinţez un prizonier fără nume, închis de mulţi ani la Châtelet. Aşa e, domnule?

— Da, da, răspunse cu însufleţire Gabriel, pe care nădejdea îl făcu să-şi recapete glasul. Şi acest ordin, domnule guvernator...

— Sunt gata să-l îndeplinesc, domnule.

— Oh, oh, într-adevăr? zise Gabriel, care tremura din cap până-n picioare.

— Fără îndoială, răspunse domnul de Sazerac cu un accent în care şi un indiferent ar fi putut să descopere o nuanţă de tristeţe şi de amărăciune.

Dar Gabriel era prea tulburat şi prea absorbit de bucuria lui.

— Deci e adevărat! strigă el. Nu visez. Ochii îmi sunt deschişi. Visele mele erau deci simple spaime nebuneşti. O să-mi daţi prizonierul, domnule! Oh! Să alergăm, să mergem mai repede, vă rog, domnule, vă implor!

Şi făcu doi sau trei paşi, luându-i-o înainte guvernatorului. Dar el, cel atât de puternic în faţa suferinţei, slăbi în faţa bucuriei. Fu constrâns să se oprească un moment. Inima îi bătea atât de tare, încât crezu că o să se înăbuşe. Când, în sfârşit, îşi mai veni în fire, îi spuse guvernatorului închisorii Châtelet:

— Iertaţi-mă, domnule, iertaţi-mi această slăbiciune care pe moment m-a năucit. Vedeţi că şi bucuria este uneori foarte greu de suportat!

— Oh, nu vă scuzaţi, domnule, vă conjur, răspunse cu voce profundă guvernatorul.

Gabriel, izbit de data asta de acest accent, ridică ochii spre domnul de Sazerac. Întâlni o fizionomie binevoitoare, deschisă, cinstită. Totul în acest guvernator de închisoare dovedea sinceritate şi bunătate.

Ei bine, lucru ciudat, sentimentul care se citea în acel moment pe chipul omului de treabă în timp ce contempla bucuria expansivă a lui Gabriel era un soi de compasiune înduioşătoare. Gabriel surprinse această expresie şi, cuprins de un presentiment cumplit păli dintr-o dată. Această teamă vagă tăindu-i brusc elanul, îi redădu pe loc calmul îndreptându-şi silueta înaltă, îi zise guvernatorului:

— Haidem, domnule, să mergem...

Vicontele d'Exmès şi domnul de Sazerac coborâră atunci în închisoare, precedaţi de un valet care purta o torţă. Gabriel îşi regăsea, la fiecare pas, tristele amintiri, cotiturile coridoarelor şi ale scărilor, zidurile întunecate pe care le mai văzuse odinioară.

Când ajunseră la uşa de fier a celulei în care-l vizitase cu o atât de stranie strângere de inimă pe prizonierul palid şi mut, nu mai şovăi nici o secundă şi se opri brusc.

— Aici e, spuse el cu pieptul apăsat.

Dar domnul de Sazerac scutură din cap cu tristeţe.

— Nu, spuse el, nu mai este aici.

— Cum! Nu mai este aici? strigă Gabriel. Vă bateţi joc de mine, domnule?

— Oh, domnule, spuse guvernatorul pe un ton de blând reproş.

O sudoare rece acoperi fruntea lui Gabriel.

— Iertare! Iertare! Dar ce înseamnă aceste cuvinte? Vorbiţi, vorbiţi mai repede!

— De ieri seară, domnule, am avut dureroasa obligaţie de a-l muta pe prizonierul de la secret cu un etaj mai jos...

— Ah! spuse Gabriel năuc. Şi de ce?

— A fost prevenit, domnule, ştiţi, cred, că dacă va încerca să vorbească, ceea ce a şi făcut, dacă va scoate cel mai mic strigăt, dacă va bâlbâi măcar un nume chiar de va fi întrebat, va fi dus îndată într-o altă celulă şi mai adâncă şi mai de temut şi mai ucigătoare decât a sa.

— Ştiu asta, murmură Gabriel atât de încet, încât guvernatorul nu-l auzi.

— O dată, domnule, urmă domnul de Sazerac, prizonierul a cutezat să contravină acestui ordin şi atunci a fost aruncat în această celulă mizerabilă de aici, în care l-aţi văzut şi dumneavoastră. Mi s-a spus, dealtfel, că aţi fost informat la vreme despre această condamnare la tăcere pe care o îndurase.

— Într-adevăr, într-adevăr, zise Gabriel cu un soi de nerăbdare cumplită. Ei bine, domnule?

— Ei bine, zise stânjenit domnul de Sazerac, ieri seară, cu puţin înainte de închiderea porţilor, la Châtelet a venit un om, un om de seamă al cărui nume trebuie să-l trec sub tăcere.

— N-are a face, spuneţi mai departe, zise Gabriel.

— Acel om a poruncit; ă fie introdus în celula numărul 21. L-am însoţit doar eu. S-a adresat prizonierului fără să obţină la început vreun răspuns şi nădăjduiam că bătrânul va ieşi învingător din această încercare, căci timp de o jumătate de oră a păstrat o tăcere încăpăţânată în faţa tuturor provocărilor.

Gabriel scoase un suspin adânc şi ridică ochii spre cer, dar fără să rostească vreun cuvânt; ca să nu întrerupă lugubra istorisire a guvernatorului.

— Din nenorocire, prizonierul, la ultima frază care i-a fost strecurată la ureche, s-a ridicat brusc, lacrimile i-au ţâşnit din ochii de piatră şi a vorbit, domnule. M-au autorizat să vă raportez toate astea pentru ca să credeţi mai lesne în cuvântul meu de gentilom când am aă adaug că prizonierul a vorbit! Vă afirm pe cuvânt de onoare că l-am auzit cu urechile mele...

— Şi atunci? întrebă Gabriel cu voce spartă.

— Şi atunci, reluă domnul de Sazerac, am fost imediat poftit, cu toate rugăminţile mele, să îndeplinesc barbara datorie pe care mi-o impune funcţia şi să poruncesc paznicului mut să-l ducă pe prizonier într-o celulă aşezată sub asta.

— Într-o celulă aşezată sub asta! strigă Gabriel. Ah! Să mergem repede; poate că, în sfârşit, îi aduc eliberarea.

Guvernatorul îşi înălţă trist capul; dar Gabriel nu văzu acest gest şi începu să alerge pe treptele lunecoase ale scării de piatră care ducea în abisul închisorii. Domnul de Sazerac luase torţa din mâna valetului, pe care-l concedie cu un gest şi ducându-şi batista la gură, îl urmă pe Gabriel. Cu fiecare pas aerul devenea din ce în ce mai sufocant. Odată ajuns jos, la baza scării, gâfâind, abia mai puteai respira şi-ţi dădeai seama de îndată că singurele fiinţe care ar fi putut trăi mai mult de câteva minute în această atmosferă de moarte erau libărcile pe care le zdrobeai cu scârba sub picioare. Dar Gabriel nu se gândea la nimic. Luă din mâinile tremurătoare ale guvernatorului cheile ruginite pe care acesta i le întindea şi, deschizând uşa grea, mâncată de cari, se năpusti în celulă. La lumina torţei, putu zări într-un colţ, pe un soi de mindir de paie un trup întins. Gabriel se aruncă asupra acelui trup, îl scuturâ, îl trase, strigă:

— Tată! Tată!

Domnul de Sazerac fu zguduit de acest strigăt.

Capitolul XVIII Contele de Montgommery

Îngenuncheat, Gabriel îşi ridică doar capul palid şi speriat şi plimbă în juru-i o privire înfricoşător de liniştită. Dar acest calm îl emoţiona şi-l sperie pe domnul de Sazerac mai mult decât toate strigătele şi toate lacrimile. Apoi, ca izbit de o idee, Gabriel puse repede mâna pe inima bătrânului. Ascultă timp de un minut sau două.

— Nimic! zise cu o voce egală şi moale, nimic! Inima nu mai bate, dar trupul îi e cald încă.

— Ce om viguros! murmură guvernatorul; ar mai fi putut trăi multă vreme.

Totuşi ochii mortului rămăseseră deschişi. Gabriel se aplecă asupra lui şi-i închise cu pioşenie. Apoi sărută cu respect, pentru prima şi ultima oară, acele biete pleoape pe care le înmuiaseră atâtea lacrimi amare.

— Domnule, îi spuse domnul de Sazerac, care voia să-l distragă de la acea contemplare înfricoşătoare, dacă mortul vă era drag...

— Dacă-mi era drag... îl întrerupse Gabriel. Era tatăl meu...

— Ei bine, domnule, dacă vreţi să vă îndepliniţi ultimele îndatoriri, mi s-a îngăduit să vă las să-l luaţi de aici.

— Ah! Într-adevăr? zise Gabriel cu acelaşi calm înfricoşător. Ştiţi, domnule guvernator, că s-au jurat în faţa Domnului să mi-l dea îndărăt pe tata. Mi l-au dat, într-adevăr. Recunosc că nu s-au angajat să mi-l dea viu...

Şi izbucni într-un râs strident.

— Haideţi, curaj! zise domnul de Sazerac. E vremea să vă luaţi rămas bun de la cel pe care-l plângeţi.

— Ceea ce şi fac, după cum vedeţi, domnule, zise Gabriel.

— Trebuie să vă retrageţi. Aerul care se respiră aici nu-i făcut pentru piepturile celor vii şi o şedere prea lungă în mijlocul acestor miasme vătămătoare ar putea deveni primejdioasă.

— Iată dovada sub ochii noştri, zise Gabriel arătând trupul.

— Haideţi, veniţi, zise guvernatorul, care voi să-l ia pe tânăr de braţ şi să-l târască afară.

— Ei bine, da, vă voi urma, dar pentru Dumnezeu, adăugă el cu o voce rugătoare, mai lăsaţi-mă doar un minut...

Luă mâna îngheţată a tatălui său, se aplecă peste fruntea umedă şi rece şi-o sărută. Toate astea fără să plângă. Nu mai putea.

— Pe curând, îi spuse el, pe curând!

Se ridică, mereu calm şi hotărât. Îi aruncă tatălui său o ultimă privire, apoi îl urmă pe domnul de Sazerac cu pas lent şi grav. Ajungând fă etajul de deasupra, ceru să vadă celula întunecată şi rece unde prizonierul îşi petrecuse atâţia ani şi fusese frământat de atâtea gânduri dureroase şi unde el, Gabriel, intrase o dată fără să-şi îmbrăţişeze tatăl. Petrecu şi aici câteva minute. Când urcă, cu guvernatorul, spre lumină şi viaţă, domnul de Sazerac, care-l poftise în camera sa, se cutremură privindu-l la lumina zilei. Dar nu cuteză să-i spună tânărului că şuviţe albe îi argintau acum din loc în loc frumosul lui păr castaniu. După o vreme, îi spuse doar, cu voce emoţionată:

— Pot face ceva pentru dumneavoastră, domnule? Cereţi-mi şi voi fi fericit să vă acord tot ceea ce-mi îngăduie datoria.

— Domnule, mi-aţi spus că mi s-a dat voie să-i aduc celui mort ultimele onoruri. În seara asta vor veni nişte oameni trimişi de mine şi dacă aţi binevoi să puneţi dinainte trupul într-un sicriu şi să le daţi voie să ia sicriul, ei îl vor îngropa pe prizonier în cavoul familiei sale.

— Staţi, domnule, răspunse domnul de Sazerac, trebuie totuşi să vă avertizez că şi îngăduinţei acesteia i s-a pus o condiţie.

— Care, domnule? întrebă cu răceală Gabriel.

— Aceea de a nu isca, conform unei făgăduieli pe care aţi făcut-o. Nici un scandal cu acest prilej.

— Îmi voi ţine această promisiune, zise Gabriel. Oamenii care vor veni la noapte vor transporta trupul în strada Jardins-Saint-Paul, în cavoul funerar al conţilor de...

— Iertare, domnule, îl întrerupse guvernatorul Châtelet-ului, nu ştiu numele prizonierului şi nici nu trebuie să-l ştiu. Am fost obligat să nu discut cu dumneavoastră despre acest lucru.

— Dar eu n-am nimic de ascuns, răspunse cu mândrie Gabriel. Doar cei vinovaţi se ascund... Dealtfel, domnule, continuă Gabriel, ceea ce n-aţi vrut să-mi spuneţi, eu am ghicit şi aş putea să v-o spun eu dumneavoastră. Iată, de exemplu, personajul influent care a venit aici ieri seară şi care a vrut să-i vorbească prizonierului pentru a-l determina să deschidă gura: ei bine, aproape că ştiu cam cu ce farmece a izbutit să rupă tăcerea; acea tăcere de care depindea restul vieţii sale, rest pe care până atunci îl disputase călăilor lui.

— Cum... ştiţi... zise domnul de Sazerac uluit.

— Da, domnule, omul influent i-a spus bătrânului: "Fiul dumitale s-a acoperit de glorie", sau "Fiul dumitale va veni să te elibereze!" Ticălosul acela i-a vorbit despre fiul lui!

Guvernatorul lăsă să-i scape o mişcare de surpriză.

— Şi la numele fiului său, îndureratul părinte, care ştiuse până atunci să se abţină în faţa duşmanului său de moarte, nu şi-a putut stăpâni elanul de bucurie şi a strigat. E adevărat, domnule, spune?

Guvernatorul îşi lăsă capul în jos fără să răspundă.

— E adevărat, pentru că nu negi, zise Gabriel. Vezi deci că era inutil să-mi ascunzi ceea ce i-a spus omul influent bietului prizonier! Cât priveşte numele acelui om, pe care-l treci astfel sub tăcere, vrei să ţi-l spun?

— Domnule, domnule, strigă de Sazerac cu însufleţire. Suntem singuri, e adevărat, totuşi băgaţi de seamă, nu vă e teamă?

— Ţi-am spus, zise Gabriel, că eu n-am de ce mă teme. Deci, acel om se numeşte conetabilul de Montmorency, domnule. Călăul nu poartă întotdeauna mască!

— Oh, domnule! îl întrerupse guvernatorul aruncând în jurul lui priviri de spaimă.

— În schimb, nici numele meu, nici numele prizonierului, căci purtăm acelaşi nume, continuă Gabriel, nu-l cunoşti. Dar nimic nu mă opreşte să ţi-l spun. Cu atât mai mult cu cât s-ar putea să mai auzi de el, după cum s-ar putea să mă mai întâlneşti în viaţă. Dumneata ai fost bun cu mine în acest greu moment, de aceea, când ai să-mi auzi numele rostit peste câteva luni, va fi bine să ştii că-ţi sunt şi că-ţi rămân obligat.

— Voi fi fericit, zise guvernatorul, să aflu că soarta n-a fost tot timpul atât de crudă cu dumneavoastră.

— Oh! În ce mă priveşte, nu-i vorba de asta, zise Gabriel grav. Dar, în orice caz, află ca numele meu, acum, după ce tata a murit în închisoare, este contele de Montgommery.

Guvernatorul închisorii, împietrit, nu găsi nimic de spus.

— Cu asta, adio, domnule, zise Gabriel. Adio şi-ţi mulţumesc! Îl salută pe domnul de Sazerac şi ieşi cu pas ferm din închisoare. Dar, când aerul de afară şi lumina zilei îl izbiră, se opri un minut, năucit şi clătinându-se. Totuşi, cum trecătorii începuseră să se uite miraţi la el, îşi adună forţele şi se îndepărtă de acel loc, îndreptându-se către un colţ mai liniştit şi-i scrie doicii sale:

"Buna mea Aloyse! Nu mă aştepta, nu mă voi întoarce atât de curând. Am nevoie o vreme să fiu singur, să merg, să cuget, să aştept... Dar fii fără grijă în privinţa mea, căci de întors tot mă voi întoarce. În seara asta fă în aşa fel încât toată lumea să se culce devreme. Tu, tu singură vei veghea şi vei deschide unor oameni care vor bate la noapte în poarta cea mare, la ceasul în care strada e de obicei pustie. Îi vei conduce tu însăţi pe cei patru oameni care vor purta o povară tristă, dar preţioasă, la cavoul familiei. Le vei arăta mormântul deschis unde îl vor îngropa pe cel pe care-l aduc. Vei veghea la toate aceste pregătiri. Apoi, după ce vor fi isprăvit treaba, vei da fiecăruia dintre ei câte patru scuzi de aur, îi vei reconduce fără zgomot şi te vei reîntoarce lângă mormânt, vei îngenunchea şi te vei ruga întocmai ca pentru stăpânul şi părintele tău. Şi eu mă voi ruga, dar departe de acel loc. Simt că vederea acelui mormânt m-ar îndemna la fapte necugetate. Am nevoie de singurătate ca să-mi vin în fire. Cu bine, buna mea Aloyse, cu bine! Aminteşte-i lui André ce are de făcut în legătură cu doamna de Castro şi aminteşte-ţi de oaspeţii noştri, Jean şi Babette Peuquoy. Domnul să te aibă în pază.

Gabriel de M".

Această scrisoare odată scrisă, Gabriel căută şi găsi patru oameni simpli. Le dădu fiecăruia arvună câte patru scuzi de aur şi le mai făgădui încă pe atâta la urmă. Ca să câştige banii ăştia, unul dintre ei trebuia să ducă de îndată scrisoarea la adresa menţionată; apoi, toţi patru trebuiau să se prezinte în aceeaşi seară la Châtelet, cu puţin înainte de ora zece, să primească de la guvernatorul de Sazerac sicriul şi să ducă acel sicriu, în tăcere şi-n mare taină, în strada Jardins-Saint-Paul, la palatul unde trebuia dusă şi scrisoarea. Bieţii oameni mulţumiră lui Gabriel şi părăsindu-l, fericiţi de chilipir, îi făgăduiră să-i îndeplinească întocmai poruncile. "Cel puţin am făcut patru oameni fericiţi", îşi zise Gabriel cu o tristă bucurie. Apoi îşi continuă drumul ca să iasă din Paris. Drumul trecea prin faţa Luvrului. Înfăşurat în mantia lui, cu braţele încrucişate pe piept, se opri câteva minute ca să privească palatul regal.

— Acum între noi doi! murmură el cu o privire de dispreţ.

Începu să meargă şi, mergând, îşi repetă în gând horoscopul pe care maestrul Nostradamus îl scrisese odinioară pentru contele de Montgommery şi care, după spusele acestuia, printr-o coincidenţă ciudată, se potrivea exact şi fiului său:

"În lupta cu lancea, acesta va atinge
Fruntea regelui,
Şi o rană sângerânda va face în
Fruntea regelui.
Fie că vrea sau nu, mereu va răni
Fruntea regelui.
În sfârşit, îl va iubi, apoi îl va ucide
Doamna regelui!"

Gabriel se gândi că această ciudată prezicere se împlinise întru totul ceea ce-i privea pe tatăl său. Întra-devăr, contele de Montgommery, tânăr fiind, îl lovise pe regele Francisc I cu un tăciune aprins în cap, apoi devenise rivalul lui Henric în dragoste şi, în sfârşit, fusese ucis de aceeaşi doamnă a regelui care-l iubise şi pe el. Or, până acum şi el, Gabriel, fusese iubit de regină, de Caterina de Medicis. Îşi va, urma oare destinul până la capăt? Răzbunarea sau soarta îl vor face şi pe el să-l învingă şi să-l lovească "în întrecere cu lancea" pe rege? Dacă lucrul se întâmpla, lui Gabriel îi era cu totul indiferent dacă doamna regelui, care-l iubire, îl va ucide sau nu.

Capitolul XIX Gentilomul rătăcitor

Biata Aloyse, condamnată de multă vreme la aşteptare, singurătate şi durere, petrecu încă două sau trei ceasuri fără sfârşit, aşezată în faţa ferestrei ca şi vadă dacă nu-l va zări venind pe tânărul şi dragul ei stăpân. Când lucrătorul căruia Gabriel îi încredinţase scrisoarea bătu la poartă, Aloyse alergă să-i deschidă. În sfârşit, veşti! Cumplite veşti! Încă de! A primele rânduri, Aloyse simţi un val întunecându-i privirea şi pentru a-şi ascunde emoţia fu nevoită să intre iute în cameră, unde isprăvi de citit scrisoarea. Totuşi, cum era o fire dârza şi un suflet curajos, se întări, îşi şterse lacrimile şi ieşi ca să-i spună trimisului:

— Foarte bine. Pe deseară. Te aştept împreună cu oamenii dumitale.

Pajul André o iscodi cu nelinişte. Dar ea amina orice răspuns pe a doua zi. Până atunci avea la ce se gândi, avea ce face. Înnoptându-se, trimise devreme la culcare pe toţi ai casei.

— Stăpânul nu se va înapoia în noaptea asta, le spuse ea. Dar când rămase singură, îşi zise: "Ba da! Stăpânul se va întoarce, dar nu cel tânăr. Cel bătrân. Nu cel viu, cel mort. Căci ce cadavru îmi porunceşte să cobor în mormântul conţilor de Montgommery, dacă nu pe cel al bătrânului conte pentru care şi-a dat viaţa Perrot ai meu? O, Doamne, pretutindeni numai spaimă!"

Către ora unsprezece — străzile erau cu totul pustii la această oră — se auzi o lovitură în poarta cea mare. Aloyse tresări şi păli, dar, adunându-şi tot curajul, se duse, cu o făclie în mână, să deschidă oamenilor încărcaţi cu trista povară. Îl primi cu o adâncă şi respectuoasă plecăciune pe stăpânul care se reîntorcea astfel acasă după o atât de lungă absenţă. Apoi zise oamenilor:

— Urmaţi-mă şi faceţi cât mai puţin zgomot cu putinţă. O iau înainte ca să vă arăt drumul.

Şi, mergând în faţa lor cu făclia. Îi conduse la cavou. Ajunşi acolo, oameni depuseră sicriul într-unui din mormintele deschise, traseră lespedea de marmură neagră, apoi, acei oamenii sărmani, pe care suferinţele şi necazurile îi făcuseră cucernici în faţa morţii, îşi scoaseră bonetele, îngenunchează şi rostiră o scurtă rugăciune pentru sufletul acelui mort necunoscut. Când se ridicară, doica îi conduse din nou, în tăcere, până în pragul porţii şi strecura în mâna fiecăruia suma făgăduită de Gabriel. Se îndepărtară cu toţi ca nişte umbre, fără să fi roşit un singur cuvânt. În ce-o priveşte pe Aloyse, ea coborî din nou în cavou şi-şi petrecu restul nopţii rugându-se şi plângând. A doua zi dimineaţă, André o găsi palidă, dar calmă; ea se mulţumi să-i spună cu gravitate:

— Copilul meu. Suntem datori să nădăjduim, dar nu trebuie să-l mai aşteptăm pe domnul viconte d'Exmès. Gândeşte-te deci să-ţi îndeplineşti sarcinile pe care ţi le-a dat în cazul în care urma să nu se mai înapoieze.

— Păi, zise cu tristeţe pajul, am să plec chiar azi ca să ies înaintea doamnei de Castro.

— În numele stăpânului meu, îţi mulţumesc pentru acest zel, André, zise Aloyse.

Băiatul făcu ceea ce spusese şi o porni la drum chiar în aceeaşi zi. Se duse, întrebând pretutindeni, despre nobila călătoare. Dar abia la Amiens o întâlni; Diana de Castro tocmai păşise în acest oraş cu escorta pe care ducele de Guise i-o dăduse. Coborâse din trăsura ca să se odihnească câteva ceasuri la domnul de Thure, guvernatorul oraşului. De îndată ce Diana îl zări pe paj, se schimbă la faţă, dar stăpânindu-se, îi făcu semn s-o urmeze în camera alăturată şi, când fură singuri, îl întrebă:

— Ei bine, ce-mi aduci, André?

— Doar acest mic pachet, răspunse pajul înmânându-i vălul înfăşurat.

— Ah! Deci nu inelul, şopti Diana.

Apoi, venindu-şi puţin în fire şi cuprinsă de acea curiozitate lacomă care-i îndeamnă pe cei necăjiţi să meargă până la capătul durerii lor, ea îl întrebă cu însufleţire pe André:

— Domnul d'Exmès nu ţi-a dat nimic în plus pentru mine?

— Nu, doamnă!

— Dar poate că ai să-mi transmiţi vreun mesaj prin viu grai?

— Vai, răspunse pajul scuturând din cap, domnul d'Exmès a spus doar că vă dezleagă de orice făgăduiala, atâta tot.

— Totuşi, în ce împrejurări te-a trimis la mine? A primit scrisoarea mea? Ce-a zis după ce-a citit-o? Când ţi-a dat valul, ce ţi-a spus? Vorbeşte, André! Eşti devotat şi fidel. Viaţa mea stă poate în răspunsul tău şi cel mai mic indiciu m-ar putea călăuzi şi linişti în aceste momente...

— Doamnă, zise André, am să vă spun tot ce ştiu. Dar ceea ce ştiu e cât se poate de puţin...

— Oh, spune repede! strigă doamna de Castro.

André povesti atunci, fără să omită nimic, căci Gabriel nu-i recomandase să nu-i spună Dianei ceea ce discutase cu Aloyse şi cu el înainte de a pleca. Descrise şovăielile şi spaimele tânărului. După ce citise scrisoarea Dianei, Gabriel păruse mai întâi că vrea să spună ceva, apoi tăcuse, nelăsând să-i scape decât câteva cuvinte vagi. În sfârşit, André, aşa cum făgăduise, nu uită nimic, nici un gest, nici un cuvânt spus doar pe jumătate. Dar, într-adevăr, nu ştia prea multe şi povestirea lui nu făcu decât să sporească îndoielile şi incertitudinile lanei.. Se uita cu tristeţe la vălul negru, trist simbol al destinului ei. "În orice caz, îşi spuse ea, din două una: sau Gabriel ştie că mi-e frate, sau a pierdut orice nădejde şi orice mijloc de a mai dezlega această taină. Lucrul e sigur şi n-are rost să mă mai amăgesc cu iluzii. Dar Gabriel ar fi trebuit să-mi cruţe aceste crude îndoieli! Mă dezleagă de orice legământ: de ce? De ce nu-mi spune ce are de gând să facă? Ah, tăcerea asta mă sperie mai mult decât toate mâniile, decât toate ameninţările!"

Şi Diana se tot întrebă dacă să-şi urmeze primul gând şi să intre în vreo mănăstire sau dacă nu era mai bine să se întoarcă la Curte, să încerce să-l revadă pe Gabriel, să-i smulgă adevărul asupra întâmplărilor recente şi asupra planurilor de viitor şi să vegheze asupra zilelor, poate ameninţate, ale regelui, tatăl ei...

Tatăl ei? Oare Henric al II-lea era într-adevăr tatăl ei? Dar Diana era femeie şi încă o femeie tandră şi generoasă. Îşi spuse că, orice s-ar întâmpla, putea să se căiască pentru mânie, dar niciodată pentru iertate şi mânată de bunătatea sa, se hotărî să se reîntoarcă la Paris şi să rămână alături de rege până în ziua în care ar fi avut veşti cât de cât liniştitoare despre Gabriel şi despre planurile sale. Această hotărâre odată luată, curajoasa fată nu mai şovăi şi îşi continuă drumul spre Paris. Sosi acolo după trei zile şi intră în Luvru unde Henric al II-lea o primi cu o bucurie nespusă şi cu o mare dragoste părintească. Dar, fără să vrea, primi aceste dovezi de afecţiune cu tristeţe şi răceală şi însuşi regele, care-şi aduse aminte de înclinaţia Dianei pentru Gabriel, se simţi încurcat şi emoţionat în prezenţa fiicei sale. Ea îi amintea de lucruri pe care ar fi dorit atâta să le uite! Aşa că nu mai cuteză să-i vorbească despre căsătoria proiectată odinioară cu François de Montmorency şi, cel puţin în această privinţă, doamna de Castro fu liniştită. Ea avea însă alte griji. Nici la palatul Montgommery, nici la Luvru nu căpătă ştiri despre viconte. Tânărul parcă intrase în pământ. Zile, săptămâni, luni întregi se scurseseră şi Diana nu putu afla nimic despre el. Unora li se părea totuşi că i-ar fi întâlnit, mohorât şi sumbru. Dar nici unul nu vorbise cu el; dealtfel ştirile se deosebeau în ce priveşte locul unde fusese văzut: unii ziceau că la Saint-Germain, alţii la Fontainebleau, alţii la Vincennes, ba unii chiar la Paris. Ce bază puteai pune pe atâtea veşti contradictorii? Şi totuşi mulţi aveau dreptate. Gabriel, împins de o amintire cumplită şi de un gând şi mai cumplit, nu stătea o zi în acelaşi loc. O necontenită nevoie de acţiune şi ae mişcare îl alungă dintr-un colţ într-altul. Pe jos sau călare, în oraşe sau pe câmpii, trebuia să meargă fără încetare, palid şi mohorât, asemenea lui Oreste cel urmărit de Furii. Rătăcea mereu pe-afară şi nu intra în casă decât atunci când era constrâns de vreme. O dată totuşi jupânul Ambroise Paré, care se întorsese la Paris, îl văzu intrând în casa lui. Îl primi cu respect şi cu cordialitate, ca pe un gentilom şi că pe un prieten. Gabriel îl întrebă pe chirurg despre lucruri pe care le ştia toată lumea. Astfel, după ce mai întâi se informă despre Martin-Guerre — care, restabilit pe de-a-ntregul, trebuia să se afle la acel ceas în drum spre Paris — îl întrebă despre ducele de Guise şi despre armată. Dinspre partea asta totul mergea de minune. Însemnatul se afla în faţa oraşului Thionviile; mareşalul de Thermes luase Dunkerque; Gaspard de Tavannes pusese mâna pe Guines şi pe ţinutul Oie. Nu le mai rămânea englezilor, aşa cum se jurase François de Lorena, nici o singură palmă de pământ în tot regatul. Gabriel asculta grav şi destul de rece aceste veşti bune.

— Îţi mulţumesc, jupâne, îi spuse el apoi lui Ambroise Paré, mă bucur să aflu că, cel puţin pentru Franţa, luarea Calaisului n-a rămas fără rezultat. Totuşi nu numai curiozitatea m-a adus la dumneata; înainte de a te admira la căpătâiul răniţilor îmi amintesc că vorba dumitale m-a mişcat mult într-o anumită zi a anului trecut în căsuţa de pe strada Saint-

Jacques. Jupâne, am venit să discut cu dumneata despre acele lucruri care-ţi dădeau odinioară de gândit. Presupun că ai îmbrăţişat definitiv cauza reformei, nu-i aşa?

— Da, domnule d'Exmès, zise Ambroise Paré. Corespondenţa pe care a binevoit s-o poarte cu mine Calvin mi-a înlăturat îndoielile şi scrupulele. Sunt acum ciracul lui cel mai convins.

— Ei bine, zise vicontele d'Exmès, vrei să ajuţi un neştiutor plin de bunăvoinţă să se împărtăşească din luminile dumitale? E vorba despre mine...

— Este de datoria mea să le arăt adevărul semenilor mei, zise Ambroise Paré. Sunt la dispoziţia dumitale, domnule.

Şi discutară mai bine de două ceasuri. Ambroise Paré pătimaş şi elocvent, Gabriel calm, trist şi docil. După cele două ceasuri, Gabriel se ridică şi, strângând mâna chirurgului, zise:

— Mulţumesc, această discuţie mi-a făcut tare bine. Din nenorocire, încă n-a venit timpul când să mă pot declara pe faţă de partea Reformei. Sunt obligat să mai aştept. Altfel, convertirea rriea ar putea expune într-o bună zi cauza voastră la persecuţii sau cel puţin la calomnii. Ştiu ce spun. Dar abia acum înţeleg, datorită dumitale, că reformaţii merg într-adevăr pe drumul cel bun; din clipa asta te rog să crezi că sunt alături de voi cu inima, deşi încă nu şi cu fapta. Cu bine, jupâne Ambroise, cu bine. Ne vom mai revedea...

Şi Gabriel, fără să spună mai mult, îl salută pe chirurgul filozof şi ieşi. În primele zile ale lunii următoare, mai 1558, reapăru pentru prima oară, după plecarea lui misterioasă, la palatul din strada Jardins-Saint-Paul. Aici îl aşteptau noutăţi. Martin-Guerre se reîntorsese de vreo cincisprezece zile şi Jean Peuquoy locuia aici de aproape trei luni cu nevasta lui, Babette. Aceasta născuse de câteva zile, înainte de termen, un copil mort. Biata mamă plânsese mult, dar îşi plecase capul în faţa sorţii. De vreme ce Jean Peuquoy îi oferise, cu generozitate, numele şi mâna sa, îi oferi şi ea, la rându-i, resemnarea. Dealtfel, consolările afectuoase ale soţului ei şi încurajările materne ale Aloysei nu-i lipsiră blândei fete. Martin-Guerre, cu bonomia lui obişnuită, se străduia şi el să-i aline durerea. Într-o zi, în timp ce tuspatru discutau prieteneşte, uşa se deschise şi, spre marea lor surpriza şi bucurie, stăpânul casei, vicontele d'Exmès, intră pe neaşteptate cu pas măsurat şi aer grav. Patru strigăte se contopiră într-unui singur şi Gabriel fu înconjurat într-o clipă de cei doi oaspeţi ai săi, de scutierul şi de doică sa. Primele explozii de bucurie odată potolite. Aloyse voi să-i întrebe pe cel căruia cu glas tare îi spunea stăpân, dar pe care în inima sa continua să-l numească copilul ei, ce se întâmplase cu el în timpul acestei lungi absenţe? Ce avea de gând să facă acum? Va rămâne, în sfârşit, printre cei care-l iubesc? Gabriel îşi duse un deget la buze şi, cu o privire tristă dar fermă, o făcu pe Aloyse să tacă. Era evident că nu voia sau nu putea să le explice nimic. Îi întrebă pe Jean şi pe Babette cum se simţeau. Nu le lipsea nimic? Primiseră veşti de la fratele lor Pierre, rămas la Calais? O căina sincer pe Babette şi încercă şi el s-o mângâie atât cât poate fi mângâiata o mamă care-şi plânge copilul pierdut. Gabriel îşi petrecu astfel restul zilei în mijlocul prietenilor şi slugilor sale, bun şi afectuos faţă de toţi, dat fără să-şi scuture un singur moment neagra melancolie care părea să-l copleşească. Cât despre Martin-Guerre care nu-l pierdea din ochi pe dragul lui stăpân, Gabriel îi vorbi cu multă prietenie. Dar, cât ţinu ziua? Nu scoase un cuvânt despre făgăduiala pe care i-o făcuse odinioară, ba păru chiar să fi uitat obligaţia pe care şi-o luase de a pedepsi pe cel care-i furase numele şi onoarea şi-l persecutase atâta vreme pe bietul Martin-Guerre. Acesta, la rândul lui, era prea respectuos şi prea puţin egoist pentru a atrage gândurile contelui asupra unui asemenea subiect. Dar, când se însera, Gabriel se ridică şi, pe un ton care nu admitea replică, zise:

— Acum trebuie să plec! Apoi, întorcându-se spre Martin-Guerre, adăugă: Martin, în drumurile mele m-am ocupat de tine şi, necunoscut cum eram, am întrebat, am căutat şi cred că am dat de urmele celui care te interesează; căci îmi amintesc bine de angajamentul pe care l-am luat faţă de tine, Martin...

— Ah, monseniore! strigă scutierul fericit şi stânjenit.

— Deci ţi-o repet, am strâns destule dovezi şi cred că sunt pe drumul cel bun. Dar trebuie să mă ajuţi şi tu. Pleacă încă în cursul acestei săptămâni în ţinutul tău. Dar nu te duce direct acolo. Să fii de astăzi într-o lună la Lyon. Ne vom întâlni acolo şi ne vom sfătui cum să facem ca lucrurile să iasă bine.

— Vă voi asculta, monseniore, zise Martin-Guerre. Dar până atunci nu vă voi mai revedea?

— Nu, nu, trebuie să fiu singur de-acum încolo. Cu bine, bunii mei prieteni. Martin, adu-ţi aminte, peste o lună la Lyon!

— Vă voi aştepta acolo, monseniore! zise scutierul.

Capitolul XX Unde-l regăsim pe Arnauld du Thill

După şase săptămâni, la 15 iunie 1558, în sătucul Artigues, aproape de Reiux, în faţa celei mai frumoase case a burgului... Un om care, judecând după picioarele lui prăfuite, tocmai făcuse un drum lung, stătea pe o bancă de lemn şi-şi întindea cu nepăsare ghetele unei femei, îngenuncheată în faţa lui; aceasta tocmai se pregătea să-i desfacă şireturile. Omul îşi încruntă sprâncenele, femeia surâse.

— Ai de gând să isprăveşti odată, Bertrande? zise omul cu asprime. Eşti de o stângăcie şi de o încetineală care mă scot din fire!

— Uite c-am isprăvit! zise cu blândeţe femeia.

— Ai isprăvit? Hm! Mormăi falsul Martin-Guerre. Unde-mi sunt papucii? Pun rămăşag că nu ţi-a dat prin cap să mi-i aduci, femeie proastă ce eşti! Acum trebuie să stau cu picioarele goale cel puţin două minute!

Bertrande dădu fugă în casă şi aduse papucii cu care se grăbi să-l încalţe ea însăşi pe domnul şi stăpînul ei.

— Paharul meu de hidromel unde e? Continuă Martin pe acelaşi ton îmbufnat.

— E gata pregătit, zise temătoare Bertrande, mă duc să ţi-l aduc.

— Mereu trebuie să aştept! zise bărbatul bătând din picior cu nerăbdare. Haide, du-te; grăbeşte-te, că de nu...

Un gest expresiv îi isprăvi vorba. Bertrande ieşi şi reveni cu repeziciunea unui fulger. Martin luă din mâinile ei o cupă plină cu hidromel pe care-o înghiţi dintr-o sorbitură, cu o vădită satisfacţie.

— Bun! Catadicsi el să spună, înapoindu-i nevestei sale cupa goală.

— Săracul de tine! Ţi-e cald! Se încumetă ea să observe, ştergând cu batista fruntea asprului ei soţ. Uite, pune-ţi pălăria, să nu te ia vreun curent. Eşti obosit, nu-i aşa?

— Eh, zise Martin-Guerre bombănind, auzi ce idee, să te supui proastelor obiceiuri din ţinutul ăsta tâmpit şi să inviţi la masă, la fiecare aniversare, o grămadă de neamuri înfometate! Uitasem, pe legea mea, acest obicei caraghios şi dacă nu mi l-ai fi amintit ieri, Bertrande... În sfârşit, lucrul e ca şi făcut; în două ceasuri toate rubedeniile cu fălci hulpave vor fi aici...

— Mulţumesc, bărbate! zise Bertrande. Ai dreptate, este un obicei caraghios, dar, mă rog, e totuşi un obicei pe care trebuie să-l respecţi, dacă nu vrei să treci drept dispreţuitor şi obraznic.

— Bine zici! spuse Martin-Guerre cu ironie. Dar tu, leneşo, ai făcut şi tu vreo treabă măcar? Ai întins masa în livadă?

— Da, Martin, aşa cum ai poruncit!

— Te-ai dus să-l inviţi pe judecător? întrebă tandrul soţ.

— Da, Martin, a spus că va face tot ce va putea ca să vină la masă.

— Va face tot ce va putea! strigă Martin mâniat. Cum asta? Trebuie să vină! Poate că l-ai invitat doar cu jumătate de gură! Eu mă strădui să-l mulţumesc pe judele ăsta, ştii doar şi tu faci totul ca să mă necăjeşti. Prezenţa lui era singurul lucru care mă recompensa într-un fel pentru obiceiul ăsta plicticos şi pentru corvoada acestei aniversări caraghioase.

— Aniversare caraghioasă! Cea a căsătoriei noastre! zise Bertrande cu lacrimi în ochi. Ah! Martin, acum sigur, fiindcă eşti un om deştept, ai văzut multe şi ai umblat atâta, dispreţuieşti vechile noastre obiceiuri ţărăneşti... dar, oricum, această aniversare îmi aduce aminte de vremea în care erai mai puţin aspru şi mai drăgăstos cu biata ta nevastă!

— Da, zise Martin râzând batjocoritor şi când nevasta mea era mai puţin blândă şi mai certăreaţă, când uita uneori până să şi...

— Ah! Martin, Martin! strigă Bertrande, nu-mi mai aminti de acele lucruri care mă fac să roşesc şi de care mi-e greu acum să dau socoteală!

— Şi eu la fel; când mă gândesc că am putut să fiu atât de dobitoc şi să îndur... Ah! Dar să lăsăm astea! Firea mi s-a schimbat, a ta la fel; proastele tale obiceiuri, silindu-mă să colind prin lume, m-au constrâns să mă schimb şi întorcându-mă acasă, să pun lucrurile la punct. Pentru asta a trebuit să aduc cu mine un alt Martin, numit Martin-ciomag. Acum totul merge după placul inimii mele şi facem într-adevăr casă bună.

— Da, ai dreptate! zise Bertrande.

— Bertrande, du-te imediat, porunci Martin-Guerre pe un ton care nu admitea nici o împotrivire, la judecătorul din Artigues. Insistă, străduie-te să obţii de la el făgăduiala că va veni la masă; dacă n-o să vină, nu uita că ţie îţi voi cere socoteală. Hai, Bertrande, du-te şi întoarce-te repede.

— Mă duc, zise Bertrande, dispărând cât ai clipi.

Arnauld du Thill o urmări o vreme cu privirea, satisfăcut. Apoi, rămas singur, se întinse leneş pe banca de lemn, inspirând adânc aerul curat şi clipind din ochi cu fericirea egoistă şi dispreţuitoare a unui om fericit care n-are a se teme de nimic şi nu-şi doreşte nimic.

Nu văzu un om, un drumeţ care, sprijinit într-un baston, mergea greu pe drum; zărindu-l pe Arnauld, se opri în faţa lui.

— Iertare, domnule, îi spuse acel om, nu există, vă rog, în târgul dumneavoastră vreun han unde să mă pot odihni şi mânca?

— Nu, răspunse Arnauld, fără să se clintească, trebuie să te duci la Rieyx, la două leghe de-aici, ca să dai de firma unui hangiu.

— Încă două leghe! strigă drumeţul, când eu nu mai pot de oboseală. Aş da cu dragă inimă un pistol ca să găsesc pe loc un culcuş şi o masă.

— Un pistol! zise repede Arnauld. Ei bine, omule, aş putea, dacă vrei, să-ţi dau eu un pat într-un colţ; cât despre mâncare, astăzi avem o masă sărbătorească la care un oaspete în plus nu se cunoaşte. Îţi convine, hm?

— Sigur, răspunse drumeţul, doar ţi-am spus că pic de oboseală şi de foame.

— Ei bine, s-a făcut, rămâi pentru un pistol, zise Arnauld.

— Ţi-l plătesc înainte.

Arnauld du Thill se ridică să ia banul şi-şi ridică pălăria care-i acoperea ochii şi faţa. Călătorul putu atunci să-i vadă mutra şi, dându-se îndărăt cu surpriză, strigă:

— Nepotul meu, Arnauld du Thill!

Arnauld îl privi şi păli, dar îşi veni repede în fire:

— Nepotul dumitale? zise el. Nu te cunosc. Cine eşti?

— Nu mă cunoşti! Nu-l mai recunoşti pe bătrânul tău unchi dinspre mamă, Garbon Barreau, căruia i-ai pricinuit atâtea griji, ca dealtfel întregii familii?

— Pe legea mea, nu! zise Arnauld cu un râs obraznic.

— Ei cum! Mă renegi şi te renegi şi pe tine? zise Carbon Barreau. N-ai făcut tu să moară de durere pe maică-ta, sora mea, o biată văduvă, pe care ai părăsit-o la Sagias, acum vreo zece ani? Ah, tu nu mă recunoşti, inimă de piatră, dar eu te recunosc!

— Nu pricep pentru nimic în lume ce vrei să spui. Nu mă numesc Arnauld, ci Martin-Guerre şi nu sunt din Sagias, ci din Artigues. Bătrânii din ţinut m-au văzut născându-mă şi vor dovedi oricând asta şi dacă vrei să-şi râdă lumea de dumneata, n-ai decât să repeţi ceea ce-ai spus în faţa Bertrandei de Rolles, nevastă-mea şi a tuturor neamurilor mele.

— Nevasta ta! Neamurile tale! zise Carbon Barreau uluit. Iertare! Oare să mă fi înşelat într-adevăr? Dar nu, nu se poate! O astfel de asemănare...

— După zece ani e cam greu să-ţi dai seama, îl întrerupse Arnauld. Haide! Ai orbul găinilor, omule! Pe adevăraţii mei unchi şi pe adevăratele mele rude ai să le auzi dumneata însuţi acuşica.

— Oh! Bine, mă rog, zise Carbon Barreau, care începea să fie convins, poţi să te lauzi că semeni leit cu nepotul meu, Arnauld du Thill.

— Dumneata mi-o spui, zise rânjind Arnauld, nu eu mă laud cu asta!

— Ah! Când îţi spun că poţi să te lauzi cu asta, zise omul, să nu-ţi închipui că ai ae ce să fii mândru de asemănarea cu un ticălos ca ăla. Pot să-ţi spun asta fiindcă-i sunt rudă, nepotul meu era cel mai mare ticălos ce se poate închipui. Şi când mă gândesc la asta, mi se pare de necrezut să mai trăiască! La ceasul ăsta, trebuie să fie spânzurat de mult, ticălosul!

— Crezi? zise Arnauld du Thill cu oarecare ironie.

— Sunt sigur de asta, domnule Martin-Guerre, răspunse Carbon Barreau. Cred că nu te deranjează că vorbesc astfel despre acest păcătos, pentru că nu eşti dumneata ăla, nu-i aşa?

— Nu mă deranjează câtuşi de puţin, zise Arnauld, destul de prost dispus.

— Ah, domnule, continuă unchiul, care era puţin cam flecar, de câte ori nu m-am felicitat în faţa bietei sale mame înlăcrimate că nu m-am însurat şi că n-am avut niciodată copii care ar fi putut, la fel ca acest derbedeu, să-mi necinstească numele şi să-mi amărască viaţa.

"De, e adevărat, îşi zise Arnauld du Thill, unchiul Carbon n-avea copii, adică moştenitori".

— La ce te gândeşti, jupâne Martin? întrebă drumeţul.

— Mă gândesc, zise cu blândeţe Arnauld, că, cu toate afirmaţiile dumitale, messer Barreau, ai fi poate bucuros azi să ai un fiu, sau măcar, în jocul fiului, pe acel nepot rău pe care nu-i prea regreţi, dar care ar însemna pentru dumneata o afecţiune, o familie şi căruia ai putea să-i laşi moştenire tot ce ai.

— Tot ce am? zise Carbon Barreau.

— Singur, averea dumitale! Dumneata care semeni cu atâta uşurinţă pistolii, nu cred că eşti un om sărac! Şi acel Arnauld care-mi seamănă, presupun că va fi moştenitorul dumitale! Încep să regret că nu-s eu ăla!

— Arnauld du Thill, dacă n-a fost spânzurat, va fi într-adevăr moştenitorul meu, zise Carbon Barreau. Dar n-o să tragă mari foloase din moştenirea mea: căci nu-s bogat. Ofer un pistol ca să mă odihnesc şi să-mi potolesc puţin foamea, fiindcă sunt istovit de oboseală şi flămând; asta nu înseamnă că punga nu mi-e uşoară... chiar prea uşoară!

— Hm! Făcu Arnauld cu neîncredere.

— Nu mă crezi, jupâne Martin-Guerre? Cum vrei! Află deci că mă duc acum la Lyon, unde domnul preşedinte al parlamentului, la care am fost douăzeci de ani uşier, îmi oferă adăpost şi pâine pentru tot restul zilelor mele. Mi-a trimis douăzeci şi cinci de pistoli ca să-mi plătesc micile datorii şi să am de drum! Dar ce-mi mai rămâne e tot ceea ce am. Aşa că moştenirea mea e o nimica toată pentru ca Arnauld du Thill, chiar dacă ar mai trăi, să aibă interesul s-o mai ceară. Iată de ce...

— Destul! îl întrerupse Arnauld du Thill nemulţumit. Crezi că am vreme să-ţi ascut flecărelile? Dă-mi pistolul şi intră în casă dacă asta-ţi face plăcere. Peste un ceas ai să mănânci, după aia ai să te odihneşti şi pe urmă să-ţi iei tălpăşiţa. Pentru asta nu-i nevoie de atâta vorbărie...

— Dar dumneata m-ai întrebat! zise Carbon Barreau.

— Haide, intri ori nu intri în casă? Iată, mi-au şi sosit câţiva dintre oaspeţi, aşa c-o să-mi îngădui să te las în plata Domnului.

Omul intră în casă, nemulţumit de subita schimbare petrecută în purtarea gazdei sale.

După trei ceasuri, musafirii încă mai stăteau la masă sub ulmi. Oaspeţii erau toţi, în păr; judecătorul din Artigues, a cărui favoare voia s-o capete Arnauld, stătea la locul de cinste. Vinurile bune şi vorbele vesele făceau înconjurul mesei. Tinerii vorbeau despre viitor, bătrânii despre trecut şi unchiul Carbon Barreau putu să se asigure că gazda sa se numea într-adevăr Martin-Guerre şi că toţi locuitorii din Atrigues îl tratau ca pe unul de-ai lor.

— Îţi aminteşti, Martin-Guerre, zise unul, de acel călugăr augustin, fratele Chrysostome, care ne-a învăţat pe amândoi să citim?

— Îmi amintesc.

— Îţi aminteşti, vere Martin, zise un altul, că la nunta ta s-a tras pentru prima oară cu puşca, spre bucuria întregului ţinut?

— Îmi amintesc.

Şi, pentru a-şi împrospăta amintirile, o îmbrăţişa pe nevastă-sa, aşezată alături, foarte mândră şi veselă.

— Pentru că ai o memorie atât de bună, jupâne, se auzi dintr-o dată, dindărătul oaspeţilor, o voce puternică şi fermă, apostrofându-l pe Arnauld du Thill, pentru că-ţi aduci aminte de toate lucrurile astea, poate că-ţi vei aminti la fel de bine şi de mine!

Capitolul XXI Justiţia în încurcătură

Cel care vorbea astfel, pe un ton poruncitor, îşi aruncă mantia cafenie şi pălăria largă care-l ascundeau. Oaspeţii şi Arnauld du Thill, care se întoarseră auzîndu-l, văzură un cavaler tânăr, cu înfăţişare mândră şi veşminte bogate.

La oarecare distanţă, un senior ţinea de hăţuri doi cai pe care-i adusese cu sine. Toţi se ridicară respectuoşi, destul de surprinşi şi foarte intrigaţi. Arnauld du Thill deveni palid ca un mort.

— Domnul viconte d'Exmès! murmură el înspăimântat.

— Ei bine, zise cu voce tunătoare Gabriel, adresându-i-se. Mă recunoşti deci.

Arnauld, după un moment de ezitare şi după ce-şi calculă bine şansele, luă o hotărâre.

— Sigur, spuse el cu o voce care încerca să nu tremure, sigur că-l recunosc pe domnul viconte d'Exmès pe care l-am văzut de câteva ori la Luvru şi în alte părţi pe vremea când eram în serviciul domnului de Montmorency; dar n-aş fi crezut că monseniorul o să mă recunoască pe mine, un umil slujitor al conetabilului.

— Ai uitat, zise Gabriel, că ai fost şi al meu!

— Cum, eu? strigă Arnauld. Oh, iertare, cu siguranţă că monseniorul se înşeală.

— Sunt sigur că mă înşel, zise Gabriel cu calm şi-i cer în mod deschis judecătorului din Artigues, aici de faţă, să te aresteze şi să te închidă imediat. E limpede?

Printre meseni se iscă o mişcare de groază. Judecătorul se apropie foarte uimit. Singur Arnauld îşi păstra liniştea aparentă.

— Pot să ştiu, cel puţin, de ce crimă sunt acuzat? întrebă el.

— Te acuz, răspunse Gabriel cu fermitate, de a te fi substituit scutierului meu, Martin-Guerre, de a-i fi furat numele, casa şi nevasta, datorită unei asemănări atât de perfecte încât întrece orice închipuire.

La această acuzare atât de limpede formulată, oaspeţii se priviră uluiţi. Muţi dintre aceşti oameni de treabă se închinau şi rosteau în şoaptă descântece. Cei mai mulţi începură să se uite la noul venit cu spaimă. Arnauld du Thill pricepu că sosise vremea să dea o lovitură decisivă pentru a atrage de partea lui spiritele tulburate şi, întorcându-se spre cea căreia îi zicea nevastă, strigă:

— Bertrande, vorbeşte, sunt sau nu bărbatul tău?

Biata Bertrande, până atunci speriată şi abia suflând, se uitase doar, cu ochii larg căscaţi, când la Gabriel, când la presupusul ei soţ. Dar, la gestul suveran al lui Arnauld du Thill, la accentul său de ameninţare, ea nu mai şovăi şi i se aruncă în braţe cu efuziune.

— Dragă Martin! strigă ea.

La aceste vorbe farmecul fu rupt şi murmure de protest se întoarseră împotriva vicontelui d'Exmès.

— Domnule, îi zise Arnauld du Thill triumfător, în faţa mărturiei nevestei mele şi a tuturor prietenilor şi neamurilor care mă înconjoară, vă mai menţineţi ciudata dumneavoastră acuzare?

— O menţin! zise simplu Gabriel.

— Un moment! strigă jupânul Carbon Barreau intervenind. Ştiam bine, gazdă, că n-am orbul găinilor. Pentru că mai există undeva un individ care seamănă leit cu ăsta, eu afirm că unul dintre ei este nepotul meu Arnauld du Thill, născut ca şi mine la Sagias.

— Ah, iată un ajutor providenţial care-mi vine la timp! zise Gabriel. Jupâne, spuse el adresându-se bătrânului, îl recunoşti deci pe nepotul dumitale în omul ăsta?

— Adevărul e, zise Carbon Barreau, că nu pot deosebi dacă e el sau celălalt; dar jur dinainte că dacă există un vinovat, apoi acela e nepotul meu, obişnuit cu astfel de matrapazlâcuri.

— Aţi auzit, domnule judecător? zise Gabriel magistratului, oricare-ar fi vinovatul, fapta nu mai e îndoielnică.

— Dar, mă rog, unde e cel care se pretinde păgubit ca să mă păgubească pe mine? strigă Arnauld cu îndrăzneală. Nu mă puneţi faţă în faţă cu el? Se ascunde? Să se arate şi să se judece.

— Martin-Guerre, scutierul meu, zise Gabriel, s-a constituit el primul, la porunca mea, prizonier la Rieux. Domnule judecător, sunt contele de Montgommery, fost căpitan al gărzii majestăţii sale. Însuţi acuzatul m-a recunoscut. Vă somez să-l arestaţi şi să-l închideţi ca şi pe acuzatorul lui. Când vor fi şi unul şi celălalt în mâna justiţiei, sper să pot dovedi cu uşurinţă de partea cui e adevărul şi care-i impostorul.

— Aveţi dreptate, monseniore, îi zise lui Gabriel judecătorul, uluit. Martin-Guerre să fie dus la închisoare.

— Sunt eu însumi de acord cu asta, zise Arnauld, cu atât mai mult cu cât sunt nevinovat. Bunii şi dragii mei prieteni, adăugă adresându-se celor de faţă care, prudenţi, se pregăteau s-o şteargă, contez pe mărturiile voastre cinstite ca să mă ajutaţi în situaţia asta grea. Voi toţi care m-aţi cunoscut, mă recunoaşteţi, nu-i aşa?

— Da, da, fii liniştit, Martin! ziseră toţi prietenii şi rudele. Cât despre Bertrande, ea se hotărî să leşine.

După opt zile procesul se deschise în faţa tribunalului din Rieux. Un proces curios şi dificil! Dacă Gabriel de Montgommery nu s-ar fi amestecat puţin, e sigur că acei excelenţi judecători din Rieux, cărora le fusese încredinţată afacerea, n-ar mai fi izbutit s-o scoată la capăt. Gabriel ceru în primul rând ca cei doi adversari să nu fie puşi alături sub nici un motiv. Interogatoriile şi confruntările avură loc separat şi Martin, ca şi Arnauld du Thill fură supuşi celei mai stricte izolări. Martin-Guerre, înfăşurat într-o mantie, fu adus, pe rând, în faţa soţiei sale, a lui Carbon Barreau, a tuturor vecinilor şi neamurilor. Toţi îl recunoscură.

Era chipul lui, înfăţişarea lui. Nu se putea înşela. Dar toţi îl recunoscură la fel şi pe Arnauld du Thill când le fu, la rândul lui, prezentat.

Strigară, se minunară, dar nici unul nu găsi vreun indiciu din care să răsară adevărul. Cum să distingi într-adevăr între cele două sosii cine e Arnauld du Thill şi cine Martin-Guerre?

— Dracu să mai priceapă ceva! zise Carbon Barreau, încurcat de cei doi nepoţi ai săi.

Dar în faţa acestui joc neaşteptat şi minunat al naturii, ceea ce trebuia să-i călăuzească pe Gabriel şi pe judecători erau contradicţiile caracterelor. Vorbind despre primii lor ani, Arnauld şi Martin povestiră aceleaşi fapte, amintiră aceleaşi date, citară chiar aceleaşi nume, cu o înspăimântătoare exactitate. În sprijinul spuselor sale, Arnauld aduse în plus scrisorile Bertrandei, hârtiile familiei şi inelul binecuvântat în ziua nunţii sale. Dar Martin povesti cum Arnauld. După ce făcuse să fie spânzurat la Noyon, îi furase hârtiile şi inelul de nuntă. Deci încurcătura judecătorilor era din ce în ce mai mare. Afirmaţiile celor doi acuzaţi păreau la fel de sincere. Trebuiau dovezi serioase şi mărturii evidente pentru a lămuri o problemă atât de ciudată. Gabriel îşi asumă sarcina de a le găsi şi furniza. La cererea sa, preşedintele tribunalului puse din nou lui Martin şi lui Arnauld, interogaţi separat, aceeaşi întrebare:

— Unde v-aţi petrecut vremea de la doisprezece la şaisprezece ani? Răspunsul imediat al celor doi acuzaţi, luat de la fiecare în parte, fu:

— La San-Sebastian în Biscaia, la vărul meu Sanxi!

Sanxi era de faţă ca martor şi certifică faptul. Gabriel se apropie de el şi-i spuse un cuvânt la ureche.

Sanxi începu să râdă şi-l întrebă ceva pe Arnauld în limba bască. Arnauld păli şi nu scoase o vorbă.

— Cum, zise Gabriel, ai petrecut patru ani la San-Sebastian şi nu înţelegi dialectul ţinutului?

— L-am uitat, bâlbâi Arnauld.

Martin-Guerre, supus la rândul lui acestei probe, sporovăi în limba bască timp de un sfert de oră, spre marea bucurie a vărului Sanxi şi perfecta edificare a asistenţei şi judecătorilor. Această primă probă care începea să aducă lumină în minţile celor de faţă fu în curând urmată de o alta, care, pentru a reînnoi odiseea, fu la fel de semnificativă.

Locuitorii din Artigues de vârsta lui Martin-Guerre îşi aminteau încă, cu admiraţie şi gelozie, de dibăcia lui în jocul cu mingea. Dar, de la reîntoarcere, falsul Martin-Guerre refuzase toate partidele care i se propuseseră sub pretextul unei răni căpătate la mâna dreaptă. Adevăratului Martin-Guerre îi făcu dimpotrivă plăcere să ţină piept, în prezenţa judecătorilor, celor mai aprigi jucători cu mingea. Jucă stând jos şi mereu învăluit în mantia lui. Ajutorul lui îi aduna mingile pe care el le arunca cu o dexteritate într-adevăr uimitoare. Din acel moment, simpatia publicului, atât de importantă în aceste ocazii, fu de partea lui Martin.

Un ultim fapt ciudat îl lămuri pe deplin pe judecător în privinţa lui Arnauld du Thill.

Cei doi acuzaţi erau absolut de aceeaşi talie; dar Gabriel, care pândea cel mai mic indiciu, băgă de seamă că bravul lui scutier avea piciorul, unicul lui picior din păcate, mult mai mic decât al lui Arnauld du Thill.

Bătrânul cizmar din Artigues compăru în faţa tribunalului şi aduse vechile şi noile sale măsuri.

— Da, zise omul, e sigur că altădată Martin-Guerre avea nouă puncte la încălţăminte şi am fost destul de surprins văzând că după ce se întorsese acasă purta douăsprezece. Dar am crezut că asta era urmarea lungilor sale călătorii.

Adevăratul Martin întinse atunci mândru cizmarului unicul picior pe care i-l păstrase providenţa, probabil pentru deplinul triumf al adevărului. Naivul cizmar, după ce-l măsură, recunoscu piciorul pe care-l încălţase odinioară şi care, cu toate lungile sale drumuri, rămăsese aproape la fel. De atunci nu mai există nici un dubiu despre nevinovăţia lui

Martin şi vinovăţia lui Arnauld du Thill. Numai că aceste dovezi materiale nu erau suficiente. Gabriel mai voia şi dovezi morale. Îl chemă pe ţăranul căruia Arnauld îi dăduse acea ciudată însărcinare de a anunţa, la Paris, spânzurarea lui Martin-Guerre. Omul poveşti cu naivitate cât de surprins fusese regăsindu-l în strada Jardins-Saint-Paul pe cel care-l văzuse apucând pe drumul Lyonului. O ascultară apoi pe Bertrande de Rolles. Întrebată dacă nu observase vreo schimbare în firea soţului ei, de când acesta se reîntorsese, ea zise:

— Da, sigur, s-a întors schimbat, dar în folosul lui, domnilor judecători! Şi, cum o siliră să se explice limpede, naiva Bertrande zise: Altădată, Martin era mai slab din fire şi mai moale decât un miel şi se lăsa condus, ba chiar bătut, încât îmi era uneori şi ruşine. Dar s-a întors un bărbat adevărat, un stăpân. Încă de la început mi-a spus că n-avusesem dreptate să mă port aşa şi că datoria mea de femeie era să ascult de cuvântul şi de nuiaua lui. Acum el porunceşte şi eu îl slujesc, el ridică mâna şi eu îmi plec capul.

Ceilalţi locuitori din Artigues mărturisiră, la rândul lor, că vechiul Martin-Guerre fusese întotdeauna inofensiv, cucernic şi bun, iar cel nou era agresiv, necredincios şi certăreţ. Ca şi cizmarul, ca şi Bertrande, ei atribuiseră aceste schimbări călătoriilor sale. Contele Gabriel de Montgommery binevoi să ia cuvântul, în mijlocul tăcerii respectuoase a judecătorilor şi a asistenţilor lor. Povesti prin ce împrejurări ciudate avusese rând pe rând în slujba lui doi scutieri, cum trebuise să-şi tot explice vreme îndelungată schimbările de caracter ale acestora şi ce anume îl pusese pe calea cea bună. Gabriel istorisi spaimele lui Martin, trădările celuilalt Martin, virtuţile unuia, fărădelegile celuilalt. Expuse limpede în fata tuturora această istorie obscură şi încurcată şi sfârşi cerând pedeapsa pentru vinovat şi reabilitarea celui nevinovat.

Gabriel, mânat de un sentiment de generozitate, ceruse ca Arnauld du Thill să fie de faţă la pledoaria lui, ca, la nevoie, să poată răspunde. Aşa că Arnauld nu pierdu un cuvânt din amănunţita povestire a lui Gabriel. Totuşi, când vicontele d'Exmès isprăvi, Arnauld du Thill, fără să se lase intimidat ori descurajat, se ridică liniştit şi ceru îngăduinţa să se apere. Tribunalul l-ar fi refuzat; dar Gabriel îi ţinu partea şi Arnauld luă cuvântul. Vorbea minunat. Vicleanul avea stofă de orator şi o minte dintre cele mai abile. Gabriel se străduise să facă lumină în tenebroasele aventuri ale celor doi Martini. Arnauld se străduia, dimpotrivă, să încurce iţele şi să arunce pentru a doua oară în spiritele judecătorilor săi o confuzie salvatoare. Mărturisi că nu înţelegea nimic din acele două existenţe amestecate luate una drept alta. Nu putea să explice toate acele coincidenţe care-l încurcau. El trebuia să răspundă doar de propria sa viaţă şi să-şi justifice propriile acţiuni. Ceea ce era şi gata să facă. Reluă atunci povestirea logică şi strânsă a faptelor şi gesturilor sale începând din copilărie şi până-n ziua respectivă. Îşi întrebă prietenii şi rudele, le reaminti împrejurări pe care ei înşişi le uitaseră, râzând de unele amintiri, înduioşându-se de altele.

Nu mai putea, adevărat, să vorbească limba bască, nici să joace mingea; dar nu toată lumea ţinea minte o limbă, iar în ceea ce privea jocul cu mingea îşi arătă cicatricea de la mână. Chiar dacă adversarul său îi satisfăcuse pe judecători din aceste două puncte de vedere, nimic nu era mai uşor, la urma urmelor, decât să înveţi un dialect şi să practici un joc.

Contele de Montgommery, indus în eroare, desigur, de vreun intrigant, îl acuzase, că i-a furat scutierului său hârtii care stabileau identitatea acestuia; dar nu avea nici o, dovadă în legătură cu acest lucru. Cât despre ţăran, cine putea spune dacă nu era vreun cumătru al acelui aşa-zis Martin? În ce priveşte banii răscumpărării, pe care el i-ar fi furat contelui de Montgommery, e adevărat că se înapoiase la Artigues cu o sumă oarecare, dar mult mai mare decât cea amintită de conte şi explică sursa acestei sume arătând certificatul foarte înaltului şi foarte puternicului senior, conetabilul de Montmorency. Arnauld du Thill, în peroraţia lui, jongla cu o infinită dibăcie cu acest nume. Îi rugă pe judecători să trimită de urgenţă după informaţii la ilustrul său stăpân.

Pe scurt, discursul fu atât de abil, ticălosul se exprimă cu o asemenea căldură şi neruşinarea lui aducea atât de bine cu nevinovăţia, încât Gabriel îi văzu din nou pe

judecători nehotărâţi şi tulburaţi. Trebuia deci să i se dea o lovitură hotărâtoare şi Gabriel se hotărî la asta cu oarecare greutate. Şopti un cuvânt la urechea preşedintelui şi acesta ordonă ca Arnauld du Thill să fie dus în celulă şi să-l aducă pe Martin-Guerre.

Capitolul XXII Confuziile par să înceapă din nou

Dar nu-l mai duseră pe Arnauld du Thill în celula sa. Îl lăsară în curtea vecină cu tribunalul, unde rămase singur o vreme. S-ar putea, i se spuse, ca, după interogarea adversarului său, judecătorii să aibă nevoie să-l audieze din nou. Căzând pradă gândurilor, Arnauld începu prin a se felicita în sinea lui pentru efectul produs de discursul său. Martin-Guerre, cu toată dreptatea lui, nu va putea să fie nici pe departe atât de convingător. În orice caz, Arnauld câştigase timp. Dar, examinând bine lucrurile, nu se putea să-şi ascundă faptul că nu câştigase decât atât. Adevărul, pe care-l ocolise cu atâta îndrăzneală, va sfârşi prin a izbucni din toate părţile. Chiar domnul de Montmorency, pe care cutezase să-l invoce în mărturia lui, se va hazarda oare să acopere cu autoritatea sa faptele dubioase ale spionului său? Era foarte îndoielnic! Aşa că Arnauld du Thill, la început atât de sigur pe el, căzu încet, încet din speranţă în nelinişte şi, socotind mai bine, îşi zise că situaţia lui nu era dintre cele mai liniştitoare. Îşi plecă descurajat capul, când îi văzu pe paznici venind. Tribunalul nu socotise că trebuie să-l mai interogheze după explicaţiile lui Martin-Guerre. Nou prilej de nelinişte! Asta totuşi nu-l împiedica pe Arnauld du Thill, care observă totul, să bage de seamă că cel care venise să-l ia şi care-l însoţea în acel moment nu era temnicerul lui obişnuit. De ce această schimbare? Se dublau precauţiile faţă de el? Voiau să-l facă să vorbească? Arnauld du Thill îşi făgădui să rămână tare pe poziţie şi să fie mut tot timpul drumului. Dar iată un nou motiv de mirare! Celulă în care noul gardian îl conduse pe Arnauld nu era cea pe care o ocupa de obicei. Asta avea o fereastră cu grile şi un cămin înalt care în cealaltă lipseau. Totuşi, totul atesta prezenţa recentă a unui prizonier; rămăşiţele de pâine încă proaspătă, un ulcior eu apă pe jumătate golit, o saltea de paie, un cufăr întredeschis care lăsa să se vadă veşmintele unui bărbat. Arnauld du Thill, obişnuit să se abţină, nu arată nici o surpriză; dar de îndată ce uşa se închise, alergă la cufăr ca să-l scotocească. Nu găsi decât haine. Nici un alt indiciu. Dar aceste haine aveau o culoare şi o formă de care Arnauld crezu că-şi aduce aminte. Erau mai ales acolo două haine strânse pe corp şi nişte pantaloni scurţi şi bufanţi, de postav galben, care, în mod sigur, aveau o nuanţă şi o croială puţin comune. Cum începu să se întunece, temnicerul intră din nou.

— Hei, jupâne Martin! zise el bătându-i pe umeri pe Arnauld du Thill, în aşa fel încât să-i dovedească, cum că, dacă prizonierul nu-l cunoştea pe temnicer, temnicerul îşi cunoştea foarte bine prizonierul.

— Ce mai e? Îl întrebă Arnauld du Thill pe familiarul temnicer.

— Ei, dragul meu, situaţia dumitale se îmbunătăţeşte din ce în ce. Ştii cine a obţinut de la judecători favoarea de a te vedea câteva minute?

— Pe legea mea, nu! zise Arnauld, de unde vrei să ştiu? Cine poate fi?

— Nevasta dumitale, Bertrande de Rolles în persoană, care începe şi ea să vadă cam de partea cui va fi dreptatea, dar dacă aş fi în locul dumitale, aş refuza s-o văd.

— Şi de ce, mă rog?

— De ce? Pentru că nu te-a recunoscut atâta vreme, iaca! Nu eşti ide aceeaşi părere? Ce zici, să-i dau papucii frumoasei dumitale?

Temnicerul făcu un pas spre uşă; dar Arnauld îl opri printr-un gest.

— Nu, nu, îi spuse el, n-o alunga. Dimpotrivă, vreau s-o văd. În sfârşit, pentru că a obţinut aprobarea judecătorilor, ad-o încoace.

— Hm! Mereu aceiaşi! zise temnicerul, mereu blând şi mâlos! Dacă o laşi pe nevastă-ta să scoată iar coarne ca pe vremuri, nu te văd bine... Dar mă rog, te priveşte!

Temnicerul se retrase, ridicând din umeri cu milă. După două minute intră împreună cu Bertrande de Rolles. Ziua pălea din ce în ce mai tare.

— Vă las singuri, zise temnicerul, dar mă voi întoarce s-o iau pe Bertrande înainte să se întunece de-a binelea; aşa-i porunca. N-aveţi deci decât un sfert de ceas, profitaţi de el, ori ca să vă dondăniţi, ori ca să vă giugiuliţi; la alegere!

Ieşi din nou. Bertrande de Rolles înainta atunci foarte ruşinată şi cu capul în jos spre falsul Martin-Guerre, care-o lăsă pe ea să vorbească.

— Oh! Martin, zise ea în sfârşit, cu voce slabă şi timidă, când fu lângă el, s Martin, ai să mă poţi vreodată ierta?

Ochii îi erau plini de lacrimi şi tremura din toate mădularele.

— Să-ţi iert ce? zise Arnauld care nu voia să se demaşte prin ceva nelalocul lui.

— Greşeala mea grosolană! Mi-a fost într-adevăr tare greu să te recunosc. Totuşi de ce n-aş fi putut să mă înşel, din moment ce se părea că într-o vreme tu însuţi te-ai înşelat? Aşa că, mărturisesc, ca să-mi dau seama de greşeala mea, a trebuit ca întreg ţinutul, contele de Montgommery şi judecătorii să-mi dovedească precum că eşti într-adevăr bărbatul meu şi că celălalt nu era decât un înşelător nenorocit!

— Care? zise Arnauld, care este înşelătorul, cel pe care l-a adus domnul de Montgommery, sau celălalt pe care l-au aflat în posesia numelui şi a bunurilor lui Martin-Guerre?

— Celălalt! răspunse Bertrande, cel care m-a înşelat, cel pe care săptămâna trecută îl mai numeam încă soţul meu, tâmpită şi oarbă ce-am fost!

— Ah! Deci acum faptul e stabilit? întrebă Arnauld cu emoţie.

— Doamne, da, Martin zise Bertrande la fel de încurcată. Acei domni de la tribunal şi stăpânul tău, seniorul, mi-au afirmat mai adineauri că pentru ei nu mai există nici o îndoială, că tu eşti adevăratul Martin-Guerre, soţul meu bun şi drag... Ea se opri, dar, văzând că pretinsul ei soţ nu-i răspunde începu din nou: Sigur, dragul meu Martin, că sunt foarte vinovată faţă de tine. Dar te rog să te gândeşti că fără voia mea! Puteam eu să cred că ar exista pe lume două fiinţe atât de asemănătoare şi că bunul Dumnezeu se poate distra făcând doi oameni exact la fel? Arnauld du Thill îmi vorbea despre trecut aşa cum mi-ai fi vorbit şi tu. Avea inelul tău, hârtiile tale... Nici un prieten, nici o rudă nu-l bănuia. Am fost de bună-credinţă.

Socoteam că firea ţi se schimbase datorită experienţei pe care o cîştigasei prin lume. Crede-mă, dragul meu, că, sub numele acelui străin, tu erai cel pe care-l iubeam, tu, în faţa căruia mă plecam cu bucurie. Crede asta şi-mi vei ierta această primă greşeală care m-a făcut să înfăptuiesc, fără să vreau şi fără să ştiu, păcatul pentru care îmi voi petrece restul zilelor cerându-ţi iertare! Bertrande tăcu din nou ca să vadă, dacă Martin-Guerre îi va vorbi. Dar el tăcea cu încăpăţânare şi ea începu din nou: În faţa acestei înfricoşătoare asemănări, cum putem eu să-mi dau seama de adevăr? M-am hotărât, la întâmplare, pentru cel pe care-l numisem în ajun soţul meu. Judecătorii însă mi-au dovedit astăzi că m-am înşelat. Atunci m-am întors la tine, plină de căinţă şi foarte încurcată, încredinţându-mă doar bunătăţii şi dragostei tale de odinioară. Ce zici, mă ierţi? După această întrebare, Bertrande făcu o nouă pauză. Dar falsul Martin-Guerre rămânea mereu mut. În ce mă priveşte, reluă ea pe un ton umil, mă vei găsi foarte schimbată ca fire. Nu mai sunt femeia dispreţuitoare, capricioasă şi mânioasă care te-a făcut să suferi atâta. Firea afurisită a acelui Arnauld m-a îngenuncheat, Martin şi m-a îmblânzit, aşa că de acum încolo voi fi la fel de blândă şi de bună faţă de tine pe cât vei fi tu de bun şi de blând cu mine... căci vei fi bun şi blând cu mine ca şi odinioară, nu-i aşa? Haide, dovedeşte-mi-o pe loc iertându-mă, ca să-ţi recunosc şi inima după cum ţi-am recunoscut şi înfăţişarea.

— Deci, acum m-ai recunoscut? zise în sfârşit Arnauld du Thill.

— Oh, da, răspunse Bartrande, deşi mă căiesc că am aşteptat pentru asta sentinţa judecătorilor.

— Mă recunoşti? zise Arnauld cu insistenţă, mă recunoşti deci că pe adevăratul şi legitimul Martin-Guerre pe care nu l-ai revăzut de atâţia ani? Priveşte-mă. Mă recunoşti că pe primul, ca pe singurul tău soţ?

— Fără nici o îndoială, răspunse Bertrande.

— Şi după ce semne mă recunoşti, hai? întrebă Arnauld.

— Vai! zise cu naivitate Bartrande, după semne cu totul deosebite şi independente de persoana ta, mărturisesc. Dacă ai fi alături de Arnauld du Thill, îmbrăcat la fel ca el, asemănarea ar fi atât de perfectă încât poate că încă nu te-aş deosebi. Te recunosc că pe adevăratul meu soţ pentru că m-ai primit cu acea severitate pe care o merit, în timp ce Arnauld ar fi încercat să abuzeze de mine şi să mă seducă...

— Ticălosul! strigă Arnauld cu voce severă. Şi tu, femeie uşuratică şi prea credulă!

— Da, ocărăşte-mă, zise Bertrande de Rolles. Prefer mustrările decât tăcerea. Când ai să-mi spui tot ceea ce ai pe inimă, te cunosc eu, ai să devii îngăduitor şi tandru, ai să te îmblânzeşti şi ai să mă ierţi.

— Haide, zise Arnauld du Thill cu voce mai blândă, vom mai vedea...

— Ah! Ce spuneam eu. Da, tu eşti adevăratul meu bărbat, dragul meu Martin-Guerre...

Se aruncă la picioarele lui şi-i udă mâinile cu lacrimile ei sincere. Căci credea că-i vorbeşte adevăratului ei bărbat şi Arnauld du Thill, care-o observa cu privirea lui neîncrezătoare, nu avu nici cea mai mică bănuială. Dovezile de bucurie şi de căinţă pe care ea i le arăta nu erau deloc îndoielnice.

— Bine, mormăi Arnauld pentru sine, ai să-mi plăteşti tu toate astea într-o bună zi, făţarnico!

Aşteptând, păru să cedeze unei mişcări irezistibile de tandreţe.

— Sunt fără curaj şi simt cum devin slab, zise el părând că-şi şterge o lacrimă care nu-i curgea.

Şi, parcă fără voie, depuse un sărut pe fruntea plecată a celei care se căia.

— Ce fericire! strigă Bertrande, iată-mă aproape iertată, în acel moment uşa se deschise şi temnicerul apăru.

— Împăcaţi! spuse el cu un aer îmbufnat, zărind perechea sentimentală. Eram sigur dinainte. Curcă plouată ce eşti! Îi spuse el lui Martin.

— Ce! Faci o crimă din bunătatea lui? zise Bertrande.

— Hai! Lasă! Du-te, du-te, spuse Arnauld surâzând, cu aerul cel mai patern cu puţină.

— La urma urmei, îl priveşte! zise temnicerul. Hai, vremea a trecut şi tu nu poţi rămâne aici nici un minut în plus, frumoaso înecată în lacrimi!

— Cum! Să-l şi părăsesc! strigă Bertrande.

— Bun! O să ai vreme să-l vezi mâine şi-n zilele următoare, zise temnicerul.

— Adevărat, mâine va fi liber! Mâine, bărbate, ne vom relua traiul plăcut de odinioară.

— Pe mâine deci cu îmbrăţişările, zise temnicerul. Acum e momentul să te cărăbăneşti.

Bertrande sărută încă o dată mâna pe care i-o întindea regeşte Arnauld du Thill, îi trimise un ultim bun rămas şi ieşi înaintea temnicerului. Cum acesta încuia uşa, Arnauld îl strigă.

— N-aş putea avea lumină... o lampă? întrebă el.

— Ba da, zise temnicerul, cel puţin până la ora stingerii, adică până la nouă. Drace! Pe dumneata nu te ţine chiar atât de sever ca pe Arnauld du Thill! Şi apoi. Stăpânul dumitale, contele de Montgommery, este atât de generos! În cinci minute îţi trimit o lumânare, amice Martin!

Un servitor al închisorii aduse după câteva minute o lumânare. Se retrase urând noapte bună prizonierului, amintindu-i încă o dată să sufle-n lumânare la ora stingerii.

Când se văzu singur, Arnauld du Thill îşi scoase hainele de postav pe care le purta şi se îmbrăcă iute cu una din frumoasele haine cafenii strânse pe corp şi cu pantalonii bufanţi de postav galben pe care-i descoperise în cufărul lui Martin-Guerre. Apoi arse bucată cu bucată vechiul costum şi amestecă rămăşiţele cu cenuşa de care era plin şemineul. Asta o făcu în mai puţin de un ceas, aşa că putu să stingă lumânarea şi să se culce plin de virtute înainte de a suna ora stingerii. "Acum să aşteptăm, îşi spuse el. Se pare că am fost înfrânt definitiv în faţa judecătorilor. Dar va fi şi mai plăcut ca din această înfrângere să ies victorios. Să aşteptăm".

Capitolul XXIII Rechizitoriul unul criminal împotriva lui însuşi

Se înţelege că în noaptea aceea Arnauld du Thill nu dormi câtuşi de puţin. Rămase doar întins pe salteaua lui de paie, cu ochii larg deschişi, foarte ocupat să-şi analizeze şansele şi să-şi facă un nou pian de bătaie. Proiectul pe care-l concepu, de â se substitui pentru ultima oară bietului Martin-Guerre, era fără îndoială îndrăzneţ, dar trebuia să reuşească tocmai prin îndrăzneală. Când întâmplarea îl slujea atât de minunat, Arnauld să se lase trădat de propria sa îndrăzneală? Nu! Luă repede hotărârea fără să-i pese de incidentele care s-ar fi putut produce şi de împrejurări neprevăzute. Când se făcu ziuă, îşi examina costumul, îl găsi ireproşabil şi se strădui să reia înfăţişarea şi atitudinile pe care le studiase altădată la Martin-Guerre. Imitaţia era perfectă chiar dacă exagera puţin aerul blajin al sosiei sale. La ora opt dimineaţa uşa închisorii se deschise din nou. Arnauld du Thill îşi stăpâni o tresărire şi-şi luă o înfăţişare indiferentă şi liniştită. Temnicerul din ajun reapăru introducându-l pe contele de Montgommery.

Aşteptă cu nerăbdare primul cuvânt care avea să iasă din gura contelui la vederea sa.

— Bună ziua Martin, zise Gabriel.

Arnauld răsuflă uşurat. Spunându-i Martin, contele de Montgommery îl privise drept în faţă. Încurcătura reîncepea. Arnauld du Thill era salvat!

— Bună ziua, bunul şi dragul meu stăpân, îi spuse ei lui Gabriel cu o efuziune de recunoştinţă aproape adevărată. Şi Arnauld du Thill cuteză să mai adauge: Ei bine, sunt noutăţi, stăpâne?

— Sentinţa va fi, după toate probabilităţile, pronunţată în dimineaţa asta.

— În sfârşit! Domnul fie lăudat! Nu mai sunt nici îndoieli, nici temeri, nu-i aşa, monseniore?

— Nădăjduiesc, zise Gabriel privindu-l pe Arnauld drept în ochi. Arnauld ăsta văd că recurge la mijloace disperate...

— Într-adevăr? Ce mai pune la cale?

— Ei, zise Gabriel, trădătorul încearcă s-o ia de la capăt cu încurcăturile...

— Cum asta? strigă Arnauld, ridicând braţele spre cer.

— Cutează să pretindă că ieri la ieşirea din instanţă, gardienii s-au înşelat, că l-au dus în celula lui Arnauld şi că pe tine te au dus în celula lui.

— E cu putinţă? zise Arnauld cu o mişcare de surpriză şi de indignare. Pe ce-şi întemeiază nenorocitul această afirmaţie?

— Ca şi tine, n-a fost nici el adus de îndată, ieri, în celula lui. Deliberând, tribunalul s-ar fi putut să mai aibă nevoie ba de unul, ba de altul. Gărzile l-au lăsat deci în vestibulul de jos, după cum pe tine te-au lăsat în curtea interioară. Or, el jură că aici e greşeala, că de obicei îl lăsau pe Arnauld în vestibul. Temnicerii, ducându-se să-şi ia prizonierii, i-au

confundat pe unul cu celălalt. Pe aceste motive ticăloase îşi sprijină el noua pretenţie. Şi plânge şi strigă şi cere să mă vadă...

— Şi l-aţi văzut, monseniore? întrebă cu însufleţire Arnauld.

— Pe legea mea, nu, zise Gabriel. Mi-e teamă de vicleniile sale. Ar fi în stare să mă încânte şi să mă înşele din nou. Caraghiosul ăsta e grozav de îndrăzneţ şi de abil!

— Eh! Cum, monseniorul îl apără? zise Arnauld făcând pe nemulţumitul.

— Nu-l apăr, Martin. Dar să fim de acord că e isteţ şi că dacă şi-ar fi folosit doar jumătate din abilitatea sa...

— E un ticălos! strigă Arnauld cu vehemenţă.

— Ei lasă. Tocmai mă gândeam, venind încoace, că la urma urmei n-a pricinuit moarte nimănui, că, dacă va fi condamnat, va fi cu siguranţă spânzurat, că pedeapsa este poate exagerată pentru crimele sale şi că, în sfârşit, am putea, dacă vrei, să cerem să fie iertat.

— Să cerem să fie iertat! Repetă Arnauld cu un soi de nehotărâre.

— Da, asta-ţi cere timp de gândire, ştiu.

Arnauld du Thill, cu bărbia în mână şi scărpinându-se în cap, rămase câteva secunde gânditor, fără să răspundă, apoi în sfârşit, luând o hotărâre, zise categoric:

— Nu! Nu! Nu! Nici o milă! Nici o milă! E mai bine să moară!

— Eh, nu te ştiam atât de neîndurător, Martin; nu-ţi stă deloc în obicei şi abia ieri îl plângeai pe cel care te înşelase şi nu cereai altceva decât să fie salvat.

— Ieri! Ieri! Bombăni Arnauld, ieri nu ne jucase încă acest ultim renghi, mai urât, după părerea mea, decât toate celelalte.

— Asta-i adevărat. Aşadar, părerea ta e că vinovatul trebuie să moară?

— Doamne! răspunse Arnauld cu un aer blajin, ştiţi, monseniore, cât îmi e de silă de violenţa, de răzbunare, de hotărâri sângeroase. Mă simt zdrobit că trebuie să fiu de acord cu o hotărâre atât de crudă, dar n-am ce face. Gândiţi-vă, monseniore, că atâta vreme cât acest om, care seamănă atât de bine cu mine, va trăi, viaţa o să-mi fie mereu tulburată. Închis fiind, va scăpa, alungat, se va întoarce! Iar eu voi fi mereu neliniştit, gata să-l văd apărând ca să mă tulbure şi să mă deranjeze. Prietenii, nevasta mea nu vor fi niciodată siguri că au într-adevăr de-a face cu mine. Voi trăi într-o veşnică neîncredere. În sfârşit, n-aş mai putea fi niciodată stăpân pe mine. Voi fi trist tot restul vieţii mele că am pricinuit moartea unui om, dar n-am încotro. Arnauld du Thill trebuie să moară!

— Fie, va muri, zise Gabriel. Adică va muri dacă va fi condamnat. Căci la urma urmelor sentinţa încă n-a fost pronunţată.

— Cum? Lucrul nu-i încă sigur?

— N-aş putea să-ţi spun, răspunse Gabriel. Acest diavol de Arnauld a ţinut ieri judecătorilor un discurs foarte subtil şi convingător.

"Mare tâmpit am mai fost!" gândi Arnauld du Thill.

— În vreme ce tu. Martin, continuă Gabriel, tu, care vii să-mi dovedeşti cu o admirabilă elocvenşă necesitatea morţii lui, tu n-ai putut să găseşti ieri, în faţa tribunalului, un singur argument, un singur fapt care să facă adevărul să triumfe. Ai rămas mut la toate insistenţele mele. Acum văd însă că ai căpătat glas...

— Din pricină, monseniore, că mă simt la largul meu doar în prezenţa dumneavoastră; toţi acei judecători, strânşi laolaltă, mă intimidau. În plus, vă mărturisesc că mă bazam pe dreptatea mea. Socoteam că justiţia mă va apăra mai bine decât eu însumi. Dar nu aşa trebuie procedat cu aceşti oameni ai legii. Ei vor vorbe, văd eu bine... Ah! Dacă povestea asta ar începe din nou! Dac-ar vrea să mă mai asculte o dată...

— Ei bine, ce-ai face, Martin?

— Eh. Mi-aş lua inima în dinţi şi-aş vorbi! Şi nu mi-ar fi prea greu să fac praf toate probele acelui ticălos!

— Ei, nu-i chiar aşa de uşor!

— Iertaţi-mă, monseniore. Văd greşelile acelui viclean atât de limpede precum ar trebui să le vadă el însuşi şi dacă mi-ar fi fost mai puţin teamă, dacă nu mi-ar fi lipsit cuvintele, le-aş fi spus judecătorilor...

— Ce le-ai fi spus? Ia să vedem, vorbeşte...

— Ce le-aş fi spus? Nimic mai simplu, monseniore, ascultaţi... Zicând acestea, Arnauld du Thill începu să combată de la un capăt la altul discursul pe care-l ţinuse în ajun. Descurcă evenimentele şi faptele dublei sale existenţe cu tot atâta uşurinţă cu cât le încurcase în ajun. Contele de Montgommery lăsase nelămurite în mintea judecătorilor câteva lucruri pe care nu şi le putuse explica prea bine nici lui. Arnauld du Thill le limpezi pe loc. El îi vorbi lui Gabriel despre cele două existenţe, a omului cinstit şi a ticălosului, atât de limpede încât adevărul ieşi la iveală că untdelemnul deasupra apei.

— Te-ai informat, la rândul tău, la Paris? întrebă Gabriel.

— Sigur, monseniore şi la nevoie voi aduce probe. N-o fac cu bucurie; dar când sunt urmărit până-n pânzele albe, ştiu să-mi arăt şi eu colţii.

— Totuşi, Arnauld du Thill a invocat dovada domnului de Montmorency...

— Dacă trebuie, vorbesc şi despre asta, monseniore. E foarte adevărat că acest Arnauld a fost în serviciul conetabilului, dar era un serviciu ruşinos. Trebuia să afle unele lucruri ca spion şi tocmai asta explică cum şi de ce s-a ataşat de dumneavoastră; ca să vă observe şi vă urmărească. Dar când foloseşti astfel de oameni n-o mărturiseşti. Credeţi că domnul de Montmorency ar fi acceptat să-şi asume răspunderea faptelor acestui spion? Nu! Nu! Arnauld du Thill, strâns cu uşa, n-ar fi cutezat să se adreseze conetabilului; dacă totuşi ar fi cutezat, se făcea de râs, căci domnul de Montmorency l-ar fi renegat. Deci, ca să rezum...

Şi în acest rezumat logic şi clar, Arnauld du Thill isprăvi de dărâmat, bucată cu bucată, edificiul imposturii pe care-l construise cu atâta îndemânare în ziua precedentă.

— Nădăjduiesc că toate astea sunt fără replică, îi zise el lui Gabriel, când isprăvi. Ce păcat că judecătorii nu pot să audă sau ce păcat că nu m-au auzit.

— Te-au auzit, zise Gabriel.

— Cum?

— Priveşte!

Uşa celulei se deschise şi Arnauld, uluit? Îi văzu, în picioare pe prag, nemişcaţi şi gravi, pe preşedintele tribunalului şi pe cei doi judecători.

— Ce înseamnă asta, monseniore? zise Arnauld întorcându-se spre Gabriel.

— Asta înseamnă, zise domnul de Montgommery, că temându-mă de timiditatea bietului meu Martin-Guerre, am vrut ca, fără ştirea lui, judecătorii să poată asculta pledoaria "fără replică" pe care au ascultat-o.

— Minunat, monseniore, zise Arnauld care răsuflă uşurat. Vă mulţumesc de mii de ori! Şi, întorcându-se spre judecători, spuse pe un ton care încerca să pară plin de teamă: Pot să cred, pot să sper că cuvintele mele au restabilit într-adevăr dreptatea cauzei mele pentru minţile dumneavoastră luminate?

— Da, zise preşedintele tribunalului, dovezile care ne-au fost furnizate ne-au convins.

— Ah!... făcu Arnauld triumfător.

— Dar, reluă preşedintele, alte probe nu mai puţin sigure şi nu mai puţin concludente ne permit să afirmăm că ieri s-a făcut o încurcătură cu mutarea celor doi prizonieri; că Martin-Guerre a fost dus în celula dumitale, Arnauld du Thill şi că dumneata o ocupi la ora asta pe a lui.

— Ce... cum... bâlbâi Arnauld trăsnit, ce ziceţi de asta, monseniore?

— Zic că ştiam, răspunse Gabriel cu asprime. Am vrut ca tu însuţi să ne furnizezi dovezile nevinovăţiei lui Martin şi ale vinovăţiei tale. M-ai constrâns, nenorocitule, la un rol de care mi-e silă. Dar obrăznicia ta m-a convins ieri că, în lupta cu oameni de teapa ta, trebuie să foloseşti aceleaşi arme ca şi ei, că nu-l poţi învinge pe înşelător decât prin înşelătorie. Te-ai grăbit să-ţi trădezi propria-ţi cauză când, laş cum eşti, ţi s-a părut că ai găsit o portiţă de scăpare. Dar te-ai prins singur în capcană!

— În capcană, repetă Arnauld. Deci totul a fost o capcană? Vedeţi, monseniore, să nu-l părăsiţi în persoana mea chiar pe Martin-Guerre al dumneavoastră.

— Nu mai insista, Arnauld du Thill, zise preşedintele. Greşeala a fost poruncită de tribunal. Ai fost demascat fără posibilitate de întoarcere, ţi-o spun eu!

— Dar, dacă sunteţi de acord că a fost o greşeală, strigă Arnauld, ce vă asigură, domniile preşedinte, că nu s-a strecurat o greşeală în însăşi executarea poruncii dumneavoastră?

— Mărturia gărzilor şi a temnicerilor, zise preşedintele.

— Se înşeală, spuse Arnauld, sunt într-adevăr Martin-Guerre, scutierul domnului de Montgommery; nu mă voi lăsa condamnat astfel! Confruntaţi-mă cu celălalt prizonier şi când ne vom afla alături, cutezaţi să alegeţi, cutezaţi să-l deosebiţi pe Arnauld du Thill de Martin-Guerre! Pe vinovat de nevinovat! Sunt Martin-Guerre! Şi-l desfid pe cel care mă va contrazice!

Judecătorii şi Gabriel dădură din cap şi suriseră grav şi trist în faţa acestei încăpăţânări fără ruşine.

— Încă o dată, Arnauld du Thill, zise preşedintele, nu e cu putinţă nici o confuzie între Martin-Guerre şi dumneata.

— Şi de ce? zise Arnauld, după ce-l recunoşti? Ce semn ne deosebeşte?

— Ai să vezi, ticălosule! zise Gabriel indignat.

Făcu un semn şi Martin-Guerre se ivi în pragul celulei. Martin-Guerre fără mantie! Martin-Guerre cu un picior de lemn!

— Martin, îi zise Gabriel lui Arnauld. Scăpat din spânzurătoarea de! A Noyon, n-a scăpat, la Calais, de o răzbunare mult prea îndreptăţită faţă de una din ticăloşiile tale; a fost aruncat în locul tău într-o prăpastie şi i s-a tăiat acest picior care, slavă Domnului, acum îl deosebeşte de tine! Judecătorii aici de faţă nu riscă să se mai înşele şi pot de acum încolo să-l recunoască pe criminal după neruşinarea lui şi pe cel adevărat după nenorocirea lui.

Arnauld du Tnill palid, zdrobit, prăbuşit sub vorbele cumplite şi privirea fulgerătoare a lui Gabriel, nu mai încercă să se apere, nici să nege; înfăţişarea lui Martin-Guerre făcea să se ducă pe apa sâmbetei toate minciunile lui. Căzu la pământ murmurând:

— Sunt pierdut! Sunt pierdut!

Capitolul XXIV Dreptate

Arnauld du Thill era într-adevăr pierdut. Tribunalul începu de îndată să delibereze şi, după un sfert de ceas, acuzatul fu chemat ca să audă hotărârea următoare, pe care o transcriem textual din registrele vremii.

"Având în vedere interogatoriul lui Arnaul du Thill, zis Sancette, care-şi zicea şi Martin-Guerre, prizonier la închisoarea din Rieux; având în vedere depoziţiile diverşilor martoti: ale lui Martin-Guerre, Bertrande de Rolles, Carbon Barreau etc., mai ales cele ale domnului conte de Montgommery; având în vedere chiar mărturisirile acuzatului, care, după ce a încercat în zadar să nege şi-a mărturisit până la urmă crima; din care interogatorii, depoziţii şi mărturii rezultă că:

Numitul Arnauld du Thill este dovedit cu forme în regulă de impostură, fals, însuşire de nume şi prenume, adulter, rapt, sacrilegiu, plagiat, pungăşie şi altele, Curtea a condamnat şi condamnă, pe numitul Arnauld du Thill:

În primul rând să-şi recunoască greşeala în biserica din Artigues, în genunchi, în cămaşă, cu capul şi cu picioarele goale, cu frânghia de gât şi ţinând în mână o lumânare aprinsă de ceară. După asta, să ceară iertare în mod public Domnului, regelui şi numiţilor Martin-Guerre şi Bertrande de Rolles, căsătoriţi. Acestea odată făcute, numitul Arnauld du Thill va fi dat pe mâna executorului înaltei justiţii care-l va obliga să facă înconjurul străzilor şi locurilor obişnuite din Artigues şi, mereu cu ştreangul de gât, va fi adus în faţa casei numitului Martin-Guerre. Apoi, în spânzurătoarea care va fi ridicată în acest scop, va fi spânzurat, iar trupul îi va fi ars. În plus, curtea scoate de sub vinovăţie pe numitul Martin-Guerre şi pe numita Bertrande de Rolles şi-l trimite pe numitul Arnauld du Thill judecătorului din Artigues ca să execute prezenta hotărâre în formă şi conţinutul ei.

Pronunţată judecătoreşte la Rieux în a douăsprezecea zi a lunii iulie 1558".

Arnauld du Thill ascultă această sentinţă cu un aer mdhorît şi sumbru. Totuşi îşi reînnoi mărturisirile, recunoscu dreptatea hotărârii şi arătă oarecare căinţă.

— Implor, spuse el, mila Domnului şi iertarea oamenilor şi sunt gata să-mi îndur creştineşte pedeapsa.

Martin-Guerre, de faţa la audiere, dădu totuşi o nouă dovadă a bunătăţii sale izbucnind în lacrimi la vorbele, poate ipocrite, ale duşmanului său. Triumfă chiar asupra timidităţii sale obişnuite ca să-l întrebe pe preşedinte dacă nu există vreun mijloc ca să obţină iertarea lui Arnauld du Thill, căci, în ce-l privea, trecuse cu buretele peste trecut. Dar i se răspunse că doar regele avea dreptul să ierte şi că, pentru o crimă atât de deosebită şi de strigătoare la cer, până şi regele va refuza această iertare, chiar dacă tribunalul însuşi i-ar solicitat-o.

— Da, murmură Gabriel în sinea lui, da, regele va refuza să-l ierte, deşi lui însuşi ar trebui să i se acorde această iertate. Aşadar, fără milă! Nu milă, ci dreptate!

Martin-Guerre, care nu gândea la fel ca stăpânul lui, întinse braţele Bertrandei de Rolles, tristă şi plină de căinţa. Bertrande n-avu decât să repete rugăminţile şi făgăduielile pe care le făcuse falsului Martin crezând că-i vorbeşte soţului ei. Martin-Guerre nu-i lăsă vreme să-şi deplângă din nou greşelile şi slăbiciunile. Îi tăie mai întâi vorba printr-o sărutare zdravănă, apoi o duse triumfător şi vesel în acea mică şi fericită casă din Artigues pe care n-o mai văzuse de atâta vreme. Chiar în faţa acestei case, intrată în sfârşit pe mâna posesorului ei legitim, Arnauld du Thill îşi primi, după opt zile de la condamnare, pedeapsa meritată pentru crimele sale. Satele din jur veniră de la douăzeci de leghe ca să asiste la spânzurarea lui şi străzile micului târg Artigues fură mai populate în acea zi decât cele ale capitalei când trecea regele. Vinovatul, trebuie s-o spunem, arătă curaj în ultimele sale momente. După ce călăul strigă, după obicei, norodului de trei ori: "S-a făcut dreptate!", mulţimea se împrăştie tăcută şi îngrozită. Martin şi nevasta lui intrară, trişti, în casă.

Revederea locurilor unde-şi petrecuse tinereţea, afecţiunea neamurilor şi a vechilor prieteni şi mai ales îngrijirile Bertrandei înlăturară în câteva zile şi ultimele cute de pe fruntea lui Martin-Guerre. Într-o seară a aceleiaşi luni iulie, tocmai se aşezase la poartă, sub umbrarul de viţă. Uitându-se intens la soarele care tocmai apunea, nu-l văzu pe contele de Montgommery, care-l bătu uşor pe umăr.

— Cum, dumneavoastră sunteţi. Monseniore? spuse el emoţionat. Iertaţi-mă, nu v-am văzut venind...

— Nu te scuza, Martin, n-are rost... Cum o duci?

— Oh, monseniorul n-are decât să mă privească.

— Deci ţi-ai regăsit. În casa ta, belşugul şi liniştea.

— Da! Am colindat destul prin lume, am văzut destule bătălii, am vegheat, am postit destul, am suferit într-o sută de feluri, acum socot că am şi eu dreptul să mă odihnesc câteva zile. Cât despre belşug, zise el luând un ton mai grav, am găsit într-adevăr casa îmbelşugată, chiar prea îmbelşugată. Dar banii ăştia nu-mi aparţin şi nu vreau să mă ating de ei. Arnauld du Thill i-a adus şi aştept să-i restitui celui în drept. Prima şi cea mai mare

parte vă revine dumneavoastră, monseniore, căci sunt banii destinaţi răscumpărării dumneavoastră din Calais. Sumă e pusă deoparte, pregătită să vă fie înapoiată. În ce priveşte restul, aceşti bani îţi mânjesc degetele... Am hotărât deci să-i dau săracilor.

— Păi atunci, tu nu mai rămâi cu nimic, Martin.

— Vă cer iertare, monseniore, zise scutierul. Nu slujeşti atâta vreme un stăpân aşa de generos ca dumneavoastră fără să-ţi rămână ceva. Am pus şi eu deoparte o sumă frumuşică. În plus, familia Bertrandei are avere şi i-au lăsat şi ei ceva. Pe scurt, vom fi bogătanii ţinutului după ce-mi voi fi achitat datoriile.

— Uite ce e, Martin, nădăjduind că nu mă vei refuza, te rog să păstrezi, ca amintire şi ca răsplată, acea sumă care zici că-mi aparţine...

— Cum, monseniore, făcu Martin strigând, mie, un asemenea dar?

— Haide, crezi cumva că-ţi plătesc devotamentul? Nu, din acest punct de vedere îţi voi fi întotdeauna dator. Nu te arăta mândru faţă e mine, Martin şi să nu mai vorbim despre asta. Se înţelege că accepţi puţinul acesta pe care ţi-l ofer mai mult pentru mine decât pentru tine; căci fericirea ta constă de fapt în revenirea la locurile copilăriei şi ale tinereţii tale nu-i aşa, Martin?

— Adevărat, monseniore. Mă simt fericit de când mă aflu aici şi numai pentru că mă aflu aici. Privesc cu o bucurie plină de înduioşare casele, copacii, drumurile, pe care un străin nici nu poate să le bage de seamă. Hotărât, nu respiri bine, cred eu, decât aerul pe care l-ai respirat în ziua când ai venit pe lume!

— Deci, eşti fericit, Martin, nu-i aşa?

— Cum nu se mai poate, monseniore!

— Asta-i tot ce voiam să ştiu... Acum pot pleca liniştit.

— Cum! Să plecaţi? strigă Martin. Va şi gândiţi să plecaţi, monseniore?

— Da, Martin, pe mine nu mă leagă nimic de locul ăsta!

— Iertare, aşa e; şi când vreţi să plecaţi?

— Chiar în seara asta.

— Şi nu m-aţi înştiinţat! strigă Martin-Guerre. Şi eu, care uitasem, eu, care mă culcasem pe-o ureche! Ticălos ce sunt! Dar aşteptaţi, aşteptaţi, monseniore, nu va dura prea mult...

— Ce anume?

— Eh, pregătirile mele de plecare! Se sculă şi se îndreptă spre uşa casei sale, strigând: Bertrande! Bertrande!

— De ce-ţi strigi nevasta, Martin? întrebă Gabriel.

— Ca să-mi facă bagajul şi să-mi iau ziua bună de la ea.

— Nu, Martin, de data asta nu vei pleca cu mine.

— Cum? Nu mă luaţi cu dumneavoastră, monseniore?

— Nu, plec singur!

— Nu va mai întoarceţi?

— Nu mă voi întoarce vreme îndelungată...

— Cum. Monseniore, plecaţi fără mine? întrebă trist Martin.

— Da, Martin!

— Cu toate că e firesc că servitorul să-şi urmeze stăpânul, ca scutierul să-şi urmeze cavalerul, totuşi nu mă luaţi cu dumneavoastră. De ce?

— Din trei motive, Martin.

— Să cutez să-l întreb pe monseniorul care anume?

— Mai întâi, zise Gabriel, ar fi o cruzime să te smulg din această odihnă pe care o meriţi cu prisosinţă.

— On! Cât despre asta, monseniore, datoria mea e să vă însoţesc şi să vă slujesc până în ultimul meu ceas...

— Da, dar datoria mea este să nu abuzez de acest zel pentru care-ţi mulţumesc, zise Gabriel. În al doilea rând, durerosul accident a cărui victimă ai fost la Calais nu-ţi mai îngăduie, bietul meu Martin, să fii tot atât de activ ca şi în trecut...

— Adevărat, monseniore! N-aş mai putea să lupt alături de dumneavoastră, nici să mă urc pe cal. Dar la Paris, la Montgommery, chiar şi în tabără, sunt destule lucruri de făcut de care socot că m-aş putea achita cât mai bine.

— Ştiu. Martin; poate că aş fi avut egoismul să accept dacă n-ar mai ii existat şi un al treilea motiv.

— Pot să-l cunosc, monseniore?

— Da, zise Gabriel cu o gravitate melancolică, dar cu condiţia că nu vei mai insista şi mă urmezi...

— E deci ceva serios de tot, monseniore?

— Da, Martin! Până aici viaţa mea a fost curată şi cinstită. Am adus Franţei şi regelui servicii imense şi, ca să nu vorbim decât de Saint-Quentin şi de Calais, mi-am plătit cu prisosinţă datoria faţă de patrie...

— Cine ştie asta mai bine decât mine, monseniore?

— Da, dar dacă prima parte a existenţei mele a fost loială şi generoasă, ceea ce-mi rămâne de îndeplinit va fi sumbru, înfricoşător. Căci am de răzbunat o crimă, Martin. Înainte mă băteam, acum trebuie să pedepsesc. Din soldat, am devenit călău.

— Hristoase! strigă Martin-Guerre, împreunându-şi mâinile.

— Iată de ce, relua Gabriel, vreau să fiu singur! Nu pot, Martin, să te iau cu mine ca să mă ajuţi la o asemenea treaba!

— Înţeleg monseniore, zise fidelul scutier plecându-şi capul. Vă mulţumesc că aţi binevoit să-mi daţi această explicaţie, măcar că ea mă necăjeşte cumplit.

— Şi eu îţi mulţumesc la rândul meu pentru supunerea ta; devotamentul, aici, n-ar face decât să-mi îngreuneze sarcina care mă copleşeşte. Acum rămâi cu bine, Martin; trebuie să mă reîntorc la Paris; toată viaţa mea am luptat pentru dreptate, acum tot pentru ea mă zbat, Martin! Rămâi cu bine!

Se smulse cu greu din braţele lui Martin-Guerre.

— Cu bine, monseniore şi Domnul să vă aibă în pază! Printre lacrimi, îl văzu pe stăpânul şi binefăcătorul său urcându-se pe cal şi dispărând în întunericul care începea să se lase.

Capitolul xxv Două scrisori

După acel proces atât de dificil al celor doi Martin-Guerre. Gabriel de Montgommery dispăru din nou mai multe luni şi-şi reluă viaţa rătăcitoare, nesigură şi misterioasă. Deşi îl întâlneai în douăzeci de locuri diferite, nu se îndepărta niciodată de împrejurimile Parisului şi ale Curţii, stând mereu în umbră în aşa fel încât să vadă tot fără să fie văzut. Pândea evenimentele; dar evenimentele nu se prea aranjau pe placul lui. Sufletul tânărului, stăpânit de un singur gând, nu întrevedea încă ieşirea pe care-o aştepta dreapta lui răzbunare. Singurul fapt important care se petrecu în lumea politică în timpul acestor câteva luni fu tratatul de pace încheiat la Cateau-Cambresis. Conetabilul de Montmorency, invidios pe faptele ducelui de Guise şi pe noile favoruri pe care rivalul său le câştiga zilnic, smulsese în sfârşit această pace de la Henric al II-lea prin influenţa atotputernică a Dianei

de Poitiers. Tratatul fu semnat la 3 aprilie 1559. Deşi încheiat în plină victorie, el era foarte puţin avantajos Franţei. Aceasta păstra cele trei episcopii, Metz, Toul şi Verdun, cu teritoriile lor. Păstra de asemenea oraşul Calais, dar numai pe opt ani şi urma să plătească opt sute de mii de scuzi de aur Angliei, dacă oraşul n-ar fi fost restituit după acest interval de timp (de fapt, această cheie a Franţei n-a mai fost niciodată înapoiată şi cei opt sute de mii de scuzi niciodată plătiţi). În sfârşit, Franţa reintra în posesia oraşelor Saint-Quentin şi Ham şi păstra provizoriu, în Piemont, Turinul şi Pignerolul. Filip al H-ea, care obţinu puternicele oraşe Thionville, Marienbourg şi Hesdin, porunci să fie rase de pe suprafaţa pământului oraşele Therouanne şi Yvoy. Înapoie oraşul Bouillon episcopiei din Liege, genovezilor insula Corsica, lui Philibert de Savoia cea mai mare parte a Savoiei şi Piemontul cucerit sub Francisc I. în sfârşit, stipula căsătoria lui cu Elisabeta, fiica regelui şi pe cea a ducelui de Savoia cu Prinţesa Margareta, sora regelui. Lăsându-şi baltă armata, ducele de Guise dădu fuga la Paris, supărându-se pentru trădarea lui Montmorency şi pentru slăbiciunea regelui, care cedase în faţa unei hârtii, ceea ce armatele spaniole nu i-ar fu putut smulge nici după treizeci de ani de succese. Dar răul era făcut şi sumbră nemulţumire a Însemnatului nu mai putea îndrepta nimic. Gabriel nu se bucură de acest tratat. Totuşi, îşi notă în minte minia ducelui de Guise văzându-şi eforturile dejucate de surdele urzeli ale intrigii. Mânia unui Coriolan princiar putea servi la o adică planurilor lui Gabriel.

François de Lorena nu era dealtfel singurul nemulţumit din regat, într-o zi Gabriel se reîntâlni, la Pre-aux-Clercs, cu baronul La Renaudie pe care nu-l mai văzuse de la discuţia aceea matinală din strada Saint Jacques. În loc să-l evite, cum făcea de fiecare dată când vedea în faţa lui vreun chip cunoscut, Gabriel îl opri. Cei doi oameni erau făcuţi să se înţeleagă; se asemănau din multe puncte de vedere, mai ales prin loialitate şi energie. Amândoi erau născuţi pentru acţiune şi pasionaţi de dreptate. După complimentele de rigoare, La Renaudie zise hotărât:

— Ei bine, l-am văzut pe jupânul Ambroise Paré, eşti de-ai noştri, nu-i aşa?

— Cu inima da, cu fapta nu, zise Gabriel.

— Şi când ai să fii de-al nostru cu totul şi pe faţă?

— Voi fi al vostru când veţi avea nevoie de mine.

— Dacă aştepţi momentul în care vom avea nevoie de toţi oamenii noştri, să ştii că momentul acela a venit.

— Ce se întâmpla? întrebă Gabriel.

— Se pune la cale o lovitură secretă împotriva noastră, zise La Renaudie. Vor să scape dintr-o dată de toţi protestanţii.

— Ce fapte te fac să presupui asta?

— Dar nu se ascund deloc, zise baronul. Antoine Minard, preşedintele parlamentului, a afirmat într-un consiliu, la Saint-Germain, că trebuie să ni se dea o lovitură zdravănă, altfel vom ajunge la un soi de republică la fel cu cea a statelor elveţiene.

— Cum! A rostit cuvântul "republică"? strigă Gabriel surprins. Nu cumva exagera pericolul?

— Nu exagera deloc, zise La Renaudie coborându-şi vocea. Fiindcă şi noi ne-am mai schimbat de la ultima noastră întâlnire, din odaia lui Calvin. Teoriile lui Ambroise Paré nu ni se mai par azi prea îndrăzneţe. Şi, dealtfel, vezi că suntem siliţi să acţionăm...

— Atunci, zise cu însufleţire Gabriel, voi fi poate al vostru mai repede decât mă gândeam.

— Perfect, strigă La Renaudie.

— În ce parte să-mi aţintesc privirea? întrebă Gabriel.

— Asupra parlamentului. Partidul reformaţilor are acolo reprezentanţi de temut: Anne Dubourg, Henri Dufaur, Nicolas Duval, Eustacne de La Porte şi alţi douăzeci. La şedinţele de miercurea în care se cere întotdeauna urmărirea ereticilor, aceşti partizani ai calvinismului răspund cerând convocarea Consiliului General care, conform decretelor de la

Constance şi Bale, e singurul menit să rezolve certurile religioase. Cum aceşti reprezentanţi au de partea lor legea, parlamentul va folosi faţă de ei violenţa. Rămâi la Paris în casa dumitale ca, la nevoie, să ştim de unde te putem lua.

— Deşi nu-mi convine, voi rămâne totuşi, zise Gabriel. Mai ales că nu cred să mă lăsaţi să lâncezesc prea mult. Aţi vorbit şi aţi scris destul, mi se pare, acum cred că ar fi timpul să treceţi la fapte concrete.

— Asta e şi părerea mea. Pregăteşte-te şi fii liniştit. Se despărţiră. Gabriel se îndepărta gânditor.

Chiar în aceeaşi zi Gabriel se întoarse la palatul său din strada Jardins-Saint-Paul. N-o găsi decât pe Aloyse. Martin-Guerre nu mai era, André rămăsese lângă doamna de Castro, Jean şi Babette Peuquoy se întorseseră la Calais, de unde urmau să se înapoieze la Saint-Quentin. Revenirea stăpânului în casa pustie fu de data asta şi mai tristă ca de obicei. Renunţăm să mai zugrăvim bucuria Aloysei când Gabriel o anunţă că va rămâne lângă ea.

În vremea asta regele trona liniştit la Luvru, Diana de Poitiers era ocupată de aventurile ei, conetabilul se îmbogăţea din mizeria poporului, iar Gabriel stătea cu mâinile încrucişate. Devenea energic când era sprijinit de o armată, de un partid sau măcar de un om mare. Dar singur nu era în stare să săvârşească lucruri extraordinare, cu atât mai puţin o crimă. Îi lipsea iniţiativa. Alături de Coligny şi de ducele de Guise săvârşise fapte uluitoare. Dar acum. Aşa cum îi dăduse de înţeles lui Martin-Guerre, lucrurile se schimbaseră: în loc să lupte împotriva unui duşman, avea de pedepsit un rege. Şi nu exista nimeni care să-l ajute. Mai conta totuşi pe acei oameni care-l ajutaseră cândva pe Coligny, protestantul şi pe ducele de Guise ambiţiosul. O răzvrătire împotriva catolicilor, o revoltă care să-l detroneze pe rege, astea erau nădejdile lui Gabriel. Moartea sau detronarea lui Henric al II-lea ar fi fost rezultatul firesc al uneia din aceste răscoale. Călăul să fie ucis, dar nu de mâna lui. Şi iată că în ziua de 13 iunie Gabriel primi aproape în acelaşi timp două scrisori. Prima îi fu adusă către ora cinci după-amiaza de un om misterios care nu voi să i-o înmâneze decât lui şi care nu i-o dădu decât după ce se uită bine la el. Iată ce cuprindea această scrisoare:

"Prietene şi frate,

A venit ceasul, persecutorii şi-au aruncat masca! În seara asta, la ora nouă, vei fi în piaţa Maubert, la numărul 11. Vei bate în uşă de trei ori la intervale regulate. Un om îţi va deschide şi-ţi va spune: "Nu intraţi, nu se vede prea bine". Îi vei răspunde: "Aduc cu mine o lumină". Omul te va conduce la o scară cu şaptesprezece trepte pe care o vei urca pe întuneric. Sus, un alt om te va opri spunându-ţi: "Ce vrei?" Răspunde-i: "Ce e drept"; vei fi introdus apoi într-o cameră goală unde cineva îţi va şopti la ureche cuvântul "Geneve". Îi vei răspunde prin: "Glorie". Apoi te va aduce printre cei care au nevoie de dumneata. Pe deseară deci, prietene şi frate. Arde acest bilet. Tăcere şi curaj.

L.R."

Gabriel aduse o lampă aprinsă, arse în faţa mesagerului scrisoarea şi-i zise scurt:

— Voi veni.

Omul salută şi se retrase.

"În sfârşit, îşi spuse Gabriel, iată-i şi pe calviniști..."

Spre ora opt, pe când se gândea încă la această convocare a lui La Renaudie, un paj cu armele casei de Lorena fu adus de către Aloyse în faţa lui Gabriel. Pajul îi înmâna o scrisoare concepută astfel:

"Domnule şi scumpe tovarăş,

Mă aflu de şase săptămâni la Paris, întors dintr-un loc unde nu mai aveam ce face. Am fost asigurat că şi dumneata ai fi de câtva timp acasă. Cum de nu te-am mai văzut? Să mă fi uitat oare în aceste vremuri de ingratitudine şi de nepăsare? Nu, te cunosc, nu se poate! Vino, te voi aştepta dacă vrei, mâine dimineaţă, la ora zece, în locuinţa mea din Tournelles.

Vino, chiar dacă n-ar fi decât ca să vorbim despre vechile noastre victorii. Prietenul dumitale plin de afecţiune,
François de Lorena".

— Voi veni, zise iarăşi Gabriel pajului.

Apoi îşi spuse: "Haide! Iată că apare şi ambiţiosul!" Legănat de o dublă speranţă, porni, după un sfert de ceas, spre piaţa Maubert.

Capitolul XXVI O adunare secretă a protestanţilor

Casa cu numărul unsprezece din piaţa Maubert unde îi dăduse întâlnire La Renaudie aparţinea unui avocat pe nume Trouillard. Era cunoscută ca un loc de întâlnire al ereticilor. Cântări îndepărtate de psalmi erau auzite uneori seara de vecinii care răspândiseră acest zvon. Dar cum deocamdată nu erau decât zvonuri, poliţia nu se deranjase să le verifice. Gabriel găsi fără greutate uşa şi procedă conform instrucţiunilor din scrisoare. Când dădu ochii cu Gabriel, La Renaudie îi strânse mâna afectuos.

— Ştii ce s-a petrecut azi la parlament? Îl întrebă ei.

— N-am ieşit din casă, răspunse Gabriel.

— La consfătuirea de azi, zise La Renaudie, ai să afli multe lucruri. Ai să ne cunoşti planurile şi ai să-ţi dai seama de puterea noastră. Mi-ai spus că, cu inima, eşti de-ai noştri; nu-ţi cer nici măcar cuvântul de gentilom că nu vei dezvălui nimic din ceea ce vei vedea şi vei auzi. Cu dumneata, precauţia e de prisos...

— Mulţumesc pentru încredere! N-am să te fac să te căieşti.

— Intră cu mine şi stai alături: am să-ţi spun numele celor pe care nu-i cunoşti. De rest. ai să-ţi dai singur seama. Haide!

Îl luă pe Gabriel de mână, apăsă pe un resort secret al unei uşi ascunse şi intră împreună cu el într-o sală mare, unde erau adunate vreo două sute de persoane. Cele câteva facle răzleţe nu luminau decât pe jumătate adunarea.

Dealtfel, nici mobilă, nici draperii, nici bănci, un scaun grosolan de lemn pentru orator; asta era tot. Prezenţa a vreo douăzeci de femei explica, dar nu justifica deloc calomniile scornite de catolici pe seama acelor consfătuiri nocturme ale reformaţilor. Nimeni nu remarcă intrarea lui Gabriel şi a gazdei sale. Toţi ochii şi toate gândurile erau îndreptate spre cel care ocupa în acel moment tribuna: un calvinist cu privire tristă şi voce gravă.

— Este Nicolas Duval, consilier în parlament, zise La Renaudie. Tocmai a început să povestească ce s-a petrecut astăzi în parlament. Ascultă.

Gabriel ascultă.

— Sala noastră obişnuită din palat, spunea oratorul, fiind ocupată cu pregătirile nunţii prinţesei Elisabeta, ne-am strâns provizoriu în sala Augustinilor şi, nu ştiu, dar aspectul acestei săli ne făcu, de la început parcă, să presimţim un eveniment nemaiîntâlnit. Totuşi, preşedintele Gilles Lemaître deschise şedinţa ca de obicei şi nimic nu părea să îndreptăţească temerile unora dintre noi. Se reluă problema de miercurea trecută. Antoine Fumée, Paul de Foix şi Eustache de La Porte vorbiră pe rând, pledind pentru îngăduinţă şi discursurile lor elocvente făcură o vie impresie asupra adunării. Eustache de La Porte isprăvind, luă cuvântul Henri Dufaur când, dintr-o dată, uşa cea mare se deschise şi uşierul parlamentului anunţă cu glas tare: "Regele!" Preşedintele nu păru deloc surprins şi coborî în grabă de pe scaunul lui ca să-i iasă regelui înainte. Toţi consilierii se ridicară în dezordine, unii stupefiaţi, alţii calmi ca şi cum s-ar fi aşteptat la acea vizită. Regele intră,

însoţit de cardinalul de Lorena şi de conetabil. "Nu vin să vă deranjez din lucru, domnilor parlamentari, zise el, vin doar să asist. Pacea cu Spania s-a încheiat; dar, cu ocazia războaielor, s-au ivit unele erezii care se pare că au pătruns şi în acest regat; trebuie să le punem capăt, cum am pus capăt şi războiului. De ce n-aţi aprobat edictul împotriva luteranilor, aşa cum v-am cerut? Continuaţi, continuaţi deliberările". Henri Dufaur, care tocmai avea cuvântul, auzind această invitaţie a regelui, continuă curajos, pleda cauza libertăţii de conştiinţă şi adăuga chiar la îndrăzneaţă sa pledoarie câteva avertismente severe privitoare la cârmuirea regală. "Vă plângeţi de tulburări, strigă el. Ei bine! Noi ştim cine le prilejuieşte!" Henric al II-lea îşi muşcă buzele pălind, dar tăcu. Atunci se sculă Dubourg[17]. "Există, spuse el. Anumite crime, sire, care ar trebui pedepsite fără milă, ca de pildă adulterul, blasfemul, sperjurul, încurajate zilnic. În schimb, de ce sunt acuzaţi cei aruncaţi în braţele călăului? Ei n-au uitat, în rugăciunile lor, numele regelui, n-au urzit răzvrătiri şi trădări. Pentru că au descoperit marile vicii şi cusururile ruşinoase ale cârmuirii, pentru că au cerut ordine şi dreptate, să fie arşi de vii?" Regele nu se clinti. Dar îl simţeai cum se mânie. Preşedintele Gilles Lemaitre încercă să ascută conflictul. "Sire, se vorbeşte despre eretici! strigă el cu o falsă indignare. Să se isprăvească odată cu ei, cum s-a isprăvit şi cu albigenzii: Filip-August a ars şase sute într-o zi!" Acest limbaj violent îl aţâţă pe rege. "Domnul preşedinte are dreptate, zise el. Să se isprăvească odată cu ereticii, oriunde s-ar refugia ei. Şi, pentru început, domnule conetabil, să fie arestaţi de îndată aceşti doi rebeli." Îi arătă cu mâna pe Henri Dufaur şi pe Anne Dubourg şi ieşi grăbit, ca şi cum n-ar fi vrut să mai dea curs mâniei. Nu-i nevoie să vă spun, prieteni şi fraţi, că domnul de Montmorency îndeplini pe loc poruncile regelui. Dubourg şi Dufaur fură înşfăcaţi, în plin parlament, iar noi rămaserăm cu toţii consternaţi. Gilles Lemaître fu singurul care găsi curajul să adauge: "Foarte bine! Aşa vor fi pedepsiţi toţi cei care vor cuteza să nu poarte respect majestăţii sale regelui!" Şi, pentru a întări cele spuse de el, gărzile intrară din nou în incinta legilor şi, executând alte porunci date între timp, îi mai arestară pe Foix, Fumée şi La Porte care luaseră cuvântul înainte de sosirea regelui şi care apăraseră toleranţa religioasă, fără să-i aducă nici cea mai mică învinuire suveranului. Era deci limpede că nu pentru mustrările făcute regelui, ci pentru părerile lor, cei cinci membri inviolabili ai parlamentului fuseseră arestaţi.

Nicolas Duval tăcu. Murmurele de protest şi de mânie ale adunării întrerupseră mai energic ca niciodată istorisirea acestei furtunoase şedinţe. Pe urmă, vorbi La Renaudie.

— Fraţilor, zise el, în faţa unui fapt care răstoarnă toate ideile de dreptate trebuie să ne hotărâm ce atitudine să ia partidul Reformei. Mai răbdam sau trecem la treabă? Şi dacă trecem la treabă, cum vom proceda? Vedeţi că persecutorii noştri vorbesc despre un masacru; vor să ne şteargă de pe faţa pământului, cum ştergi un cuvânt prost dintr-o carte. Vom aştepta docili lovitura de moarte? Sau, pentru că justiţia şi legea sunt violate chiar de cei a căror datorie este să le apere, vom încerca să ne facem noi înşine dreptate şi să înlocuim legea cu forţa? Răspundeţi! Din nenorocire, noi înşine suntem împărţiţi în două partide: partidul nobilimii şi partidul Genevei; dar, în faţa pericolului, ar trebui, cred eu, să avem doar o singură inimă şi o singură voinţă. Membrii acestor două fracţiuni sunt în egală măsură invitaţi să-şi dea părerea şi să propună soluţii. Sfatul care va oferi mai bune şanse de reuşită, din oricare parte ar veni el, va fi în mod unanim adoptat. Şi acum, vorbiţi, cu toată libertatea şi cu toată încrederea!

Discursul lui La Renaudie fu urmat de o destul de lungă tăcere. Căci ceea ce le lipsea celor care-l ascultaseră erau tocmai această libertate, această încredere. Apoi, cu toată indignarea de care toate inimile erau pline, regalitatea se bucura pe atunci de un prea mare prestigiu pentru ca reformaţii, conspiratori naivi, să cuteze a-şi exprima în mod făţiş ideile de libertate. Erau hotărâţi şi devotaţi în masă; dar când era vorba de răspundere individuală, dădeau înapoi. Toţi voiau răscoală, dar nici unul nu voia să dea el tonul. Şi apoi, nici n-aveau încredere unii în alţii; nici unul din cele două partide nu voia să fie

[17] *Anne Dubourg* (1521-1559), magistrat francez, consilier în parlament, ars pe rug ca eretic pentru că ceruse îngăduinţă faţă de protestanţi (N. tr.).

dominat de celălalt, deşi interesele erau oarecum comune. Partidul Genevei, de pildă, ţinea morţiş la republică, cel al nobilimii doar la o schimbare a regalităţii. Formele elective ale calvinismului, principiul egalităţii duceau direct la un sistem republican la fel ca în cantoanele elveţiene. Dar nobilimea nu voia să meargă atât de departe şi s-ar fi mulţumit, de comun acord cu regina Angliei, să-l detroneze pe Henric al II-lea şi să-l înlocuiască, simplu, cu un rege calvinist. Se şi rostea chiar, în şoaptă, numele prinţului de Condé.

Trecură un minut sau două într-un murmur confuz. La Renaudie începuse să se întrebe dacă nu cumva, prin sinceritatea să cam dură, nu distrusese, fără să vrea, efectul povestirii lui Nicolas Duval. Dar pentru că o pornise pe acest drum, voi să rişte totul ca să salveze totul şi, adresându-se unui omuleţ slab şi chel, cu sprâncene dese şi foarte morocănos, spuse:

— Ei bine, Lignières, de ce nu spui odată ce-ţi stă pe inimă?

— Fie, răspunse omuleţul, a cărui privire sumbră se înflăcăra, voi vorbi, dar fără nici un fel de menajamente...

— Vorbeşte, doar eşti între prieteni, zise La Renaudie. În vreme ce Lignières se pregătea să vorbească, baronul îi spuse la ureche lui Gabriel:

— Acest Lignières este un fanatic; o fi de bună-credinţă, de rea-credinţă? Habar n-am! Împinge însă întotdeauna lucrurile la extrem şi atrage mai mult antipatie decât simpatie. Dar, mă rog! Trebuie cu orice preţ să spargem odată gheata asta!

— Da, adevărul să răbufnească, în sfârşit, din toate aceste inimi ferecate! zise Gabriel.

— Lignières şi doctrinele lui geneveze o să-i aţâţe pe ceilalţi, zise La Renaudie.

Oratorul într-adevăr începu *ex abrupto:*

— Legea este violată, zise el. Ce ne mai rămâne? Forţa şi nimic altceva! Vă întrebaţi ce e de făcut? Iată un lucru ce-ar putea răspunde în locul meu... Ridică şi arătă celor din sală o medalie de argint. Această medalie, zise el, va vorbi mai elocvent decât mine. Pentru cei care stau mai departe şi n-o pot vedea le voi spune eu ce reprezintă: pe ea se află imaginea unei săbii înflăcărate ce retează un crin a cărui tijă se îndoaie şi cade. Mai jos, un sceptru şi o coroană ce se rostogolesc în ţărână... Lignières adăugă, ca şi cum s-ar fi temut că nu e bine înţeles: Medaliile, de obicei, servesc la comemorarea unor fapte care s-au săvârşit: fie ca asta să servească unui fapt pe cale de a se împlini! Şi cu asta, am terminat!

Tăcu, în mijlocul aplauzelor unei mici părţi din adunare şi al murmurelor altora, mai mulţi. După care iar se aşternu tăcerea.

— Să trecem la altul, zise în şoaptă La Renaudie lui Gabriel. Domnul baron de Castelnau, strigă el apoi, interpelând pe un tânăr, elegant şi gânditor, sprijinit de perete la vreo zece paşi de el — n-are nimic de spus?

— N-am nimic de spus, ci de răspuns, zise tânărul.

— Să auzim, făcu La Renaudie. Baronul, adăugă el aplecându-se la urechea lui Gabriel, aparţine partidului nobilimii şi l-ai văzut, probabil, la Luvru în ziua m care ai adus vestea luării oraşului Calais. Castelnau este loial şi brav. Îşi va înfige drapelul cu tot atâta curaj ca şi Lignières. Să vedem însă cum va fi primit.

— Voi începe, zise Castelnau, ca şi oratorii care m-au precedat. Loviţi prin nedreptate, să ne apărăm şi noi tot cu nedreptatea. Să ducem pe faţă războiul deschis de parlament. Numai că părerea mea se deosebeşte într-un fel de cea a domnului de Lignières. Şi eu am să vă arăt o medalie. Iat-o. Dar nu-i la fel cu cea a domnului de Lignières. De departe seamănă cu un scud. Şi ea înfăţişează o efigie a unui rege încoronat. Numai că în loc de *Henricus II*, *rex Galliae*, scrie *Ludovicus XIII*, *rex Galliae*. Asta am avut de spus.

Baronul de Castelnau părăsi, cu fruntea sus, locul. Aluzia la prinţul Ludovic de Condé era evidentă. Cei care-l aplaudaseră pe Lignières murmurară, cei care murmuraseră mai înainte aplaudară. Dar masa de oameni continuă să rămână nemişcată şi mută.

— Ce mai vor? Îl întrebă Gabriel în şoaptă pe La Renaudie.

— Mi-e teamă că nu vor nimic! Îi răspunse oaronul. În acel moment, avocatul Des Avenelles ceru cuvântul.

— Iată, cred eu, pe omul lor, zise La Renaudie. Des Avenelles este gazda mea când stau la Paris: un om cinstit şi înţelept, dar prea prudent, prea timid. Părerea lui va deveni lege. Încă de la început Des Avenelles dădu dreptate previziunilor lui La Renaudie.

— Am auzit cu toţii, zise el, cuvinte curajoase, ba chiar îndrăzneţe. Dar a venit într-adevăr vremea să le rostim? Nu cumva e prea devreme? Ni se arată un scop înalt, dar nu ni se vorbeşte despre mijloacele prin care să-l atingem. La fel ca fiecare din cei de faţă, am fost consternat de persecuţia regelui. Dar, când mai avem încă atâtea prejudecăţi de învins, putem să mai aruncăm pe umerii Reformei şi ticăloşia unui asasinat? Da, a unui asasinat! Căci pe altă cale nu veţi putea obţine rezultatul către care tindeţi, adică înlăturarea sau schimbarea monarhiei!

Aplauze aproape unanime îl întrerupseră pe Des Avenelles.

— Ce-ţi spuneam? Murmură în şoaptă La Renaudie. Des Avenelles reluă:

— Regele este în putere. Nu-l poţi smulge de pe tron decât ucigându-l. Ce om îşi va asuma o astfel de sarcină? Şi apoi regii sunt sacri. A, dacă vreun accident, vreo boală ar pune capăt vieţii regelui, dacă moştenitorul lui ar fi tutelat de nişte miniştri obraznici... atunci da, am ataca această tutelă şi nu regalitatea, i-am ataca pe cei doi de Guise şi nu pe rege. Atunci războiul civil ar fi drept, răscoala sfânta, iar eu primul care să strige: "La arme!"

Această cuvântare cuceri aprobarea adunării.

— Ce propui deci să se facă? strigă La Renaudie.

— Să aşteptăm, răspunse hotărât avocatul. Anne Dubourg, Henri Dufaur şi trei dintre prietenii noştri din parlament au fost arestaţi; dar cine ne garantează că nu vor fi condamnaţi? Părerea mea e că violenţa ar înrăi şi mai tare cârmuirea. Cine ştie dacă, stând liniştiţi, nu-i vom salva pe cei arestaţi? Să avem calmul forţei şi demnitatea dreptăţii. Să lăsam nedreptăţile pe seama persecutorilor. Să aşteptăm. Când ne vor vedea liniştiţi, vor chibzui de două ori înainte de a ne declara război, după cum vă rog şi eu, dragi prieteni, să vă gândiţi de două ori înainte de a trece la represalii.

Des Avenelles tăcu şi aplauzele reîncepură. Avocatul însă continuă: Cei care gândesc ca mine să ridice mâna!

Se ridicară aproape toate mâinile.

— Iată deci, hotărârea luată...

— Hotărârea de a nu hotărî nimic! îl întrerupse Castelnau.

— De a amâna până va sosi momentul cel mai favorabil, zise Des Avenelles aruncând o privire furioasă celui care-l întrerupsese.

Păstorul David propuse să se cânte un psalm pentru eliberarea bieţilor prizonieri.

— Haidem, zise La Renaudie lui Gabriel. Toate astea mă scârbesc şi mă irită. Oamenii ăştia nu ştiu decât să cânte psalmi. Cum dracu să răstorni cârmuirea cu ei?

Ieşiră în stradă, absorbit fiecare de gândurile lui. La podul Notre-Dame se despărţiră. La Renaudie se întoarse în cartierul Saint-Germain, iar Gabriel la Arsenal.

— Cu bine, domnule d'Exmès, zise La Renaudie. Sunt necăjit că te-am făcut să-ţi pierzi timpul. Fii totuşi sigur că nu ăsta e ultimul nostru cuvânt. Prinţul Coligny şi cele mai de seamă căpetenii ale noastre lipseau astă-seară.

— Nu mi-am pierdut timpul, zise Gabriel. Nu peste mult te vei convinge de asta...

— Cu atât mai bine, cu atât mai bine! zise La Renaudie. Totuşi, mă îndoiesc...

— Nu te îndoi. Voiam să văd dacă protestanţii au început într-adevăr să-şi piardă răbdarea.

Capitolul XXVII Alte încercări

Părăsind adunarea reformaţilor, lui Gabriel îi mai rămânea încă o şansă de care să se folosească şi anume ambiţia ducelui de Guise.

Aşa că, a doua zi dimineaţă la ora zece, veni la întâlnirea pe care François de Lorena i-o dăduse în palatul Tournelles. Tânărul conte de Montgommery era aşteptat. Fu introdus de îndată la cel care era numit acum Cuceritorul Calaisului. Însemnatul îi ieşi grăbit înainte şi-i strânse afectuos mâinile.

— Iată-te, în sfârşit, prietene uituc, îi zise el; am fost silit să te caut, să te urmăresc până în locul în care te-ai retras şi dacă n-o făceam, Dumnezeu ştie când te-aş fi revăzut. De ce asta? Cum de n-ai venit să mă vezi de când m-am întors?

— Monseniore, zise Gabriel încet, dureroasele preocupări...

— Ah! Vezi? Eram sigur... îl întrerupse ducele de Guise. Te-au minţit, nu-i aşa? Te-au înşelat, nemulţumit, mâhnit? Pe dumneata, salvatorul Franţei! Am fost sigur că e vorba de o infamie! Fratele meu, cardinalul de Lorena, care era de faţă când ai intrat la Luvru, a ghicit, cu subtilitatea lui de prelat, că ai să fii înşelat. De ce nu te-ai adresat lui? Ar fi putut să te ajute în lipsa mea.

— Vă mulţumesc, monseniore, zise Gabriel grav; vă asigur că vă înşelaţi. Şi-au ţinut cât mai strict cu putinţă angajamentele faţă de mine.

— Oh! Spui asta pe un ton...

— O spun aşa cum o simt, monseniore; v-o repet, nu mă plâng; făgăduielile pe care contam au fost îndeplinite... ca la carte. Dar să nu mai vorbim despre mine, vă rog!

Ducele de Guise fu izbit de accentul dureros al lui Gabriel.

— Bine, zise el, acum mi-e într-adevăr frică să nu ating, fără să vreau, vreuna dintre rănile dumitale încă nevindecate.

— Mulţumesc, monseniore.

— Să ştii numai că, oricând, în orice împrejurare, încrederea, averea şi puterea mea îţi stau la dispoziţie, Gabriel.

— Mulţumesc, monseniore!

— Acest lucru convenit între noi, zise ducele de Guise, spune-mi despre ce anume ţi-ar plăcea să vorbim?

— Despre dumneavoastră, monseniore, răspunse tânărul, despre proiectele dumneavoastră; iată ce mă interesează! Iată magnetul care m-a făcut să alerg la prima dumneavoastră chemare.

— Gloria mea? Proiectele mele? zise François de Lorena clătinând din cap. Şi pentru mine ăsta e un foarte trist subiect de discuţie.

— Oh! Ce spuneţi, monseniore? se miră Gabriel.

— Adevărul, prietene! Dat credeam, mărturisesc, că-mi câştigasem oarecare reputaţie; mi se părea că numele meu poate fi rostit cu oarecare respect în Franţa, cu o anumită teamă în Europa. Trecutul acesta mă obliga să privesc în viitor, să-mi fac anumite planuri după renumele de care credeam că mă bucur, visam lucruri mari pentru patria mea şi, de ce să n-o spun, pentru mine însumi. Şi cred că e-aş fi realizat!

— Ei bine, monseniore?

— Ei bine, Gabriel, de şase săptămâni, de când m-am întors la această Curte, am încetat să mai cred în gloria mea şi am renunţat la toate proiectele mele.

— Şi de ce asta, monseniore?

— Mai întâi, ai văzut prin ce tratat aproape ruşinos a trebuit să punem capăt victoriilor noastre. Chiar dacă am fi siliţi să ridicăm asediul Calaisului, dacă englezii ar mai fi avut încă în puterea lor porţile Franţei, în sfârşit, dacă ar fi fost convinşi de insuficienţa forţelor noastre şi de imposibilitatea de a continua o luptă inegală şi încă n-ar fi trebuit să se semneze o pace atât de dezavantajoasă şi de dezonorantă ca cea de la Cateau-Cambresis.

— Adevărat, monseniore, ostaşii sunt amărâţi că s-au ales cu nişte roade atât de pipernicite dintr-o recoltă atât de măreaţă.

— Ei bine, cum vrei să mai semăn pentru nişte oameni care habar n-au să adune recolta? Dealtfel, nu m-au constrâns la inactivitate prin pacea lor atât de "avantajoasă"? Spada mi-e condamnată să rămână pentru multă vreme în teacă. Războiul stins pretutindeni, odată cu el s-au stins şi visele mele glorioase.

— Dar nu sunteţi mai puţin puternic, chiar şi în această perioadă, monseniore, zise Gabriel. Curtea vă respectă, poporul va admiră, străinii se tem de dumneavoastră.

— Da, presupun că sunt iubit înlăuntrul tării şi temut în afară; dar nu-mi spune că sunt respectat la Luvru. În vreme ce se minimalizau în mod public rezultatele succeselor noastre, pe dedesubt mi se surpă influenţa. Când m-am întors de la Calais, pe cine l-am găsit mai cu trecere ca niciodată? Pe insolentul învins în ziua de Sfântul Laurenţiu, pe acel Montmorency pe care-l detest...

— Nu mai mult decât mine, monseniore!

— Prin el şi pentru el a fost încheiată această pace de care mi-e ruşine. În schimb, a ştiut să aibă grijă în acest tratat de propriile sale interese, cerând să i se restituie, pentru a doua sau a treia oară, răscumpărarea. Face speculă până şi. cu înfrângerea şi ruşinea sa.

— Şi acesta e omul acceptat în locul ducelui de Guise, zise Gabriel cu un surâs dispreţuitor.

— Vezi şi dumneata că domnul conetabil este protejat de cineva mai puternic chiar decât regele. Vezi bine că serviciile mele nu vor putea fi niciodată egalate de cele ale doamnei Diana de Poitiers, lua-o-ar toţi dracii s-o ia! Ce-i face femeia asta regelui? Oare poporul n-are dreptate când vorbeşte de filtre şi de farmece? Eu personal îmi închipui că există între ei o legătură mai puternică decât dragostea. Nu patima îi înlănţuie astfel unul de altul, ci crima. Sunt convins că în trecutul lor există o crimă! Sunt mai mult complici decât amanţi! Contele de Montgommery se cutremură din cap până-n picioare.

— Nu crezi la fel ca mine, Gabriel? întrebă Însemnatul.

— Cred, monseniore, zise Gabriel cu voce stinsă.

— Şi, ca o culme a umilinţei, continuă ducele, în afară de monstruosul tratat de la Cateau-Cambresis, ştii ce răsplată mă aştepta, întorcându-mă acasă? Revocarea imediată din demnitatea de locotenent-general al regatului! Aceste funcţii extraordinare devin inutile în timp de pace, mi s-a spus. Şi fără să fiu prevenit, fără să mi se mulţumească, mi s-a retras acest titlu aşa cum arunci o mobilă stricată care nu mai e bună de nimic.

— E cu putinţă? Asta a fost stima cu care v-au înconjurat? zise Gabriel care voia să aţâţe focul în acest suflet mâniat.

— La ce atâta stimă pentru o slugă de prisos? întrebă, strângând din dinţi, ducele de Guise. În ce-l priveşte pe domnul de Montmorency, povestea se schimbă. El este, el rămâne conetabil! E o cinste care nu i se ia şi pe care a câştigat-o după patruzeci de ani de eşecuri! Mă jur pe crucea casei de Lorena că, dacă vântul războiului suflă din nou, dacă vin iar să mă roage, să mă implore să-i ajut să iasă din necaz, o să-i trimit la conetabilul lor! Să-l salveze el dacă poate! Că doar e conetabil! În ceea ce mă priveşte, fiindcă mă condamnă la lene, primesc sentinţa şi pân-or veni vremuri mai bune, mă odihnesc!

După o pauză, Gabriel reluă grav:

— Iertare, monseniore, tocmai pacea îngăduie ca propunerea mea să poată fi realizată.

— Într-adevăr? zise François de Lorena ispitit. E un lucru la fel de cutezător ca şi asediul Calaisului?

— E un lucru şi mai îndrăzneţ, monseniore.

— Cum aşa? zise mirat ducele de Guise. Mărturisesc că-mi atâţi grozav curiozitatea.

— Îmi îngăduiţi deci să vorbesc?

— Sigur, chiar te rog.

— Suntem singuri aici?

— Absolut singuri.

— Ei bine, monseniore, zise cu hotărâre Gabriel, iată ce voiam să vă spun. Regele, conetabilul vor să scape de dumneavoastră; scăpaţi dumneavoastră de ei! V-au retras titlul de locotenent-general al regatului; luaţi-l înapoi!

— Cum? Explică-te! zise ducele de Guise.

— Monseniore, prinţii străini vă ştiu de frică, poporul vă iubeşte, armata vă aparţine. Sunteţi, în Franţa, mai rege decât regele. Sunteţi rege prin geniu; el nu e decât prin coroană. Cutezaţi să vorbiţi ca un stăpân şi toţi vă vor asculta că nişte supuşi. Credeţi că Henric al II-lea e mai puternic în palatul lui de la Luvru decât sunteţi dumneavoastră în calitate de comandant al armatei? Cel care vă vorbeşte ar fi fericit şi mândru să vă spună primul majestatea voastră.

— Iată, într-adevăr, un plan cam îndrăzneţ, Gabriel!

Dar spunând acestea, nu era deloc supărat. Dimpotrivă, chiar surâdea.

— Propun un plan îndrăzneţ unui suflet extraordinar, zise ferm Gabriel. Vorbesc pentru binele Franţei. Îi trebuie un om mare ca rege. Nu e dezastruos ca toate ideile dumneavoastră atât de măreţe să fie stăvilite în mod mârşav de capriciile unei curtezane şi de gelozia unui favorit? Dacă aţi fi liber şi stăpân, ce n-ar face geniul dumneavoastră? Aţi fi un al doilea Carol cel Mare.

— Casa de Lorena se trage din el! zise cu mândrie Însemnatul.

— Fiţi la rândul dumneavoastră un Hugo Capet pentru casa de Valois.

— Da, dar dacă n-aş fi decât un conetabil de Bourbon? zise ducele de Guise.

— Vă calomniaţi, monseniore... Conetabilul de Bourbon i-a chemat în ajutorul lui pe străini, pe duşmani. Dumneavoastră nu v-aţi slujit decât de forţele patriei.

— Dar aceste forţe de care aş dispune, unde-s? întrebă Însemnatul.

— Vi se oferă două partide.

— Care? Căci văd că te las să vorbeşti ca şi cum toate astea n-ar fi nişte himere... Care sunt cele două partide?

— Armata şi Reforma, monseniore, răspunse Gabriel. Aţi putea fi mai întâi un şef militar.

— Un uzurpator! zise Însemnatul.

— Un cuceritor! Dar dacă preferaţi, monseniore, fiţi regele hughenoţilor.

— Şi prinţul de Condé? zise surâzând ducele de Guise.

— Are farmec şi abilitate, dar dumneavoastră aveţi măreţie şi strălucire. Credeţi că acel Calvin va şovăi între dumneavoastră şi el? Căci trebuie să ştiţi că fiul dogarului din Noyon dispune cum vrea de partidul lui. Spuneţi un cuvânt şi mâine veţi avea la ordinele dumneavoastră treizeci de mii de protestanţi.

— Dar sunt un prinţ catolic, Gabriel.

— Religia oamenilor ca dumneavoastră, monseniore, este gloria.

— M-aş certa cu Roma.

— Va fi un pretext s-o cuceriţi.

— Gabriel, Gabriel, zise ducele de Guise, privindu-l fix pe tânărul conte, îl urăşti tare pe Henric al II-lea...

— Atâta cât vă iubesc pe dumneavoastră.

— Stimez această sinceritate, Gabriel, rosti cu seriozitate Însemnatul şi ca să ţi-o dovedesc vreau la rândul meu să-ţi vorbesc.

— Inima mea va închide în ea pentru totdeauna această mărturisire.

— Ascultă deci şi eu m-am gândit uneori la ceea ce-mi propui dumneata astăzi. Dar trebuie să-mi dai dreptate că, atunci când te îndrepţi spre un asemenea scop, trebuie să fii sigur că-l vei atinge; a risca prematur o asemenea partidă ar însemna s-o pierzi...

— Asta e adevărat, zise Gabriel.

— Ei bine, socoti într-adevăr că ambiţia mea e coaptă şi că vremurile sunt favorabile? Asemenea evenimente trebuiesc pregătite îndelung. Crezi că lumea s-ar obişnui cu gândul la o schimbare a domniei?

— S-ar obişnui, zise Gabriel.

— Mă îndoiesc, răspunse ducele. Am comandat armata, am apărat oraşul Metz, am luat Calaisul. Am fost de două ori locotenent-general al regatului. Dar nu-i destul. Nu m-am apropiat îndeajuns de puterea regală. Ar exista, fără îndoială, nemulţumiţi. Henric al II-lea este tânăr, inteligent şi brav. E fiul lui Francisc I. Cum să-l laşi fără tron?

— Deci ezitaţi, monseniore? întrebă Gabriel.

— Fac mai mult, prietene, refuz, răspunse Însemnatul. Ah! Dacă, mâine, Henric al II-lea ar muri subit de vreo boală sau în vreun accident...

— "Şi el se gândeşte la asta!" îşi zise Gabriel. Ei bine, dacă această lovitură s-ar realiza, monseniore, ce-aţi face?

— Atunci, sub un rege tânăr, fără experienţă, aflat cu totul la discreţia mea, aş deveni într-un fel regentul regatului. Şi dacă regina-mamă sau domnul conetabil s-ar gândi să se opună, dacă reformaţii s-ar revolta, în sfârşit, dacă Statul, în pericol, ar cere o mână fermă la cârmă, atunci da, aş accepta coroana.

— Dar până atunci, zise Gabriel, până la acea moarte, foarte puţin probabilă, a regelui...

— Mă voi resemna, mă voi mulţumi să aştept. Şi dacă visele mele nu se vor concretiza în fapte, înseamnă că soarta a voit astfel...

— Este ultimul dumneavoastră cuvânt. Monseniore?

— Ultimul meu cuvânt, zise ducele de Guise. Dar nu înseamnă că-ţi mulţumesc mai puţin, Gabriel, de a fi avut atâta încredere în mine.

— Iar eu, monseniore, vă mulţumesc de a fi avut încredere în discreţia mea. Acum, adaugă Gabriel ridicându-se, eu mă retrag.

— Cum, gata? zise ducele.

— Da, monseniore, ştiu ceea ce voiam să ştiu. Îmi voi aminti de cuvintele dumneavoastră. Sunt în siguranţă în mima mea, dar îmi voi aminti de ele. Scuzaţi-mă, aveam nevoie să fiu sigur că regala ambiţie a ducelui de Guise încă mai şovăie... Cu bine, monseniore!

— Cu bine, prietene!

Gabriel părăsi palatul Tournelles mai trist şi mai neliniştit decât atunci când intrase. "Din cele două ajutoare pe care contăm, îşi zise el, nici unul nu mi-e de folos. Nu mai rămân decât eu singur!"

Capitolul XXVIII Un demers periculos

În Luvrul ei regal. Diana de Castro trăia tot timpul apăsată de o spaimă de moarte. Şi ea aştepta. Dar rolul ei, cu totul pasiv, era poate şi mai greu decât al lui Gabriel. Între ea şi cel pe care-l iubise atâta nu se rupsese chiar orice legătură. Aproape în fiecare săptămână, pajul André venea în strada Jardins-Saint-Paul şi o întreba pe Aloyse ce ştie despre Gabriel. Veştile pe care le primea Diana nu erau deloc liniştitoare.

Tânărul conte de Montgommery era mereu la fel de taciturn, de sobru, de neliniştit. Doica nu vorbea despre el decât cu lacrimi în ochi. Într-o dimineaţă a acelei luni, Diana luă hotărârea să pună capăt temerilor. Se înfăşură deci într-o mantie foarte simplă, îşi ascunse chipul sub un văl şi la ora la care cei de la castel abia se trezeau, ea ieşi din Luvru însoţită doar de André, ca să se ducă acasă la Gabriel. La urma urmelor o soră putea să-şi viziteze fratele. Din nenorocire, tot curajul de care dăduse dovadă Diana hotărându-se la acest demers avea să fie inutil. Gabriel plecase într-una din plimbările lui fără nici un ţel, al căror obicei încă nu-l pierduse. Când Diana, cu o mână emoţionată, bătu în poarta palatului său, el ieşise de mai bine de o jumătate de ceas. Să-l aştepte? Nu se ştia niciodată când se

înapoia. Şi o lipsă îndelungată din Luvru putea s-o expună unor bârfe. Dar, mă rogi întrebă de Aloyse. Simţea nevoia s-o vadă măcar pe ea, s-o întrebe ea însăşi despre Gabriel. André o pofti pe stăpâna sa într-o cameră mai ferită şi alergă s-o cheme pe doică. După zilele fericite de la Montgommery şi de la Vimoutiers, Aloyse şi Diana, femeia din popor şi fiica regelui, nu se mai revăzuseră. Dar viaţa amândurora fusese plină de acelaşi gând; aceeaşi nelinişte le umplea zilele de teamă şi nopţile de nesomn. Aşa că, atunci când Aloyse, intrând în grabă, voi să se încline în faţa doamnei de Castro, Diana, la fel ca odinioară, i se aruncă în braţe şi o îmbrăţişa spunându-i:

— Dragă doică...

— Cum, Doamnă, zise Aloyse emoţionată, vă mai amintiţi de mine? Mă mai recunoaşteţi?

— Dacă-mi mai amintesc de tine? Dacă te mai recunosc? Ar fi ca şi cum nu mi-aş mai aminti de casa lui Enguerrand sau de castelul Montgommery!

În vremea asta Aloyse o contemplă pe Diana cu multă atenţie şi, împreunându-şi mâinile, strigă, surâzând şi oftând totodată:

— Doamne, cât sunteţi de frumoasă!

Surâdea, căci o iubise mult pe Diana, oftă, căci măsura toată durerea lui Gabriel. Diana înţelese această privire melancolică şi totodată visătoare a Aîoysei şi se grăbi să spună, roşind puţin:

— Nu despre mine am venit să vorbim, doică!

— Despre el? zise Aloyse.

— Despre cine altcineva? În faţa ta pot să-mi deschid inima... Ce nenorocire că nu l-am găsit! Venisem să-l văd... Cum arată? Mereu mohorât şi mereu dezolat, nu-i aşa? De ce n-a venit să mă vadă măcar o singură dată la Luvru? Ce zice? Ce face? Vorbeşte! Vorbeşte, doică!

— Vai, doamnă, aveţi într-adevăr dreptate să credeţi că e mohorât şi dezolat. Închipuiţi-vă...

Diana o întrerupse pe doică.

— Aşteaptă, dragă doică; înainte de a începe, vreau să te rog ceva. Aş rămâne aici să te ascult şi până mâine, fără să obosesc, fără să bag de seamă cum zboară timpul. Dar trebuie totuşi să mă întorc la Luvru înainte de a mi se observa lipsa. Făgăduieşte-mi un lucru: după un ceas petrecut aici, cu tine, dă-mi de ştire, fie că el s-a întors fie că nu şi trimite-mă acasă!

— Mi-e frică, zise Aloyse, sunt în stare să uit şi ora să treacă...

— Cum să facem?

— Să încredinţăm această sarcină lui André, zise Aloyse. Pajul, care rămăsese în camera vecină, făgădui să bată în uşă după ce se va fi scurs un ceas.

— Şi acum, zise Diana aşezându-se lângă doică, să discutăm în voie şi în linişte!

Dar această discuţie, aşteptată cu atâta nerăbdare de Diana, o punea în dificultate pe Aloyse, care nu ştia cât aflase cealaltă din secretele casei de Montgommery. În plus, din câte cunoştea Aloyse, în viaţa tânărului ei stăpân existau totuşi taine neliniştitoare pe care îi era ei însăşi teamă să le comenteze. În ce fel să explice absenţele, întoarcerile lui neaşteptate, preocupările şi chiar tăcerea lui? Până la urmă, doica îi spuse Dianei tot ce ştia, tot ce văzuse şi Diana, ascultând-o pe doică, se întrista şi mai tare. Căci revelaţiile Aloysei nu erau făcute să liniştească spaimele doamnei de Castro, ci dimpotrivă să i le ascută şi mai tare.

Diana se putu convinge din ce în ce mai mult că dacă voia să-l salveze pe cel pe care-l iubea, trebuia să intervină în grabă. Diana şi Aloyse tresăriră mirate auzindu-l pe André bătând la uşă.

— Gata? A şi trecut un ceas? Strigară ele în acelaşi timp.

— N-am ce face, zise Diana, am să mai rămân încă un sfert de oră.

— Doamnă, băgaţi de seamă! zise doica.

— Ai dreptate, doică, trebuie să plec. Numai un cuvânt: în tot ce mi-ai spus despre Gabriel ai omis... mi se pare... în sfârşit, nu mai vorbeşte deloc despre mine?

— Deloc, doamnă.

— Bine face, zise Diana oftând.

— Şi ar face şi mai bine încă să nu se mai gândească deloc la dumneavoastră.

— Crezi că se mai gândeşte? întrebă cu însufleţire Diana.

— Sunt mai mult decât sigură.

— Totuşi, mă evită cu grijă, evită Luvrul...

— Dacă evită Luvrul, zise Aloyse clătinând din cap, asta n-o face din cauza celei pe care o iubeşte.

"Da, gândi Diana tremurând; din cauza celui pe care-l urăşte."

— Oh, spuse ea, cu glas tare, trebuie să-l văd; trebuie neapărat!

— Vreţi să-i spun, doamnă, ca din partea dumneavoastră, să vă caute la Luvru?

— Nu, nu! Nu la Luvru! zise Diana cu spaimă, să nu vină la Luvru! Voi vedea, voi pândi o nouă ocazie... Poate că voi veni iarăşi aici...

— Dar dacă iar nu va fi acasă? zise Aloyse; în ce zi şi în ce săptămână veţi veni? Ştiţi cumva? O să vă aştepte, gândiţi-vă!

— Vai, zise Diana, cum aş putea să prevăd în ce clipă, în ce zi voi fi liberă? Dar, dacă pot, o să-l trimit pe André înainte.

În acel moment, pajul, temându-se că nu fusese auzit, bătu a doua oară în uşă.

— Plec, plec, zise doamna de Castro. Haide, trebuie să ne despărţim, doică, spuse ea Aloysei. Sărută-mă, ştii, ca atunci când eram copil, ca atunci când eram fericită. Şi, în vreme ce Aloyse, fără să poată rosti o vorbă, o ţinea strâns îmbrăţişată, ea îi spuse la ureche: Veghează asupra lui, ai grijă de el!

— Ca atunci când era copil, ca atunci când era fericit! zise doica.

— Bine, bine, Aloyse, pe vremea aceea n-avea atâta nevoie să fie ocrotit.

Diana părăsi palatul fără ca Gabriel să se fi întors. După o jumătate de ceas se afla în locuinţa ei de la Luvru. Gabriel nu se întoarse acasă decât târziu. Era obosit şi trupeşte şi sufleteşte. Dar când Aloyse rosti numele Dianei şi-i vorbi despre vizita ei, el îşi veni brusc în fire, însufleţindu-se.

— Ce voia? Ce-a spus? Ce face? Oh, de ce n-am fost acasă? Vorbeşte, spune-mi tot, Aloyse, toate cuvintele, toate gesturile ei! Fu rândul lui s-o întrebe cu lăcomie pe doică, abia lăsându-i timp să răspundă. Vrea să mă vadă? strigă el. Are ceva să-mi spună? Nu ştie când va putea să revină? Oh! Nu pot aştepta în această nesiguranţă, cred că eşti convinsă de asta, Aloyse. O să mă duc de îndată la Luvru.

— La Luvru, Hristoase! strigă Aloyse speriată.

— Da, răspunse Gabriel calm. Presupun că nu-s izgonit din Luvru şi cel care a eliberat Calaisul are dreptul să-i prezinte, la Paris, doamnei de Castro omagiile sale.

— Sigur, zise Aloyse tremurând din toate mădularele. Numai că doamna de Castro v-a rugat să n-o căutaţi la Luvru.

— Există vreun motiv să mă tem? strigă Gabriel cu mândrie. Dacă ar fi aşa, abia că aş ţine morţiş să mă duc acolo!

— Nu, zise doica, probabil că doamna de Castro se teme pentru ea.

— Reputaţia ei ar avea şi mai mult de suferit în urma unei întâlniri secrete dacă această întâlnire ar fi descoperită, decât din pricina unei vizite făcute în mod public şi în plină zi, ca cea pe care am de gând să i-o fac, pe care i-o voi face astăzi, chiar acum...

Îşi chema valetul ca să-şi schimbe hainele.

— Dar, monseniore, zise biata Aloyse, la capătul puterilor, până acum aţi evitat Luvrul. A băgat de seamă şi doamna de Castro. Nu v-aţi dus s-o vedeţi nici măcar o dată de când s-a întors.

— Nu m-am dus s-o văd pe doamna de Castro atâta vreme cât nu m-a chemat. Am evitat Luvrul când n-aveam nici un motiv să mă duc acolo. Dar azi doamna de Castro vrea să mă vadă. Aşa că mă voi duce de îndată la Luvru.

Capitolul XXIX Imprudenţa precauţiei

Gabriel pătrunse fără oprelişti în Luvru. De la luarea Calaisului, numele tânărului conte de Montgommery fusese rostit prea des pentru ca să se mai gândească cineva să nu-l lase să intre în apartamentele doamnei de Castro. În acel moment, Diana era ocupată cu o broderie. Dar îşi lăsa mereu mâna să-i cadă şi, visătoare, îşi amintea de discuţia avută dimineaţă cu Aloyse. André speriat, se năpusti în cameră.

— Doamnă, domnul viconte d'Exmès! strigă el. (Băiatul nu se dezobişnuise să-i spună astfel vechiului său stăpân).

— Cine? Domnul d'Exmès aici? Repetă Diana uluită. Gabriel se ivi în uşă stăpânindu-şi emoţia. O salută adânc pe doamna de Castro, care, încremenită, nu-i răspunse îndată la salut. Dar, cu un gest, îşi concedie pajul şi camerista. Când Diana şi Gabriel fură singur, se îndreptară unul spre altul, îşi întinseră şi îşi strânseră mâinile. Rămaseră astfel cu mâinile unite, contemplându-se în tăcere.

— Ai venit la mine, Diana, zise în sfârşit Gabriel, cu o voce profundă. Ai vrut să mă vezi, ai vrut să-mi vorbeşti! Am alergat încoace...

— Deci a trebuit să fac eu primul pas ca să afli că simţeam nevoia să te văd, Gabriel!

— Diana, răspunse tânărul cu un surâs trist, am dat în atâtea alte locuri destule dovezi de curaj, dar pot spune că venind încoace, la Luvru. Mi-a fost frică...

— Frică de ce anume? întrebă Diana, căreia îi era ei însăşi frică de întrebarea pe care-o pusese.

— Frică de tine... frică de mine... răspunse Gabriel.

— Şi pentru asta ai preferat să uiţi vechea noastră afecţiune?

— Aş ii preferat să uit totul, Diana, decât să mă întorc de bunăvoie în acest palat. Dar vai! N-am putut. Şi dovada...

— Dovada?

— Dovadă e că te caut mereu şi pretutindeni, că, deşi mă temeam de prezenţa ta, aş fi dat totul pe lume ca să te zăresc măcar un minut, de departe. Am colindat prin Paris, Fontainebleau, Saint-Germain, în jurul castelelor regale, doar. Doar te voi zări; voiam să-ţi văd chipul dulce, rochia ta strecurându-se printre arbori; asta era tot ceea ce-mi doream, tot ceea ce visăm! A fost de ajuns să faci doar un pas spre mine pentru ca prudenţa, datoria, spaima, totul să fie uitat. Şi iată-mă în acest Luvru de care trebuia să fug! Şi-ţi răspund la toate întrebările tale! Şi deşi simt că toate astea sunt primejdioase şi smintite, le fac totuşi, Diana!

— Da, da, zise Diana tremurând.

— Ah! Dacă aş fi fost mai înţelept, dacă aş fi persistat în planul meu ferm de a nu te mai vedea, de a fugi! Ar fi fost mult mai bine şi pentru mine şi pentru tine. Dar sunt fără putere când îţi văd privirea, când îţi aud glasul...

Diana începuse să priceapă că nu făcuse bine vrând să scape de nehotărârea ei ucigătoare. Orice subiect de discuţie era o suferinţă, orice întrebare o primejdie. Între cele două fiinţe, create poate pentru fericire, nu mai putea exista decât neîncredere, primejdie şi nenorocire. Dar pentru că Diana provocase astfel soarta, acum Gabriel nu mai voia să fugă. După o tăcere plină de gânduri, Diana reluă:

— Ţineam să te văd, Gabriel, pentru două motive: aveam mai întâi să-ţi dau o explicaţie, apoi să-ţi cer eu una.

— Vorbeşte, deschide-mi şi sfâşie-mi inima. E a ta!

— Simţeam în primul rând nevoia să te fac să afli de ce, de îndată ce-am primit mesajul tău, nu mi-am pus acel văl pe care mi l-ai trimis şi n-am intrat în vreo mănăstire, aşa cum mi-am exprimat dorinţa la Calais, la ultima noastră întâlnire.

— Ţi-am făcut vreun reproş, în privinţa asta, Diana? Ţi-am trimis vorbă prin André că te dezleg de orice legământ.

— Intenţia mea de a mă retrage la mănăstire a fost doar amânată.

— De ce, Diana? De ce să renunţi la lumea pentru care ai fost făcuta?

— Conştiinţa ta poate să fie liniştită din acest punct de vedere; nu atâta pentru a răspunde legământului pe care ţi l-am făcut, cât pentru a-mi satisface dorinţa tainică a sufletului meu, vreau să las lumea asta în care am avut numai necazuri. Simt nevoia de pace şi de linişte! M-aş duce oriunde ca să fiu liniştită, dar nu văd nici un alt loc în afară de cel despre care ţi-am vorbit.

— Te invidiez!

— Numai că nu-mi voi îndeplini acest plan decât atunci când voi fi sigură că n-ai să devii nici judecătorul, nici călăul regelui. Vreau să fiu aici ca la nevoie să mă arunc între cei doi oameni pe care-i iubesc şi care se urăsc şi, cine ştie? Să împiedic poate o nenorocire sau o crimă. Şi acum, spune-mi, Gabriel, ai primit, în sfârşit, confirmarea că sunt în adevăr sora ta? Sau ai pierdut orice nădejde de a afla adevărul? Răspunde! Ţi-o cer, te rog!

— Îţi voi răspunde. Diana. Există un proverb spaniol care spune: "Obişnuieşte-te întotdeauna cu răul". Eu m-am obişnuit şi, de la despărţirea noastră, te-am privit mereu ca pe sora mea. Dar adevărul e că n-am nici o dovadă. Şi nici un mijloc de a mai afla ceva.

— Dumnezeule! strigă Diana, cel care trebuia să-ţi dea această dovadă nu mai trăia când te-ai întors din Calais?

— Trăia, Diana.

— Atunci, înseamnă că regele nu şi-a ţinut făgăduiala pe care ţi-a făcut-o? Cine mi-a spus totuşi că te-a primit minunat?

— Ba şi-a ţinut-o chiar cu prea mare stricteţe, Diana.

— Cu ce aer îmi spui asta! Ce se mai ascunde şi aici, Maică Precistă?

— Ai vrut-o, ai s-o afli, Diana. Ai să porţi şi tu până la capăt jumătate din cumplita mea povară. Chiar aş vrea să ştiu ce vei gândi după ce vei afla totul, dacă vei mai persista cu atâta tărie în mila ta! Ascultă!

— Ascult, Gabriel, zise Diana.

Atunci Gabriel, gâfâind şi tremurând. Istorisi totul doamnei de Castro, primirea regelui, reînnoirea făgăduielilor, şoaptele strecurate la urechea regelui de către doamna de Poitiers şi de către conetabil, noaptea de nelinişte şi de fierbinţeală petrecută de el, a doua sa vizită la Châtelet, coborârea în iadul închisorii aceleia ciumate, povestirea domnului de Sazerac, în sfârşit, totul!

Diana ascultă fără să-l întrerupă, fără să strige, fără să se mişte, mută şi încremenită ca o statuie de piatră, cu ochii ficşi. După ce Gabriel îşi isprăvi povestirea, urmă o lungă tăcere. Apoi Diana voi să vorbească, dar nu putu. Gabriel privi cu un soi de bucurie tulburarea şi spaima el.

În sfârşit, fata putu scoate un strigăt:

— Ai milă de rege!

— Milă, strigă Gabriel, ceri milă? Deci îl socoti şi tu criminal! Milă? Deci mentă moartea nu-i aşa?

— Nu spune asta, zise Diana pierdută.

— Deci eşti de părerea mea, nu-i aşa, Diana? Gândeşti, simţi la fel ca mine! Numai concluziile sunt diferite. Femeia cere milă, bărbatul cere dreptate!

— Vai! strigă Diana, imprudentă şi nebună ce-am fost! De ce te-am făcut să vii la Luvru?

În acelaşi timp cineva bătu încetişor la uşă.

— Cine e? Ce mai vreţi? zise doamna de Castro. André întredeschise uşa.

— Scuzaţi-mă, doamnă, un mesaj de la rege.

— De la rege! Repetă Gabriel, a cărui privire se însufleţi.

— De ce-mi aduci scrisoarea asta, André?

— Doamnă, mi s-a spus că e urgentă.

— Dă-mi-o s-o văd. Ce vrea regele de la mine? Du-te, André. Dacă o să am de dat vreun răspuns, o să te chem...

André ieşi, Diana rupse sigiliul scrisorii regale şi citi încet, cu o spaimă crescândă, ceea ce urmează:

"Dragă Diana,

Mi s-a spus că eşti la Luvru; nu ieşi, te rog, înainte de a veni la tine. Sunt într-un consiliu care se va termina dintr-un moment într-altul. Părăsindu-l, voi veni de îndată şi fără suită la locuinţa ta. Aşteaptă-mă în orice moment. E atâta vreme de când nu te-am văzut singură! Sunt trist şi simt nevoia să discut câteva minute cu fiica mea dragă. Deci, pe curând,

Henric."

Pălind, Diana mototoli scrisoarea.

Ce trebuia să facă? Să-l lase de îndată pe Gabriel să plece? Dar dacă, plecând, se va întâlni cu regele, care putea veni în orice clipă? Să-l ţină pe tânăr lângă ea? Dar regele, intrând, nu se va întâlni cu el? Să-l prevină pe rege, însemna să işte bănuieli. Să-l prevină pe Gabriel, însemna să-i provoace mânia. O întâlnire între aceşti doi oameni atât de primejdioşi unul pentru celălalt părea acum inevitabilă şi tocmai ea, care ar fi voit să-i salveze cu preţul sângelui ei, prilejuise această întâlnire!

— Ce-ţi scrie regele, Diana? întrebă Gabriel cu un calm prefăcut, dezminţit de tremurul vocii sale.

— Nimic deosebit! O recomandare pentru recepţia de deseară.

— Poate că te deranjez. Eu mă retrag...

— Nu, nu! Rămâi! strigă Diana. Dar dacă, totuşi, ai vreo treabă importantă, du-te...

— Scrisoarea asta te-a tulburat, Diana. Mă tem că sunt de prisos, aşa că o să-mi iau rămas bun...

— Tu, de prisos! Cum poţi vorbi astfel? zise doamna de Castro. Nu eu sunt cea care te-am căutat întâi? Am să te mai văd, dar nu aici, ci acasă la tine. De îndată ce voi putea să scap, voi veni să te văd. Vei veni să continuăm această discuţie. Ţi-o făgăduiesc. Contează pe mine. Acum ai dreptate, du-te, nu mă simt prea bine... Parcă am fierbinţeală...

— Văd, Diana şi te las, zise trist Gabriel.

— Pe curând, Gabriel, zise ea. Du-te, du-te!

Îl conduse până în pragul camerei. "Dacă-l opresc, îşi spuse ea conducându-l, e sigur că se va întâlni cu regele; dacă pleacă imediat, cel puţin are o şansă să nu se întâlnească cu el." Totuşi şovăia, se îndoia mai tremura.

— Un ultim cuvânt, Gabriel, zise ea fără să vrea, în pragul uşii. Povestirea ta m-a răscolit cumplit... Ce voiam să te întreb? A, ştiu. Numai un cuvânt, dar unul important. Nu mi-ai spus ce ai de gând să faci... Eu am strigat: "Mila...", tu ai strigat: "Dreptate!" Cum nădăjduieşti să obţii această dreptate?

— Încă nu ştiu, zise Gabriel cu un aer sumbru. Mă las în voia soartei. Poate s-o ivi vreo ocazie...

— Ocazie? Repetă Diana tremurând. Ocazie? Ce înţelegi prin asta? Intră, intră puţin! Nu vreau să te las să pleci până n-ai să-mi explici acest cuvânt. Rămâi, te conjur!

Şi, luându-l de mână, îl aduse înapoi în cameră. "Dacă-l întâlneşte pe rege aici, gândi Diana. Vor fi singuri, regele fără suită, Gabriel cu spada la îndemână. Cel puţin, dacă sunt de faţă, voi putea să mă arunc între ei, să-l rog pe Gabriel, să-l apăr pe rege!"

— Mă simt mai bine, zise ea cu glas tare. Rămâi, Gabriel, să reluăm discuţia; dă-mi explicaţia pe care-o aştept. Mă simt mult mai bine.

— Nu, Diana, eşti şi mai agitată că adineauri, zise Gabriel. Şi ştii ce gând mi-a venit în minte şi din ce pricină cred că eşti speriată?

— Nu, Gabriel, de unde vrei să ştiu?

— Ei bine, dacă mai adineauri strigătul tău de milă mărturisea că pentru tine crima e evidentă, temerile de acum dovedesc că-n ochii tăi pedeapsa e legitimă. Te temi de răzbunarea mea faţă de vinovat; deci mă ţii aici ca să previi nişte represalii posibile care te înspăimântă, dar care nu te miră. Care ţi se par fireşti, nu-i aşa, spune!

Diana tresări, într-atât fusese de puternică lovitură. Totuşi, adunându-şi toată energia, spuse:

— O, Gabriel, cum crezi că pot concepe să ai astfel de gânduri? Tu, un ucigaş? Tu, să loveşti prin surprindere pe cineva care nu se poate apăra? Nu-i cu putinţă! Asta ar fi mai mult decât o crimă, ar i o laşitate! Îţi închipui că de asta te ţin aici? Te înşeli! Du-te, pleacă! Poftim, îţi deschid uşa! Sunt destul de liniştită, cel puţin din acest punct de vedere. Du-te, părăseşte în linişte Luvrul! Voi veni eu la tine să isprăvim discuţia. Du-te, du-te!

Şi, vorbind astfel, îl conduse în antecameră. Pajul se afla acolo. Diana voi să-i poruncească a-l însoţi pe Gabriel până la ieşirea din Luvru. Dar această precauţie i-ar fi trădat din nou neîncrederea. Ajunsă aici totuşi, ea nu se putu stăpâni să nu-l cheme printr-un semn pe André şi să nu-l întrebe încet:

— Nu ştii dacă s-a terminat consiliul?

— Încă nu, doamnă, răspunse André. Nu i-am văzut pe consilieri ieşind din marea cameră.

— Cu bine, Gabriel, zise ea cu glas tare. Cu bine. Aproape că mă sileşti să te alung ca să-ţi dovedesc că n-am motive să te reţin. Pe curând...

— Pe curând... zise cu un surâs melancolic tânărul, strângându-i mâna.

Gabriel plecă. Diana rămase să-l privească până ce şi ultima uşă se închise în urma lui. Apoi, reîntorcându-se în cameră, căzu în genunchi, cu ochii plini de lacrimi, cu inima bătând.

Capitolul xxx Ocazia

În ciuda eforturilor pe care le făcuse ca să împiedice această întâlnire, faptul de care se temuse Diana se întâmpla. Gabriel ieşise de la ea foarte trist şi foarte tulburat. Febra Dianei îl molipsise într-un fel, îi înceţoşase privirea, îi încâlcise gândurile. Mergea maşinal pe scările şi coridoarele cunoscute ale Luvrului, fără să dea prea multă atenţie obiectelor. Totuşi, când fu pe punctul de a deschide uşa marii galerii îşi aminti că, la înapoierea sa din Saint-Quentin, se întâlnise aici cu Maria Stuart şi că datorită tinerei regine-Delfine ajunsese până la rege, unde îl aştepta o primă decepţie. În vreme ce Gabriel îşi răsucea în minte aceste amintiri supărătoare, deschise uşa şi intră în galerie. Dintr-o dată tresări, se dădu un pas îndărăt şi se opri ca împietrit. Uşa de la celălalt capăt al galeriei tocmai se deschisese şi un om intrase în galerie. Acest om era Henric al II-lea. Regele singur, fără arme şi fără suită!

Ofensatorul şi ofensatul, pentru prima dată după jignire, faţă în faţă, singuri şi despărţiţi unul de altul doar de o sută de paşi, care puteau fi străbătuţi în douăzeci de secunde. Am spus că Gabriel se oprise brusc, nemişcat şi îngheţat ca o statuie, statuia Răzbunării sau a Urii. Regele se opri şi el zărindu-l pe cel pe care, de aproape un an, nu-l mai revăzuse decât în visele sale. Cei doi oameni rămaseră aproape un minut fără să se mişte, parcă fascinaţi unul de celălalt. Din vârtejul senzaţiilor şi al gândurilor care umpleau tenebrele inimii lui Gabriel, tânărul, năucit, nu putea alege nici o idee, nu se putea opri la

nici o hotărâre. Aştepta. Cât despre Henric, în ciuda curajului sau dovedit de atâtea ori, acum îi era frică! Totuşi îşi ridică fruntea, îşi alungă orice pornire laşă şi luă o hotărâre. Să cheme pe cineva, ar fi arătat că se teme, să se retragă, ar fi însemnat să fugă. Înainta deci spre uşa în care Gabriel părea bătut în cuie. Un soi de putere ciudată, de atracţie de neînvins îl chema, îl împingea către acea palidă fantomă care părea că-l aşteaptă. Gabriel îl văzu îndreptându-se spre el, dar nu reuşi să se fixeze asupra unui gând precis. Puse doar mâna pe mânerul săbiei. Când regele nu fu decât la câţiva paşi de Gabriel, acea teamă pe care-o alungase cu mândrie mai înainte îi strânse din nou inima ca într-o menghină. Socoti că-i sunase ceasul din urmă şi că era drept să fie aşa. Totuşi continua să se apropie. Picioarele sale păreau să-l poarte fără ca el să-şi dea seama. Când fu în faţa lui Gabriel, când putu să-i audă răsuflarea, când ar fi putut să-l atingă cu mâna, îşi duse, în strania sa tulburare, mâna la toca de catifea şi-l salută pe tânăr. Gabriel nu-i răspunse la salut. Îşi păstră înfăţişarea de statuie şi mâna sa încremenită nu părăsi spadă. Pentru rege, Gabriel nu mai era un supus, ci un om pe care-l nedreptăţise şi în faţa căruia simţea nevoia să se încline. Pentru Gabriel Henric nu mai era un rege, ci un om care-i ucisese tatăl şi căruia nu-i datora decât ură. Totuşi, îl lăsă să treacă fără să-i spună şi fără să-i facă nimic. Când uşa se închise între cei doi oameni şi când vraja fu ruptă amândoi îşi veniră în fire şi se întrebară: "N-a fost un vis?" Gabriel ieşi încet din Luvru. Nu regreta ocazia pierdută şi nu se căia că o lăsase să-i scape. Încerca mai curând un soi de bucurie ciudată. "Iată pradă care vine singură la mine!" gândea el. Dormi în noaptea aceea cum nu mai dormise de multă vreme. Regele, în schimb, îşi pierdu liniştea. Se îndreptă spre Diana care-l aştepta şi care-l primi cu bucurie. Dar Henric era trist şi neliniştit. Nu cuteză să vorbească despre contele de Montgommery. Era totuşi sigur că Gabriel ieşise de la fiica sa când îl întâlnise. Dar nu voi să atace acest subiect; deşi venise plin de încredere, păstră în tot timpul vizitei un aer de neîncredere şi de constrângere. Apoi se întoarse la el, sumbru şi trist. Se simţea nemulţumit de el însuşi şi de ceilalţi. Nu dormi toată noaptea. I se părea că intrase într-un labirint din care nu va mai ieşi viu. "Totuşi, îşi spunea, într-un fel m-am oferit spadei acelui om. E deci sigur că nu vrea să mă omoare!" Ca să uite, nu voi să mai rămână la Paris. În zilele care urmară vizită pe rând castelele din Saint-Germain, Chambord şi d'Anet, ultimul al Dianei de Poitiers.

Spre sfârşitul acelei luni iunie se afla la Fontainebleau. Serbările apropiate ale căsătoriei fiicei sale Elisabeta cu regele Filip al II-lea dădeau acestei nevoi febrile de activitate un pretext plauzibil. La Fontainebleau, voi să ofere ambasadorului Spaniei spectacolul unei mari vânători cu gonaci, în pădure. Această vânătoare fu fixată de el la 23 iunie. Ziua era caldă şi înăbuşitoare. Se apropia furtuna. Totuşi Henric nu contramanda ordinele date. La urma urmei o furtună înseamnă şi ea zgomot. Voi să încalece calul cel mai impetuos şi cel mai rapid şi se dărui vânătorii cu un soi de furie. La un moment dat, dus de ardoarea lui şi a calului, îi depăşi pe toţi cei care-l urmau şi se rătăci în pădure. Norii se învălmăşeau pe cer, tunete surde răsunau în depărtare. Furtuna stătea gata să izbucnească. Henric, aplecat pe grumazul calului în spume, căruia nu încerca să-i domolească mersul, ci, dimpotrivă, îl îmboldea cu vorba şi cu pintenii, gonea, gonea mai repede ca vântul, printre copaci şi peste pietre acel galop vertiginos îi plăcea şi râdea în gura mare, de unul singur. Timp de câteva minute, uitase de tot. Dintr-o dată, calul se cabră speriat; un fulger sfâşie norii şi fantoma uneia din acele stânci albe aflate din belşug în pădurea de la Fontainebleau se înălţă brusc la capătul unei poteci. Tunetul bubuind spori spaima calului înfricoşat, care se năpusti speriat. Brusca sa mişcare înapoi rupse frâul aproape de zăbală. Henric nu-l mai putu stăpâni. Atunci începu o cursă furioasă, cumplită. Calul, cu coama zbârlită, cu spatele aburind, cu picioare de oţel, tăia aerul că o săgeată. Regele, aplecat pe grumazul lui, ca să nu cadă. cu părul răvăşit, cu hainele fluturând, căuta în zadar să apuce frâul care dealtfel nu i-ar mai fi folosit la nimic. Dacă cineva l-ar fi văzut trecând astfel prin furtună, l-ar fi luat cu siguranţă drept o nălucă şi şi-ar fi făcut semnul crucii. Dar nici un suflet de om, nici o colibă locuită, nici un tăietor de lemne, nici un

cerşetor, nici un braconier, nici un hoţ care să-l salveze pe rege! Şi ploaia curgea şiroaie şi fulgerele, din ce în ce mai dese, accelerau galopul desperat al calului. Henric, cu ochii rătăciţi. Încerca vag să recunoască poteca din pădure pe care-o apucase calul. O recunoscu după un anumit luminiş şi tremură. Poteca ducea drept în vârful unei stânci abrupte care se înclina peste o groapă adâncă, o prăpastie! Regele se strădui să oprească bidiviul cu mâna, cu vorba. Dar degeaba. Să-şi dea drumul să cadă însemna să se zdrobească cu fruntea de vreun trunchi de arbore ori de vreo aşchie de stâncă. Nu ştia exact în ce loc anume se afla şi dacă prăpastia era aproape ori departe. Când va fi aproape, cu orice risc, se va lăsa să lunece la pământ... Aruncând în faţa lui o ultimă privire, zări la capătul potecii un om şi un cal adăpostiţi sub un stejar. Nu-l putea recunoaşte pe acel om de la distanţa.

Dealtfel o mantie lungă şi o pălărie cu boruri largi îi ascundeau trupul şi chipul. Desigur, vreun gentilom rătăcit în pădure. Deci era salvat! Poteca fiind strâmta, necunoscutul n-avea decât să-şi împingă calul înainte ca să-i bareze regelui drumul sau doar să întindă mâna ca să-l oprească din fugă. Nimic mai uşor şi, chiar dacă ar fi existat o oarecare primejdie, omul, recunoscându-l pe rege, avea să-şi salveze cu orice risc stăpânul. Cei trei sau patru sute de paşi care-l despărţeau pe Henric de salvatorul său şi fuseseră străbătuţi. Ca să-l avertizeze, Henric scoase un strigăt desperat, agitându-şi braţul ridicat. Omul îl văzu şi făcu o mişcare. Se pregătea, desigur, să-l ajute. Dar, ce grozăvie! Calul furios trecu prin faţa lui fără că ciudatul cavaler să facă nici cel mai mic gest pentru a-l opri. Dimpotrivă, se dădu chiar un pas înapoi. Regele scoase un al doilea strigăt, de astă dată de furie. Simţi potcoavele calului răsunând pe piatră şi nu pe pământ. Ajunsese la stânca. Îşi desprinse piciorul din scară şi se lasă să lunece, la întâmplare, pe pământ. Zguduitura îl făcu să se rostogolească la cinci paşi de acolo. Dar, printr-o adevărată minune, căzu pe o movilită acoperită cu muşchi şi iarbă şi nu păţi nimic. Era şi vremea. Prăpastia se căsca la douăzeci de paşi mai departe. Calul, mirat de a nu-şi mai simţi povara, îşi încetini brusc elanul; când ajunse la marginea genunii, se trase năvalnic înapoi, cu ochii măriţi, cu nările aburinde, cu coama zbârlită. Dar dacă regele s-ar fi aflat călare pe el, în acea oprire bruscă l-ar fi aruncat în prăpastie. După ce regele, salvat ca prin minune, se urcă din nou pe cal, primul gând al lui fu să alerge plin de mânie către acel om care l-ar fi lăsat să piară.

Necunoscutul rămăsese în acelaşi loc, mereu nemişcat sub cutele mantiei sale negre.

— Ticălosule! Îi strigă regele apropiindu-se. N-ai văzut primejdia în care mă aflam? Nu m-ai recunoscut, criminalule? Chiar dacă n-aş fi fost regele tău şi tot trebuia să salvezi un om aflat într-un astfel de pericol, mai ales când n-aveai altceva de făcut decât să întinzi braţul şi să opreşti calul!

Omul nu se mişcă, nu răspunse; îşi înălţă doar puţin capul ascuns de larga sa pălărie. Regele tremură recunoscând chipul palid şi mohorât al lui Gabriel. Tăcu de îndată şi, plecându-şi fruntea, murmură încet:

— Contele de Montgommery! Iartă-mă, nu mai am nimic de spus! Şi fără să mai adauge vreo vorbă, dădu pinteni calului şi reintră în galop în pădure. "Nu m-a omorât, îşi zise el cuprins de un fior de moarte, dar se pare că m-ar fi lăsat să mor". În ce-l priveşte pe Gabriel, rămas singur, îşi repetă cu un surâs sumbru: "Simt prada venind şi ceasul apropiindu-se".

Capitolul XXXI Între două datorii

Contractele de căsătorie al Elisabetei şi al Margaretei de Franţa trebuiau să fie semnate în 28 iunie la Luvru: Regele se reîntorsese încă din 25 la Paris, mai trist şi mai preocupat ca niciodată.

După acea ultimă întâlnire cu Gabriel, viaţa sa devenise un chin. Fugea de singurătate şi voia tot timpul distracţii. Nu vorbise totuşi nimănui despre aceasta a doua întâlnire. Dar simţea totodată dorinţa şi teama de a-şi descărca inima vreunuia dintre devotaţii şi credincioşii săi. Dar cui? Se hotărî să se destăinuie Dianei de Castro. Diana desigur că-l vedea pe Gabriel; de la ea ieşise tânărul conte atunci când îl văzuse pentru prima oară. Poate că Diana îi cunoştea planurile. Ea putea, trebuia sau să-şi liniştească tatăl, sau să-l prevină. Şi Henric, în ciuda îndoielilor amare de care era tot timpul asaltat, n-o credea pe fiica lui iubită nici vinovată, nici complice a vreunei trădări faţă de el.

Un instinct tainic părea să-l înştiinţeze că Diana nu era mai puţin tulburată ca el. Într-adevăr, doamna de Castro, dacă nu ştia nimic despre cele două întâlniri ciudate dintre rege şi Gabriel, nu ştia nici ce se întâmplase cu acesta din urmă în ultimele zile. André, pe care-l trimisese de mai multe ori la palatul din strada Jardins-Sant-Paul. ca să afle veşti, nu adusese nici una. Gabriel dispăruse din nou din Paris. În după-amiaza zilei de 26 iunie, Diana, singură şi gânditoare, stătea în odaia ei. Una dintre cameriste alergă să-i anunţe vizita regelui. Henric era mai grav ca de obicei. După primele complimente, intră imediat în subiect, ca pentru a scăpa mai întâi de acele griji neplăcute.

— Dragă Diana, spuse el uitându-se fix în ochii fiicei sale, a trecut multă vreme de când n-am mai vorbit despre domnul viconte d'Exmès care şi-a luat acum titlul de conte de Montgommery. E mult de când nu l-ai văzut, spune?

Diana, la numele lui Gabriel, păli şi tremură. Dar stăpânindu-se, spuse:

— Sire, nu l-am văzut decât o dată pe domnul d'Exmès de când m-am întors de la Calais.

— Şi unde l-ai văzut, Diana? întrebă regele.

— Chiar aici, la Luvru, sire.

— Acum vreo cincisprezece zile, nu-i aşa? zise Henric.

— Într-adevăr, sire, cred că acum vreo cincisprezece zile.

— Eram sigur, zise regele.

Făcu o pauză. Diana îl privea cu atenţie şi teamă, încercând să ghicească motivul acestui neaşteptat interogatoriu. Dar chipul serios al tatălui ei i se păru de nepătruns.

— Sire, scuzaţi-mă, zise ea adunându-şi tot curajul, să cutez oare s-o întreb pe majestatea voastră de ce, după o lungă tăcere pe care a păstrat-o faţă de mine despre cel care m-a salvat la Calais, astăzi îmi face cinstea acestei vizite speciale, ca să mă întrebe despre el?

— Vrei să ştii, Diana? zise regele.

— Sire, am această îndrăzneală, spuse ea.

— Fie deci, ai să afli tot, continuă Henric şi doresc ca încrederea mea să fie răsplătită cu aceeaşi monedă; mi-ai spus adesea că mă iubeşti, copila mea.

— Am spus-o şi o repet, sire; vă iubesc ca pe regele, ca pe binefăcătorul şi mai ales ca pe tatăl meu.

— Deci pot să dezvălui totul iubitoarei mele fiice, zise regele; ascultă-mă bine, Diana.

— Vă ascult cu tot sufletul, sire.

Henric povesti atunci cele două întâlniri cu Gabriel; prima, în galeria Luvrului, a doua în pădurea de la Fontainebleau. Îi istorisi Dianei despre ciudata atitudine de răzvrătire mută pe care o păstrase tânărul, cum prima oară nu voise să-l salute pe rege, iar a doua oară nu voise să-l salveze. Diana, la această istorisire, nu mai fu în stare să-şi ascundă tristeţea şi frica. Conflictul de care se temea atâta, dintre Gabriel şi rege, izbucnise. Henric, fără să pară că băgase de seamă emoţia fiicei sale, termină spunând:

— Astea sunt ofense grave, nu-i aşa, Diana? Aproape crime de lezmajestate. Şi totuşi am ascuns aceste injurii pentru ca acest tânăr a avut de suferit din cauza mea, într-o vreme, cu toate serviciile glorioase pe care le-a adus regatului meu şi pentru care ar fi trebuit să fie altfel răsplătit... Şi, fixând asupra Dianei privirea lui pătrunzătoare, continuă: Vreau să cred, Diana, că n-ai aflat nimic despre nedreptăţile mele faţă de domnul d'Exmès: aş dori numai să ştii că tăcerea de până acum mi-a fost dictată de regretul faţă de aceste nedreptăţii... Dar această tăcere nu-i oare imprudenţă? Aceste jigniri nu prevestesc cumva altele şi mai grave? N-ar trebui, la urma urmei, să mă feresc de domnul d'Exmès? De asta am venit, Diana, ca să mă sfătuiesc cu tine...

— Vă mulţumesc pentru această încredere, sire, răspunse îngândurată doamna de Castro, împărţită astfel între cele două iubiri ale ei.

— Această încredere e firească, Diana, zise regele. Ei bine, ce zici? Adăugă el văzând că fiica sa ezită.

— Ei bine, sire, cred că majestatea voastră are dreptate... şi că ar proceda poate înţelept... făcându-l atent pe domnul d'Exmès...

— Socoti deci, Diana, că viaţa mi-e ameninţată?

— Oh, nu spun asta, sire! strigă Diana. Dar, în sfârşit, domnul d'Exmès pare să fi fost profund rănit şi se poate teme...

Biata Diana se opri tremurând şi cu fruntea scăldată de sudoare. Acest soi de denunţare repugna acelei inimi nobile. Dar Henric interpretă suferinţa sa în cu totul alt fel.

— Te înţeleg, Diana! spuse el ridicându-se şi mergând cu paşi mari prin cameră. Da, nu trebuie să am încredere în acest tânăr... Dar ca să trăiesc tot timpul cu această sabie a lui Damocles deasupra capului e cu neputinţă. Regii au alte obligaţii decât ceilalţi gentilomi. Trebuie să fac în aşa fel încât să am linişte din partea domnului d'Exmès.

Şi făcu un pas ca pentru a ieşi; dar Diana se aruncă înaintea lui. Cum, Gabriel să fie arestat, poate chiar întemniţat din cauza ei? La urma urmelor, cuvintele lui Gabriel nu fuseseră atât de ameninţătoare...

— Sire, un moment, strigă ea. Vă înşelaţi! N-am spus că ar exista vreun pericol pentru capul dumneavoastră. Nimic din confidenţele domnului d'Exmès nu m-a putut face să presupun gândul unei crime. Altfel, Dumnezeule, nu v-aş ii dezvăluit totul?

— E drept, zise Henric oprindu-se. Dar atunci ce-ai vrut să spui, Diana?

— Am vrut doar să vă spun, sire, că majestatea voastră ar face bine să evite pe cât posibil aceste întâlniri supărătoare în care un supus ofensat ar putea uita respectul datorat regelui său. Dar de la lipsa de respect până la crimă e departe, sire. Ar fi nedemn pentru dumneavoastră să reparaţi o nedreptate printr-o alta şi mai mare...

— Nu, sigur, nu-i asta intenţia mea, zise regele; dovadă că am tăcut. Şi pentru că-mi risipeşti bănuielile, Diana, pentru că răspunzi de siguranţa mea în faţa conştiinţei tale şi a lui Dumnezeu, fiindcă socoti că pot să fiu liniştit...

— Să fiţi liniştit... îl întrerupse Diana tremurând. Cu ce răspundere îngrozitoare mă copleşiţi, sire! Poate că majestatea voastră, dimpotrivă, ar trebuie să vegheze, să fie păzită...

— Nu, zise regele, nu mă pot teme şi tremura tot timpul. De două săptămâni nu mai exist. Trebuie să se sfârşească odată. Din două una: sau, încrezându-mă în cuvântul tău, Diana, să mă las liniştit în voia soartei şi să nu mă mai ocup deloc de vicontele d'Exmès sau, dimpotrivă, să-l fac inofensiv pe omul care vrea să-mi facă rău, să denunţ celor în drept insultele sale şi, prea sus aşezat ca să mă apăr eu însumi, să las asta în seama celor a căror datorie este să aibă grijă de mine.

— Cine sunt aceia, sire? întrebă Diana.

— Păi, zise regele, în primul rând domnul de Montmorency, conetabil şi şef al armatei.

— Domnul de Montmorency, repetă Diana tremurând.

Acest nume blestemat, de Montmorency, îi aminti de toate nenorocirile tatălui lui Gabriel, de lunga şi aspră sa captivitate, de moartea sa. Dacă Gabriel, la rândul său, cădea în mâinile conetabilului, îl aştepta o soartă asemănătoare. Diana îl şi văzu pe cel pe care-l

iubea azvârlit într-o celulă fără aer, murind acolo într-o noapte, sau, lucru şi mai cumplit, după douăzeci de ani, dându-şi sufletul blestemând pe Dumnezeu, pe oameni şi mai ales pe ea care, prin câteva vorbe aruncate la întâmplare, l-ar fi dat într-un mod atât e laş pe mâna călăilor. Nimic nu dovedea că răzbunarea lui Gabriel urmărea să-l vatăme pe rege; era sigur însă, că duşmănia domnului de Montmorency nu-l va cruţa pe Gabriel. În câteva secunde Diana văzu cu ochii minţii toate astea şi, când regele o întrebă pentru ultima oară:

— Ei bine, Diana, ce sfat îmi dai? Cum tu poţi mai bine decât mine să prevezi pericolele care mă ameninţă, sfatul tău va fi pentru mine lege. Să mă ocup de domnul d'Exmès sau, dimpotrivă, să-l las în plata Domnului?

— Sire, răspunse Diana, pe care o sperie accentul ultimelor cuvinte ale regelui, nu pot da majestăţii voastre alt sfat decât cel al conştiinţei sale. Dacă oricare altul şi nu un om jignit de dumneavoastră hu v-ar fi arătat respect sau v-ar fi părăsit atunci când v-aţi aflat în pericol, n-aţi fi venit să mă întrebaţi dacă trebuie să-l pedepsiţi pe vinovat. Vreun motiv imperios a obligat-o pe majestatea voastră la tăcere. Or, nu văd acum de ce aţi proceda altfel decât la început. Căci, în sfârşit, domnul d'Exmès, dacă ar fi avut de gând să vă omoare, nu putea, cred eu, să rateze două ocazii mai bune decât cele care i s-au oferit, una în galeria pustie de la Luvru şi alta în pădurea de la Fontainebleau, pe marginea unei prăpăstii...

— Ajunge, Diana, zise Henric. Mi-ai şters din suflet o grijă mare, îţi mulţumesc, copilă dragă. Să nu mai vorbim despre asta. Vreau să mă pot gândi în toată liniştea la cele două nunţi. Vreau să fie splendide, vreau de asemenea ca tu să fii splendidă, pricepi, Diana?

— Majestatea voastră să mă scuze, zise Diana, dar tocmai voiam să-i cer îngăduinţa să nu apar la aceste serbări.

— Cum, zise regele, nu ştii că nunţile se vor face cu o pompă nemaipomenită? Vor avea loc jocuri şi turnire, cele mai frumoase din lume şi eu însumi voi lua parte la aceste întreceri. Ce anume te face să nu fii de faţă la acele spectacole magnifice, fiica mea dragă?

— Sire, zise Diana, pe un ton grav, aş vrea să stau acasă... După câteva minute, regele o părăsea pe doamna de Castro cu sufletul uşurat de o parte din spaimele sale. Dar aceste spaime le lăsase în schimb în inima bietei fete.

Capitolul XXXII Preziceri

Aproape eliberat de neliniştile care-l întristau, regele grăbi pregătirile celor două nunţi: a fiicei sale Elisabeta cu Filip al II-lea şi a Margaretei, sora sa, cu ducele de Savoia. Căsătorii fericite într-adevăr şi care meritau să fie celebrate cu atâta pompă. Poetul oficial al lui Don Carlos a spus-o în aşa fel încât nu mai e nimic de adăugat.

Contractul de căsătorie al lui Philibert Emmanuel cu prinţesa Margareta de Franţa trebuia să fie semnat în 28 iunie. Henric anunţă că în ziua de 28 şi în cele două zile următoare vor avea loc, la Tournelles, turnire şi alte jocuri cavalereşti. Şi, sub pretextul de a-i cinsti pe cei doi soţi, dar în realitate cu scopul de a-şi satisface gustul lui pentru întrecerile cu lancea, regele declară că se va număra şi el printre participanţi. Dar, în dimineaţa zilei de 28 iunie, regina Caterina de Medicis, care totuşi nu ieşea deloc din palat în vremea aceea, ceru cu insistenţă să discute cu regele. Henric o primi de îndată pe soţia şi doamna să. Caterina intră foarte emoţionată în camera regelui.

— Ah, draga sire, strigă ea de îndată ce-l văzu, în numele cerului, vă conjur, nu ieşiţi din Luvru până la sfârşitul acestei luni.

— Şi de ce asta, doamnă? întrebă Henric mirat de această bruscă cerere.

— Sire, o să vi se întâmple o nenorocire zilele astea, zise florentina.

— Cine v-a spus asta? Făcu regele.

— Steaua dumneavoastră, sire, observată în noaptea trecută de mine şi de astrologul meu italian, poartă semnele ameninţătoare ale unui pericol de moarte.

Regele, incredul în privinţa astrelor, îi răspunse reginei râzând:

— Eh! Doamnă, dacă steaua mea îmi vesteşte un pericol, apoi acest pericol mă poate ajunge tot atât de bine şi aici ca şi afară.

— Nu, sire, sub cerul liber şi afară vă pândeşte pericolul, răspunse Caterina.

— Într-adevăr? Te pomeneşti c-o fi vreo pală de vânt, zise Henric.

— Sire, nu glumiţi cu lucrurile astea! Astrele nu mint!

— Ei bine, doamna mea, socot că scrisul acestor astre este cam obscur şi cam încâlcit.

— Cum asta, sure?

— Păi fiecare citeşte în ele ce-i convine. Aţi văzut, doamnă, în aceste astre că viaţa mi-e ameninţată dacă părăsesc Luvru?

— Da, sire!

— Ei bine, Forcatel a văzut, luna trecută, altceva. Cred că-l preţuiţi pe Forcatel, doamnă?

— Da, zise regina, e un adevărat savant.

— Află deci, doamnă, zise regele, că Forcatel a citit în astrele dumneavoastră acest vers frumos care n-are alt cusur decât că e de neînţeles:

"Dacă nu-i Marte, teme-te de chipul lui".

— Şi cum infirmă această prezicere cea pe care v-am făcut-o eu? zise Caterina.

— Aşteptaţi, doamnă! zise Henric. Am acolo, pe undeva, horoscopul de anul trecut. Vă amintiţi ce-mi prezicea?

— Destul de vag, sire.

— Îmi prezicea, doamnă, că voi muri în duel: ceea ce va fi lucru [rar şi nou pentru un rege. Dar un duel nu înseamnă chipul lui Marte, mi se pare; după umila mea părere e însuşi Marte.

— Deci ce concluzie trageţi din asta, sire? zise Caterina.

— Fiindcă toate prezicerile se contrazic, e mai sigur să nu crezi În nici una din ele. Se dezmint unele pe altele, vedeţi şi dumneavoastră.

— Şi majestatea voastră va părăsi zilele astea Luvrul?

— În orice altă împrejurare, zise regele, aş fi fost bucuros, doamnă, să vă fac pe plac rămânând cu dumneavoastră. Dar am făgăduit şi anunţat în mod public că voi lua parte la acele serbări; aşa că trebuie să mă duc.

— Cel puţin, sire, nu veţi coborî în arenă, zise din nou Caterina.

— Cuvântul dat mă obligă, spre marele meu regret, să cobor, doamnă. Dar ce pericol să fie în aceste jocuri? Vă sunt recunoscător din străfundul inimii pentru grija dumneavoastră; totuşi, daţi-mi voie să vă spun că astfel de temeri sunt neîntemeiate şi că, cedând, ar însemna să încurajez o părere greşită despre pericolele acelor plăcute şi vesele turnire care nu vreau pentru nimic în lume să fie anulate din pricina mea.

— Sire, zise Caterina de Medicis învinsă, sunt obişnuită să cedez în faţa voinţei voastre. Mă resemnez, dar cu durerea şi cu spaimă în inimă.

— Şi veţi veni la Tournelles, nu-i aşa, doamnă? zise regele sărutând mâna Caterinei, chiar dacă numai pentru a aplauda loviturile mele de lance şi a vă convinge de netemeinicia temerilor dumneavoastră.

— Vă voi asculta până la capăt, sure, îi zise regina retrăgându-se. Caterina de Medicis asistă într-adevăr, cu toată Curtea, afară de Diana de Castro, la acest prim turnir, la care toată ziua regele îşi încrucişa lancea cu toţi care participară la întrecere.

— Ei bine, doamnă, stelele n-au avut dreptate, îi spuse el seara, râzând, reginei.

Caterina clătină cu tristeţe din cap.

— Vai, sire, luna iunie încă nu s-a sfârşit, zise ea.

Dar a doua zi, în 29 iunie, lucrurile se petrecură la fel; Henric nu părăsi locul întrecerii şi fu la fel de fericit pe cât era de cutezător.

— Vedeţi, doamnă, că astrele s-au înşelat şi astăzi, îi spuse ei din nou Caterinei când intrară la Luvru.

— Ah! Sire, mă tem de cea de a treia zi, strigă regina. Această ultimă zi a turnirului, 30 iunie, într-o vineri, trebuia să fie cea mai frumoasă, cea mai strălucitoare dintre toate trei şi să încunune aceste prime serbări. Cei patru luptători cu lancea erau: regele, care purta o haină alb cu verde, culorile doamnei de Poitiers; ducele de Guise, care purta alb şi roşu; Alphonse d'Este, duce de Ferrara, care purta galben şi roşu; Jacques de Savoia, duce de Nemours, care purta galben şi negru. "Erau acolo, zise Brantôme, patru dintre cei mai buni oameni de arme care s-ar fi putut afla nu numai în Franţa, ci şi în alte ţări. Aşa că ei făcură în ziua aceea minuni şi nu ştiai cui să-i atribui gloria, măcar că regele fu unul dintre cei mai buni şi mai iscusiţi din întregul regat." Şansele într-adevăr se împărţeau în mod egal între aceşti patru îndemânatici şi renumiţi luptători cu lancea şi cursele se succedau, ziua înainta fără să se poată spune cui avea să-i revină victoria. Henric al II-lea era foarte însufleţit şi înfierbântat. Era foarte experimentat în aceste jocuri şi pase de arme şi ţinea să învingă aici poate mai mult decât pe câmpul de luptă. Când începuse să se însereze, trompetele şi trâmbiţele sunară ultima cursă. Domnul de Guise fu cel care încheie turnirul şi o făcu în aplauzele doamnelor şi ale mulţimii adunate. Apoi regina, care în sfârşit răsuflă uşurată, se ridică. Era semnalul plecării.

— Cum! S-a terminat? strigă regele aţâţat. Aşteptaţi, doamnelor, aşteptaţi! Nu-i rândul meu să alerg?

Domnul de Vieilleville îi spuse regelui că el deschisese întrecerea, că cei patru luptători efectuaseră un număr egal de curse, că toţi fuseseră egali, deci nu exista învingător, că, în sfârşit, întrecerea se terminase şi ziua se sfârşise.

— Eh, zise Henric cu nerăbdare, dacă regele intră primul în arenă, tot el trebuie să iasă ultimul. Nu vreau că întrecerea să se termine astfel. Cu atât mai mult cu cât, iată, mai am o lance întreagă.

— Dar, sire, zise domnul de Vieilleville, nu mai aveţi adversari.

— Da' de unde, zise regele, uite unul care a stat tot timpul cu viziera lăsată şi care încă n-a alergat. Cine e acela. Vieilleville?

— Sire, nu ştiu... Nu l-am remarcat, zise Vieilleville.

— Ei, domnule, zise Henric înaintând spre necunoscut, n-ai vrea să rupi această ultimă lance cu mine?

Omul tăcu o vreme, apoi, în sfârşit, cu o voce gravă, profundă şi emoţionată, zise:

— Maiestatea voastră să-mi îngăduie să refuz această cinste. Deşi Henric nu recunoscu pe moment sunetul acelei voci, fu totuşi cuprins de o stranie tulburare.

— Vă permiteţi să refuzaţi? Nu îngădui asta, domnule, zise el cu o mişcare de mânie.

Atunci necunoscutul îşi ridică în tăcere viziera. Şi, pentru a treia oară în decurs de cincisprezece zile, regele putu să vadă chipul palid şi mohorât al lui Gabriel de Montgommery.

Capitolul XXXIII Turnirul fatal

La apariţia sumbrei şi solemnei figuri a tânărului conte de Montgommery, regele simţi un fior de spaimă străbătându-i trupul. Dar nu voi să şi-o mărturisească nici lui însuşi, dar încă să mai observe şi alţii. Îşi găsi repede stăpânirea şi tocmai pentru că îi fusese o secundă frică, se arătă temerar.

Gabriel spuse a doua oară cu vocea lui lentă şi gravă:

— Rog pe majestatea voastră să nu stăruie în dorinţa sa!

— Ba stărui, domnule de Montgommery, zise regele. Henric, cu privirea tulburată de emoţii contradictorii, crezu că descoperă un fel de dispreţ în cuvintele şi în tonul lui Gabriel. Speriat de reîntoarcerea acelei ciudate tulburări pe care Diana de Castro i-o risipise o clipă, se Încorda împotriva slăbiciunii sale şi voi să isprăvească cu acele laşe nelinişti pe care le socotea nedemne de el, Henric al II-lea, regele Franţei! Îi spuse deci din nou lui Gabriel cu o fermitate aproape exagerată:

— Pregăteşte-te. Domnule, să alergi împotriva mea!

Gabriel, cu sufletul la fel de răscolit ca şi al regelui, se înclină fără să răspundă. În acel moment domnul de Boisy, marele scutier, se apropie şi-i spuse regelui că regina îi trimisese vorbă că, dacă ţine cât de cât la ea, să nu mai alerge.

— Răspunde-i reginei, zise Henric, că tocmai din dragoste pentru ea vreau să alerg ca să mai rup şi această lance. Şi, întorcându-se spre domnul de Vieilleville, zise: Haide! Domnule de Vieilleville, înarmează-mă repede...

În preocuparea să îi cerea domnului de Vieilleville un serviciu care intra în atribuţiile marelui scutier, adică domnul de Boisy. Domnul de Vieilleville îi atrase în mod respectuos atenţia.

— Aşa e, zise regele, lovindu-se peste frunte. Unde mi-e capul? Întâlni din nou privirea rece şi imobilă a lui Gabriel şi reluă cu nerăbdare: Dar nu! Aveam dreptate! Domnul de Boisy s-a dus să-i transmită reginei cuvintele mele! Ştiam bine ce fac şi ce spun. Înarmează-mă, domnule de Vieilleville.

— Aşa stâna lucrurile, sire, zise domnul de Vieilleville şi fiindcă majestatea voastră vrea cu orice preţ să rupă această ultimă lance, îmi voi îngădui să vă atrag atenţia că eu sunt cel care trebuie să alerge împotriva dumneavoastră şi reclam acest drept. Domnul de Montgommery nu s-a prezentat de la început la lupte şi n-a intrat în arenă decât atunci când a crezut că luptele s-au terminat.

— Aveţi dreptate, domnule, zise cu însufleţire Gabriel, mă retrag şi vă cedez locul.

Dar în această grabă a domnului de Montgommery de a evita să lupte cu el, regele se încăpăţâna să vadă menajamentele ofensatoare ale unui duşman care-şi închipuia că-l sperie.

— Nu, nu, îi răspunse el domnului de Vieilleville, izbind cu piciorul în pământ. De data asta vreau să alerg împotriva domnului de Montgommery şi nu împotriva altuia! Destule amânări! Înarmează-mă!

Aruncă o privire trufaşă şi mândră contelui şi. Fără să mai adauge nimic, îşi întinse fruntea pentru că domnul de Vieilleviile să-i pună casca de fier cu vizieră. Evident, destinul îl orbea. Domnul de Savoia veni din nou să-l roage, în numele Caterinei de Medicis, să părăsească arena. Şi cum regele nu răspundea insistenţelor sale, acesta adăugă în şoaptă:

— Doamna Diana de Poitiers, sire, mi-a spus să vă previn să fiţi atent cu cine disputaţi această ultimă partidă.

La numele Dianei, Henric tresări fără voia lui, dar îşi stăpâni şi această tresărire. "Să n-am aerul că mă tem în faţa doamnei mele", îşi spuse el. Şi păstră aceeaşi tăcere semeaţă a unui om hotărât.

Era de-acum armat şi îşi apucase lancea. Gabriel o apucă pe a sa. Cei doi cavaleri urcară pe cal şi se pregătiră de luptă. În mulţime se făcu o tăcere stranie şi adâncă. Toţi erau atenţi, toţi îşi ţineau răsuflarea. Totuşi, conetabilul şi Diana de Castro fiind absenţi, nimeni, cu excepţia doamnei de Poitiers, nu ştia că ar exista între rege şi contele de Montgommery motive de ură şi de răzbunare. Nimeni nu putea să prevadă un sfârşit atât de sângeros într-o simplă luptă simulată! Regele obişnuit cu acele jocuri fără primejdie,

apăruse de o sută de ori, în decurs de trei zile, în arenă în situaţii în aparenţă asemănătoare cu cea care li se înfăţişa acum. Şi totuşi, în acest adversar, în refuzurile lui semnificative de a se lupta, în încăpăţânarea oarbă a regelui, se simţea vag ceva neobişnuit şi teribil. Toată lumea tăcea şi aştepta. De ce? Nimeni n-ar fi putut s-o spună! Dar un străin care ar fi sosit în acel moment, văzând expresia tuturor acelor chipuri, ar fi zis: "Probabil că se aşteaptă vreun eveniment deosebit".

În aer plutea frica. O împrejurare neaşteptată întări acest sentiment, în cursele obişnuite şi tot timpul cât ţineau ele, trâmbiţele şi trompetele sunau întruna. Erau ca o voce sonoră şi veselă a turnirului. Dar când regele şi Gabriel intrară în arenă, trompetele şi trâmbiţele tăcură cu toatele dintr-o dată. Cei doi cavaleri, mai mult chiar decât asistenţa, simţiră această stare de tensiune care umplea, pentru a spune aşa, atmosfera. Gabriel nu se mai gândea, nu mai vedea, aproape nu mai trăia. Călărea în mod mecanic, ca într-un vis, făcând din instinct ceea ce mai făcuse şi altădată în împrejurări asemănătoare, dar călăuzit într-un fel de o voinţă puternică ce nu părea a lui. Regele era şi mai gânditor şi mai tulburat. Avea şi el în faţa ochilor un fel de nor. Părea că se mişcă şi se agită într-o lume ciudată care nu ţinea nici de vis, nici de realitate. Simţi pentru o clipă dorinţa să iasă din arenă şi să renunţe la luptă. Dar cum? Acei mii de ochi atenţi erau pironiţi asupra lui şi-l ţintuiau locului! Dealtfel, domnul de Vieilleville dăduse semnalul de începere. Zarurile erau aruncate. Înainte! Fie ce-o fi! Cei doi cai plecară în galop mai înţelepţi şi mai puţin orbi decât greoii lor cavaleri acoperiţi cu zale de fier, Gabriel şi regele se întâlniră în mijlocul arenei. Lăncile li se ciocniră şi se rupseră de scuturi şi cei doi se despărţiră fără nici un accident. Presimţirile deci nu fuseseră întemeiate. Un murmur scăpă dintr-o dată din toate piepturile. Regina înălţă spre cer o privire recunoscătoare. Dar se bucurau prea curând! Cavalerii erau încă în arenă. După ce ajungea fiecare în locul opus celui prin care intrase, trebuiau să se întoarcă în galop la punctul de plecare şi, prin urmare, să se mai întâlnească o dată. De ce pericol te mai puteai teme? Dar se încrucişau fără să se mai atingă. Dar fie din tulburare, fie cu intenţie, fie din nenorocire, Gabriel, întorcându-se, nu aruncă, după obicei, trunchiul lancei rupte care-i rămăsese în mână. Îl ţinea în faţa lui, aplecat în jos. Şi, dus de calul ce alergă în galop, lovi la întoarcere, cu acest crâmpei de lance, capul lui Henric al II-lea. Viziera căştii fu smulsă de lovitură şi ciotul lancei intră adânc în ochiul regelui şi-i ieşi prin ureche. Doar jumătate dintre spectatori, de-acum neatenţi şi ridicaţi în picioare, gata de plecare, văzură această lovitură cumplită. În vremea asta Henric, scăpând frâul, se lipise de gâtul catului şi străbătuse astfel pista de alergări la capătul căreia îl primiră în braţe domnii de Vieilleville şi de Boisy.

— Ah! Sunt mort! Acestea fură primele cuvinte ale regelui. Mai murmură: Domnul de Montgommery să nu se neliniştească... aşa a fost drept... îl iert... şi leşină.

Nu vom mai descrie tulburarea care s-a iscat. O duseră pe Caterina de Medicis aproape moartă. Regele fu transportat imediat în camera lui de Tournelles, fără să-şi fi recăpătat cunoştinţa. Gabriel coborâse de pe cal şi rămăsese în picioare, lângă barieră, nemişcat, împietrit şi ca lovit el însuşi de lovitura pe care-o dăduse.

Ultimele cuvinte ale regelui fuseseră auzite şi repetate. Nimeni nu cuteza deci să-l tragă la răspundere. Dar se şuşotea în jurul lui şi: era privit de departe cu un soi de frică. Amiralul de Coligny, care, asistase la turnir, avu însă curajul să se apropie de tânăr şi, trecând pe lângă el, îi spuse în şoaptă:

— Iată un accident cumplit, prietene; ştiu că întâmplarea e de vină; ideile şi discursurile noastre pe care le-ai auzit, după cum mi-a spus La Renaudie, la adunarea din piaţa Maubert, n-au, cu siguranţă, nici un amestec în treaba asta. Dar, mă rog! Măcar că nu poţi fi acuzat de acest accident, bagă totuşi de seamă. Te sfătuiesc să dispari şi să părăseşti pentru un timp Parisul şi chiar Franţa. Să contezi întotdeauna pe mine. Cu bine!

— Mulţumesc, răspunse Gabriel fără să-şi schimbe atitudinea. Un trist şi slab surâs înflorise pe bubele sale palide, în timp ce şeful protestanţilor îi vorbea.

Coligny făcu un semn din cap şi se îndepărtă. După câteva momente, ducele de Guise, care venise să vadă cum îl duc pe rege, trecu la rându-i pe lângă Gabriel, dând câteva ordine. Se apropie de conte şi, trecând, îi şopti la ureche:

— O lovitură nenorocită, Gabriel: dar fără să vrei... Vezi totuşi, dacă cineva ar fi auzit discuţia pe care-am avut-o noi la Tournelles, ce concluzii cumplite ar fi tras din acest accident stupid! Dar mi-e totuna. Acum sunt puternic! Nu te arăta câteva zile, dar nu părăsi Parisul, e inutil. Dacă cineva va îndrăzni să te acuze, să-ţi aduci aminte de ce ţi-am spus: contează pe mine, orice s-ar întâmpla.

— Mulţumesc, monseniore, zise Gabilei, cu acelaşi ton şi cu acelaşi surâs melancolic.

Era evident că şi Coligny şi ducele de Guise aveau mai mult decât o vagă bănuială ca accidentul pe care se prefăceau că-l deplâng nu era chiar un accident. În fond, ambiţiosul şi protestantul presupuneau totuşi, unul că Gabriel profilai de ocazia de a da o mână de ajutor unui protector admirat, celălalt că fanatismul tânărului hughenot îl îndemnase să-şi elibereze fraţii oprimaţi de persecutorul lor.

După ce ducele plecă, Gabriel îşi aruncă în sfârşit ochii în jurul lui, văzu curiozitatea lacomă a mulţimii care-l privea şi se îndepărtă încet din acel loc. Se întoarse la palatul lui din strada Jardins-Saint-Paul, fără ca cineva să-l aresteze ori măcar să-l întrebe ceva. La Tournelles, uşa regelui fu închisă tuturor, cu excepţia reginei, a copiilor săi şi a chirurgilor care alergaseră să-l ajute pe rânit. Dar Fernel şi toţi ceilalţi doctori recunoscură repede că nu mai era nici o nădejde şi că nu-i mai puteau salva pe Henric. Ambroise Paré era la Peronne. Ducelui de Guise nu-i dădu prin minte să-l caute. Regele rămase patru zile fără cunoştinţă. În a cincea zi nu-şi veni în fire decât ca să dea câteva porunci şi să ceară să se celebreze de îndată căsătoria surorii sale. O văzu pe regină şi-i făcu unele recomandări în privinţa copiilor săi şi a treburilor ţării. Apoi îl cuprinseră febră şi agonia. În sfârşit, la 10 iulie 1559, a doua zi după ce, conform ultimei sale dorinţe, sora sa Margareta, înlăcrimată, se căsătorise cu ducele de Savoia, Henric al II-lea muri, după unsprezece zile de agonie.

În aceeaşi zi doamna de Castro se îndreptă sau mai curând fugi la vechea mănăstire a Benedictinelor, din Saint-Quentin, redeschisă după pacea de la Cateau-Cambresis.

PARTEA a III-a

DOMNIA LUI FRANCISC AL II-LEA

Capitolul I Noua stare de lucruri

Pentru favorită şi pentru favoritul unui rege, adevărata moarte nu este moartea propriu-zisă, ci dizgraţia. Fiul contelui de Montgommery s-ar fi răzbunat îndeajuns pe conetabil şi pe Diana de Poitiers pentru cumplita moarte a tatălui său dacă, datorită lui, cei doi vinovaţi ar fi fost exilaţi şi uitaţi. Aceasta şi aştepta Gabriel în mohorâtă şi visătoarea singurătate a palatului sau, unde se retrăsese după turnirul din 30 iunie.

În timpul celor unsprezece zile de agonie ale lui Henric al II-lea, conetabilul de Montmorency făcuse totul ca să-şi păstreze influenţa. Scrisese prinţilor de sânge, îmboldindu-i să vină să facă parte din consiliul tânărului rege. Insistenţele sale erau adresate mai ales lui Antoine de Bourbon, regele Navarrei, unul dintre fraţii regelui. Îi ceruse să se grăbească fiindcă cea mai mică întârziere putea da străinilor o prioritate pe care nu le-ar mai putea-o lua. În sfârşit, trimisese curier după curier, aţâţând pe unii, rugându-i pe alţii şi se străduise cât putuse să alcătuiască un partid capabil să ţină piept partidului prinţilor de Guise. Diana de Poitiers, cu toată durerea ei, îl ajutase cât putuse în eforturile sale; căci soarta să era acum legată de cea a bătrânului ei amant. Cu el, ea putea domni încă, dacă nu direct, cel puţin în mod eficient.

Într-adevăr, când, la 10 iulie 1559, fiul cel mare al lui Henric al II-lea fu proclamat rege sub numele de Francisc al II-lea, tânărul prinţ n-avea decât şaisprezece ani şi, măcar că legea îl declara major, lipsa lui de experienţă şi sănătatea şubredă îl condamnau să lase, pentru mulţi ani, conducerea treburilor Statului în seama unui ministru care avea să fie mai puternic decât el însuşi. Or, cine va fi acest ministru, sau mai curând tutore? Ducele de Guise sau conetabilul? Caterina de Medicis sau Antoine de Bourbon? Asta era problema care se punea în modul cel mai acut chiar a doua zi după moartea lui Henric al II-lea. În ziua aceea Francisc al II-lea trebuia să primească, la ora trei, pe deputaţii Parlamentului. Cei care urma să le fie prezentat ca ministru-tutore putea fi socotit adevăratul rege. Acum începea, crâncena, lupta pentru putere.

În dimineaţa zilei de 12 iulie, Caterina de Medicis şi François de Lorena se înfăţişară pe rând tânărului rege sub pretextul că-i aduc condoleanţe, dar în realitate cu scopul de a-i sufla la ureche felurite sfaturi. În vederea acestui scop important, văduva lui Henric al II-lea călcase chiar eticheta, care-i poruncea că patruzeci de zile să nu iasă din casă. Caterina de Medicis, părăsită şi uitată de Henric, simţi în aceste douăsprezece zile cum i se trezea acea ambiţie încrâncenata care a caracterizat-o până la sfârşitul vieţii ei. Cum nu putea să fie regenta unui rege major, singura sa şansă era de a domni printr-un ministru deviat intereselor sale. Conetabilul de Montmorency nu putea aspira la această cinste, căci el contribuise din plin, sub vechea monarhie, la îndepărtarea Caterinei de la putere, făcându-i loc Dianei de Poitiers. Regina-mamă nu-i ierta intrigile şi nu se gândea decât cum să-l pedepsească mai bine pentru purtările sale dure faţă de ea. Antoine de Bourbon ar fi fost bun, dar din păcate era reformat; apoi nevastă-sa, Jeanne d'Albert era prea ambiţioasă şi nouă putere a soţului ei putea să-i inspire ambiţii periculoase. Mai rămânea ducele de Guise. Dar oare François de Lorena avea să recunoască autoritatea reginei-mame? Aşa ci în dimineaţa zilei hotărâtoare, se bucură să dea ochii, la rege, chiar cu ducele de Lorena. Avea în sfârşit ocazia să-şi dea seama cam cum stăteau lucrurile în ceea ce priveşte intenţiile ducelui. Ducele, la rândul său, la fel de abil în politică precum şi în război stătea cu grijă, în gardă. Acest prolog dinaintea piesei se petrecea la Luvru în camera regală, unde Francisc al II-lea fusese instalat în ajun şi avea ca actori pe regina-mamă, pe însemnat, pe rege şi pe Maria Stuart. Francisc şi tânăra sa regină, în faţa acestor ambiţii egoiste ale Caterinei şi ale ducelui de Guise, păreau nişte copii fermecători, naivi şi îndrăgostiţi, bucuroşi să-şi acorde încrederea primului venit care ar fi ştiut să pună cu dibăcie mâna pe sufletele for. Plângeau sincer moartea regelui, tatăl lor şi Caterinei i se părură amândoi foarte trişti şi dezolaţi.

— Fiule, îi zise ea lui Francisc, e bine că verşi aceste lacrimi în memoria celui pe care-l regreţi. Ştii că împart cu ţine această durere amară. Totuşi, gândeşte-te că n-ai de îndeplinit numai îndatoriri de fiu. Eşti la rândul tău tată, tatăl poporului tău! După ce ai plătit trecutului acel legitim tribut al regretelor, întoarce-te spre viitor. Aminteşte-ţi, în sfârşit, că eşti rege, fiul meu, sau mai degrabă *majestatea voastră*, ca să mă conform titlului menit să-ţi amintească şi de obligaţiile, dar şi de drepturile tale.

— Vai, doamnă, zise. Francisc al II-lea clătinând din cap, sceptrul Franţei este o povară prea grea pentru mâinile unui tânăr de şaisprezece ani şi niciodată nu m-am gândit că o asemenea greutate avea să copleşească atât de curând tinereţea mea fără experienţă.

— Sire, zise Caterina, acceptă cu resemnare şi recunoştinţă această sarcină. Mai pe urmă, va fi de datoria celor care te înconjoară şi te iubesc să hotărască pentru tine şi să-şi alăture eforturile alor tale, ca să te ajute să te susţii în mod demn...

— Doamnă... vă mulţumesc... murmură tânărul rege, încurcat de răspunsul pe care trebuia să-l dea.

Şi, maşinal, îşi întoarse privirile în partea unde se afla ducele de Guise, ca pentru a-i cere sfatul.

Ducele, privindu-l, îi spuse fără să ezite:

— Da, sire, regina-mamă are dreptate; mulţumiţi-i, mulţumiţi-i cu efuziune pentru vorbele bune şi încurajatoare. Dar nu rămâneţi doar la mulţumiri. Spuneţi-i de asemenea, cu curaj, că printre cei pe care-i iubiţi, ea este prima, că veţi conta pe ajutorul ei dezinteresat şi matern în sarcină dificilă pe care sunteţi chemat, atât de tânăr, s-o îndepliniţi.

— Unchiul meu de Guise a fost interpretul fidel al gândurilor mele, doamnă, îi spuse regele, încântat, mamei sale, aşa că vă rog, doamnă şi iubită mamă, să acordaţi lipsei mele de experienţă tot preţiosul dumneavoastră ajutor.

Regina-mamă aruncă ducelui de Guise o privire plină de bunăvoinţa.

— Sire, răspunse ea fiului ei, puţina înţelepciune pe care o am vă aparţine şi voi fi fericită şi mândră ori de câte ori veţi apela la mine. Dar eu nu-s decât o femeie şi, alături de tron, vă trebuie un apărător care să poată ţine o spadă. Acest braţ puternic, această energie bărbătească, majestatea voastră va să le găsească, desigur, chiar printre cei cu care se înrudeşte.

Caterina de Medicis îi plătea deci pe loc ducelui de Guise datoria într-un fel cât se poate de plăcut. Se încheie între ei un fel de pact mutual hotărât dintr-o privire, dar care nefiind sincer nici dintr-o parte, nici din cealaltă, n-avea să fie durabil. Tânărul îşi înţelese mama şi, încurajat de o privire a Mariei, întinse mâna sa timidă Însemnatului. Prin aceasta strângere de mâna îi dăruia cârmuirea Franţei.

Totuşi Caterina de Medicis nu voi să-şi lase fiul să se angajeze prea mult, până când ducele de Guise nu i-ar fi dat ei însăşi dovezi sigure ale statorniciei sale. Ea îl opri deci pe tânărul rege, care se pregătea probabil să confirme, printr-o făgăduiala formală, gestul său de încredere şi luă cuvântul:

— În orice caz, înainte de a avea un ministru, sire, zise ea, mama dumneavoastră are să vă ceară o favoare...

— Vreţi să spuneţi un ordin, nu o favoare, doamnă. Vorbiţi, vă rog.

— Ei bine, fiule, e vorba de o femeie care mi-a făcut mie mult rău şi care a făcut şi mai mult Franţei. Nu se cade să blamăm slăbiciunile celui mort. Dar, în sfârşit, deşi tatăl tău, sire, nu mai este, această femeie, al cărei nume nu vreau să-l rostesc, cutează să locuiască încă aici şi mă supără cu insulta prezenţei sale. În timpul lungii zăceri a regelui, i-am arătat că nu e bine ca ea să mai rămână la Luvru. "Cât timp regele mai respiră, mi-a spus ea, nimeni în afară de el nu-mi poate porunci să plec!" Şi n-a plecat.

Ducele de Guise o întrerupse cu respect pe regina-mamă, grăbindu-se să spună:

— Iertare, doamnă; dar cred că bănuiesc intenţiile majestăţii sale în această privinţă.

Şi, fără alt preambul, lovi într-un timpan ca să cheme pe cineva. Apăru un valet.

— Anunţaţi-o pe doamna de Poitiers, spuse el, că regele vrea să-i vorbească.

Valetul se înclină şi ieşi ca să îndeplinească porunca.

Tânărul rege nu păru nici mirat, nici neliniştit de această intervenţie şi mai ales de această frustrare a autorităţii sale. Dimpotrivă, era chiar încântat să-şi împartă răspunderea şi să fie cruţat de greutatea de a porunci şi a acţiona. Totuşi Însemnatul voi să capete consimţământul regal.

— Nu cred că m-am grăbit, sire, anticipând anumite dorinţe ale majestăţii voastre în această problemă, nu-i aşa?

— Nu, sigur, dragă unchiule, zise Francisc. Sunt dinainte sigur că tot ce vei face va fi bine făcut.

— Şi tot ceea ce spui tu e bine spus, îi strecură dulce, la ureche, Maria Stuart.

Francisc roşi de satisfacţie şi de orgoliu. Pentru un cuvânt, pentru o privire de aprobare a adoratei sale Mai ia, ar fi dăruit toate regatele lumii. Regina-mamă aştepta cu o curiozitate plină de nerăbdare hotărârea care urma s-o ia ducele de Guise. Ea crezu totuşi că trebuie să adauge, atât pentru a umple tăcerea, cât şi pentru a-şi marca mai bine intenţia:

— Ceea ce vă cer, sire, este să lăsaţi Luvrul doar reginei legitime de până acum şi încântătoarei regine de azi, adăugă ea înclinându-se cu graţie către Maria Stuart. Opulenta şi frumoasa doamnă de Poitiers n-are că loc de refugiu şi de consolare superbul castel regal d'Anet de o mie de ori mai frumos decât casa mea simplă de la Chaumont-sur-Loire?

Ducele de Guise nu răspunse nimic, dar îşi notă în minte această insinuare. Dealtfel o detesta şi el pe Diana de Poitiers tot atât cât o detesta şi Caterina de Medicis. Ca să-i facă pe plac conetabilului ei, această doamnă de Valentinois pusese până atunci tot soiul de piedici în calea planurilor Însemnatului; şi ar mai fi uneltit poate încă multă vreme din umbră, dacă lancea lui Gabriel n-ar fi frânt odată cu viaţa lui Henric al II-lea şi puterea vrăjitoarei. Dar ziua revanşei sosise în sfârşit şi pentru François de Lorena care ştia la fel de bine să urască pe cât ştia să iubească. În acel moment uşierul anunţă cu glas puternic:

— Doamna ducesă de Valentinois!

Diana de Poitiers intră, evident tulburată, dar încă trufaşă.

Capitolul II Urmarea răzbunărilor lui Gabriel

Doamna de Valentinois se înclină uşor în faţa tânărului rege, vag în faţa Caterinei de Medicis şi a Mariei Stuart şi se făcu a nu băga de seamă prezenţa ducelui de Guise.

— Sire, zise ea, majestatea voastră mi-a poruncit să mă înfăţişez în faţa sa...

Se opri. Francisc al II-lea, iritat şi tulburat totodată de atitudinea mândra a ex-favoritei, şovăi şi sfârşi prin a spune:

— Unchiul nostru de Guise va binevoi să-şi asume sarcina de a vă face cunoscute intenţiile, doamnă...

Şi începu să vorbească în şoaptă cu Maria Stuart.

Diana se întoarse încet spre însemnat şi, văzând surâsul fin şi ironic care-i rătăcea pe buze, încercă să-i opună cea mai imperială dintre privirile sale de Junonă mâniată.

Dar Însemnatul era mult mai greu de intimidat decât regalul său nepot.

— Doamnă, îi spuse el Dianei, regele a aflat despre durerea sinceră pe care v-a pricinuit-o cumplita nenorocire ce ne-a lovit pe toţi. Mulţumindu-vă, majestatea sa socoate că preîntâmpina cea mai scumpă dorinţă a dumneavoastră îngăduindu-vă să părăsiţi Curtea şi să vă retrageţi în singurătate. Veţi putea pleca de îndată, de exemplu chiar astă-seară.

Diana îşi şterse o lacrimă de ciudă din ochii ei aprinşi.

— Majestatea să îmi îndeplineşte într-adevăr dorinţa cea mai fierbinte, zise ea. Ce-aş mai avea de făcut acum aici? Nu doresc decât să mă retrag în exilul meu şi asta, domnule, cât mai curând cu putinţă!

— Deci totul e cum nu se poate mai bine; zise cu nepăsare ducele de Guise, jucându-se cu ciucurii mantiei sale de catifea. Dar, doamnă, adaugă el, mai serios şi dând cuvintelor sale accentul şi semnificaţia unei porunci, castelul d'Anet, pe care-l datoraţi bunătăţii răposatului rege, este poate un loc de retragere cam prea deschis şi prea vesel, pentru o solitară dezolată ca dumneavoastră. Doamna regină Caterina vă oferă în schimb castelul său Chaumont-sur-Loire, mai depărtat de Paris şi mai potrivit gusturilor şi nevoilor dumneavoastră de moment. Vă va fi pus la dispoziţie de îndată ce veţi dori.

Doamna de Poitiers pricepu foarte bine că acest pretins schimb ascundea o confiscare arbitrară. Dar ce să facă? Toţi prietenii din ajun îi erau astăzi duşmani. Tremurând, trebuie să cedeze.

— Voi fi fericită, zise ea cu voce surdă, să ofer reginei măreţul domeniu pe care-l datorez într-adevăr generozităţii nobilului ei soţ.

— Primesc această reparaţie, doamnă, zise Caterina de Medicis aruncând Dianei o privire rece şi ducelui de Guise o privire de recunoştinţă. Castelul Chaumont-sur-Loire este al dumneavoastră, doamnă, adăugă ea şi va fi aranjat în aşa fel încât s-o primească în mod demn pe noua sa stăpâna.

— Acolo, continuă ducele de Guise, în liniştea lui, veţi putea, doamnă, să vă odihniţi după oboseala pe care v-au pricinuit-o, mi s-a spus, în timpul ultimelor zile, ampla corespondenţă şi discuţiile purtate de dumeavoastră împreună cu domnul de Montmorency...

— Nu cred că l-am slujit rău pe cel care mai era încă rege, zise Diana, înţelegându-mă cu marele om de stat, cu cel mai de seamă războinic din timpul domniei sale, în tot ceea ce privea binele regatului.

Dar, în graba ei de a răspunde printr-o înţepătură unei alte înţepături, doamna de Poitiers nu se gândi că furniza arme împotriva ei însăşi şi că amintea Caterinei de celălalt duşman al ei, conetabilul.

— Adevărat, zise, implacabilă, regină-mamă, domnul de Montmorency a umplut cu "gloria" sa doua domnii întregi! E timpul, fiul meu, adăuga ea adresându-se tânărului rege, să te gândeşti să-i asiguri şi lui retragerea onorabilă la care are dreptul.

— Domnul de Montmorency, zise Diana cu amărăciune, se aştepta, ca şi mine, la o astfel de recompensă după îndelungatul lui serviciul Era la mine mai adineauri când majestatea sa m-a chemat. Trebuie să mai fie încă, am să-l găsesc şi am să-i anunţ vestea bună; va putea să vină să-i prezinte imediat regelui mulţumirile sale împreună cu salutul lui de adio. Conetabilul e bărbat şi încă unul dintre cei mai puternici ai regatului! Sigur că va găsi, mai devreme sau mai târziu, prilejul de a-şi dovedi, mai eficace decât prin vorbe, profunda sa recunoştinţă faţa de un rege atât de fidel unor sfătuitori ce concură atât de util la opera de dreptate şi de interes public pe care vrea s-o îndeplinească!

"O ameninţare! Îşi spuse Însemnatul. Vipera îşi mai înalţă capul de sub călcâi. Cu atât mai bine! Prefer aşa!"

— Regele este totdeauna gata să-l primească pe domnul conetabil, zise regina-mamă caic păli de indignare. Şi, dacă domnul conetabil are de adresat majestăţii sale cereri, n-are decât să poftească! Îl va asculta şi, aşa cum spuneţi, doamnă, îi va face dreptate.

— Mă duc să-l trimit, zise doamna de Poitiers cu un aer de dispreţ. Făcu din nou regelui şi celor două regine câte o reverenţă şi ieşi, cu fruntea sus, dar cu sufletul zdrobit, cu moartea în inima.

Dacă Gabriel ar fi putut s-o vadă, s-ar fi socotit răzbunat pe ea. Însăşi Caterina de Medicis fu satisfăcută. Dar regina-mamă remarcase cu nelinişte că la numele conetabilului ducele de Guise tăcuse şi nu mai ripostase la insolentele provocări ale doamnei de Poitiers. Însemnatul se temea oare de domnul de Montmorency sau voia să-l menajeze? Nu cumva se gândea, în caz de nevoie, la vreo alianţă cu acest vechi duşman al Caterinei? Era important pentru florentină să se oprească asupra acestui punct înainte de a lăsa puterea în mâinile lui François de Lorena. Deci, pentru a-l trage de limbă atât pe el cât şi pe rege, după ce Diana ieşi, zise:

— Doamna de Poitiers e foarte obraznică şi pare foarte sigură de conetabilul ei. Într-adevăr, dacă-i acorzi oarecare autoritate domnului de Montmorency, înseamnă să-i dai jumătate din ea Dianei...

Ducele de Guise tăcu.

— În ce mă priveşte, continuă Caterina, dacă-mi pot da o părere faţă de majestatea voastră, aş zise să nu vă împărţiţi încrederea între mai mulţi, să n-aveţi decât un singur ministru, sau pe unchiul vostru de Guise, sau pe unchiul vostru de Bourbon, sau pe domnul de Montmorency. Dar numai unul singur, nu doi, nu trei. Într-un Stat, o singură voinţă, n-am dreptate, domnule de Lorena?

"Da, îşi zise Caterina, am ghicit, se gândeşte să se sprijine pe conetabil. Dar trebuie să aleagă între el şi mine şi cred că n-are rost să mai şovăie".

— Mi se pare, domnule de Guise, zise ea foarte tare, că ar trebui să-mi împărtăşeşti mai cu entuziasm părerea care te favorizează; căci, regele îmi cunoaşte gândul şi n-aş voi să-i aibă ca miniştri nici pe conetabilul de Montmorency, nici pe Antoine de Navarra. Ci pe dumneata!

— Doamnă, zise ducele de Guise, credeţi în profunda mea recunoştinţă şi totalul meu devotament.

Finul om politic rosti aceste ultime cuvinte ca şi cum s-ar fi hotărât şi l-ar fi sacrificat definitiv pe conetabil Caterinei.

— Să fie într-un ceas bun! zise regina-mamă. Când vor sosi acei domni din Parlament e bine să găsească între noi o unanimitate de vederi şi sentimente.

— Mai ales că eu mă bucur din toată inima de această bună înţelegere! strigă tânărul rege bătând din palme. Cu mama ca sfătuitor şi cu unchiul ca ministru, încep să mă împac cu această regalitate care mă înfricoşase atâta la început.

— Guvernăm în familie, adăugă veselă Maria Stuart.

Caterina de Medicis şi François de Lorena suriseră la aceste speranţe sau mai degrabă la aceste iluzii ale suveranilor lor. Fiecare dintre ei avea, pe moment, ceea ce dorise: el, certitudinea că regina-mamă nu se va opune ca puterea să-i fie încredinţată lui; ea, credinţa că ministrul va împărţi această putere cu ea. În vremea asta fu anunţat domnul de Montmorency. Conetabilul, trebuie s-o spunem, fu mult mai demn şi mai calm decât doamna de Valentinois.

Sigur că fusese prevenit de ea şi voia cel puţin să cadă cu cinste. Se înclină respectuos în faţa lui Francisc al II-lea şi luă primul cuvântul.

— Sire, zise el, speram că bătrânul slujitor al tatălui şi al bunicului vostru s-ar putea bucura de puţină favoare pe lângă dumneavoastră. Nu mă plâng de această schimbare a soartei pe care am prevăzut-o. Mă retrag fără murmur. Dacă vreodată regele ori Franţa vor avea nevoie de mine, mă vor găsi la Chantilly, sire şi bunurile mele, copii şi propria mea viaţă, tot ceea ce am, vor fi întotdeauna ale majestăţii voastre.

Această modestie păru să-l mişte pe tânărul rege care, mai încurcat că niciodată, se întoarse spre mama sa cu un soi de tristeţe. Dar ducele de Guise, socotind bine că doar simpla sa intervenţie va face să se întoarcă în mânie rezerva bătrânului conetabil, spuse atunci cu cea mai excesivă politeţe:

— Pentru că domnul de Montmorency părăseşte Curtea, va binevoi, socot, să înapoieze majestăţii sale, înainte de a pleca, sigiliul regal pe care i l-a încredinţat răposatul rege şi de care avem nevoie începând de astăzi.

Însemnatul nu se înşelase. Aceste vorbe aţâţară în cel mai înalt grad mânia invidiosului conetabil.

— Sigiliul, iată-l! zise cu ciudă scoţându-l din haină. L-aş fi dat majestăţii sale şi fără să fiu rugat; dar majestatea sa; văd, este înconjurată de oameni dispuşi să-l sfătuiască să-i jignească pe cei care n-ar avea drept decât la recunoştinţă.

— Ce anume vrea să spună domnul de Montmorency? întrebă cu un aer trufaş Caterina.

— Vorbeam despre cei care-l înconjoară pe majestatea sa, doamnă, zise conetabilul revenind la firea lui certăreaţă şi grosolană.

Dar îşi alesese prost momentul şi Caterina nu aştepta decât această ocazie ca să izbucnească. Se ridică şi, lăsând la o parte orice menajamente, începu să-i reproşeze conetabilului modul brutal şi demn de dispreţ în care se purtase totdeauna faţă de ea, ostilitatea lui pentru tot ce era florentin, preferinţa pe care o arătase în mod public faţă de amanta regelui, ponegrind soţia legitimă. Îi arătă că lui i se datorau toate umilinţele îndurate de emigranţii care-o urmaseră. Ştia că în primii ani de căsătorie, Montmorency cutezase să-i propună lui Henric al II-lea s-o repudieze ca fiind stearpă, că de atunci o calomniase în mod laş... La asta, conetabilul, furios şi puţin obişnuit cu reproşurile, răspunse printr-un rânjet care era o nouă insultă. În acest timp ducele de Guise cerea, chipurile, cu glas scăzut, porunci de la Francisc al II-lea sau mai curând i le dădea el regelui căci, ridicând glasul, îl fulgeră pe rivalul său, spre marea satisfacţie a Caterinei ae Medicis, spunându-i cu politeţe maliţioasă:

— Domnule conetabil, prietenii şi cel care ocupă loc în Consiliu, împreună cu dumneavoastră, Bochetel, L'Aubespine şi alţii şi mai ales eminenţa sa marele ministru al justiţiei, Jean Bertrandi, vor voi probabil să vă imite în dorinţa dumneavoastră de a vă retrage. Regele vă însărcinează să le mulţumiţi din partea sa. Începând de mâine vor fi înlocuiţi.

— Bine! murmură domnul de Montmorency printre dinţi.

— Cât despre domnul de Coligny, nepotul dumneavoastră, care este guvernator şi în Picardea şi în Ile de France, continuă Însemnatul, regele consideră că sarcina e într-adevăr prea grea pentru un singur om şi-i ia domnului amiral unul din aceste guvernăminte, la alegerea să. Veţi avea, nu-i aşa, bunătatea să-l înştiinţaţi...

— Cum? zise conetabilul îndurerat.

— În ce vă priveşte, domnule conetabil... continuă liniştit ducele de Guise.

— Mi se ia şi bastonul de conetabil? întrebă cu ciudă domnul de Montmorency.

— Oh! zise François de Lorena, ştiţi bine că lucrul e imposibil şi că funcţia de conetabil nu e ca cea de locotenent-general al regatului: este pe viaţă. Dar nu se mai potriveşte şi cu cea de Mare Maestru cu care de asemenea aţi fost învestit. Este părerea majestăţii sale care vă retrage această ultimă funcţie, domnule, pe care mi-o acordă mie, fiindcă nu am alta.

— Şi mai bine! zise Montmorency care scrâşni din dinţi. Asta-i tot, domnule?

— Aşa cred, zise ducele de Guise reaşezându-se.

Conetabilul simţi că i-ar fi greu să-şi mai reţină multă vreme turbarea, căci, dacă ar fi izbucnit ar fi devenit din dizgraţiat, condamnat... Nu voi să-i dea această satisfacţie duşmanului său de Guise. Salută scurt şi se pregăti să plece. Totuşi, înainte de a se îndepărta şi parcă aducându-şi aminte, zise tânărului rege:

— Sire, doar un ultim cuvânt, o ultimă datorie faţă de memoria gloriosului vostru părinte. Cel care i-a dat lovitură mortală n-a fost un neîndemânatic, sire; în acea întâmplare funestă s-a putut strecura, după mine, o intenţie criminală. Omul pe care-l acuz fusese, ştiu, lezat de rege. Majestatea voastră va ordonă, desigur, o anchetă severă în acest sens...

Ducele de Guise tremură în faţa acestei acuzaţii periculoase împotriva lui Gabriel. Dar Caterina de Medicis îşi asuma sarcina să răspundă ea de data asta.

— Să ştiţi, domnule, că nu era nevoie de intervenţia dumneavoastră pentru a atrage, asupra unui astfel de fapt, atenţia celor cărora viaţa regelui le-a fost la fel de preţioasă. Eu, văduva lui Henric al II-lea, nu i-aş putea lăsa nimănui iniţiativa unei asemenea pedepse. Fiţi deci liniştit în această privinţă, domnule.

— Atunci nu mai am nimic de adăugat, zise conetabilul.

Nu-i era nici măcar îngăduit să-şi satisfacă ura profundă împotriva contelui de Montgommery învinuindu-l de a se fi răzbunat pe Henric. Sufocat de ruşine şi de mânie, ieşi supărat. Chiar în aceeaşi seară plecă la domeniul său din Chantilly. În aceeaşi zi părăsi

şi doamna de Valentinois Luvrul unde domnise mai din plin decât regina şi se îndreptă spre mohorâtul şi îndepărtatul exil din Chaumont-sur-Loire de unde nu avea să mai revină niciodată la Luvru.

Faţă de Diana de Poitiers răzbunarea lui Gabriel fusese deci îndeplinită. E adevărat cât la rândul ei, favorită îi purta o ură cumplită celui care-o prăvălise din măreţia sa. În ce-l priveşte pe conetabil, Gabriel avea să se mai întâlnească cu el. Dar să nu anticipăm asupra evenimentelor şi să ne întoarcem în grabă la Luvru unde tocmai i se anunţaseră lui Francisc al II-lea deputaţii Parlamentului.

Capitolul III Schimbarea temperaturii

După dorinţa Caterinei de Medicis, trimişii Parlamentului găsiră la Luvru un acord perfect. Francisc al II-lea, având-o în dreapta pe soţia sa şi în stânga pe mama sa, le prezentă pe ducele de Guise, locotenent-general al regatului, cardinalul de Lorena, supraintendentul finanţelor şi pe François Olivier, păstrătorul sigiliului. Însemnatul triumfa, regina-mamă surâdea, totul mergea cât se poate de bine! Şi nici o urmă de neînţelegere nu părea să tulbure fericitele auspicii ale unei domnii care făgăduia să fie pe cât de lungă, pe atât de bună. Unul dintre consilierii Parlamentului socoti că un gest de iertare n-ar fi rău venit în această atmosferă de înţelegere şi, păşind în faţa regelui, strigă:

— Milă pentru Anne Dubourg!

Dar acest consilier uitase ce zelos catolic era noul ministru, Însemnatul, după cum îi era obiceiul, se prefăcu a nu fi înţeles bine şi, fără să-i consulte nici pe rege, nici pe regina-mamă — atât era de sigur de asentimentul lor — răspunse cu o voce puternică şi fermă:

— Da, domnilor, da, procesul lui Anne Dubourg şi al celor acuzaţi odată cu el va fi continuat şi terminat, fiţi liniştiţi!

La această asigurare, membrii Parlamentului părăsiră Luvrul, bucuroşi sau trişti, fiecare după cum gândea, dar convinşi cu toţii că niciodată cârmuitorii n-au fost mai uniţi şi mai mulţumiţi unii de alţii. După plecarea lor ducele de Guise văzu din nou pe buzele Caterinei de Medicis surâsul acela care, de fiecare dată când îl zărea, i se părea şi mai de temut. Cât despre Francisc al II-lea, acesta se ridica obosit de toată această reprezentaţie.

— Iată-ne, în sfârşit, scutiţi pentru astăzi de toate aceste treburi şi ceremonii, zise el. Mamă, unchiule, oare n-am putea, într-una din zile, să părăsim Parisul şi să ne ducem la Blois, de exemplu, pe malul Loirei pe care Maria o iubeşte atâta? N-am putea, spuneţi?

— Oh! Faceţi să se poată! zise Maria Stuart. În aceste frumoase zile de vară, Parisul este atât de plictisitor şi câmpiile sunt atât de vesele!

— Domnul de Guise va vedea ce se poate face. Zise Caterina. Dar să ştii, fiul meu, că sarcina ta nu s-a isprăvit. Înainte de a te lăsa să te odihneşti, mai vreau să-ţi cer o jumătate de ceas din timpul tău, ca să-ţi îndeplineşti o datorie sacră.

— Care, mama? întrebă Francisc.

— Să pedepseşti o faptă, sire, zise Caterina, o faptă pentru care şi domnul conetabil cere dreptate, deşi dreptatea soţiei este mai presus decât cea a prietenului.

"Ce vrea să spună?!" se întrebă alarmat ducele.

— Sire, continuă Caterina, augustul vostru tată a murit de o moarte violentă. Cel care l-a doborât a făcut-o cu voie ori fără voie? Înclin, în ce mă priveşte, să cred că a făcut-o cu voie... în orice caz, cer să fie pedepsit. Dacă acceptăm cu indiferenţă un asemenea atentat,

câte pericole nu-i vor pândi de acum încolo pe regi şi în primul rând pe dumneavoastră, sire! Socot deci necesară o anchetă asupra a ceea ce s-a numit accidentul din 30 iunie.

— Dar atunci, zise Însemnatul, va trebuie, doamnă, să-l arestăm imediat pe domnul de Montgommery...

— Domnul de Montgommery este arestat de azi-dimineaţă, zise Caterina.

— Arestat? Şi din al cui ordin? strigă ducele de Guise.

— Dintr-al meu, răspunse regina-mamă. Eu am dat acest ordin. Domnul de Montgommery putea în orice clipă să dispară, aşa că era nevoie să-l reţinem. A fost condus la Luvru fără zarvă şi fără scandal, ţi cert fiule, să-l interoghezi.

Fără altă permisiune, bătu într-un timpan ca să cheme un valet, aşa cum făcuse ducele de Guise cu două ceasuri mai înainte. Dar de data asta Însemnatul îşi încruntă sprâncenele. Furtuna se pregătea.

— Să fie adus prizonierul, zise Caterina de Medicis uşierului care apăru.

După ce uşierul ieşi, se aşternu o tăcere stânjenitoare. Regele părea nedecis, Maria Stuart neliniştită, ducele de Guise nemulţumit. Singura regina-mamă arăta demnitate şi siguranţă. Ducele de Guise lăsă să cadă aceste vorbe simple:

— Mi se pare că dacă domnul de Montgommery ar fi vrut să fugă, ar fi putut face asta încă de acum cincisprezece zile.

Caterina n-avu când răspunde, căci Gabriel fu adus chiar în acel moment. Era palid, dar calm. În dimineaţa aceea patru ostaşi bătuseră m poarta palatului său, spre marea spaimă a Aloysei. Gabriel îi urmase fără nici o rezistenţă; de atunci aştepta, fără să pară tulburat.

Când Gabriel intră cu pas ferm şi cu un aer liniştit, tânărul rege se schimbă la faţă fie de emoţia de a-l vedea pe cel care-i omorâse tatăl, fie de spaima de a îndeplini, pentru prima dată, funcţia de judecător despre care-i vorbise mama lui, datorie cumplită impusă regilor. Aşa că vocea de-abia i se auzi când îi spuse Caterinei, întorcându-se spre ea:

— Vorbiţi doamnă, aveţi cuvântul!

Caterina de Medicis se folosi pe loc de această îngăduinţă. Se credea acum sigură de atotputernicia ei asupra lui Francisc al II-lea şi a ministrului său. Se adresă deci lui Gabriel pe un ton măreţ:

— Domnule, am voit să fii adus în faţa majestăţii sale să te întrebăm noi înşine, în legătură cu fapta săvârşită, ca să nu mai fie nevoie de scuze dacă te vom găsi nevinovat şi ca pedeapsa să fie şi mai răsunătoare în cazul în care te vom găsi vinovat. Delictele neobişnuite cer judecători neobişnuiţi. Eşti gata să ne răspunzi, domnule?

— Sunt gata să vă ascult, doamnă, zise Gabriel.

Caterina fu mai curând iritată decât convinsă de acest calm al omului pe care-l urâse înainte de a fi văduvă, pe care-l ura şi acum tot atât pe cât îl iubise odinioară. Reluă deci, cu un soi de amărăciune ofensată:

— Împrejurări ciudate se ridică împotriva dumitale, domnule şi te acuză; absenţele dumitale lungi din Paris, exilul voluntar, de aproape doi ani, de la Curte, prezenţa şi atitudinea dumitale misterioasă la acel turnir fatal, chiar şi refuzul de a lupta împotriva regelui. Cum se face că dumneata, obişnuit cu acele jocuri şi pase de arme, ai uitat precauţia obişnuită şi necesară de a-ţi trage înapoi lancea? Cum explici această stranie uitare? Răspunde! Ce ai de zis la toate astea?

— Nimic, doamnă, spuse Gabriel.

— Nimic? Făcu regina-mamă uimită.

— Absolut nimic.

— Cum! zise Caterina, eşti de acord că... deci mărturiseşti...

— Nu mărturisesc nimic şi nu-s de acord cu nimic, doamnă!

— Atunci negi?

— Nu neg nimic. Tac.

Maria Stuart lăsă să-i scape un gest de aprobare.

Francisc al II-lea asculta şi privea cu un soi de lăcomie; ducele de Guise rămăsese mut şi nemişcat. Caterina reluă pe un ton din ce în ce mai aspru:

— Domnule, bagă de seamă! Ai face mai bine dacă ai încerca să te aperi şi să te justifici! Află un lucru: domnul de Montmorency, pe care la nevoie îl vom asculta că martor, afirmă, după câte ştie el, că ai fi putut să ai împotriva regelui anumite motive de duşmănie personală.

— Care, doamnă? Domnul de Montmorency a spus care?

— Încă nu, domnule, dar le va spune, fără îndoială.

— Bine, să le spună dacă îndrăzneşte! zise Gabriel cu un surâs mândru şi liniştit.

— Deci refuzi cu orice preţ să vorbeşti? Inisistă Caterina.

— Refuz.

— Ştii că tortura poate veni de hac acestei tăceri orgolioase?

— Nu cred, doamnă.

— Te previn că în felul ăsta îţi rişti viaţa.

— Viaţa mea nu mai preţuieşte nimic, doamnă!

— Eşti deci hotărât, domnule? Nici o vorbă?

— Nici una, doamnă, zise Gabriel scuturând din cap.

— Ei bine, strigă Maria Stuart ca mânată de un elan irezistibil. Tăcerea asta e nobilă şi mare! E a unui gentilom care nu vrea să respingă bănuiala, de teamă să nu fie bănuit. Eu susţin că această tăcere este mai elocventă decât justificările.

Regina bătrâna se uită cu un aer sever şi miniat la regina tânăra.

— Da, poate că n-am dreptate să vorbesc astfel, adaugă Maria Stuart; dar cu atât mai rău! Spun ceea ce simt şi ceea ce gândesc! Gura nu-i va pune niciodată stavilă inimii. Trebuie să-mi mărturisesc impresiile şi emoţiile. Politica mea e instinctul. Or, el îmi strigă că domnul d'Exmès n-a conceput cu sânge rece şi n-a comis de bunăvoie o asemenea crimă, că n-a fost decât instrumentul orb al fatalităţii, că este deasupra oricărei bănuieli şi că i-e silă să se justifice. Instinctul striga asta în mine şi eu o strig la rândul meu în gura mare.

Tânărul rege se uită cu dragoste şi cu bucurie la "micuţa" lui, cum îi spunea el, care se exprima cu atâta elocinţă şi însufleţire ce o făceau de douăzeci de ori mai frumoasă decât era.

În ce-l priveşte pe Gabriel, acesta strigă cu voce emoţionată şi profundă:

— Oh! Mulţumesc, doamnă, mulţumesc! Îmi faceţi mult bine procedând astfel!

— Da, ştiu asta, zise Maria cu accentul cel mai graţios ce se poate imagina.

— Să isprăvim cu copilăriile astea sentimentale! strigă Caterina supărată.

— Nu, doamnă, zise Maria Stuart, jignită în amorul ei propriu de femeie şi de regină, nu! Dacă dumneavoastră aţi isprăvit cu copilăriile, noi care, slavă Domnului, suntem. Încă copii, abia începem. Nu-i aşa, dragul meu rege? întrebă ea întorcându-se cu gingăşie spre tânărul ei soţ.

Regele nu răspunse, dar îi sărută vârfurile degetelor trandafirii pe care i le întinse Maria.

Mânia Caterinei, care până atunci se abţinuse, izbucni. Nu se obişnuise încă să-l trateze pe fiul ei ca pe un rege. În plus, conta pe sprijinul ducelui de Guise, care până atunci încă nu se pronunţase. Cuteză deci să se înfurie în mod făţiş.

— Ah, aşa, zise ea după ultimele cuvinte, uşor batjocoritoare, ale Mariei. Reclam un drept şi sunt luată peste picior! Cer ca ucigaşul lui Henric al II-lea să fie măcar interogat şi, când el refuză să se justifice, i se aprobă tăcerea, ba mai mult, este lăudat! Ei bine, pentru că lucrurile merg astfel să lăsăm deoparte orice rezervă laşă şi jumătăţile de măsură! Mă constitui acuzatoarea contelui de Montgommery! Regele va refuza să-i facă dreptate mamei sale fiindcă îi este mamă! Îl vom asculta pe conetabil, o vom asculta, dacă va fi nevoie, chiar şi pe doamna de Poitiers! Adevărul va ieşi la iveală şi dacă Statul are secrete care vor fi compromise în această treabă, vom avea judecători care ştiu să păstreze

secretele. Dar moartea unui rege, asasinat mişeleşte în prezenţa întregului popor, va fi cel puţin răzbunată.

În timpul acestei ieşiri a reginei-mame, pe buzele lui Gabriel rătăcea un surâs trist şi resemnat.

"... În sfârşit, îl va iubi, apoi îl va ucide
Doamna regelui..."

Da, prezicerea, până acum atât de exactă, avea să se împlinească într-o bună zi! Caterina îl va condamna şi-l va omorî pe cel pe care-l iubise odinioară! Gabriel se aştepta la asta şi era gata.

Totuşi florentina, judecind că mersese cam prea departe, se opri un moment şi, întorcându-se cu cea mai mare graţie spre ducele de Guise, care continua să tacă, zise:

— Dumneavoastră nu spuneţi nimic, domnule de Guise? Sunteţi de aceeaşi părere cu mine, nu-i aşa?

— Nu, doamnă, zise încet Însemnatul, nu, nu sunt de aceeaşi părere cu dumneavoastră, mărturisesc şi iată de ce nu spun nimic.

— Ah! Deci şi dumneata eşti împotriva mea! zise Caterina cu voce surdă şi ameninţătoare.

— De data asta regret, doamnă, zise ducele de Guise. Aţi văzut totuşi că până acum am fost de partea dumneavoastră şi că, în ce-i priveşte pe conetabil şi pe doamna de Valentinois, am avut aceleaşi vederi ca şi dumneavoastră.

— Da, pentru că le serveau pe ale dumitale, murmură Caterina. Abia acum văd asta, dar e prea târziu.

— În ce-l priveşte pe domnul de Montgommery, continuă liniştit Însemnatul, nu vă pot împărtăşi sentimentele, doamnă. Mi se pare cu neputinţă să-l faci răspunzător de un accident cu totul întâmplător pe un gentilom brav şi cinstit. Procesul ar fi pentru el un triumf, pentru acuzatorii lui o ruşine. Cât despre pericolul care ar ameninţa viaţa regilor, doamnă, dacă aţi manifesta indulgenţă faţă de o faptă pe care eu o consider mai curând o nenorocire decât o crimă, socot că, dimpotrivă, poporul nu s-ar obişnui cu ideea că viaţa regilor poate fi luată chiar atât de uşor.

— Iată nişte înalte maxime politice, zise cu amărăciune Caterina.

— Mie mi se par cel puţin adevărate şi de bun-simţ, doamnă, adăugă Însemnatul şi, pentru toate aceste raţiuni, cât şi pentru multe altele, sunt de părere că ceea ce ne mai rămâne de făcut este să ne scuzăm faţă de domnul de Montgommery pentru arestarea sa arbitrară, rămasă din fericire secretă, din fericire mai mult pentru noi decât pentru el şi, aceste scuze odată acceptate, să-l trimitem acasă, onoratul şi onorat, aşa cum era ieri, cum va fi mâine, cum va fi întotdeauna.

— Minunat! zise rânjind Caterina. Şi adresându-se brusc tânărului rege, îl întrebă: Părerea asta este, din întâmplare şi a ta, fiule?

Atitudinea Mariei Stuart, ale cărei priviri şi surâs îi mulţumeau ducelui de Guise, nu-i mai îngădui lui Francisc al II-lea să şovăie.

— Da, mamă, sunt de părere că sfatul unchiului meu este cel mai bun.

— Trădezi deci memoria tatălui tău? zise Caterina cu voce tremurătoare şi profundă.

— Dimpotrivă, o respect, doamnă, zise Francisc. Primul cuvânt al tatei, după rănire, a fost să nu se neliniştească domnul de Montgommery. N-a întărit el, într-unui din momentele de luciditate ale agoniei, această cerere sau mai curând această poruncă? Îngăduiţi-i, doamnă, fiului să asculte de acest ordin al tatălui!

— Bine! Deci dispreţuieşti dorinţa sfântă a mamei tale!

— Doamnă, o întrerupse ducele de Guise, daţi-mi voie să vă amintesc propriile dumneavoastră cuvinte. Într-un Stat, o singură voinţă!

— Dar susţin, domnule, că voinţa unui ministru nu trebuie să vină decât după cea a regelui!

— Da, doamnă, zise Maria Stuart, dar aţi adăugat că voinţa regelui ar putea fi întărită de persoanele care au interes să-i sporească gloria. Nimeni mai mult decât mine, soţia lui, presupun că n-are acest interes. Şi eu îl sfătuiesc, împreună cu unchiul meu de Guise, să creadă mai curând în cinstea decât în perfidia unui supus încercat şi viteaz şi să nu-şi înceapă domnia printr-o nedreptate.

— Cedezi în faţa unor astfel de păreri, fiule? zise din nou Caterina.

— Cedez în faţa glasului conştiinţei mele, mamă, răspunse tânărul rege, cu mai multă fermitate decât ar fi fost de aşteptat din partea lui.

— Este ultimul tău cuvânt, Francisc? zise Caterina. Bagă de seamă! Dacă refuzi mamei tale prima cerere pe care ţi-o adresează, dacă te arăţi încă de la început în faţa mea ca un stăpân independent şi pentru alţii ca un instrument docil, vei domni singur sau cu fidelii tăi miniştri! Nu mă mai ocup de nimic în legătură cu tine sau cu regatul nu-ţi mai dau nici un sfat, mă dau deoparte şi te părăsesc, fiule! Gândeşte-te bine la asta!

— Vom deplânge această retragere, dar ne vom resemna, murmură cu voce joasă Maria Stuart, pe care doar Francisc o auzi.

Dar îndrăgostitul şi imprudentul tânăr, ca un ecou fidel al soţiei sale, repetă cu glas tare:

— Vom deplânge această retragere, dar ne vom resemna, doamnă...

— Bine... zise Caterina. Şi adăuga încet, arătându-l pe Gabriel: Cât despre el, mai devreme sau mai târziu, tot o să-mi cadă în mână!

Furioasă, ea învălui regală şi încântătoarea pereche şi pe ducele de Guise într-o privire de viperă, o privire însângerată şi cumplită care prevestea toate crimele izvorâte din ambiţia Caterinei, toată sumbra istorie a celor din urmă Valois...

Apoi, cu această privire nimicitoare, ieşi fără să mai adauge un cuvânt.

Capitolul IV De Guise şi Coligny

După plecarea Caterinei de Medicis urmă un moment de tăcere. Regele părea el însuşi mirat de îndrăzneala să. Maria, printr-o delicată intuiţie a dragostei sale, se gândea cu oarecare spaimă la acea ultimă privire ameninţătoare a reginei-mame. În ce-l priveşte pe ducele de Guise, era încântat că scăpase, încă din primul ceas al puterii sale, de o asociată atât de ambiţioasă şi de periculoasă. Gabriel, care prilejuise toată acea tulburare, luă primul cuvântul:

— Sire, zise el şi dumneavoastră doamnă şi dumneavoastră monseniore, vă mulţumesc pentru bunele şi generoasele intenţii faţă de un nefericit pe care cerul l-a părăsit. Dar, în ciuda acestei recunoştinţe de care mi-e pătrunsă mima faţă de domnia voastră, spun: la ce bun să îndepărtezi primejdiile şi moartea de lângă o fiinţă atât de tristă şi de pierdută ca mine? Viaţa mea nu mai serveşte la nimic şi nimănui, nici măcar mie. Nu i-aş fi disputat-o doamnei Caterina pentru că, de acum încolo, această viaţă e inutilă...

Şi în gândul său adăugă cu tristeţe: "Şi pentru că într-o bună zi ar putea săvârşi fapte şi mai mari!"

— Gabriel zise ducele de Guise, viaţa dumitale a fost glorioasă în trecut, va fi şi mai glorioasă în viitor. Eşti un om energic cum ar trebui să fie mulţi dintre cei care cârmuiesc imperiile...

— Şi apoi. Adăuga vocea mângâietoare şi dulce a Mariei Stuart, sunteţi. Domnule de Montgommery, un om mate şi o inimă nobilă. Vă cunosc de multă vreme şi doamna de Castro şi cu mine am discutat adesea. Despre dumneavoastră.

— În sfârşit, zise Francisc al II-lea, serviciile dumneavoastră din trecut, domnule, mă îndreptăţesc să contez pe serviciile dumneavoastră viitoare. Războiul abia stins se poate reaprinde şi eu nu vreau să lipsesc vreodată patria de un apărător pe cât de loial, pe atât de viteaz.

Gabriel asculta cu un soi de surpriză melancolică şi gravă aceste vorbe bune de încurajare. Privi, rând pe rând pe fiecare dintre înaltele personaje care-i adresau aceste vorbe, părând să reflecteze adânc.

— Ei bine, da, zise el în sfârşit, această bunătate neaşteptată pe. Care mi-o arătaţi, dumneavoastră toţi, care poate că ar fi trebuit să mă urâţi, această bunătate îmi schimbă şi sufletul şi soartă. Sire, doamna şi monseniore, atâta cât voi trăi această viaţă pe care mi-aţi dăruit-o vă aparţine! Fapta dumneavoastră mă mişcă până în străfundul inimii. Am fost făcut să fiu devotat, să mă sacrific, să slujesc ideile frumoase şi oamenii mari. Spada, sângele, întreaga mea fiinţă vă aparţine. Îmi pun fără rezerve şi fără întoarcere braţul în slujba acestei cauze...

Nu spuse care cauză. Dar cei care-l ascultau erau catolici prea înfocaţi pentru ca gândul Reformei să le vină un singur moment în minte.

Elocventa dăruire a tânărului conte îi mişcă. Maria avea lacrimi în ochi, regele se felicită că izbutise să salveze această inimă recunoscătoare. Cât despre ducele de Guise, socotea că ştie mai bine ca oricine până unde putea merge la Gabriel această înflăcărată virtute a sacrificiului.

— Da, prietene. Îi spuse el, am nevoie de dumneata. Voi cere într-o zi, în numele Franţei şi al regelui, această spadă vitează pe care mi-ai făgăduit-o.

— Ea va fi gata, monseniore, astăzi, mâine, întotdeauna!

— Păstreaz-o pentru o vreme în teacă, zise ducele. Majestatea să ţi-a spus, acum e linişte, războaiele şi facţiunile au fost potolite. Odihneşte-te, Gabriel şi lasă să se potolească zarva iscată în jurul numelui dumitale Sunt sigur că nici unui dintre cei care au un titlu şi o inimă nobilă de gentilom nu te vor acuza pentru nenorocirea întâmplată. Mai târziu, după un an sau doi, vei cere din nou regelui, pentru dumneata, acea funcţie de căpitan al gărzilor de care n-ai încetat să fii demn.

— Ah! zise Gabriel, astea nu-s onoruri pe care să le doresc, ci prilejuri de a fi util regelui şi Franţei, prilejuri de a mă bate şi, nu cutez s-o spun de teamă să nu vă par ingrat, prilejuri de a muri.

— Nu vorbi astfel, Gabriel. Spune-mi mai bine că, atunci când regele te va chema împotriva duşmanilor săi, vei răspunde de îndată la această chemare.

— În orice loc m-aş afla, monseniore.

— Bine, zise ducele, nu-ţi cer altceva.

— Şi eu, zise Francisc al II-lea, vă mulţumesc pentru această încredere şi voi face în aşa fel încât să nu vă căiţi că mi-aţi acordat-o.

— Eu, adăugă Maria Stuart, vă asigur că încrederea noastră va fi pe măsura devotamentului dumneavoastră şi că veţi fi pentru noi unul dintre acei prieteni cărora nu le ascunzi nimic şi cărora nu le refuzi nimic.

Tânărul conte, mai emoţionat decât ar fi vrut să şi-o mărturisească lui însuşi, se înclină şi sărută cu respect mâna pe care i-o întindea regina. Apoi strânse mâna ducelui de Guise şi, concediat printr-un gest binevoitor de rege, se retrase copleşit de mărinimia fiului acelui pe care se legase să-l urmărească şi dincolo de moarte. Întorcându-se acasă, Gabriel îl găsi pe amiralul de Coligny care-l aştepta. Aloyse îi spusese amiralului ca stăpânul ei fusese chemat de dimineaţă la Luvru; îi mărturisise nelinştea ei şi Coligny hotărâse să rămână până ce contele de Montgommery s-ar fi întors; îl primi deci pe Gabriel cu efuziune şi-l întrebă ce se întâmplase.

Gabriel, fără să intre în amănunte, îi spuse doar că după lămurirea pe care o dăduse privind deplorabila moarte a lui Henric al II-lea, fusese retrimis acasă fără să aibă de suportat nici o consecinţă.

— Nici nu se putea să fie altfel, zise amiralul, căci toată nobilimea Franţei ar fi protestat împotriva unei bănuieli care ar fi pătat bunul nume al unuia dintre cei mai demni reprezentanţi ai ei.

— Să nu mai discutăm despre asta, zise Gabriel cu tristeţe. Mă bucur că vă văd, domnule amiral. Ştiţi că eu aparţin, cu inima, partidului reformaţilor. V-am spus-o şi v-am şi scris-o. Pentru că socotiţi că nu voi face de ruşine cauza dumneavoastră, accept să intru în rândurile reformaţilor.

— O veste bună şi care vine la vreme! zise amiralul.

— Mi se pare totuşi că, în interesul partidului dumneavoastră, va fi poate bine să ţinem o vreme secretă aderarea mea. Aşa cum mi-a arătat mai adineauri domnul de Guise, larma iscată în jurul numelui meu trebuie să fie pentru o vreme evitată. Această întârziere îmi convine, dealtfel şi pentru unele îndatoriri pe care le mai am de îndeplinit.

— Vom fi întotdeauna mândri să te socotim printre ai noştri, zise amiralul. Prinţul de Condé. La Renaudie, baronul de Castelnau te şi cunosc şi te apreciază la justa dumitale valoare.

— Mă tem, vai, să nu exagereze; căci această valoare este destul de neînsemnată.

— Nu, nu, zise Coligny, au dreptate să te socotească un om de preţ. Dealtfel, continuă el coborându-şi vocea, poate că vom avea în curând prilejul să-ţi punem la încercare zelul...

— Într-adevăr? zise Gabriel surprins. Domnule amiral, puteţi conta pe mine; cu anumite rezerve pe care vi le voi aduce la cunoştinţă.

— Cine nu le are pe ale sale? zise amiralul. Dar ascultă, Gabriel, cel care a venit să te vadă astăzi nu e numai un prieten, ci şi un calvinist înfocat. Am vorbit despre dumneata cu prinţul şu cu La Renaudie. Chiar înainte de aderarea dumitale definitivă la principiile noastre, te socoteam un ajutor de preţ, un om de o cinste exemplară.

— Am într-adevăr această calitate, zise Gabriel. Puteţi fi siguri, dacă nu de ajutorul, cel puţin de cuvântul meu.

— Aşa că am hotărât să n-avem secrete faţă de dumneata, zise amiralul. Vei fi ca unul dintre şefi, iniţiat în toate planurile noastre şi nu vei avea altă răspundere decât să taci. Nu eşti ca ceilalţi oameni şi faţă de oamenii de excepţie trebuie să te porţi în mod excepţional, pentru început, să ştii un lucru: proiectele care ţi-au fost dezvăluite la adunarea din piaţa Maubert vor fi concretizate astăzi. Slăbiciunea regelui, obrăznicia familiei de Guise, persecuţiile care s-au îndesit, totul ne cere să trecem la acţiune şi vom trece...

— Iertare, domnule amiral, îl întrerupse Gabriel. V-am spus că nu mă pot dărui cauzei dumneavoastră decât cu anumite limite. Francisc al II-lea, Maria Stuart şi chiar ducele de Guise m-au ajutat cu generozitate. Nu pot să le trădez încrederea, după cum nu vă pot trăda nici pe dumneavoastră. Îngăduiţi-mi deci să mă abţin de la orice acţiune.

Domnul de Coligny reflectă un minut, apoi spuse:

— După câte înţeleg, ceri să nu fii deocamdată amestecat în conspiraţia noastră împotriva autorităţii regale. Fie! Fă cum vrei! Urmează-ne sau rămâi deoparte! Vei afla întotdeauna, fie prin scrisori, fie printr-un mesager, când şi cum avem nevoie de dumneata, iar dumneata vei proceda cum vei crede de cuviinţă. Dacă vei veni, vei fi binevenit; dacă vei lipsi, nimeni nu-ţi va reproşa nimic. Iată ce s-a hotărât, în ce te priveşte, între şefii partidului nostru, chiar înainte ca aceştia să fie preveniţi de poziţia dumitale. Mi se pare că poţi accepta asemenea condiţii.

— Le accept şi vă mulţumesc, zise Gabriel.

Capitolul v Rapoarte şi denunţuri

Trecură şapte sau opt luni fără mari evenimente, nici pentru eroii acestei cărţi, nici pentru cei ai istoriei. Dar în acest interval de timp se pregăteau lucruri grave. Pentru a le cunoaşte n-avem decât să poposim în ziua de 25 februarie 1560 în locul unde se află întotdeauna veştile, adică în cabinetul domnului locotenent de poliţie, care atunci se numea domnul de Braguelonne. Deci, în seara zilei de 25 februarie 1560. Domnul de Braguelonne, aşezat cu nepăsare în marele său fotoliu de piele de Coraoba, asculta raportul jupânului Arpion, unul dintre secretarii săi.

Jupânul Arpion citea:

"Astăzi, faimosul hoţ Gilles Rose a fost arestat în marea sală a palatului în timp ce tăia capătul cordonului cu franjuri de aur al unul canonic de la Sfânta Capelă".

— Al unui canonic de la Sfânta Capelă! Ca să vezi! strigă domnul de Braguelonne.

— Lucru nelegiuit! zise jupânul Arpion.

— Şi dibaci! Adăuga locotenentul de poliţie, foarte dibaci! Căci un canonic este bănuitor. Îţi voi spune imediat, jupâne Arpion, ce trebuie făcut cu acest pungaş viclean. Să trecem mai departe.

"Domnişoarele din strada du Grand-Heulem, continuă Arpion, s-au răzvrătit pe faţă..."

— Şi de ce mă rog?

— Ele pretind că ar fi adresat regelui o jalbă ca să rămână şi pe mai departe în locuinţa lor, dar că până să vină răspunsul s-au luat la harţă cu paza...

— Vai, ce caraghios, spuse râzând domnul de Braguelonne. Să se facă repede ordine în treaba asta. Bietele fete! Altceva?

Jupânul Arpion citi:

"Domnii deputaţi de la Sorbona, înfăţişându-se, la Paris, doamnei prinţese de Condé, ca s-o determine să nu mai mănânce carne în postul Paştelui, au fost primiţi cu zeflemele de domnul de Sechelles, care le-a spus, printre alte jigniri, că-i iubea ca pe un cui în nas şi că nu se găsiseră alţi trimişi mai de soi decât nişte viţei ca ei..."

— Eh! Lucrul e grav! zise locotenentul de poliţie ridicându-se. Să refuzi să posteşti şi să-i insulţi pe domnii ăia de la Sorbona! Asta-ţi sporeşte contul, doamnă de Condé. Şi când îţi vom înfăţişa lista... Asta-i tot, Arpion?

— Pentru astăzi, da. Dar monseniorul nu mi-a spus ce trebuie să fac cu Gilles Rose?

— Uite, spuse domnul de Braguelonne, să-l scoţi din temniţă odată cu cei mai dibaci pungaşi şi hoţi de buzunare pe care ai să-i găseşti laolaltă cu el şi să-i duci pe toţi aceşti amărâţi la Blois, unde vreau ca, la serbarea ce se pregăteşte în cinstea regelui, s-o distreze pe majestatea sa arătându-şi îndemânarea şi dibăcia.

— Dar, monseniore, dacă şterpelesc de-adevăratelea obiectele luate în glumă?

— Vor fi spânzuraţi.

În acel moment un uşier intră şi anunţă:

— Domnul Inchizitor.

Jupânul Arpion n-aşteptă să i se spună să iasă. Salută cu respect şi o şterse. Cel care intra era într-adevăr un personaj important şi de temut. La titlurile sale obişnuite de doctor la Sorbona şi de canonic de Noyon, adăuga frumosul titlu de Mare Inchizitor al Credinţei din Franţa. Aşa că pentru a avea un nume la fel de răsunător ca şi titlul îşi spunea Démocharès, deşi se numea pur şi simplu Antoine de Mouchy.

— Ei bine, domnule locotenent de poliţie? Îl întrebă Marele Inchizitor.

— Ei bine, domnule Mare Inchizitor? Îl întrebă locotenentul de poliţie.

— Ce mai e nou prin Paris?

— Tocmai mă pregăteam să-ţi adresez aceeaşi întrebare.

— Asta înseamnă că nu e nimic, zise Démocharès cu un oftat adânc. Ah! Vremurile sunt aspre. Nu se întâmpla nimic. Nici cel mai mic complot! Nici cel mai mărunt atentat! Ce laşi sunt hughenoţii ăştia! Meseria noastră e pe ducă, domnule de Braguelonne:

— Nu, nu! răspunse cu convingere domnul de Braguelonne. Nu, domniile trec, dar poliţia rămâne.

— Totuşi, reluă cu amărăciune domnul de Mouchy, vezi unde a dus descinderea dumitale la acei reformaţi din strada des Marais? Surprinzându-i la masă în toiul Cinei lor de Taină, nădăjduiai să-i surprinzi mâncând carne de porc în loc de miel, aşa cum ne-au anunţat. Nu ni s-a adus din această grozavă expediţie decât o biată găină împănată. Crezi că asta, domnule locotenent de poliţie, face multă cinste instituţiei dumitale?

— Nu izbuteşti întotdeauna, zise domnul de Braguelonne înţepat. Dumneata ai fost mai fericit în afacerea cu avocatul ăla din piaţa Maubert, cu acel Trouillard, mi se pare? Te aşteptai totuşi la minuni...

— Aşa e, zise, demn de milă, Démocharès.

— Socoteai să dovedeşti, limpede ca lumina zilei, urmă domnul de Braguelonne, că acel Trouillard îşi dăduse fetele pe mâna coreligionarilor săi şi iată că martorii, pe care i-ai plătit atât de scump, ah! Ah! Ah! Retractează brusc totul şi te fac de ruşine.

— Trădătorii! murmură de Mouchy.

— În plus, continuă locotenentul de poliţie, am primit rapoartele chirurgilor şi ale moaşelor: s-a stabilit cum nu se poate mai limpede că virtutea celor două fete nu suferise nici cea mai mică atingere.

— E o infamie! Mormăi Démocharès

— O afacere care a dat greş, domnule Inchizitor. O afacere care a dat greş, repetă domnul de Braguelonne cu maliţiozitate.

— Ei, strigă nerăbdător Démocharès, dacă afacerea a dat greş, a fost din vina dumitale.

— Cum din vina mea? zise stupefiat locotenentul de poliţie.

— Păi sigur. Te-ai oprit la rapoarte, la retractări, la neghiobii! Ce importanţă au acele dezminţiri? Trebuiau urmăriţi imediat şi chiar dacă nu s-ar fi întâmplat nimic, acei nelegiuiţi de calvinişti să fi fost acuzaţi!

— Cum! Fără probe?

— Da! Şi condamnaţi!

— Fără crime?

— Da! Şi spânzuraţi!

— Fără judecată?

— Da, de o sută de ori da! Fără judecată, fără crime, fără probe!

— Dar ce urlete şi ce furie s-ar fi dezlănţuit împotriva noastră!

— Ah! Asta şi aşteptam! zise Démocharès triumfător. Asta e piatra de temelie a sistemului meu, domnule. Într-adevăr, unde-ar fi dus acea furie de care vorbeşti? La comploturi! Unde duc comploturile? La revolte! Ce reiese din revolte? Evidenţa utilităţii funcţiilor noastre!

— Din acest punct de vedere ai dreptate... zise râzând domnul de Braguelonne.

— Domnule, reluă cu un aer măreţ Démocharès, ţine minte un principiu: ca să culegi crime, trebuie să le semeni. Persecuţia este o forţă.

— Eh! zise locotenentul de poliţie, mi se pare că, începând cu această domnie, n-am prea căzut în greşeala persecuţiei. E şi dificil să aţâţăm noi mai mult decât atâta nemulţumirile de tot felul.

— Dar nici nu s-a făcut nimic în acest sens! zise cu un oarecare dispreţ Marele Inchizitor.

— Ei cum, socoti zadarnice percheziţiile, atacurile şi prădăciunile zilnice la hughenoţii vinovaţi ori nevinovaţi?

— Pe legea mea, le socot zadarnice, zise Démocharès; vezi bine că puţin le pasă de ele!

— Şi supliciul lui Anne Dubourg, ars acum două luni în piaţa Greve, tot zadarnic e?

— Nu înseamnă prea mare lucru, zise Inchizitorul. Ce rezultat a avut acel supliciu! Asasinarea preşedintelui Minart, unul dintre judecători şi o pretinsă conspiraţie, ale cărei urme n-au putut fi depistate nici până azi. Iată ce înseamnă să faci zarvă mare!

— Dar despre ultimul edict, ce părere ai? întrebă domnul de Braguelonne, ultimul edict, care-i atacă nu numai pe hughenoţi, ci pe toată nobilimea Franţei? În ce mă priveşte, i-am şi spus-o domnului cardinal de Lorena, mi s-a părut prea îndrăzneţ.

— Cum! Vorbeşti de ordonanţa aceea care a suprimat pensiile?

— Nu, ci de cea care porunceşte tuturor hughenoţilor, nobili ori oameni de rând, să părăsească în douăzeci şi patru de ore Curtea; altfel vor fi spânzuraţi. Ştreangul şi pentru gentilomi şi pentru oamenii de rând! Fără nici o deosebire!

— Da, lucrul nu-i lipsit de îndrăzneală, zise Démocharès cu un surâs de satisfacţie. Acum vreo cincizeci de ani, o asemenea ordonanţă ar fi ridicat toată nobilimea ţării. Dar azi, vezi, nu s-a mişcat unul.

— Te cam înşeli, domnule Inchizitor, zise de Braguelonne coborându-şi glasul, căci dacă nu se mişcă la Paris, în provincie se mişcă.

— Cum! strigă de Mouchy, ai vreo veste?

— Încă n-am, dar aştept în orice clipă.

— Şi de unde?

— Din Loire.

— Şi-ai trimis emisari acolo?

— N-am decât unul, dar bun.

— Unul singur! E cam riscant! zise Démocharès.

— Prefer, zise de Braguelonne, să plătesc regeşte unul singur, dar de nădejde, inteligent şi sigur, decât douăzeci de tâmpiţi.

— Da, dar cine răspunde de acest om?

— Mai întâi, el cu propriul lui cap!

— Oricum, tot e riscant.

În timp ce domnul de Mouchy vorbea încă jupânul Arpion intră încetişor şi-i şopti ceva la ureche stăpânului său.

— Ah! Ah! strigă triumfător locotenentul de poliţie. Ei bine, Arpion, introdu-l imediat pe Lignières... Da, în prezenţa domnului Inchizitor; nu e şi el într-un fel de-ai noştri?

Arpion salută şi ieşi.

— Acest Lignières este omul despre care-ţi vorbeam; zise de Braguelonne, frecându-şi mâinile. Ai să-l auzi. Vine din Nantes. N-avem secrete unul faţă de celălalt, nu-i aşa? Iar eu sunt bucuros să-ţi pot dovedi că metoda mea e mai bună decât oricare alta.

Aici, jupânul Arpion deschise uşa domnului Lignières. Era chiar acel omuleţ slab, negricios şi chel, pe care l-am mai văzut la adunarea protestanţilor din piaţa Maubert, acelaşi care-şi arătase cu atâta curaj medalia republicană şi care vorbise despre crini rupţi şi coroane călcate în picioare. Vedem deci că, dacă în vremea aceea titlul de agent provocator încă nu exista, funcţia începea să se afirme.

Capitolul VI Un spion

Intrând, Lignières îi aruncă mai, întâi lui Démocharès o privire rece şi dispreţuitoare şi, după ce-l salută pe domnul de Braguelonne, rămase tăcut şi nemişcat, aşteptând să fie întrebat.

— Sunt încântat să te văd, domnule Lignières, zise de Braguelonne. Poţi vorbi fără teamă în faţa Marelui Inchizitor al Franţei.

— Oh! Sigur, strigă Lignières cu grabă şi dacă aş fi ştiut că mă aflu în prezenţa ilustrului Démocharès, credeţi-mă, monseniore, că n-aş fi ezitat...

— Foarte bine, zise dând din cap cu un aer aprobativ de Mouchy, evident flatat de respectul spionului.

— Haide, dă-i drumul, domnule Lignières, vorbeşte, zise locotenentul de poliţie.

— Dar poate că domnul Inchizitor nu este întru totul la curent cu ceea ce s-a petrecut la penultima adunare a protestanţilor, în La

— Nu ştiu mare lucru, într-adevăr, zise Démocharès.

— Atunci, dacă-mi este îngăduit, voi povesti repede, în câteva cuvinte, faptele grave petrecute în aceste ultime zile.

Domnul de Braguelonne îi dădu, printr-un semn, încuviinţarea. Această mică întârziere nu-i convenea locotenentului de poliţie, care era nerăbdător să afle veşti noi, dar pe de altă parte voia ca Inchizitorul să-şi dea seama de capacitatea şi de elocinţa extraordinară a agenţilor săi.

— Această primă adunare de la Ferté n-a fost prea grozavă, zise el. Nu s-au petrecut lucruri mari şi când eu am propus să răsturnăm pe majestatea sa şi să introducem în Franţa constituţia statelor elveţiene, nimeni n-a cutezat să mă aprobe. Adunarea a hotărât să adreseze regelui o jalbă în care să-l roage să pună capăt persecuţiilor împotriva hughenoţilor şi să-i destituie pe cei doi de Guise. Dar nu asta e important, ci că s-au organizat şi şi-au ales şefi. Alegerea căpeteniei le-a dat multă bătaie de cap. Căci şi domnul de Coligny şi prinţul de Condé au respins primejdioasa cinste pe care voiau să le-o facă hughenoţii. Era mai bine, ai zis ei, să aleagă un hughenot mai puţin cunoscut, pentru ca mişcarea să-şi păstreze caracterul popular. Un pretext bun pentru proşti! Ei au luat-o de bună şi după numeroase dezbateri l-au ales în sfârşit pe Godefroid de Barry, senior de La Renaudie.

— La Renaudie! Repetă Démocharès. Da, e într-adevăr unul dintre şefii cei mai înflăcăraţi ai hughenoţilor. Îl cunosc, e un om energic şi convins.

— Acum, zise spionul, să revenim la cea de a doua adunare a noastră, care a avut loc la Nantes în 5 al lunii februarie.

— Aşa! Strigară în acelaşi timp Démocharès şi de Braguelonne.

Şi amândoi se apropiară de jupânul Lignières cu o curiozitate lacomă.

— De data asta, zise Lignières, plin de importanţă, hughenoţii nu s-au mai mărginit la discursuri. Ascultaţi... După câteva discursuri nesemnificative, La Renaudie a luat cuvântul şi iată, în esenţă, ce-a spus: "Anul trecut, când regina Angliei a vrut să-i judece pe miniştri, la Stirling, toţi supuşii lor au hotărât să-i urmeze în acest oraş; această mare mişcare a fost suficientă pentru a o intimida pe regină şi a o face să renunţe la pedeapsă la care se gândea. Propun ca şi în Franţa să procedăm la fel: o mare mulţime de hughenoţi să se îndrepte spre Blois, unde-şi are acum regele reşedinţa, să se înfăţişeze acolo fără arme, ca să-i înmâneze o cerere în care să fie rugat să suprime edictele persecuţiei şi să acorde reformaţilor drepturile pe care le cer; şi pentru ca adunările nocturne şi secrete au fost calomniate, să ni se îngăduie să ne ţinem adunările sub ochii autorităţilor.

— Fleacuri! îl întrerupse Démocharès dezamăgit. Manifestări paşnice care nu duc la nimic. Cereri! Proteste! Rugăminţi! Astea sunt "teribilele" veşti pe care ni le aduci, jupâne Lignières?

— Aşteptaţi! Aşteptaţi! zise Lignières. Cum protestanţii s-au arătat plictisiţi de aceste acţiuni care nu duceau la nimic, La Renaudie şi-a dezvăluit proiectul la care visa de multă vreme...

— Să vedem despre ce proiect este vorba, zise Démocharès.

— Păi, zise Lignières, în timp ce atenţia autorităţilor va fi distrasă de acea mulţime de petiţionari timizi şi neînarmaţi, care se vor apropia de tron, cinci sute de cavaleri şi o mie de infanterişti, pricepeţi, domnilor, o mie cinci sute de oameni înarmaţi se vor îndrepta în tăcere spre Blois, pe drumuri diferite, vor pătrunde în oraş, de bunăvoie sau cu forţa, îi vor răpi pe rege, pe regina-mamă şi pe domnii de Guise şi-i vor înlocui cu prinţii de sânge regal, credincioşi Reformei. Iată despre ce e vorba, domnilor. Ce spuneţi de asta? Cred că nu vi se mai pare un lucru neinteresant!

— Drace! Vestea e grozavă! strigă Braguelonne.

— Rămâne de văzut! Rămâne de văzut! spuse Marele Inchizitor clătinând din cap.

— Ei! spuse domnul de Braguelonne, e uşor de ghicit că lucrurile nu se vor opri aici, că, domnii de Guise se vor apăra şi că, chiar dacă majestatea sa vă încredinţa puterea prinţului de Condé, asta nu se face decât cu zarvă mare.

— Acum, ştim despre ce e vorba, zise Démocharès, tot ceea ce vor întreprinde calviniştii împotriva noastră, se va întoarce împotriva lor şi vor cădea ca proştii în propria lor cursă. Pun rămăşag că domnul cardinal va îi mai mult decât încântat să isprăvească odată cu duşmanii lui.

— Măcar de-ar fi aşa! zise domnul de Braguelonne.

Şi, adresându-se lui Lignières, care crescuse enorm în ochii săi, zise:

— Cât despre dumneata, domnule marchiz (căci spionul era într-adevăr marchiz), cât despre dumneata, ai adus majestăţii sale şi Statului un nepreţuit serviciu Vei fi răsplătit după merit.

— Da, pe legea mea, zise Démocharès, meriţi felicitări, domnule! Şi dumitale de asemenea, domnule de Braguelonne, sincerele mele felicitări pentru felul în care ai ştiut să-ţi alegi oameni. Domnule de Lignières, te bucuri de toată consideraţia mea.

— Lauda aceasta este cea mai frumoasă răsplată, domnule, zise Lignières înclinându-se cu modestie.

— Mi se pare mie, ori mai ai ceva de spus? întrebă de Braguelonne. S-a fixat vreun termen? Vreun loc de întâlnire?

— Se vor reuni la Blois la 15 martie, răspunse Lignières.

— La 15 martie! strigă domnul de Braguelonne. Dar nu mai sunt decât douăzeci de zile până atunci. Şi domnul cardinal de Lorena care se află la Blois! Încă două zile pierdute ca să-l înştiinţăm şi să primim ordinele sale!

— Dar ce triumf ne aşteaptă! zise Démocharès.

— Ia spune, dragul meu domn Lignières, zise locotenentul de poliţie ai numele şefilor lor?

— Le am, răspunse Lignières.

— Un om de aur, zise Démocharès cu admiraţie.

Lignières îşi desfăcu puţin căptuşeala hainei, scoase o hârtiuţă şi citi cu glas tare:

— *Lista şefilor cu numele provinciilor pe care urmează să le dirijeze: Castelnau de Chalosses — Gasconia, Mazères — Beam, Maillé de Brézé — Poitou, La Chesnaye — Maine, Sainte-Marie — Normandia, Cocqueville — Picardia, De Ferrière-Maligny — Ile-de-France şi Champagne, Châteauvieux — Provenţa etc.* Veţi citi şi comenta aceasta listă în linişte, domnule, zise Lignières înmânând locotenentului de poliţie hârtia trădării.

— Asta-i război civil în toată regulă, zise domnul de Braguelonne.

— Mai notaţi, adăugă Lignières, că în timp ce hughenoţii se vor îndrepta spre Blois, şefii provinciilor vor trebui să reprime orice mişcare în favoarea domnilor de Guise.

— Bun! Îi vom strânge ca într-o plasă, zise Démocharès frecându-şi mâinile. An, ce figură consternată ai, domnule de Braguelonne! După primul moment de surpriză, declar că, în ce mă priveşte, aş fi într-adevăr supărat dacă toată povestea asta n-ar mai avea loc.

— Dar vezi cât de puţin timp ne rămâne! zise locotenentul de poliţie. Într-adevăr, dragul meu Lignières, n-aş vrea s-o iei drept reproş, dar din 5 februarie şi până acum ai fi putut să mă previi...

— Când şi cum? zise Lignières. Am fost însărcinat de La Renaudie cu mai bine de douăzeci de comisioane pe care a trebuie să le îndeplinesc tocmai ca să pot culege aceste preţioase informaţii; ca să vă scriu o scrisoare sau să trimit un mesager, ar fi însemnat să isc bănuieli.

— Ai dreptate! zise domnul de Braguelonne. Să vorbim mai bine nu de ceea ce s-a făcut sau nu, ci de ceea ce e de făcut. N-ai nimic de spus despre prinţul de Condé? Nu era cu voi la Nantes?

— Era, răspunse Lignières. Dar înainte de a lua o hotărâre, dorea să-i vadă pe Chaudieu şi pe ambasadorul englez şi a spus că în acest scop îl va însoţi pe La Renaudie la Paris.

— Deci va veni la Paris? La Renaudie va veni aici?

— Da, cred că a şi sosit, zise Lignières.

— Şi unde locuieşte? întrebă domnul de Braguelonne cu grabă.

— Asta n-o ştiu. Am întrebat unde l-aş putea găsi pe şeful nostru dacă aş avea să-i comunic ceva dar mi s-a indicat un mijloc indirect de corespondenţă. Sigur că La Renaudie nu vrea să-l compromită pe prinţ...

— Iată un lucru supărător, zise locotenentul poliţiei. Trebuie să le luăm urma.

În acel moment jupânul Arpion intră din nou, cu pasul lui uşor şi misterios.

— Ce mai este, Arpion? zise cu nerăbdare domnul de Braguelonne. Ştii bine că suntem ocupaţi cu treburi importante, ce dracu!

— Nici nu mi-aş fi permis să intru cu vreun lucru fără importanţă, răspunse Arpion.

— Hai spune, ce este? Spune repede şi tare. Suntem între noi...

— Un anume Pierre Des Avenelles... zise Arpion.

De Braguelonne, Démocharès şi Lignières îl întrerupseră pe Arpion cu acelaşi strigăt: "Pierre Des Avenelles!"

— E avocatul acela din strada des Marmousets care-i găzduieşte de obicei pe reformaţi la Paris, zise Démocharès.

— Şi pe a cărui casă stau de multă vreme cu ochii aţintiţi, zise de Braguelonne. Dar omuleţul este şiret şi prudent şi-mi dejoacă întotdeauna supravegherea. Ce vrea, Arpion?

— Să vorbească de îndată cu dumneavoastră, monseniore, zise secretarul. Mi s-a părut înfricoşat.

— Asta nu ştie nimic, zise Lignières cu oarecare gelozie. Dealtfel, adăugă el cu dispreţ, este un om cinstit.

— Să vedem! Să vedem! zise Marele Inchizitor (astea erau cuvintele lui preferate).

— Arpion, rosti de Braguelonne, introdu-l de îndată pe acest om.

— Imediat, monseniore, răspunse Arpion ieşind.

— Iertare, dragul meu marchiz, continuă de Braguelonne adresându-se lui Lignières, acest Des Avenelles te cunoaşte şi vederea dumitale neaşteptata ar putea să-l tulbure. Ai deci amabilitatea să treci în cabinetul lui Arpion, la capătul acestui culoar. Te voi chema de îndată ce vom fi terminat. Dumneata rămâi, domnule Inchizitor. Prezenţa dumitale impunătoare nu poate să ne fie decât utilă.

— Fie, rămân, ca să te ajut zise satisfăcut Démocharès.

— Eu o şterg, zise Lignières. Dar amintiţi-vă ce vă spun, domnule de Braguelonne: n-o să scoateţi mare lucru de la acest Des Avenelles. Un biet amărât!

— Vom face cum e mai bine. Hai, du-te du-te, dragul meu Lignières, iată-l pe omul nostru.

Lignières abia avu vreme să dispară şi în cabinet îşi făcu apariţia un om palid şi agitat, adus aproape pe sus de jupânul Arpion.

Era avocatul Pierre Des Avenelles pe care l-am văzut împreună cu Lignières, la adunarea din piaţa Maubert şi care obţinuse, dacă ne amintim, un succes considerabil cu discursul lui cuminte şi aşezat.

Capitolul VII Un delator

În ziua aceea lui Des Avenelles îi pierise toată bravura. După ce-i salută până la pământ pe Démocharès şi pe Braguelonne, spuse cu voce tremurătoare:

— Mă aflu, desigur, în prezenţa domnului locotenent al poliţiei...

— Şi a domnului Mare Inchizitor al Credinţei, adăugă de Braguelonne arătându-l pe de Mouchy.

— Oh! Iisuse! strigă bietul Des Avenelles pălind şi mai mult. Domnilor, aveţi în faţa dumneavoastră un vinovat, un foarte mare vinovat. Pot nădăjdui să fiu iertat? Oare o mărturisire sinceră numi poate micşora greşeala? Domnul de Braguelonne văzu pe loc cu ce fel de om avea de-a face.

— Nu-i de ajuns să mărturiseşti, spuse acesta cu o voce aspră, ci trebuie să şi dregi ce-ai făcut.

— Oh, dac-aş putea, aş face-o, monseniore!

— Ai putea, continua locotenentul de poliţie, dacă ne-ai da unele informaţii...

— Voi încerca să vi le dau, zise avocatul, cu vocea gâtuită.

— Să vedem ce ne poţi spune, zise de Braguelonne, fiindcă de fapt noi ştim aproape tot...

— Cum? Ştiţi?

— Tot. Şi la strâmtoarea în care te afli, căinţa dumitale târzie n-o să-ţi mai poată salva capul.

— Salva capul? Cum? Mi-e în primejdie capul? Totuşi, am venit...

— Prea târziu, zise nemilos de Braguelonne. Nu ne mai poţi fi util, ştim dinainte ceea ce ai putea să ne dezvălui.

— Iertaţi-mi întrebarea, dar ce ştiţi?

— Ştim, de pildă, că dumneata eşti unul dintre acei eretici blestemaţi, zise cu voce tunătoare Démocharès intervenind.

— Vai, vai, din păcate aşa e! răspunse Des Avenelles. Da, sunt hughenot. Dar mă voi lepăda de credinţa lor, monseniore, dacă-mi cruţaţi viaţa. Credinţa protestanţilor e prea primejdioasă. Revin la slujba catolicilor.

— Mai ştim că găzduieşti hughenoţi...

— N-aţi descoperit nici unul la nici una din percheziţii, zise repede avocatul.

— Da, răspunse de Braguelonne, ai probabil vreo ieşire secretă, vreun coridor ascuns, vreo uşă neştiută care dă afară. Dar într-una din zilele astea o să-ţi dărâmăm cocioaba până-n temelie şi-o să dăm noi de secretul ei.

— Vi-l spun eu singur, zise avocatul. Căci recunosc, monseniore, că uneori am găzduit şi hughenoţi. Plătesc bine, iar procesele îmi aduc atât de puţin! Trebuie să trăiesc şi eu! Dar asta n-o să se mai întâmple şi dacă mă lepăd de credinţa lor nici un hughenot nu va mai cuteza, socot, să vină să bată la uşa mea.

— Ştim de asemenea, continuă Démocharès, că ai luat adesea cuvântul în adunările protestanţilor.

— Adevărat, zise jalnic Des Avenelles. Dar am propovăduit întotdeauna moderaţia. Şi, cutezând să ridice ochii către cele două înalte personaje, adaugă: Dar, iertare, mi se pare că nu ştiţi chiar tot, căci nu-mi vorbiţi decât despre mine în loc să mă întrebaţi lucruri mult mai importante... Văd, de pildă, că nu ştiţi...

— Te înşeli, zise locotenentul de poliţie şi-ţi vom dovedi contrariul.

Démocharès îi făcu semn să bage de seamă.

— Te înţeleg, domnule Inchizitor, îi zise. Pot să-i destăinui acestui om unele lucruri, având în vedere că n-o să mai iasă multă vreme de aici.

— Cum să nu mai ies de aici? strigă cu spaimă Pierre Des Avenelles.

— N-ai să mai ieşi, zise domnul de Braguelonne cu calm. Îţi închipui că, sub pretextul că vrei să ne faci dezvăluiri, vii aici că să afli ce ştim şi să te duci să le spui apoi totul complicilor dumitale? Nu, dragul meu domn şi din acest moment eşti prizonierul nostru.

— Prizonier! Repetă Des Avenelles abătut. Apoi, după ce se gândi o vreme, luă o hotărâre. Ei bine, la urma urmelor fie şi aşa! Sunt mai în siguranţă aici decât la mine acasă, în mijlocul comploturilor lor. Şi, fiindcă tot o să rămân aici, aţi putea, domnule locotenent de poliţie, să binevoiţi a-mi răspunde la unele întrebări? Părerea mea e că nu sunteţi informat pe cât credeţi şi că voi găsi mijlocul de a vă dovedi buna-credinţă şi cinstea mea.

— Hm! Mă îndoiesc, zise de Braguelonne.

— Mai întâi, ce ştiţi, monseniore, despre ultimele adunări ale hughenoţilor?

— Vorbeşti de cea de la Nantes? zise locotenentul.

— A, ştiţi despre asta! Ei bine, să vorbim despre ea. Ce s-a petrecut acolo?

— Faci aluzie la conspiraţia pusă la cale?

— Da şi văd că nu mai am mare lucru să vă mai spun despre asta. Conspiraţia asta...

— Are ca scop să-l răpească pe rege, să-i înlocuiască pe domnii de Guise eu prinţi protestanţi, să convoace Statele Generale. Totul e poveste veche, dragul meu domn Des Avenelles, care datează din 5 februarie.

— Şi hughenoţii care se cred atât de siguri de secretul lor! strigă avocatul. Sînd pierduţi! Apoi, după o pauză: Dar pe şefii complotului îi cunoaşteţi?

— Şefii secreţi sau oficiali? Şefii secreţi sunt prinţul de Condé şi amiralul. Şefii oficiali sunt La Renaudie, Castelnau, Mazères şi mulţi alţii. Enumerarea ar fi prea lungă. Ţine, iată lista cu numele lor şi al provinciilor pe care trebuie să le ridice.

— O, Doamne! Cât de abilă este poliţia şi cât de nebuni conspiratorii! strigă Des Avenelles. Nu pot deci să vă dau cea mai mică informaţie? Ştiţi măcar unde sunt acum prinţul de Condé şi La Renaudie?

— La Paris, amândoi!

— E cumplit. Nu-mi mai rămâne decât să-mi încredinţez sufletul în mâinile Domnului. Totuşi încă un cuvânt; unde anume la Paris? Domnul de Braguelonne nu răspunse imediat, dar privirea lui pătrunzătoare şi clară păru că vrea să sondeze sufletul şi ochii lui Des Avenelles. Acesta, abia răsuflând, repetă întrebarea: Ştiţi, monseniore, unde anume se află la Paris prinţul de Condé şi La Renaudie?

— O să-i găsim fără nici o greutate, zise ce Braguelonne.

— Deci încă nu i-aţi găsit! strigă avocatul încântat. Ah! Domnul fie lăudat! Trădându-i, pot să-mi câştig iertarea! Ştiu eu, monseniore, unde sunt!

Ochii lui Démocharès străluciră, dar locotenentul de poliţie îşi ascunse bucuria.

— Unde? zise el pe cel mai indiferent ton cu putinţă.

-— La mine, domnilor, la mine! răspunse mândru avocatul.

— Ştiam, spuse liniştit domnul de Braguelonne.

— Ce? Cum? Ştiaţi? strigă Des Avenelles pălind.

— Sigur! Dar am vrut să te încerc să văd dacă eşti de bună-credinţă. Haide! E bine! Sunt mulţumit de dumneata! Deşi cazul dumitale e destul de grav. Să dai adăpost unor asemenea vinovaţi...

— Eşti la fel de vinovat ca şi ei! zise sentenţios Démocharès.

— Oh, nu vorbiţi astfel, domnule; mă îndoiam de primejdia către care alergam. Apoi, de când cunosc înfricoşătoarele planuri ale oaspeţilor mei, aproape că nu mai trăiesc. Ar trebui să ştiţi că n-am fost la adunarea de la Nantes. Când prinţul de Condé şi seniorul de La Renaudie au venit la mine, la începutul acestei săptămâni, credeam că primesc nişte simpli reformaţi, nu nişte conspiratori. Mi-e groază de conspiratori şi de conspiraţii. Să

expună astfel, fără ştirea sa, un biet om care nu le-a făcut decât bine! Dar oamenii mari au procedat întotdeauna astfel!

— Cum!? zise domnul de Braguelonne, care se socotea un foarte mare personaj.

— Vorbesc de şefii Reformei! Se grăbi să spună avocatul. Mai întâi, mi-au ascuns totul. Ziua şuşoteau împreună, noaptea scriau. Când îi căutai, primeau vizite. Ara pândit, am ascultat. Ghicind despre ce e vorba, s-au crezut obligaţi să-mi mărturisească despre adunarea de la Nantes, despre conspiraţie, despre tot ceea ce ştiţi. Dar de când cu această descoperire, nu mai dorm, nu mai mănânc, nu mai trăiesc. De fiecare dată când intră cineva în casă, îmi închipui că au venit să mă ia şi să mă târască în faţa judecătorilor. Noaptea, în rarele mele momente de somn zbuciumat, nu visez decât tribunale, eşafod, călăi. Mă trezesc scăldat într-o sudoare rece şi nu mai pot adormi pentru nimic în lume gândindu-mă la riscurile pe care mi le asum...

— Riscurile pe care ţi le asumi? zise de Braguelonne. Păi, mai întâi, închisoarea...

— Pe urmă tortura, zise Démocharès.

— Apoi, probabil, spânzurătoarea, adăugă locotenentul de poliţie.

— Poate rugul, continuă Marele Inchizitor.

— Dacă nu cumva roata, zise de Braguelonne.

— Întemniţat! Torturat! Spânzurat! Ars! Tras pe roată! Exclamă la fiecare replică a celor doi jupânul Des Avenelles, ca şi cum ar fi îndurat fiecare dintre supliciile care i se enumerau.

— Drace, eşti avocat, cunoşti legea, zise de Braguelonne.

— O ştiu prea bine! strigă Des Avenelles. Aşa că, după trei zile de spaimă, n-am mai putut să rabd, am simţit că un astfel de secret era o pro vară prea grea pentru mine şi am venit să vi-l încredinţez, domnule locotenent de poliţie.

— E mult mai sigur, zise de Braguelonne şi deşi dezvăluirea dumitale nu ne e de prea mare folos, o să ţinem totuşi seama de bunăvoinţa dumitale.

Discută câteva clipe în şoaptă cu Inchizitorul care păru să-l facă să ia, nu fără oarecare greutate, o hotărâre.

— Înainte de orice, vă cer, le zise Des Avenelles rugător, să nu mă daţi de gol faţă de vechii mei... complici, cei care l-au masacrat pe preşedintele Minard şi care ar putea face şi cu mine la fel...

— Nu te vom trăda, fii liniştit, zise locotenentul de poliţie.

— Mă vârâţi în temniţă, nu-i aşa? zise des Avenelles cu un aer umil şi temător.

— Nu, poţi să te întorci chiar acum acasă, răspunse de Braguelonne.

— Adevărat? Atunci vreţi să-i înhăţaţi pe oaspeţii mei...

— Câtuşi de puţin. Vor fi la fel de liberi ca şi dumneata...

— Cum aşa? întrebă Des Avenelles stupefiat.

— Ascultă-mă, zise de Braguelonne cu autoritate şi bagă-ţi bine în cap ce-ţi spun. Ai să te întorci imediat acasă, că nu cumva o absenţă lungă să işte vreo bănuială. Nu vei sufla un cuvânt oaspeţilor dumitale nici despre temerile dumitale, nici despre secretele lor. Vei lucra şi-i vei lăsa să lucreze ca şi cum n-ai fi intrat azi în acest cabinet. Pricepi? Nu te opune la nimic şi nu te mira de nimic. Lasă-i să facă ce vor.

— E mai uşor aşa, zise Des Avenelles.

— Dacă, adăuga de Braguelonne, o să avem nevoie de unele informaţii, o să ţi le cerem pe ascuns sau o să te chemăm aici; dacă socotim necesară vreo descindere în casa dumitale, să fii pregătit să ne dai o mână de ajutor.

— Pentru că m-am apucat de treaba asta, o s-o duc până la capăt, zise cu un oftat Des Avenelles.

— Bine. În încheiere, încă un cuvânt. Dacă lucrurile se petrec în aşa fel încât să ne convingem că ne-ai ascultat, eşti iertat. Dacă bănuim că ţi-a scăpat cea mai mică indiscreţie, vei fi primul şi cel mai straşnic pedepsit.

— Vei fi ars la foc mic! zise Démocharès cu vocea lui lugubră şi profundă.

— Totuşi... voi să spună avocatul care tresări.

— Gata, zise de Braguelonne. Ai priceput? Adu-ţi aminte ce ţi-am spus... Cu bine!

Îi făcu un semn poruncitor din mână. Prudentul avocat ieşi răsuflând uşurat.

După plecarea lui, între locotenentul de poliţie şi Marele Inchizitor se lasă un moment tăcerea.

— Ţi-am făcut voia, zise în sfârşit cel dintâi. Dar mărturisesc că am unele îndoieli în privinţa acestui fel de a proceda.

— Nu, totul e cât se poate de bine, zise Démocharès. Vreau ca afacerea asta să-şi urmeze cursul şi pentru asta să fim atenţi să nu trezim bănuielile complotiştilor. Ei îşi închipuie că păşesc în siguranţă, în timp ce noi le urmărim toate mişcările. E minunat! O asemenea ocazie prin care să îngrozim de moarte erezia nu ni se va mai prezenta nici peste douăzeci de ani. Cunosc în privinţa asta părerile eminenţei-sale cardinalul de Lorena.

— Ce ne rămâne totuşi de făcut?

— Dumneata, zise Démocharès, vei rămâne la Paris, îi vei supraveghea, prin Lignières şi Des Avenelles, pe cei doi şefi ai conspiraţiei, într-un ceas, eu plec la Blois şi-l înştiinţez pe domnul de Guise. Cardinalului îi va fi la început puţin frică, dar Însemnatul se află lângă el şi, după ce vor reflecta, vor fi încântaţi. E treaba lor să strângă în cincisprezece zile, fără zarvă, în jurul regelui, toate forţele ae care pot dispune. Hughenoţii nu vor bănui nimic. Vor cădea grămadă sau unul câte unul în capcana întinsă. Îi vom avea în mână şi-i vom măcelări până la unul.

Marele Inchizitor începu să se plimbe cu paşi mari prin cameră, frecându-şi bucuros mâinile.

— Deie Domnul, zise de Braguelonne, să nu ni se pună nici o piedică neprevăzută în faţa acestui măreţ plan al nostru!

— Imposibil! zise Démocharès. Îi avem în mână! Cheamă-l, te rog, pe Lignières să isprăvească ce are de spus că să-i pot şi eu raporta, mai departe, cardinalului de Lorena. Socot de pe acum erezia ca şi moartă. Îi vom măcelări până la unul!

Capitolul VIII Rege şi regină, copii

Străbătând cu gândul două zile şi patruzeci de leghe, să pătrundem în ziua de 27 februarie, în splendidul castel de la Blois unde se stabilise, pentru o vreme, Curtea. În ajun fusese mare serbare şi veselie la castel, serbare rânduita de domnul Antoine de Baif, poetul, cu lupte cu lancea, balete şi alergări.

Aşa că în acea dimineaţa tânărul rege şi tânără regină, în cinstea cărora fusese organizată serbarea, se sculară mai târziu că de obicei şi puţin obosiţi după atâta distracţie. Din fericire, în ziua aceea nu era prevăzută nici o recepţie. Aşa că leneveau amândoi în pat, discutând despre lucrurile frumoase pe care le admiraseră în ajun.

— În ce mă priveşte, spunea Mana Stuart, mi se pare că aceste distracţii sunt cele mai frumoase din lime.

— Da, zise Francisc al II-lea, mai ales baletele. Mărturisesc însă că sonetele şi madrigalurile mi s-au părut puţin cam lungi.

— O! strigă Mana Stuart, dimpotrivă, erau foarte galante şi spirituale.

— Dar veşnic elogioase, draga mea. Nu-i chiar aşa de amuzant să-i tot auzi pe toţi lăudându-te de dimineaţă până seara; adaugă la asta că domnii de Baif şi de Maisonfleur şi-au presărat mieroasele lor discursuri cu prea multe cuvinte latineşti pe care nu le pricep întotdeauna.

— Dar asta e de foarte bun-gust, sire, zise Maria.

— Tu eşti deşteaptă, Maria! zise regele suspinând. Faci versuri şi înţelegi latina din care eu n-am putut niciodată învăţa o iotă.

— O, sire, nouă. Femeilor, ne e dat să ne cultivăm, după cum vouă bărbaţilor vă sunt hărăzite armele şi luptele.

— Ei, zise Francisc al II-lea, mărturisesc că mi-ar plăcea să fiu şi eu tot atât de instruit ca tine şi ca fratele meu Carol.

— Fiindcă veni vorba de fratele tău Carol, îl întrerupse Maria, l-ai observat ieri în alegoria *Credinţa apărată de cele trei virtuţi teologice?*

— Da, zise regele, făcea pe unul din cavalerii care înfăţişau virtuţile, parcă Mila...

— Tocmai, zise Maria, ei bine, ai văzut, sire, cu ce furie lovea în capul Ereziei?

— Da, într-adevăr, când eu a înaintat în mijlocul flăcărilor, unduindu-se cu acel trup ca de şarpe... Carol îşi cam ieşise din fire...

— Ia spune-mi, sire, zise regina, cu cine ţi s-a părut că seamănă acel cap al Ereziei?

— Dacă nu mă înşel, zise Francisc al II-lea, parcă aducea icn domnul de Coligny, nu-i aşa?

— Ce aducea, că era leit domnul de Coligny.

— Ai văzut ce se mai bucura cardinalul? Dar surâsul mamei l-ai văzut?

— Era aproape înfricoşător! zise tânăra regină. Ascultă, Francisc, ştii că maică-ta era aproape frumoasă ieri în rochia aia de aur şi cu vălul acela de mătase cafenie? Dar cam prea înzorzonată!

— Lasă, zise regele, am să poruncesc şi pentru tine o rochie asemănătoare la Constantinopol şi un văl la fel de frumos ca al mamei.

— Oh, mulţumesc, dragul meu rege. Nu râvnesc soarta surorii noastre, Elisabeta a Spaniei, care se spune că nu pune niciodată de două ori aceeaşi rochie. Totuşi, n-aş vrea ca vreo femeie din Franţa, fie chiar mama ta, să pară cuiva şi mai ales ţie, mai frumos gătita decât mine.

— Eh, ce importanţă are? zise regele, tot tu vei fi întotdeauna cea mai frumoasă.

— Ieri nu ţi-am părut că-s cea mai frumoasă, zise Maria bosumflându-se, căci după dansul cu lumânarea pe care l-am dansat, nu mi-ai spus un singur cuvânt. Cred că nu ţi-a plăcut...

— Cum! strigă Francisc. Dar ce-aş mai fi putut spune, Dumnezeule? Nu te complimenta toată lumea de la Curte? Nu te slăveau toţi? Du Bellay pretindea că nici n-aveai nevoie de lumânare, ca celelalte doamne, că ochii tăi erau de ajuns ca să-ţi lumineze chipul. Maisonfleur chiar se şi speriase de felul cum scânteiau pretinzând, vai, că puteau aprinde întreaga sală La care, Ronsard îi explicase că stelele ochilor tău puteau sta cu cinste alături de cele de pe cer... Ei şi după atâtea complimente să mai viu şi eu să-ţi spun ce? Că eşti frumoasă?

— Sigur, zise Maria. Un cuvânt simplu de-ai tău m-ar fi bucurat mai mult decât toate laudele lor.

— Ei bine, acel cuvânt ţi-l spun în dimineaţa asta şi din toată inima; căci dansul a fost minunat, aproape că a întrecut *pavana* din Spania care-mi place atâta şi *pazzemeni* din Italia pe care l-a dansat atât de frumos Elisabeta. Tot ceea ce faci tu este totdeauna perfect. Eşti cea mai frumoasă dintre frumoase, cele mai minunate femei par nişte biete cameriste pe lângă tine. Eu nu te văd decât pe tine şi nu te iubesc decât pe line.

— Şi eu la fel, Francisc, zise Maria.

— Ah! Doamne, ce mult îmi place să-mi plimb degetele prin aceste plete atât de moi, atât de blonde, atât de fine, să le încurc, să le răvăşesc... Ah! Adăugă cu patimă Francisc, dacă ar trebui să aleg între tine şi coroană, nu mi-ar fi deloc greu...

— Ce nebunie! zise tânără regină. Să renunţi la cea mai frumoasă coroană din lume?

— Pentru tine, da... zise Francisc cu un surâs pe jumătate vesel, pe jumătate melancolic.

— Ah, strigă Maria, uitasem că avem de rezolvat o treabă... o treabă foarte importantă pe care mi-a încredinţat-o unchiul meu, de Lorena. Ne-a rugat, zise cu gravitate Maria, să ne decidem asupra culorilor veşmintelor gărzii noastre elveţiene.

— E o dovadă de încredere care ne face cinste. Haide deci să ne hotărâm. Care este, doamnă, părerea majestăţii voastre în această chestiune?

— Voi vorbi după dumneavoastră, sire!

— Bine! Socot că veşmintele pot rămâne aceleaşi: pantalon strâmt şi vestă largă, cu mâneci bufante din trei culori, nu-i aşa?

— Da, sire. Dar care vor fi acele culori? Aici e problema.

— Nu-i prea uşoară... Dă-mi o mână de ajutor, draga mea. Prima culoare?

— Să fie albul, zise Maria, culoarea Franţei.

— Atunci, a doua, zise regele, va fi cea a Scoţiei: albastrul.

— Fie. Dar a treia?

— Dac-ar fi galbenul?

— Nu. Asta-i culoarea Spaniei. Mai curând verde.

— Este culoarea familiei de Guise, zise regele.

— Ei bine, domnule şi ce dacă?

— Nu nu se prea armonizează culorile.

— O idee! strigă Maria Stuart. Să punem roşul, culoarea Elveţiei; asta le va aminti acelor bieţi oameni de ţara lor.

— O idee minunată, Maria! Iată deci această importantă afacere isprăvită cu succes. Noroc că treburile serioase nu-mi dau nici un fel de bătaie de cap. Unchii tăi, Maria, îşi asumă ei toate greutăţile cârmuirii. E încântător! Ei scriu şi eu doar semnez, adesea chiar fără să mă lase să citesc. Dacă mi-aş aşeza coroana pe tron şi eu aş pleca, aproape că nici nu s-ar observa...

— Vai, sire, zise Maria, dar unchii mei n-au altă preocupare decât interesul vostru şi al Franţei!

— Ştiu! Mi-o repetă prea des ca să uit. Iată, azi e zi de consiliu, o să-l vedem venind pe domnul cardinal de Lorena cu manierele lui umile şi respectele sale exagerate care nu mă amuză întotdeauna, trebuie s-o mărturisesc şi-l vom auzi spunând cu vocea lui mieroasa şi înclinându-se la fiecare cuvânt: "Sire, propunerea pe care o supun majestăţii voastre n-are în vedere decât onoarea coroanei voastre, majestatea voastră nu se poate îndoi de zelul care ne animă privind gloria domniei sale şi binele poporului său. Sire, splendoarea tronului şi a Bisericii este scopul unic etc..."

— Cât de bine îl imiţi! strigă Maria râzând şi bătând din palme, dar pe un ton mai serios, zise: Trebuie să fii mai indulgent şi mai generos, Francisc. Crezi că mama ta, Caterina de Medicis, mă încântă mai mult când, cu mutra ei aspră şi palidă, îmi ţine predici fără sfârşit despre podoabele, oamenii şi echipajele mele? Parc-o aud spunându-mi, cu gura pungă: "Fata mea, eşti regină; eu nu mai sunt astăzi decât a doua femeie din regat; dar dacă eram în locul tău, le obligăm pe femeile mele să nu lipsească de la nici o slujbă, ca să nu mai vorbim de vecernii şi de predici. Dacă eram în locul tău, n-aş fi purtat catifea roşie, pentru că e o culoare prea ţipătoare. Dacă eram în locul tău, n-aş fi dansat niciodată, ci m-aş fi mulţumit să-i văd pe alţii dansând. Dacă eram în locul tău..."

— Oh! strigă regele râzând cu hohote, eşti leită mama! Dar vezi tu, draga mea, la urma urmei e mama şi am jignit-o şi aşa destul de grav nelăsând-o să se amestece în afacerile Statului pe care le guvernează unchii tăi. Trebuie să-i trecem cu vederea unele lucruri şi să-i suportăm bombănelile. Eu, în ce mă priveşte, mă resemnez la tutelă dulceagă a cardinalului de Lorena numai pentru că eşti nepoata lui, pricepi?

— Mulţumesc, dragă sire, mulţumesc pentru acest sacrificiu! zise Maria sărutându-l.

— Dar în realitate, continuă Francisc, am momente când sunt ispitit să părăsesc titlul de rege aşa cum am părăsit şi puterea.

— Ce tot spui? strigă Maria Stuart.

— Spun ce simt, Maria. Gândeşte-te! Sunt veşnic tracasat şi constrâns de tot soiul de lucruri. Ultimul dintre supuşi este mai liber decât mine. Dacă n-aş fi pus piciorul în prag,

am fi avut fiecare apartamente separate. De ce? Pentru că se pretinde că aşa e obiceiul la regii şi la reginele Franţei.

— Ce absurzi sunt cu obiceiurile lor! zise Maria. Ei bine, noi am schimbat obiceiul, slavă Domnului!

— Ascultă, Maria, ştii care e dorinţa pe care o nu trec de la un timp încoace?

— Care?

— Să evadez, să fug, să ne luăm zborul, să părăsim pentru o vreme grijile tronului. Parisul, Bloisul, Franţa chiar şi să ne ducem... unde? Nu ştiu, dar cât mai departe de aici! Să respir şi eu în voie, ca ceilalţi oameni. Spune, Maria, crezi că o călătorie de şase luni, poate chiar de un an, ţi-ar face plăcere?

— Oh! Aş fi încântată, dragul meu rege, răspunse Maria, mai ales pentru tine; sănătatea ta mă nelinişteşte uneori, suferi prea des de acele chinuitoare dureri de cap. Schimbarea aerului, schimbarea decorului, toate astea te vor distrage, îţi vor face bine. Să plecăm, de ce să nu plecăm?... Dar cardinalul, regina-mamă se vor învoi?

— Eh! La urma urmei sunt rege, sunt stăpân. Ţara e liniştită, n-au nevoie de mine ca s-o cârmuiască, aşa că se vor putea lipsi de prezenţa mea. Să plecăm înainte de a veni iarna, Maria, ca rândunelele. Haide, spune, unde vrei să mergi? Dacă am vizita Scoţia?

— Să trecem marea? Să ne ducem în ceţurile acelea primejdioase pentru sănătatea ta? Nu! Prefer veselul ţinut al Turenei şi acest plăcut castel din Blois. Dar de ce să nu mergem în Spania, să-i facem o vizită surorii noastre Elisabeta?

— Aerul Madridului nu prieşte regilor Franţei, Maria.

— Ei bine, atunci în Italia! Acolo e mereu cală, mereu frumos. Cerul e albastru, marea e albastră, portocalii în floare, muzică, serbări...

— Fie şi Italia! strigă vesel regele. Vom vedea marile monumente.

— Şi picturile lui Rafael, zise Maria şi biserica Sfântul Pentru şi Vaticanul...

Dar în timp ce vorbeau astfel, uşa se deschise brusc şi cardinalul de Lorena, dându-l la o parte pe uşierul de serviciu care nu mai avu când să-l anunţe, intră palid şi gâfâind în camera regală. Ducele de Guise, mai calm, dar la fel de serios, îşi urma fratele.

Capitolul IX Sfârşitul călătoriei în Italia

— Eh! Cum, domnule cardinal, zise tânărul rege, nu pot să am un moment de răgaz şi de libertate nici măcar în acest loc?

— Sire, zise Charles de Lorena, regret că trebuie să contravin ordinelor date de majestatea voastră; dar treaba care ne aduce pe fratele meu şi pe mine este de o asemenea importanţă încât nu suferă nici o amânare.

— Ei bine, vă ascult, vorbiţi, domnule, zise Francisc cardinalului.

— Sire, zise acesta, s-a descoperit o conspiraţie împotriva majestăţii voastre, zilele nu vă mai sunt în siguranţa în acest castel din Blois. Trebuie să-l părăsiţi imediat.

— O conspiraţie! Să părăsesc Bloisul! Ce înseamnă asta?

— Asta însemnă, sire, că ereticii ameninţă viaţa şi coroana majestăţii voastre.

— Cum! zise Francisc, îmi vor răul mie, atât de tânăr, mie, abia ieri urcat pe tron, mie, care cu bună-ştiinţă n-am făcut niciodată rău numănui? Cine sunt aceşti oameni, domnule cardinal?

— Păi cine să fie dacă nu hughenoţii aceia blestemaţi?

— Hughenoţii! strigă regele. Sunteţi sigur, domnule, că nu vă lăsaţi antrenat împotriva lor de bănuieli fără temei?

— Vai! zise cardinalul, de data asta nu mai e vorba de nici o îndoială.

Tânărul rege, atât de brutal întrerupt din visele sale de această neplăcută realitate, părea contrariat; Maria era emoţionată din pricina supărării lui, iar cardinalul, foarte

tulburat de ştirile pe care e aducea. Singur Însemnatul, calm şi stăpân pe el, aştepta sfârşitul acelor discuţii într-o atitudine impasibilă.

— Ce i-am făcut poporului meu ca să nu mă iubească? zise Francisc înciudat.

— Am spus, cred, majestăţii voastre, că revoltaţii sunt hughenoţi, zise cardinalul de Lorena.

— Sunt tot francezi, zise regele. În sfârşit, domnule cardinal, v-am încredinţat toată puterea mea, nădăjduind că-i veţi face să mă binecuvânteze, dar nu văd în jurul meu decât tulburări, plângeri şi nemulţumiri.

— Oh, sire, zise cu reproş Maria Stuart. Cardinalul de Lorena zise cu oarecare asprime:

— Nu e drept, sire, să ne faceţi răspunzători de astfel de nenorociri.

— Totuşi, domnule, continuă tânărul rege, aş fi dorit să cunosc şi eu fondul lucrurilor şi, pentru o vreme, să nu mai staţi alături de mine ca să văd şi eu dacă ceea ce se întâmplă e din cauza mea sau a dumneavoastră.

— Oh! Majestatea voastră! strigă din nou, afectată, Maria Stuart.

Francisc se opri, reproşându-şi că mersese cam prea departe.

Ducele de Guise nu arăta nici cea mai mică tulburare. După o tăcere de gheaţă, Charles de Lorena începu cu aerul demn al omului pe nedrept ofensat:

— Sire, pentru că avem durerea de a vedea eforturile noastre dispreţuite şi inutile, nu ne mai rămâne, ca supuşi loiali şi ca rude devotate, decât să ne îndepărtăm şi să lăsăm locul altora mai demni şi mai fericiţi...

Regele, încurcat, tăcu, iar cardinalul, după o pauză, reluă:

— Majestatea voastră n-are decât să ne spună în mâinile cui să ne depunem atribuţiile, în ceea ce mă priveşte, nimic nu va fi mai uşor decât să fiu înlocuit şi majestatea voastră n-are decât de ales între domnul cancelar Olivier, domnul cardinal de Tournon şi domnul de L'Hôpital...

Maria Stuart îşi ascunse fruntea în mâini; Francisc, căindu-se, ar fi vrut să îmbuneze lucrurile, dar tăcerea semeaţă a Însemnatului îl intimida.

— Numai că funcţia de mare maestru şi conducerea treburilor de război, continuă Charles de Lorena, cer talente atât de rare şi o atât de înaltă pregătire, încât după fratele meu, nu ştiu dacă mai văd doi oameni care să poată îndeplini această sarcină: poate domnul de Brissac...

— Oh! De Brissac bombăne tot timpul, e mereu supărat, zise regele, imposibil!

— Eh, al doilea, zise cardinalul, ar fi domnul de Montmorency, care, dacă n-are calităţi, are cel puţin renume...

— Eh! zise din nou Francisc, domnul conetabil este prea bătrân pentru mine şi-l trata odinioară cu prea multă familiaritate pe Delfin ca să-l mai poată sluji azi, cu respect, pe rege. Dar, domnule cardinal, de ce nu pomeniţi şi alte rude, ca de pildă prinţul de Condé?

— Sire, zise cardinalul, regret că trebuie s-o spun majestăţii sale, dar printre numele şefilor secreţi ai conspiraţiei anunţate, primul este acela al domnului de Condé.

— E cu putinţă? zise tânărul rege stupefiat.

— Sire, e sigur.

— Deci acest complot împotriva Statului e cât se poate de grav? întrebă Francisc.

— E aproape o revoltă, sire, răspunse cardinalul şi, pentru că majestatea voastră ne scuteşte, pe fratele meu şi pe mine, de răspunderea cea mai cumplită care a apăsat vreodată asupra noastră, datoria mă obligă să-l rog să numească alţii în locul nostru cât mai repede cu putinţă; căci reformaţii vor fi în câteva zile sub zidurile acestui castel.

— Ce spui, unchiule? strigă Maria speriată.

— Adevărul, doamnă.

— Rebelii sunt numeroşi? întrebă regele.

— Sire, se vorbeşte de două mii de oameni, zise cardinalul. Rapoarte cărora nu le-am dat crezare înainte de a fi primit de la domnul de Mouchy confirmarea conspiraţiei,

semnalau sosirea lor aproape de La Carreliere... Deci noi, sire, domnul de Guise şi cu mine, ne ducem...

— Ei cum, zise cu mânie Francisc, mă părăsiţi amândoi într-o asemenea primejdie?

— Am crezut că înţeleg, sire, zise Charles de Lorena, că asta era intenţia majestăţii voastre.

— Ce vreţi? zise regele, sunt atât de trist când văd că-mi faceţi... că am duşmani! Dar haide să nu mai vorbim despre asta, unchiule; mai bine dă-mi amănunte despre această uluitoare tentativă de revoltă. Ce socotiţi să faceţi ca s-o preveniţi?

— Iertare, sire! zise cardinalul încă supărat, după ceea ce majestatea voastră m-a făcut să aud, mi se pare că alţii...

— Eh, unchiule, te rog să nu mai vorbim despre această ieşire pe care o regret, zise Francisc al II-lea; ce mai pot spune? Vrei să mă scuz, să-ţi cer iertare?

— Oh, sire, făcu Charles de Lorena, din moment ce majestatea voastră ne redă preţioasa sa încredere...

— În întregime şi din toată inima, adăugă regele, întinzând cardinalului mâna.

— Iată câtă vreme pierdută! zise grav ducele de Guise. Era primul cuvânt pe care-l rostise de la începutul întrevederii. Înainta, ca şi cum ceea ce se petrecuse până atunci n-ar fi fost decât nişte treburi neserioase, un prolog plicticos în care-i lăsase cardinalului de Lorena rolul principal. Dar acum lua el, cu trufie, cuvântul şi iniţiativa: Sire, iată despre ce-i vorba: două mii de revoltaţi, comandaţi de baronul de La Renaudie şi sprijiniţi pe sub mâna de prinţul de Condé, vor coborî zilele astea din Poitou, din Béarn şi din alte provincii şi vor încerca să ia prin surprindere castelul Blois şi s-o răpească pe

Francisc făcu o mişcare de indignare.

— Să-l răpească pe rege! strigă Maria Stuart.

— Şi pe dumneavoastră împreună cu el, doamnă, continuă Însemnatul; dar liniştiţi-vă, veghem asupra majestăţilor voastre.

— Ce măsuri veţi lua? întrebă regele.

— N-am fost preveniţi decât de o oră, zise ducele de Guise. Dar primul lucru, sire, este să asigurăm persoana voastră. Trebuie deci ca astăzi să părăsiţi oraşul Blois şi acest castel fără apărare şi să vă retrageţi la Amboise, castel fortificat care vă va pune la adăpost de orice lovitură.

— Cum! zise regina, să ne închidem în acel urât castel din Amboise. Cocoţat atât de sus, atât de întunecat şi de trist?

— Copilării! zise Însemnatul nepoatei sale. Apoi adăugă: Doamnă, trebuie!

— Fugim din faţa acestor rebeli? zise tânărul rege tremurând de mânie.

— Sire, zise ducele de Guise, nu se fuge din faţa unui duşman care încă nu te-a atacat, care nici nu ţi-a declarat război. Noi suntem obligaţi să ignorăm planurile vinovate ale acestor răsculaţi.

— Dar le ştim, zise Francisc.

— Majestatea voastră să mi se adreseze mie în problemele de onoare, răspunse François de Lorena. Nu evităm luptă decât pentru a deplasa câmpul de bătaie. Şi nădăjduiesc că rebelii îşi vor da osteneala să ne urmeze până la Amboise.

— De ce spuneţi că nădăjduiţi, domnule? întrebă regele?

— De ce? zise Însemnatul, cu un surâs, pentru că vom avea ocazia de a sfârşi odată pentru totdeauna cu ereticii şi cu erezia, pentru că a venit vremea să-i lovim şi altfel decât cu ficţiuni şi alegorii, pentru că mi-aş da două degete de la mână... de la mâna mea stângă, ca să câştigăm această luptă pe care imprudenţii o provoacă.

— Vai! zise regele, această luptă nu-i nici măcar un război civil.

— S-o acceptăm ca s-o isprăvim, sire, zise ducele de Guise. În două cuvinte, iată planul meu: majestatea voastră să-şi aducă aminte că n-avem de-a face decât cu revoltaţi. În afară de această retragere de la Blois, care nu ne va supăra prea tare, ne vom preface faţă de ei că suntem în cea mai completă siguranţă şi cea mai desăvârşită ignoranţă. Şi, când vor înainta ca nişte trădători pentru a ne surprinde, îi vom surprinde noi pe ei şi-i vom

face să cadă în propria lor cursă. Deci nici un fel de alarmă sau de zvon de fugă şi vă recomand asta mai ales dumneavoastră, doamnă, zise el adresându-se Mariei. Ordinele mele vor fi date, oamenii dumneavoastră preveniţi, dar totul în secret. Cei din afară să nu vadă nimic rău în pregătirile noastre.

— Şi ce oră s-a fixat pentru plecare? întrebă Francisc cu un soi de resemnare abătută.

— Sire, ora trei după-masă, zise ducele de Guise; am dat dinainte dispoziţiile necesare.

— Cum? Dinainte?

— Da, sire, dinainte, zise cu fermitate Însemnatul, căci ştiam dinainte că majestatea voastră va accepta sfaturile raţiunii şi ale onoarei.

— Perfect! zise cu un surâs slab tânărul rege, supus, vom fi gata la ora trei, domnule, avem toată încrederea în dumneavoastră.

— Sire, zise ducele, vă mulţumesc pentru această încredere. Voi fi demn de ea. Dar majestatea voastră să mă ierte, într-o astfel de împrejurare minutele sunt numărate şi am douăzeci de scrisori de scris şi o sută de treburi de făcut. Fratele meu şi cu mine o vom părăsi deci cu umilinţă pe majestatea voastră.

Salută destul de neglijent pe rege şi pe regină şi ieşi împreună cu cardinalul.

Francisc şi Maria se priviră un moment în tăcere foarte trişti.

— Ei bine, zise în sfârşit regele, cum rămâne cu frumoasa noastră călătorie la Roma?

— Se reduce la o fugă la Amboise, răspunse oftând Maria Stuart. În acel moment intra doamna Dayelle, prima cameristă a reginei.

— E adevărat, doamnă, ce mi s-a spus? zise ea după reverenţa de rigoare. Trebuie să ne mutăm de îndată, să părăsim castelul Bois şi să mergem la Amboise?

— E cât se poate de adevărat, dragă Dayelle, răspunse Maria.

— Dar ştiţi, doamnă, că nu există nimic, dar absolut nimic în acel castel? Nici măcar o oglindă ca lumea!

— Va trebui să ducem totul de aici, Dayelle, zise regina. Fă repede o listă cu toate lucrurile necesare. Am să-ţi dictez. Mai întâi rochia mea nouă de damasc cărămiziu cu fir de aur... Şi întorcându-se spre regele care rămăsese în picioare, gânditor şi trist, în ambrazura ferestrei: Ţi-ai fi închipuit, sire, zise ea, cutezanţa acestor reformaţi? Dar iartă-mă, cred că eşti şi tu preocupat de lucrurile pe care vrei să le iei cu tine...

— Nu, zise regele, las totul în grija lui Aubert, valetul meu. Eu nu mă gândesc decât la supărarea mea.

— Crezi că supărarea mea e mai mică? Doamnă Dayelle, notează şi rochia de stofa violet şi rochia de damasc alb cu fir de argint... Trebuie să te gândeşti ce-ţi trebuie, continuă ea adresându-se regelui, să nu te afli în situaţia de a nu avea acolo nici măcar lucrurile de primă necesitate... Doamnă Daylle, notează şi mantia mea de seară, vălul de argint, blana de lup... Au trecut secole, nu-i aşa, sire, de când vechiul castel din Amboise n-a mai fost locuit de Curte?

— Din vremea lui Carol al VIII-lea, zise Francisc, nu cred că vreun rege al Franţei să fi stat acolo mai mult de două sau trei zile.

— Şi cine ştie, dacă n-o să trebuiască să stăm acolo o lună întreagă! zise Maria. Oh! Răii de hughenoţi! Crezi, doamnă Daylle, că cel puţin camera de culcare va avea ce-i trebuie?

— Nu cred, doamnă, zise prima cameristă clătinând din cap, trebuie să luăm de toate că şi cum ne-am duce într-un loc pustiu...

— Pune deci şi oglinda asta împodobită cu aur, sipetul de catifea violetă, covorul ăsta miţos ca să-l întindem în jurul patului... S-a mai văzut oare, sire, zise ea coborându-şi vocea şi întorcându-se lângă rege, supuşi care să se ridice împotriva stăpânului lor şi să-l alunge din casă?

— Niciodată, cred, Maria, zise cu tristeţe Francisc. S-au văzut uneori netrebnici care să nu asculte de porunca regelui, cum s-a întâmplat acum cincisprezece ani la Méridol şi La Cabriere; dar să-l atace ei primii pe rege... asta nu mi-am putut-o închipui.

— Oh, zise Maria, deci unchiul meu de Guise are dreptate. Doamnă Dayelle, pune şi o duzină de pantofi, o duzină de perne şi alta de cearşafuri... Cred într-adevăr că mi-am pierdut capul. Pune, draga mea şi perniţa asta de ace, sfeşnicul ăsta de aur, acul ăsta aurit...

— Doamna nu ia şi cele două podoabe ale sale din pietre scumpe? zise Dayelle.

— Ba da! Le iau! strigă cu însufleţire Maria. Cum să le las aici? Să cadă în mâinile acelor ticăloşi? Nu-i aşa, sire?

— Precauţia e într-adevăr potrivită, zise Francisc cu un surâs slab.

— Mi se pare că n-am uitat nimic important, dragă Dayelle, zise Maria Stuart, privind în jurul ei.

— Doamna s-a gândit, nădăjduiesc şi la cărţile sale de rugăciune, zise camerista cu un aer solemn.

— Ah, bine că mi-ai adus aminte, zise cu naivitate Maria... Adu-le pe cele mai frumoase, cea pe care mi-a dat-o unchiul meu cardinalul şi cea de catifea roşu-aprins cu podoabe de aur. Doamnă Dayelle, las totul în grija dumitale. Vezi cât suntem de preocupaţi, regele şi cu mine, din pricina acestei plecări subite.

— Doamnă, n-are nevoie să-mi stimuleze zelul. Câte cufere, câte lăzi să comand ca să luăm toate astea? Cred că cinci vor ajunge!

— Cere şase, haide! răspunse regina. Nu e bine să n-ai ce-ţi trebuie în acele depărtări. Şase. Fără a le pune la socoteală pe cele ale doamnelor mele, bineînţeles. Dar să se îngrijească şi ele de treaba asta, eu n-am acum chef să mă ocup de astfel de amănunte. Adevărat, sunt ca şi tine, Francisc, nu mă gândesc decât la hughenoţii ăia... vai! Acum te poţi retrage, Dayelle.

— Fără porunci pentru valeţi şi catârgii, doamnă?

— Să-şi pună pur şi simplu hainele de postav, zise regina. Du-te, draga Dayelle, du-te repede.

Dayelle salută şi făcu trei, patru paşi spre uşă.

— Dayelle, zise Maria, strigând-o: când spun că oamenii noşti să nu-şi pună decât hainele de postav, cred că înţelegi că hainele astea le vor purta pe drum. Să aibă grijă să-şi ia veşmintele de catifea şi mantiile violete, dublate cu catifea galbenă, înţelegi?

— Sigur, doamnă! Doamna nu mai are nimic de poruncit?

— Nu nimic, zise Maria. Dar tot ce ţi-am spus să fie executat imediat. N-avem la dispoziţie decât trei ceasuri. Şi nu uita mantiile lacheilor.

Davelle ieşi. Atunci, întorcându-se spre rege, Maria zise:

— Îmi dai dreptate, nu-i aşa, în legătura cu acele mantii ale oamenilor noştri, trebuie să dăm casei noastre ţinuta corespunzătoare. Regalitatea nu trebuie umilită în faţa acelor rebeli. Nădăjduiesc chiar, sire, că vom găsi mijlocul ca, drept în nasul lor, să dăm câteva mici serbări în acel Amboise, aşa înfricoşător cum e. Francisc ridică trist capul, în timp ce ea continuă: Oh! Nu-mi displace ideea asta. O să-i intimideze mai mult decât se crede, făcându-i să vadă că nu ne temem câtuşi de puţin de ei. Un bal, în acest caz, ar fi o idee excelentă şi nici chiar mama ta, care e foarte iscusită, n-ar fi găsit una mai bună. Dar, mă rog, asta nu înseamnă că inima mi-e mai puţin îndurerată!

Capitolul x Două chemări

După turnirul fatal din 10 iulie, Gabriel dusese o viaţă liniştită, retrasă şi mohorâtă. Acest om de acţiune, plin de energie, ale cărui zile fuseseră odinioară atât de pline şi de pasionante, se complăcea acum în singurătate şi în uitare. Nu se mai arăta la Curte, nu mai vedea un prieten, nu mai ieşea nici măcar din palatul lui, unde petrecea ceasuri triste şi visătoare. Alături de doică sa Aloyse şi de pajul André, reîntors la Montgommery, după ce Diana de Castro se retrăsese pe neaşteptate la mănăstirea Benedictinelor din Saint-Quentin, Gabriel, deşi încă tânăr ca vârsta, era îmbătrânit de necazuri, raia din amintiri şi nu mai nădăjduia nimic. De câte ori, în timpul acestor luni, mai lungi că anii, nu regretase că nu murise! De câte ori nu se întrebase de ce ducele de Guise şi Maria Stuart se interpuseseră întotdeauna între el şi mânia Caterinei de Medicis? La ce bun toate astea? Existau şi unele momente în care tinereţea şi vigoarea sa protestau împotriva lui însuşi. Atunci îşi întindea braţul, îşi descreţea fruntea şi-şi privea spadă. Simţea vag că viaţa nu i se isprăvise, că mai exista şi pentru el un viitor şi că ceasurile calde ale luptei şi poate ale victoriei vor reveni mai curând sau mai târziu. Şi totuşi, socotind bine lucrurile, nu mai întrezărea decât două posibilităţi în stare să-l redea vieţii adevărate, acţiunii: războaiele cu străinii sau cele religioase. Dacă Franţa, dacă regele se vor angaja într-un nou război, vor încerca să respingă atacul vreunui duşman, contele de Montgommery îşi spunea că juvenila lui înflăcărare va renaşte fără greutate şi că-i va fi uşor să moară, aşa cum trăise, luptându-se. Şi apoi dorea să-şi plătească astfel datoria faţă de ducele de Guise, faţă de tânărul rege Francisc al II-lea... Gabriel se gândea de asemenea că ar fi tot atât de frumos să-şi dea viaţa şi pentru Reformă. Cauza Reformei, cauza dreptăţii şi libertăţii era fără îndoială sfânta şi nobilă. Tânărul conte începuse să înţeleagă marile idei ale unor luptători de seamă, pentru binele poporului cum erau Luther, Melancnton, Calvin, Théodore de Bèze şi atâţia alţii. Cărţile tuturor acestor liber-cugetători îl încântaseră, îl convinseseră, îi antrenaseră. Ar fi fost fericit şi mândru să semneze cu sângele său atestarea noii credinţe. Nobilul instinct al acestui tânăr era să-şi închine viaţa unui ţel înalt. Reforma sau Franţa?

În dimineaţa zilei de 6 martie, pe o vreme ploioasă, Gabriel, aşezat în faţa căminului, tocmai se gândea la aceste lucruri, când Aloyse pofti în odaie un mesager cu cizme înalte cu pinteni şi acoperit tot de noroi, ca după o lungă călătorie. Acest curier sosea din Amboise, cu o escorta puternică şi era purtătorul mai multor scrisori ale domnului duce de Guise, locotenent-general al regatului. Una dintre aceste scrisori, adresată lui Gabriel, cuprindea următoarele:

"Bunul şi dragul meu prieten,

Îţi scriu în graba fără să am răgazul, nici posibilitatea să mă explic. Ne-ai spus, regelui şi mie, că ne eşti devotat şi că atunci când vom avea nevoie de acest devotament n-avem decât să te chemăm. Te chemăm acum. Pleacă de îndată spre Amboise, unde se vor instala, pentru câteva săptămâni, regele şi regina. Am să-ţi spun când ai să vii, în ce fel îi poţi sluji. Se înţelege că ai toată libertatea să ne ajuţi sau nu. Curajul dumitale îmi este prea preţios pentru ca să abuzez de el sau să-l compromit. Vino deci cât poţi de repede şi vei fi, ca întotdeauna, binevenit.

Al dumitale,

François de Lorena

P. S. Adaug un permis de liberă trecere pentru cazul în care, din întâmplare, vei fi oprit pe drum de vreo patrulă regală".

Trimisul ducelui de Guise şi plecase ca să îndeplinească celelalte comisioane când Gabriel isprăvi de citit această scrisoare. Se ridică imediat şi, fără să ezite, spuse doicii sale:

— Aloyse, cheamă-l te rog pe André şi spune-i să-mi înşeueze calul vînăt-roşcat şi să-mi pregătească ladă de drum...

— Plecaţi, monseniore?

— Da, doică, plec peste două ceasuri la Amboise.

Nu era nimic de replicat şi Aloyse ieşi tristă, dar „fără să spună nimic, ca să îndeplinească poruncile stăpânului său. În toiul pregătirilor, iată însă că un alt mesager ceru să vorbească în secret cu contele de Montgommery. Aceasta nu făcea zarvă şi n-avea nici escortă. Intrase în tăcere şi modest şi-i întinsese lui Gabriel, fără să rostească nici un cuvânt, o scrisoare pe care fusese însărcinat să i-o predea. Gabriel tresări recunoscând pe omul care-i adusese odinioară, din partea lui La Renaudie, invitaţia de a participa la adunarea protestanţilor din piaţa Maubert. Era într-adevăr acelaşi om şi scrisoarea purta aceeaşi semnătură. Această scrisoare spunea:

"Prietene şi frate

N-am vrut să părăsesc Parisul fără să te văd; dar timpul mi-a lipsit, evenimentele se înghesuise şi mă înghesuie; trebuia să plec şi nu ţi-am strâns mâna, nu ţi-am vorbit despre proiectele şi nădejdile noastre. Dar ştiu că eşti cu noi şi ştiu şi ce fel de om eşti. Cu oameni ca dumneata nu-i nevoie de pregătiri, de adulări, de discuţii. Un cuvânt ajunge. Şi acest cuvânt iată-l: Vino! Avem nevoie de dumneata. Fii, în 10 sau 12 ale acestei luni, la Noizai, aproape de Amboise. Îl vei găsi acolo pe nobilul nostru prieten de Castelnau. Îţi va spune despre ce-i vorba şi ce nu pot încredinţa hârtiei. Rămâne convenit că, nu eşti angajat faţă, de noi, că ai dreptul să stai deoparte şi că vei putea întotdeauna să te abţii de la luptă fără, cea mai mică bănuială şi fără cel mai mic reproş din partea noastră. Dar, în sfârşit, vino la Noizai. Te voi găsi acolo. Şi, dacă n-ai să ne poţi ajuta cu fapta, ne poţi ajuta cu sfatul. Deci, cu bine şi pe curând la Noizai. Contăm pe prezenţa dumitale! L.R.

P. S. Dacă te întâlneşti pe drum cu vreo patrulă de-a noastră, cuvântul de ordine este şi de data asta Geneva, iar cuvântul de legătură Glorie!"

— Plec într-o oră, spuse contele de Montgommery mesagerului tăcut, care se înclină şi ieşi.

"Ce să însemne toate astea? seîntrebă Gabriel când rămase singur, ce scop au aceste două chemări venite din două părţi atât de deosebite şi care îmi dau întâlnire aproape în acelaşi loc?".

După un ceas, Gabriel pornea la drum, însoţit doar de André. Nu prevedea deloc alternativa ciudată şi cumplită în care avea să-l arunce chiar loialitatea lui.

Capitolul XI O încredere periculoasă

La castelul din Amboise, în apartamentul său, Însemnatul discuta cu un om înalt, nervos şi viguros, cu o înfăţişare mândră şi cutezătoare şi care purta uniforma de căpitan at archebuzierilor.

— Mareşalul de Brissac, zise ducele, m-a asigurat, căpitane Richelieu, că pot avea deplină încredere în dumneata.

— Domnul mareşal este prea bun, zise Richelieu.

— Se pare că ai ambiţie, domnule, rosti Însemnatul.

— Monseniore, o am cel puţin pe aceea de a nu rămâne toată viaţă căpitan de archebuzieri. Măcar că-s născut dintr-o viţă destul de nobilă, dar pentru că sunt destui seniori du Plessis la Bovines, eu sunt al cincilea din şase fraţi, sunt nevoit să ajut puţin soarta şi să nu pun multă bază pe averea mea.

— Bine! zise cu satisfacţie ducele de Guise. Poţi să ne aduci, chiar aici, domnule, câteva servicii de care nu te vei căi.

— Sunt gata, monseniore, să fac orice ca să vă fiu pe plac, spuse Richelieu.

— Pentru început, zise Însemnatul, am să-ţi încredinţez paza porţii principale a castelului.

— Făgăduiesc să fac treabă bună, monseniore.

— Nădăjduiesc, continuă ducele, că domnii reformaţi nu-s atât de prost informaţi încât să atace într-un loc unde ar trebui să ia cu asalt şapte porţi una după alta: dar. Cum nimeni nu poate să intre şi să iasă decât pe acolo, postul acela e unul dintre cele mai importante. Nu lăsa deci pe nimeni, fie din afară, fie dinăuntru, decât pe baza unui ordin anume semnat de mâna mea.

— Aşa voi face, monseniore; totuşi, un gentilom tânăr, contele de Montgommery, s-a înfăţişat mai adineauri doar cu un permis de liberă trecere semnat de dumneavoastră. Vine, spune el. de la Paris. Să-l las, aşa cum îmi cere, să vină la dumneavoastră?

— Da, da şi cât mai repede. Stai! N-am terminat cu instrucţiunile pe care vreau să ţi le dau. Astăzi, la poarta asta pe care-o ai în pază, trebuie să sosească, spre prânz, prinţul de Condé pe care l-am poftit aici ca să-l avem în mână şi care. ca să nu dea naştere la bănuieli, va veni în mod sigur. Ai să-i deschizi poarta, căpitane Richelieu, dar numai lui singur, nu şi celor care vor fi împreună cu el. Să ai grijă să împânzeşti cu soldaţi toate nişele de sub boltă şi de îndată ce va sosi, sub pretextul că-i dai onorul, să stea toţi ca la paradă, cu archebuzele în mână şi cu feştilele aprinse.

— Totul va fi executat întocmai, monseniore.

— În afară de asta, când reformaţii vor ataca, supraveghează-l dumneata însuţi pe prinţ, căpitane; dacă face vreun gest suspect, dacă dă impresia că vrea să se unească cu asediatorii, dacă şovăie să scoată spada împotriva lor, cum îi porunceşte datoria... doboară-l fără milă...

— Nu văd nici o dificultate în treaba asta, monseniore, zise cu simplitate căpitanul Richelieu, chiar dacă în calitate de simplu căpitan de archebuzieri nu-mi va fi poate uşor să stau tot timpul atât de aproape de el cât ar trebui.

Însemnatul se gândi un minut, apoi zise:

— Domnul stareţ şi ducele d'Aumale, care nu-l vor slăbi un pas pe trădător, îţi vor da semnalul şi dumneata îi vei asculta...

— Îi voi asculta, monseniore.

— Bine! zise ducele de Guise. Nu mai am alt ordin să-ţi dau, căpitane Richelieu. Du-te! Dacă gloria neamului dumitale a început cu Filip-August, vei putea foarte bine s-o continui cu ducele de Guise. Contez pe dumneata, contează şi dumneata pe mine. Du-te! Pofteşte-l, te rog, pe contele de Montgommery...

Căpitanul Richelieu se înclină şi ieşi.

După câteva minute Gabriel intra la duce. Era trist şi palid şi primirea cordială a ducelui nu-l înveseli. Într-adevăr, după presupunerile sale şi după unele vorbe care le scăpaseră gărzilor, tânărul hughenot aproape că ghicise adevărul. Regele, care-i iertase şi partidul căruia i se devotase erau în război şi cinstea lui era pusă la grea încercare.

— Ei bine, Gabriel, îi zise ducele de Guise, cred că ştii acum pentru ce te-am chemat?

— Presupun, dar nu ştiu încă precis, monseniore, răspunse Gabriel.

— Reformaţii s-au revoltat, vor să atace cu armele castelul din Amboise!

— E o situaţie dureroasă şi cumplită, spuse Gabriel gândindu-se la propria lui situaţie.

— Prietene, e o ocazie minunată, zise ducele de Guise.

— Ce vreţi să spuneţi, monseniore?

— Vreau să. Spun că hughenoţii cred că ne vor lua prin surprindere şi când colo noi îi aşteptam... Vreau să spun că planurile lor sunt descoperite, proiectele trădate. E vina lor; au tras primii spada şi ne vor cădea plocon în mână, Sunt pierduţi, ţi-o spun eu!

— Nu e cu putinţă! strigă contele de Montgommery năucit.

— Află şi dumneata, continuă Însemnatul, amănuntele acestei întreprinderi smintite. În ziua de 16 martie, la amiază, trebuie să se adune în faţa oraşului şi să ne atace. Se

înţeleseseră cu garda regelui; această gardă a fost schimbată. Prietenii lor trebuiau să le deschidă poarta dinspre apus: această poartă a fost zidită. În sfârşit, detaşamentele lor trebuiau să ajungă aici în taină, pe unele poteci din pădurea Château-Regnault; trupele regale vor cădea pe neaşteptate asupra acelor detaşamente pe măsură ce se vor ivi şi nu vor lăsa să ajungă în faţa castelului. Amboise nici jumătate din forţele lor. Suntem informaţi exact.

— Informaţi exact! Repetă Gabriel îngrozit. Dar, adăugă el în tulburarea sa şi fără să-şi dea seama ce spune, cine v-a putut informa astfel?

— Ah! zise Însemnatul, doi dintre ei, care ne au dezvăluit toate planurile: unul pentru bani, celălalt de frică. Doi trădători, un spion plătit, un spion speriat... Cel plătit, pe care poate că-l cunoşti, ca dealtfel mulţi dintre noi şi pe care-l vei dispreţui desigur, este marchizul de...

— Nu-mi spuneţi numele! strigă Gabriel, nu-mi spuneţi acest nume! Cel mai greu pentru un om de onoare este să nu-i trădeze pe trădători...

— Oh, zise ducele oarecum surprins, avem toată încrederea în dumneata, Gabriel. Chiar ieri seară am vorbit despre dumneata cu tânără regină; îi spuneam că te-am chemat încoace şi ea m-a felicitat...

— Şi de ce m-aţi chemat, monseniore? Încă nu mi-aţi spus.

— De ce? zise Însemnatul: fiindcă regele n-are decât un număr mic de slujitori devotaţi şi siguri. Dumneata te numeri printre ei şi vei comanda un detaşament împotriva rebelilor.

— Împotriva rebelilor? Imposibil! zise Gabriel.

— Imposibil? Şi de ce, mă rog? Nu sunt obişnuit să aud acest cuvânt din partea dumitale, Gabriel!

— Monseniore, zise Gabriel, fiindcă sunt calvinist!

Cu o tresărire bruscă, ducele de Guise se ridică în picioare şi se uită la conte cu o uimire aproape speriată.

— Aşa stau lucrurile, zise Gabriel surâzând trist. Când veţi binevoi, monseniore, să mă puneţi faţă în faţă cu englezii sau cu spaniolii, vă voi oferi bucuros viaţa; dar într-un război civil, să lupt împotriva compatrioţilor mei, împotriva fraţilor mei, mă văd obligat, monseniore, să fac uz de libertatea pe care aţi binevoit să mi-o garantaţi.

— Dumneata, hughenot! zise ducele de Guise.

— Şi încă un hughenot convins, monseniore, zise Gabriel. Cred în ideile noi în faţa cărora mă închin cu trup şi suflet, monseniore!

— Le închini şi spada, nu-i aşa? zise Însemnatul cu oarecare amărăciune.

— Nu, monseniore, răspunse grav Gabriel.

— Haida-de, vrei să mă faci să cred că nu ştiai nimic despre completul pus la cale împotriva regelui de către "fraţii" dumitale, cum văd că le spui şi că aceşti "fraţi" renunţă cu inima uşoară la ajutorul unui aliat atât de întreprinzător ca dumneata?

— Va trebui să credeţi, zise tânărul conte mai serios ca niciodată.

— Atunci dai bir cu fugiţii şi din tabăra noastră şi dintr-a lor; căci noua dumitale credinţă te face să nu mai ai nici una, după câte văd...

— Oh, monseniore! strigă Gabriel cu reproş.

— Atunci cum îţi explici refuzul dumitale? zise Însemnatul aruncându-şi cu un soi de mânie toca pe fotoliul pe care-l părăsise.

— Cum mi-l explic? zise Gabriel cu oarecare răceală. Foarte simplu. Când am devenit protestant le-am spus în mod cinstit şefilor hughenoţilor că, datorită unor obligaţii sacre faţă de rege, regină şi ducele de Guise, nu voi putea ridica niciodată spada împotriva lor. Ei ştiu că Reforma este pentru mine o credinţă şi nu un partid. Pe de altă parte, nu pot lupta nici alături de dumneavoastră, împotriva lor! Rămânând neutru, monseniore, nădăjduiesc să-mi pot păstra cinstea şi mâinile curate.

Însemnatul, calmându-se treptat, nu se putu abţine să nu admire francheţea şi nobleţea vechiului său tovarăş de arme.

— Eşti un om ciudat, Gabriel îi spuse el gânditor.

— De ce ciudat, monseniore? Din pricină că spun ce fac şi fac ce spun? Habar n-avem de această conspiraţie a protestanţilor, v-o jur! Totuşi, la Paris, am primit, mărturisesc, odată cu scrisoarea dumneavoastră şi o scrisoare de la unul dintre ei; dar această scrisoare, ca şi cea a dumneavoastră, nu intră în amănunte şi nu-mi spune decât: "Vino!" Am presimţit cumplita alternativă în care aveam să mă aflu şi totuşi am răspuns la această dublă chemare, monseniore. Am venit ca să nu dezertez de la nici una din datoriile mele. Am venit să vă spun dumneavoastră: nu pot lupta împotriva celor a căror credinţă o împărtăşesc; am venit să le spun lor: nu pot lupta împotriva celor care mi-au cruţat viaţa.

Ducele de Guise întinse mâna tânărului conte de Montgommery.

— N-am avut dreptate, îi spuse el cu cordialitate. Pun mânia mea doar pe seama amărăciunii pe care am simţit-o, aflându-te tocmai pe dumneata, pe care contam atâta, printre duşmanii mei.

— Duşmani! zise Gabriel. Nu sunt şi nu voi fi niciodată duşmanul dumneavoastră, monseniore. Ca s-o spun mai deschis, pot fi eu duşmanul dumneavoastră, mai mult decât prinţul de Condé şi decât domnul de Coligny, protestanţi fără arme?

— Fără arme... Din păcate, ei sunt duşmanii mei, zise Însemnatul. Dacă însă ne vom întâlni, mă voi preface că nu ştiu acest lucru şi le voi declara în mod oficial nevinovăţia. Comedie, e adevărat, dar o comedie necesară!

— Ei bine, monseniore, pentru că aţi fost atât de bun să dezvăluiţi faţă de mine unele din aceste convenţii, spuneţi-mi dacă. În afara politicii, mai credeţi în devotamentul şi-n cinstea mea, un hughenot; spuneţi-mi, dacă într-o bună zi ar izbucni un nou război, îmi veţi face cinstea de a mă chema şi a mă trimite să mor pentru patrie?

— Da, Gabriel, am încredere şi voi avea întotdeauna încredere în dumneata şi, ca să ţi-o dovedesc şi să-mi răscumpăr momentul de bănuială pe care-l regret, ia hârtia asta şi foloseşte-o cum îţi va plăcea. Se duse la masă, scrise un cuvânt, semnă şi întinse hârtia tânărului conte, zicându-i:

— E ordinul de ieşire din Amboise, pe oriunde vei voi, zise el. Cu această hârtie în mână, eşti liber. Şi această dovadă de stimă şi de încredere, să ştii, nu i-o voi da prinţului de Condé pe care i-ai pomenit mai adineauri; din clipa în care va pune piciorul în castel va fi supravegheat ca un duşman şi păzit ca un prizonier.

— Refuz această dovadă de încredere şi de stimă, monseniore, zise Gabriel.

— Cum? Şi de ce mă rog? zise ducele uluit.

— Monseniore, ştiţi unde mă voi duce dacă mă veţi lăsa să ies din Amboise?

— Asta te priveşte, eu nu te întreb, zise Însemnatul.

— Dar eu ţin să vă spun. Plecând de aici, monseniore, mă voi îndrepta către cealaltă datorie care mă cheamă; mă voi duce la rebeli, îl voi căuta pe unul dintre ei la Noizai...

— La Noizai? Acolo comandă Castelnau, zise ducele.

— Da, oh! Sunteţi bine informat, monseniore.

— Şi ce vei face la Noizai, nefericite? zise Însemnatul.

— Da, într-adevăr, ce voi face acolo? Le voi spune: "M-aţi chemat, iată-mă, dar nu pot face nimic pentru voi" şi dacă mă vor întreba ce-am auzit şi ce-am văzut pe drum, va trebuie să tac; n-o să-i pot înştiinţa despre capcana pe care le-o întindeţi. Încrederea dumneavoastră nu-mi dă dreptul ăsta! Deci, monseniore, am să vă fac o rugăminte...

— Care?

— Ţineţi-mă aici prizonier şi salvaţi-mă astfel dintr-o situaţie cumplită, căci, dacă mă lăsaţi să plec, n-aş putea să lupt alături de cei care urmează să piară, dar nu voi fi liber nici să-i salvez.

— Gabriel, zise ducele, după ce se gândi o vreme, nu pot şi nici nu vreau să-ţi arăt o astfel de neîncredere. Ţi-am dezvăluit întregul meu plan de luptă, întoarce-te printre prietenii dumitale al căror interes capital este să cunoască acest plan şi iată-ţi aici şi permisul de liberă trecere...

— Atunci, monseniore, zise Gabriel abătut, acordaţi-mi cel puţin o ultimă favoare. Vă implor, în numele a tot ceea ce am putut face pentru dumneavoastră la Metz, în Italia, la Calais, în numele a tot ceea ce am suferit pe urmă şi am suferit într-adevăr...

— Despre ce e vorba? zise ducele. Dacă-mi va fi în putere, voi face, prietene.

— Puteţi, monseniore, poate chiar trebuie, căci cei împotriva cărora veţi lupta sunt francezi. Ei bine, îngăduiţi-mi să-i întorc de la planul lor fatal, sfătuindu-i, rugându-i, conjurându-i...

— Bagă de seamă, Gabriel! zise solemn ducele de Guise. Dacă-ţi scapă un singur cuvânt despre dispoziţiile mele şi dacă răsculaţii vor persista în planul lor, modificând doar data punerii lui în aplicare, gândeşte-te că eu, ca regele, că Maria Stuart vom fi pierduţi. Cântăreşte bine asta! Te angajezi pe onoarea dumitale de gentilom să nu-i laşi să ghicească ori să bănuiască nici prin cuvânt, nici prin vreo aluzie, nici măcar prin vreun semn, nimic din ceea ce se petrece aici?

— Mă angajez pe cuvântul meu de gentilom! zise contele de Montgommery.

— Atunci du-te şi încearcă să-i faci să renunţe la atacul lor criminal, iar eu voi renunţa cu bucurie la victoria mea uşoară, gândindu-mă că a fost cruţat atâta sânge francez. Dar, după cum cred şi ultimele rapoarte nu mint, au o încredere oarbă şi încăpăţânată în ceea ce vor să facă şi vei da greş, Gabriel. Dar, mă rog! Du-te şi fă această ultimă încercare. Pentru ei, mai ales pentru dumneata, nu vreau să-mi refuz asta.

— Pentru ei şi pentru mine, vă mulţumesc, monseniore, zise Gabriel.

După un sfert de ceas se afla pe drumul spre Noizai.

Capitolul XII Necinstea cinstei

Baronul Castelnau de Chalosses era un tânăr generos, căruia protestanţii îi dăduseră o însărcinare dificilă trimiţându-l în faţa castelului din Noizai, locul de întâlnire generală a detaşamentelor în ziua de 16 martie.

Trebuia să se arate hughenoţilor şi să se ascundă de catolici şi această poziţie delicată cerea tot atâta prudenţă şi sânge rece pe cât curaj. Datorită parolei pe care i-o încredinţase în scrisoare La Renaudie. Gabriel putu ajunge, fără prea mari piedici, până la baronul de Castelnau. Era în 15 martie, după-amiaza. Peste optsprezece ceasuri protestanţii aveau să se adune la Noizai; peste douăzeci şi patru, trebuiau să atace Amboise. Deci nu era vreme de pierdut dacă voia să-i facă să renunţe la planul lor. Baronul de Castelnau îl cunoştea bine pe contele de Montgommery pe care-l văzuse de multe ori la Luvru şi despre care şefii partidului vorbiseră adesea în faţa lui. Îi ieşi. Înainte şi-l primi ca pe un prieten şi că pe un aliat.

— Iată-te, domnule de Montgommery, îi spuse el, când fură singuri. Adevărul e că nădăjduiam, dar nu te aşteptam totuşi. La Renaudie a fost certat de amiral pentru că ţi-a scris acea scrisoare. "Trebuia, i-a spus el, să-l înştiinţezi despre planurile noastre, nu să-l chemi aici. Ar fi făcut cum ar fi crezut el de cuviinţă. Contele ne-a spus doar că, atâta vreme cât va domni Francisc al II-lea, spada să nu ne va aparţine şi nu-i va aparţine nici măcar lui însuşi!" La care La Renaudie a răspuns că scrisoarea lui nu te angajă la nimic şi că-ţi lăsa toată independenţa.

— E adevărat, zise Gabriel.

— Totuşi, ne gândeam că vei veni, reluă Castelnau, fiindcă în misiva sa baronul nu-ţi spunea despre ce-i vorba; ei bine, am fost însărcinat să-ţi aduc la cunoştinţă plănui şi nădejdile noastre.

— Te ascult, zise contele de Montgommery.

Castelnau îi repetă atunci lui Gabriel tot ceea ce acesta auzise în amănunt de la ducele de Guise. Şi Gabriel văzu cu spaimă cât de bine fusese informat Însemnatul. Nici un punct din rapoartele delatorilor nu era inexact. Conjuraţii erau într-adevăr pierduţi.

— Acum ştii totul, zise Castelnau şi nu-mi rămâne decât să-ţi adresez o întrebare al cărei răspuns dealtfel i! Prevăd. Nu poţi merge alături de noi, nu-i aşa?

— Nu pot, zise Gabriel clătinând cu tristeţe din cap.

— Bine, zise Castelnau, nu înseamnă că penţiu asta nu vom fi buni prieteni. Ştiu că e dreptul dumitale să nu te amesteci în această luptă; şi mai ales în această împrejurare în care suntem siguri de victorie.

— Sunteţi într-adevăr siguri?

— Perfect siguri, replică baronul, duşmanul habar n-are de nimic şi va fi luat ca din oală. Am avut un moment de teamă când Curtea şi regele au plecat din Blois şi s-au mutat în castelul fortificat din Amboise. Evident, au existat unele bănuieli...

— Asta sărea într-adevăr în ochi, zise Gabriel.

— Da, dar, reluă Castelnau, ezitările noastre s-au risipit, căci s-a socotit că această schimbare neaşteptată a reşedinţei, departe de a dăuna planurilor noastre, dimpotrivă, le slujea şi nai bine. Ducele de Guise se complace într-o siguranţa înşelătoare şi închipuie-ţi, dragă conte, că avem oamenii noştri în acel loc şi că poarta de vest ne va fi deschisă de îndată ce vom ajunge acolo. Oh! Succesul e sigur, ţi-o spun eu, aşa că poţi, fără nici un scrupul, să te abţii de la luptă.

— Oh, spuse Gabriel, câteodată şi cele mai măreţe speranţe pot fi înşelate.

— Dar aici toate şansele sunt de partea noastră, repetă Castelnau frecându-şi cu bucurie mâinile. Mâine vei asista la triumful partidului nostru şi la căderea partidului de Guise...

— Şi... trădarea? zise cu un efort Gabriel, mâhnit să vadă atâta curaj şi tinereţe aruncându-se cu ochii închişi în prăpastie.

— Trădarea este imposibilă, zise imperturbabil Castelnau. Nici unul dintre ai noştri n-ar fi capabil... Zău aşa, domnule de Montgommery, cred, pe legea mea, că eşti gelos pe noi din moment ce mi se pare că ne vrei cu tot dinadinsul răul din pricină că nu poţi lua parte la luptă. O, invidiosule!

— Da, e adevărat, vă invidiez! zise Gabriel cu un aer întunecat.

— Eram sigur, strigă rizând tânărul baron.

— Totuşi, stai, ai puţină încredere în mine?

— O încredere oarbă!

— Ei bine, vrei să asculţi un sfat bun, sfatul unui Drieten?

— Care?

— Renunţă la planul de a cuceri castelul Amboise. Trimite de îndată mesageri la toţi cei care trebuie să vină aici în noaptea asta sau mâine şi spune-le că planul a căzut sau măcar că trebuie amânat.

— Dar de ce? De ce? zise Castelnau, care începu să se alarmeze. Ai vreun motiv grav ca să-mi vorbeşti astfel?

— Dumnezeule, nu, zise Gabriel.

— Nu mă sfătuieşti dumneata aşa, de florile mărului, să abandonez şi să-i fac şi pe ceilalţi să abandoneze un proiect care se prezintă sub auspicii atât de favorabile... Ai vreun motiv?

— Nu, n-am nici un motiv, dar... Uite, mă amestec în treaba asta mai mult decât trebuie. Fă-mi hatârul şi crede-mă pe cuvânt, prietene, că nu te sfătuiesc prost...

— Ascultă, zise serios Castelnau, dacă iau asupră-mi această hotărâre stranie de a mă răzgândi în ultimul moment, voi răspunde de asta în faţa lui Renaudie şi a celorlalţi şefi. Voi putea cel puţin să-i trimit la dumneata?

— Da, răspunse Gabriel.

— Şi lor ai să le spui motivele care ţi-au dictat acest sfat?

— N-am dreptul!

— Cum vrei atunci să cedez în faţa insistenţelor dumitale? Nu mi se va reproşa oare că mi-am pierdut, la primul cuvânt aruncat aiurea, speranţele şi încrederea? Oricâtă stimă am avea cu toţii faţă de dumneata, domnule de Montgommery, un om nu-i decât un om şi poate să se înşele chiar dacă are cele mai bune intenţii din lume. Dacă nu ne poţi argumenta în nici un fel "sfaturile" dumitale, suntem obligaţi să trecem peste ele.

— Bagă de seamă, strigă Gabriel, îţi asumi, la rândul dumitale, răspunderea a tot ceea ce se poate întâmpla mai funest!

Castelnau fu izbit de accentul cu care contele rosti aceste cuvinte.

— Domnule de Montgommery! Îi zise el, luminat de o sclipire bruscă, cred că presimt adevărul! Ţi s-a încredinţat sau ai surprins an secret pe care-ţi este interzis să-l dezvălui. Ştii ceva grav în ce priveşte sfârşitul probabil al întreprinderii noastre, nu-i aşa?

— Nu spun asta! strigă cu însufleţire Gabriel.

— Poate că l-ai văzut pe ducele de Guise, care este prietenul dumitale şi care, neştiind poate că eşti protestant, ţi-o fi spus ceva grav despre răscoală...

— Nimic din cuvintele mele nu te poate face să presupui asta, strigă Gabriel.

— Sau, urmă Castelnau, trecând prin Amboise, ai surprins unele pregătiri, ai auzit unele ordine, sau poate chiar unele confidenţe... Complotul nostru e descoperit, nu-i aşa?

— Ţi-am dat eu prilej, zise Gabriel speriat, să crezi asta?

— Nu, domnule conte, căci te-ai angajat să păstrezi taina, văd eu asta! Aşa că nu-ţi cer o asigurare, nici măcar un cuvânt. Da, dacă nu mă înşel în ceea ce spun, un simplu gest, o clipire din ochi, chiar tăcerea dumitale ar ajunge să mă lămurească.

Gabriel, plin de nelinişte, îşi aminti de cuvântul dat ducelui de Guise. Se angajase, pe onoarea lui de gentilom, să nu lase să se bănuie nici prin cuvinte, nici prin aluzii, nici măcar printr-un semn ceea ce se petrecea la Amboise. Totuşi, cum tăcerea se prelungea:

— Taci? zise baronul de Castelnau care-şi aţintise ochii pe chipul lui. Taci, te înţeleg; deci voi proceda în consecinţă.

— Ce vrei să faci? întrebă cu însufleţire Gabriel.

— Să-i previn pe ai noştri, aşa cum m-ai sfătuit la început. La Renaudie şi ceilalţi şefi vor opri orice mişcare şi vor declara alor noştri, când vor sosi aici, că cineva în care trebuie să avem toată încrederea mi-a dezvăluit... mi-a dezvăluit o trădare probabilă...

— Dar nu e adevărat, îl întrerupse cu vioiciune contele de Montgommery. Nu ţi-am dezvăluit nimic, domnule de Castelnau.

— Conte, zise Castelnau strângând cu o expresie mută mâna lui Gabriel şi tăcerea poate fi o înştiinţare şi poate însemna salvarea noastră. Şi odată puşi în gardă, atunci...

— Atunci? Repetă Gabriel.

— Totul va fi bine pentru noi şi rău pentru ei, zise Castelnau; vom amâna pentru timpuri mai bune întreprinderea noastră, îi vom descoperi cu orice preţ pe trădători, ne vom întări precauţiile şi într-o bună zi, cinci totul va fi bine pregătit, siguri de data asta de lovitura noastră, ne vom reînnoi tentativa şi, graţie dumitale, în loc să dăm greş, vom triumfa.

— Iată tocmai ceea ce aş voi să evit! strigă Gabriel care se văzu cu groază târât într-o trădare involuntară. Iată, domnule, adevăratul motiv al avertismentelor şi sfaturilor mele. Socot, vorbind în mod general, întreprinderea dumitale periculoasă. Îţi atragi, atacându-i pe catolici, tot răul. Justifici toate represaliile lor. Din oprimaţi, faci răsculaţi. Dacă te-ai fi plâns miniştrilor, crezi că tânărul rege nu te-ar fi ajutat? Va trebui, pentru binele vostru, să renunţaţi pentru totdeauna la răscoala asta nesăbuită. Lasă principiile să lupte pentru voi. Adevăr, dar fără sânge! Asta am vrut să-ţi spun! Iată de ce te conjur să renunţi, dumneata şi toţi fraţii noştri, la acel funest război civil care nu poate decât să întârzie realizarea idealurilor voastre.

— Ăsta-i într-adevăr, singurul motiv al tuturor vorbelor dumitale? întrebă Castelnau.

— Singurul... răspunse Gabriel şovăielnic.

— Atunci, îţi mulţumesc pentru intenţii, domnule conte, zise Castelnau cu răceală, dar n-am să încetez să acţionez aşa cum mi-au indicat şefii Reformei. Accept că, neputând lupta, e dureros pentru dumneata, un gentilom, să-i vezi pe alţii luptând. Totuşi, nu vei putea să împiedici şi să paralizezi întreaga noastră armată.

— Aşa că, zise Gabriel palid şi mohorât, ai s-o laşi să-şi urmeze destinul ei fatal şi dumneata la fel?

— Da, domnule conte, răspunse Castelnau, cu o fermitate care nu admitea replică şi, dacă-mi îngădui, mă duc să dau ordinele necesare pentru atacul de mâine.

Îl salută pe Gabriel şi ieşi fără să aştepte răspuns.

Capitolul XIII Începutul sfârşitului

Gabriel nu părăsi totuşi castelul din Noizai, ci hotărî să-şi petreacă noaptea acolo. Prezenţa să va fi pentru calvinişti un gaj al bunei sale credinţe în cazul în care vor fi atacaţi şi, mai mult, nădăjduia să poată convinge a doua zi dimineaţa — cu toată împotrivirea lui Castelnau — vreun alt şef mai puţin orb şi încăpăţânat. Dac-ar veni La Renaudie! Castelnau îl lăsa liber şi păru să nu-i mai dea nici o atenţie. Gabriel îl întâlni de mai multe ori în seara aceea, pe coridoarele şi în sălile castelului, ducându-se şi venind, dând ordine. Dar aceşti doi tineri bravi, la fel de mândri şi de nobili, nu mai schimbară o vorbă. În timpul lungilor ore ale acelei nopţi de spaimă, contele de Montgommery, prea neliniştit că să poată dormit rămase pe zidurile de apărare ascultând, meditând, rugându-se. Odată cu zorile, trupele reformaţilor începură să sosească în mici grupuri. La ora opt, ele erau de acum în număr destul de mare; la unsprezece Castelnau nu mai aştepta nici un grup. Gabriel nu cunoştea pe nici unul dintre şefii sosiţi. La Renaudie anunţase că, pentru a ajunge la Amboise cu oamenii săi, o va lua prin pădurea de la Château-Regnault. Armată era gata de plecare. Căpitanii Mazere şi Raunai, care alcătuiau avangarda, coborâră pe terasa castelului pentru a-şi pregăti detaşamentele de marş. Castelnau era cum nu se poate mai fericit.

— Ei bine, îi zise el întîlnindu-l pe Gabriel şi iertându-i, în bucuria sa, discuţia din ajun, ei bine, vezi, domnule conte, că n-ai avut dreptate şi că totul va merge cât se poate de bine.

— Să vedem! zise Gabriel clătinând din cap.

— Ce să facem ca să crezi? zise surâzând Castelnau. Toţi ai noştri şi-au ţinut angajamentele şi au sosit la ora fixată cu mult mai mulţi oameni decât făgăduiseră. Au străbătut provincii întregi fără să fie deranjaţi. Nu-i aşa că ăsta-i un noroc orb?

Baronul fu întrerupt de zgomotul trompetelor şi al armelor şi de un mare tumult. Dar, în ameţeala succesului, nu se alarmă, căci nu putea crede decât într-o izbândă.

— Iată, îi zise el lui Gabriel, pun rămăşag că vin întăriri neaşteptate. Fără îndoială că sunt Lamothe şi Deschamps cu conjuraţii din Picardia. Trebuiau să vină mâine, dar au mers probabil în marş forţat, ca să ia şi ei parte la luptă şi la victorie. Aşa prieteni mai zic şi eu!

— Crezi că cei care vin sunt prieteni? zise Gabriel care păli auzind sunetul trompetelor.

— Ce-ar putea să fie? zise Castelnau. Vino în galeria asta, domnule conte. De pe creneluri se poate vedea pe terasa de unde pare să vină zgomotul.

Îl trase pe Gabriel după el; dar ajungând la marginea zidului, scoase un strigăt puternic, îşi ridică braţele şi rămase împietrit. Nu trupele reformate, ci ostile regale pricinuiseră acel tumult. Nu Lamothe era cel care-i comanda pe noii veniţi, ci Jacques de Savoia, duce de Nemours. Datorită pădurii care era înconjurat castelul de Noizai, cavalerii

regali apăruseră pe neaşteptate pe terasă deschisă unde avangarda rebelilor tocmai se aranja în ordine de luptă. Dar nu mai avu loc nici o luptă, căci ducele de Nemours pusese chiar de la început mâna pe grămezile de arme. Mazere şi Raunai se predară fără luptă şi, în momentul în care Castelnau privea din susul zidurilor, ai săi, învinşi fără luptă, înmânau spadele învingătorilor. Acolo unde urma să-şi vadă soldaţii, nu mai văzu decât prizonieri. Nu-şi putea crede ochilor. Rămase un moment nemişcat, stupefiat, doborât, fără să rostească o vorbă. Un asemenea eveniment era atât de departe de gândul lui încât la început îi fu şi greu să-şi dea seama. Gabriel, deşi mai puţin surprins de această lovitură neaşteptată, nu era nici el mai puţin copleşit. Cum se priveau amândoi, la fel de palizi şi de mohorâţi şi unul şi celălalt, un stegar intră grăbit căutîndu-l pe Castelnau.

— Ce se întâmplă? Îi spuse acesta, regăsindu-şi, plin de nelinişte, glasul.

— Domnule baron, răspunse stegarul, au pus mâna pe podul suspendat şi pe prima poartă; abia am avut vreme s-o închidem pe a doua; dar ea nu va rezista şi, într-un sfert de ceas, vor fi în curte. Să încercăm totuşi să le ţinem piept sau să discutăm? Aşteptăm ordinele dumneavoastră.

— Să-mi pun armura şi cobor, zise Castelnau.

Intră grăbit în sala de alături ca să-şi ia cuirasa şi să-şi încingă sabia. Gabriel îl urmă.

— Ce vrei să faci, prietene? Îi spuse Gabriel cu tristeţe.

— Nu ştiu, nu ştiu, răspunse Castelnau rătăcit. Poate mor...

— Vai, de ce nu m-ai crezut ieri?

— Da, aveai dreptate, văd, zise baronul. Ai prevăzut ce-o să se întâmple, poate că ştiai dinainte?

— Poate... Şi poate că în asta constă cel mai mare chin al meu. Dar gândeşte-te, Castelnau, în viaţă există încercări ale sorţii ciudate şi cumplite. Mi-am dat cuvântul meu de gentilom că nu te voi lăsa să bănuieşti, nici direct, nici indirect adevărul...

— În locul dumitale aş fi făcut la fel. Eu, smintitul, trebuia să înţeleg, trebuia să-mi dau seama că un viteaz ca dumneata nu mă sfătuieşte să renunţ la luptă fără un motiv puternic... Dar vreau să-mi ispăşesc greşeala, vreau să mor...

— Voi muri împreună cu dumneata, zise Gabriel calm.

— Dumneata? De ce? strigă Castelnau. Nu eşti constrâns decât la un lucru: să te abţii de la luptă.

— Nu voi lupta, zise Gabriel, pentru că nu pot. Dar viaţa mi-e povară; rolul, dublu în aparenţă, pe care l-am jucat mi-e odios. Mă voi duce să lupt fără arme. N-am să ucid, dimpotrivă, mă voi lăsa ucis. Mă voi arunca poate în faţa unei lovituri care ţi-e destinată. Dacă nu pot fi o spadă, mai pot fi încă un scut.

— Nu, zise Castelnau, rămâi. Nu trebuie, nu vreau să te târăsc la pieire.

— Eh, zise Gabriel, ai să-i târăşti fără folos şi fără nădejde pe toţi ai noştri care s-au închis împreuna cu dumneata în acest castel. Viaţa mea e mult mai nefolositoare decât a lor.

— Pot face altfel pentru gloria partidului nostru decât să le cer acest sacrificiu? zise Castelnau. Martirii sunt adesea mai utili şi mai plini de glorie decât învingătorii.

— Da, zise Gabriel, dar datoria dumitale de şef nu este de a încerca să salvezi mai întâi forţele care ţi-au fost încredinţate? N-ai decât să mori după aceea dacă salvarea nu se poate împăca cu onoarea.

— Deci, zise Castelnau, ce mă sfătuieşti?

— Să încerci prin mijloace paşnice, zise Gabriel. Dacă rezişti, n-ai nici o şansa să eviţi înfrângerea şi masacrul. Dacă cedezi de nevoie, n-au, mi se pare, dreptul de a pedepsi o simplă tentativă. Dezarmând, îţi vei dezarma duşmanii.

— Mă căiesc atât de tare că nu ţi-am ascultat sfatul, zise Castelnau, încât măcar de data asta aş vrea să te ascult. Totuşi, mărturisesc, ezit. Mi-e silă să dau înapoi.

— Ca să dai înapoi, va trebuie să faci un pas înainte, zise Gabriel. Or, ce anume dovedeşte până acum că te-ai ii răsculat? Doar trăgând spada vei fi declarat vinovat.

Prezenţa mea, slavă Domnului, poate să-ţi mai fie de folos. Nu te-am putut salva ieri, vrei să încerc să te salvez azi?

— Ce vrei să faci? întrebă Castelnau mişcat.

— Nimic care să nu fie demn de dumneata, fii liniştit! zise Gabriel. Mă voi duce la ducele Nemours care comandă trupa regală, Îl voi anunţa că nu va întâmpina nici o rezistenţă, că i se vor deschide porţile şi că dumneata i te vei preda, dar pe cuvânt. Va trebui să se angajeze pe rangul lui de duce ca nu vi se va face nici un rău nici dumitale, nici gentilomilor dumitale şi că după ce te va duce la rege ca să-i expui plângerile şi cererile dumitale, te va lăsa liber.

— Şi dacă refuză? zise Castelnau.

— Dacă refuză, răspunse Gabriel, dreptatea va fi de partea noastră; va respinge o împăcare justă şi onorabilă şi toată răspunderea sângelui vărsat va cădea asupra capului său. Dacă refuză, mă voi întoarce printre voi, Castelnau, ca să mor alături de voi.

— Crezi, zise Castelnau, că dacă La Renaudie ar fi fost în locul meu, ar fi consimţit la propunerea dumitale?

— Sunt sigur? Cred că orice om rezonabil ar consimţi la aşa ceva!

— Fie, zise Castelnau.

— Mulţumesc, zise Gabriel. Nădăjduiesc să reuşesc şi să apăr, cu ajutorul Domnului, atâtea nobile şi viteze vieţi.

Coborî alergând, deschise poarta curţii şi, cu un steag alb în mână, înainta către ducele de Nemours care, pe cal în mijlocul alor săi, aştepta pacea ori războiul.

— Nu ştiu dacă monseniorul mă recunoaşte, zise Gabriel ducelui; sunt contele de Montgommery.

— Da, domnule de Montgommery, te recunosc, zise Jacques de Savoia. Domnul de Guise m-a prevenit că te voi găsi aici, cu îngăduinţa să, recomandându-mi să te tratez ca pe un prieten.

— O precauţie care ar putea să mă calomnieze în faţa altor prieteni nenorociţi... zise Gabriel clătinând cu tristeţe din cap. Dar, monseniore, pot cuteza să vă cer un moment ca să discutăm?

— Sunt al dumitale.

Castelnau care, printr-o fereastră cu zăbrele a castelului, urmărea atent toate mişcările ducelui şi ale lui Gabriel, îi văzu trăgându-se mai la o parte şi discutând cu însufleţire. Apoi Jacques de Savoia întrebă ce să scrie şi, pe o tobă, înşiră câteva rânduri pe-o hârtie pe care-o înmâna contelui de Montgommery. Gabriel păru să-i mulţumească. Existau deci speranţe.

Gabriel, într-adevăr, se întoarse grăbit în castel şi, fără să spună un cuvânt, abia trăgându-şi răsuflarea, îi înmâna lui Castelnau declaraţia următoare:

"Domnul de Castelnau şi tovarăşii săi din castelul de Noizai consimţind, la sosirea mea, să, depună, armele şi să, se predea, subsemnatul Jacques de Savoia le-am jurat, pe onoarea mea de prinţ şi pe sufletul meu de creştin, că, nu vor păţi nimic şi cări voi lua, teferi şi sănătoşi, pe cincisprezece dintre ei, împreună cu domnul de Castelnau, la Amboise. Dat în Castelul din Noizai, la 16 martie 1560. Jacques de Savoia".

— Mulţumesc, prietene, îi zise Castelnau lui Gabriel după ce citi biletul; ne-ai salvat viaţa şi, mai mult decât viaţa, onoare. În aceste condiţii sunt gata să-l urmez pe domnul de Nemours la Amboise, căci cel puţin nu vom ajunge acolo ca prizonieri în faţa învingătorilor, ci că oprimaţi în faţa regelui. Încă o dată. Îţi mulţumesc.

Dar, strângând mâna eliberatorului său, Castelnau băgă de seamă că Gabriel redevenise la fel de trist ca mai înainte.

— Ce mai ai iar? Îl întrebă el.

— Mă gândesc că La Renaudie şi alţi protestanţi trebuie să atace în noaptea asta castelul Amboise, răspunse Gabriel. Pare prea târziu ca să-i mai salvez. Totuşi, dacă aş încerca? La Renaudie nu trebuia s-o ia prin pădurea de la Château-Regnault?

— Da, zise Castelnau cu grabă şi poate că ai mai putea să-l găseşti şi să-l salvezi, aşa cum ne-ai salvat şi pe noi.

— Cel puţin voi încerca, zise Gabriel. Socot că ducele de Nemours mă va lăsa liber. Cu bine deci, prietene, vreau să-mi continui, dacă pot, rolul de conciliator. Cu bine, la Amboise!

— Cu bine, zise Castelnau.

Aşa cum prevăzuse Gabriel, ducele de Nemours nu se opuse ca el să părăsească Noizaiul şi detaşamentul trupelor regale.

Pătimaşul şi devotatul tânăr putu deci să se arunce pe cal şi s-o pornească spre pădurea de la Château-Regnault. Castelnau şi cincisprece şefi, care trebuiau să meargă împreună cu acesta, îl urmară, liniştiţi şi încrezători, pe Jacques de Savoia la Amboise. Dar, la sosirea lor, fură imediat închişi. Trebuiau să rămână acolo, li se spuse, până când se va isprăvi încăierarea şi nu va mai fi nici un pericol să-l lase să ajungă până la rege.

Capitolul XIV Pădurea de la Château-Regnault

Pădurea de la Château-Regnault nu se afla, din fericire, decât la o leghe şi jumătate distanţă de Noizai. Gabriel se îndreptă într-oacolo în galopul calului; dar, odată ajuns în pădure, o străbătu în lung şi-n lat mai bine de un ceas fără să întâlnească vreo oaste prietenă ori duşmană. În sfârşit, crezu că aude, la cotitură unei alei, galopul regulat al cavaleriei. Dar cei care veneau nu puteau fi reformaţi, căci râdeau şi vorbeau şi hughenoţii aveau tot interesul să păstreze cea mai completă linişte. Gabriel se năpusti în acea parte şi descoperi repede eşarfele roşii ale trupelor regale. Înaintând către şeful lor îl recunoscu şi fu recunoscut de acesta. Era baronul de Pardaillan, un tânăr şi viteaz ofiţer, care luptase alături de el în Italia sub comanda ducelui de Guise.

— Ei, dar e contele de Montgommery! strigă Pardaillan. Te credeam la Noizai, conte.

— Vin de-acolo, zise Gabriel.

— Şi ce se întâmpla acolo? Mergi puţin cu noi şi povesteşte-mi şi mie.

Gabriel îi povesti despre sosirea neaşteptată a ducelui de Nemours, despre cucerirea castelului din Noizai, despre medierea să între cele două părţi şi despre supunerea paşnica ce avusese un rezultat atât de fericit.

— Drace! zise Pardaillan, domnul de Nemours a avut noroc şi tare aş vrea să am şi eu la fel. Ştii, domnule conte de Montgommery, împotriva cui mă îndrept eu acum?

— Împotriva lui La Renaudie, nu-i aşa?

— Exact. Şi ştii ce-mi este La Renaudie?

— Cred că ţi-e văr, dacă-mi aduc bine aminte.

— Da, mi-e văr, zise Pardaillan şi chiar mai mult decât văr, tovarăşul meu de arme. Ştii cât e de greu să te baţi împotriva celui care s-a bătut de atâtea ori alături de tine...

— Da, zise Gabriel, dar, în sfârşit, eşti sigur c-ai să-l întâlneşti?

— Sunt sigur! Instrucţiunile care mi s-au dat sunt precise şi rapoartele celor care l-au trădat sunt şi mai şi. Mai mergem un sfert de oră, apoi o luăm pe a doua alee la stânga şi ne vom afla în faţa lui La Renaudie.

— Dar dac-o apuci pe aleea asta? Îi suflă Gabriel.

— Voi dezerta de la onoarea şi de la datoria mea de soldat, zise Pardaillan. Dar chiar dac-aş vrea, n-aş putea. Cei doi locotenenţi ai mei au primit ca şi mine ordinele domnului

de Guise şi nu mă vor lăsa să mă abat de la ele. Nu, singura mea speranţa este ca La Renaudie să consimtă să mi se predea. Nădejde vană, căci e mândru şi brav! El nu va fi surprins că bietul Castelnau, dar în schimb noi îi vom fi superiori ca număr. În sfârşit, mă vei ajuta, nu-i aşa, domnule de Montgommery, să-l sfătuiesc să abandoneze lupta...

— Da, zise Gabriel, voi face ce voi putea.

— La dracu cu aceste războaie civile, strigă încheind Pardaillan. Merseră aproape zece minute în tăcere. Când o luară pe a doua alee, la stânga, Pardaillan zise:

— Ne apropiem. Îmi bate inima. Pentru prima oară în viaţa mea, cred, să mă bată Dumnezeu, că mi-e frică.

Cavalerii nu mai râdeau şi nu mai sporovăiau, ci înaintau încet, cu precauţie. Nu făcură nici două sute de paşi, când, străbătând un desiş de copaci, pe o potecă ce mergea paralel cu drumul, li se păru că văd lucind arme. Îndoiala lor nu ţinu prea mult, căci aproape imediat o voce strigă:

— Stai! Cine e?

— E vocea lui La Renaudie, îi zise Pardaillan lui Gabriel. Şi răspunse: Valois de Lorena!

Imediat, de pe aleea opusă, apăru călare La Renaudie, urmat de oastea lui. Totuşi, el porunci soldaţilor să se oprească şi făcu singur câţiva paşi înainte. Pardaillan îl imita, strigând oamenilor săi: "Staţi!" şi se îndreptă spre el însoţit doar de Gabriel. Ai fi zis că sunt doi prieteni grăbiţi să se revadă după o lungă absenţă şi nu doi duşmani gata de luptă.

— Ţi-aş fi răspuns aşa cum trebuie, zise La Renaudie apropiindu-se, dacă n-aş fi recunoscut vocea unui prieten... Sau mă înşel eu, sau vizirea asta ascunde chipul dragului meu Pardaillan...

— Da, eu sunt şi dacă-ţi pot da un sfat prietenesc, renunţă la planul tău şi predă-te armatei mele.

— Şi ăsta e, mă rog, un sfat prietenesc? zise, cu ironie, La Renaudie.

— Da, domnule La Renaudie, spuse Gabriel arătându-se, e sfatul unui prieten loial. Castelnau s-a predat domnului de Nemours şi dumneata, dacă nu faci la fel, eşti pierdut.

— Ah! Ah! Domnule de Monrgommery! zise La Renaudie, ai trecut deci de partea lor?

— Nu sunt nici de partea lor, nici de partea dumitale, zise grav Gabriel. Te rog, te implor, nu risca o luptă inutilă şi fatală. Predă-te!

— Imposibil!

— Dar să ştii, zise Pardaillan, că nu ne aflăm aici decât cu o mică avangardă...

— Şi eu, răspunse şeful Reformei, crezi că n-am decât acest pumn de oameni pe care-i vezi?

— Te previn, zise Pardaillan, că în rândurile tale ai trădători...

— Acum sunt în rândurile voastre, zise La Renaudie.

— Îmi asum sarcina să-ţi obţin iertarea de la domnul duce de Guise, zise din nou Pardaillan, care nu mai ştia la ce argument să recurgă.

— Iertarea mea! strigă La Renaudie. Nădăjduiesc că mai curând să-i iert eu pe alţii decât să fiu iertat de ei!

— La Renaudie! La Renaudie! Cred că n-ai să mă constrângi să ridic arma împotriva ta! Godefroid, vechiul meu camarad, prietenul meu din copilărie!

— Va trebui totuşi să te pregăteşti pentru asta, Pardaillan; căci mă cunoşti mult prea bine ca să-ţi dai seama că nu sunt dispus să cedez în faţa ta.

— Domnule La Renaudie... strigă Gabriel, încă o dată, n-ai dreptate...

Dar fu brusc întrerupt... Cavalerii din cele două tabere, rămaşi la distanţă, privindu-se unii pe alţii, nu înţelegeau nimic din aceste discuţii ciudate dintre şefii lor şi ardeau de nerăbdare să se încaiere. "Ce dracu îşi tot spun de atâta vreme?" murmurară soldaţii lui Pardaillan. "Ah! Aşa: spuseră la rândul lor hughenoţii. Cred că am venit aici ca să ne uităm la ei cum discută despre ale lor?"

— Staţi! Staţi! zise unul din armata lui La Renaudie unde orice soldat era şef, ştiu eu un mijloc de a le scurta conversaţia. Şi trase cu pistolul în trupă lui Pardaillan.

— Vezi, strigă îndurerat acesta, prima lovitură a pornit de la ai tăi!

— Fără ordinul meu! zise La Renaudie. Dar pentru că zarurile au fost aruncate, cu atât mai rău! Prieteni, înainte!

Se întoarse spre oamenii să şi Pardaillan, ca să nu rămână în urmă, strigă şi el: "înainte!" Şi lupta începu. În vremea asta, Gabriel stătea nemişcat între roşii şi albi, între regalişti şi reformaţi. Îşi împinse calul mai încolo şi rămase între focurile celor două tabere. Încă de la primele împuşcături, penele căştii sale fură retezate de un glonte şi calul fu ucis sub el. Îşi scoase picioarele din scări şi rămase drept, fără să se mişte, în mijlocul acestei cumplite învălmăşeli. Praful de puşcă isprăvindu-se, cele două oşti se năpustiră una asupra celeilalte, continuând lupta cu spada. Gabriel nu se clinti nici acum, nici măcar nu atinse mânerul spadei, ci se mulţumi să privească loviturile furioase care se dădeau în jurul lui, trist şi mohorât ca însăşi imaginea Franţei între acei francezi învrăjbiţi. Reformaţii, inferiori ca număr şi nedisciplinaţi, începură să bată în retragere. În acel tumult La Renaudie se întâlni cu Pardaillan.

— Hai! strigă el, cel puţin să mor de mâna ta!

— Ah! zise Pardaillan, cel care îl va ucide pe celălalt va fi cel mai generos!

Loviturile pe care şi le dădeau răsunau pe armurile lor ca nişte ciocane pe nicovală. La Renaudie se răsucea în jurul lui Pardaillan care, ţinându-se bine în şa, para loviturile şi ripostă fără să obosească. Doi rivali roşi de răzbunare n-ar fi fost mai încrâncenaţi decât ei. În sfârşit, La Renaudie îşi înfipse spada în pieptul lui Pardaillan, care căzu. Dar nu Pardaiîlan fu cel care striga, ci La Renaudie. Din fericire pentru învingător, nu mai avu când să privească funesta victorie. Montingni, pajul lui Pardaillan, îl ţinti cu archebuza, aşa că La Renaudie pică de pe cal, rănit de moarte. Totuşi, înainte de a muri, aceasta mai găsi puterea de a-l ucide pe loc, cu mânerul spadei, pe pajul care-l lovise. În jurul acestor trei cadavre, învălmăşeala era mai furioasă ca niciodată. Dar hughenoţii erau evident în inferioritate şi, în curând, lipsiţi de şeful lor, fură puşi pe goană. Un mare număr dintre ei pieriră. Câţiva fură luaţi prizonieri, unii izbutiră să fugă. Această luptă atroce şi sângeroasa nu durase nici zece minute. Regaliştii se pregătiră să se întoarcă la Amboise. Aşezară pe acelaşi cal leşurile lui Pardaillan şi La Renaudie. Gabriel care, în ciuda înflăcăratei sale dorinţe de a muri, nu căpătase nici măcar o zgârietură, contemplă cu tristeţe trupurile încremenite ale celor mai nobili oameni din câţi cunoscuse. "Care dintre ei a fost mai brav? Îşi spunea el. Care dintre ei îl iubea mai mult pe celălalt? Care dintre ei doi va lipsi mai mult ţării?".

Capitolul XV Despre politica secolului al XVI-lea

După ce castelul din Noizai s-a predat şi după scurta încăierare din pădurea de la Château-Regnault, prima parte a luptei luase sfârşit. Majoritatea conjuraţilor din Nantes însă, neavertizaţi de cele două eşecuri ale partidului lor, îşi continuau drumul spre Amboise, hotărâţi să-l atace în noaptea aceea. Tânărul rege, care nu voise să se culce, se plimba neliniştit prin vasta sală goală care i se rezervase ca dormitor. Maria Stuart, ducele de Guise şi cardinalul de Lorena vegheau şi aşteptau lângă el.

— Ce noapte fără sfârşit! zise Francisc al II-lea. Capul parcă mi-a luat foc şi aceste dureri insuportabile din ureche au început din nou să mă chinuie. Ce noapte! Ce noapte!

— Bietul meu rege! zise Maria. Nu te mai agita astfel, te conjur. Odihneşte-te câteva clipe...

— Pot să mă odihnesc, Maria, pot să stau liniştit când poporul se răscoală şi se înarmează împotriva mea? Toate aceste griji o să-mi scurteze şi puţina viaţă pe care mi-a dat-o Dumnezeu!

— Majestatea voastră nu trebuie să se necăjească astfel, zise Însemnatul. Am mai avut cinstea să-i spun că am luat măsuri şi că victoria e sigură. Răspund de asta, sire!

— N-am început bine? Adăugă cardinalul de Lorena. Castelnau prizonier, La Renaudie ucis, fapte de bun augur pentru cauza noastră.

— De bun augur, într-adevăr, zise cu amărăciune Francisc.

— Mâine se va sfârşi totul, continuă cardinalul, ceilalţi şefi ai rebelilor vor fi în puterea noastră; printr-o pedeapsă exemplară îi vom înspăimânta pe toţi cei care ar mai fi ispitiţi să-i imite. Trebuie, sire, zise el răspunzând unui gest de silă al regelui. Un solemn Act de credinţă, cum se spune în Spania, este necesar gloriei ultragiate a catolicismului şi securităţii ameninţate a tronului. Pentru început, îl vom condamna pe Castelnau. Domnul de Nemours şi-a asumat sarcina să-l cruţe, dar asta nu ne priveşte pe noi, care n-am făgăduit nimic. La Renaudie a scăpat de supliciu, murind; dar am şi dat ordin ca mâine dimineaţă capul să-i fie expus pe podul Amboise cu această inscripţie: "Şef al rebelilor".

— Şef al rebelilor! Repetă tânărul rege. Dar dumneata însuţi ai spus că nu era şef şi că martorii şi scrisorile conjuraţilor îl arată ca şef al răscoalei pe prinţul de Condé!

— În numele cerului, nu vorbiţi atât de tare, sire, vă rog, îl întrerupse cardinalul. Da, ăsta e adevărul! Da, prinţul a condus totul, a dirijat totul de departe. Aceşti nelegiuiţi de calvinişti îl numeau "Căpitanul mut" şi după primul succes urmau să-l declare şef. Să nu-i împingem la vreo faptă periculoasă. Să nu ne arătăm ostili acestui puternic cap al revoltei. Să ne facem că nu-l vedem că să nu fim obligaţi să-l demascăm.

— Domnul de Condé este totuşi un rebel! zise Francisc, a cărui nerăbdare nu se prea potrivea cu acele "înscenări guvernamentale", cum s-au numit ele atunci.

— Da. Sire, zise Însemnatul; dar prinţul, departe de a-şi mărturisi faptele, le neagă. Să ne prefacem că-l credem pe cuvânt. Prinţul a venit astăzi să ceară azil în castelul Amboise, unde nu-l slăbim din ochi, după cum nu l-am slăbit nici atunci când a pregătit răscoala... Să ne prefacem că-l acceptăm ca aliat, e mai puţin periculos decât să-l avem duşman. Prinţul, în sfârşit, dacă trebuie, îşi va nimici împreună cu noi complicii, în noaptea asta şi va asista la execuţia lor, mâine. Nu va îndura oare o pedeapsă de o mie de ori mai dureroasă decât cea pe care i-am impune-o noi?

— Da, sigur, zise regele, dar va face asta? Şi dac-o face, se poate să fie într-adevăr vinovat?

— Sire, zise cardinalul, avem în mână şi vom remite majestăţii voastre, dacă doreşte, toate dovezile complicităţii domnului de Condé. Dar cu cât aceste probe sunt mai flagrante, cu atât trebuie să ne prefacem noi mai mult; în ce mă priveşte, încerc un puternic regret pentru câteva cuvinte care mi-au scăpat şi care, dacă i-au fost raportate, l-ar putea jigni pe prinţ.

— Ţi-e teamă să nu jigneşti un vinovat? strigă Francisc. Dar ce e zgomotul ăsta afară? Să fie rebelii?

— Alerg într-acolo, zise ducele de Guise.

Dar, mai înainte ca el să fi păşit pragul uşii, Richelieu, căpitanul archebuzierilor, intră şi-i spuse, cu însufleţire, regelui:

— Iertare, sire, domnul de Condé, care crede că ar fi auzit cuvinte jignitoare la adresa lui, cere cu insistenţă să se disculpe în mod public, în prezenţa majestăţii voastre, de aceste josnice bănuieli.

Poate că regele ar fi refuzat să-l vadă pe prinţ; dar ducele de Guise şi făcuse un semn. Archebuzierii căpitanului Richelieu se îndepărtară şi domnul de Condé intră, cu capul sus şi cu privirea semeaţă. Era urmat de câţiva gentilomi şi de un număr de canonici florentini, oaspeţi obişnuiţi ai castelului Amboise, pe care cardinalul îi transformase în acea noapte în

soldaţi şi care, lucru destul de obişnuit în acea vreme, purtau lângă mătănii archebuza şi sub glugă casca.

— Sire, scuzaţi-mi îndrăzneala, zise prinţul după ce se înclină în faţa regelui; dar această îndrăzneală este justificată prin cutezanţa anumitor acuzaţii pe care mi le aduc duşmanii, împotriva loialităţii mele.

— Despre ce e vorba, vere? întrebă regele cu un aer serios.

— Sire. Zise prinţul de Condé, unii cutează să spună că eu sunt adevăratul şef al rebelilor a căror tentativă nebună şi nelegiuită tulbură în acest moment Statul şi o consternează pe majestatea voastră.

— Ah? Se spune asta? zise Francisc şi cine anume o spune?

— Am putut surprinde eu însumi aceste calomnii, sire, rostite de aceşti călugări florentini care, crezându-se desigur aici la ei acasă, nu se jenau să repete cu glas tare ce li se suflase în şoaptă.

— Şi-i acuzi pe cei care au repetat sau pe cei care au şoptit aceste lucruri? zise Francisc.

— Îi acuz şi pe unii şi pe alţii, sire, răspunse prinţul de Condé, dar mai ales pe instigatori...

Spunând acestea, se uită drept în ochii cardinalului de Lorena, care, foarte încurcat de atitudinea prinţului, încerca să se ascundă în spatele fratelui său.

— Ei bine, vere, zise tânărul rege, îţi îngăduim să demaşti impostura şi să-i acuzi pe impostori. Să vedem...

— Să demasc impostura, sire? Repetă prinţul de Condé. Oare faptele mele n-ar face-o mai bine decât toate vorbele mele? N-am venit oare, la prima chemare, în acest castel să-mi ocup locul în mijlocul apărătorilor majestăţii voastre? Credeţi că aşa ar proceda un vinovat?

— Atunci acuză-i pe impostori! zise Francisc, care nu voi să-i răspundă la întrebare.

— O voi face, dar nu prin vorbe, sire, ci tot prin fapte, zise domnul de Condé. Să mă acuze dacă au curajul. Le voi arunca aici, în mod public, mănuşa, de faţă cu regele meu. Cel care va susţine că eu sunt autorul conjuraţiei să se lupte cu mine; mă voi bate cu el, indiferent de rang sau de condiţie socială, ca să-i dovedesc că minte.

Prinţul de Condé îşi azvârli mănuşa la picioare. Privirea sa dispreţuitoare se aţinti cu mândrie în ochii ducelui de Guise care nici nu clipi. Urmă un moment de tăcere, fiecare gândindu-se fără îndoială la acest ciudat spectacol al minciunii dat de un prinţ de sânge în faţa unei Curţi întregi, unde nu exista nici măcar un paj care să nu ştie cine era şi ce făcuse. Singurul care avu naivitatea să se mire de acest lucru fu regele.

Metodele Curţii italiene în materie de politică, aduse de Caterina de Medicis şi de florentinii ei, erau pe atunci la modă în Franţa. Cel care înşela mai bine era cel mai bine văzut; să-ţi ascunzi gândurile şi să-ţi camuflezi faptele era socotit o mare arta. Sinceritatea ar fi trecut drept prostie. Nici cele mai nobile şi mai curate caractere ale timpului, Coligny, Condé, cancelarul Olivier, n-au ştiut sau n-au putut să se ferească de această boală. Aşa că ducele de Guise nu-l dispreţuia pe prinţul de Condé, ci dimpotrivă, îl admira. Şi cum era cel puţin tot atât de puternic ca şi el, făcu un pas înainte, îşi scoase încet mănuşa şi o aruncă alături de cea a prinţului. Urmă un moment de surpriză şi se crezu mai întâi că ducele primea provocarea. Insolentă a domnului de Condé. Dar în acest caz n-ar mai fi fost marele politician care era. Cu o voce puternică şi fermă, el zise:

— Aprob şi susţin cuvintele domnului prinţ de Condé şi-i sunt cu atât mai devotat, cu cât am fericirea să-i fiu şi rudă mă ofer deci să-l sprijin şi voi ridica armele împotriva oricui îl va calomnia.

Şi Însemnatul îşi plimbă ochii săi de inchizitor asupra tuturor celor care-l înconjurau. Prinţul de Condé. În schimb şi-i plecă pe ai săi. Se simţi învins fără putere de replică.

— Nimeni, repetă ducele de Guise, nu ridică nici mănuşa prinţului de Condé, nici pe a mea? Nimeni nu se mişcă?

— Vere, zise Francisc al II-lea cu un surâs melancolic, iată-te, după dorinţa dumitale, spălat în ochii noştri de orice bănuială de trădare.

— Da, sire zise cu neruşinare Căpitanul mut şi mulţumesc majestăţii voastre de a mă fi ajutat... Se întoarse cu oarecare efort spre însemnat şi zise: Mulţumesc de asemenea bunului meu aliat şi rudă, domnul duce de Guise. Nădăjduiesc să-i pot dovedi şi să dovedesc tuturor, din nou, luptând în noaptea asta împotriva rebelilor, că a avut dreptate să mă apere.

După care, prinţul de Condé şi ducele de Guise se salutară profund, cu multă curtoazie. Apoi, prinţul se înclină în faţa regelui şi ieşi, urmat de spectatorii care-l însoţiseră la intrare.

Capitolul XVI Zarva din Amboise

După ieşirea prinţului de Condé, nici regele, nici Maria Stuart, nici cei doi fraţi de Lorena nu mai pomeniră nimic despre discuţia care avusese loc. Printr-un acord tacit păreau să evite acest subiect primejdios. În tăcerea mohorâtă şi plină de nerăbdare, minutele şi ceasurile se perindau unele după altele. Francisc al II-lea îşi ducea adesea mâna la capul care-i ardea. Maria, aşezată mai departe, privea cu tristeţe chipul palid şi ofilit al tânărului ei soţ şi-şi ştergea din când în când câte o lacrimă. Cardinalul de Lorena era numai urechi la zgomotele de afară. Cât despre Însemnat, care nu mai avea ordine de dat şi pe care rangul şi funcţia sa îl obligau să stea lângă rege, părea să sufere cumplit din pricina acestei inactivităţi forţate şi adesea tresărea şi bătea din picior ca un cal de lupta ce-şi roade frâul. Orologiul castelului, apoi cel al capelei Saint-Florentin sunară ora şase, apoi şase şi jumătate. Începea să se facă ziuă şi nici un zgomot de atac, nici un semnal al sentinelelor nu tulburaseră întunericul nopţii.

— Oh! zise regele răsuflând uşurat, încep să cred, domnule cardinal, că acel Lignières a înşelat-o pe eminenţa voastră sau că hughenoţii şi-au schimbat planul.

— Cu atât mai rău, zise Charles de Lorena; căci eram siguri că-i vom învinge pe rebeli.

Dar cardinalul nu isprăvi de vorbit, că două lovituri de archebuza, semnalul convenit al alarmei, fură trase şi pe ziduri se auzi repetat, din post în post, strigătul: "La arme! La arme!"

— Cu siguranţă că sunt duşmanii! strigă cardinalul de Lorena pălind.

Ducele de Guise se ridică aproape vesel şi, salutîndu-l pe rege, spuse doar:

— Sire, pe curând! Fiţi sigur pe mine! Şi ieşi grăbit.

Tocmai i se auzea glasul puternic dând ordine în antecameră când izbucni o nouă salvă de archebuze.

— Vedeţi, sire, zise cardinalul, poate pentru a-şi amăgi groaza cu sunetul vocii sale, vedeţi că Lignières era bine informat şi că nu s-a înşelat decât cu câteva ceasuri? Dar regele nu-l mai asculta şi muşcându-şi cu mânie buzele, nu mai era atent decât la zgomotul crescând al artileriei şi al archebuzelor.

— Greu pot admite atâta îndrăzneală! murmură el. Un astfel de afront adus coroanei...

— O să le iasă pe nas ticăloşilor, sire, zise cardinalul.

— Socotind după zgomotul pe care-l fac, spuse regele, cred că reformaţii sunt destul de numeroşi şi nu se prea tem.

— Totul se va isprăvi într-o oră, ca un foc de paie, zise Charles de Lorena.

— Nu s-ar părea, căci zgomotul se apropie, spuse Francisc şi focul cred că se aprinde în loc să se stingă.

— Doamne! strigă Maria Stuart foarte speriată, auziţi cum pocnesc gloanţele de ziduri?

— Mi se pare totuşi, doamnă... bâlbâi cardinalul. Cred, majestatea voastră... Cât despre mine, nu aud ca zgomotul să crească...

Dar fu întrerupt de o explozie cumplită.

— Iată că vă răspunde, îi zise regele cu un surâs amar, chiar dacă chipul dumneavoastră palid şi speriat nu suportă contrazicerea.

— Simt mirosul prafului de puşcă, zise Maria.

— Din ce în ce mai bine... adăuga Francisc. Probabil că reformaţii au sărit zidul oraşului şi vin să ne asedieze castelul.

— Da, sire, zise cardinalul tremurând, în această situaţie, n-ar fi oare mai bine că majestatea voastră să se retragă în donjon? Puteţi fi sigur că acolo nu vor ajuge.

— Cine? Eu? strigă regele, să mă ascund din faţa supuşilor mei? Să fug din faţa ereticilor? Lasă-i să ajungă până aici, unchiule, sunt curios să ştiu până unde vor merge cu îndrăzneala. Vei vedea că ne vor ruga să cântăm împreună cu ei câţiva psalmi şi să ţinem o predică în capela noastră florentină.

— Sire, iertare, puţină prudenţă nu strică, zise Maria.

— Nu, spuse regele, vreau să merg până la capăt, aşa că am să-i aştept aici pe aceşti supuşi credincioşi ai mei şi, pe cuvântul meu de rege, primul care nu-mi va arăta respectul cuvenit va vedea că spada asta de la şold nu-i numai de paradă!

Minutele treceau şi archebuzele bubuiau din ce în ce mai des. Bietul cardinal de Lorena nu mai avea putere să rostească un cuvânt. Tânărul rege îşi strângea cu mânie pumnii.

— Cum! zise Mana Stuart, nimeni nu vine să ne aducă veşti? Primejdia e atât de mare încât nimeni nu poate părăsi o clipă locul?

— Ah! zise în sfârşit regele, fără să vrea, aşteptarea asta e insuportabilă. Dar ştiu eu un mijloc de a afla ce se petrece afară: să mă duc eu însumi acolo. Domnul locotenent-general nu va refuza să mă primească şi pe mine ca voluntar. Francisc făcu doi sau trei paşi spre uşă. Maria se aruncă înaintea lui.

— Sire! Cum vă gândiţi la una ca asta? Bolnav cum sunteţi? strigă ea.

— Nu mă mai simt rău, zise regele. Indignarea a luat locul suferinţei.

— Aşteptaţi, sire! zise cardinalul. De data asta mi se pare că într-adevăr zgomotul se îndepărtează. Da, loviturile sunt mai rare... Ah, iată un paj, cu veşti, desigur...

— Sire, zise pajul intrând, domnul duce de Guise mă însărcinează s-o anunţ pe majestatea voastră că reformaţii slăbesc şi sunt în plină retragere.

— În sfârşit! strigă regele.

— De îndată ce domnul locotenent-general va socoti că poate părăsi zidurile, continuă pajul, va veni să istorisească totul regelui.

Pajul ieşi.

— Ei bine, sire, zise cardinalul triumfător, n-am prevăzut că totul va fi o bagatelă şi că ilustrul şi viteazul meu frate o să-i facă praf pe toţi acei cântăreţi de psalmi?

— Oh, dragul meu unchi, ţi-a revenit brusc curajul...

Dar în acel moment izbucni o a doua explozie şi mai înfricoşătoare decât prima.

— Ce mai e şi cu zgomotul ăsta? zise regele.

— Într-adevăr, e cam ciudat, zise cardinalul tremurând.

Din fericire, frica să nu fu de lungă durată. Richelieu, căpitanul de archebuzieri, intră imediat, cu obrazul negru de pulbere şi cu o spadă ruptă în mână.

— Sire, zise Richelieu regelui, rebelii sunt în plină derută. Abia au mai avut vreme să facă să sară în aer, fără să ne pricinuiască vreo pierdere, o grămadă de pulbere pe care o aşezaseră lângă una dintre porţi. Cei care n-au fost luaţi prizonieri ori ucişi au trecut podul şi s-au baricadat într-o căsuţă din foburgul Vendomois... Majestatea-voastră poate vedea chiar de la fereastra asta cum o să ne purtăm cu ei...

Regele se duse prompt la fereastră, urmat de cardinal şi, de departe, de regină.

— Da, într-adevăr, spuse el; iată-i la rândul lor asediaţi... Dar ce văd? Din casa aia iese fum!

— Sire, i s-a dat foc, zise căpitanul.

— Foarte bine, minunat, striga vesel cardinalul. Uitaţi-vă, sire, sar pe fereastră... Doi... trei... patru... Alţii şi alţii... Le. Auziţi strigătele?

— Doamne, bieţii oameni! spuse Maria Stuart împreunându-şi mâinile.

— Mi se pare, zise regele, că disting în fruntea regaliştilor panaşul şi eşarfa varului nostru de Condé. E într-adevăr el, căpitane?

— Da, majestatea voastră, zise Richelieu. A stat tot timpul printre noi, cu spada în mână, alături de domnul de Guise.

— Deci, domnule cardinal, vedeţi bine că nu s-a lăsat rugat...

— Şi bine a făcut, sire! răspunse Charles de Lorena. Altfel prinţul ar fi riscat prea mult.

— O, strigă Maria dezgustată şi totodată atrasă de spectacolul de afară, flăcările cresc! Casa se va prăbuşi peste nenorociţii ăia!

— Se şi prăbuşeşte! spuse regele.

— Gata! S-a sfârşit! strigă bucuros cardinalul.

— Ah, să plecăm de aici, sire, mi se face rău, zise Maria trăgându-l pe rege.

— Da, răspunse Francisc, acum mă cuprinde mila...

Şi se îndepărtă de la geamul la care doar cardinalul mai rămase, foarte bucuros. Dar se întoarse şi el repede auzind vocea ducelui de Guise. Însemnatul intrase calm şi mândru, însoţit de prinţul de Condé care nu părea nici trist, nici ruşinat.

— Sire, totul s-a terminat, zise regelui ducele de Guise. Şi rebelii şi-au primit pedeapsa pentru crima lor. Slavă Domnului că am scăpat-o pe majestatea voastră de această primejdie; căci abia acum mi-am dat seama că această primejdie a Tost mult mai mare decât s-a crezut la început. Sunt trădători printre noi, sire...

— E cu putinţa? spuse cardinalul.

— Da, răspunse Însemnatul; la primul atac reformaţii au fost ajutaţi de soldaţii pe care-i adusese La Motte şi care ne-au atacat din flanc. Un moment, au fost stăpânii oraşului.

— E înfricoşător! zise Maria, strângându-se lângă rege.

— Ar fi fost şi mai înfricoşător, doamnă, continuă ducele, dacă rebelii ar fi fost ajutaţi, cum sperau, de atacul pe care Chaudieu, fratele ministrului, trebuia să-l încerce asupra porţii Bons-Hommes.

— Atacul a dat greş? întrebă regele.

— N-a mai avut loc, sire. Căpitanul Chaudieu, slavă Domnului, a întârziat şi n-a mai ajuns decât să-şi vadă prietenii zdrobiţi! Acum n-are decât să atace cât o vrea! Şi, ca să aibă ce vedea, am poruncit să fie spânzuraţi vreo treizeci dintre complicii lui pe crenelurile din Amboise. Acest spectacol o să-i fie de ajuns, socot eu.

— Foarte bine ai procedat, zise cardinalul de Lorena.

— Îţi mulţumesc, unchiule, spuse regele Însemnatului.

— Să se dea ordin, zise cardinalul, să fie pedepsiţi vinovaţii care au supravieţuit. Sire, veţi asista cu regina şi cu regina-mamă la executarea lor, nu-i aşa?

— Dar... e absolut necesar? întrebă tânărul rege, îndreptându-se spre uşă.

— Sire, e indispensabil, zise cu insistenţă cardinalul, urmându-l. Gloriosul rege Francisc I şi ilustrul vostru tată au asistat întotdeauna la arderea ereticilor. Cât despre regele Spaniei, sire...

— Alţi regi n-au decât să facă ce le place, zise Francisc, fără să se oprească, eu voi face cum voi crede de cuvinţă!

— Trebuie s-o avertizez pe majestatea voastră că nunţiul papal contează în mod sigur pe prezenţa voastră la primul *"Act de credinţă"* al domniei voastre, adăugă nemilosul cardinal. Când toţi vor fi de faţă, până şi prinţul de Condé, pun pariu, credeţi că majestatea voastră poate să lipsească?

— Vai! Doamne! Vom mai vorbi despre asta, zise Francisc. Vinovaţii nu sunt condamnaţi încă.

— Oh, sunt, majestatea voastră! zise cu convingere Charles de Lorena.

— Fie! spuse regele. Bine că s-a putut îndepărta primejdia acestei conspiraţii.

— Siret zise ducele de Guise, să nu dăm lucrurilor mai multă importanţa decât merită. Majestatea voastră să nu vorbească de o conspiraţie când în realitate n-a fost vorba decât de o zarvă oarecare.

Capitolul XVII Un "Act de credinţă"

Deşi conjuraţii inseraseră în textul găsit printre hârtiile lui La Renaudie condiţia "de a nu atenta în nici un fel împotriva majestăţii sale, nici a prinţilor din familia lui, nici a regatului", ei se revoltaseră totuşi pe faţă şi trebuiau, vrând-nevrând, să îndure soarta învinşilor.

Într-adevăr, cardinalul de Lorena puse în judecarea lor o patimă cu totul ecleziastică şi foarte puţin creştinească. Lăsă conducerea procesului în seama Parlamentului din Paris şi a cancelarului Olivier. Aşa că lucrurile merseră repede. Interogatoriile fură luate la repezeală, sentinţele pronunţate şi mai iute. Se dispensară chiar şi de cele mai elementare formalităţi faţă de masa răsculaţilor, oameni neimportanţi, care fură traşi pe roată sau spânzuraţi, ziua-n amiaza mare, a Amboise, fără să mai fie deranjat Parlamentul. Onorurile şi cheltuielile de judecată nu fură acordate decât oamenilor de un oarecare rang şi cu un oarecare renume.

În sfârşit, datorită zelului pios al lui Charles de Lorena, totul fu terminat în mai puţin de trei săptămâni. Ziua de 15 aprilie fu fixată pentru execuţia publică, la Amboise, a douăzeci şi ceva de baroni, unsprezece conţi, şapte marchizi, în total cincizeci de gentilomi şi şefi ai reformaţilor. Dealtminteri, nu se neglija nimic ca să se dea acestei ceremonii toată strălucirea şi pompa dorită. Se făcură pregătiri uriaşe. În ziua fixată, trei tribune elegante fură ridicate pe platforma castelului; cea din mijloc, cea mai somptuoasă, era rezervată familiei regale, la piciorul ei urma să aibă loc sângeroasa reprezentaţie. În jurul pieţii, băncile de scânduri fură ocupate de toţi credincioşii din împrejurimi care, de voie ori de nevoie, se strânseseră aici; mulţi, de frica ameninţărilor, alţii plătiţi, unii chiar din curiozitate. Aşa că în ajunul execuţiei mai bine de zece mii de persoane se înghesuiau în jurul eşafodului. Încă din dimineaţa zilei de 15 aprilie, acoperişurile oraşului fură luate cu asalt, iar ferestrele care dădeau spre piaţă se închiriară cu zece scuzi, sumă enormă pentru vremea aceea. Pe uriaşul eşafod acoperit cu postav negru, ridicat pe terasa castelului, fu adus butucul pe care fiecare condamnat trebuia, îngenunchind, să-şi pună capul. Alături, un fotoliu drapat în negru era rezervat grefierului însărcinat să-i cheme rând pe rând pe gentilomi şi să citească, cu voce tare, sentinţa. Piaţa era păzită de o companie scoţiană şi de jandarmii casei regale.

După o slujbă ţinută în capela Saint-Florentin, condamnaţii fură aduşi la piciorul eşafodului. Mulţi dintre ei fuseseră torturaţi. Erau asistaţi de nişte călugări care încercau să-i facă să renunţe la credinţa lor; dar nici unul dintre hughenoţi nu consimţi la această apostazie, toţi refuzară să răspundă călugărilor, pe care îi bănuiau a fi spionii cardinalului. În vremea asta, tribunele destinate Curţii se umplură, cu excepţia celei din mijloc. Regele şi regina, cărora aproape că trebui să li se smulgă consimţământul de a asista la execuţie, obţinuseră totuşi îngăduinţa să nu apară decât spre sfârşit şi numai la decapitarea şefilor principali. În orice caz, trebuiau să vină; asta era tot ce ceruse cardinalul.

La prânz, execuţia începu. Când primul dintre condamnaţi urcă treptele eşafodului, tovarăşii săi intonară un psalm al lui Clément Marot, atât pentru a aduce o ultimă consolare celui ce urma să fie ucis, cât şi pentru a-şi dovedi tăria faţă de duşmanii lor şi faţă de moarte. Un verset însoţea fiecare cap care cădea. Dar fiecare cap care cădea însemna o voce mai puţin în cor. După un ceas, nu mai rămăseseră decât doisprezece gentilomi, principalii şefi ai conjuraţiei. Atunci se făcu o scurtă pauză: cei doi călăi erau obosiţi şi, apoi, se aştepta sosirea regelui. Francisc al II-lea era livid. Mana Stuart se aşeza în dreapta lui, Caterina de Medicis în stânga. Cardinalul de Lorena se aşeza alături de regina-mamă, iar pe prinţul de Condé îl puseră alături de regină. Când prinţul apăru pe estradă, aproape tot atât de palid ca şi tânărul rege, cei doisprezece condamnaţi îl salutară. Le înapoie, grav, acest salut.

— M-am înclinat întotdeauna în faţa morţii, spuse el tare, Regele fu primit cu mai puţin respect, pentru a spune astfel, decât prinţul de Condé. Nici o aclamaţie nu se auzi la sosirea lui. El băgă de seamă şi zise, încruntând sprâncenele:

— Ah, domnule cardinal, rău am făcut că am venit aici... Charles de Lorena ridicase totuşi mâna pentru a da semnalul obişnuit şi câteva voci slabe strigară din mulţime: "Trăiască regele!"

— Auziţi, sire? întrebă cardinalul.

— Da, zise regele clătinând cu tristeţe din cap, aud câţiva neîndemânatici care fac să se bage şi mai bine de seamă tăcerea celorlalţi, în vremea asta, restul tribunei regale se umpluse. Fraţii regelui, nunţiul papal, ducesa de Guise intrară rând pe rând. Apoi veni ducele de Nemours, sfârşit şi chinuit parcă de remuşcări. Mai în fund se aşezară doi oameni a căror prezenţă nu era mai ciudată în acel loc şi în acel moment decât cea a prinţului de Condé. Cei doi oameni erau Ambroise Paré şi Gabriel de Montgommery. Ambroise Paré fusese chemat de câteva zile la Amboise de către ducele de Guise, foarte neliniştit de sănătatea regalului său nepot şi de Maria Stuart, nu mai puţin alarmată decât unchiul ei; cei doi îl rugară deci pe chirurg să stea pe aproape ca în caz de nevoie să-i dea ajutor regelui. Cât despre Gabriel, venise să încerce să salveze, printr-un efort suprem, măcar pe unul din condamnaţi, pe care securea trebuia să-l doboare ultimul şi pentru care-şi făcea reproşuri amare de a-l fi adus fără să vrea aici; adică pe tânărul şi bravul Castelnau de Chalosses. Castelnau nu se predase decât în urma cuvântul scris şi semnat de ducele de Nemours care-i garantase libertatea şi viaţa. Or, cum sosise la Amboise, fusese aruncat în temniţă şi acum urma să fie decapitat ultimul, ca cel mai vinovat. Trebuie să fim totuşi drepţi faţă de ducele de Nemours. Când îşi văzu semnătura de gentilom compromisă astfel, nu mai simţi decât mânie şi desperare şi, timp de trei săptămâni, se duse de la cardinalul de Lorena la ducele de Guise, de la Maria Stuart la rege, solicitând, reclamând, implorând eliberarea prizonierului său. Ca şi Gabriel, ducele de Nemours venise la spectacolul execuţiei, mai cumplit pentru el decât pentru oricare altul, cu nădejdea tainică de a-l salva pe Castelnau în ultimul minut. În vremea asta, ducele de Guise, călare, la piciorul tribunei, împreună cu căpitanii săi, făcu un semn călăilor, supliciul şi cântatul psalmilor, un moment întrerupte, reîncepură. În mai puţin de un sfert de ceas căzură opt capete. Tânără regină era aproape să leşine. Nu mai rămăseseră la picioarele eşafodului decât patru condamnaţi. Grefierul care-i striga citi cu voce tare:

— Albert Edmond Roger, conte de Mazères, vinovat de erezie, de crimă de lezmajestate şi de atac înarmat împotriva persoanei regelui.

— Fals! strigă de pe eşafod contele de Mazères. Apoi, arătând norodului braţele sale înnegrite şi pieptul zdrobit de tortură, zise: Iată starea în care m-au adus, în numele regelui!

Capul îi căzu. Ultimii trei reformaţi care-şi aşteptau rândul la piciorul eşafodului repetară primul verset al psalmului. Grefierul continuă:

— Jean-Louis Alberic, baron de Raunay, vinovat de erezie, de crimă de lezmajestate şi de atac înarmat împotriva persoanei regelui.

— Tu şi cardinalul tău vă purtaţi ce două secături, zise Raunay; împotriva lui şi a lui frate-său ne-am ridicat. Le doresc la amândoi să moară tot atât de liniştiţi şi de curaţi ca şi mine!

Apoi îşi puse capul pe butuc... Grefierul îşi reluă sângerosul apel:

— Robert-Jean-René Briquemaut, conte de Villemongis, vinovat de erezie, de crimă de lezmajestate şi de atentat la persoana regelui.

Villemongis îşi înmuie mâinile în sângele lui Raunay şi, ridicându-le spre cer, strigă:

— Părinte ceresc! Iată sângele fiilor tăi! Răzbună-i!

Şi căzu secerat de moarte.

În nădejdea de a-l salva pe Castelnau, ducele de Nemours risipise mulţi bani. Grefierul, chiar şi călăii aveau interes să-l salveze. Primul călău zicând că ostenise, îl înlocui al doilea. Aşa că în mod forţat urmă o pauză. Jacques de Savoia se apleca atunci spre ducesa de Guise cu care se avea bine, se zice şi-i suflă un cuvânt la ureche. Ducesă avea multă influenţă asupra reginei. Ea se sculă imediat ca şi cum n-ar mai fi putut suporta acel spectacol şi spuse destul de tare, ca să fie auzită de Maria:

— Ah! E prea înfricoşător pentru o femeie! Regina, vedeţi, se simte rău! Să ne retragem!

Dar cardinalul de Lorena îşi aţinti asupra cumnatei sale privirea de gheaţă.

— Puţin mai multă fermitate, doamnă! Îi spuse el cu asprime. Gândiţi-vă că sunteţi din neamul d'Este şi că sunteţi nevasta ducelui de Guise!

— Eh! Tocmai asta-i durerea mea! zise ducesă. Niciodată o mamă n-a avut prilejul să se întristeze astfel. Tot acest sânge nevinovat şi toate aceste uri înverşunate vor cădea asupra copiilor noştri!

— Femeie nebună! murmură cadrinalul care era laş şi n-avea curajul s-o contrazică.

— Dar, zise ducele de Nemours, nu-i nevoie să fii femeie ca să te emoţionezi în faţa acestui tablou lugubru. Dumneata însuţi, prinţe, i se adresă el domnului de Condé, nu eşti emoţionat, spune?

— Oh! zise cardinalul, prinţul este un soldat obişnuit să vadă moartea de aproape!

— Da, în bătălii, răspunse cu curaj prinţul; dar nu pe eşafod! Şi nu cu sânge-rece!

— Un prinţ de sânge are atâta milă de rebeli? zise din nou Charles de Lorena.

— Mi-e milă, zise prinţul de Condé, de vitejii ofiţeri care au slujit întotdeauna în mod demn pe rege şi Franţa.

Dar în situaţia sa, ce putea să zică şi să facă mai mult prinţul, el însuşi bănuit? Ducele de Nemours înţelese şi se adresă, reginei-mame:

— Vedeţi, doamnă, n-a mai rămas decât unul sibgur, zie el fără să-l numească pe Castelnau. N-ar putea fi salvat?

— N-am nici o părere, zise Caterina de Medicis întorcând capul. În vremea asta nenorocitul de Castelnau urca treptele eşafodului cântând. Poporul, profund mişcat, începu să strige într-un glas: "Iertare! Iertare!".

Ducele de Nemours se străduia în acel moment să-l înduioşeze pe tânărul duce de Orléans:

— Monseniore, îi spuse el, aţi uitat că baronul de Castelnau e cel care a salvat zilele răposatului duce de Orléans în răzmeriţa care a avut loc chiar în acest oraş?

— Voi face, zise ducele de Orléans, ce va hotărî mama.

— Dar, zise ducele de Nemours rugându-l, dacă v-aţi adresa regelui? Un singur cuvânt din partea dumneavoastră...

— V-o repet, zise sec tânărul prinţ, aştept poruncile mamei.

— Ah! Prinţe, zise cu reproş ducele de Nemours. Şi-i făcu lui Gabriel un gest ae descurajare şi de desperare.

Grefierul citi atunci, cât putea de rar:

— Michel-Jean-Louis, baron de Castelnau de Chalosses, învinuit şi dovedit de crimă de lezmajestate, de erezie şi de atentat la persoana regelui.

— Fals, zise Castelnau, nu consider o crimă de lezmajestate faptul de a mă fi opus din toată puterea tiraniei familiei de Guise. Mâine, poimâine or să se declare şi regi. Dar asta e treaba celor care vor veni după mine... Şi, adresându-se călăului: Tu, adăugă el cu voce fermă, fă-ţi datoria!

Dar călăul, care observă o oarecare mişcare în tribune, se prefăcu a-şi aranja securea ca să câştige timp.

— Securea asta e tocită, domnule baron, îi spuse el în şoaptă şi dumneavoastră sunteţi demn să muriţi dintr-o singură lovitură... Şi cine ştie dacă nu cumva un moment în plus... Mi se pare că în tribună se petrece ceva în legătură cu dumneavoastră...

Întreg norodul strigă din nou: "Iertare! Iertare!" Gabriel, lăsând la o parte orice reţinere în acel minut suprem, cutează să strige tare Mariei Stuart:

— Iertare, doamnă regină!

Maria se întoarse, văzu privirea îndurerată, înţelese strigătul desperat al lui Gabriel şi, plecând un genunchi în faţa regelui, zise:

— Sire, acordaţi-mi această iertare pe care v-o cer în genunchi!

— Sire, strigă de la locul lui ducele de Nemours, n-a curs destul sânge?

Francisc, care tremura din toate mădularele, păru izbit de aceste vorbe. Apucă mâna reginei.

— Amintiţi-vă, sire, îi spuse cu severitate nunţiul papal, ca să-l aducă la ordine, amintiţi-vă că sunteţi un rege creştin!

— Da, îmi amintesc, zise cu fermitate Francisc al II-lea. Baronul de Castelnau să fie iertat!

Dar cardinalul de Lorena, prefăcându-se că se ia după sensul primei fraze a regelui, făcu un semn poruncitor călăului. În momentul în care Francisc al II-lea rostea cuvântul "iertat", capul lui Castelnau se rostogolea pe scândurile eşafodului.

A doua zi prinţul de Condé plecă la Navara.

Capitolul XVIII Alt exemplu de politică

După această crâncenă execuţie, sănătatea lui Francisc al II-lea se şubrezi tot mai mult. După şapte luni, la sfârşitul lui noiembrie 1560, Curtea aflându-se la Orléans, unde fuseseră convocate Statele Generale de către ducele de Guise, bietul rege, în vârstă doar de şaptesprezece ani, căzu la pat. Alături de acest pat al durerii, unde se ruga, veghea şi plângea Maria Stuart, se făceau şi se desfăceau cele mai teribile planuri. Lupta, surdă şi neînduplecată, se purta între o femeie palidă şi un bărbat sinistru, aşezaţi unul alături de celălalt în noaptea de 4 decembrie, la câţiva paşi de bolnavul adormit şi de Maria aflată la căpătâiul lui. Bărbatul era Charles de Lorena, iar femeia, Caterina de Medicis. Răzbunătoarea regină-mamă care mai întâi se dăduse la fund, după tumultul din Amboise, înviase! Iată, în două cuvinte, ce făcuse, în ura ei tot mai profundă faţă de cei doi de Guise: se aflase în secret cu prinţul de Condé şi cu Antoine de Bourbon; se împăcase în taină cu bătrânul conetabil de Montmorency. Noii şi ciudaţii ei prieteni, împinşi de ea, puseseră la cale nişte răscoale, aţâţate de Montbrun în Dauphine şi de fraţii Mouvans în Provence; Moligny încercase o tentativă chiar asupra Lyonului. Fraţii de Guise, la rândul lor, nu stăteau nici ei degeaba. Convocaseră, la Orléans, Statele Generale şi erau susţinuţi de o majoritate devotată. Apoi, îi chemaseră în faţa acelor State Generale pe regele de Navara şi pe prinţul de Condé. Caterina de Medicis le trimisese prinţilor veste după veste pentru a-i determina să nu vină, să nu se încreadă în duşmanii lor. Erau însă obligaţi să se prezinte

în faţa Statelor Generale şi apoi cardinalul de Lorena le dăduse cuvântul că nu-i paşte nici o primejdie. Veniră deci la Orléans. Dar, chiar în ziua în care ajunseră, Antoine de Navara fu poftit într-o casă din oraş unde nu era nici o clipă scăpat din vedere, iar prinţul de Condé fu aruncat în temniţă. Apoi. O comisie extraordinara îl judecă pe prinţ şi-l condamnă la moarte. Nu mai lipsea decât semnătura cancelarului L'Hôpital pentru că hotărârea să fie executată.

Iată unde ajunseseră lucrurile în acea seară de 4 decembrie pentru partidul de Guise, în care Însemnatul era braţul şi cardinalul capul şi pentru partidul Burbonilor al cărui suflet era Caterina. Totul depindea şi pentru unii şi pentru alţii, de răsuflarea adolescentului încoronat. Dacă Francisc al II-lea putea să mai trăiască măcar câteva zile, prinţul de Condé ar fi fost executat, regele Navarei ucis cu prilejul vreunei încăierări. Caterina de Medicis exilată la Florenţa, rin Statele Generale, cei doi de Guise ar fi fost stăpâni şi, la nevoie, chiar regi. Dacă, dimpotrivă, tânărul rege murea înainte ca unchii săi să se fi debarasat de duşmanii lor, lupta reîncepea, cu şanse mai puţine pentru ei. Deci, ceea ce Caterina de Medicis şi Charles de Lorena aşteptau şi pândeau cu spaimă în acea noapte rece de 4 decembrie, în acea odaie de tribunal din Orléans, nu era atât viaţa sau moartea regescului lor fiu ori nepot, cât triumful sau înfrângerea cauzei fiecăruia dintre ei. Singură Maria Stuart îşi veghea tânărul soţ fără să se gândească la ceea ce-ar fi pierdut prin moartea lui. Nu trebuie să credem dealtfel că ura dintre regina-mamă şi cardinal se trăda prin gesturile sau prin discuţiile lor. Dimpotrivă, se arătau mai plini ca niciodată de încredere şi de afecţiune unul faţă de celălalt, chiar în acel moment, profitând de somnul lui Francisc, discutau în şoaptă, ca nişte buni prieteni, despre interesele lor cele mai tainice şi despre gândurile cele mai intime. Erau ca doi jucători care trişează şi îşi întind pe faţă capcane unul împotriva celuilalt.

— Da, doamnă, zise cardinalul, da, îndărătnicul acela de cancelar L'Hôpital se încăpăţânează să refuze a semna condamnarea la moarte a prinţului. Ah, câtă dreptate aţi avut, doamnă, acum şase luni, să vă opuneţi, deschis, celui care-i urma lui Olivier. Cum de nu v-am putut înţelege atunci!

— Cum! Nu i se poate deci înfrânge cu nimic rezistenţa? zise Caterina care-i poruncise acea rezistenţă.

— Am folosit şi rugăminţi şi ameninţări, zise Charles de Lorena, dar e inflexibil.

— Dar dacă ar încerca şi domnul duce?

— Nimic nu l-ar putea înmuia pe acest catâr din Auvergne, zise cardinalul. Dealtfel, fratele meu a declarat că n-ar vrea să se amestece cu nimic în treaba asta.

— Devine într-adevăr stânjenitor, zise Caterina de Medicis, încântată în sinea sa.

— Ar mai fi totuşi un mijloc, spuse cardinalul, datorită căruia am trece peste toţi cancelarii din lume.

— Care e mijlocul ăsta? zise neliniştită regina-mamă.

— De a-l face pe rege să semneze hotărârea, zise cardinalul.

— Pe rege? Repetă Caterina. S-ar putea? Regele are acest drept?

— Da, s-a mai procedat astfel şi, în afacerea asta, cei mai buni legişti au declarat că, cu semnătura regelui, nici nu-l vor mai judeca pe prinţ.

— Dar ce va spune cancelarul? strigă Caterina îngrijorată de-a binelea.

— Va bombăni, ca de obicei, răspunse liniştit Charles de Lorena, va ameninţa că înapoiază sigiliul...

— Şi dacă-l înapoiază?

— Dubiu avantaj... Vom scăpa de cenzorul cel mai în comod, zise cardinalul.

— Şi când aţi vrea să se semneze hotărârea? zise Caterina după o pauză.

— În noaptea asta, doamnă!

— Şi-l veţi executa...

— Mâine.

— În noaptea asta! Mâine! Dar nu vă gândiţi, zise ea, regele e prea bolnav, prea slab şi e destul de năucit ca nici măcar să nu înţeleagă ce-i cereţi...

— Nu-i nevoie să înţeleagă că să semneze, zise cardinalul.

— Dar mâna lui nu-i destul de puternică pentru a ţine o pană...

— Va fi condusă, zise Charles de Lorena, fericit de spaima pe care o vedea în privirile duşmancei sale.

— Ascultaţi, zise cu seriozitate Caterina. Vă dau un avertisment şi un sfat. Sfârşitul bietului meu fiu este mai aproape decât credeţi. Ştiţi ce mi-a spus Chapelain, primul medic? Că numai printr-un miracol regele va mai trăi până mâine seară.

— Un motiv în plus să ne grăbim, zise cu răceală prelatul.

— Da, dar dacă Francisc al II-lea moare, vine la tron Carol al IX-lea şi regele Navarei va fi poate regent. Nu vă gândiţi ce socoteală cumplită vă va cere dacă-i ucideţi fratele? Nu veţi fi la rândul dumneavoastră judecat, condamnat?

— Eh, doamnă, cine nu riscă, nu câştigă. Zise cardinalul înciudat. Dealtfel, cine ne garantează că Antoine de Navara va fi numit regent? De unde ştim că doctorul Chapelain nu se înşeală? În sfârşit, deocamdată regele trăieşte!

— Mai încet! Mai încet, unchiule, zise ridicându-se Maria Stuart speriată. O să-l treziţi pe rege! Na, că l-aţi şi trezit.

— Maria... unde eşti? zise într-adevăr Francisc, cu glas slab.

— Aici, lângă tine, dragul meu.

— Oh! Sufăr! zise regele, capul parcă mi-a luat foc. Durerea asta din ureche e ca o veşnică lovitură de pumnal. Şi-n somn mă doare! Ah, s-a sfârşit cu mine, s-a sfârşit!

— Nu vorbi astfel, nu vorbi astfel, zise Maria abia ţinându-şi lacrimile.

— N-am memorie, zise Francisc. Oare am primit împărtăşania? O vreau cât mai repede!

— Toate dorinţele îţi vor fi îndeplinite, nu te mai frământa, dragă sire.

— Îl vreau pe duhovnicul meu, domnul de Brichandeau.

— Imediat va fi lângă tine, zise Maria.

— Cel puţin v-aţi rugat pentru mine?

— De azi-dimineaţă mă rog întruna!

— Draga mea Maria! Şi Chapelain unde e?

— În odaia de alături, gata la orice chemare. Mama ta şi unchiul meu, cardinalul, sunt şi ei aici, siret vrei să-i vezi?

— Nu, nu, numai pe tine vreau să te văd, Maria! zise muribundul... Întoarce-te puţin... aşa... să te mai văd măcar o dată...

— Curaj! zise Mana Stuart, Domnul e bun! Şi-l rog atât de tare...

— Mi-e rău, zise Francisc. Nu mai văd şi abia mai aud. Dă-mi mâna, Maria!

— Iat-o! Sprijină-te de mine, zise Maria punând capul soţului pe umărul ei.

— Sufletul meu, Domnului, inima mea, ţie, Maria! Pe veci! Vai! Vai! Să mori la şaptesprezece ani!

— Nu! Nu! N-ai să mori! strigă Maria. Ce i-am făcut cerului să ne pedepsească astfel?

— Nu plânge, Maria! zise regele. Ne vom întâlni acolo. Sus... Din lumea asta nu te regret decât pe tine. Dacă te-aş putea lua cu mine aş fi fericit că mor. Călătoria în cer e mult mai frumoasă decât cea din Italia. Şi apoi, mi se pare că fără mine n-ai să mai fii fericită. Te vor face să suferi... Îţi va fi frig, vei fi singură; te vor ucide, draga mea! Asta mă necăjeşte mai mult chiar decât moartea!

Epuizat, regele recăzu pe pernă şi se cufundă într-o tăcere împietrită.

— Dar, n-ai să mori, sire, n-ai să mori, strigă Maria. Ascultă, ne rămâne o mare nădejde, o şansă în care cred.

— Ce vrei să spui? O întrerupse mirată Caterina de Medicis, apropiindu-se.

— Da, zise Maria Stuart, regele mai poate fi încă salvat şi va fi salvat. Ceva strigă în inima mea că toţi aceşti medici care-l înconjoară şi-l obosesc sunt orbi şi neştiutori. Dar există unul dibaci şi renumit, un om care a salvat la Calais viaţa unchiului meu...

— Jupânul Ambroise Paré? zise cardinalul.

— Jupânul Ambroise Paré, repetă Maria. Se spune că acest om ar fi un eretic şi un blestemat şi ca, chiar dacă ar accepta răspunderea unui astfel de tratament, nu i-ar putea fi încredinţată.

— Asta e sigur, zise dispreţuitoare regina-mamă.

— Ei bine, eu i-o încredinţez! strigă Maria. Credeţi că un om de geniu poate fi un trădător? Când eşti mare, doamnă, eşti bun!

— Da, zise cardinalul, fratele meu a şi vorbit cu el...

— Dar pe cine a trimis la el? zise Maria, indiferentă. Eu i-am trimis un prieten sigur şi va veni.

— Ar trebui să vină de la Paris, zise Caterina.

— E pe drum, dacă nu cumva a şi sosit, spuse tânăra regină. Prietenul despre care vă vorbesc a făgăduit să-l aducă chiar azi.

— Şi cine e, mă rog, acest prieten? întrebă regina-mamă.

— Contele de Montgommery, doamnă.

Înainte ca regina-mamă să aibă vreme să strige, Dayelle, prima cameristă a Mariei Stuart, intră şi-i spuse stăpânei sale:

— Contele de Montgommery e aici şi aşteaptă poruncile dumneavoastră; doamnă!

— Oh! Să intre, să intre! strigă cu însufleţire Maria.

Capitolul XIX Licărul speranţei

— Un moment, strigă atunci Caterina de Medicis, cu glas rece. Ca să intre omul ăsta. Aşteptaţi cel puţin să ies eu. Dacă vă place să încredinţaţi viaţa fiului celui care a răpit-o pe a tatălui, mie nu-mi place nici să-l văd şi nici să-l aud pe ucigaşul soţului meu. Protestez deci împotriva prezenţei sale în acest loc şi mă retrag din faţa lui.

Ieşi, într-adevăr, fără să-i arunce fiului ei pe moarte, nici o privire. Oare acest om pe care-l ura, Gabriel de Montgommery, să-i fi adus aminte de prima jignire pe care o îndurase? Poate; totuşi nu se temea chiar atât pe cât spunea de sunetul vocii lui Gabriel, căci, retrăgându-se în odaia ei, alături de camera regelui, avu grijă să tragă draperia, să nu închidă de tot uşa care dădea afară, pe un coridor pustiu la acea oră înaintată din noapte şi să-şi lipească, de gaura cheii, când ochiul, când urechea ca să vadă şi să audă ceea ce urma să se petreacă după plecarea ei.

Gabriel intră, condus de Dayelle. Îngenunche să sărute mâna pe care i-o întindea regina şi făcu o plecăciune adâncă domnului cardinal.

— Ei bine? întrebă Maria Stuart nerăbdătoare.

— Ei bine, doamnă, l-am convins pe jupânul Paré, zise Gabriel. E aici.

— Oh, mulţumesc, mulţumesc, prieten credincios!

— Regele se simte cumva mai rău? zise în şoaptă Gabriel, îndreptându-şi privirea neliniştită spre patul unde stătea întins Francisc al II-lea, palid şi nemişcat.

— Vai, nu se simte prea bine, zise regina. Jupânul Ambroise Paré a primit cu greu să vină aici, nu-i aşa?

— Nu, doamnă, răspunse Gabriel. Dealtfel, i se mai ceruse acest lucru; dar în aşa fel încât să provoace din partea lui un refuz. Voiau să se angajeze dinainte, cu capul şi cu cinstea lui, că-l va salva pe rege, fără ca măcar să-l fi văzut. Nu i s-a ascuns că, fiind protestant, ar putea fi învinuit că l-a ucis pe opresorul protestanţilor. I s-a arătat, în sfârşit, atâta neîncredere ofensatoare, i s-au pus nişte condiţii atât de aspre, încât chiar dacă n-ar fi avut nici o fărâmă de prudenţă şi tot ar fi refuzat să vină. Ceea ce a şi făcut, spre marele său regret, fără să fie dealtfel câtuşi de puţin presat de cei care-i fuseseră trimişi.

— Se poate să fi fost astfel răstălmăcite intenţiile noastre faţă de jupânul Paré? întrebă cardinalul de Lorena. Totuşi, a fost căutat de două, trei ori din partea mea şi a fratelui meu. Ni s-a adus la cunoştinţă refuzul său încăpăţânat şi ciudatele sale îndoieli. Iar cei pe care i-am trimis erau oameni siguri...

— Erau într-adevăr, monseniore? zise Gabriel. Jupânul Paré crede, dimpotrivă, că abia acum i-am adus la cunoştinţă adevăratele dumneavoastră sentimente faţă de el. E convins că, fără ştirea dumneavoastră, cineva s-a străduit să-l îndepărteze de patul de suferinţă al regelui.

— Tot ce se poate, zise Charles de Lorena. Recunosc în asta mâna reginei-mame... Ea are, într-adevăr, tot interesul ca fiul ei să moară... Dar oare îi va corupe pe toţi oamenii devotaţi pe care contăm?

În vremea asta, Maria Stuart, lăsându-l pe cardinal prada gândurilor lui, îi zise lui Gabriel:

— În sfârşit, jupânul Paré a venit împreună cu dumneavoastră, nu-i aşa?

— La prima mea chemare, răspunse contele.

— Şi e aici?

— Aşteaptă doar îngăduinţa dumneavoastră ca să intre.

— Să vină imediat! strigă Maria Stuart.

Gabriel de Montgommery ieşi un moment pe uşa pe unde intrase şi se întoarse însoţit de chirurg.

În dosul uşii ei, Caterina de Medicis pândea mereu, mai atentă că niciodată. Maria Stuart alergă în întâmpinarea lui Ambroise, îl luă de mână şi-l conduse ea însăşi la patul bolnavului, spunându-i:

— Îţi mulţumesc că ai venit. Contam pe zelul dumitale, cum contez pe ştiinţa dumitale. Vino la patul regelui, repede...

Ambroise Paré, ascultând-o, fără să aibă timp să rostească o vorbă, o urmă spre patul în care Francisc al II-lea, răpus de durere, nu mai avea putere decât să scoată un geamăt slab, abia auzit. Marele chirurg se opri un minut ca să contemple, în picioare, acea faţă slăbită şi parcă micşorată de suferinţă. Apoi se aplecă asupra celui care, pentru el, nu mai era decât un simplu bolnav şi pipăi dureroasa umflătură de la urechea dreaptă cu o mână la fel de uşoară şi de blândă ca şi a Mariei. Regele simţi instinctiv un medic şi se lăsa în voia lui fără ca măcar să deschidă ochii îngreunaţi.

— Oh! Mă doare! murmură el cu voce stinsă, mă doare. Nu puteţi face să-mi treacă?

Lumina fiind un pic prea departe, Ambroise îi făcu semn lui Gabriel să apropie lumânarea; dar Maria Stuart luă sfeşnicul din mâna lui Gabriel şi-i făcu ea însăşi lumină chirurgului, în vreme ce acesta examină cu atenţie locul răului. Acest soi de studiu mult şi minuţios dură poate zece minute. După care, Ambroise Paré se ridică grav şi absorbit de un fel de meditaţie interioară şi lăsă draperia patului să cadă. Tremurând, Maria Stuart nu cuteza să-l întrebe, de frică să nu-i tulburie gândurile... Dar îi pândea obrazul cu spaimă. Ce hotărâre avea să rostească? Ilustrul medic clătină cu tristeţe din cap şi reginei i se păru că citeşte în ochii lui sentinţa.

— Cum! spuse ea incapabilă să-şi mai stăpânească neliniştea; nu mai e nici o cale de salvare?

— Nu mai e decât una singură, doamnă!

— Deci există una! strigă regina.

— Da, doamnă, dar din păcate nu-i prea sigură; totuşi, există şi aş avea toată nădejdea dacă...

— Dacă? Întreba regina.

— Dacă cel care trebuie salvat n-ar fi rege, doamnă...

— Ei, strigă Maria, tratează-l ca pe ultimul dintre supuşii săi!

— Dar dacă dau greş? Nu mă vor acuza că l-am ucis? Această grea şi cumplită răspundere nu va apăsa asupra mâinii mele şi n-o va face să tremure, atunci când voi avea nevoie de atâta calm şi siguranţă?

— Ascultă, zise regina, dacă trăieşte te voi binecuvânta toată viaţa mea, dacă... moare, te voi apăra până la moarte. Aşa că încearcă! Încearcă! Te conjur, te rog! Pentru că spui că e singură şi ultima şansă, nu ne-o lua; ar fi o crimă!

— Aveţi dreptate, doamnă, zise Ambroise, voi încerca totuşi, dacă mi se îngăduie; nu v-o ascund că mijlocul la care voi recurge este extrem de rar folosit şi, în aparenţă cel puţin, violent şi periculos.

— Adevărat? zise Maria tremurând, nu există altul?

— Nu, doamnă! Şi aşa mă întreb dacă mai e vreme să-l folosesc: acum, mai poate fi salvat: mâine va fi poate prea târziu. În creierul regelui s-a format un fel de puroi şi dacă nu ajutăm materia strânsa acolo să iasă, printr-o operaţie grabnică, răspândirea ei în creier poate să-i pricinuiască moartea.

— Vrei deci să-l operezi pe rege imediat? zise cardinalul. Nu pot să-mi asum singur răspunderea asta!

— Iată că vă şi îndoiţi! zise Ambroise. Nu, nu-l pot opera decât la lumina zilei; restul acestei nopţi trebuie să mă gândesc la operaţie, să-mi exersez mâna, să fac una sau două experienţe. Dar mâine dimineaţă, mâine la ora nouă, voi fi aici. Să fiţi şi dumeavoastră aici, doamnă şi dumneavoastră, monseniore să încerce să fie şi domnul locotenent-general şi toţi cei care şi-au dovedit devotamentul faţă de rege. Dar nu alţii. Şi cât mai puţini doctori cu putinţă. Vă voi explica atunci ce am de gând să fac şi dacă mă veţi autoriza cu toţii, voi încerca această unică şansă pe care o mai avem.

— Şi până mâine, nici un pericol? întrebă regina.

— Nu, doamnă, E necesar doar ca regele să se odihnească şi să capete puteri pentru această operaţie pe care trebuie s-o îndure. Pun în băutura inofensivă pe care-o văd pe masa asta două picături din acest elixir, adăugă el însoţindu-şi vorbele de fapte. Daţi-i regelui să bea asta, doamnă şi-l veţi vedea căzând într-un somn foarte adânc şi foarte liniştit. Vegheaţi, vegheaţi dumneavoastră înşivă dacă se poate, ca sub nici un pretext acest somn să nu-i fie tulburat.

— Fii liniştit, răspund eu de asta, zise Maria Stuart. Nu voi părăsi acest loc în noaptea asta.

— E foarte important, zise Ambroise Paré. Acum, nu mai am nimic de făcut aici şi vă voi cere îngăduinţa să mă retrag, ca să mă pregătesc pentru marea mea sarcină.

— Du-te, jupâne, du-te! zise Maria şi fii dinainte blagoslovit. Pe mâine!

— Pe mâine, doamnă, zise Ambroise. Nădăjduiţi!

— Mă duc să mă rog, zise Maria Stuart. Vă mulţumesc şi dumneavoastră, domnule conte, adăugă ea adresându-se lui Gabriel. Sunteţi dintre cei despre care vorbea jupânul Paré, al cărui devotament faţă de rege a fost dovedit. Fiţi, deci, vă rog, mâine aici.

— Voi fi, doamnă, zise Gabriel, retrăgându-se împreună cu chirurgul, după ce-i salută pe regină şi pe cardinal.

"Şi eu voi fi, îşi zise Caterina de Medicis, de după uşa unde stătea la pândă. Da, voi fi aici, căci acest Paré e în stare să-l salveze pe rege şi să-l piardă astfel de prinţ, bă chiar şi pe mine însămi, imbecilul! Dar voi fi mâine aici!"

Capitolul XX Un somn bine păzit

Caterina mai spionă o vreme, cu toate că în camera regală nu mai rămăseseră decât Maria Stuart şi cardinalul. Dar nu mai văzu şi nu mai auzi nimic interesant. Regina îi dădu lui Francisc să bea licoarea liniştitoare care, conform făgăduielii lui Ambroise Paré, îl făcu să cadă în curând într-un somn liniştit. Începând din acea clipă totul recăzu în tăcere. Cardinalul, într-un jilţ, se gândea; Maria, îngenuncheată, se ruga. Regina-mamă se retrase încet la ea. Dacă ar mai fi rămas doar câteva minute ar fi putut totuşi asista la o scenă interesantă. Maria Stuart, ridicându-se după ruga ei fierbinte, îi zise cardinalului:

— Nimic nu te ţine să veghezi alături de mine, unchiule, fiindcă eu voi rămâne aici până se trezeşte regele. Dayelle, doctorii şi oamenii de serviciu de alături mă vor ajuta dacă va fi nevoie de ceva. Te poţi duce deci să te odihneşti puţin. Am să-ţi dau de veste dacă va fi nevoie...

— Nu, zise cardinalul, ducele de Guise, reţinut până acum de numeroase treburi, mi-a spus că înainte de a se duce la culcare va veni să afle veşti despre rege şi i-am făgăduit să-l aştept... Iată, doamnă, mi se pare chiar că-i aud pasul...

— Oh! Să nu facă zgomot! zise Maria grăbindu-se să-l avertizeze pe însemnat.

Ducele de Guise intră într-adevăr, foarte palid şi foarte agitat. O salută pe regină, dar nu ceru nici un fel de veşti despre rege, ci se duse drept la fratele său pe care-l luă deoparte, în ambrazura largă a unei ferestre.

— O veste cumplită! O adevărată lovitură de trăsnet! Îi spuse el cardinalului.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Charles de Lorena.

— Conetabilul de Montmorency a plecat din Chantilly cu o mie cinci sute de gentilomi, zise ducele de Guise. Ca să se ascundă mai bine, a luat-o prin Ecouen, Corbeil, apoi prin Poithiviers, pe valea Essonne. Mâine va fi cu trupa lui aici, fă porţile Orléansului. Tocmai am primit vestea...

— E cumplit, într-adevăr, zise cardinalul; soldăţoiul ăsta vrea să-i salveze capul nepotului său prinţul de Condé. Pun rămăşag că tot regina-mamă l-a înştiinţat. Şi nu se poate face nimic împotriva acestei femei!

— Nu e momentul să luptăm împotriva ei, ci să luptăm pentru noi, zise Însemnatul. Ce-i de făcut?

— Du-te cu ai noştri în întâmpinarea conetabilului, zise Charles de Lorena.

— Răspunzi de oraş când eu nu voi mai fi aici cu forţele mele? întrebă ducele.

— Vai, nu, adevărat, zise cardinalul. Toţi oamenii ăştia din Orléans sunt hughenoţi şi burboni. Bine că cel puţin avem de partea noastră Statele Generale.

— Şi pe L'Hôpital contra noastră, gândeşte-te la asta, frate! Situaţia noastră e grea! Cum îi merge regelui? zise, în sfârşit, amintindu-şi de unică lui nădejde..

— Îi e din ce în ce mai rău; dar Ambroise Paré, care a venit la Orléans chemat de regină, o să-ţi explic eu şi povestea asta, speră să-l mai salveze mâine dimineaţă printr-o operaţie îndrăzneaţă, care ar putea avea rezultate fericite. Să fii deci mâine la nouă aici, frate, ca să-l susţii la nevoie pe Ambroise.

— Sigur, zise Însemnatul, căci în asta constă unica noastră nădejde. Autoritatea noastră se va duce pe copcă dacă moare Francisc al II-lea. Şi totuşi cum l-aş mai sperja pe conetabil şi cum l-aş mai face să bată în retragere dacă l-aş întâmpina cu capul faimosului său nepot, prinţul de Condé, înfipt într-o suliţă!

— Da, ar fi frumos, zise cardinalul reflectând.

— Numai că acel blestemat de L'Hôpital ţine în loc totul.

— Dar dacă în locul semnăturii lui am avea, pe condamnarea la moarte a prinţului, semnătura regelui, zise Charles de Lorena, nimic nu ne-ar mai sta în cale, nu-i aşa, frate? Ca execuţia să aibă loc mâine dimineaţă, înainte de sosirea lui Montgommery şi înainte de încercarea lui Ambroise Paré.

— N-ar fi prea legal, dar ar fi posibil, răspunse Însemnatul.

— Ei bine, şopti cu însufleţire Charles de Lorena, lasă-mă aici, frate; n-ai nimic deosebit de făcut în noaptea asta şi ai şi tu nevoie de odihnă. Orologiul tribunalului a sunat

de două ori... Trebuie să-ţi cruţi forţele pentru mâine. Retrage-te şi lasă-mă pe mine. Vreau să încerc şi eu la rândul meu povestea asta cu condamnarea...

— Despre ce-i vorba? întrebă ducele de Guise. Nu fă nimic definitiv iară să mă consulţi!

— Fii liniştit. Dacă am ceea ce doresc, vin să te trezesc dis-de-dimineaţă ca să mă înţeleg cu tine.

— Pe curând! zise Însemnatul. Eu mă retrag. Căci sunt într-adevăr foarte obosit. Fii prudent!

După care se duse să-i adreseze Mariei Stuart câteva cuvinte de mângâiere şi ieşi făcând, după sfatul ei, cât mai puţin zgomot cu putinţă. În vremea asta cardinalul se aşezase la o masă şi scrise o copie după hotărârea comisiei. Treaba asta odată făcută, se ridică şi se îndreptă spre patul regelui. Dar Maria Stuart, în picioare, în faţa lui, îl opri.

— Unde te duci? Îi spuse ea în şoaptă şi totuşi cu o voce fermă.

— Doamnă, răspunse cardinalul, e important, e indispensabil ca regele să semneze hârtia asta.

— Ceea ce e important şi indispensabil, zise Maria, e ca regele să se odihnească.

— Numele lui în josul acestei hârtii, doamnă şi nu-l voi mai deranja.

— Dar îl vei trezi şi eu nu vreau, zise regina, nu vreau! Dealtfel, nu-i în stare în clipa asta să ţină până.

— O voi ţine eu pentru el, zise Charles de Lorena.

— Am spus: Nu vreau! zise cu autoritate Maria.

Cardinalul de opri un moment, surprins de acest obstacol la care nu se gândise. Apoi reluat pe tonul lui insinuant:

— Ascultă-mă, doamnă... Draga mea nepoată, ascultă-mă! Am să-ţi spun despre ce e vorba. Înţelegi că aş respecta odihna regelui dacă n-aş fi constrâns de împrejurări. E vorba de soarta noastră şi a ta, de salvarea noastră şi a ta. Ascultă-mă bine. Trebuie ca hârtia asta să fie semnată de rege înainte de a se face ziuă, sau suntem pierduţi! Pierduţi, bagă bine de seamă!

— Asta nu mă priveşte! răspunse liniştită regina.

— Dar ruina noastră înseamnă şi ruină ta, copilă ce eşti.

— Ei bine, ce mă priveşte? zise regina. Credeţi că mă interesează ambiţiile voatre? Ambiţia mea e să-l salvez pe cel pe care-l iubesc, să-i apăr viaţa dacă pot şi, până atunci, preţioasa lui odihnă. Jupânul Paré mi-a încredinţat somnul regelui. Îţi interzic să i-l tulburi, domnule. La rândul dumitale, ascultă-mă bine. Regele odată mort, apune şi domnia mea, dar asta mi-e indiferent! Atâta timp cât îi va rămâne un suflu de viaţă, îl voi apăra împotriva odioaselor intrigi de Curte. Am contribuit, unchiule, mai mult decât ar fi trebuit, cred eu, să vă consolidez puterea, când Francisc era sănătos; dar toată această putere o iau înapoi acum când e vorba de a respecta ultimele ceasuri de linişte pe care poate că i le mai dă Dumnezeu în această viaţă. Regele, a spus jupânul Paré, va avea mâine nevoie de puţinele forţe care-i mai rămân. Nimeni pe lume, sub nici un motiv, nu-i va smulge nici măcar o secundă din acest somn odihnitor...

— Chiar când motivul este nemaipomenit de grav şi de urgent? întrebă cardinalul.

— Chiar atunci, nimeni nu-l va trezi pe rege, zise Maria.

— Ah! Dar trebuie! spuse Charles de Lorena miniat până la urmă de a fi fost atâta vreme ţinut în loc de simpla împotrivire a unei fetişcane. Interesele statului, doamnă, nu se prea potrivesc cu treburile sentimentale. Îmi trebuie semnătura regelui şi o voi avea.

— N-o vei avea, domnule cardinal, zise Maria.

Cardinalul făcu încă un pas spre patul regelui. Dar din nou Maria Stuart se aşează în faţa lui şi-i bara drumul. Regina şi ministrul se priviră un moment faţă în faţă, la fel de încordaţi, la fel de mâniaţi şi unul şi celălalt.

— Voi trece, zise scurt Charles de Lorena.

— Vei îndrăzni deci să pui mâna pe mine, domnule?

— Nepoată...

— Nu-s nepoata dumitale, ci regina. Da, regina dumitale, zise Maria şi dacă mai faci un pas spre patul regelui, voi alerga la uşă; îi voi chema pe cei care trebuie să vegheze acolo şi oricât ai fi de ministru, de unchi, de cardinal, eu, regina, voi porunci să fii arestat de îndată că un criminal de lezmajestate.

— Un astfel de scandal... murmură cardinalul speriat.

— Care dintre noi doi îl vrea, domnule?

Cu ochii scăpărători, cu nările umflate, cu răsuflarea întretăiată, regina era în stare să-şi execute ameninţarea. Şi apoi era atât de frumoasă, de mândră şi în acelaşi timp atât de înduioşătoare, încât prelatul cu inimă de bronz se simţi învins şi emoţionat. Bătrânul cedă m faţa copilei, raţiunea de Stat cedă în faţa sentimentului.

— Bine, zise cardinalul oftând adânc, voi aştepta până ce regele se trezeşte.

— Mulţumesc, spuse Maria, revenind la accentul trist şi blând care-i era obişnuit de când cu boala regelui.

— Dar cel puţin, zise Charles de Lorena, de îndată ce se va trezi...

— Dacă va fi în stare să te asculte şi să-ţi satisfacă dorinţa, unchiule, nu voi avea nimic împotrivă.

Trebui deci că Charles de Lorena să se mulţumească cu această făgăduiala. Se duse să se aşeze la masă şi Maria se întoarse la scaunul ei de rugăciune; el aşteptând, ea nădăjduind. Dar orele încete ale acelei nopţi de veghe trecură fără ca Francisc al II-lea să se trezească; trecuseră multe nopţi de când regele nu mai avusese parte de un somn atât de lung şi odihnitor ca acesta. Din când în când făcea câte o mişcare, scotea un scâncet, rostea un nume, mai ales numele Mariei. Dar recădea aproape imediat în toropeală lui. Şi cardinalul, care se ridica în grabă, se întorcea, dezamăgit, la locul său. Încet, încet luminările păliră şi zorii reci de decembrie înnălbiră ferestrele. În sfârşit, când sună ora opt, regele se mişcă; deschise ochii şi-o strigă pe regină.

Charles de Lorena se avânta cu hârtia în mână. Poate că mai era încă vreme! Un eşafod se ridică repede! Dar chiar în acel moment Caterina de Medicis intră în camera regală. "Prea târziu! Îşi zise cardinalul. Ah! Norocul ne părăseşte! Şi dacă Ambroise nu-l salvează pe rege, suntem pierduţi!".

Capitolul XXI Patul de moarte al regilor

În timpul acelei nopţi regina-mamă nu-şi pierduse timpul. Ea trimisese mai întâi pe cardinalul de Tournon, omul ei de încredere, la regele Navarei şi anulase convenţiile pe care le făcuse cu Burbonii. Apoi, înainte de a se face ziuă, îl primi pe cancelarul L'Hôpital, care o înştiinţa despre sosirea apropiată la Orléans a aliatului ei, conetabilul. L'Hôpital, prevenit de ea, făgădui să se afle la ora nouă în marea sală de lângă camera regelui şi să aducă acolo citi partizani de-ai Caterinei putea găsi. În sfârşit, regina-mamă porunci ca la opt şi jumătate să fie prezenţi la palat Chapelain şi alţi doi ori trei medici regali a căror mediocritate era cunoscută şi care erau duşmanii înverşunaţi ai lui Ambroise Paré. Luându-şi deci toate precauţiile, intră prima, aşa cum am văzut, în camera regelui, care tocmai se trezise. Se duse mai întâi la patul fiului ei, îl contemplă câteva clipe, clătinând din cap ca o mamă îndurerată, sărută mâna care atârna şi ştergându-şi o lacrimă sau două, se aşeză în aşa fel încât să-l aibă tot timpul sub ochi. Şi ea; ca şi Maria Stuart, voia să vegheze, bineînţeles fiecare în felul ei, această agonie. Aproape imediat intră ducele de Guise. După ce schimbă câteva cuvinte cu Maria, se îndreptă spre fratele său:

— N-ai făcut nimic? Îl întrebă el.

— Nu, răspunse cardinalul.

— Norocul ne părăseşte, oftă Însemnatul. E lume multă în dimineaţa asta în antecamera lui Antoine de Navara.

— Despre Montmorency ai vreo veste?

— Nici una. L-am aşteptat degeaba până acum. N-a luat-o pe drumul obişnuit. Dacă Ambroise Paré da greş cu operaţia, adio cu puterea noastră! zise Charles de Lorena.

Medicii, înştiinţaţi de Caterina, intrară în acel moment. Regina-mamă îi conduse ea însăşi la patul regelui, ale cărui suferinţe şi gemete reîncepură. Doctorii examinară pe rând bolnavul, apoi se strânseră într-un colţ pentru a se consulta. Chapelain propuse o cataplasmă ca să scoată afară puroiul; dar ceilalţi doi se pronunţară pentru o puncţie în ureche. Tocmai se hotărâseră pentru acest ultim remediu, când intră Ambroise Paré însoţit de Gabriel. După ce îl examină pe rege, se alătură confraţilor săi. Ambroise, chirurg al cărui renume era de-acum de netăgăduit, devenise o autoritate în materie de operaţii. Medicii îi spuseră deci ce se hotărâseră să facă.

— Remediul e insuficient, zise Ambroise Paré cu glas tare şi totuşi trebuie să ne grăbim; căci creierul va fi năpădit de puroi mai repede decât am crezut.

— Oh, grăbiţi-vă, pentru Dumnezeu, strigă Maria Stuart care auzise.

Regina-mamă şi cei doi fraţi de Guise se apropiară atunci de medici.

— Aveţi cumva, jupâne Paré întrebă Chapelain, vreun mijloc mai bun şi mai prompt ca al nostru?

— Da, zise pare.

— Care?

— Regele trebuie trepanat! zise Ambroise Paré.

— Trepanat? Strigară cu groază cei trei medici.

— Şi în ce constă această operaţie? întrebă ducele de Guise.

— Ea e încă puţin cunoscută, monseniore, zise chirurgul. E vorba ca, folosind un instrument inventat de mine, pe care-l numesc trepan, să fac în creştetul capului, sau mai curând în părea laterală, o deschidere de mărimea unui angelot[18].

— Dumnezeule! strigă cu indignare Caterina. Să umbli cu fiare în capul regelui? Şi dumneata ai cuteza asta?

— Da, doamnă, răspunse simplu Ambroise.

— Dar ar fi un asasinat! strigă Caterina.

— Eh, doamnă, răspunse Ambroise, să găureşti un cap cu pricepere şi precauţie nu e tot una cu ceea ce face zilnic pe câmpul de luptă spada oarbă a războinicului? Câte răni nu vindecăm noi?

— În sfârşit, întrebă cardinalul de Lorena, răspunzi de viaţa regelui, jupâne Ambroise?

— Numai singur Dumnezeu are în mâna lui viaţa şi moartea oamenilor, domnule cardinal. Tot ceea ce pot să vă asigur e că şansa asta e ultima şi singura în stare să-l mai salveze pe rege. Da, este unica şansă! Dar nu-i totuşi decât o şansă.

— Spui că operaţia dumitale s-ar putea să reuşească, nu-i aşa, Ambroise? zise Însemnatul. Ai mai făcut-o cuiva?

— Da, monseniore, răspunse Ambroise Paré; am făcut-o de puţină vreme domnului de la Bretesche, din strada Harpe, Rosei Rouge şi, ca să vorbesc despre lucruri pe care monseniorul s-ar putea să le cunoască, am făcut-o la Calais domnului de Pienne, care fusese rănit la cap.

Poate că nu chiar fără intenţie Ambroise Paré amintea despre Calais.

— Într-adevăr, îmi aduc aminte, zise ducele. Acum... nu mai ezit, consimt la operaţie.

— Şi eu la fel, zise Maria Stuart.

— Eu nu! strigă Caterina.

— Eh! Doamnă, pentru că vi s-a spus că e ultima noastră şansă? zise Maria.

[18] Veche monedă franceză înfăţişând un înger răpunând un balaur.

— Cine spune asta? Făcu regina-mamă. Ambroise Paré, un eretic! Dar nu e şi părerea medicilor.

— Nu, doamnă, zise Chapelain şi aceşti domni şi cu mine protestăm împotriva metodei pe care o propune jupânul Paré.

— Ah! Vedeţi? strigă Caterina triumfătoare.

Însemnatul, ieşindu-şi din fire, se duse la regina-mamă şi, ducând-o în ambrazura unei ferestre, îi zise în şoaptă şi cu dinţii strânşi:

— Doamnă, ascultaţi, vreţi ca fiul dumneavoastră să moară ca să-l scăpaţi pe prinţul de Condé! V-aţi înţeles cu Burbonii şi cu conetabilul. Târgul s-a încheiat, prada e împărţită dinainte! Ştiu tot! Băgaţi de seamă! Vă spun că ştiu tot!

Dar Caterina de Medicis nu se intimida uşor. Ea înţelese foarte bine că acum, când duşmanul îşi scosese masca, trebuia să fie îndrăzneaţă. Îi aruncă deci o privire nimicitoare şi, îmbrâncindu-l, alergă la uşă şi deschise ea însăşi cele două canaturi.

— Domnule cancelar! strigă ea.

L'Hôpital, conform ordinelor primite, se afla în marea sală, aşteptând. Îi adunase acolo pe toţi partizanii reginei-mame şi ai prinţului de Condé. La chemarea Caterinei înainta în grabă şi o mulţime de seniori se înghesuiră, curioşi, în cadrul uşii deschise.

— Domnule cancelar, continuă Caterina, cu voce puternică pentru a fi bine auzită, vor ca eu să îngădui să i se facă regelui o operaţie violentă şi desperată. Jupânul Paré pretinde să-i deschidă ţeasta cu nu ştiu ce instrument. Eu, mama lui, protestez împreună cu cei trei medici aici de faţă împotriva acestei crime... Domnule cancelar, ţine te rog cont de declaraţia mea!

— Închideţi uţa! strigă ducele de Guise.

Cu toate murmurele gentilomilor strânşi în sala cea mare, Gabriel făcu ceea ce poruncise ducele.

Cancelarul rămase singur în odaia regelui.

— Domnule cancelar, îi spuse Însemnatul, această operaţie despre care vi s-a vorbit este necesară şi regina şi cu mine, locotenentul-general al regatului, răspundem, dacă nu de operaţie, cel puţin de chirurg.

— Eu, strigă Ambroise Paré, îmi asum în acest moment toate răspunderile. Îmi voi da viaţa dacă nu voi izbuti s-o salvez pe cea a regelui. Dar vai! Nu mai e vreme! Uitaţi-vă!

Francisc al II-lea, într-adevăr, livid, nemişcat, cu ochii stinşi, părea să nu mai vadă, să nu mai audă, să nu mai existe. Nu mai răspundea nici mângâierilor, nici chemărilor Mariei.

— Grăbiţi-vă, îi spuse aceasta lui Ambroise, pentru Dumnezeu, grăbiţi-vă! Încercaţi să-i salvaţi bărbatului meu viaţa şi eu o voi ocroti pe a dumneavoastră.

— N-am dreptul să mă opun operaţiei, zise cancelarul impasibil, dar datoria mea este să constat protestul reginei-mame.

— Domnule L'Hôpital, nu mai eşti cancelar, zise cu răceală ducele de Guise. Haide, Ambroise, începe, îi spuse el chirurgului.

— Noi ne retragem, zise Chapelain în numele chirurgilor.

— Fie, răspunse Ambroise. Am nevoie de cea mai mare linişte în jurul meu. Lăsaţi-mă deci, vă rog, domnilor. Dacă voi rămâne singur, voi fi singurul răspunzător.

De câteva minute Caterina de Medicis tăcea. Se retrăsese lângă fereastră şi privea în curtea palatului unde se auzea zarvă. Preocupaţi de acest deznodământ. Nimeni în afară de ea nu dăduse atenţie zgomotului de afară. Toţi, până şi cancelarul, aveau ochii aţintiţi asupra lui Ambroise Paré, care-şi recăpătase sângele rece şi care-şi pregătea instrumentele. Dar în momentul în care se apleca asupra lui Francisc al II-lea, zarva izbucni chiar în sala vecină. Un surâs se ivi pe buzele palide ale Caterinei. Uşa se deschise cu violenţă şi conetabilul de Montmorency, înarmat ca la război, apăru ameninţător în prag...

— Sosesc la ţanc... strigă el.

— Ce însemnă asta? zise ducele de Guise, ducându-şi mâna la mânerul săbiei.

Forţat de împrejurări, Ambroise Paré se opri. Cei douăzeci de gentilomi care-l însoţeau pe Montmorency se răspândiră prin cameră. Lângă el fură văzuţi Antoine de Bourbon şi prinţul de Condé. Mai mult, regina-mamă şi cancelarul L'Hôpital veniră să se aşeze alături de conetabil. Nu mai exista nici o posibilitate de a pune stăpânire pe camera regală.

— Eu, zise Ambroise Paré desperat, mă retrag...

— Jupâne Paré, strigă Maria Stuart, eu, regina, îţi poruncesc să faci operaţia!

— Eh! Doamnă, zise chirurgul, v-am spus că am nevoie de cea mai mare linişte. Vedeţi şi dumeavoastră ce-i aici... Domnule Chapelain, îi zise el primului medic, încercaţi-vă leacul.

— E treabă de un minut, zise cu vioiciune Chapelain. Totul e pregătit...

Asistat de doi dintre confraţii săi, el îi introduse de îndată regelui o mică sondă în ureche. Mana Stuart, cei doi de Guise, Gabiei, Ambroise îi lăsară să facă ce vor; tăceau zdrobiţi şi parcă împietriţi. Conetabilul vorbea prosteşte de unul singur.

— Perfect! zise el, satisfăcut de docilitatea silită a jupânului Paré. Când mă gândesc că fără mine i-aţi fi găurit regelui ţeasta! Nu-ţi poţi îngădui să-i atingi pe regi decât pe câmpul de luptă! Fierul duşmanului e singurul care-l poate lovi, fierul chirurgului niciodată! Şi bucuros de mâhnirea ducelui de Guise, reluă: Era şi timpul să sosesc, slavă Domnului! Ah, domnilor, mi s-a spus că aţi vrut să-i tăiaţi capul dragului şi bravului meu nepot, prinţul de Condé! Dar aţi trezit bătrânul leu din vizuina lui şi iată-l! L-am eliberat pe prinţ; le-am spus Statelor Generale că-l oprimaţi. În calitate de conetabil, am concediat sentinelele pe care le-aţi pus la porţile Orléansului. De când e modă să pui astfel de gărzi la uşa regelui, ca şi cum n-ar fi în siguranţă în mijlocul supuşilor săi?

— De care rege vorbiţi? Îl întrebă Ambroise Paré. Poate de Carol al IX-lea, căci cel de faţă e pe ducă. Vedeţi, domnilor, le spuse el medicilor, puncţia dumneavoastră în creier lucrează, lucrează radical...

Caterina de Medicis văzu aerul dezolat al lui Ambroise, care pierduse orice nădejde.

— Domnia dumitale e pe sfârşite, domnule, nu se putu ea abţine să nu-i spună Însemnatului.

În acel moment, Francisc al II-lea se ridică brusc, căscă nişte ochi mari, speriaţi, îşi mişcă buzele încercând să rostească un nume, apoi recăzu greoi, pe pernă. Murise. Ambroise Paré, îndurerat, vesti asta celor de faţa.

— Ah! Doamnă, doamnă, v-aţi ucis fiul! strigă Maria Stuart Caterinei, năpustindu-se pierdută, năucită spre ea.

Regina-mamă îşi învălui nora într-o privire veninoasă şi îngheţată, din care izbucnea toată ura pe care o nutrise faţă de ea timp de optsprezece luni.

— Dumneata, drăguţa mea, îi zise ea, nu mai ai dreptul să vorbeşti astfel, pricepi? Căci nu mai eşti regină. Ah! Ba da, regină a Scoţiei! Şi o să te trimitem cât mai curând acolo, să domneşti peste ceţurile dumitale. Doamnă de Fiesque, continuă liniştită Caterina, du-te repede şi caută-l pe ducele de Orléans. Domnilor, reluă ea privindu-i pe ducele de Guise şi pe cardinal, Statul, care acum un sfert de ceas mai era încă al dumneavoastră, acum e al nostru, cred că nu vă mai îndoiţi de asta. Am convenit cu domnul de Bourbon că eu voi fi regenta şi el locotenentul-general al regatului. Dar fiindcă eşti încă mare maestru, domnule de Guise, îndeplineşte-ţi datoria care revine funcţiei dumitale şi anunţă moartea regelui Francisc al II-lea.

— Regele a murit! zise Însemnatul cu o voce surdă şi adâncă. Comandantul armatei repetă cu o voce puternică, pe pragul sălii celei mari, conform ceremonialului:

— Regele a murit! Regele a murit! Regele a murit! Domnul săi aibă în pază sufletul!

Şi imediat ducele zise:

— Trăiască regele!

Chiar în acel moment doamna de Fiesque îl aducea pe ducele de Orléans reginei-mame care-l luă de mână şi ieşi cu el pentru a-l arăta curtenilor, strigând împreună cu ei:

— Trăiască bunul nostru rege Carol al IX-lea!

— Norocul nostru s-a dus de râpă! zise cu tristeţe cardinalul fratelui său rămas singur, mai în urmă, cu el.

— Al nostru poate, dar nu şi cel al casei noastre, răspunse ambiţiosul. Acum trebuie să ne gândim să-i pregătim calea fiului meu.

— Cum vom reînnoda legătura cu regina-mamă? întrebă gânditor Charles de Lorena.

— S-o lăsăm să se certe cu Burbonii şi cu hughenoţii ei, zise Însemnatul.

Părăsiră camera printr-o uşă tainică, continuând să discute.

— Vai! Vai! murmură Maria Stuart sărutând mâna îngheţată a lui Francisc al II-lea, nu mai sunt decât eu aici care să plângă pentru acest biet băiat care m-a iubit atâta!

— Şi eu, doamnă zise înaintând Gabriel de Montgommery, care stătuse până atunci deoparte.

— Oh! Mulţumesc, îi zise Maria cu o privire în care-şi puse tot sufletul.

— Voi face mai mult decât să-l plâng, zise în şoaptă Gabriel, urmărindu-l de departe cu ochi plini de mânie pe Montmorency. Care stătea plin de sine alături de Caterina de Medicis. Îl voi răzbuna, continuându-mi propria răzbunare. Fiindcă acest conetabil a redevenit puternic, lupta dintre noi începe din nou!

Capitolul XXII Adio, Franţa!

La opt luni după moartea lui Francisc al II-lea, la 15 august 1561, Maria Stuart era pe punctul de a se îmbarca la Calais ca să se întoarcă în Scoţia. Aceste opt luni le smulsese zi cu zi, ceas cu ceas, Caterinei de Medicis şi chiar unchilor săi, grăbiţi şi ei, pentru motive diferite, s-o vadă părăsind Franţa. Dar Maria nu se putea hotărî să se îndepărteze de această dulce ţară în care fusese o regină atât de fericită şi de iubită. În dureroasele ei aduceri aminte, reîmprospătate de prematura văduvie, aceste locuri îndrăgite aveau pentru ea un farmec şi o poezie din care nu se putea smulge. Maria Stuart nu simţea numai această poezie, ci o şi exprima. Nu plângea moartea lui Francisc al II-lea doar ca soţie, ci şi ca poetă. Brantôme, în admiraţia sa pentru ea, ne-a păstrat acea dulce jelanie pe care a scris-o cu această ocazie şi care poate sta alături de cele mai frumoase poezii ale acelei epoci:

"În tristul, dulcele meu cânt
Atât de amar, atât de jalnic,
Mi-arunc cernitul meu veşmânt
Căci dus pe veci mi-e soţul falnic.
Şi-n lacrimi, ca o stână rece
De-acuma anii mi-oi petrece.

Durerea cruntă a sorţii-amare
Nicicând pereche n-o avea
Căci o tristeţe-atît de mare
Cum e acum tristeţea mea
Nu cred că s-ar putea să fie
Nici de-aş fi eu pe năsălie...

Deşi-s în floarea tinereţii,
În dulcea primăvară-a ei,

Plătesc amar tribut tristeţii
Şi ochii mi-s de lacrimi grei,
Şi de nimica n-am plăcere,
Ci doar regret simt şi durere...

Tot ce-mi plăcea odinioară
Acuma-i greu de îndurat!
Până şi ziua cea mai clară
În noapte neagră s-a schimbat!
Din tot ce-i bun, frumos şi rar
Nimic nu-mi este necesar.

Oriunde-aş sta, oriunde-aş fi,
Fie-n păduri, fie-n câmpii,
În zorii vineţii de zi,
Ori în amurguri purpurii,
Inima mea mereu tânjeşte
După cel dus, care-mi lipseşte.

Dacă spre ceruri uneori
Privirea tristă-ncerc să-mi sui
Văd, printre norii călători,
Surâzătorii ochi ai lui;
Dacă spre apă-n jos, privesc
Mormântul parcă i-l zăresc.

Când în culcuş zac ostenită
Şi somnul mi se-anină-n gene,
Îi aud şoapta potolită,
Îl simt cum mă mîngîie-alene.
De stau ori nu, iubitul meu
Tot lângă mine e, mereu...

O, cântec, haide, isprăveşte
Jelania-ţi îndurerată
Şi un refren îi potriveşte:
Iubirea sinceră, curată,
Vă rămânea de-a pururi vie
Chiar despărţită pe vecie".

Mai întâi s-a retras la Reims, lângă unchiul ei de Lorena. Apoi, în urma tulburărilor religioase care izbucniseră în Scoţia, trebui să plece într-acolo. Pe de altă parte, admiraţia aproape pătimaşă pe care Carol al IX-lea, copil încă, o arăta faţă de cumnata să o neliniştea pe bănuitoarea regentă Caterina. Trebui deci că Maria Stuart să se resemneze să plece. În luna iulie veni să-şi ia adio de la Curtea din Saint-Germain şi dovezile de devotament pe care le primi sporiră încă, dacă mai era cu putinţă, regretele ei amare. Moştenirea ei, ca soţie a lui Francisc, asupra provinciilor Touraine şi Poitou, urma să-i aducă douăzeci de mii de livre rentă; în afară de bani ducea în Scoţia bogăţii mari şi această pradă putea ispiti pe orice corsar al mării. Se mai temeau pentru ea de vreun act nesăbuit din partea reginei Elisabeta a Angliei, care vedea în tânără regină a Scoţiei o rivală. Numeroşi gentilomi se oferiră deci s-o însoţească pe Maria până în ţara ei şi, când ajunse la Calais, se văzu înconjurată nu numai de unchii ei, ci şi de domnul de Damville, de Brantôme, în sfârşit de cea mai aleasă parte a acelei Curţi elegante şi cavalereşti. Maria

găsi în portul Calais două galere care o aşteptau, gata la primul ei ordin. Dar rămase la Calais încă şase zile, atât le era de greu celor care o însoţiseră până acolo să se despartă de ea. În sfârşit, 15 august fu, după cum am mai spus, data fixată pentru plecare. Timpul, în ziua aceea, era cenuşiu şi trist, dar fără vânt şi fără ploaie. Pe ţărm, înainte de a pune piciorul j>e puntea vasului, Maria a mulţumit tuturor celor care o însoţiseră până la hotarul ţării şi-n semn de rămas bun voi să dea fiecăruia mâna să i-o sărute. Toţi veniră deci, trişti şi respectuoşi, să îngenuncheze în faţa ei şi să sărute, rând pe rând, aceasta mâna adorata. Ultimul dintre toţi fu un gentilom care, de la Saint-Germain, nu părăsise suita Mariei, dar care pe tot parcursul drumului rămăsese mereu în urmă, ascuns sub mantia şi pălăria sa; un gentilom care nu se arătase şi nu vorbise cu nimeni.

Când veni să îngenuncheze în faţa reginei, Maria îl recunoscu pe Gabriel de Montgommery.

— Cum? Dumneavoastră sunteţi, conte? Îi zise ea. Ah, cât sunt de fericită să vă văd din nou! Dar, dacă aţi fost printre aceşti nobili gentilomi, de ce nu v-aţi arătat? Mulţumesc încă o dată pentru această ultimă dovadă de ataşament, domnule conte, zise Maria Stuart. Aş vrea să vă arăt recunoştinţa mea altfel decât prin vorbe. Dar nu mai am nici o putere, afară doar dacă nu v-ar plăcea să mă urmaţi în biata mea Scoţie, împreună cu domnii de Damville şi Brantôme...

— Ah! Aceasta ar fi cea mai vie dorinţă a mea, doamnă! strigă Gabriel. Dar o altă datorie mă reţine în Franţa. O persoană care mi-e la fel de dragă şi pe care n-am mai văzut-o de aproape doi ani mă aşteaptă chiar la ora când...

— E vorba de doamna de Castro? întrebă Maria.

— Da, doamnă, zise Gabriel. Printr-o scrisoare primită la Paris luna trecută, mă cheamă la Saint-Quentin azi, 15 august. N-am să ajung acolo decât mâine; dar, oricare ar fi motivul pentru care mă cheamă, mă va ierta, sunt sigur, când va afla că n-am voit să vă părăsesc decât în momentul în care veţi părăsi Franţa.

— Scumpa Diana! zise Maria gânditoare, ea m-a iubit şi a fost o soră pentru mine. Domnule de Montgommery, daţi-i, în amintirea mea, acest inel şi duceţi-vă repede la ea! Poate că are nevoie de dumneavoastră şi dacă-i vorba despre ea, nu vreau să vă mai reţin. Adio! Adio, prieteni, adio tuturora: Sunt aşteptată. Trebuie să plec, vai! Trebuie!

Se smulse din mâinile celor care voiau s-o mai reţină, puse piciorul pe puntea de lemn şi trecu pe galeră domnului de Mevillon, urmată de seniorii care trebuiau s-o însoţească până în Scoţia. În picioare, la prova galerei, ea nu încetă să-şi salute rudele şi prietenii cu batistă cu care-şi ştergea şi lacrimile. În sfârşit, corabia ajunse în larg şi privirile îi fură atrase de un vas care intra în portul din care ea tocmai ieşea; dar dintr-o dată nava aceea atât de frumoasă se aplecă înainte şi, tremurând din chilă până la catarg, începu brusc să se scufunde în mare; totul se petrecu atât de repede, încât dispăru înainte ca galera domnului de Mevillon să-şi poată lansa bărcile în ajutorul ei. Un moment, se văzură plutind, în locul unde se scufundase vasul, câteva puncte negre care se menţinură o vreme la suprafaţa apei, apoi se scufundară unele după altele, înainte ca vreo barcă să poată ajunge la ei, oricât de tare vâsliră marinarii; aşa că bărcile se întoarseră fără să fi putut salva un singur naufragiat.

— O, Doamne, striga Maria, ce privelişte îngrozitoare!

În vremea asta, vântul se înteţi şi galera începu să-şi umfle pânzele; ceea ce îngădui vâslaşilor să se odihnească. Maria, văzând că se îndepărta repede de pământ, se sprijini de peretele pupei, cu ochii spre port, cu privirea înceţoşată de lacrimile dese.

— Adio, Franţa! Adio, Franţa! Repetă ea mereu.

Rămase astfel aproape cinci ceasuri, adică până în momentul în care începu să se întunece şi sigur că nu s-ar fi gândit să se retragă dacă Brantôme n-ar fi venit să-i spună că o aşteptau la masă. Atunci, înteţindu-şi suspinele, zise:

— O, draga mea Franţă, iată că te pierd din vedere, fiindcă noaptea, geloasă pe ultima mea bucurie, a început să-şi întindă vălurile-i negre. Adio deci, draga mea Franţă, nu te voi mai vedea niciodată!

Apoi, făcându-i semn lui Brantôme să coboare înaintea ei, scoase un creion, se aşeză pe o bancă şi, la ultimele licăriri ale zilei, scrise aceste versuri atât de cunoscute:

"Adio, Franţă! Minunată glie,
Pământ slăvit,
Cel mai iubit!
Unde-am trăit din fragedă pruncie!
Adio, Franţă, adio, zile minunate!
Corabia ce-acuma ne desparte
Din mine duce doar o jumătate;
Cealaltă e a ta şi ţi-o las ţie,
Încrezătoare-n calda-ţi prietenie,
Să-ţi amintească de acea care-i departe"...

Apoi coborî în sfârşit şi, apropiindu-se de comesenii care-o aşteptau, zise:

— Fac exact invers decât regina Cartaginei; căci Didona, după ce Eneas plecase, nu înceta să privească valurile, în vreme ce eu nu-mi pot desprinde ochii de la pământ.

O poftiră să se aşeze şi să mănânce, dar ea nu voi să ia nimic şi se retrase în camera sa, rugându-l pe timonier s-o trezească în zori dacă se mai zărea pământul Franţei. Din punctul ăsta de vedere cel puţin, soartă o favoriza pe biata Maria; căci vântul potolindu-se, nava merse toată noaptea doar cu ajutorul vâslelor; aşa că atunci când se lumină de ziuă, Franţa încă se mai zărea. Timonierul intră deci în camera reginei aşa cum îi poruncise; dar o găsi trează, aşezată pe pat şi privind prin fereastră ţărmul iubit. Totuşi această bucurie nu fu prea lungă, vântul se înteţi şi în curând ţărmul nu mai fu zărit. Maria nu mai avea decât o nădejde: să întâlnească în larg flota engleză şi să fie obligată să se întoarcă din drum. Dar această ultimă şansă îl scăpă, ca şi celelalte; o ceaţă atât de deasă, încât nu vedeai de la un capăt la celălalt al galerei, se întinse pe mare, deşi era în plină vară. Navigară deci la întâmplare, cu riscul de a greşi drumul, dar cel puţin evitând să fie zăriţi de duşman. A treia zi ceaţa se risipi şi corabia ajunse în mijlocul unor stânci de care cu siguranţă s-ar fi zdrobit dacă ar mai fi înaintat câţiva metru în plus. Pilotul se urcă pe catarg, îşi dădu seama că se afla pe coastele Scoţiei şi, scoţând cu îndemânare nava dintre stâncile în care se încurcase, ancoră la Leith, aproape de Edinburg. Maria nu era aşteptată; aşa că pentru a ajunge la Edinburg trebuiră să se mulţumească, atât ea, cât şi suita, cu nişte bieţi măgari prost înhămaţi, dintre care unii fără şa şi care în loc de frâie şi de scări aveau nişte frânghii. Maria compară aceste biete animale cu minunaţii căi de paradă ai Franţei, pe care era obişnuită să-i vadă la vânătoare şi în turnire. Mai vărsă câteva lacrimi de regret comparând ţara pe care o părăsise cu cea în care păşise. Dar, în curând, cu graţia ei fermecătoare, încercând să surâdă printre lacrimi, spuse:

— Trebuie să privesc totul cu stoicism din moment ce-am schimbat raiul cu iadul.

Astfel fu sosirea Mariei Stuart în Anglia.

Concluzie

Abia a doua zi, în 16 august, Gabriel ajunse la Saint-Quentin. La poarta oraşului îl găsi pe Jean Peuquoy, care-l aştepta.

— Ah, iată-vă în sfârşit, domnule conte! Îi zise bravul ţesător. Eram sigur că veţi veni! Din nenorocire prea târziu! Prea târziu!

— Cum prea târziu? întrebă Gabriel alarmat.

— Vai, aa; doamna de Castro nu vă chemase ieri, în 15 august?

— Da, zise Gabriel, dar fără să insiste asupra acestei date, fără să-mi spună pentru care motiv mă chema aici.

— Ei bine, domnule conte, zise Jean Peuquoy, ieri 15 august, doamna de Castro şi-a rostit legământul veşnic, devenind călugăriţă fără putinţa de a se mai întoarce la cele lumeşti.

— Ah! Făcu Gabriel pălind.

— Dacă aţi fi fost aici, zise Jean Peuquoy, poate că aţi fi putut preveni ceea ce acum e un fapt împlinit.

— Nu, zise Gabriel cu un aer sumbru, nu, n-aş fi putut, n-ar fi trebuit şi nici n-aş fi vrut să mă opun acestei dorinţe. Mai bine că n-am fost şi am lăsat-o doar cu gândurile ei...

— Oh, zise Jean Peuquoy, n-a fost singură...

— Da, te aflai dumneata aici, Jean şi Babette...

— N-am fost numai noi, domnule conte, zise Jean Peuquoy. Doamna de Castro a avut-o alături şi pe mama ei.

— Pe cine? Pe doamna de Poitiers? strigă Gabriel.

— Da, domnule conte, pe doamna de Poitiers, care? La scrisoarea fiicei sale, a alergat din locul unde se retrăsese, la Chaumont-sur-Loire, ca să asiste la ceremonie; cred că se mai află încă şi acum lângă fiica ei.

— Oh! zise Gabriel speriat, de ce-a chemat-o doamna de Castro pe femeia asta?

— Dar, monseniore, cum zise şi Babette, la urma urmei e mama ei...

— Mă rog, spuse Gabriel. Încep să cred că trebuia să fiu ieri aici. Dacă doamna de Poitiers a venit, n-a venit ca să facă bine, nici ca să-şi îndeplinească o datorie. Haidem deci la mănăstirea Benedictinelor, jupâne Jean. Mă grăbesc acum mai mult ca niciodată s-o văd pe doamna de Castro. Presimt că are nevoie de mine! Haidem repede!

Gabriel de Montgommery, a cărui sosire era aşteptată încă din ajun, fu introdus fără nici o dificultate în vorbitorul mănăstirii.

Diana se afla în acest vorbitor împreună cu mama sa. Gabriel, revăzând-o, după o absenţă atât de lungă, mânat de un elan irezistibil, se sprijini, palid şi mohorât, de grilajul care-i despărţea pentru totdeauna.

— Diana! Diana! spuse el.

— Frate! răspunse cu durere Diana.

O lacrimă i se prelinse de-a lungul obrazului. Gabriel, întorcând capul, o zări pe cealaltă Diana, pe doamna de Poitiers. Râdea. Dar Gabriel, cu o nepăsare plină de dispreţ, îşi întoarse repede către Diana privirea şi gândurile.

— Diana! Soră! strigă el din nou cu patimă şi spaimă. Diana de Poitiers spuse atunci cu răceală:

— Sigur că o saluţi ca pe sora dumitale întru Domnul, nu-i aşa, conte?

— Ce vreţi să spuneţi, doamnă? Ce vreţi să spuneţi? întrebă Gabriel tremurând.

Fără să-i răspundă direct, Diana de Poitiers se adresă fiicei sale.

— Copila mea, iată, cred, sosit momentul să-ţi dezvălui secretul despre care-ţi vorbeam ieri şi pe care socot că e de datoria mea să nu ţi-l mai ascund.

— Oh! Despre ce-i vorba? strigă Gabriel pierdut.

— Copila mea, continuă liniştită doamna de Poitiers, ţi-am mai spus că nu numai ca să te binecuvântez am venit din locul unde m-am retras şi unde, mulţumită domnului de Montgommery, trăiesc de aproape doi ani. Nu e nici o ironie în cuvintele mele, domnule, zise ea pe un ton sarcastic, răspunzând mişcării pe care o făcuse Gabriel. Vă sunt nespus de îndatorată de a mă fi smuls într-un chip cam bruta), e adevărat, dintr-o lume ticăloasă şi coruptă. Ca să-ţi mulţumesc, vreau să-ţi cruţ un păcat, poate o crimă.

— Despre ce-i vorba? zise la rândul ei Diana, tremurând.

— Copila mea, continuă cu sânge rece Diana de Poitiers, închipuie-ţi ca ieri aş fi putut, cu un cuvânt doar, să opresc pe buzele tale jurământul pe care l-ai rostit. Dar era de datoria mea, o biată păcătoasă, să-i smulg Domnului un suflet care i se dăruia de bunăvoie? Nu!

— Nu cutez să ghicesc, nu cutez, murmură Gabriel.

— Astăzi, copila mea, reluă favorita, rup tăcerea pentru că văd în durerea şi înflăcărarea domnului de Montgommery că încă mai eşti stăpână pe gândurile lui. Or, trebuie să-l uiţi, trebuie! Căci deşi s-a legănat tot timpul cu iluzia că-i eşti soră, deci fiica acelui conte de Montgommery, va trebui să renunţe, fără remuşcări, la amintirea ta... Află, Diana, că nu eşti sora domnului conte, ci într-adevăr fiica lui Henric al II-lea, pe care domnul conte l-a lovit de moarte în acel turnir fatal...

— Groaznic! strigă Diana de Castro ascunzându-şi faţa în mâini.

— Minţi, doamnă! strigă Gabriel cu violenţă. Minţi! Vreau dovada că nu minţi!

— Iat-o! răspunse liniştită Diana de Poitiers, întinzându-i o hârtie pe care-o scosese din sin.

Gabriel apucă hârtia cu o mână tremurătoare şi citi cu lăcomie.

— Este, după cum vezi, continuă doamna de Poitiers, o scrisoare a tatălui dumitale scrisă cu câteva zile înaintea întemniţării sale. Se plânge de asprimea mea, după cum poţi constata. Dar se resemnează, crupa cum poţi de asemenea constata, gândindu-se că, în sfârşit, voi fi curând soţia lui şi că amantul n-ar fi luat soţului decât o părticică din fericirea cea mai deplină. Or, termenii acestei scrisori, semnată şi datată, nu sunt deloc echivoci, nu-i aşa? Vezi deci, domnule de Montgommery, că n-ar fi fost un lucru nelegiuit să te gândeşti la Diana; căci nici o legătură de sânge nu te leagă de cea care e acum mireasa lui Hristos. Procedând astfel, nădăjduiesc că m-am achitat faţă de dumneata şi că ţi-am răsplătit din plin fapta care m-a aruncat pe veci în cea mai neagră singurătate. Acum suntem chit, domnule conte şi nu mai am nimic să-ţi spun.

În timpul acestui discurs, Gabriel isprăvise de citit scrisoarea. Pentru el, acea hârtie era un glas ieşit din mormânt ca să confirme adevărul. Când bietul tânăr îşi ridică ochii rătăciţi, o văzu pe Diana de Castro zăcând leşinată la picioarele scaunului de rugăciune. Se năpusti instinctiv spre ea. Dar barele groase de fier îl opriră, întorcându-se, o văzu pe Diana de Poitiers, pe ale cărei buze rătăcea un surâs de satisfacţie. Nebun de durere, făcu doi paşi spre ea, cu mâna ridicată... Dar se opri, speriat de gestul lui şi lovindu-se cu mâna peste frunte, ca un smintit, strigă doar: "Adio, Diana, adio..." şi fugi.

Dacă ar mai fi rămas o secundă în plus nu s-ar fi putut abţine să n-o zdrobească, ca pe o viperă, pe acea mamă ticăloasă. Afară îl aştepta, neliniştit, Jean Peuquoy.

— Nu mă întreba nimic! Nu mă întreba nimic! Îi strigă Gabriel. Şi, cum Peuquoy se uita la el cu o mirare îndurerată, Gabriel adăugă cu blândeţe: iartă-mă, cred că am să înnebunesc! Nu vreau să mă gândesc la nimic, vezi şi dumneata. Ca să scap de gândurile mele, mă duc, fug la Paris. Însoţeşte-mă, dacă vrei, prietene, până la poarta oraşului, unde mi-am lăsat calul. Dar, fie-ţi milă, nu mă întreba nimic şi vorbeşte-mi despre altceva!

Demnul ţesător, atât pentru a-l asculta pe Gabriel cât şi pentru a încerca să-l. Distragă de la ale lui, povesti atunci cât de frumos se purta Babette, cum îl făcuse de curând tatăl unui mic Peuquoy, cum fratele ei, Pierre, urma să vină să se stabilească la Saint-Quentin ca armurier; cum, în sfârşit, primise luna trecută, printr-un soldat din Picardia întors la vatră, veşti de la Martin-Guerre, care continua să fie fericit cu Bertrande a lui. Orbit parcă de durere, Gabriel nu pricepea şi nu auzea decât crâmpeie din această povestire. Totuşi, când ajunse cu Jean Peuquoy la poarta oraşului, strânse cu căldură mâna burghezului.

— Cu bine, prietene, îi zise el. Mulţumesc pentru afecţiunea dumitale. Aminteşte-le despre mine tuturor celor pe care-i iubeşti. Sunt fericit să te ştiu fericit; gândeşte-te uneori, dumneata, căruia îţi merge bine, la mine, care sufăr.

Şi, fără să aştepte răspuns, Gabriel se urcă pe cal şi o porni în galop. Ajungând la Paris, ca şi cum soartă ar fi vrut să-l copleşească cu toate nenorocirile dintr-o dată, o găsi

pe bună lui doică, Aloyse, moartă, după o scurtă boală, fără să fi apucat să-l vadă. A doua zi se duse la amiralul Coligny.

— Domnule amiral, îi spuse el, ştiu că persecuţiile şi războaiele religioase nu vor întârzia să înceapă, cu toate eforturile făcute pentru a le preveni. Aflaţi că de acum încolo pot oferi Reformei nu numai inima, ci şi spada mea. Îmi pun viaţa în slujba cauzei dreptăţii, luaţi-o! În rândurile dumneavoastră, dealtfel, voi putea să mă apăr mai bine împotriva unuia dintre duşmanii mei şi să-l pedepsesc pe celălalt.

Gabriel se gândea la regina-regentă şi la conetabil. Nu-i nevoie să mai spunem că amiralul primi cu entuziasm oferta acestui cavaler ale cărui energie şi bravură le preţuise de atâtea ori.

Istoria contelui, începând din acest moment, fu deci cea a războaielor religioase care însângerară domnia lui Carol al IX-lea. Gabriel de Montgommery jucă un rol însemnat în aceste războaie şi, la fiecare victorie de seamă, numele lui o făcea pe Caterina de Medicis să pălească.

Astfel, când, după masacrul din Vassy, în 1562, oraşul Rouen şi întreaga Normandie se declarară pe faţă de partea hughenoţilor, organizatorul acestei mişcări în masă a unei întregi provincii fu contele de Montgommery.

În acelaşi an, contele luă parte la bătălia de la Dreux, unde făcu minuni de vitejie. El însuşi îl răni cu un glonte pe conetabilul de Montmorency şi l-ar fi dat gata dacă prinţul de Porcien nu l-ar fi luat prizonier.

Se ştie cum, la o lună după această bătălie în care Însemnatul a smuls victoria din mâinile inabile ale conetabilului, ducele de Guise a fost ucis prin trădare, în faţa Orléansului, de fanaticul Poltrot. Montmorency, scăpat de rival, dar lipsit de un aliat, fu şi mai puţin norocos în bătălia de la Saint-Denis, din 1567, decât în cea de la Dreux. Scoţianul Robert Stuart îl somă să se predea. El îi răspunse izbindu-l în obraz cu mânerul săbiei. Cineva trase atunci şi un glonte îl lovi de moarte. Prin ceaţa sângerie care i se pusese pe ochi i se păru că recunoaşte chipul lui Gabriel. A doua zi conetabilul muri... Deşi nu mai avea duşmani direcţi, contele de Montgommery nu-şi slăbi totuşi loviturile...

Când Caterina de Medicis întrebă cine readusese Béarnul sub puterea reginei de Navara şi făcuse ca prinţul de Béarn să fie recunoscut generalisim al hughenoţilor, i se răspunse: Montgommery.

Când regaliştii atacară cetatea La Rochelle, Gabriel se afla acolo împreună cu Lanue. La Rochelle suportă nouă asalturi şi făcu să piară patruzeci de mii de ostaşi din armata regală. Capitulând, cetatea îşi păstra libertatea şi Gabriel scăpă teafăr şi sănătos. Pătrunse apoi în oraşul Sancerre, asediat de guvernatorul din Berri. Un pumn de oameni din Sancerre, fără alte arme decât nişte ghioage ferecate rezistară patru luni unei armate de şase mii de soldaţi. Capitulând, ei obţinură, ca şi cei din La Rochelle, libertatea de conştiinţă şi siguranţa persoanei.

Caterina de Medicis vedea, cu furie crescândă, cum îi scapă de fiecare dată vechiul ei duşman. Montgommery lăsă oraşul Poitou, care era în plină răscoală şi se întoarse în Normandia care se potolise. Plecat din Saint-Lô, el lua în trei zile oraşul Carentan şi puse mâna pe toate muniţiile din Valognes. Toată nobilimea normanda se strânse sub steagurile sale.

Caterina de Medicis şi regele ridicară imediat trei armate şi chemară sub arme pe toţi locuitorii din Mans şi din Perche. Şeful trupelor regaliste era ducele de Matignon. Montgommery. Pierdut în rândurile hughenoţilor, îi ţinea piept, direct şi pesonal, lui Carol al IX-lea şi-şi avea armata lui, aşa cum şi-o avea şi regele pe a sa. Combina un plan admirabil, care trebuia să-i asigure o victorie strălucită. Îl lăsă pe Matignon să asedieze, cu toate trupele lui, Saint-Lô-ul, părăsi în taină oraşul şi se întoarse la Domfront. Acolo, François du Hallot urma să-i aducă toată cavaleria din Bretania, din ţinutul Caux şi din Anjou. Cu aceste forţe reunite trebuia să cadă pe neaşteptate peste regalişti, în faţa oraşului Saint-Lô şi prinzându-i astfel între două focuri, sări nimicească. Dar trădarea îl învinse pe cel neînvins.

O informaţie îl înştiinţa pe Matignon de plecarea secretă a lui Montgommery spre Domfront, însoţit doar de patruzeci de cavaleri. Matignon ţinea mai puţin la luarea oraşului Saint-Lô decât la prinderea lui Montgommery. Lăsă asediul în seama unuia dintre locotenenţii săi şi alergă în faţa Domfrontului cu două regimente, şase sute de cai şi o artilerie puternică. Oricare altul s-ar fi predat fără să încerce o rezistenţă inutilă. Dar el, cu patruzeci de oameni, voi să ţină piept acestei armate. Trebuie citit în *Istoria* lui De Thou[19] relatarea acestui asediu de necrezut. Domfrontul rezistă douăsprezece zile. În sfârşit, când zidurile oraşului înlesniră pătrunderea duşmanului, Gabriel îl părăsi, pentru a se retrage şi a lupta în turnul numit al lui Guillaume de Belleme. Nu mai avea decât treizeci de oameni. Matignon porunci asaltul cu cinci tunuri cu ghiulele mari, o sută de gentilomi împlătoşaţi, şapte sute de muşchetari şi o sută de suliţaşi. Atacul dură cinci ceasuri şi asupra vechiului donjon fură trase şase sute de lovituri de tun. Seara, Montgommery nu mai avea decât şaisprezece oameni, dar încă mai rezistă. Îşi petrecu noaptea reparând o spărtură, ca un simplu lucrător. Asaltul reîncepu a doua zi. Matignon primise în timpul nopţii noi întăriri. Acum, în jurul donjonului şi al celor şaptesprezece combatanţi ai săi se aflau cincisprezece mii de soldaţi şi şaptesprezece tunuri. Şi nu curajul li se isprăvi asediaţilor, ci praful de puşcă. Montgommery, ca să nu cadă viu în mâinile asediatorilor, voi să se străpungă cu, spadă. Dar Matignon îi trimise un sol, care-i jură în numele şefului său că *"va fi liber şi va avea putinţa să scape".*

Montgommery se predă încrezându-se în cuvântul acestui gentilom. Ar fi trebuit totuşi să-şi amnteasscă de Castelnau. Chiar în aceeaşi zi l-au trimis legat la Paris. În sfârşit, Caterina de Medicis pusese mine pe el! Printr-o trădare, e adevărat, dar ce conta? Carol al IX-lea tocmai murise; aşteptând reîntoarcerea lui Henric al III-lea din Polonia, ea era regină-regentă şi deci atotputernică.

Montgommery, adus în faţă Parlamentului, la 26 iunie 1574, fu condamnat la moarte. Trecuseră paisprezece ani de când lupta împotriva nevestei şi a fiilor lui Henrc al II-lea.

La 27 iunie, contele de Montgommery, căruia, printr-un rafinament de cruzime, i se aplicară torturi extraordinare, fu urcat pe eşafod şi decapitat. Trupul îi fu apoi rupt în patru. Caterina de Medicis asistă la execuţie...

Astfel sfârşi acest om extraordinar, unul dintre sufletele cele mai puternice şi mai frumoase pe care le-a văzut secolul al XVI-lea. A stat tot timpul în rândul al doilea; dar s-a arătat întotdeauna demn de primul. Moartea sa împlini până la capăt prezicerea lui Nostradamus:

"În sfârşit, îl va iubi, apoi îl va ucide,
Doamna regelui..."

Diana de Castro nu mai află de această moarte. Murise cu un an înainte, stareţă la mănăstirea Benedictinelor din Saint-Quentin.

Sfârşit

* * *

Versiune e-book realizată după: Editura Asociatia "Cartea", 1994, Traducere: Teodora Popa-Mazilu.

[19] Francois de Thou (1607-1642), magistrat francez, decapitat împreună cu prietenul său Cinq-Mars (N. tr.).

* * *

O formatare unitară făcută de BlankCd. Pentru a fi evidenţiată de alte formatări, fiecare volum va purta pe lângă numele fişierului şi menţiunea: [v. BlankCd]. În aceeaşi formatare unitară veţi mai putea citi:

- Alexandre Dumas - Cavalerul Reginei [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Cei Patruzeci şi Cinci vol.1 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Cei Patruzeci şi Cinci vol.2 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Cei trei muşchetari [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Contele de Monte-Cristo vol.1 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Contele de Monte-Cristo vol.2 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Contele de Monte-Cristo vol.3 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - După douăzeci de ani [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Familia de'Medici [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Laleaua neagră [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Marchiza de Brinvilliers [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Masca de fier [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Mână de mort [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Otrava şi pumnalul familiei Borgia [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Robin Hood [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Vicontele de Bragelonne vol.1 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Vicontele de Bragelonne vol.2 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Vicontele de Bragelonne vol.3 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Vicontele de Bragelonne vol.4 [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas-fiul - Dama cu camelii [v. BlankCd]
- Alexandre Dumas - Cele două Diane [v. BlankCd]

În pregătire:

- Alexandre Dumas – Doctorul misterios vol.1

Notă: Dacă ţi-a plăcut formatarea şi îţi lipseşte una sau mai multe cărţi formatate unitar, le poţi găsi (cu ctrl+click-stânga) aici.

Atenţie: Pentru a vă deplasa mai uşor prin e-book, plasaţi cursorul mouse-ului în Cuprins e-book pe un anumit capitol, apoi apasaţi tasta ctrl apoi click-stânga.

Cuprins e-book Cele două Diane:

PARTEA I.....- 1 -
Capitolul I Un fiu de conte şi o fiică de rege.....- 1 -
Capitolul II O mireasă care se joacă cu păpuşa.....- 6 -
Capitolul III În tabără.....- 11 -

Capitolul IV Iubita unui rege - 17 -
Capitolul V Camera copiilor Franţei - 21 -
Capitolul VI Diana de Castro - 23 -
Capitolul VII Rugile domnului conetabil - 26 -
Capitolul VIII O serbare plăcută - 31 -
Capitolul IX Poţi să treci pe lângă soartă fără s-o cunoşti - 33 -
Capitolul X Elegie în timpul comediei - 35 -
Capitolul XI Pace sau război - 41 -
Capitolul XII Un dublu pungaş - 44 -
Capitolul XIII Culmea fericirii - 46 -
Capitolul XIV Diana de Poitiers - 50 -
Capitolul XV Caterina de Medicis - 54 -
Capitolul XVI Iubit sau frate? - 57 -
Capitolul XVII Horoscopul - 60 -
Capitolul XVIII Neplăcerile unei cochete - 65 -
Capitolul XIX Cum Henric al II-lea începu, încă de pe când trăia tatăl său, să-l moştenească - 68 -
Capitolul XX Despre utilitatea prietenilor - 70 -
Capitolul XXI În care se demonstrează că gelozia a putut aboli titlurile înainte de Revoluţia Franceză - 72 -
Capitolul XXII Care este dovada cea mai izbitoare pe care poate s-o dea o femeie că un bărbat nu este iubitul ei - 76 -
Capitolul XXIII Un devotament inutil - 79 -
Capitolul XXIV Petele de sânge nu se şterg niciodată de tot - 82 -
Capitolul XXV Răscumpărarea eroică - 85 -
Capitolul XXVI Jean Peuquoy, ţesătorul - 90 -
Capitolul XXVII Gabriel la treabă - 93 -
Capitolul XXVIII Unde Martin-Guerre nu este isteţ - 95 -
Capitolul XXIX Martin-Guerre este neîndemânatic - 97 -
Capitolul XXX Vicleşugurile războiului - 100 -
Capitolul XXXI Lista lui Arnauld du Thill - 103 -
Capitolul XXXII Teologie - 106 -
Capitolul XXXIII Sora Benie - 108 -
Capitolul XXXIV O înfrângere victorioasă - 113 -
Capitolul XXXV Arnauld du Thill face din nou mici afaceri - 116 -
Capitolul XXXVI Urmarea onorabilelor negocieri ale jupânului Arnauld du Thill - 122 -
Capitolul XXXVII Lordul Wentworth - 123 -
Capitolul XXXVIII Temnicerul îndrăgostit - 127 -
Capitolul XXXIX Casa armurierului - 129 -

Capitolul XL În care numeroase evenimente sunt adunate cu multă artă..... - 133 -
Capitolul XLI Cum Arnauld du Thill face să fie spânzurat Arnauld du Thill la Noyon. - 136 -
Capitolul XLII Visele bucolice ale lui Arnauld du Thill..... - 142 -
Capitolul XLIII Armele lui Pierre Peuquoy, frânghiile lui Jean Peuquoy şi lacrimile Babettei Peuquoy..... - 147 -
Capitolul XLIV Urmarea întâmplărilor lui Martin-Guerre..... - 152 -
Capitolul XLV Unde virtutea lui Martin-Guerre începe să se reabiliteze..... - 156 -
Capitolul XLVI Un filozof şi un soldat..... - 159 -
Capitolul XLVII Graţia Mariei Stuart trece prin acest roman la fel de fugară ca şi prin istoria Franţei..... - 164 -
Capitolul XLVIII Cealaltă Diana..... - 167 -
Capitolul XLIX O idee mare pentru un om mare..... - 170 -
Capitolul L Diverse chipuri de ostaşi..... - 173 -
Capitolul LI Dibăcie şi neîndemânare..... - 178 -
Capitolul LII 31 decembrie 1557..... - 181 -
PARTEA a II-a..... - 185 -
Capitolul I În timpul canonadei..... - 185 -
Capitolul II Sub cort..... - 190 -
Capitolul III Bărcuţele salvează uneori vapoarele mari..... - 193 -
Capitolul IV Obscuri sola sub nocte..... - 197 -
Capitolul V Între două prăpăstii..... - 199 -
Capitolul VI Arnauld du Thill, absent, exercită asupra bietului Martin-Guerre o influenţă mortală..... - 202 -
Capitolul VII Lordul Wentworth la strâmtoare..... - 205 -
Capitolul VIII Dragoste dispreţuită..... - 208 -
Capitolul IX Iubire împărtăşită..... - 211 -
Capitolul X Însemnatul..... - 214 -
Capitolul XI Deznodământ parţial..... - 218 -
Capitolul XII Auspicii fericite..... - 222 -
Capitolul XIII Un catren..... - 226 -
Capitolul XIV Vicontele de Montgommery..... - 231 -
Capitolul XV Bucurie şi spaimă..... - 235 -
Capitolul XVI Precauţii..... - 237 -
Capitolul XVII Prizonierul de la secret..... - 239 -
Capitolul XVIII Contele de Montgommery..... - 241 -
Capitolul XIX Gentilomul rătăcitor..... - 244 -
Capitolul XX Unde-l regăsim pe Arnauld du Thill..... - 248 -
Capitolul XXI Justiţia în încurcătură..... - 251 -

Capitolul XXII Confuziile par să înceapă din nou - 254 -
Capitolul XXIII Rechizitoriul unul criminal împotriva lui însuşi - 257 -
Capitolul XXIV Dreptate - 261 -
Capitolul XXV Două scrisori - 264 -
Capitolul XXVI O adunare secretă a protestanţilor - 266 -
Capitolul XXVII Alte încercări - 270 -
Capitolul XXVIII Un demers periculos - 273 -
Capitolul XXIX Imprudenţa precauţiei - 276 -
Capitolul XXX Ocazia - 279 -
Capitolul XXXI Între două datorii - 282 -
Capitolul XXXII Preziceri - 284 -
Capitolul XXXIII Turnirul fatal - 287 -
PARTEA a III-a - 289 -
DOMNIA LUI FRANCISC AL II-LEA - 289 -
Capitolul I Noua stare de lucruri - 289 -
Capitolul II Urmarea răzbunărilor lui Gabriel - 292 -
Capitolul III Schimbarea temperaturii - 296 -
Capitolul IV De Guise şi Coligny - 300 -
Capitolul V Rapoarte şi denunţuri - 302 -
Capitolul VI Un spion - 305 -
Capitolul VII Un delator - 308 -
Capitolul VIII Rege şi regină, copii - 312 -
Capitolul IX Sfârşitul călătoriei în Italia - 315 -
Capitolul X Două chemări - 319 -
Capitolul XI O încredere periculoasă - 321 -
Capitolul XII Necinstea cinstei - 324 -
Capitolul XIII Începutul sfârşitului - 327 -
Capitolul XIV Pădurea de la Château-Regnault - 330 -
Capitolul XV Despre politica secolului al XVI-lea - 332 -
Capitolul XVI Zarva din Amboise - 335 -
Capitolul XVII Un "Act de credinţă" - 338 -
Capitolul XVIII Alt exemplu de politică - 341 -
Capitolul XIX Licărul speranţei - 344 -
Capitolul XX Un somn bine păzit - 346 -
Capitolul XXI Patul de moarte al regilor - 349 -
Capitolul XXII Adio, Franţa! - 353 -
Concluzie - 356 -